

ולקחתם לכם אגודת אזוב

הועתק והוכנס לאינטרנט

ספר

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ח

אגודת אזוב

חבור מופלא ונפלא

קרוב לשנת הר"ב לבריאה

לפני כ-600 שנה

על יסוד וסוד התפלות

מאת מורינו ורבינו המקובל האלקי

בוצינא קדישא

פאר הדורות

מפיץ אור יקרות

מגלה סוד התפלות

רבינו יצחק בן ר' שלמה האזובי זצוק"ל

מו"צ בדושא שבקושטנדינה

זיע"א

אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו

בס"ד

ספר אגודת אזוב
לר' יצחק האזובי זצוק"ל
ערך והביא לדפוס
יאיר בן-שלום

אזהרה חמורה

חל איסור מוחלט עפ"י תורת ישראל וכן לפי חוקי מדינת ישראל והחוק
הבין-לאומי לצלם או להדפיס עמוד או חלק של הספר **אגודת אזוב**
ללא רשות, בכתב, המו"ל ובניו. המפר זאת עובר על ארור מסיג גבול
רעהו וצפוי לקנס עפ"י החוק

כל הזכויות שמורות למו"ל ובניו

ניתן לשאול בנושא הספר
אצל העורך
בטל: 09-654729

ויהי נועם ד' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו.

בשטו"מ

ספר אגודת אזור לרבינו יצחק האזובי זצוק"ל

יוצא לאור לראשונה

ע"י

ר' יהודה בן-שלום

המכונה בפי הכל מארי יהודה אלחסיד

בנתניה יע"א

שנת ה' תן שלום, נראה הישועה לבי"ע

לעילוי נשמת

אבי ר' שלום זצוק"ל ממחוז בשאר שבתיםמן. עלה ארצה בשנת ה'תר"צ

ונפטר למנוחת עולמים ה'תרצ"ו. ת.נ.צ.ב.ה.

ואמי הצדקת מרים לבית שאער שהלכה למנוחת עולמים בשיבה טובה

בשנת ה'תשמ"ז. ת.נ.צ.ב.ה.

הקדמת המו"ל לספר אגודת אזוב

ירון הפה וישיש הלב
תהלה ושבח לבורא עולם.
שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה
אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו
שזכינו להוציא לאור ספר יקר וקדוש זה.
יסוד התפלה ושורש העבודה
על דרך הפשט הרמז הדרש והסוד.
פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עיניים.
עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר.

לידיעת הכלל: הרוכש ספר זה לביתו הרי יתיה לו סגולה וקמיע לשמירה
מכל פגע רע ויתן לו ה' בריאות ופרנסה טובה. כיוון, שניסים רבים נעשו
לנו עוד בהיותינו בתימן בזכות ספר יקר וקדוש זה **אגודת אזוב**.
כמה פעמים נסו גנבים לפלוש אל ביתינו בתימן ולא רק שלא הצליחו
אלא שנסו בבהלה מביתנו. וכן בעלייתי ארצה מתמן הספר היה מונח
בארגז תחת מראשותי. ובדרך במלון ניסו גנבים בלילה למשוך את הארגז
בו היה הספר וגם כסף רב, מיד התעוררתי וגם הפעם נסו בבהלה ולא
נגעו בנו לרעה.

אבי, מארי שלום, מנוחתו כבוד בגן עדן תמיד היה לומד בספר קדוש
זה, ובעודי ילד זכורני **שאגודת אזוב** לא מש מידיו, וכן נהגתי אנכי,
ועתה שיצא ספר זה לאור לכל בית ישראל מי שילמד בספר זה מובטח
שלא יאונה לו כל רע ונגע לא יקרב באהלו.

זכות הצדיק המקובל **רבינו יצחק** תגן בעד כולנו ונוכה כולנו לראות
בגאולה השלמה אכ"ר.

מארי יהודה בן שלום

מו"ל אגודת אזוב

מקסת העורך

כללי החבור הגדול, העצום ורב ההיקף שחבר המקובל האלקי ר' יצחק האזובי צוק"ל. הוא יחיד, מיוחד ונדיר מאוד.

העותק ממנו נדפס הספר הוא השלם ביותר מבין העותקים המצויים. כתוב מתחילה ועד סוף ללא חיסורים. חוץ ממלה או מספר מילים שממש בטלים בשישים ולואי שגם הם היו מושלמים אלא שוי לנו על צרותינו ונדודינו בגלות, כך שבכל-אופן אנו שמחים הרבה על הקיים והוא העיקר.

במידה והיתה טעות במקור או השלמת פסוק או שינוי כלשהו כתבנו הערה או שמנו בסוגריים מרובעים. בכל אופן לא נגענו ולא שינינו ח"ו מאומה במקור.

העותק ממנו נדפס הספר **אגודת אזוב** הוא כתיבת יד שהועתק בתימן לפני כ-500 שנה בקרוב. המעתיק התימני היה כפי הנראה סופר סת"ם מומחה ותלמיד חכם מובהק. שכן, ישנן הגהות בכתב ידו בצידי הדפים. ועוד שבכתב היד המקורי ישנם רווחים בין המשפטים ו**אגודת אזוב** נכתב בדומה לכתיבת ספר תורה - עם פרשיות פתוחות וסתומות. הבלטת היופי והסדר בכתיבה מראה על האהבה וחבוב התורה של המעתיק התימני. אפילו שזו העתקה השתדל לקיים את הפסוק: "זה אלי ואנוהו" וכמדרש חכמים התנאה לפניו במצוות.

לקוראים צלמנו מספר דפים מן המקור השייכים להקדמה של הספר וכן ציור המנורה, ועוד ציור מיוחד שבא בעותק המקורי בקטע המסביר את סוד שלש עשרה המדות.

השתדלנו לפסק את הספר כי במקור אין פיסוק, וזאת לתועלת הקוראים, ואם טעינו במשהו אתכם הסליחה.

עריכת הספר הנה העתק העריכה של המקור.

הבלטת המילים, הכותרות, הרווחים, השיטה מצויה במקור רק התאמנו את סגנון הכתיבה העתיק לרפוס. לכן מבנה הספר **אגודת אזוב** הוא אותנטי וקרוב מאוד למקור במבנהו החיצוני והפנימי.

ישנם שלשה סוגי כתב בספר שהדפסנו.

1. הכתב הרגיל השוטף.
2. ציטוטי הפסוקים מן התנ"ך.
3. כתב קטן יותר - פירושו של ר' יצחק האזובי צוק"ל על קטעי הזוהר או זרחבה של ההלכה או הנושא המדובר.

תודתינו נתונה לקלדן ר' נחום ברנט שיחי'. לגאון הרב יצחק רצאבי על ברכתו ועצותיו. לרב יחיאל אקוה על סיועו.

מלים מספר על תוכן החבור.

"אגודת אזוב" בא לפרש את דיני התפילות וסודותיהן על דרך הפרד"ס. החבור זורע אור עצום על דרך הלמוד של הראשונים בסודות הקבלה.

שיטת המחבר ר' יצחק האזובי צוק"ל היא מסבירה. ראשית הוא נותן הקדמה או מבוא קצר. שיכולים להיות משל או מדרש בעיקר מהזוהר ואח"כ מסביר את ההלכה כפשטה. ולאחר מכן מביא את דבריהם של גאוני הקבלה שמלפניו כמו: ר' נחוניא בן הקנה מחבר ספר הבהיר. ר' בחיי. הרמב"ן. ר' יוסף מגיקטיליא. ר' מאיר בן גבאי ועוד, וזכר צדיקים וקדושים לברכה. את פרושיו לדבריהם ולמדרשי הזוהר הוא מביא בכתב קטן יותר. סגנונו הקולח, הפשוט והגאוני לא מותירים בנו ספק, שזהו אחד החבורים הגדולים שנכתבו ע"י אחד מגדולי ישראל.

רבינו יצחק כתב את דיניהן וסודותיהן של כל התפלות ללא יוצא מן הכלל. מנטי שחרית דרך התפילות של יום יום לאורך כל מעגל החגים עד ליל החתום בהושענא רבא וכלה בליל תשיעי של חג שמיני עצרת שבחול"ל הוא ספיקא דיומא בחול"ל, והוא יום שמחת תורה שם. לצערינו לא הרחיב לנו על שמחת התורה כהרגלו אולי כתב ונשמט מן העותק במשך הנדודים בגלות, לדאבונינו הרב. על כל פנים אנו שמחים במרגלית שנתן לו כמות שהיא, מחזיקים לו טובה רבה ומוקירים לו תודה עמוקה מקרב לב, על שהאיר עיני ישראל בדרך העולה בית-אל.

על רבינו יצחק בן ר' שלמה למשפחת האזובי ממוצא אשכנזי הידיעות מעטות. הוא חי בדושא עוד לפני תקופת האר"י. דושא היתה מחזו בקושטנדינה שם חי וכתב את חבורו הגדול אגודת אזוב. יתכן והיה רב בקהילה. אך נראה לי שהיה נסתר מעיני הבריות והצניע לכת עם אלקיו.

בתקופתו כבר היה אפשר להדפיס ספרים. והטור הודפס בקושטנדינה בימים ההם. קשה לקבל תשובה מדוע לא הודפס חבור כל-כך יקר וחשוב? המחבר כותב בהקדמתו שלואי ויהיה חבור זה שארית וזכר לו מכל עמלו תחת השמש. אולי לא זכה לפרי בטן? ואולי לא היה לו הממון להוצאת החבור? אבל אלו השערות בלבד.

על רבותיו בקבלה נתן ללמוד על שניים שמהם קבל את תורתו האחד הוא ר' יקותיאל המקובל האשכנזי כך הוא מכנהו. ור' עזריאל. יתכן ואלו היו רבותיו המובהקים שכן הוא מתבטא בלשון קבלתי מר' יקותיאל המקובל האשכנזי וכן קבלתי מר' עזריאל. אולי לשון הקבלה מעיד על קבלה ישירה מפה אל פה או דרך התכתבות בשו"ת.

א ז ר ב

מקסת העורך

אגודת

מלות סכום

אנו תפלה לבורא עולמים שכל מעשינו יהיו לשם שמים. ומודים לקב"ה שנחן לנו את הזכות להפיץ את תורתו של ר' יצחק האזובי זצוק"ל לעיני כל ישראל.

המו"ל מארי יהודה בן שלום
ובנו יאיר העורך

אגודת אצוב

ספר בותן אמרי שפר	בו סוד טעמי תפלותי
נטע כרמי והוא גני	והוא ארזי לעולמי
לפואה הולך וגם מזון	אלי כפשי וחייתי
ואגודת אצוב שמתי	שמו ובו טהרתי
בו מתעדין ואנוח	בעולמי ואחריתי
והוא כספי וגם זהבי	ובו אבאלי גאולתי

אמר יצחק

בן לאיני ומארי אבי ורבי הרי שלמה בן משה בן סעדיה למשפחת
 האצובי זהה מתושבי קושטנדינה אשר היא תחת מגעשלת האדון
 המלך הגדול שולטן שווימאן יהי ותנשא מלכותו אמין המתגליל
 פה בדושא עם הקהלה הקדושה והמפוארה לשם ולתהלה קהל קדוש
 מכוונה לאשכנז יעה **מה יקר** החסד האלי הנמשך
 עלינו בזהל נר השכל על ראשנו אשר הולך חשכים
 ואין נוגה לו מצד טבע גוייתנו ואומותינו השם נפשינו בחיים לשם
 לנו שארית אישיי ולא נתן למוט ההפסד רגלינו לשום למדום
 נפשות אצובנים נקיים לצדור בצדור החיים הנצחיים

אשרי

אנוש יעשה זאת וכן אדם ותחזק ויאמץ לצבן
 יבחר ויתקרב לטובה לשכון בחצרות טירות ^{החכמה}
 וללכת תמיד סביבות ביתה יעשה לו רב ויקנה לו חבר ישא וישאכל
 לו וציה ירבה המשא ומתן ביניהם ויעמיקו במה שיעסקו יודבר
 ממה שיעמיק באחד בהיותו לצדו כי טובים השטים מן החמד וזה
 מצותה כי כל משכיל אשר שער צנצמו שהשיג מושכל מה אי אפשר
 לו מבט שיוציעהו לזולתו וכבר העירנו על זה הרס במזל בצמדו
 הנכבד ואל מאחר שהיה זה הדבר האלי מחייב בהכרח לכל מי
 שהשיג שלמות מה שישפיעהו לזולתו הנה כל מה שהשיג מאן

ומספר בעל מערכת האלהות ואם אשר לו היענה יבונני ויחנני ~
 להביא דבר מתוך דבריהם אכתבנו ובמקומות אוקיף מפשט מבחר
 דברים מעולפים משרשי האמת ענבים מתוקים מוצש ונופת דופים
 נמצאו אצל כתובים כתיבת יד לא ידעתי מי מקדושים אמנם כ' לא
 נתפרסם שם מפלי מיהם שבעה נפשי השוקקה ונפשי הרעבה מלאה
 תנובה ובדבריהם אמר את עיני לחבר ספר זה מעט בזמנות ולב צדיקות
 וקראונו **אגודת אזור** לייחס א' פעולתי זו ב' בחינות
 שששם שהאזור מטהר את הטמאים

הבחינה האחת כף על ידי התפללות הטמאים מתטהרים וכל החוקים מתקדבים
 ובספר הזהיר אגודת אזור בגין לבער לוחא מסאבא מבעיות
 ולאחזקה בפתיחתו בהנה תלת דוכתי מהמנותא של מתא חד הכא וחד
 הכא וחד בגוייהו ובגין כך ופסח י' על הפתח ובגילוי דחבא
 תא חזי מח אזורא י' בכל דעני קבה לרעיה לבד נש צוזבא מתדפי
 מט משום דאיתעד חיליה לעילא דאתפקדא עלוי זהא ההוא חילא
 דאתפקדא עלוי כד אנתעדא מבער לוחא מסאבא ואתדפי בר נש
 והבחינה השנית העצלות מפאת ההפרכה היא יותר עצמיות
 האדם לאוי שיהיה כל השתדלותו בעולם הזה כדי להשלים צוריתו
 העצמית ולבקש כל המצויים שבהם ישאר ויתמיד לו זכרונם כל מה
 שאפשר עד שאנחנו לא גידע לתור ההצלחה האחרונה אשר לאדם
 בתורא אחר לא כשהיא המקנה השאירות והנצחיות זו היא כוונת
 בחיבור זה להיות שמי עטו לזכרון לפני י' תמיד וכל הימים אשר
 אנו חי על האדמה יועילנו כי יהיו כל סודות התפלה אשר בשפדי
 הלבנים אשר זכרתי או רובץ וטעמן תמיד ביק עיני למען אשכיל
 בכל אשר אעשה ובכל מקום אשר אמצא ובמה יתדעה עבד אלה
 איוונו כי אם בשומן מגמת פשו ורבו ועישו עבודת מלכו של עולם

אגודת אזוב

ספר נותן אמרי שפר	בו סוד טעמי תפלתי
נטע כרמי והוא גני	והוא אחי לצרתי
רפואה הוא וגם מזון	אלי נפשי וחייתי
ואגודת אזוב שמתי	שמו ובו טהרתי
בו אתעדן ואנוח	בעולמי ואחריתי
והוא כספי וגם זהבי	ובו אגאל גאולתי

אמר יצחק

בן לאדני ומארי אבי ורבי ה"ר שלמה ב"ר משה ב"ר סעדיה למשפחת
האזובי זלה"ה מתושבי קושטנדינה אשר היא תחת ממשלת האדון המלך
הגדול שולטן שולימאן יר"ה ותנשא מלכותו אמן. המתגורר פה בדושא
עם הקהלה הקדושה והמפוארה לשם ולתהלה קהל קדוש מכונה לאשכנז
יע"ה. **מה יקר** החסד האלהי הנמשך עלינו בהלו נר השכל על ראשינו
אשר הולך חשכים ואין נוגה לו מצד טבע גוייתינו ואדמתינו. השם נפשינו
בחיים לשום לנו שארית אישיי ולא נתן למוט ההפסד רגלינו. לשום
למרום נפשות אביונים נקיים לצרור בצרור החיים הנצחיים.

מפתח הענינים

א	הקרמת המחבר
כב	סודות התפילה
כט	דיני נשילת ידים
לג	תפילת השחר
לו	עניני ציצית
מח	דיני התפילין וסודן
סב	השכמת בית הכנסת
סד	תפלה עם הציבור
סה	ק' ברכות
סו	ברכות השחר
סט	העקידה
ע	הקרבנות
עד	הקטרת
עז	איזהו מקומן
עח	אלו דברים
פג	מומור הודו לה'
פה	מומור שיר חנוכת הבית
פו	ה' מלך
פז	ברוך שאמר
פח	ישתבח
פט	סוד הקדיש
צ	העונה אמן
צג	הקובע מקום לתפלתו
צה	לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים
צה	ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה
צו	ברכו
צו	ברכות ק"ש

ק	סוד השמע
קה	סוד ד' פרשיות שבק"ש
קו	רמ"ח תיבות שבק"ש
קח	המזוזה
קט	זמן קריאת שמע
קי	סדר פרשיות ק"ש
קי	טעם לסמוך גאולה לתפלה
קיב	מעלת ק"ש ודיניה
קיג	אמת ויציב
קטו	סודות העמידה
קיח	סוד אנכי
קיט	סוד י"ח ברכות
קיט	סוד אגל"א
קכא	סוד הקדושה
קכב	סוד י"ח ברכות (המשך)
קכו	ברכת ההודאה
קכח	שים שלום
קלב	סוד ברכת כהנים
קלז	פסוק יהי לרצון אמרי פי
קלז	טעם כל דבר שבקדושה — בעשרה
קלז	שש מצות עשה התלויות בפה
קלח	סוד שלש עשרה מדות
קלט	עיטור לשלש עשרה מדות
קמא	נפילת אפיים
קמו	פירוש אבינו מלכנו
קמז	סוד תהלת לדוד
קמח	סוד יענק ה'
קמט	ובא לציון
קנ	השיר שהיו הלויים אומרים בביהמ"ק
קנא	מדוע מוציאים ס"ת בימים ב' ה' ז'

קנא	אין קדוש
קנב	סוד עלינו לשבת
קנג	סוד תפלת המנחה
קנה	תפלת ערבית
קנו	תפלות השבת
קנח	ערבית של שבת
קסא	סוד הקידוש
קסב	שחרית של שבת
קסח	מוסף של שבת
קע	מנחה לשבת
קעד	סוד שלש סעודות
קעז	ערבית למוצש"ק
קעט	סוד ההבדלה
קפה	סוד ראש חודש
קפח	סוד ענין קטרוג הלכנה
קצ	סוד תפלת ראש חודש
קצב	מוסף ראש חודש
קצה	דיני חנוכה
קצז	ענין יום פורים וחלוק מעות לעניים
קצז	ענין שתיית יין בפורים
קצט	תפלות של פסח
ר	טעם איסור חמץ
רא	ערבית של פסח
רב	סוד הקידוש בפסח
רד	סוד ב' בוסות
רח	סוד איסור חמץ
רח	סוד מכת בכורות
רט	שחרית של פסח
רט	מוסף של פסח
רי	מנחה של פסח

מפתח הענינים

תפלות של פסח (חזה"מ)	ריא
סוד ספירת העומר	ריב
סוד המזמור לספירה	ריד
ציור המנורה	רכא
תפלת שבועות	רכב
תפלות ראש השנה	רכה
סוד השופר ומעמו	רלב
מוסף ראש השנה	רלז
מנחת ראש השנה	רמ
סדר תפלות יום הכפורים	רמא
ערבית ליום הכפורים	רמג
מנחה ליום כפורים	רמט
נעילה	רנ
תפלות חג הסוכות	רנא
סוד הסוכה	רנא
סוד האושפזין	רנב
ערבית ליל סוכות	רנד
טעם מצות הסוכה	רנו
סוד ארבעה מינים	רנז
שחרית לסוכות	רנט
סוד הנענועים	רס
מנחה לסוכות	רסא
חזה"מ סוכות	רסב
ליל הושענא רבא	רסב
שמיני עצרת	רסה
סוף דבר	רסז

הקדמה

אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יתחזק ויאמץ לבבו יבחר ויתקרב אל הטובה לשכון בחצרות טירות החכמה וללכת תמיד סביבות ביתה, יעשה לו רב ויקנה לו חבר. ישאל וישאלו לו ובזה ירבה המשא ומתן ביניהם ויעמיקו במה שיעסקו יותר ממה שיעמיק האחד בהיותו לבדו - כי טובים השנים מן האחד. וזה מבואר: כי כל משכיל אשר שער בעצמו שהשיג מושכל מה אי אפשר לו מבלי שיודיעהו לזולתו. וכבר העירנו על זה הר"ם במו"ל בספרו הנכבד. וז"ל: "מאחר שהיה זה הדבר האלהי מחייב בהכרח לכל מי שהשיג שלמות מה שישפיעהו לזולתו הנה כל מה שהשיג מאלו העניינים אם מעיונו ואם ממשיך יישירו אי אפשר לו מבלי שיאמר אותו". וזהו מה שכיוון החכם בפסוק: וימלאו אסמך שבע או תשפיע גם אתה לאחרים וזהו: ותירוש יקבץ יפרוצו. וכן מה שאמו"ל הרבה למדתי מרבותי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם כי וודאי עת שילמוד האדם לבדו לא יצליח בלימודו כי כאשר יבקשו ממנו דבר חכמה לא ידע להשיב כאחד הרקים אשר לא שנה ולא שמש. וזה מה שכוונו ז"ל מפי סופרים ולא מפי ספרים. וכן צוה הרב ר' יוסף האזובי ז"ל בשירי המוסר אשר שלח לרב שמואל בנו קראה קערת כסף. וזה לשונו: "בחר פי סופרים לא פי ספרים. עשה לך רב ואל תבטח בספרא, כפי חכם מאת פנים יקרים". והספר לכר אחת בצורה.

וכמו שילמד מאחרים גם הוא ישתדל ללמד לאחרים שהחכמה דרכה להתפשט כמו שכתבתי לעיל בלשון הרב ז"ל. עוד מצאתי בספרו על ענייני הנבואה וז"ל: "כי לולי זה לא היו החכמות מחוברות בספרים ולא היו הנביאים מפיססים לדעת האמת כי לא יחבר חכם דבר ללמד לעצמו כל שכבר ידע אבל טבע השכל כן הוא, שישפיע לעולם". ואם ימנע ללמד לאחרים לסבת התרשלותו או לסבת קפדנותו, שנינו במס' סנהדרין פרק חלק, כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבמעיי אמן מקללין אותו שנא': מונע בר יקבדו לאום ואין בר אלא תורה שני נשקו בר [תהלים ב' י"ב] ואין קב אלא קללה שנאמר: מה אקב לא קבה א"ל. ואין לאם אלא עוברין שנאמר: ולאם מלאם יאמץ.

וצריך שיחמיד בלימוד כי ברוב ההשקדה וההתמדה יגלו אליו עניינים סודיים יעלה ויגיע לרברים עליונים אמיתיים אשר לא נגלו לקדמונים. אף כי היו גדולים ומפורסמים וצפרנס גדולה מכריסן של אחרונים אין להתרשל לאמר: איך אוכל להשיג אני, מה שלא השיגו עמורי עולם גאונים ראשונים?! כי כאשר כח השכל באדם הוא כח אחד מכחות הנפש, לפעמים יקרה לאיש גס הראות ישיג מהפתוחים אשר עד מאד דקים

מה שלא ישיג איש חד הראות. ולכן צוייר אליו המוחש בחוש על אמיתת תמונתו בנפול הקו היוצא ממנו באישון בת עין המביט על יושר. אבל המביט אליו מתוך קו העקום ותפזר ראותו סביבו ולא יקבל התמונה על אמתתה ואף אם הוא יותר חד הראות. וזו היא אחת מסכות האיש גם הראות שישג מה שלא השיג האיש חד הראות. או אולי יקרה כי בהביטם שניהם אל אותם הפתוחים האיש חד הראות כבר טרד חושו והנה הוא עיף וכושל בדברים אחרים ולכן לא ישיג הפתוח על אמתתו. אמנם איש גם הראות להיות חושו שקט וגח והנה הוא בעוצם כחו בהביטו אל הפתוח נכחו ישיגהו על השלמות כי הכחות החומריות ילאו גם יחלשו להתמידם בהפלגת עבודתם המיוחדת להם. גם כן יקרה בדברים השכליים, רוצה לומר, כי לפעמים ישיג המעיין אף אם אינו כל כך מופלג בחכמה מה שלא השיגו ראשונים לאחת מסכות משל הפתוח כי אולי יקרה שהאיש בלתי שלם ומופלג כל בחכמה ישים קו עיונו ביותר נכחיות וככיוון לדבר המעיין יותר מהאיש השלם ולכן ישיגו יותר על אמתתו.

ומכל מקום אני אבחן לך איך אפשר שהאחרונים ישיגו יותר מהראשונים משתי בחינות. האחת: מטעם שכבר אפשר שאיש מהאחרונים לקח לעצמו לעיין בדרוש אחד מיוחד והשתדל והעמיק ושם כל שכלו ועיונו והשתדלותו באופן שהשיג בו יותר ממה שהשיגו הראשונים. והשנית: שהנה אנחנו האחרונים עם המעט קט שהתמדנו בעיון השגנו הרבה בזמן מועט יותר ממה שהשיגו הם בזמן רב. וזה לא בסבה שדעתנו רחבה מדעתם, כי ידענו שקטנם עבה ממתננו בכל החכמות וערכנו בערכם כערך העטלף עם הגשר. אלא בימיהם היו כל החכמות נסותרות ונעלמות ובלתי נשלמות והיה להם בהכרח להוציאה מדעתם ומעיונם בהשתדלות נמרץ. ולא כן אנחנו, כי מצאנו הכל כשלחן ערוך. כל דבריהם וראיות סברותיהם מסודרים ובאור חכמתם נראה אור והיו לנו לעינים. ובראותי אני הדל באפלי זעיר במשפחתי את חוזק השכחה וכי היא מצויה אצל כל לרוב מצוקות תשוקות הבלי הזמן, מטרידין חושי השכל וימררוהו ורבו ברוב פצעים וחבורות מקרי הזמן ומהומות תלאותיו, אלה: תולדות אדם וקורותיו.

עוררני לבי לצאת ולרעות בספרי מפרשי התפלות מר ואהלות מכל אבקת רוכל כלולות פנים בפנים. שני עם עדנים. דשנים ורעננים לעדת המאמינים מרגליות בנוים לתלפיות. קמתי מתנומתי ותדד שנתי ואשמע את הקול מדבר אלי ואומ' קום מה לך נרדם עורה והקיצה משנתך לך אל חכמים תחכם שכיליהם היה כונס כנד וכנס המה יורוך ויאמרו לך. הוי מאסף את דבריהם והעלם על ספר באמרי שפר תועיל לעצמך ואת ריעיך עמך כי יקל מעשיהם הטורח לשוטט ולבקש דברי המפרשים אנא ואנא ומה גם כי בכל עת ורגע לא ימצא האדם מבוקשו מן הספרים כל שכן בלכתו בדרכים ובשכבו וקומו. ולכן יצאתי מדרך ארוכה לקצרה כדי להקל המשא גם כי הולכי דרכים יוכלו להשתעשע ולהשיח בו ואומרה כלבי הואיל ומן שמיא מסתייעא לי מלתא אלכה נא השדה אשר ברכו ה' ואלקטה זעיר שם זעיר שם ואספתי בעמרים אחרי

המחברים הם המורים לנו כל נטמן ודבריהם בפינו כדבש ומתוק ממן. - יציב ומהימן. ויהי כי אורו עיני ואשים מגמת פני ללקוט שושני המחברים ולהעלותם בקנה אחת ואחפשה כל הספרים הנמצאים כעת אצלי ועלה בהסכמתי לדרוש ולתור בכל עניני סודות התפלה מפי סופרים ופי ספרים ולחבר דבריהם עם המעט קט המושג אצלי מהם. ובכן אשיב ואומר שממדת המחברים ספר או הדורשים ברכים הוא להזכיר דבר בשם אומרו ולא ישתמשו בטלית שאינה להם כמו שאמז"ל בפרקי אבות: "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם". ומלבד זה מוסר נאה ומשובח לחכם או מחבר שלא יהא גונב דעת הבריות ומראה עצמו חכם ושיכול להמציא המצאות ודיעות אמיתיות מדעתו והם לקוחות מאחרים ומיחסן לעצמו ואינו מן הראוי כי אם לפרסם ולהזכיר את שמם אם דרך כלל ואם דרך פרט ולומר כל דבר ודבר בשם אומרו, שדבר ידוע לעין כל, שכפי מה שהוא האדם והחכם המחבר - כך מחשיבין את דבריו אשר דבר וחבר. ועוד כי אם המחבר לעצמו הוא מייחס הדברים שחברו ודברו אחרים אליו ואומרם על שמו, אי אפשר שלא ישנה הלשון והענין שינוי מה - וזה עוון פלילי! כי אם הוא משנה הלשון, אין ספק גם כן יחטא בכוונת מה שכיון הרב המחבר על אותו ענין. וכדי שלא להאריך איני מזכיר על כל דבר ודבר שם אומרו בפרטות אמנם דרך כלל אזכור הנה את שמם כל אחד ואחד בספרו המיוחס אליו. ואני עם היותי מכיר ערכי אני מודיע שמי ומדרגתי בהקדמה זו כי ידעתי בעצמי קוצר השגתי ומיעוט ידיעתי. בער אנכי מאיש ולא כינת אדם לי. חס ליה לזרעא קדישא דאבוא להתעטף בטלית שאינה שלי. לא אגרע ולא אוסיף על מה שאמצא בדברי הרבנים והמחברים ואיני אלא כמעתיק מספר אל ספר. והדן אותי לכף זכות מן השמים יסייעוהו ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי התורה ומשכורתו תהיה שלימה זכה וברה מאתו ית'. והנני מפיל תחנה לפני כל אשר בידו יבא חיבורי זה אם באולי ימצא דבר שגגה או חובה ידין אותי לכף זכות וטובה ועל כל פשעים תכסה אהבה. כי אין אדם אשר לא יחטא אם במפעל אם במבטא ואם יראה בו דבר שלא יערב לו יתקן שכלו כפי השגתו כי כל הנמצא כתוב בו הכל מפי סופרים ופי ספרים כי לא מלבי.

ומפני שלא לצאת מדרך הנכונה אודיעך השדות אשר בהם אלקטה. ראשונה: מספר הזוהר המיוחס אל המאור הקדוש רשב"י ע"ה וממדרשיו. שנית: רב המנונא סבא ע"ה. שלישית: רעייא מהימנא ומדרשו. רביעית: ספר הבהיר שחבר הקדוש ר' נחוניא בן הקנא. חמישית: מספר המקובל האלהי ר' בחיי ז"ל. ובעל מערכת האלהות. ששית: ומליקוטי בעל ספר תהלות ה'. ומספר המקובל הקדוש ר' מנחם ריקאנטני ז"ל. ומליקוטי הרב ר' יוסף בן גאקטילה ע"ה. ומספר החסיד ר' מאיר בן גבאי אף כי דבריו רובם ככולם ממדרשי הזוהר ומספר בעל מערכת האלהות. ואם אשר לו הדעה יביני ויחנני להבין דבר מתוך דבריהם וכתבנו ובמקומות אוסיף מפנינו מבחר דברים מעולפים, משרשי האמת ענפים מתוקים מדבש ונופת צופים נמצאו אצלי

כולם כתובים כתיבת יד לא ידעתי מי מקדושים אמרם כי לא נתפרסם שמם. מפרי פיהם שבעה נפשי השוקקה ונפשי הרעבה מלאתי תנוכה ובדבריהם אאיר את עיני לחבר ספר זה מעט בכמות ורב באיכות וקראתיו **אגודת אזוב** לייחס אל פעולתי זו ב' כחינות.

הבחינה האחת: שכשם שהאזוב מטהר את הטמאים כך על ידי התפללות הטמאים מתטהרים וכל הרחוקים מתקרבים. ובספר הזהיר אגודת אזוב בגין לבער רוחא מסאבא מביניהו ולאחזאה בפתחייהו בהני תלת דוכתי מהמנותא שלימתא חד הכא וחד הכא וחד כגוייהו ובגין כך ופסח ה' על הפתח. וכמילוי דכבא. תא חזי מן אזובא די בכל דבעי קב"ה לדכאה לבר נש באזובא מתדכי. מ"ט? משום דאיתער חיליה דלעילא דאתפקדא עלוי דהא ההוא חילא דאתפקדא עלוי כד אתערא, מבערא רוח מסאבא ואתדכי בר נש. **והבחינה השנית:** הנאצלת מפאת ההכרח היא יותר עצמיית והיא: כי האדם ראוי שיהיה כל השתדלותו בעולם הזה כדי להשלים צורתו העצמית ולבקש כל הצדדים, שבהם ישאר ויתמיד לו זכרונו כל מה שאפשר, עד שאנחנו לא נדע לתאר ההצלחה האחרונה אשר לאדם בתואר אחר, אלא כשהיא המקנה ההשארות והנצחיות. זו היא כוונתי בחיבור זה להיות שמי עליו לזכרון לפני ה' תמיד. וכל הימים אשר אני חי על האדמה יועילני. כי יהיו כל סודות התפלה אשר בספרי הרבנים אשר זכרתי או רובן וטעמן תמיד בין עיני, למען אשכיל בכל אשר אעשה, ובכל מקום אשר אמצא. ובמה יתרצה עבר אל אדוניו כי אם בשומו מגמת פניו ולבו ועיניו עבודת מלכו של עולם ית' שמו.

ומן הנמנע הוא שלא ישאר מהדבש על מה שתשרה ברכה בחיי אף כי אחרי מותי ואני ידעתי נאמנה שהחיבור הזה ישאר אחרי ברכה לתת לי השארות נצחי טוב מבנים ומבנות שהם השארות חומרי. ואמנם ענייני זה הספר להיותם שכליים לא יופקדו באורך הזמן בשום צד לכן ישמח לבי בה' תגל נפשי באלהי כי ינובכו שפתי בעת אישן ואעירה ואהיה מכת הזוכים לראות בטוב ה' **בארצות החיים. על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו, המה מחמדי תבל אשר יבקש כי הם סבת הפסדו והם המעכבים אותו מהשיג השלמות הנצחית, ודבק בכוראו ונשמע קולו כבואו אל הקדש. וכל מבקש לראות נועם אמריו וסוד ענייניו ישאוב מנוזלי מעייניו ימצא בתוכו ערוגות הדסים ונטפי רסיסים כמים לים מכסים.**

והירא את דבר ה' יעיין בו כי ימצא סודות נסתרות ונגלות מדובר בו נכבדות וכל חכם לב עיניו יפקח ישמע ויוסיף לקח. וכל אשר רעבה נפשו ללחם הנה לפניו שולחן ערוך עם לחם הפנים כל דכפין ייתי ויכול לבו יסעד לעד ולא ימעד. בו נגלו כל מצפוני הידיעות חוסן ישועות. ועמו יראו כל מעשי העבודות והמצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. אחת שאלתי מאת ה' ממכון שבתו ישגיח עלי ויכונן כל מעשי ידי.

ובמאור תורתו יאיר עיני. "כי טוב סחרה מסחר כסף". הוא למען שמו הגדול והנורא וזכות תורתו הנאמנה והתמימה יעזרני ויאזרני חיל להגיע אל מחוז חפצי השלים חברי זה עד תומו ויזכני לבקר בהיכלו ולחזות בנועמו.

אמר המחבר אחרי השבח וההודאה לארון הכל הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדול הגבור והנורא הנמצא ולא במציאות כי הוא מציאות כל הנמצאים. השלם ולא בשלימות כי הוא שלמות כל השלמים. החכם ולא בחכמה כי הוא חכמת כל החכמים. המשיכיל ולא בשכל כי הוא הש"כל המשיכיל והמו"שכל. לו היכולת והזרוע והגבורה לו ההוד והעוז והכבוד והתפארה. אשר אין לו ערך ולא דמות ולא קצבה אל נערץ בסוד קדושים רבה. לו הכל והוא הכל. ונמצא בכל ונסתר מעין כל. והיה טרם כל. ונמצא אחרית כל. היחיד המתעלה הנגלה מצד פעולותיו וחכמתו. הנסתר מצד מהותו ועצמותו. יתברך שמו ממקומו תתעלה מלכותו ממרומו האל האדיר השוכן כרום חביון אשר בשמו המיוחד בטחתי, יעזרני, ומשגיאות יצילני, וינקי מגסרות קלות וחמורות, הוא סבת הסבות ועלת העלות ראשון באין ראשית ואחרון באין אחרית בורא יש מא"ין. האחד האמיתי אשר אין אחדותו לא כאחדות הסוג ולא כאחדות המין ולא כאחדות האיש אלא אחדות אמתי שלם פשוט יחיד ומיוחד אשר אין לו שני הוא יהיה עם פי וקולמוסי שלא תצא מתחת ידי ח"ו דבר נגד הכוונה. א"ני אהבי אהב ו"י. מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ. ראשית חכמה קנה חכמה וק"ב. יקרה היא מפנינים וחלי"ב. צוף דבש אמרי נועם מתוק לנפש ומרפה לעצם. קחו מוסרי ואל כסף ומ"נ. אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. בי מלכים ימלוכו וי"צ. כוונת שלמה הע"ה באלו הפסוקים להזהיר האדם שיהביל ענייני העולם הזה במחשבתו שלא יעשה עיקר כלל מהם כי אם בתורת ה' חפצו ובה יהגה יומם ולילה. ויתבונן באחריתו ויכניע את לבו וימשיך טבעו לעבודתו יתברך. ובכל יום ישכים ויעריב בבית הכנסת ויתפלל תפלתו כראוי. וזהו שאמר אני אהבי אהב אהב בבית חי כלומ' אני חי אהב מלשון ובנייהו בן יהוידע בן איש חי ר"ל צדיק ובכך ומשחרי ימצאני.

ואחר שיתפלל תפלתו ילמוד מעט ממה שחננו בוראו כפי מה ששייג אם מקרא - מקרא. ואם משנה - משנה. ואם תלמוד, ולעולם יקדים תורה לכל דבר שכן התורה קדמה לכל דבר שבעולם וזהו שאמר הכתוב: מעולם נסכתי - מקדמי ארץ. ולכן צריך שיקדים לימודו לעסקיו ולצרכי טרפו וכת': **ראשית חכמה קנה חכמה** וכו' מפני כי יקרה היא **מפנינים** אין לך דבר בעולם שיערך אליה כי בה נכלל הכל והתועלת הנמשך באמצעות התורה שהוא צוף דבש אמרי נועם הוא כשני עולמות - מתוק לנפש ומרפא לעצם. והיא מיישרת האדם ומדריכתו דרך ישרה להצילו ממקרה הזמן וזהו שאמר: **קחו מוסרי וא"ל כסף**. ובזה יגיע בן אדם אל מדרגת מעלת השלמות וזהו אומרו: **אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא** ולא עוד אלא בה ימצא חן וחסד

בעיני כל רואיו שני: ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם ואפילו המלכים והשרים אין עשרם ומלכותם כלום כי אם בסיוע האלהי וזהו שאמר: **בי מלכים ימלכו וכו'.** וכן אמר דוד [תהלים ל"ז ה'] **גל צל ה' דרכיך הכוונה** שישים האדם בטחונו בהקב"ה ואל יאמר בלבו אשכים בבקר ואפנה לעסקי שמא אחר התפלה לא יבא לירי. ח"ו - זה ממחוסרי אמנה! אלא, יבטח בשם ית' וילך לבית הכנסת ויתפלל עם הצבור ויתחנן לאל אשר יצרו בצלמו בצלם דמות תבניתו ויפח באפיו רוחו ונשמתו להודיע גבורתו וכבוד הדר מלכותו. וזהו, ובטח עליו והוא יעשה כי יוצר הכל הוא ובזאת הנשמה משתתף עם העליונים, להכיר פלאי שוכן מעונים. והיא כאשר תשלם במדעה ובמפעלה תעלה למעלה בצרור החיים ותפדה מיד שואל. כי בהוציאו שכלו מן הכח אל הפועל, ידרשהו אלוה ממעל. כי תכלית האדם וכל מגמתו בזה העולם אינו ראוי שיהיה אלא להשכיל כל נעלם ולעבוד עבודתו ית' בלבב שלם וכנפש חפצה. וקודם שאכנס כביאורי זה אקדים לך קצת מהמדות הראויות לאדם שיתנהג בהם ובסבתם ישיג אל השלמות ובסבת השלמות ישיג את החיים הנצחיים.

תחלת כל דבר האדם צריך תמיד יתנהג לדבר כל דבריו בנחת בכל עת שידבר עם כל אדם. ויתרחק מאד מלבא לכלל כעס. כי כעס, בחיק כסילים ינוח. והיא מדה מגונה ופחותה מאד. מי לנו גדול ממשה ע"ה כשכעס ואמר לישראל **שמעו נא המורים** כתב הר"ם במז"ל: **"כי זה היה החטא שדקדק עליו הקב"ה שיהיה אדם גדול כמוהו כועס לפני עדת ישראל וחשבו ישראל שגם השי"ת היה כעוס עליהם ונבהלו כי הכעס הוא מן הפעולות הרעות ולא יבא כי אם מתכונה רעה בנפש ועל זה אמר: מרייתם את פי ה'. ורבינו חננאל פי' שמה שחטא משה הוא שבמקום שאמר: **המון הסלע הזה נוציא לכם מים**, שהיה ראוי שיאמר, יוציא ה' לכם מים כמו שאמר: **בתת ה' לכם בשר לאכול.** והרב ר' אברהם שלום פי' יפה מכולם. וזה לשונו: שלהיות ישראל עם קשה עורף ומנסים את ה' ומקטני אמנה היתה הכוונה האלהית להורות להם עתה כברור עוצם השגחתו. שבפעם הראשונה בחורב אמרו כמספקים **היש ה' בקרבנו** ועתה רצה להודיעם בפרסום השגחתו שישם מדבר לאגם מים לבד, מבלי שיצטרך בזה ההכאה כאשר עשה בפעם הראשונה. ובפעם הראשונה לא עשה הדבר רק בפני הזקנים שני: **ויעש משה כן לעיני זקני ישראל.** וכשראה ית' ששבו עתה לתלונותם ולא בטחו בהשגחתו ולהתפרסם להם זה העיקר רצה השי"ת שידבר משה לסלע לעיני הקהל כמו שאמר: **והקהל את העדה אתה ואהרן ודברתם אל הסלע למען יאמינו בי.** בלי שום ספק שמאתו ית' נמשך כל זה ולהודיע להם השגחתו להוציא כל ספק מלבם. ולכן צוה למשה שידבר ולא יכה להראות להם שמפי עליון יצא להם מים מן הסלע ומשה הוא השליח מאתו ית' והדבור לסלע מאתו ית', להראותם כי הוא המשגיח בהם, ויאמינו שה' בקרבם ולא יסתפקו כבראשונה. ולכן, צוהו ודברתם אל הסלע לעיניהם, שיתן מימיו במצות האל. וזה אמרו ונתן מימיו, הוא הדיבור שידברו לסלע.**

ולפי שכעס נגד הקהל מרוב קושי לב הקהל באמונת ההשגחה בא לידי כעס בא לכלל טעות והרים ידו והכה לסלע במקום דבר, שהכעס בלבד מחשבתו. ואם לבן של נביאים כך לשאר בני אדם עאכ"ו. וכן אמז"ל כל הכועס כמה מיני גיהינם שולטין בו שנא' וגם רשע ליום רעה. לכן טוב לגבר כי ישא עול הסבלנות עליו ויתנהג במדת היראה ומדת הענוה והשפלות וישים מגמת פניו מאין בא ולאן הולך ושהוא עפר מן האדמה בחייו ורמה ותולעה במותו. ויזכור תמיד יום הדין ואיך עתיד ליתן דין וחשבון על כל אשר הוא עושה. ואמז"ל כל המסתכל ביום הדין יהיה מושל ביצרו ובתאוותו ולא יבא לידי עכירה.

וחסידים הראשונים בגבורתם היו מושלים ביצורם כדי שלא יטמאו נפשם בעבירה כמו שמצינו ביוסף הצדיק שלא רצה לשמוע אל גבירתו ועל כן זכה למה שזכה ונתוספה אות ה"א בשמו שנאמר: **עדות ביהוסף שמו**. והיא משמו של הקב"ה ובסוד כי יד על כס י"ה תמצאנו רמזו. וגרסינן במס' סוטה פרק אלו נאמרין אמ' רב חנא בר בזנא אמ' ר' שמעון חסידא יוסף זכה וקדש שם שמים בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה. יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא זכה ונקראו כולם על שמו של הקב"ה. ראה גם ראה כמה מעלות טובות למי שכובש יצרו וכל הכובש את יצרו יהיה רחמן לפי שהאכזריות נמשך מן הכעס ומי שיהיה רחמן הוא מזרע האבות שנקראו גם הם רחמנים. ולזה רמזו דוד ע"ה באמרו: **מי גבר יחיה**. כלומר, גומל חסד, ביישן, רחמן. כי כן מדת האהבה ומדת הרחמנות היא מדתו של הקב"ה שנקרא רחום. ודרשו ז"ל על פסוק: **והלכת בדרכיו**. מהו רחום אף אתה היה רחום. וצריך המרחם שלא להקפיד בין אויב לאוהב אלא מדת הרחמנות היא דרך כלל. וזה בשאינם אויבי ה' כי עליהם אמר דוד: **[תהלים קל"ט כ"א] הלא משנאיך ה' אשנא וכו'**. ובזו המדה נשתבחו חסידים הראשונים. והמרחם על מי שראוי לרחם גורם שתסתלק מדת הדין מן העולם. ובספר הזוהר. ר' אלעזר אמר: **תא חזי אמה אנהג קב"ה טובו עם כל בריין וכל שכן לאינון דאזלי באורחוי דאפילו בזמנא דבעי קב"ה למדן עלמא איהו גרים למה דרחים ליה למזכי במלה עד דלא ייתי ההוא דינא לעלמא**. דתנינן בשעתא דקב"ה רחים ליה לבר נש משרד ליה דורונא. ומאן איהו מסכנא בגין דיזכי בה. וכיון דזכי בה איהו אמשך עליה חל חוטא דחסד דאתמשך מסטר ימינא ופריש ארישיה ורשים ליה. בגין דכד ייתי דינא לעלמא, ההוא מחבלא יודהר ביה וזקיף עינוי וחמא לההוא רשימו, כדין אסתלק מיניה ואודהר ביה. בגיני כך, אקדים ליה קב"ה במא דיזכי. ומן המדות הטובות צריך להיות לאדם נפש נכאה ורוח נכאה ושפלות ושמחת לב וכבישת יצרו ברוב הדברים אשר יכלתו עליהם.

ובזיון תאוות הגוף כמותרים ותענוגות הבלי בני האדם נחלקו למינים הרבה. יש אשר השתדל לנצח ולהתגבר על אויביו בכל כלי זיון. ויש אשר יעמול לקבץ אבנים טובות ומרגליות. ויש אשר ישמח בחייו במאכל ומשתה כגנות ופרדסים. ויש אשר

מרוכב סכלותו ולאות לבו יגאה כשחל על גדולים ונכבדים ממנו. ויש אשר יצבור כעפר כסף וזהב לרוב מאד גם עינו לא תשבוע עושר ופתע פתאם יאסף ועזב לאחרים חילו. ויש אשר יבלה בהבל ימיו כי חשקה נפשו באשת יפת תואר ואפילו מן האיסור. והסבה הגדולה אשר באבדן נפש האדם הלא היא החשק והתאוה אל המשגל כי בסבתם כמה מיני חולאים באים על האדם שממיתים אותו קודם זמנו. כי כל התאוות הראויות הם בחכמה מצד שהיא השגת האמת ושורש לעבודת השי"ת. ויברח מהשררה ומהתוודע לרשות כי אחריה מרה כלענה ובקשת האמת ושנאת השקר ובקשת החכמה לשמה.

ובסתרי תורה. ר' אבא הוה מכריז מאן בעי עותרא ומאן בעי אורכא דחיי לעלמא דאתי ייתי וישתדל באורייתא. הוה מתכנשין כוליה עלמא בשביכותיה. יומא חד, אתא חד איניש אמר ליה: ר' בעינא למלעי באורייתא דיהא לי עותרא. אמר ליה: הא ודאי. אמר ליה: מה שמך? אמר ליה: יוסף. אמר לון לתנווי ליה. וקרר ליה ר' יוסי מארי עותרא ויקרא. יתיב ואתעסק באורייתא. ליומין הוה קאים, אמר ליה: אן הוא עותרא? אמר: שמע מינה דלאו לשם שמים עבד. עאל לאידרי ושמע חד קלא דהוה אמר, לא תענשיה טוב לגביה דגברא רבה להוי. תב לגביה אמר ליה: תיב ברי תיב, ואנא יהיבנא לך עותרא. אדהכי אתא גברא חד ומאנא דפו בדיה אפקיה ונפל נהורא בביתא. אמר ליה: ר' בעינא למזכי באורייתא דהא אית לי עותרא סגי, דקא שבק לי אבא, דכד הוה יתיב על פתורא תליסר כסי מאילין הוה מסדר על פתוריה ובעינא למזכי באורייתא ואנא יהיבנא עותרא. קרא ר' אבא לר' יוסי אמר ליה: לא יערבנא זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז. יתיב ר' יוסי ולעא באורייתא וההוא בר נש יהיב ליה עותרא. ליומין עאל חמידו דאורייתא במעוי. יומא חד הוה יתיב והוה בכי. אשכחיה ר' אבא דהוה בכי, אמר ליה: על מא קא בכית? אמר ליה: ומא, מנחנא חיי דעלמא דאתי בגין האי?? לא בעינא, אלא למזכי לגבאי. אמר ר' אבא: שמע מינה, דהא לשם שמים קא עבד. קרא ליה לההוא גברא אמר ליה: טול עותרך והב ליה ליתמי ולמסכני ואנא יהיבנא לך חולק יתיר באורייתא בכל מה דאנא לעאן. אהדר ליה ר' יוסי ההוא כסא דפו ועד יומא לא אעדי שמיה ומן בנוי והיינו ר' יוסי בן פזי. וזכא לכמא אורייתא הוא ובנוי בגין דלעא באורייתא. דלית לך אגר טב בעלמא כמאן דלעי באורייתא ומקיימה.

הכוונה להודיענו שכר העוסק בתורה לשמה כמה גדול גם העוסק בה שלא לשמה מתוך שאינו לשמה בא לשמה כמעשה ר' יוסי הנזכר.

וכמו כן, צריך כיבוד לומדיה כמו שמצינו ביהושפט מלך ישראל כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו מארי ורבי ואל יזלזל בדברי חכמים ואל יחלוק על דבריהם. ובמדרש הזוהר. ר' נהוראי סבא פריש לימא רבא. ואיתרגיש ימא. ואתאבידו כל אינון דהוו בארבא. ואתרחיש ליה ניסא. ונחית בשבילין

ידיען בלבא דימא ונפק תחות ימא לישובא חדא. וחמא מאינון בריין כולהו זעירין והוו מצלי צלותא ולא ידע מאי קא אמרי. איתרחיש ליה ניסא וסליק אמר: זכאין אינון צדיקא דמשתדלו באורייתא וידעין סתימין דרזי עילאי. ווי לאינון דאפליגו על מיליהון ולא מהמני. מההוא יומא כד הוה אתי לבי רב ואמרי מלתא דאורייתא הוה בכי. אמרי ליה: אמאי קא בכית? אמר לון: בגין דעברנא על מהמנותא דמלי דרבנן ומסתפינא מדינא דההוא עלמא. כוונת מאמר זה להודיענו עונש החולק על דברי חכמים כמה הוא גדול כ"ש המזלזל כס.

וצריך האדם לרדוף אחר הלימוד אם לא עכשו אימתי. כי כל שאינו עוסק בתורה עונשו גדול ועתיד ליתן את הדין יותר מאותו זמן שלא היו ספרים נמצאים כי אם מעט ואותם המעט היו כמוסים וחתומים באוצרות היחידים. ועתה בדורנו זה שבח לאל והודאה לשמו הגדול רבו הספרים והחכמה נתפשה בשווקים, וברחובות תתן קולה. ואין בית אשר אין ספרים ופרושים על התורה. כי רבו המפרשים ראשונים ואחרונים יגדיל תורה ויאדיר. למה לא ירדוף האדם אחרי מזון נפשו כמו שהוא רודף על מזון גופו מניח חיי עולם ועוסק בחיי שעה.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה תאנא ביומי קדמאי הוה ברנש לחבריה טול מנה כסף ואימא לי מלא דאורייתא. השתא אמר ברנש לחבריה טול מנה כסף ואשתדל באורייתא ולית מאן דישגח ולית מאן דירכין אודניה, בר אינון זעירין קדישי עליונין דקב"ה משתבח בהו, דכתיב: **ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ.** כ"ש עתה בזמנינו זה שנותנים הספקות לכל רוצה לעסוק בתורה ומאכילין ומשקין ומלבישין אותם. מי שימצא הכנות הללו ואינו עוסק בתורה מה תהיה תשובתו בשאלת קבעת עתים לתורה. והעוסק בה צריך יהיה לו חשק בה ובלימודה. כי זולת זה לא יצליח בלמודה. ובן עזאי יוכיח. ועם החשק בא לידי התמדה, ועם ההתמדה והשקידה בלימוד יסודר בשכלו מה שקרא. ושונה כמו שסודר בספר כמאמרם ז"ל: אינו דומה שונה פרקו מאה לשונה פרקו מאה ואחד וסמכו הדבר לפסוק **צוה לנו**. כשתשתדל לקרות ולשנות מאה ואחד כמנין "צוה", אז - מורשה היא לך.

עוד מצאתי כתוב בשם רבינו עזריאל דרך סוד בזה הענין. והוא, כי כבר ידעת כי מיכאל הגדול הוא שר ישראל כמו שכת' בדניאל, והוא ממונה על החכמה. כשהוא רואה לזה ששוקד על החכמה ולומד ושונה וחוזר מה שקבל ולמד או שמע עד מאה ואחת פעם שעולה סכום מיכאל"ל הוא מסייעו ברוח אלהין ומצליחו בלימודו. גם שלמה המלך ע"ה רמזו בכתוב שאמר והחכמה מאין תמצא סכום מאין גם כן מאה ואחד. ואם תשכיל הכל עולה בקנה אחד כי מיכאל ממונה על החכמה והחכמה מאין תמצא ועם השקדת הלימוד אין ספק שיתלוו אליו כל המדות טובות שאמרנו.

וישמח במה שחננו האל בין רב למעט כי השמח בחלקו נמצא כל ימיו עשיר וטוב לב ועליו אמר שלמה: וטוב לב משתה תמיד. אין הכוונה לומר שעם היותו טוב לב תמיד ימצא בבית משתה. אלא וטוב לב כלומר: מי ששמח בחלקו ולבו טוב עליו הוא כאילו בכל יום במשתה ושמחה. וגרסי' בפרק במה מדליקין איזהו עשיר? כל מי שיש לו נחת רוח בעשרו. ואין לך נחת רוח גדול מזה שישמח האדם בחלקו בין רב למעט. וכתב: ברכת ה' היא תעשיר. ולא עצב עמה. כלומר: אם ישמח האדם במה שחננו האל היא ברכתו. ינח בדעתו ולא יהיה עצב על מותרות. הרי זה עשיר כל ימיו.

ולעולם ישכים ויאמר ברוך ה' יום יום ר"ל כשיקום האדם בבקר ויתפלל ויברך את יוצרו אז יעמס לו האל ברכותיו וישועתו סלה. ואל ירדוף אחרי תאוות הגוף כי הנמשכים אחרי תאוותם היום משביעים יצרם מדבר המותר, וכשלא ימצא מן המותר יבא לדבר האסור. וכשאין להם גוזלים וגונבים משל אחרים. ועל זה צונו ית' בתורתו התמימה דבר גדול, שנראה לעין אכזריות גדולה: שיהרוג האב את בנו בהיותו זולל וסובא באכילת תרטימר בשר ושתיית חצי לוג יין. לפי שהתחיל לרדוף אחרי תאוות גופו גזרה חכמתו כי בהמשך הזמן יבא לכלות נכסי אביו ויבקש מה שהורגל בו ולא ימצא כי אפס כסף - יבא ללסטם הבריות. והיוצא ללסטים להרוג או ליהרג. ולזה אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב. ושלמה הע"ה בספרו הנכבד: **אל תהי בפכאי יין בזוללי בשר צמו**. הוסיף על מה שגזרה תורה שאפילו עמהם ובחברתם אל תהי כי מתוך חברתם יבוא לידי מעשה.

אמר ר' יצחק מעולם אין יצה"ר מתפתה אלא באכילה ושתייה ומתוך שמחת היין אז שולט בעולם. בצדיק, מה כתיב ביה: **צדיק אוכל לשובע נפשו**, ולעולם אינו משתכר. דאמר ר' יהודה האיי צורבא מרבנן דמרורי, קרינן ביה: **גום זהב באף חזיר**. ולא עוד, אלא שמחלל שם שמים לפני ההמון. רב הונא כד הוה דריש לאזהרא לבני אדם הוה אמר ליה: בני, אשתמר לך משליחא של גיהנם ומאן הוא זה יצה"ר שהוא שליח של גיהנם. למדנו מדברי רב הונא שיפריש האדם עצמו מן היין כדי שלא יתפתה מיצה"ר ויכשל כדברי ר' יצחק.

לכן ראוי לכל אדם לדקדק בפסיעותיו ולהתנהל לאטו לקחת לו ההכרחי והשאר יעזבנו ואל יתפתה לרוב תענוגי העולם כי רבו למעלה אלא יסתפק וישמח במעט המושג מתועלותיו לקיום גופו ואם ישמח הנו עשיר. כי העשיר הוא השמח בחלקו. ויזהר שלא ילך אחרי ראות עיניו כי לא תשבע עיניו לראות עושר וכבוד ונכסים וכבר אמז"ל אין אדם נפטר מן העולם וחצי תאוותיו בידו. עוד שם. אמר ר' יצחק מלה"ד לכת לסטים שהיו אורבים בדרכים לגזול ולהרוג בני אדם ומפרישין אחד מהם שלשונו רכה ויודע להסית בני אדם מה עושה מקדים והולך לקבלם ונעשה כעבד לפנייהם

שמאמינים הטפשים בו ובוטחים בשיחתו ובאהבתו ושמחים עמו ונגררים אחריו ומוליכין בחלק דבריו כאותו דרך שהלסטים שם כיון שמגיע עמהם לשם הוא הראשון שהורג בהם. לאחר שמוסרם ביד הלסטים להרגם ולקחת את ממונם צווחין ואמרין ווי לן דאציתנא לדין ולריכה דלישניה. כלו': אי לנו ששמענו לזה ולמתק שפתיו ופתנו והביאנו לטבח. לאחר שהרגו אלה, עולה ויוצא משם לפתות לבני אדם כמתחלה. פקחים שבהם, כשרואים אותו יוצא לקראתם ומפתה אותם מכירים בו שהוא צודה את נפשם והורגים אותו והולכים בדרך אחרת. כך יצה"ר כל הנשמע אליו - יפול ברשתו. וכוכשו - הורגו.

עוד שם. רב יוסף [מאור עינים הוה] כד הוה נחית לבבל חמא אינון רווקיאי דהוו עיילי ונפקי בני נשא שפיראין ולא חטאן. אמר לון לא מסתפו אילין מיצה"ר. אמרו ליה: לא מקונדיטון בישא קא אתינא, מקדושא דקדישא אתגזרנא, דאמר ר' יהודה אמ' רב: צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש ונפקי מיניה בני קדישי בני מעלי דלא מסתפי מיצה"ר שנ': והתקדשתם והייתם קדושים. ואם תאמר מאחר שיצה"ר זה, דרכו ואחריתו דרכי מות, למה זה נברא בעולם, טוב לו שלא נברא?! לזה אמשול לך משל נאה. יצה"ר למה דומה באדם? לקש שכשכולת החטה. כמו שאין התבואה יכולה לצמוח אלא על ידי תבן וקש - שהן מגדלין אותה, ובהן התבואה צומחת. כך אי אפשר לאברי הגוף הנושאים את הנשמה להתגדל ולצמוח, אלא על ידי יצה"ר - לפי שממנו בא לגוף התעוררות האכילה והשתיה והשינה והיציאה וכיוצא בו. כך יצה"ר מגדל האיברין המיוחדים לתיקון הנשמה כמו שהתבן והקש מגדלין התבואה שבתוך השכולת. וכמו שאחר שגדלה התבואה ונתבשלה כל צרכה קוצרין ודשין אותה ומבדילין את התבן ואת הקש לחוד והתבואה לחוד. כך ראוי לאדם לכשנתגדל והגיעו איבריו ליזמן הכח והגבורה שידוש את יצה"ר ויכניעוהו ויבדילוהו מיצר טוב. ואז יוכל להבדיל בין הטוב והרע כמו שמבדילין התבן מן הבר. וכמו שהתבן והקש אינן נבדלין מן התבואה אלא בקושי גדול, אחר שדשין אותה במורג חזק ובחרישי ברזל, שמשברין את התבן והקש ומשימין לאותו לאבק דק. כך, אין יצה"ר יכול להבדל מן האדם אלא בקושי ובצער גדול, אחר שידוש אותו בכח המחשבות הגדולות והמעשים טובים כדמיון התבן הנדוש במורגין. כי אז יוכל להכניעו ולהשפילו ולהבדילו ממנו. וכמו שאחר שנדרשו השכלים ונדרקו ונעשה תבן אינן נבדלין מן התבואה, אלא על ידי העתר המהפך והרוח הנושבת, כך אין יצה"ר נבדל מן האדם אלא על ידי המחשבה והרצון. והמחשבה דומה לעתר שמהפכים בה את התבואה בגורן. והרצון דומה לרוח המנשבת שמגבלת התבן מן התבואה. ואם המחשבה מהפכת ואין רצונו של אדם להבדיל ממנו יצה"ר, דומה לעתר המהפך את התבואה בגורן ואין הרוח מרחפת שלא יעיל בהפוכו כלום. וכמו שאחר שנבדל התבן מן התבואה מביאין את התבן כאחת מן האוצרות החיצונים ומייחדין אותו למאכל הבהמה. והתבואה - מכניסים אותה באוצרות הפנימיים

במקום השמור. כך אחר שנבדל יצה"ר מן האדם - צריך ליחד לו מקום בגוף באיברים החיצוניים, במה שיוכלו כחות הגוף להתפרנס ולהיות להם העמדה וקיום תמורת מה שיוותך מהם. והנשמה וכחותיה צריך להכניסה בחדרים הפנימיים אשר בכל האיברים, במה שיוכל האדם לעבוד את עבודת יוצרו מאין, עבודה שלמה בלי תערוכת דבר אחר.

ואחר שהבאתי לך משל היצה"ר אביא לך עוד שני משלים משל היצר הטוב שדומה תחלה בפני יצה"ר לעני חכם שוכן תחת ממשלת עשיר רשע. פ"י: משעת יצירת הוולד מתחיל יצה"ר בנוצר וכשנולד יצר הרע מתגדל בו אבל יצר הטוב עדיין לא שם לו ולא זכר עמו. וכשנולד הוולד מתנותיו של יצר הרע נולדות עמו והן הם צרכי הגוף כמו היניקה והיציאה השנינה הבכי וכיוצא בזה. אבל מעשי היצר טוב שהן חכמה ומעשים טובים אינן נזכרין ולא עולין על הלב. ויצר הרע דומה בגוף הוולד כשלטון רע וקשה, מושל בזרועו, לכל אשר יפנה ירשע, עד בוא סימן התחתון שהן שתי שערות משכנס בתחלת שלש עשרה שנה. ויצר הטוב דומה באותו זמן לצמח קטן שמתחיל לצמוח שעד עתה היה כבוש תחת הקרקע. ומשנראו סימני יצר הטוב באדם מענישין אותו בבית דין של מטה ומשנראו סימני יצר הטוב בזקן - מענישין אותו בב"ד של מעלה שהוא זמן בן עשרים שנה. וסמני מטה מטה מעלה מעלה כי שני סימנים נראים ביצר הטוב אחד למטה ב"ג שנה ואחד למעלה בעשרים ומשהתחילו סמני יצר הטוב בתחלת י"ג שנה באותו זמן יצה"ר דומה לאילן גדול וקשה בעל שרשים וענפים ויצר הטוב נראה באותו זמן בפני יצה"ר לילד קטן עומד בפני מלך זקן ופרוץ ומתחיל לעשות תחבולות ועניינים ומחשבות אולי יציל את האדם מידי יצר הרע הקשה וז"ש שלמה בחכמתו טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל.

והמשל השני לזה: יצר הטוב ויצה"ר דומין לשתי צרות כשתרצה האחת תקצוף האחרת. מה שזו רוצה אין זו רוצה. וכשלא יתחזק אחד מן היצרים על חברו כשיתחילו להלחם זה בזה דומים לשתי הצרות שלא ילדה אחת מהן. אבל בהתחזק אחד מהם על חברו והוליד תולדות לפי ענינו דומה לאחת משתי הצרות שילדה, שהרי הנכסים מוחזקים לאותו הבן, אם הוא בן השנואה או בן האהובה. כך: אם יצר הטוב נתחזק באדם והוליד מעשים טובים ותיקון דרכים וכיוצא בהן הרי הוא כמי שהוליד תולדות והרי אותו האדם מוחזק לצדיק שנכסיו כולם ליצר הטוב ולתולדותיו. ואם יצה"ר הוליד תולדות הרי הנכסים בחזקתו. הולידו שניהם הולכים אחר הרוב. ואל יפלא בעיני עניני המשלים האלו כי הם לצורך גדול כי המשלים לא נעשו אלא להבין מתוכן הדברים העמוקים הדקין לאותם שאינם יכולים להבין מתוך רוב עמקם ודקותם וזהו שאמ' שלמה המלך ע"ה בראש ספרו: לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה. וכתוב בתריה: לקחת מוסר השכל לתת לפתאים חכמה. רצה בזה להודיע כח המשלים ומעלתם ועד היכן תועלתן מגעת. ומשבטלה כח המשלים נסתרה החכמה שעל ידי המשלים היו

נכנסין לדרכי התורה ולחדרי החכמה שכשיצר הקב"ה את האדם הכינו בשתי צורות בצורת הגוף ובצורת הנשמה. צורת הגוף להתבונן במורגשות וצורת הנשמה להשיג המושכלות. ולרוב חסדי השם על האדם נתן דרך כדי להתבונן ולהשיג במושכלות על ידי משלים. והנה דמיון המשל אצל החכמה השכלית הנעלמה כערך הגוף אל הנשמה. והחכמה השכלית מתחברת למשל כדמיון הנשמה לגוף. ועל ידי המשלים יכנס אדם לכמה חכמות נעלמות. ודמיון האיברים הגופניים לדברים המורגשים דומה לשני יסודות הגסים והעבים שהן העפר והמים שהאדם יכול לתפוש אותם בידו ולהוליקן ממקום למקום שלא ע"י כלי. משל למורגשות שהם מושגות מבלי צורך משל. והשגת החכמות השכליות לאדם דומה ליסודות העליונות הרקים שהם האויר והאש שאין האדם יכול ליקח אותם אם לא שיקחם על ידי כלי כגון האויר בנאד וכיוצא בו והאש ע"י עצים או פתילה וכיוצא בו. וכמו שהאויר והאש אינן נתפשין לאדם כי אם על ידי כלי כן דרך החכמות השכליות העליונות אין האדם יכול להשיגם אלא ע"י משל. ואפע"פ שיש הפרש גדול בין המורגשות המשולות לעפר כמו שאמר, למורגשות המשולות למים. גם בין המושכלות המשולות לאויר למושכלות המשולות לאש. כי ודאי יש הפרש בין מורגש למורגש ובין מושכל למושכל כהפרש שיש בין מורגש למושכל והכל כפי מה שיהיה המורגש וכפי מה שיהיה המושכל. ודברים הללו וידעתן היא מסורה לחכמים גדולים לדעת ההבדל שבין מורגש למורגש והבדל שיש בין מושכל למושכל והמשלים הם כלים שעל ידם ישיגו ההבדלים האלו. כל זה הבאתי לך תשובת טענתך כי אמרת למה נברא בעולם, והעולם אינו מתקיים בהעדרו. וכבר רצו חז"ל לסלקו מכל וכל ואמרו: אם נקטליה יחרב העולם חבשוה שלשה ימים, וכאשר נעדרה כח התאוה בקשו ביצה בת יומא ולא מצאו.

והנה זה דרך משל כי מאחר שהתאוה נעקרה לא יתאוו הבעלי חיים לההוא מעשה ויחרב העולם כי נסתלק פרייה ורבייה לכן כחלו עיניו כלומר החלישו כחו מראות, כי לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה נינהו. נמשך מזה, שביד האדם הוא לכובשו ולהחליש אותו שלא יפתנו. ובספר הזוהר. פתח ר' יצחק ואמר: כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך מצי' עני דא יצר הטוב מחזק ממנו דא יצה"ר בגין דיצה"ר תקיף הוא כאבנא כד"א: והפירותי את לב האבן מבשרכם ויצר הטוב הוא בשרא כד"א: ונתתי לכם לב בשר. תא חזי יצה"ר למה הוא דומה בשעתא דאתי לאזדווגא בבר נש הוא מפרזלא עד דעאלין ליה בנורא בתר דיתחמם אתהדר כלא כנורא. ר' חייא אמר יצה"ר כד אתי לאזדווגא ביה בבר נש דמי לכרנש דקאים וקריב לפתחא וחמי דלית מאן דמחי בידיה. עאל לביתא ואתעביד ליה אורח חמי דלית מאן דמחי בידיה אתענג עליה ואתעביד מארי דביתא עד דאשתכח דכל ביתא קאים ברשותיה. ואי תימא מאן אוליפנא? מפרשתא דרוד מלכא אוליפנא. מה כתיב: ויבא הלך לאיש העשיר הלך הוא דקריב לפתחא ולא בעי לאתעכבא תמן אלא למהך לאורחיה. כך הוא יצה"ר כמא דמקרב לביתא

מתקרב גבי' דבר נש אתער עליה ועיר בחובא הוי אורח עראי חמי דלית דמחי בידיה, מה כתיב: **לעשות לאורח הבא אליהו**. איתעביד ליה אורח - אכסנאי בביתא. אתער עליה בחובי חטאה יומא חד תרין יומין כראי אורח דשראן ליה ביתא יומא חדא או תרין יומין בגין דאיהו אורח. כיון דחמי דלית מאן דמחי בידיה מה כתיב: **ויעש לאיש הבא אליהו**. איתעביד מארי דביתא. כמד"א: **האיש אדוני הארץ. איש נעמי**. כך הוא יצה"ר אתעביד לקבליה דבר נש איש בעל הבית הא אתקשר בר נש בפולחניה והוא עביד ביה רעותא. ועל דא בעי ברנש לשוואה מילין דאורייתא עליה בגין דיהא תבירא ליה דלית ליה מקטרגא ליצה"ר בר ממילי דאורייתא וע"ד כתיב: **והיו הדברים האלה על לבבך**. על תרי יצריך. יצר הרע אתכנע בהו, ויצר הטוב אתעטר בהו. נמשך מכל זה שהאדם צריך להיות נשמר ונזהר מאד ולעמד כנגד יצרו כמו שהיו מתפארים חסידים הראשונים ואנשי מעשה והמתגבר עליו נמלט מלנפול במצודתו.

ותמיד יהיה בטחונך בשי"ת ואל תהי צר צרת מחר. **השלף על ה' יהבך והוא יכסכך**. כי הכל מאתו ית' ובגזרתו וכן אמר שלמה הע"ה: **עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה'**. באר לך, כי העושר והריש מקרה ופגישה בסבת חזרת הגלגל ואין העושר לעשיר בשכלו ועוצם ידו גם אין עניות לעני בחסרון שכלו. כמה חסרי שכל ודיעה שוקטים ושאננים בעשרם וכמה בעלי שכל ויש בהם דעת ותבונה והם בתכלית העוני והשפלות. ושמא תאמר מאחר שהעושר והריש מקרה ופגישה והכל גזרת הכחות העליונים והמצב השמימי ואין גזרת השם כלל לא בעשרו של עשיר ולא בעניו של עני, אם כן הריני מסור לכחות ולמקרים. ח"ו לא יעלה בדעתך זה. וזהו שבאר שלמה בזה הפסוק כי הכל בגזירת עליון. עליהם יצא העושר והעוני הרעות והטוב. וכן דוד הע"ה הזהיר על מדת הבטחון תחלה ואח"כ על המעשה הטוב שנאמר: **בטח בה' ועשה טוב** להודיע שהבטחון הזה הוא שיבטח האדם בשי"ת שבעשיית המצוות הוא יתן לו ההכנות אשר הוא צריך להם. ואלו אמר עשה טוב ובטח בה' היה אדם מבין מזה כי הבטחון שהזהיר אינו אלא על שכר עשיית המצוות ואינו כן. אלא הכוונה לומר שיבטח בה' שהוא יתן לו הכנה טובה לעשיית המצוות ולכך אמ' תחלה בטח שהוא צווי הבטחון ואח"כ ועשה טוב שהוא צווי המעשה הטוב וכת': **שכן ארץ ורעה אמונה**. רצה בזה אעפ"י שהזהרתיך וצויתך לבטוח בשם ית' שיפיק לך הכנות טובות ואח"כ שתדרוף אחר עשיית המצוות שהוא הטוב אל תתרשל בעסקי פרנסתך וצורכי ביתך כי טוב שתאחז בשניהם כמאמר חז"ל: **"אם אין קמח אין תורה"**. והבטחון הוא ממדת האמונה כי האמונה הוא כמו האילן והבטחון הוא כדמיון פרי האילן וכמו שהפרי הוא אות על האילן או על העשב הגדל בו ואין האילן אות על פרי כי יש כמה אילנות שאינם עושין פרי כך הבטחון אות על האמונה ואין האמונה אות על הבטחון.

כמו כן תמצא במדת החכמה כי החסידות אות על החכמה והעד לא עם הארץ חסיד. כי לא הגיע החסיד למעלת החסידות אלא מתוך מעלת החכמה כי הא בהא תליא והחכמה אינה אות על החסידות כי כמה יש שהם חכמים ולהטיב לא ידעו כי לא הגיעו למעלת החסידות. וענין הבטחון הוא שידע האדם עם לבבו כי בידו ית' הכל הוא משנה עתים ומחליף את הזמנים ואין מעצור בידו להושיע ברב או במעט וגם כי צרה קרובה אליו וחרב מונחת על צוארו אל יתיאש מן הרחמים כי ישועת השי"ת קרובה ואם יבאו עליו מקרים ממקרי הזמן ומהומותיו יש לו לחשוב כי הכל מאתו ית' לטוב לו, ולהעביר את עונו. ובזה יפשפש במעשים ויחזור בתשובה ויתקרב לעבודתו ית' ובזה יגדיל חלקו וגורלו בעולם הגמול.

ובמדרש הנעלם. או הודע אליו חטאתו וכי מי הודיעו אלא זהו מחדס מהשי"ת על יראיו שבסבת הייסורין שמביא עליו מדה כנגד מדה להודיע לו חטאו ובזה חוזר בתשובה כי האדם הרואה ייסורין באים עליו מפשפש במעשיו ואומר: אני חטאתי ככיוצא בזה, ולכן באה אלי הצרה הזאת. וזהו ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ואמרו בפרק חלק חביבין ייסורין וכו'. וזהו: וידעת עם לבבך. כשייסורין באין עליך אל תבעט בהם לאמר: מה פשעי? ומה חטאתי? כי כשתחשוב כלבבך ותחפש בידיעתך מה שקדמו לך מהעבירות תכיר ותראה: כי כאשר ייפר איש את בנו כן ה' אלהיך מייסריו ולא לפי מעשיך והראוי לך אלא דרך חבה ואהבה. וטובים הם ייסורין הבאים על האדם שמודיעים לו חטאו. והסוד: רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את עוונותיכם. וראה מאמרם ז"ל [ע"ז לפני אידיהם] משתבח להו' אבהו למינאי בר' ספרא דגברא רבא הוא שבקו ליה מכסא תליסר שנין. יומא חד אשכחניה אמרו ליה כתיב: (עמוס ג') רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם מאן דאית ליה סיסיא בישא ברחמיה מסיק ליה?! לא הוה בידיה. יהבו ליה סודרא בצואריה וקא מצערי ליה. אדהכי אתא ר' אבהו אמר להו: מאי האי דקא מצעריתו ליה? אמרו ליה: ולא אמרת לן דגברא רבא הוא, ולא אמר לן פירושא דהאי פסוקא? אמר להו: אימור דאמרי אנא בתנויי, בקראי מי אמרית לכון? ותו, אנן דשכיחנן גבייכו רמינן אנפשינן ומעיינינן. איהו לא רמי אנפשיה ולא מעיין. אמרו ליה: אי הכי אימא לן את. אמר להם אמשול לכם משל לה"ד: לאדם שהיה נושה בשני בני אדם אחד אוהבו ואחד שונאו. שונאו נפרע ממנו בבת אחת אוהבו נפרע ממנו קימעא קימעא. כך הקב"ה נפרע מהצדיקים מעט מעט אבל הרשעים מאריך אפו להם וגובה מהם בבת אחת.

כוונת מאמר זה כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב אפילו בזמן שעושה הטוב או בזמן שהוא שונה וקורא ועוסק בתורה מי יודע אם ישגה - מלשון שגגה - ומלת ולא יחטא מגזרת קולע באבן אל השערה ולא יחטיא. ולכן ירצה הקב"ה ברוב חסדו לזכותו ופורעו ממנו מעט מעט מה ששגג או חטא ואלו הן ייסורין של אהבה. וכן אמרו

במדרש: לא אעשה חרון אפי. אמר ר' אלעזר: משל למלך שהכעיסו בנו והיה ביד המלך חרב נשבע להעבירה על צואר בנו על ידי שהכעיסו. לאחר שנתישבה דעתו אמר המלך אם אני מעבירה על צואר בני אין לי חיים מי יירש מלכותי ולבטל גזירתי אי אפשר. מה עשה הכניסה לנרתקה והעבירה על צוארי בנו נמצא לא הזיקו ולא בטל את גזירתו. ר' חנינא אמר משל למלך שכעס על בנו והיתה לפניו אבן גדולה נשבע לזורקה על בנו לכשנתישבה דעתו אמר אם אני זורקה בו אין לי חיים מי יירש מלכותי ולבטל גזירתי אי אפשר. מה עשה הסתה צדורות קטנות והוא זורקן עליו. נמצא, לא הזיקו ולא בטל גזירתו. ריש לקיש אמר: משל למלך שכעס על בנו נשבע שיכה את בנו מאה חבלים, לכשנתישבה דעתו אמר: אם אכה בני מאה חבלים אין לי חיים. ולבטל גזירתי אי אפשר! מה עשה? נטל את החבל וכפלה על מאה והכהו בה. נמצא - לא הזיק בנו, ולא בטל גזירתו. ורבנן אמרי: נטל את החבל והעבירה עליו לכך כתיב: ה' אל באפך תוכיחני ואף בחמתך תיסרני ואלו הן ייסוריך של אהבה. לכן טוב לגבר ישוב מאליו טרם בוא עליו ייסורין ויכנע לפני השי"ת. והתשובה הנכונה היא: הטבת המעשים ותיקון הנהגת המדות. שלא די שיתענה וילבש שק וטובל ושרץ בידו. כפיו אומר: חטאתי! ולבו פתלתול ועקש וגופו מלוכלך מבפנים בכמה עבירות ומחשבות רעות. צא ולמד מאנשי גינוה דכתיב בהם: וירא אלהים את מעשיהם שקם ותעניתם לא קאמר אלא מעשיהם. וכן ענין מה שאמר הנביא: קרעו לבבכם ואף בגדיכם ושובו אל ה'.

וכוונת התורה לזכותנו, לכן: כל אדם צריך שיקדים תפלה לצרה ולהכנע לבבו ולהתעסק בטהרת הנסתר ואח"כ בטהרת הנגלה. כי מדת ההכנעה משובחת ובה ישיג האדם השלמות חכמה ודעת ויראת ה' ויתרחק מן הגאווה כי הגאווה תכריח האדם להטות מדרך האמת עד שידבר דברים שלא יתכן לדבר כם. ודרו"ל: כל מי שיש בו גסות הרוח - ראוי לגדעו כאשרה. כתיב הכא: ורמי הקומה גדועים וכתיב התם: ואשיריהם תגדעון. עוד דרשו: כל מי שיש בו גסות הרוח - שכינה מיללת עליו שנאמר: וגבוה ממרחק יידע. ובמקום אחר דרשו, שהצרעת עונש המתגאים. שנאמר: לשאת ולספחת ואין שאת אלא גבוהה, שנאמר: ועל כל הגבעות הנשאאות. וכתיב: גאות אדם תשפילנו. וכל המתגאה הוא כופר בעיקר שנאמר: ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך. וכל מי שאינו מתרחק מן הגאווה הרי הוא כופר בעיקר ומפסיד תחיית המתים ונידון באש ושר חמשים של אליהו יוכיח.

אמנם ראוי לו לאדם שיבור לו מדה בינונית בין הגאווה והשפלות והיא מדת הענוה כי לשון ענוה בלשוננו היא מדה ממוצעת בין הגאווה והשפלות. ומדת הענוה נוטה אל קצה האחרון של הגאווה שהיא קצה השפלות. ואם בכל המדות גזרו המיצוע במדת הגאווה צריך שיטה קרוב לקצה האחרון כמו שאמז"ל: "מאד מאד הרי שפל רוח". לרמוז אל מה שאמ'. ולזה שני פעמים מאד מאד עד קצה האחרון. וכן במשה אדננו

כתיב: **והאיש משה עניו מאד**. להורות על מה שאמ' כי לא רצה מרע"ה לעמוד על המיצוע וזהו מה שאמז"ל: **מכל האדם**, שמדרך האדם שיהיה עניו - הוא בהדרגה, כפי האנשים וכפי מדרגתם. כי אין מן הראוי לאיש גדול בדור היותו עניו ושפל לפני איזה מי שיהיה אם פחות ואם גרוע, אלא היותו מגביל עצמו בענוה כפי האנשים וכפי מה שזדמן אליו ממדרגתם. **אמנם** משה אדונינו ענותנותו היתה כל כך במדרגת קצה האחרון שאפילו לפני פחות שכפחותים מראה את עצמו שפל שבשפלים וזהו: **מכל האדם**, אפילו הפחות שבהם, כאלו אמר לפני כל האדם. פי' והאיש משה עניו מאד מתבייש מכל האדם כי מי שיש בו מדת הענוה מדת הביישנות כלולה עמה.

אמנם אין ראוי שינבל אדם עצמו בעניינים הבלתי ראויים או שאם יבזהו בני אדם שלא יחוש אליהם כי האדם נברא בצלם אלהים וראוי שיחוש על כבוד מעלת נפשו השכלית ות"ח שמבזין אותו לא ימחול כי אם שיפייסוהו. דאם לא כן הרי הוא מבזה את התורה ומחלל אותה כמו שמצינו **אי לאו** כבוד תורה כמה נחמני איכא בשוקא. וצריך למנקט ליה בליביה היכא דלה מפייסי. **והחכם** שהיה מזכיר שבחיו באומרו מימי לא עלתה לי קללת חבירי על מטתי כנראה שעל כבוד גופו והצער שציערו היה מוחל, אבל כבוד תורה לא היה מוחל.

אמנם ענין השפלות הוא שיהיה שפל רוח בדבריו ובמעשיו לכל אדם ואין צריך לומר לפני חביריו או לפני גדולים ממנו. ושישמע את עולבנו ואינו משיב. וישתוק. ויעביר על מדותיו למי שחטא לו, כל זמן שלא עשה כן במזיד ולא התמיד בזה, גם שלא תתחלל התורה. ומדה זו אהובה לפניו ית' שהרי כמה הרים גבוהים יש בעולם ולא בחר לנתינת התורה כי אם הר סיני דכתיב: **ההר חמד אלהים לשבתו**. וכן בחר באזוב שהוא שפל מכל האילנות והוא שנוכר בשלשה מקומות בתורה בגאולת מצרים: **ולקחתם אגודת אזוב** ובטהרת המצורע ובשרפת פרה אדומה. וכן מצינו בית המקדש הנתון בחלקו של בנימין שאינו בגובה ההר ממש. הכל דרך שפלות וענוה וזהו: **ובין כתפיו שכן**.

וכן במצות התפלין אין משימין אותם בגובה של ראש אלא למטה מעט. וכל עניינים אלו להם מדרך הענוה והשפלות. ולפיכך הוזהרנו בשתי מדות הללו. ושנתרחק מן הגאווה כי היא שנאה לפני הקב"ה. וכל המתגאה מורד במלכות שמים וסופו לחזר על הפתחים ואין מי שירחם עליו, כי הוא שנוא השי"ת, והכל שונאים אותו. מי הוא אשר מלאו לבו ללבוש מלבושו של מלך שנאמר: **ה' מלך גאות לבש**. ואמר אחד מהחכמים הגאווה מעטה הבורא ומי שרוצה להכנס לפניו במעט, הן יהדפהו. וכל המשפיל את עצמו - סופו לינשא. וכך היא מדתו של הקב"ה: משפיל גאים ומגביה שפלים. צא ולמד מאבות העולם אברהם כתיב ביה: **ואנכי עפר ואפר**. מרע"ה: **ונחנו מה**. דוד המלך ע"ה אמר: **ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם**.

מרגלא בפומיה דאביי: לעולם יהא אדם ערום כיראה ובעונה ובמענה רך, ומשיב חמה, ומדבר שלום עם ביתו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפילו עם גוי בשוק. הנה דברי אביי בהדרגה מזה אל זה כלומר: לעולם ירגיל אדם עצמו להתנהג כיראה ובעונה ומענה רך וכל מדות טובות עם בני ביתו, כדי שיהיה מורגל לחוץ לדבר כך כמו שמדבר עם אנשי ביתו. וזהו אומרו עם קרוביו ואח"כ עם כל אדם ואח"כ אפילו עם גוי בשוק. כי מאחר שירגיל עצמו במדות הטובות בהכרח שעם כל העולם יתנהג באותם המדות ויהיה אהוב לכל. וירדוף אחר האמת בנגלה ובנסתר כמו שאמר דוד המלך ע"ה: הוֹלֵךְ תָּמִיד וּפְעֹל צֶדֶק וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבּוֹ.

מעשה ברב ספרא שיצא יום אחד לטייל עם תלמידיו. פגע בחסיד אחד שהיה בא מן הדרך. אמר ליה [החסיד]: "ולמה טרח מר כל כך", כסבור שיצא לקראתו להקביל פניו. אמר ליה רב ספרא: "לא היתה כוונתי בכך ולא יצאתי אלא לטייל". נתבייש אותו חסיד. אמרו לו תלמידיו: רבינו, "למה אמרת לו כך?" אמר להם: "וכי הייתי גונב דעתו ומשקר בו?" אמרו לו: "רבינו היה לך לשתוק!" אמר להם: "אילו שתקתי לא הייתי מקיים ודובר אמת בלבי." **בפ"ב.**

וכבר ידעת שהתורה נקראת אמת שני' אמת קנה ואל תמכור ומן האמת נמשכת מדת האמונה כמו שאמר כי מי שיש בו מדת הבטחון בידוע שיש בו מדת האמונה. ותמצא באותיות אמונה' אמן ו"ה ר"ל: שם של כ"ו הרמוז לתפארת הרמוז באות ו"ו ושם של אדנ"י הנרמזת באות ה"א ושניהם יניקתם מן החכמה העליונה הרמוזה במלת אמ"ן. ואלו השני שמות הנזכרים גימטרי' שלהם עולים אמן. ומזה יש להוכיח שכר העונה אמן. ולפנים ב"ה בסימן פ"ה תמצאנו באריכות. וכל מי שיחפוץ קרבת אלהים יתנהג במדת האמונה במשאו ובמתנו. והנביאים פה אחד מוכיחים לאומה ישראלית במדת האמונה. ומכלל האמונה הוא, שיאהוב תמיד את האמת ושיבחר וידבר בו תמיד והוא שאמר הנביא זכריה ע"ה: **אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דִּבְרוּ אֱמֶת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אֱמֶת וּמִשְׁפָּח שְׁלֹם שְׁפֹמוֹ בְּשַׁעֲרֵיכֶם.**

גדול כח האמת וכל המחזיק בה תפלתו נשמעת וכן אמר דוד: קרוב יי' לְכָל קְרָאיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בְּאֱמֶת. והמכוון פעולותיו אל האמת הוא המתקרב אל בוראו ית' שהוא אמת. וכבר ידעת סוד אמת שהוא שמו של הקב"ה כי שם אהיה הוא כ"א, וכ"א פעם אהי"ה הוא אמת. ולפנים ארחיב לך ביאורו ב"ה. והקירוב הזה הוא השכר העצום והזכות הגדול הנקרא חיי העולם הבא.

ותמיד יהי מתאבק בעפר רגלי החכמים, כי הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יִחֲכֶם ואמרז"ל: יהי ביתך בית וועד לחכמים והוי מתאבק וכו'. והוי שותה בצמא את דבריהם ובוה יערה עליו השי"ת רוח קדשו ממרום ויעזרהו על החכמה ויזכה להתעדן בעדנה של תורה שבכתב ותורה שבע"פ ויהיה מכת הרצויים אצל בורא עולם והבא ליטהר מסייעין

ליה. ובספר הזוהר. זכאין אינן צדיקיא דאית לון חולקא קדישא בקדושא מלכא, בגין דאינן מקדשי גרמייהו בקדושא דמאריהון, וכל מאן דאתקדש קב"ה מקדשי ליה דכתיב: והתקדשתם והייתם קדושים. בר נש מקדש גרמי מלרע ומקדשי ליה מלעילא. וכד אתקדש בר נש בקדושא דמאריה, מלכישין ליה נשמתא קדישא, אחסנא דקב"ה וכנסת ישראל. וכדין ירית כולא, ואלין דאקרון בנין לקב"ה כמה דכתיב: בנים אתם ליי' אלהיכם.

וענין קדושה זו שנצטוינו בה הוא הפרישות שיגדור אדם את עצמו ושיפרוש מן התאוות אפילו מן המותר לו אם בענין המאכל והמשתה שיאכל וישתה פחות מהראוי לו, ושלא יתכוין אלא לקיום גופו בלבד כמו שכתבנו למעלה. וכן בענין המשגל, לצורך קיום המין, או למצות עונה, או להנצל מההרהור וכל מה שזולתי כוונת אלו אסור מדין תורה. ועל הענין הזה נקרא ר' יהודה הנשיא - רבינו הקדוש. וכל הדברים האלו מגדר הקדושה והפרישות הם.

לכן, עורה והקיצה משנתיך וגול מסך המבדיל בינך ובין האור האלהי מעל לבך, כעכביש אשר יארג על מאור הבית, אשר בתחלתו הוא דק וחלוש עד מאד וכל אשר יתמיד יתעבה ויתחזק וימנע האור מעבור על הבית. כדגרסי' מסכ' (סוטה) [סוכה] פרק החליל, אמר ר' אסי: בתחלה יצה"ר דומה לחוט של עכביש ולבסוף דומה כעבות שנאמר: הוי מושכי העוון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה כלומר: משיכת התענוגים ומשתה היין מושכין האדם ומביאין אותו לידי עברה ועון. והסבה: שבהרגל, התענוגים הם מושכין ברצונם אליהם העוון. כי יצה"ר נדמה להם בתחלה לחוט השערה, ובהתמדתו פעם אחר פעם מתעבה, עד שנעשה כחבל בן שלשה יתרים.

ובספר הזוהר. תא חזי, מה כתיב: הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. בחבלי השוא - דדש ביה בעוקבא ולא חייש עליה, ולבתר, אתתקן ואתעביד כעבות העגלה, ואתתקף ההוא חטאה ואסטי ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי. זכאין אינן צדיקיא, ידיעין לאסתמרא מחוביהון, ואינן מפשפשין תדר בעובדיהון. בגין דלא ישתכח עלייהו מקטרגא בהאי עלמא, ולא יסטון בעלמא דאתי. דהא אורייתא מתקנא להו ארחין ושבילין למהך בהו, דכתיב: דרכיה דרכי נעם וכף נתיבותיה שלים. כוונת זה המאמר להודיענו כמה גדול שכרו של העוסק בתורה כי באמצעות התורה ניצול מלכודת לידי חטא והיא רפואתו של אדם קודם שיחטא ואחר שיחטא.

ותאנא דבי ר' ישמעאל: כני, אם פגע בך מנוול זה, משכהו לבית המדרש. אם אבן הוא - נימוח. שנאמר: אבנים שחקו מים. ואין מים אלא תורה, שנאמר: הוי כל צמא לכו למים. ואם ברזל הוא - מתפוצץ. שנאמר: הלא כה דברי כאש נאם יי'. לכן, אשרי האדם שיכוף יצרו בתחלת נערותו, כדי שיהא קל בעיניו ונוח לנצחו ולהכריחו לכל דבר שירצה. אבל אם יפול ביד יצרו פעם אחר פעם ויהיה נמשך אחריו ונשמע

אליו תמצאנו בכל עת הולך וכבד ויהיה קשה עליו לכובשו. כי כבר ידעת תחבולות היצה"ר ואיך מפתה האדם כמו שזכרנו למעלה בענייני המשלים בהקדמה.

ור' שמעון בן פזי היה אומר: **אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי**. כלומר: שהיצה"ר גובר על האדם ואינו מניחו לעשות רצון קונו, אם לא שילחם עמו תמיד, ויתגבר עליו בכל יום ויום. ובזה יזכה בעולם הזה ובעולם הבא. ויהיה מיראי יי וחושבי שמו. ויזכה לכל המדות טובות שזכרנו. והקב"ה מגן בעדו ומסתירו תחת כנפיו. וכל אשר במדות האלו שזכרנו וכיוצא בהן יתנהג: הוא האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב. כי בהכנות המדות הטובות, תפלתו של אדם נשמעת ומרוצה ומקובלת כמו שאמר הנביא: **הכון לקראת אלהיך ישראל**.

ולפי שהאדם, נוטה אל ההפסד והרוע מפאת החומר שהוא החלק הראשון מחלקיו והיותר קדום אצלו כמאמר הכתוב: **כי יצר לב האדם רע מנעריו**. ואמרו ז"ל: שלש עשרה שנה קדם יצר הרע ליצר הטוב שנאמר: **לפתח חמאת רובין**, הערימה התורה האלהית להסיר אבן נגף וצור מכשול היצה"ר. וזה, בהשתדל להזכיר האדם לבלתי יחטא בתתה אות בגופו ובמלבושיו, לזכרון בין עיניו, חופף עליו כל היום. אם בגופו - אות המילה. ואם במלבושיו - הציצית, כמו שנתבאר כל אחת במקומו הראוי לו ב"ה. אם כן כל מי שיראה עצמו באותה קדושה בשעת יצרו ובשעת רתיחתו ירתע לאחוריו ויבוש מלפני יוצרו אדון כל הארץ וכתוב: **מלא כל הארץ כבודו**.

ומצינו שהמצות נחלקות לשלשה חלקים מהם תלויות בפה. ומהם בלב. ומהם כמעשה. כמו שאמר: **בפיך ובלבבך לעשותו** ובכל חלק מאלו החלקים נעשה רושם בגוף כדי שיזכור תכלית בריאותו ולא יפתהו יצרו. ואל זה רמזו רבותינו ז"ל: חביבין ישראל שחבבן הקב"ה, במצוות תפילין כזרועותיהם, ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם. ועליהם אמר דוד המלך ע"ה: **שבע ביום הללתיך**. שבשעה שראה את עצמו במרחץ ערום אמר: **אוי לי שאני עירום**, בלי תורה! בלי מצוה! כיון שנסתכל בברית מילה שבכשרו נתישבה דעתו. לאחר שיצא אמר עליה שירה. שנאמר: **למנוצח על השמינית** - על מילה שניתנה בשמיני. ר' אליעזר בן יעקב אומר: כל מי שיש לו שלש מצוות אלו עליו נאמר: **והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר: חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם**.

ראה והבן, איך ביארו לנו רבותינו ז"ל באלו המצוות כוונת התורה. והשלם באלה השלשה - ראוי, שתורה יבקשו מפיהו. ואלו השלשה תכלית אחד להם. ומצד התכלית כולם ענין אחד במציאות. בכללו, שעם רבוי חלקיו מצד תכליתו, והקשר שיש לו - אחד. ולזה כל מי שפעולתו אין מסכמת להסכלתו כאילו מכחיש בעינו. ולפי שהיה תכלית האדם בהשגת החכמות ידיעתו ית' ומהותו, כפי האפשר לו להשיג מצד מה שהוא אדם, והוא ית' החונן לאדם דעת, עד שמרוב השתדלותו בעיון התורה שב

במדרגת השכלים. ואין ספק שאיש כזה אהוב למעלה ומושגח מן המלכות האלהי ומלוכש מלבוש הישע להפרידו משאר האישים.

ופה נשלם מה שייעדנו לכאר מהמדות הטובות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ובהם יקרא שלם אם שלמות הגוף אם שלמות הנפש. ואתה, בחר לך הדרך הטוב והישר בעיני אלהים ואדם כמאמר התנא: כל מי שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. והתורה התמימה מכרזת ואומרת: **ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע.** על דרך מאמרם ז"ל: שוב יום אחד לפני מיתתך. וכי אדם יודע יום שימות בו? אלא, ישוב היום שמא למחר אינו. וכן אמרה התורה: **ראה נתתי לפניך היום.** דברים אלו יהו מונחים לפניך היום כלומר: בכל יום. ופסוק אחר אומר: ובחרת בחיים **למען תחיה אתה וזרעך וסמך ליה לאהבה את יי אלהיך לשמע בקל וּלְדַבֵּק בּו כְּלוּמֵר:** אם תשמע בקלו ותשמר מצוותיו בעולם הזה - תזכה לדבקה בו. והתכם עיניו בראשו להנצל מן המקרים ולהתחכם להתקרב אל הדברים הנאותים ויתנהג בחכמה ובתבונה, ועל כל זה והקדן קיימת לו לעולם הבא.

ושלמה המלך ע"ה אמר: **וזכור את בוראייך בימי בחורותיך** מזה הכתוב למדנו מה שאמר ז"ל: מאין באת? מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך? למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון? לפני מלך המלכים הקב"ה! **וזכור את בוראייך קרי ביה: בארך, בורך, בוראייך.** מאין באת? - זה בארך. ולאן אתה הולך? - זה בורך, והוא הקבר מלשון בור. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון? - לפני בוראייך. וכאשר יזכור האדם שלשה דברים הללו תהיה מחשבתו משוטטת למעלה בענייני העולם הנצחי שכולן יפה יפה ומום אין בו.

כי זאת מחשבת המשכיל לעצמו בכל עת ובכל שעה וזהו שאמר שלמה הע"ה: **אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה.** והבן ענין אומריו, אורח חיים ולא דרך חיים לרמוז למה שאמרנו: כי נפש המשכיל היא נחשבת בזה העולם כאורח שנשבה, והוא כלוא במאסר, ונכסף ומשתוקק לשוב אל מכוננו, כי טוב לו אז מעתה. כן המשכיל הזה כסוף וחושק להתאחו ולהתקשר עם המעלות העליונות השכליות. ואומרנו: **למען סור משאול מטה,** כדי לצאת ממאסר הגוף שהיא כלואה ומסוגרת בתוכו. משל למי שהוא דר בעיר זו, והסכמתו ללכת לדור בעיר אחרת, שהרי אין דירתו אלא דירת עראי, ואינו רוצה לקנות לו כלי בית וחפצים ותשמישים. ומכל שכן, שאינו קונה שדות וכרמים ונחלות לפי שדירתו דירת עראי, וכוונתו ומגמתו, היום או למחר, ללכת בעיר אחרת לקבוע דירתו שם. כן המשכיל הזה, כל ימי היותו בזה העולם דירתו דירת עראי, והוא מתאוה וכוסף לשוב למעלה, ויש בה ארח חיים. ונזהר מאד בנפשו שלא תגאל בטינוף התאוות ובטומאת תענוגי הגוף. וזהו - **למען סור משאול מטה.**

ואמר עוד: אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ. רצה בזה ימי הרעה: הם ימי הזקנה לזקן. ובפרט, אם הוא איש מכאובות וידוע חולי. כי כאשר נטה לזקנה יתחדשו עליו חלאים רעים ונאמנים אשר לא יוכל להרפא. ואז בוודאי יקוץ בחיים. ואם הוא מדוכא בעוני ויותר יבחר במות, עד אשר לא תחשך השמש. זה מבואר, כי החולה קרוב למיתתו יחשך לו העולם, ושמש וירח קדרו בעיניו, ויתראה לו, כאילו עבים מסתירים אור העולם מעיניו. ושבו העבים אחר הגשם: תבא לו כהיית עיניו אחר דמעת הבכי, לרובי הצרות החולפות עליו. וכתוב: וישב העפר על הארץ כשהיה. הוא הגוף. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

הוא ברחמי יורנו הדרך הישרה וינחנו במעגלי צדק למען שמו, ידריכנו אל נתיב ההצלחה כמאמר נעים זמירות: הדריכני בנתיב מצוותיך כי בו חפצתי. ובכן, אבוא ברשיון צורי ומחוללי הוא משגבי ואל. על אמתת הדברים יעמידני. ומחכמתו יחכמני. כי הוא הנותן לפתאים ערמה. וממנו דעת ומזמה. לפקוח מאור עיני במאור תורתו התמימה וסודותיה. אשר מזהב ומפז רב מסולאות. כן נפשי תערוג אליך יהוה אלהים אלהי צבאות.

[סודות התפילה]

והנה ארמונו לך סוד שם תפלה. ולמה קראוה בשם תפלה ולא עבודה? כמו שמצינו שהביאו ראייה לתפלה מהעבודה. ואם כן הוא, למה לא קראוה עבודה? דע כי מלת תפלה הוא מלשון חיבור כד"א: נפתולי אלהים נפתלתי שפירושו: נתחברתי. לרמוז שעל ידי התפלה שהאדם מתפלל בכוונת הלב ורצון הנשמה, ממשיך מלמעלה מן הבריכה העליונה עד בריכת עיר דוד העומדת על מאה אדני כסף. ובהתעורר חוט החסד בברכת אבות כי שם עיקר הכוונה, מתמלאים מאה אדנים מימי החסד, וכנגד זה מאה ברכות לנפש. דכתיב: ברכי נפשי את יי' עשרה מהם - מעשר לרוח. ואחת מהם - מעשר לנשמה. בסוד כה"ן לו"י וישראל ולפנים יתבאר בה.

ודוד כי ביתו בית תפלה תקן מאה תפלות דכתיב: נאם הגבר הוקם על. ולו נאה לתקן ולהמשיך חיים מאור החיים לאור הנגה. כי אין לו חיים משלו כי אם מה שנתן לו אדם הראשון. וע"כ צריך להתעסק בתפלה להמשיך שפע למדת מלכותו, שאין מאור ללבנה כי אם מאור החמה. וע"כ היה מתעסק בתפלה לדוד שמעה יי' צדק ובשירות ותושבחות. וכל התפלה תלויה בוא"ו "ואלהי יעקב" ובוא"ו "והנורא" לחבר את האהל להיות אחד. שהוא חבור סוד הנגה באר הטוב סוד ו"ה והכל מתחבר ב"ה שמו הם שלמות יהוה וגדולתו נמשך רוב חסדו חו"ט של חס"ד משוך עליה. וגדול יי' סוד

הוא"ו התפאר"ת. ומהולל מאד בעיר אלהינו. עם עיר אלהינו הוא גדול, בעטרה שעטרה לו אמו - סוד הבניה. ביום חתונתו דוקא וביום שמח"ת לב"ו. וה"א אחרונה היא נקראת עיר אלהינו והיא נקראת שמחת לבו. כי ששון: מאיר בשמחה ומתברכין יחד ואין עיקר שלמות התפלה אלא בזמן שאבוא בעיר.

וכתיב: והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. ומיהו תיקונו לנו בגולה אפעפ"י ש"סתם תפילתי" כד"א: גם כי אצטק ואשוע סתם תפילתי. מחיצות הקשות המקיפות אותה רוח סערה. וענן גדול ואש מתלקחת. ומחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים דכתיב: ואתה קח לך טחבת ברזל ונתת אותה קיר ברזל בינך ובין העם. וידוע ברזל כי הוא בא מכחו של עשו והסוד: ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחלליה. וכבנין הבית כתיב: והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו. ולכן כשמברכין ברכת מזון על השלחן אין מניחין סכין שם להיות עליו כי הוא דוגמתו.

אמר המחבר. טעם למה אין מניחין סכין על השלחן וכן גמי כל כלי ברזל בשעת ברכת המזון, כדי שלא ישלוט סמאל באותו שולחן. וכן תמצא ברזל במספר קטן עולה כסמאל. ועם כל זה אפילו שיהיו כמה מחיצות של ברזל יש לנו תקנה גדולה כי כבר ידעת מה שאמרו חכמי האמת שערי דמעה לא ננעלו דהוא סוד עינ"א טב"א עילאה דלא נאים ונטיר תדירא. הוא המשגיח והתומל והחס עלינו דכתיב: ותחס עיני עליהם. וכתיב: עיניך תראנה ירושלם נוה שאנן. ותמיד: עיני יי' אלהיך בה: זו ירושלם.

ויש סוד נעלם בענין הדמעה הבאה דרך עינים הממשכת מי רחמים וטל ישועה. ובספר הזוהר, עברו את יי' בשמחה בואו לפניו ברננה. דהא דאצטריך דלא לאחזאה בה עציבו. ואיתימא, אי הכי, האי מאן דאיהו בצערא ובדוחקא דלא יכיל למחדי ליביה ומגו דוחקיה אית ליה למתבע רחמין קמי מלכא עילאה, אי הכי לא יצלי צלותא כלל? ולא ייעול בעציבו כלל? דהא לא יכיל למחדי ליביה ולאעלא קמי בחדוה? מאי תיקונו, אית ליה להאי ברנש? אלא ודאי הא תנינן, כל תרעין ננעלו ואסגירו ותרעין דדמעין לא אסגירו, ולית דמעה אלא מגו צערא ועציבו. וכל אינון דממנן על אינון תרעין כולהו מתחברין גזיזין ומנעולין, ועיילין אינון דמעין, וההוא צלותא עאלת קמי מלכא קדישא, כדן ההוא אתר אית ליה דוחקא מההוא עציבא ודחקא דההוא ברנש כד"א: בכל צרתם לא צר. תאובתיה דההוא עלמא עילאה לגבי האי אתר, כדכורא דתאובתיה תדיר לגבי נוקבא. כמלכא לגבי מטרונתא אשכח לה בעציבו, כדן כל מה דאיהי בעאת אתמסר בידהא. וההוא בר נש וההיא צלותא לא אהדר בריקנייא, וקב"ה חייס עליה. זכאה חולקיה דההוא בר נש דאושיד דמעין בצלותיה קמי קב"ה.

ועתה אבאר לך עניני התפלה להעמידך על סוד כל דבר ודבר הרמוז אליו. כי ראיתי באורך גלותינו זה המר והנמחר ורובי הצרות זו לזו צרות תכופות. רוב ההמון נושאים קולם בבית תפלתם בהתפללם לפני אלהי עולם ואינם מבינים מה שאומרים. והיוצא מפהם אינם יודעים. ואין רצונו של מלך, מלכו של עולם בכך. כי אם, שידע האדם מה שמוציא מפיו, ויבין מה שהוא אומר, ויכוין בכל מלה ומלה ובכל שם מהשמות הרמוזים בו. ואמרז"ל מפני מה אין ישראל נענין בתפלתו? מפני, שאינם יודעים להתפלל בשם. וחכמי האמת ז"ל פירשו בשם השם הראוי לאותו ענין שלא תהא המחשבה זוה מייחוד הכל. והוא ענין גדול. כי בכל ענין וענין יש שם, מורה על הענין עצמו. כראית' בספר הבהיר ובספ' האורה ולפנים אבארנו. וכל היודע לסדר תפלתו ולכוין מה שראוי לכוונו הרי זה מעורר הדברים העליונים להמשיך האור לכל העולמות, וממשיך אצילות הברכות ממקום המחשבה העליונה על הראשים העליונים דרך ישר כראוי. והוא סבה שהשם הקדוש יתברך, ומשם תתפשט הברכה לתחתונים. ובזמן הזה הן רבים עתה עם הארץ. אם יש אחד אין שני גם כן ואח אין לו שידע לכוין ולהבין מה שמתפללים ולסדר תפלותיהם כראוי. כי הבלתי יודעים לסדר את הסדר כראוי ממשיכין המחשבה ממקום האחוריים ועליהם נאמר: ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה.

וזהו שהזהיר שלמה המלך ע"ה: שמר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים. רצה כזה שצריך האדם לידע ולהבין מה שמוציא מפיו ושיזהר בעמדו לפני השי"ת להתפלל לראות אם יש מקטרגים ומעכבים מלקבל תפלתו ויסליק המסילה וירים מכשול מדרכו.

ויתבונן כמה שערים יש עד מקום הגעת תפלתו וכמה שוערים וכמה שומרים יש זה לפנים מזה וכמה כתות מקטרגים יש. וכשעוברת תפלת האדם בין אלו הכתות ורוצה לעלות למעלה היא דוגמת האדם ההולך למקום סכנה וליסטים. אם יש עמו חברה טובה ניצול מהם ואם לאו ניזק בהם. כך בעניני התפלה אם קדמו לו תורה ומצוות ומעשים טובים ותפלתו בכוונה ודאי כל המקטרגים יברחו מעליו ותהיה תפלתו מאושרת ומקובלת. ואם לא, כמה וכמה מקטרגים ומלשינים מעכבים אותה וזהו שאמר: שמור רגלך! מלשון סבות. כאלו יאמר: שמור, והזהר! פן תהיה סבה לעורר מדת הדין כנגדך והמקטרגים ימצאו מקום לקטרג.

וזו היתה סבת הקדמתי במדות טובות שכתבתי בתחלת חבורי זה לראותם האדם ולהתנהג בהם ובכן יאשר בארץ ותפלותיו יהיו רצויות והגונות. ולכן תקן דוד המלך ע"ה הזמירות כדי לפנות דרך ולסקל המסלה ולהרים מכשול מדוך הבאים להתפלל כי כל הכתות של מקטרגים שזכרנו, הם כמו ענן המבדיל בין השמים והשמש. ועל אלו כתיב: סכת בענן לך. ובסדר זמירות דוד בן ישי מסתלקים המקטרגים והולכים להם ושם מורים על פעולתם כמו שאפרש בהגיעי למקומו בע"ה.

אמרו רז"ל גדולה דעה שנתנה בין שני שמות. שנאמר: כי אל דעות יי'. וכל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר: כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו. ואמר ר' אלעזר: גדול מקדש שנתן בין שני שמות שנאמר: פעלת. יי'! מקדש! יי' בוננו ידיך. ואמר ר' אלעזר: כל שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו. שכמו שדעה ניתנה בין שני שמות, כך מקדש נתן בין שתי שמות. כוונת המאמר כי מי שחננו השי"ת שכל ודעה ויבין וישתדל מה שיש באמתת השכל להשיג ממדותיו ית' וידע סדר בריאת העולם - היא הידיעה האמיתית. ובזאת ראוי שיתהלל המתהלל השכל וידוע אותו והיא ידיעת מדותיו ושמותיו כאמרו: וידיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו. ורמז כי השגת הידיעה הזאת תושג בהשגת המציאות ככללו הנמשל למשכן. כי המשכן הוא ציור לכל שלשה עולמות לכן אמר כי מי שיש לו דעה כאלו נבנה ב"ה בימיו, כי מאחר שהשיג הידיעה הזאת מתוך ציורו ובניינו הוה ליה כאלו נבנה ב"ה בימיו. ומי שאין לו דעה אין מרחמין עליו כי אין לו שכל שתדבק בו ההשגחה הפרטית. ולכן נתנה דעת בתחלת שמונה עשרה שהיא אתה חונן דעת כי מי שיש לו דעת ישיג וידע למי יתפלל ואיך צריך לכוין בתפלתו ואם אין בו דעת לא ישיג האמת.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה. תאנא: כל ברנש דבעי בעותיה קמי מלכא בעי לכוונא דעתא ורעותא מעקרא דכל עקריין. לאמשכא ברכאן מעומקא דבירא בגין דנגיד ברכאן ממבועא דכולא. ומאי הוא ההוא דנפיק מיניה ההוא נהר דכתיב: ונהר יוצא מעדן וכתיב: נהר פלגיו ישמחו עם אלהים ודא איקרי ממעמקים. עומקא דכולא עומקא דבירא דמבועין נפקין ונגדין לברכא כולא. ודא היא שירותא לאמשכא ברכאן מעילא לתתא.

ועוד אמר ר' יצחק: כד עתיקא סתימאה דכל סתימין בעי לזמנא ברכן לעלמין אשדי כולא ואכליל כולא בהאי עומקא עילאה. ומהכא שאיב ואתנגיד בירא דנחלין ומבועין אתנגיד מניה ומתשקיין מניה. ומאן דמצלי צלותא בעי לכוונא לבא ורעותא לאמשכא ברכאן מההוא עמיקא דכולהו. בגין דתתקבל צלותיה ותתעביד בעותיה.

ובספרא דצניעותא. ישרצו המים תרגום ירחשון כלומר כד מרחשון בשפוותיה פתגמי צלותא בזכותא ובנקיות דעתא מיא הוה רחישי נפשא חייאת. וכד בעי בר נש לסדרא צלותיה למאריה ושפוותיה מרחשן בהאי גוונא מתתא לעילא לסלקא יקרא דמאריה. ואתר דשקיין ועמיקו דבירא נגיד ונפיק. לבתר ינגיד לאמשכא מלעילא לתתא. לבתר בעי לקשרא קשרה בכולה קשרא דמהימנותא ועיבודון כל משאלוהי בין שאלתא דצבורא בין שאלתא דיחידא.

ושאלתא דאית לבר נש לשאלה ממאריה הן מסודרות בתשעה גוונים. אית באלפא ביתא. ואית באדכר מכילוהי דקב"ה רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד

וגו'. אית בשמן יקראן דקב"ה כגון: אהיה יה אל אלהים יהוה צבאות שדי אדני בין בעשר ספירן כגון: מלכות יסוד הוד נצח תפארת גדולה חסד בינה חכמה כתר. ואית באדכר צדיקיא כגון: האבות והנביאים והמלכים. ואית בשירי ובתושבכתי דאית בהון קבלה אמיתית. ושלל מנהון מאן דידע לתקן תיקונין למאריה כדקא יאות ואית בידעיה סלקא מתתא לעילא. ואית מאן דידע לאמשכא שפעא מעילא לתתא ובכל ט' גווינין אילין צריכין כוונה גדולה ואי לא עליה כתיב: ובזוי יקלו.

למדנו מזה שהכל תלוי בכוונה אות באות מלה במלה ואז תפלתו אינה חוזרת ריקם כמו שמצינו בחסידים ואנשי מעשה והסוד: הקול קול יעקב שהיא הכח הרוחני שהם מלאכים עליונים. הוא הסולם שראה אבינו ע"ה מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי א' עולים ויורדים בו. בסוד הביינה עולים. כי כאשר המים שיוורדין ממקום גבוה יש כח ביד בני האדם להעלותם עד כדי הגובה שממנו יורדים. כך החכם בחכמתו יוכל להשיג עד הביינה. לפי שהתנאים והאמוראים ירדו מהביינה הטהורה ועד הביינה עולים. ואם תבין זה תוכל להבין מאמרם ז"ל חכם עדיף מנביא.

ובספר הזוהר. תא חזי מה בין אינון דמשתדלי באורייתא לנביאי מהימני? דאינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי בכל זמנא. מאי טעמא? דאינון קיימי בדרגא עלאה יתיר מנביאי. אינון דמשתדלי באורייתא קיימי לעילא באתרא דאיקרי תורה דהא קיומא דכל מהמנותא. ונביאי קיימי לתתא באתר דאיקרן נצ"ח והו"ד. ועל דא: איקרן אינון דמשתדלי באורייתא עדיפי מנביאי ועילאין מנהון יתיר. דאלין קיימין לעילא ואילין קיימין לתתא. אינון דאמרי מלין ברוח הקדש קיימי לתתא מכולהו. ועל דא זכאין אינון דמשתדלי באורייתא דאינון בדרגא עלאה יתיר על כלא.

הכוונה כי הנביא אינו משיג אלא מה שנגלה לו בנבואה ולא בכל פעם אלא כששורה עליו רוח הקדש מתנבא וכשיסתלק רוח הקדש אין בו כח להתנבות. והחכמים אינו כן שאפילו רגע אחד אין רוח הקדש מסתלק מעליהם ויודעים מה למעלה מה למטה כי מצד רוח הקדש שבו דרך טבע מרגיש ומתעורר שכלו בכל זמן לידע בכוונה שלימה. כמו שמצינו בשלמה המלך ע"ה שהעיד עליו הכתוב: ויחכם מכל האדם מהימן ודרו"ל: זה משה. וכל זה מכח התורה היה לו וממנו למד. עד שידע סוד התולדות וכחות העשבים וסגולתם, עד שכתב ספר רפואות ודבר על העשבים ועל העצים ועל האבנים ועל כל ההוים הנפסדים. כמעט שנוכל לומר שאין כח במתנבא להשיג מה ששיג החכם השלם בחכמתו.

והסבה כי מחשבת האדם היא ממקור הנפש החכמה כי משם נמשכת ויש בכחה לעלות ולהשיג עד מקום מוצאה ובהגיעה עד מקורה אז היא נדבקת באור העליון אשר נמשכה ממנו והיא והוא דבר אחד.

וכשהמחשבה חוזרת להמשך מלמעלה למטה נעשה הכל כדמיון קו אחד ואותו האור העליון נמשך למטה בכח המחשבה המושכת אותו למטה ונמצא שכינה למטה ואז האור הבהיר נמשך ומתפשט באותו המקום שבעל המחשבה ההיא יושב שם. כן היו חסידים הראשונים כשהיו מדביקים מחשבתם בעליונים היו ממשיכים האור העליון למטה ומתוך כך הדברים מתרבים ומתברכים. וזהו סוד צפחת השמן שלא כלתה וכד הקמח של אליהו ז"ל.

והוא ידוע כי האותות והמופתים להיותם למעלה מן הטבע לא תפול החקירה בהם. ולא הנביאים בלבד יעלו לזאת המדרגה לחדש שינוי הטבעים כי גם החכם השלם בתכלית השלמות ירום ידו וגבר על הטבע. כמו שמצינו במס' תעניות פ"ב מענין חוני המעגל וענין ר' חנינא בן דוסא עד שאמר עליו ר' יוחנן מאי אהני צלותא דכהן גדול גבי ר' חנינא בן דוסא. וזה כי בהיות החכם בתכלית שלמות החכמות והוא עם זה מוכן בהכנה מזוגית: כבר אפשר שיהיה מוכן לגבואה ונחה עליו רוח יי'. וישוב היולי העולם משועבד לנפשו. ויחדש בנמצאות דברים אי אפשר שיודעו דרך חקירה. וכן אמ' הרב ראב"ע בפירושו על התורה בפרשת פרה: כאשר ידע החלק את הכל - ידבק בכל, ויחדש בכל אותות ומופתים עכ"ל.

הנה לך ראיות ברורות מדברי רז"ל ומספר הזוהר איך עיקר התפלה תלוי בכוונה ובידיעה ושיכין האדם מה שמוציא מפיו ומתוך כך ידבק מחשבתו בעליונים ואז יצליח את דרכו ואז ישכיל.

וארז"ל שלש משמרות הוי הלילה שבאלו השלשה זמנים המלאכים אומרים שירה. לכן צריך אדם יתעורר משנתו באלו הזמנים להתפלל על חרבן הבית. ולהתפלל על צרכיו. ומה שרמזו לנו משמרה ראשונה שהם: שלש שעות הראשונות חמור נוער. לומר לנו שיעשה האדם: הבהמה, שבטבעה כלה חומרית ונוער לעשות מלאכתה ופעולתה הטבעית. כך האדם יעור משנתו ויעשה מלאכתו הנפשית באותן השעות, כמו המלאכים שאומרים שירה. משמרה שנייה כלבים צועקים שהם שלש אמצעיים. באותן הזמנים צועקים לבקש תאוות הגוף [כמו הכלבים הצועקים בסבת הרגשתם הקור או שאין להם מה לאכול וצועקים אולי ישמעו הבעלים ויתנו להם מזון ע"כ פ"ק ברכות. הגה"ה].

כך האדם יתפלל שימציא לו האל צרכיו כמו שמלאכים אומר' שירה. וכמו שאמז"ל ז"ל: כשהכלבים צועקים מפני שמלאך המות בא לעיר יתפלל האדם לאל שיצילנו וירחיק נזקו. ואח"כ יסלק כל מחשבתו הבהמית לעורר את עצמו ולהתפלל על עצמו ולקרוא ק"ש. ועל זה אמר: אשה מספרת עם בעלה לצורכה דברי הבאי. ותינוק יונק לעשות כפי טבעו. אבל האדם יסלק עצמו באותן זמנים מכל דברי הבאי ומכל תענוגי הגוף ולהתפלל באותו זמן ולקרוא קריאת שמע עם המלאכים האומרים שירה. לכן יהא אדם זריז ומהיר לקום בבקר ממטתו בלי עצלות להודות לאל ית' שמו חסדיו, אשר

החזיר נשמתו אשר הפקיד בידו והצילו מהמאורעות המזומנות בשינה. ומהפגעים המכונים לבא בלילה יותר מביום. ושהחליף כחו. ובוזה - תתחדש בלבו בכל יום אהבת בוראו. כמה דכתיב: **חדשים לבקרים רבה אמונתך.**

אם יהא מנומנם בשינה ישים בלבו שאם יקראנו אדם להרויח דבר מה שישכים במהרה וילך במרוצה כדי להרויח מזון הגוף. כ"ש וכ"ש שצריך להשכים בבקר לעבודת בוראו. וילך להתפלל שהוא מזון הנפש. והקב"ה ישלח לו ברכה בכל מעשה ידיו וירכה ימיו. כדגרסינן במס' ברכות פ"ק אמרו לו לר' יוחנן: איכא סבי בבבל. תמה ואמר: **כתיב למען ירכו ימיכם וימי בניכם על האדמה בארץ - אין בחוצה לארץ - לא.** לבסוף אמר להו מאי עבדיתייהו? אמרו ליה: מקדמי ומחשיכי לבי כנישתא. אמר: היינו דאיהנייא להו. והכי אמר ר' יהושע בן לוי לבריה: אקדימו ואחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכון חיי. אמר ר' אדא בר חנינא מאי קראה? **אשרי אדם שמע לי לשקוד על דלתותי יום יום לע' מזוזות פתחי וכתיב: כי מצאי מצא חיים.**

ובזה היו מתפארים גדולי עולם שהיו מקדימין לבית המדרש. אמרו עליו על ר' יוחנן בן זכאי שלא שח שיחת חולין מימיו. ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין. ולא קדמו אדם בבית המדרש. ולא הניח אדם שם ויצא. ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי. ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה. ולא פתח אדם פתח לתלמידיו אלא הוא בעצמו. ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם. ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש אלא בערבי פסחים וערב יום הכפורים. וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו.

ואמר ר' יהושע בן לוי: לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שימנה עם העשרה הראשונים - לפחות - אם לא יוכל להשכים ראשון. שאפילו מאה באים אחריו נוטל שכר כנגד כולם. ואם הוא הראשון שבא לבית הכנסת אשרי חלקו ועוד יתבאר ב"ה. **תא חזי:** ההוא קדמא דאשתכח בבי כנשתא ואוריך בבי כנשתא זכאה חולקיה. דאיהו קיימא כדרגא דצדיק בהרי דשכינתא. ודא איהו רזא ומשחרי ימצאנני.

פתח ר' אלעזר: מדוע באתי ואין איש? כמה חביבין אינן ישראל קמי קב"ה: דבכל אתר דאינן שריין קב"ה אשתכח בינייהו. בגין דלא אערי רחימותא דיליה מביניהון. מה כתיב: **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.** ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנשתא דעלמא מקדש איקרי והא אוקמוה. ושכינתא אקדימת לבי כנשתא. זכאה ההוא בר נש דאשתכח מאינן קדמאי בבי כנשתא בגין דבהו אשתלים מה דאשתלים ואינן מתקדשי בקדמיתא כן בשכינתא. והא אתמר והא בעיא דישתכחו עשרה בזמנא חדא בבי כנשתא ולא ייתוב פסקי פסקי דלא יתעכב שלימו דשייפין דהא בר נש בזמנא חד: עבד ליה קב"ה ואתקין ליה כל שייפוי הה"ד הוא עשך ויכונגר.

ויש ימים שהם מובדלים בקדימה ואיחור כדגרוסי' בפרק הקורא את המגילה: ת"ר בימים טובים מאחרין לבא וממהרין לצאת. ביום הכפורים ממהרין לבא ומאחרין לצאת.

וכשיקום יקח חלוקו ויכניס בו ראשו וזרועותיו והוא שוכב כדי שימצא מכוסה כשיקום. ואל יקום עירום שחם ושלום נמצא שמזלזל בכבודו לפי שהאדם דוגמא עליונה. וידקדק בחלוקו שלא יהפך פנימי לחיצון שהפנימי טהור ונקי והצד החיצון מקבל טומאה. ובפרק אלו קשרים. אמר ר' יוחנן: איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות עין? זה המקפיד על חלוקו שלא יהפך. וצריך לטהר עצמו מטומאה כי כשאדם ישן בלילה נשמתו יוצאה מגופו ורוח הטומאה שורה על ידיו.

עניני נטילת ידיים

ובזוה"ר. כד בר נש קאים בצפרא אית ליה לברכא למאריה בשעתא דפקח עיניו. היך מברך? הכי הוו עבדי חסידי קדמאי: נטלא דמיא הוו יתבי קמייהו. ובזמנא דאתערי בליליא אסחן ידיהו וקיימי ולעאן באורייתא ומברכי על קריאתה. תורנגולא כדין פלגות ליליא. וכדין קב"ה אשתכח עם צדיקיא בגנתא דעדן. ואסיר לברכא בידין מסואבות ומזוהמות. וכן כל שעתא. בגין דבשעתא דבר נש נאים רוחיה פרחא מיניה. ובשעתא דרוחיה פרחא מיניה רוחא מסאבא זמין ושרייא על ידוי ומסאב לון בגין דא אסיר לברכא בהו בלא נטילה. ואיתימא אי הכי הא כיממא דלא נאים ולא פרח רוחיה מיניה ולא שרייא עליה רוחא מסאבא עאל לבית הכסא לא יברך ולא יקרא בתורה אפילו מלה חדא עד דיסחי ידוי? ואי תימא בגין דמלוכלכין אינון? לאו הכי הוא. במא יתלכלכו? אלא ווי לבני עלמא דלא משגיחין ולא ידעי ביקרא דמאריהון ולא ידעי על מה קיימא בעלמא. רוחא חדא אשתכח בכל בית הכסא דעלמא דשרייא תמן ואתהני מההוא טנופא ולכלוכא ומיד שרי על אינון אצבען דידי דבר נש. והטעם לפי שהם זרועות עולם אשר משם נאחזים כתות הטומאה ולפיכך שורה על הידים.

ואיתימא למה אינה שורה אלא על הידים מכל שאר אברי הגוף? אין כחו של סטרא דשמאלא אלא בידים והסוד: והידיים ידי עשו. וההולך ארבע אמות בידים טמאות חייב מיתה לשמים. לפי שמביא אל אחר בידו. דכתיב: ישליו אהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו, ומדת הדין מושלת בלילה. שנאמר: תשת חשך ויהי לילה ולילה - הוא מדת הדין.

ותנינן כד בר נש קם בצפרא בעי לאסחאה ידוי מגו נטלא דמיא דאיהו מנא ליטול מיניה מגו מאן דאסחי ידוי בקדמיתא כמה דאוקמוה. ותא חזי בגין נטלא דא אוקימנא מלה. ותו דבעי ליה לבר נש לנטלא ידא ימינא בשמאלא בגין לשלטה ימינא על שמאלא ויסתחי ימינא מן שמאלא ובגין כך איהו נטילא. ועל דא מאן דנטיל ידוי יטול

ימינא בשמאלא לאשלטא ימינא על שמאלא בגין דלא יהיב דוכתא ליצה"ר לשלטא כלל. הכוונה בזה שצריך האדם תכף בקומו מהשניה ליטול ידיו ואל יטול מידי מי שלא נטל ידיו כל עוד טומאתו בו. ואם אין מי שיצוק על ידיו יטה הכלי על צדו ויטול שתי ידיו בבת אחת. ואח"כ יצוק בשמאל על הימין ובימין על השמאל עד שלשה פעמים לפי שרוחות הטומאה הם שלשה וצריך לערות עליהם שלשה פעמים כנגדם כדי להעביר הטומאה והנוטל ידיו יגביהם למעלה לבל יחזרו המים שיצאו חוץ לפרק ויטנפו את הידים. וכל מי שאינו זהיר תכף בקומו מהמטה ליטול ידיו כמו שאמרנו. שב"ת אוחזתו פי' רז"ל: רוח ביטול קצת מאיבריו: כמו פל"ג פירליזיא בלעז.

והטעם כי יסתלק ממנו רוח אלהים וחל עליו רוח המתים השוכנת על בני אדם כשהם ישנים כי אז דומים למתים ולפיכך אין לקבל מי נטילת שחרית אלא ממי שכבר נטל את ידיו כמו שאמרנו וכתוב: והזהר. ושיעור המים רביעית לוג לשתי ידיו ואם נשאר בכלי ממי שנטל ידיו קודם ממנו אפילו פחות מרביעית יצא. וצריך שיהיו המים בכלי שלם ולא יהיה שבור כגון אם שברוהו בענין שאירע בו טומאה. ולא בכלי נקוב אלא אם יחזיק רביעית עד מקום הנקב.

ובספר הזוהר. ר' שמעון פתח ואמר: ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך יי'. האי קרא אוקמה. אבל תא חזי רזא דמלה הכא דלית לך בר נש בעלמא דלא טעים טעמא דמותא בליליא ורוחא מסאבא שרייא על ההוא גופא. מאי טעמא בגין דנשמתא קדישא אסתלקת מיניה דברנש ונפקת מיניה. ועל דנשמתא קדישא נפקת ואסתלקת מיניה שרייא רוחא מסאבא על ההוא גופא ואסתאב. וכד נשמתא אתהדרת לגופא אתעבר ההוא זוהמא. והא אתמר ידידי דבר נש זוהמא דמסאבו אשתאר בהו. ועל דא לא יעבר ידידי על עינוי בגין דההוא רוחא מסאבא שרייא עלוי עד דנטיל לון. וכד נטיל ידידי כדין יתקדש ואיקרי קדוש. והיך בעי לאתקדשא בעי חד כלי לתתא וחד כלי מלעילא דיתקדש מההוא דלעילא. וההוא דלתתא דיתיב זוהמא דמסאבו ביה ודא כלי לקבלא מסאבא ודא לאתקדשא מיניה ודא ברוך ודא ארוך. ולא בעיין אינון מייא דזוהמא לאושדא לון בביתא דלא יקרב בהו בר נש. דהא בהון מתכנסין סטרא דלהון ויכיל לקבלא נזקא מאינון מיין מסאבין ועד דאתעבר זוהמא מן ידידי לא יברך ואוקימנא.

ובגין כך בר נש עד לא יקדש ידידי בצפרא איקרי טמא כיון דאתקדש אקרי טהור. ובגין כך לא יטול אלא מן ידא דאדם בקדמיא דכתיב: והזהר. **הטמא** דא אקרי טהור ודא אקרי טמא. ובגין כך חד כלי לעילא וחד כלי לתתא דא קדישא ודא מסאבא. ומאינון מיין אסיר למעבד בהו מידי אלא בעי לאושדא לון באתר דבני נשא לא עברין עלייהו ולא יבית לון בביתא דהא כיון דאתושרן בארעא רוחא מסאבא אשתכח תמן ויכיל לנזקא ואיחפר לון מדרון תחות ארעא דלא יתחזון שפיר ולא יהיב לון לנשי חרשייא דיכלון לאכאשא כהו לבני נשא בגין דאינון מיין דאתלטיין. וקב"ה

כעי לדכאה לון לישראל ולמהוי קרישין דכתיב: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל מומאותיכם ומכל גלוּלִיכם אטהר אתכם.

הכוונה כי מים הללו צריכין שני כלים כלי עליון וכלי תחתון העליון רומז לעולם הקדושה. והתחתון כדי לקבל המים הטמאים רמו לקליפת צד הטומאה. ואסור להעביר ידיו על פניו לפי שרוח הטומאה מסמא העינים ומכלה גופו של אדם. ולא עוד אלא לכל אשר יפנה לא יצליח כי כן מדת הטומאה. ואסור להשתמש באותן המים אלא ישפכם במדרון מקום שאין בני אדם דורכים כי יזיקם. ואם אשה הרה תדרוך עליהם תסתכן כוולד. ואם חולה יכנס בו רוח הטומאה השרי עליהם. והמים נפסדים בחמשה דברים ליטול בהן ואלו הן. הא' שינוי מראה כגון שנפל לתוכן דיו או דם צבע. הב' אם היו מגולין שכמו שנאסרו בשתייה כך נאסרו בנטילה. והג' אם עשו בהן מלאכה. והד' אם אין הכלב יכול לשותות שנפסדו מחמת מרירות או מליחות או שהן סרוחין. והחמישית אם שאבום מן הרפש. ומי הים אפע"פ שאין הבהמה יכולה לשתות מהן נוטלין הידים במקומן וכן עכורין או מרים או ריחן רע כקרקע עצמו טובלין בהם הידים.

כל החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה וכל מים העולים למדת המקוה עולים לשיעור רביעית והטובל ידיו במי מקוה או בנהר ידיו טהורות. נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם בכל היום כולו והוא שלא הסיח דעתו מהם ובמקום שאין מים מצויין. אבל במקום שיש מים לא מהנייא. והמאכיל לאחרים אינו צריך ליטול ידיו. ומים שלפני הסעודה צריכין כלי עליון רמו לכלי עליון הטהור שאמ' למעלה הנקרא כיור דוגמא דחסד. ואין צריך תחתון כי לא שרה עליהם רוח הטומאה ולכן מים אחרונים צריכין כלי תחתון לקבלן כדי שלא יעברו עליהם כמו שזכרנו.

ומים אחרונים ר"ל נטילת ידים של אחר הסעודה צריך להשפיל ראשי האצבעות למטה מה שאין כן במים של קודם הסעודה שצריכין הגבהה לטעם שכתבנו למעלה. ומה מאד צריך לזיזה האדם שלא יברך בידים מזוהמות מפני שצד השמאל מקבלת חלקה מאותה הסעודה. וכשנוטל ידיו נמצא שזוהמת הידים יהיה לה לחלק ולכן רז"ל אמרו מים הראשונים צריכין כלי עליון ולא תחתון. כי הוא רומז לחסד שהוא סוד מים עליונים ובהתפשטותם אין להם שיעור. ומים אחרונים צריכים שניהם כי גם שהם התמורות ניזונים מן מי החסד באמצעות הפחד וצריכין כלי תחתון הרומו לעטרה. ואמר ר' זריקא אמר ר' אלעזר: כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם. והטעם כי הנוטל ידיו פותח המעיין והשפע מתפוצץ על העליונים וגורם עושר וברכה וחיים בהם. והמקבל חוזר ומשפיע כענין שנאמר: וצדיק חונן ונותן. והמזלזל בהם גורם עניות ויובש בארץ החיים כי אזלו מים מגי ים לפי שנהר יחרב ויבש וכשם שגרם עניות למעלה מודדין לו מדה כנגד מדה ובא לידי עניות. וכמה היו נזהרים חכמים הראשונים

ואנשי מעשה בנטילת ידים ואעפ"י שהיו צמאים לא היו שותים המים והיו מצניעים אותם לנטילת ידים.

וכל מי שרגיל בנקיות גופו מורה על נקיות נפשו וכל בעל שכל יודע שאם על נקיות גופו הכולה והאבד אשר סופו רמה ותולעה הקפידה התורה והחכמים קל וחומר על נפשו הטהורה האצולה מתחת כסא הכבוד. ומי שאינו נוהר יסתלק חי העולמים מקרבו ויעקר מן העולם תפרד נפשו מגופו מדה כנגד מדה. ובמסכת שבת. פרק במה אשה [דף ע"ט] אמר רב חסדא אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותרא לרמוז למה שאמרנו. והנוטל ידיו קודם אכילה ואחר אכילה הרי הוא אוכל בנקיות כמלאכי השרת כד"א: **לחם אבירים אבל איש לחם שמלאכי השרת נזונים בו. מה מלאכי השרת אוכלים בטהרה ובנקיות כך צריך האדם לאכול בקדושה ובנקיות וכתוב: והתקדש' והייתם קדושים אם תתקדשו באכילה אז: והייתם קדושים כמלאכים.**

וצריך לנגב את ידיו כי האוכל בלא ניגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא שנאמר: ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים אל תקרי לחמם אלא: לח מים. והאוכל בלי נטילת ידים שולחנו טמא ומאכלו טמא ושורה עליו ועל שולחנו מדת פורענות. דהכי אמר רב המנונא סבא: שתי מדות עומדות על שולחנו של אדם אחת טובה ואחת רעה אם מקדש ידיו ומברך מדת הטוב מנחת ידה על ראשו ואומרת לו ברוך אתה ליי' וברוכה נפשך מפי אדון הכל ועבדו של מקום אתה ועליך נאמר ויאמר לי עבדי אתה. ואם אינו נוטל ואוכל מבלי טהרה מדה רעה שורה עליו ואומרת זה חלקי ולא עוד אלא שנקרא רע עין. ושכינה אומרת: **אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו. ומסתלק מעליו וזהו סבתו שבא לידי עניות. וראשי תיבותיו יוכיחו.**

עובדא הוה בבבל בחד בר נש דזמין לחד מסכנא למטעם בהדיה חמא ליה דיתבי ואכיל ולא נטיל ידיו קם ההוא מסכינא וסליק ואזיל ליה אמר ליה מאריה דביתא זיל חיב וכול. אמר ליה חס ושלום דהא מדה רעה שורה על פתורך דאיכרי רע ומאכלך טמא ועלך כתיב: **אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו. אתא עובדא דהאי מסכינא קמי דרבנן ויהבו ליה ארבע מאה זוזי. ככה ר' יוסי ואיכא דאמרי ר' חגי ואמר: אשריכם ישראל אשרי מאן דלעי באוריתא. ומה מסכינא דא דהוה כפין עצר מעוי ונטיר גרמיה ולא חייש אלא ליקרא דמאריה זכאין אינון דלעאן באוריתא כמה אגר טב זמין להון בעלמא דין ובעלמא דאתי. השתכל במעשה העני הזה איך בזכות שלא רצה לסעוד עם אותו רע עין הקב"ה מדד לו מדה כנגד מדה בזכות שכבש יצרו ולא אכל עמו זכה ונתנו לו חז"ל ארבע מאות זהובים סכום ר"ע עיין ויצא ממדת עניות.**

וברעיא מהימנא. נטילת ידים עד שיעורא דגזרו רבנן דאינון חמשה אצבעות די בהון ארבע עשר פרקין דיד ימינא. אוף הכא ארבע עשר פרקין דיד שמאלא. ואינון תמנייא ועשרין פרקין דיד ימינא ויד שמאלא. לקבלייהו תמנייא ועשרין אתוון קרא קדמאה דעוברא דבראשית. ואתמר בהון: **ועתה יגדל נא כח יי' ובגין דא אוקמוה מארי מתניתין:** מאן דמזלול בנטילת ידים נעקר מן העולם. אמאי? בגין דאית בהון רוא דעשר אמירן ותמנייא ועשרין אתוון די בהו אתבריאו עלמייא. ולפי שמצוה זו תלויה מאילן גבוה שמו בה רז"ל כל האזהרות אלו ושמו כל הברכות הראשונות שאדם פותח בה בקבלתו עול מלכות שמים כברכת נטילת ידים לפי שהידים מרושם העשר הנכדלים כמו שראית.

ויבדוק עצמו. לפי שפסולת האדם הוא דוגמת הסיג היוצא מהכסף ולכן צריך לפנות עצמו ממנו שלא לעורר דוגמתו לתת לו חלק בתפלה כי חלקו ידוע. וזהו מה שאמרו רז"ל: **הבון לקראת אלהיו לקראת אלהיו ולא לקראת דבר אחר.** וכן אמר שלמה המלך ע"ה בספרו הנכבד: **שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים.** ויהיה רגלך מלשון להסך את רגליו שפירושו: לבדוק נקביו. וזהו מה שאמרו רז"ל: כל המשהה נקביו משקץ את נפשו ועובר משום אל תשקצו את נפשותיכם.

וכמו שצריך טהרת הגוף כך צריך שיטהר מחשבתו מכל הרהור רע כי המחשבה הרעה וההרהור הוא טומאת הלב. וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה כשקרב לבוא אל בית אל אמר לבניו: **והטהרו והחליפו שמלותיכם.** הוהירם בטהרת הגוף מטומאת ע"ז שלקחו משכם וטומאת ההרונים שהרגו. ואם על טומאת הגוף הצריכם טהרה כ"ש וכ"ש שיצטרך האדם טהרת הלב בבואו להתפלל. כי מן הידוע כי טומאת הלב קשה היא מטומאת הגוף ועונשה חמור מאד אצל הנפש כאשר אמרו רז"ל: הרהורי עבירה קשין מעבירה.

ג' דברים צוה אליהו ז"ל לרב יהודה: לא תכעוס ולא תחטא! [פירוש: לא תחטא שמתוך הכעס אתה בא לידי חטא]. לא תשתכר ולא תחטא! וכשאתה יוצא לדרך: המלך בקונן [פירוש: טול רשות] - וצא. ומה היא המלכה זו: זו היא תפלת הדרך. וזה נוסחה ירמיי'א ו"א שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותסמכנו לשלום ותחזירנו לביתנו לשלום. ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו כ"א יי' שומע תפלה. ויש נוהגין לומר אח"כ שיר של פגעים. ואשא עיני אל ההרים ויכוין אל האבות שנקראו הרים. ובעלי מחשבה בצאתם מפתח העיר אומ': בית יעקב לכו ונלכה ב"י עד עולם ועד.

תפלת השחר

מצוותה שיתחיל להתפלל עם הנץ החמה. וזמנה עד שעה רביעית שהיא שליש היום. הנץ החמה רומז למדת התפארת שנקראת שמש ומגן. בזמן שהשמש שולט בעולם

אזי הוא עת רצון וכל הבעלי דינים נכפפים מלפני הרחמים. ואז"ל חמשה דברים מעכבין את התפלה. ואלו הן: טהרת הידים. כיסוי הערוה. טהרת המקום לתפלה. ודברים החפוצים אותו. ואם אין לו כוונה. טהרת הידים כבר פירשתינו למעלה: כי הם רומזים לחסד וגבורה הנקראים ידים, כי הם מקבלים הלכלוך והזוהמא מדופני התמורות ומתטמאים בהיסח הדעת והם מתטהרים במים העליונים שהם מים של המבוע דכתיב: **הגני נוטה אליה כנהר שלום**. וכעין דוגמא זו למטה אנו צריכין טהרת ידים כדי להסיר הזוהמא. כי מי שצריך ליכנס אל המלך צריך לרחוץ גופו ולטהר עצמו מכל לכלוך בשביל כבוד המלך כדי שלא ישאר שום טינוף ולכלוך בגופו. וצריך שיבדוק עצמו קודם שיכנס לפני המלך. שמא בעמדו לדבר עם המלך אם יצטרך לנקביו יהא בהכרח להפסיק דבריו עם המלך לצאת לנקביו. אנא יולין חרפתו? שהפסיק מלבר מה שהיה צריך אל המלך? כ"ש וקל וחומר הבא להתפלל לפני מלך מלכי המלכים שצריך אלף טהרות ואלף אזוהרות יותר ויותר. כיסוי הערוה. אעפ"י (שכיסא) [שכיסה] את ערותו לא יתפלל עד שיכסה גם את לבו. כדי שלא יהא לבו רואה ערותו. ולכן צריך שיפסיק בסינר בין זה לזה.

והסוד כי הערוה דומה למדת מלכות והיא הנקראת ערוה ולבו הוא התפארת הנקראת ל"ב. וצריך להפסיק ביניהם כשהיא כביכול בימי נדתה ובזוהמתה אזי תפארת הנקראת ל"ב נפסק ממנה. כעין דוגמא זה: המתפלל צריך להפסיק בין הלב והערוה כדוגמא עליונה. ד"א. ערוה רומז לתמורת היסוד שהוא הברית הקדוש שנקראת צדיק יסוד עולם והוא ערלת הברית המקפת לעטרה. ואותה הערוה היא עומדת חוץ לפרגוד. לכן בשעת התפלה צריך להפסיק אותה כדי שלא תראה ללב שהוא תפארת.

ובספ"ר קנ"ה. אמר: דע כי המכנסיים הם סוד: **שוקיו עמודי שש**. מים ואש הבאים אל המעור סוד מכריע שני. ולכן צריכין להיות ממתנים - שהוא הוא"ו - ועד יריכים. ואין עד - אלא הכלה. וזהו וע"ד ולא אמר עד. ובחסרון המכנסיים מן המעור והמעור מכנסת ישראל הנה האשה יונקת מכחות הזוהמא וראה ערותך וזהו סוד: **אשר לא תגלה ערותך** ולכן יהיו לו מכנסיים טהורים ונקיים בשעת התפלה להורות על העניינים הנפלאים האלה.

טהרת מקו"ם התפלה. לא יתפלל אדם במקום הטנופת ולא תוך המרחץ ולא בבית הכסא ולא באשפה כי כל אלו המקומות רומזים לתמורות שהם חוץ למחנה שכינה. כי אין התפלה מקובלת באלו המקומות לפי שהם טמאים ומטמאים לכל מי שישב שם. כי אלו המקומות מטמאים ליושביהם וכבר שרוח הזוהמא עבר עליהם כבר הם טמאים. והטמא לא ישב במחנה שכינה כי הוא טמא ודבריו טמאים. והתפלה שהוא מתפלל מצטרפים האותיות הפורחות באויר ועולין עד מלכות ולא יכנסו לפנים אלא עד פתח השער ומיד האותיות נדחין עד לתמורות שהם מקום מוכן לטמאים. ווי ליה להווא בר נש. אזי לנשמתו שצירף אותיות וגרם להם שידחות למקום טומאה.

והדבריים החופזים אות"ו. כיצד שאם הוצרך לנקביו לא יתפלל שתפלתו תועבה. והוא כמו כסף סיגים מחופה על חרש וגופו טמא: ששכן עליו רוח רעה מצד הריח הרע הנוסף מעיכול המותרות שהם כנגד התמורות. דומית הסיג שזכרנו. לכן אל יתפלל עד שיעשה צרכיו כי אינו כבודו של מלך לבא לפניו בכרס מלא צואה וטינוף להתפלל. ואם יכול לעמוד כדי פרסה תפלתו תפלה: כשביל שעדיין אינו דחיית המותרות מן הגוף כי לא נתעכלו. אבל היותר משובח שלא יתפלל עד שיבדוק עצמו יפה ושלא ישאר בגופו שום סיג דבר הרומז לטומאה.

נזדמן לו רוק בתוך תפלתו מבליעו בכסותו או בטליתו ואם אסטניס הוא והוא מצטער זורקו לאחר לצד ימינו - שהוא צד שמאל המלך העומד לפניו - כדי שלא יצטער בתפלתו ונמצא טרוד.

יצא ממנו רוח מלמטה שותק עד שתכלה הרוח ויחזור לתפלתו כי הרוח היוצא מלמטה רומז לרוח הרע היוצא מנקב הפעור שהוא תמורת העטרה ואותו הרוח הוא טמא ולפיכך צריך לשתוק עד שתכלה הרוח. גם יזהר האדם מאד כשהוא יושב על השלחן לאכול שלא יוציא רוח מלמטה. כי הש"לחן דוגמת מזב"ח ולזה הטעם צוה חז"ל שהאדם יבדוק עצמו קודם שיסב על השלחן כמו שצריך לבדוק עצמו קודם שיתפלל.

והכוונה. צריך שיפנה האדם לבו מכל המחשבות ויחשוב בעצמו כאלו עומד לפני מלך בשר ודם כל שכן וכל שכן ששכינה עומדת לעומתו. ולפיכך צריך שישב מעט עד שתתישב דעתו ויוכל לכוין את לבו ואח"כ יקרא בנחת. ודע והבן כי העומד להתפלל הוא דוגמת הכהן המקריב הקרבן ולכן צריך שיתכוון וזולת הכוונה אין תפלתו תפלה. והעיקר להשיג כל זה הוא: שיעסוק במקרא ומשנה ובתלמוד תחלה ואח"כ בחכמה עליונה והיא אשר תודיענו דרך יי' והעבודה הראויה לעבוד את עבודתו. וזולתה אין מקום לעבוד כראוי ותפלתו אינה רצויה.

והכוונה האמיתית שיפנה לבו ומחשבתו מכל מחשבה שהיא בסבת תאוות גשמיית כגון: אכילה ושתייה וכיוצא בדברים הללו. ומשאו ומתנו בתענוגים מן המותרות. ויתרחק מן המפורסמות ולא יתעסק וישתדל אלא במושכלות. ויראה עצמו שהוא עומד לפני שכינה עילאה שהיא הביינה וכל תאוותו ומגמתו תהיה לידבק במלך העליון. ויבטל עצמו מכל הרגשותיו כדי שיתדבק באור העליון ולזו הסבה אמרו רז"ל: שכור אל יתפלל! מפני שכח חומרו מתחזק ומטרידו ומרחיקו מן המושכלות. ולכן אמרו: אם מתפלל תפלתו תועבה. ובשתוי אמרו: אל יתפלל! ואם התפלל תפלתו תפלה לפי שיכול לכוין. ותמצא בפסוק: יין ושכר א"ל תש"ת. ואם שתה כדי רביעית אין להתפלל תפלת שכור תועבה. זה הנוטריקון רומז: כי השותה רביעית או יותר והוא שכור אל יתפלל. ופחות מרביעית אינו שכור אבל הוא בכלל שתוי. - וגרסין בפרק

הדר עם הנכרי - "שכור אל יתפלל". והטעם לפי שהתפלה עולה למקום שאין בו לא אכילה ולא שתייה כמאמרם ז"ל: העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה מה שאין כן בברכת המזון.

ובספ"ר הזו"הר. פתח ר' חזקיה ואמר: ואכלת ושבעת מהכא דשכור שרי ליה לברכא ברכתא דמזונא מה דלית הכי בצלותא. בצלותא לאו הכי: דהא צלותא מעלייא בלא אכילה מאי טעמא בגין דצלותא סלקא לעילא לעילא אתר דלית ביה לא אכילה ולא שתייה. ועל דא תנינן עלמא דאתי לית ביה אכילה ושתייה וכו'. אבל שאר דרגין דלתתא אית בברכת מזונא אשתכח גוונא אחרא ומעליא ברכתא ההיא דאשתכח בשבעא בגין דברכת מזונא באתר דאית ביה אכילה ושתייה ומניה נפיק מזונא לתתא. ועד אצטריך ברנש לאחזאה קמיה שבעא וחדוא. באתר דצלותא לאו הכי: דהא סלקא יתיר לעילא לעילא ועל דא שכור לא יצלי צלותא. בברכת מזונא שכור שרי ליה לברכא ברכת מזונא משמע מהאי קרא דכתיב: **ואכלת ושבעת וברכת**. ואכלת זו אכילה. ושבעת זו שתייה דהא שבעא כחמרא איהו רוי. חמרא שבעא ודאי ודא איהו שכור, דכתיב: **וברכת את דייק' דמשמע דברכת מזונא אצטריך חדווא ושבעא.**

וצריך אתה לדעת כי מימות מרע"ה עד בוא אנשי כנסת הגדולה היתה התפלה בישראל בלתי מסודרת אלא כל אחד ואחד עושה מליצה ומתפלל לעצמו כפי ידיעתו וכפי השגתו וחכמתו וכפי צחות לשונו. עד שסדרו שמונה עשרה ברכות והיא תפלה זו שאנו מתפללים בכל יום. כדי שתהיה תפלה מסודרת שווה בפי הכל. ועל כן תקנו אותה בלשון פשוט ומובן יותר מדאי כדי שלא יתבלבלו הרעיונים בהבנת הלשון ושכל ישראל יהיו שווים בה בין החכמים בין הטפשים. אמנם תקנו אותה בכוונה גדולה ובהשגחה עצומה ולכך סדרו שלשה ברכות של שבת לפני התפלה והן: אבות וגבורת וקדושת השם. ושלש ברכות לאחריה והן עבודה והודאה וברכת כהנים. וסדרו לנו באמצע שנים עשר ברכות כלל צרכי האדם וכל זה לא היה במקרה כי אם בעיון גדול מוכרח ומוצרך ובהגיעי למקומו אבארנו.

עניני ציציית

ועתה אכתוב לך ענייני מצות ציציית וטלית קטן שבחייב כל אחד ואחד מישראל לשמור ולעשות וללבוש אותו. והלובשו צריך שיהא נזהר מהעבירות שהרי עדין עליו כאשר יתבאר לפנינו. וכבר ידעת סוד התכלת שהוא רמז לכסא הכבוד והבין זה. ובלשון חז"ל נקרא: טלית. והוא לשון עילוי ורוממות מלשון ונטילת מן ארעא. וזה רמז לעילת העילות שהוא מעולה ומרומם על הכל. ומה שנצטוינו להתעטף בצציית ממה שדרשו ד"ל: **ויעבר יי' עץ פניו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול. מלמד:**

שנתעטף הקב"ה כשלית צבור והראה לו למשה בסיני סדר תפלה ואמר לו: כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם על כל עוונותיהם.

דע לך כי השי"ת צונו הענין הזה רצוני לומר מצות ציצית בהיות כי אנחנו זרע קדש עם אלהי אברהם עמו ועבדיו. ולהיותנו נרשמים בין כל העמים נתן לנו סודות מצוותיו ועטרנו בהם לטוב לנו ולבנינו אחרינו כל הימים לזכותינו בעולם הזה ולהחיותנו בעולם הבא. וכל כוונתו יתבר' ית' שמו כדי להנחילנו י"ש עולמות. דכתיב: **וְהִנְחִיִּי אֹהֲבֵי י"ש. אֹהֲבֵי עַם הַמְּלָא בְּמִסְפַּר קָטָן בְּגִי יִשְׂרָאֵל. וְכָתִיב: זֶרַע אֲבִרָהָם אֹהֲבֵי. וְאֵם תֹּאמַר הֲלֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעֲאֵל? כִּבְר נֹאמַר: כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע וְכָתִיב: וְאֵת עֲשׂו שְׂנֵאתִי. מִכָּאן דְּרָז"ל: בִּיצְחָק. וְלֹא כָל יִצְחָק. וְלִכֵּן כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטָווּ יִשְׂרָאֵל הֵוא כְּדֵי שִׁהְיוּ נִרְשָׁמִים בָּם: וְכֵן רֹאִיָּהֶם יִכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בִּירַךְ יי'.**

והנה צוה הקב"ה מצות ציצית לזרע קדש להתלבש בד' כנפות והחוטין והתכלת הכל לענין ידוע כמו שאבאר בע"ה. ומרוב הפלגת עליויה אמרז"ל מצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות ונכנסו בזה דרך גימטריא ציצית עולה ת"ר ח' חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג. וידוע לכל משכיל כי המתבונן בעיקרה יראה איך היא שקולה כנגד כל המצוות וימצא כי שם שורש כל המצוות. וסמכו קבלתם וידיעתם אל הגימטריא כדי שהגימטר' תהיה מופת ועדות על הקבלה שבידם כי הקבלה עיקר והגימטריא אינה אלא פרפראות לחכמה. ותמצא בטעם המצוה שיש בה זכרון לכל המצוות. והסוד הוא כדי לזכור אותו במדותיו העליונות וכי הוא ית' שמו יושב על הכסא על מזוזה היכל יי' והחוטין תלויין בתוכו וסוד התכלת בתוכן והחוטין הם שלשים ושנים על סוד ידוע במנין התיבות הנשפעים מזהר החכמה העליונה כאשר יתבאר. וכי הכסא מתנשא וכלולה מתוכם ונשפעת מסודותם וכי יורשת שפע ירושת עולמים.

וסוד הכסא. רשום בענין התכלת הדומה לים וגוונו עולה למעלה עד מקומו כמאמר ז"ל: תכלת דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד. ושם עומד הגוון על מכונו ועל סוד ענינו ומשם יתפשטו הענפים למטה הנאחזים בסבכי היער בסוד התכלת ועל זה המקום חותם בל"ב נתיבות כאשר הם חקוקים למעלה בסוד המחשבה רצויים ובמאמר תלויים. ואמנם כי אע"פ שסוד התכלת רמוז על כסא הכבוד המתנשא בסתרי התורה יש דבר אחד עמוק נכון למוצאי דעת כי סוד התכלת הוא כסא לכסא דוד הכלולה. והיא סוד מדת הדין כמו שאפרש ב"ה. ועל זה אמרו ז"ל כל הגוונים יפים לחלום חוץ מתכלת על כי סודו ותכונתו עומד לכלות אויבי יי' והעוברים על תורתו. והיא סוד הרצועה מוכנת להלקות. וזהו סוד: **וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם. כַּעֲנִין:** והיה כ"ה הנשוך וראה אותו וחי. מאן דנכית חוייא מחבלא דחיל. שכראות האדם הנחש היה נזכר מחטאת אשר חטא והיה ירא ושב אל בוראו. כענין זה: **וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֵת כָּל מִצְוֹת יי'.**

ולא די זכירה בלבד אלא עשייה. וזהו: **ועשיתם אותם**. ואם לאו הרי הרצועה. וסוד הקשרים שהם חמשה בסוד חמש מאות שנה של עץ החיים שהם מהלכו ומתקשרים בסוד הנתיבות ומתפשטים בסוד חמשה חומשי תורה שהם בסוד זה הענין כלל ידוע כי מסוד חמשים שערי בינה עם יתר הקרואים והכל רמז ידוע ונכון לאשר חננו האל דעה. הציצית. והוא אותו שנותן האדם על צוארו בתחלה והטעם כדי לישר מעגל רגליו והוא כסא לעלות התפלין עליו. ולפיכך צריך האדם ראשונה להתעטף במצוות ציצית כי היא הכסא לתפלין ואח"כ יניח תפלין. והטעם כי הציצית - מצוה. והתפלין - קדושה. וקדושה חלה על המצווה לעולם. וכה משפטו: כי התפלין סוד הרוכב על הכסא. הילכך אנו צריכין להכין בתחלה כסא מול הרוכב ובא הרוכב וישב על כסא כבודו להיות העבודה נכונה בלב שלם לעובדו. ולעולם נכנסין ממדרגה קטנה למדרגה גדולה. ומעלין בקדש ולא מורידין.

וזאת המצוה של ציצית דורשת כוונת ההשגה והזכרון לכל אשר במוחו שכל אנושי לזכור ולהשיג שהוא המלכות על אשר תחתיו ושהוא תכלית ההשגות האנושיות. והטעם כי אל המלכות ואשר תחתיה הוא שנציץ ונביט בכל אשר נציץ ולכן יקראוה ציצית. ובאו בה ל"ב חוטיין כנגד ל"ב נתיבות חכמה שיצאו מן המלכות שהם רוח אלהים חיים. רוח מרוח. ומים מרוח. ואש ממים. וששת השרפים המקיפים שש קצוות והמלכות קדמו לאלה שלשה עולמות. עולם השכל. עולם החיים עולם הטבע. ולכן באו בציצית שלש עשרה חוליות יוצאות מחוט אחד שנכרך על החוטיין. החולייא הראשונה נהגו לשים אותה סמוך לכנף כנגד השלשה עולמות שקדמו לה שהם חולייא אחת. והקשר רומז למלכות שקושרת העולמים על אשר תחתיה שהם העשר הנקראים נבואיות. ולכן שלשה חוליות כנגד התשעה מהם. והקשר כנגד האחרון. והקשר אותם עם התיכונות שהם ג"כ עשר נפשות. ולכן שלש חוליות כנגד התשעה. וקשר כנגד העשירי הקושר אותם עם מעלות העצמים: שהם כנגד עשר מעלות. ולפי שכולן אדוקין במלכות צריך שיהיו החוליות כולן מחוט אחד. ולפי שהמלכות היא ונתיבותיה מקפת בד' הקצוות לכן יהיו החוטיין בארבע כנפות וכבר פירשתי כי מצוה זו שקולה ככל המצוות. והטעם לפי שהיא האב הראשה הכוללת תרי"ג מצוות ול"ב נתיבות. וכל נתיב ונתיב מתחלק לשנים: טו"ב ור"ע. זכו"ר ושמו"ר. מצות עשה מצות לא תעשה. והנה הם ששים וארבע וכל אחד כלול מעשר הרי לך שש מאות וארבעים. הוצא מהם שבעה ועשרים כמנין אותיות התורה נשאר תרי"ג מצוות.

ובפרק התכלת. וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות יי' מלמד: ששקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות. לכן כל אשר מזרעו של יעקב הוא ובשם ישראל יכונה: יזהר במצוות ציצית! ולא יזח מעליו כל היום בלכתו במשאו ובמתנו. כדי שיזכור תמיד מצות מלכו. ואהבתו ויראתו יהיה על פניו תמיד לבלתי יחטא. וזה שקשר הציצית מורה היות האדם נקשר לעבודתו ית' כמו שטבעת הכרוזל הנתונה בשוק הרגל מורה

על היותו תחת ממשלת האדון לעשות כל אשר יצוה ושאינו יכול לברוח מפני אדניו אנא [אנה] ואנא [ואנה] כי סימן אדניו עליו. ולכן בראיית אותו הקשר לבד צריך שיזכור כל מצוות אדוניו. וכן ראוי שלובש ד' כנפות יזכור כל מצות יי' לעשות אותם ושהוא עבדו ולא נכרא רק לזה. וכמו שבראות העבד הטבעת בשוקו יזכור איך הוא עבד ולא יתגאה מצד שהוא ברשות אחר. כן האדם מזה הצד ראוי שיזכור שהוא עבדו ית' ואין לו ללכת אחרי ראות עיניו.

ואמנם היות הקשר נתון על הכנף - לפי שהכנף הוא פאת הבגד. וכל פאה תורה על דבר חומריי. כי הדבר השכלי אין לו פאה. והחומר ראוי שישועבד לשכל. ולפיכך הקשר נתון על ארבע כנפות הכסות שזה הקשר וזה השעבוד אינו לשירות זמני. שאם היה זמני די לו בפאה אחת והיא בעת שהעבד נראה לפני האדון מפאת פניו. אבל כבר אפשר לו לברוח ולא ימצאהו האדון. אבל זה השירות הוא שירות אלהי הכולל כל ארבע פאות שעיני יי' משוטטות בכל הארץ.

התכלת שכתוב בפרשת ציצית נצבע הצמר מדם חלזון. והוא דג דומה עינו לעין הים ודמו שחור והוא מצוי בים המלח והצבע יעשה כעין הרקיע כמו שיתבאר ועתה אינו מצוי ואינו מעכב את הלבן. הכסות שחייב בציצית הוא שיש לו ד' כנפים ומדת הכסות כרי שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן. וצריך שיהיה הכסות של צמר או פשתן אבל שאר מינים אינם חייבים מן התורה אבל מדבריהם חייב. וחייב ליוזהר כל בגד לפי מינו יעשה ציצית. סומא חייב בציצית אעפ"י שאינו רואה - אחרים רואים. מאמתי מברך על הציצית? משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה. וכל פעם שמתעטף מברך.

אסור למכור לגוי טלית מצוייצת שמא יאמרו ישראל הוא ויתלוו עמו בדרך ויזיקם. נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הציצית ומכל מקום קטן היודע להתעטף חייב מפני חינוך. ונשים ועבדים אם רצו להתעטף רשאים אבל אין מברכין וכן כל שאר מצות עשה שהנשים פטורות אם רצו לעשותן בלא ברכה הרשות בידם.

כתיב בתורה: **דבר אל בני ישראל**. בני ישראל ולא בנות ישראל. אלא מצות הבת רמוזה. במקום אחר כתיב: **כחוט השני שפתותיך** מהו: דם מילה היוצא משפתי המוהל במציצה. וכשהאשה תלד בן זכר והגיע לבגרות המילה הרי שקיימה תרי"ג מצות כנגד ברית עם המלה. ומדברך נאווה זה ברכת המילה. וכן עולה נאווה במספר קטן בגימ' מילה עם האותיות.

ועשו להם ציצית מלשון: ויקחני בציצית ראשי. להודיע שכמו ששערי הראש הם שרשים שבהם צומח גידול האדם כך הם הציציות שהם מצוות שעל ידם הנפשות מתגדלות ומתקיימות בגן עדן. וכשם ששערות שבראש כלפי מעלה והציציות כלפי מטה כך בא לרמוז לנו שאפילו שישאל נדחין מקצה השמים ועד קצהו - משם יקחך.

וכשם שציציות הללו מקושרים יחד בסוד ארבעה רבעיו בארבעה דגלים חמשה קשרים כנגד חמשה דגלים דגלי שבטים ודגלי שכונה עם שבט לוי. והל"ב חוטין כנגד ל"ב קץ פלאות חכמה אשר בהם מקושרים כל ישראל כשהם לב אחד לפני בוראם. והתקשרות התורה כולה מבראש עד לעיני כל ישראל, שלא נתנה אלא לעדת ישראל. אבל אומות העולם משפטים כל ידעום. והחמשה קשרים לרמוז לעשרה חושים שמקושרים באדם והסוד: צרור המור דודי ל"י וכולם עולים למנין ל"י. והאדם והבגד הרי לך שם בן מ"ב חתום וקשור בכגדיהם של ישראל.

וכנף הציצית האחד רומז לאיש. והשני רומז לבת זוגו. והשלישי רומז לבן זכר הנולד לאדם. והרביעי ג"כ לאשתו של זה הנולד. לרמוז התקשרות המשפחת זה עם זה. פתיל תכלת למה? להודיע מעלת האדם שיביט תריר בשני גוונים הללו שהוא לבן ותכלת. והם השמים כלומר: שיש לכל אדם לכוין לבו לשמים. וזהו ראש לכל המעלות וזהו סוד: **וראיתם אותם**.

וכמו שצריך שיראה ויביט על ידי החושים החיצוניים כך צריך שיביט על ידי חושים הפנימיים אל הפנימי העליון שהוא מטטרון שר הפנים פני הפנים הנוראים הנכנס לפנים ולפני השומע את דבר יי מאחרי הפרגוד. וכל מה ששמע יוצא ומפרש בישיבה של מעלה סודות סתרי התורה וכל סודי המצוות וטעמן ובפרט מצות פתיל תכלת ועל פתיל זה נאמר שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד.

ובזמן התכלת היו ז' חוטין לבנים כנגד שבעה מאורות וחוט אחד תכלת כנגד הכלה שהיא תכלית הכל וגוונה תכלת. והוא צבוע בדם חלזון ומצוי בים כנרת על שם הכנור התלוי מראשותיו של דוד ע"ה והיה מנגן מאליו. וכדי שלא יפריד אדם בין תכלת וציצית ולא יהיה קוצץ הוצרכו לומר: **ולא תתורו אחרי לבבכם** - זו מינות. כלומר: שלא יחשבו בו לאמור שתי רשיות הן. רק חיוב הוא על כל בן ברית קדש לייוחד הכל ייחוד שלם וכן אמר שלמה הע"ה: **ירא את יי בני ומלך ודרשו ז"ל: ירא את יי** - זו מצות ציצית. ומלך - זהו התכלת שהיא מדת ממלכות.

ובציצית שמנה חוטין כנגד שבעה ימי השבוע שהם דוגמת ששת ימי בראשית והשבת. ר"ל: שנאמין בחדוש העולם. והחוט השמיני - הוא תכלת. רמז לשכינה שהיא מכלה לכופרים שאינם מאמינים בחדוש. ותכלת בגי' אחד והוא רמז לאחדות השי"ת. ועתה בזמן הזה שלא יש תכלת נכלול השמנה חוטין עם החמשה קשרים ועולה למנין תכלת. ולכן נהגו בקריאת קרית שמע לאחז בציציות לרמוז לאחדותו ית'. וזה רמזו בפסוק: **עם ז"ו יצרתי ל"י**. זו - בגימ' אחד. כלומר: עם אחד יצרתי לי וצויתים מצות ציצית הרמוזה לאחדות. והיא שקולה כנגד כל המצוות כולם. ובה - תהלתי יספרו. נמצא: כשהאדם לובש ציצית מיוחד שמו של הקב"ה באחד הרמזו בציצית כמו שכתב'.

וזה הייחוד הוא באהבה שלמה. וכן עולה אהב"ה למנין תכלת ולמנין אחד. וחסידים ואנשי מעשה נוהגין, כשעומדין להתפלל ישימו שני ציציות מלפניהם ושנים מאחריהם לרמוז כי השם הנכבד מוקף עליהם מכל עבריהם. כי השני ציציות הם עולים למנין כ"ו: שהוא חשבון שם בן ארבע אותיות ב"ה. נמצאו מוקפים באחדות והיה כמשכן אחד. עוד תמצא שמנה חוטין וחמשה קשרים וחמשה חוליות של ארבע כנפות עולה למנין שם של ע"ב. וכשיאמר: אני יי' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. יכוין לשני ציציות שלפניו. להיות לכם לאלהים אני יי' אלהיכם: כנגד השני ציציות שלאחריו. כי כל שני ציציות רומז לשם הוויה אחד.

ובספר הזוהר. אמר ר' יהודה כמה סהדי עביד קב"ה לאסהדא בהו בכני נשא וכלהו בעיטא ובסהדותא קיימין לקבליה. קם בצפרא אושיט רגלוי למהך, סהדייא קיימין לקבליה מכריזין ואמרין: רגלי חסידיו ישמור. שמור רגלך כאשר תלך! פלס מעגל רגלך! אפתח עיני לאסתכלא בעלמא, סהדייא אמרי: עיניך לנבכח יביטו. קם למללא, סהדייא אמרי: נצר לשונך מרע. אושיט ידוי במילי דעלמא, סהדייא אמרי: סור מרע ועשה טוב. אי ציית להו יאות. ואי לא, כתיב: והשמן עומד על ימינו לשמנו. כולהו סהדין בחובוי עליה לעילא. אי בעי בר נש לאשתדלא בפולחנא דקב"ה כולהו סהדין סניגורין וקיימין לאסהדא עליה טבאן בשעתא דאצטריך ליה. קם בצפרא מברך כמה ברכאן. אנת תפלין ברישיה בין עינוי. בעי לזקפא רישיה, חמי שמא קדישא עילאה אחיד ורשים על רישיה ורצוען תליין מהאי גיסא ומהאי גיסא על לבא. הא אסתכל ביקרא דמאריה. אושיט ידוי חמי ידא אחרא מתקשרא בקשורא דשמא קדישא אהדר ידיה ואסתכל ביקרא דמאריה. אתעטף בעטופא דמצוה בארבע זויתיה דכסותיה. ארבע מלכין נפקין לקדמות ארבע סהדי קשוט דמלכא תליין מארבע זויין ותליין בהו כענבין באתכלא. מא אתכלא דאיהו חד ותליין ביה כמה ענבין מהאי סטר ומהאי סטר כך האי מצוה חדא ותליין ביה כמה ענבין וזגין וזמורן צרירין בהו. שבעה רהיטין אלין אנון שבעה צריכין דתכלתא דבעי לברכא ביה בכל חד וחד או לאסגא עד תליסר מאן דיוסיף לא יוסיף עליהו דתליסר מאן דימעט לא ימעט משבעה. ותאנא האי הוא דא דוד מלכא ודא חוטא דאברהם דזכה ביה לבנוי בתריה מאי תכלת תכלית דכולא וודאי. ר' יהודה אמר כסא הכבוד איקרי. ר' יצחק אמר: שבעה כריכין דאיהי שכינתא שביעתא דכלא ודאי. דהא היא מתברכא משתא אחרנין על ידא דצדיקי.

ואי תלת עשר תלת עשר אינון כמה דאוקמוה בתלת עשר מכילן והאי היא פתחא דכולהו והיא חוטא חד ורשימא בגוונה וגוונה דילה נפיק מחד נוגא דאזיל ביס כנרת. וכנרת על שמא אתקריאת. ועל דא כנור הוה תלוי מערסא דדוד דהא דוד ודאי איהו כנור דדוד מנגן מאליו למלכא קדישא עילאה ובגין כך גונוני עייל עד ריקעא ומרקיעא עד כורסייא והכא כתי' מצוה כד"א מצות המלך.

כוונת הזוהר להזהירנו ולומר לנו כי הלבוש ארבע כנפות הן הם עדיו אם לטוב ואם למוטב. ולפיכך צריך שיהא זהיר שלא יחטא כמו שאירע לאותו תלמיד שנודמנה לו אותה אשה לעבירה וכשעלה עמה למטה טפחו ציציותיו על פניו וחזר בו. ועוד שהציצית מצוה אחד ותלויים בה כמה מצוות וזהו שאמר מה אשכול זה אחד ותלויים בו כמה ענבין ומצד זה ומצד זה. כך מצוה זו אחת. ויש בה כמה סודות רמוזים בה. צריצין דתכלתא אלו הן שבעה כריכות של תכלת שצריך לכוון בכל אחד ואחד כנגד השביעיות ואם יוסיף יוסיף עד י"ג כנגד י"ג מדות וזה מבואר. והיא בית שער לכולם. שנאמר: **זה השער ליי צדיקים יבאו בו**. ולזה כתיב: **וראיתם אתו**. לכולל בה כל המעלות שנאמר: **וזכרתם את כל מצות יי**. ואם תשכיל תמצא רמז בחוטין שהם תלויות לארבע רוחות לכנסת ישראל שהיא שולטת על ארבע רוחות העולם לקיים מה שנאמר: **ומלכותו בכל משלה**. בסוד ל"ב. שהיא תלויה בלב העליון שהיא החכמה העליונה. וחמשה קשרים רמז לעשר ספירות שכל אחת קשורה בחברתה ונאחזת ממנה והכל שלשלת אחת. ועוד יש רמז בל"ב חוטין למנין הפנים וכנפי החיות ונצטוינו במצוה זו כדי להתדמות לחיות הקדש נושאי הכבוד להיותנו מרכבה לשכינת עוזו. וכן רמזו במנחות פרק התכלת [דף פ"ד] ובסוטה פרק היה מביא ובחולין פרק כיסוי הדם.

תניא היה ר' מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין. מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד ה'. ועל דרך החכמה. הוא הים האחרון ודומה לרקיע העליון ועליו נאמר: **עושה שלום**. ודומה לכסא כבוד מרום מראשון. אם כן הרי נתברר ונתבאר לנו היות האדם מרכבה לשי"ת בקיום מצוה זו כתקנה ובכוונה לשם שמים. ואיך לא ישים כל אחד ואחד מישראל זה על לבו לזהיר ולהזדרז במצוה זו ללבוש ארבע כנפות. מאחר שכל אלה לו ובמצוה זו יזכה אל התענוג הרוחני אשר רמזנו. כי בנקל יעשה האדם ארבע כנפות וכ"ש בזמן הזה שתכלת אינו מצוי שיצטרך לבקשו. ועונש המתרשל ומבטל מצוה זו בזמן הזה גדול מעונש המבטל בזמן התכלת. ולזה היה ר' מאיר דורש ואומר: קשה עונשו של לבן כשאינו מגיחו מעונשו של תכלת. משל למלך שאמר לעבדיו הביאו לי שני חותמות שיהיו עושין לעבד חותם להיות בו סימן עבדות כשקונין אותו לאחד אמר חותם של זהב. ולשני אמר חותם של טיט אי זהו עונשו מרובה לא זה שצווה של טיט שהוא מצוי בנקל ובכל מקום. כן עתה מי שאינו נזהר בזמן הזה שהלבן מצוי ויכול כל אחד לקיימה בנקל אין זה כי אם רוע לב ומיעוט יראת שמים.

וגרסינן פרק ערבי פסחים: ת"ר ח' כמגודים לשמים ואחת מהם מי שאין לו ציצית בבגדו. וכל המבזה בעיניו מצות ציצית נקרא עם הארץ לכל חומרותיו כמבטל שחרית מנחה ערבית ועליו נאמר: **מעוות לא יוכל לתקן** כדגרסינן פרק היה קורא ובברכות פרק שלשה שאכלו. **ובפרק התכלת** תניא אמר ר' שמעון בן יוחאי כל הזהיר במצוה זו זוכה ומקביל פני שכינה כתיב הכא: **וראיתם אותו** וכתוב התם: **את יי תירא**.

ומצות ציצית ביום ולא כלילה כי כלילה שולטת מדת הדין ואין לעוררה. וזה אשר השיב הרב המקובל האלהי ר' יוסף בן גיקאטילה ע"ה. שא"ל: יורנו מר מה שנוהגין במקצת מקומות להתעטף בציצית כלילי שבתות ובימים טובים ויום הכפורים יודיענו אדוננו אם יש סמך למנהגם ואם הוא מנהג וותיק או לא? תשוב"ה: דעו לכם משכילים ואנשי מעשה שאותן המקומות שנהגו להתעטף כלילי שבתות וימים טובים אינו מנהג וותיק ואם מצאו שום פוסק שהתיר להם זה אין הפרט נוצח את הכלל. כי הפוסקים לא זכרו דבר זה ומי שזכר דבר זה מהפוסקים לא הלך בדרכי האור כלל ולא נגה עליו אור הקבלה. והמתעטף בו בברכה או שלא בברכה הוא אסור גמור מפני כמה צדין. כי יש לנו כלל בדינו מפי חכמי האמת ז"ל כי משעת שקיעת החמה אין מתעטפין כלל. בין באותן בין בזולתם כי הם לא עשו הפרש ביניהם. והטעם מפני שעושים חיזוק לדין שיתחזק בכחו. שהציצית רומז למדת לילה. ולכן המתעטף בו באותה שעה גורם כמה ענינים ודינים קשים. כמו: שאין דנין דיני נפשות כלילה. ויש מי שכתב אפילו דיני ממונות.

והכוונה באלו הענינים שלא לעורר הדין בעולם וכן בענין ציצית. כי המתעטף בו גורם שיתעורר הדין ודעת חכמי הזהר שלא להתעטף בו כלל שנאמר: וראיתם אותו וזכרתם כי בשעה שמושל זכור שהוא מדת רחמים אזי: וראיתם אותו. כי האוחז בדין לבדו הוא מחריב העולם. והפסקנים אשר התירו, מאין להם סמך?! כי התלמוד לא זכר זה, וחכמי הזהר וחכמי האמת אוסרים! אם כן מאין להם היתר?! ולכן ראוי לגעור במי שעושה כן. וכן דעת הרמב"ן ז"ל והראב"ד ז"ל. ואם תאמר שהיו מתעטפים רז"ל בכל ערב שבת ונפקי לכבוד שבת מלכתא והיו אומרים בואי כלה בואי כלה ודאי כך הוא: כי היו מתעטפים מבעוד יום. בעוד שהרחמים שולטים בעולם לא שהיו מתפללים בהם ואין לנו להאריך ע"כ.

עוד ראיה לזה מצאתי כתוב בליקוטי הרב ר' עזריאל וזה לשונו: תכלת הוא לשון תכלית וסוף. כמו שהתכלת תכלית כל הצבעים, שכשרואה האדם כל מיני צבעים שבעולם מרחוק נראין לו כצבע תכלת, כך זו המצוה: ליודעים כוונתה ומקיימים אותה כתקנה, היא תכלית כל המצוות. וכמו שידוע מענין הקשרים והכריכות. גם כי המצוות עצמן רמז לדברים עליונים כמו שרמזו רז"ל ולפיכך נצטוות מצוה זו בבגד שהוא מלבוש לגוף: כדי שילמד האדם קל וחומר לעצמו וישתדל ויבין, שמתוך גופו שהוא מלבוש לנשמה בעוד נשמתו בו - ישיג ויעלה למדרגה העליונה. וכשיענין בארבע כנפותיו יענין בד' יסודות גופו שהם ארבע כנפות מלבוש הנשמה וימנע מלחטא ותמיד יהיו לנכח יי' דרכיו ולפיכך אמרו רז"ל: כסות לילה פטור. לרמוז לך שכל ההולך אחר דרכי החומר שהוא דומיין ללילה לא יוכל להציץ במצות ציצית ע"כ.

הנה לכל הסברות שאין ראוי להתעטף בציצית לילה ומצותה אינה אלא ביום. ומה שאנו מתעטפים ולובשים הציצית ומתכסים בו רמז להקב"ה שהוא מכסה את בריותיו

ומלבישם כענין שכתוב: ויעש יי' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם. וגם רמז לעתיד לבא שהקב"ה עתיד להחיות מתים ולהקימם בלבושיהם הוא שכתוב: תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש. ולפי שזו המצוה רמז לתחיית המתים תמצא שכוללת: גוף האדם הציצית. פתילים תלויים כמו שיער הראש שנאמר: ויקחני בציצית ראשי. הנקבים שתולין בהם החוטין - הם כדמיון העינים. חמשה קשרים כנגד חמשה חושין שבו. שמונה חוטין כנגד יום מילתו. ומזה רמזו רז"ל: כל מי שאינו נימול אינו זוכה לתחיית המתים. ובכל ענף וענף חמשה קשרים. תמצא = עשרים קשרים לארבעה ענפים. כנגד עשרים אצבעות הידים והרגלים הרי לך כלל הגוף. ובספרי: כל המתעטף בציצית קדושה כפולה משל חבירו שנאמר: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים מלמד, שהציצית מוספת קדושה והזהיר בו יבורך ע"כ.

אמר ר' יצחק בר חנינא למה נקבעה פרשת ציצית? משום שיש בה חמשה דברים. מצות ציצית. וציצית מצרים. ועול מצוות. והרהורי ע"ז והרהורי עבירה. כבר ידעת כי האדם עולם קטן. ונקרא כן להיותו כולל כל הנמצאות ודמותם. ולהיות נמצא בו זה הכח האלהי שהוא השכל, ובו ישלם היותו מיוחד להיותו נקרא עולם קטן משאר הבעלי חיים. והנה האדם האמיתי הוא ישראל. כאמרם ז"ל: אדם אתם - אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם. לפי שחסר מהם הצורה השכלית וזה מבואר. כי זו הצורה המשובחת לא תשלם רק באמצעות התורה הקדושה. והאומות הבל המה מעשה תעותועים. ונימוסם בנוי על שקר. כמו שרמז יונה בן אמתי בפסוק: משמרים הבלי שו. חסר כתיב. הבל ישו. אם כן, מי שאין שלמות בדת חסר מהצורה הזאת ומדת האמת רחוקה ממנו.

ולפי שהאדם בתחילת יצירתו לא נולד בעל מעלה אבל מוכן למעלה. וראה השי"ת שיצר לב האדם רע מנעריו ולקדימת ממשלתו אולי יטה כל ימיו לרע, רצה לזכות לישראל למנוע היצר הרע מהם כפי האפשר, בתת להם סימן אלהי בלבושיהם - יתדמו לעליונים. ולפי שחטאת האדם הם בשתיים: בדעות ובפעולות. אם בדעות נתן להם תפלין, שהם: לאות ולסימן ולכן הושמו בראש. ואם בפעולות במדות הרי שנתן להם ציצית וזהו שאמר: וזכרתם את כל מצות יי'. יציאת מצרים מבואר - אני יי' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. הרהורי ע"ז והרהורי עבירה גם זה מבואר כמו שאמז"ל: ולא תתורו אחרי לבבכם - זו ע"ז. ואחרי עיניכם - זו עבירה.

ואמרו: עינא ולבא תרי סרסורי דעבירה נינהו. אבל כשיהיה נזהר בזו המצוה ימשך אחר השכל שהוא האור האמיתי. עוד דרז"ל: כל המקיים מצות ציצית כתקנה זוכה ומשמשין אותו אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר: והיה ביום ההוא והחזיקו עשרה

אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם. האומות הם שבעים. עשרה מכל אומה הרי שבע מאות לכל כנף, ושבע מאות לכל כנף מהארבעה כנפות הרי שני אלפים ושמונה מאות. זהו, שכר המקיימה. והמזלזל בה עליו נאמר: לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. עוד אמרו: כל הרגיל בציצית זוכה לטלית נאה. הרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה. הרגיל בקדוש היום זוכה וממלא גרבי יין.

וידוע לכל אשר חננו האל דעה, כי אין כוונת רז"ל לומר לנו שזהו שכר המצוה ח"ו. כי אם אלו הן פירותיהן בעולם הזה, אבל הקרן קיימת לו לעולם הבא. וזה השכר אומנם אינו אלא ללמדנו ולהורות לנו: שהקב"ה, מורד לאדם מדה כנגד מדה וזהו שאמר: כנגד זכות ציצית זוכה לבגדים נאים. כנגד זכות מזוזה ירחיב לו השי"ת גבולו ויתן לו בתים נאים לקבוע מזוזות הרבה. כנגד מה שטרח לבקש יין לקדש ולא פטר את עצמו על הפת - כדרך שעושה מי שאין לו יין - זוכה לעושר וימלא גרבי יין. ואלו וכדומה להם, הן הם פירות העולם הזה. אבל השכר האמיתי הוא צפון לו לעולם הבא.

אם כן נמשך מזה שיש סוד עצום נפלא בכו המצוה, שבה אנו מתרמים לחיות המרכבה. וכבר ידעת כי המצוות כולם הם שני חלקים: מקובלות ומושכלות. וחכמי האמת תקנו לנו נוסח הברכות למצות המקובלות ולא תקנו למצוות המושכלות. לפי שהמקובלות הן עיקר הקדושה ועליהם אנו נקראים קדושים. ועל כן תקנו בהם לומר: אשר קדשנו במצוותיו. וידוע לכל משכיל: כי המצוות המקובלות שנצטוונו לעשותם בכלים גופניים, כולן רמו ודוגמא לעניינים שכליים.

והנה חז"ל המשילו העומד להתפלל לפני השי"ת לחיות הקדש. כאומרים ז"ל: העומד להתפלל לפני השי"ת צריך שיכוין את רגליו שנאמר: ורגליהם רגלי ישרה. וכבר כתבתי למעלה כיוון הרגלים למהו רומז. למדנו מזה, שהעומד לפני ית' בזו המצוה ומתפלל בכוונה הראויה מתדמה לחיות הקדש, וכן הוא. כי ארבע חיות: הם נושאות הכבוד. והם מרכבה לו. וע"כ נקראו חיות המרכבה. וארבעתם חיה אחת. ומה שנראו ארבעה הוא מתוך מציאות הענן והחשך ושאר המראות המקיפות אותו. והנה זה כדמיון האילן וגופו אחד עם עצם האילן ומתחלקים ענפים רבים זה מזה. ואף כי כולם שורש אחד. וע"כ תמצא שהזכיר הפסוק: ודמות על ראשי החיה רקיע בעין הקרח הנורא. אחר שהזכירן בלשון ארבע חיות, חזר והזכיר חיה אחת. ולא אמר על ראשי החיות. כי אם הם ארבעה, - כן היה לו לומר: והנה לכל אחת מהארבעה יש ארבעה כנפים שהם ששה עשר כנפים לד' חיות. וכן על דרך זה הפנים. שש עשרה פנים לארבע חיות. הוא שכתוב: וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת מהם. נמצא בין כנפים ופנים לארבע חיות = שלשים ושנים. ולכל זה יש שרשים ועניינים עצומים.

ויש לך להשכיל כי הקב"ה כיון בבריאת האדם להיותו בארץ כאחד מן המלאכים שבשמים, או כחיות הקדש. והנה האדם גוף אחד. ומשתרגים ממנו חלקים מיוחדים כאשר אמרנו בדמיון גוף האדם. ומשתרגים ממנו ענפים ועלין: כן גוף האדם. ומשתרגין ממנו ארבעה איברים מיוחדים: להיות האדם מרכבה כמו חיות הקדש, ותשרה עליו השכינה והם: מו"ח. ל"ב. ברי"ת לשון. ברית מילה. וע"כ, נצטוו האדם בעטיפת הציצית להיות הארבע כנפות מחופפין עליו: דומית הכנפים על החיה. הוא שכתוב: **גדילים תעשה** **על ארבע כנפות כפותך**. וזה סוד הלשון בשלא זכר בזה המצוה צדדים או רבעים אלא כנפים. שהיה יכול לזכור בשום: פאה, או צד, או רבע, או פנה, אבל בהיות הסוד תלוי בכנפי החיות לא זכר אלא בלשון כנפים. שנאמר: **על כנפי בגדיהם ולא על צדי, או קצוי בגדיהם**.

וכדי לרמוז מנין הכנפים והפנים שבכל חיה וחיה כאשר אמרנו באה המצוה בשמונה חוטין בכל ענף. שעולין למנין שלושים ושנים. וכשם שהחיה הנחלקת לארבעה חיות מחופפין עליה הכבוד ושכינת עוזו. כן גוף האדם, שנחלקים ממנו ארבעה אברים שהזכרנו, נצטווה: בטלית המחופף עליו. ושיהיה הציצית לבן, ויתן בו פתיל תכלת - כל זה להתדמות לחיות המרכבה.

ראה כמה גדולה מצוה זו שהרי אסרה התורה כלאים. ובענין הציצית היתירו. שהרי, טלית של פשתן חייב בציצית מן התורה: שיתן בו שמונה חוטין של צמר. וזה למדנו מן הפסוק שנאמר: **לא תלבש שעפפו** וסמך ליה: **גדילים תעשה** **על** וקבלו ז"ל דדרשינן סמוכים. כמו: **אלהי מפכה** **לא תעשה** **על** וסמך ליה: **את חג המצות תשפור**. ללמד: שהאוכל חמץ בפסח כאילו עובר ע"י. וכן הכא. למדו מסמיכות זה להחיר כלאים בציצית. וכן מצינו בשלמה ע"ה דרשה **צמר ופשתים**. באר: כי התורה דורשת אחרי העובר על מצוה זו כדי להענישו ולזה הזהירה על חיבור צמר ופשתים.

מצד אחר התירה החיבור ההוא במצות ציצית וצוותה לעשותו. וזהו: **ותעש בחפץ כפיה**. והאמת, שרז"ל אסרו זה. כי כן דרכם לעשות סייג לתורה. ואסרו שלא להטיל ציצית בטלית של פשתן, מפני שדרך בני אדם להתכסות בטלית של פשתן בלילה, ולילה - לאו זמן ציצית הוא, כמו שאמרנו למעלה. אם כן נמצא עבירה בלא מצוה שלא התירה התורה כלאים אלא בשעת מצוה. כענין כלאים של בגדי כהונה, שלא הותר לכהן ללבושן אלא בשעת עבודה. ושלא בשעת עבודה עובר על לאו של: **לא תלבש**. גדולה מזו אמרנו: כל המקיים מצותי מעלה אני עליו כאילו עשאני. הכוונה: כי המקיים מצוה אחת כל כך, מוסיף כח למעלה מפני שמשלים כח האבר הרוחני שכנגד המצוה ההיא. וכשמקיים כל המצוות נעשה לו מלבוש שלם רוחני. והוא הנקרא בלשון רז"ל חלוק. וזולתו אינו זוכה לאור העליון, אדרבא ידחה למקום הנחש הערום, אשר כולנו נכוין בגחלתו והוא גרם לנו המיתה. והזוכה לאותו חלוק: זוכה להתעדר בזיו השכינה, ובו יקום לתחיית המתים כמו שאמרנו.

ובספר הזוהר המופלא. כל בר נש דלא זכי בהאי עלמא לאתעטפא בעטופא דמצוה ולא תלבשא בלבושא דמצוה, כד עייל בההוא עלמא קאים בלבושא טנופא דלא אצטריך, וקאים בדינא עליה. תא חזי כמה לבושין מזדמנין לבר נש בההוא עלמא מלבישין ליה בחד לבושא דאשתמודע לגבי מאריהון דגהנם. וההוא לבושא ווי למאן דאתלבש ביה. דהא כמה גרדיני נימוסין זמינין לאחדא ביה ועייל ליה לגיהנם. הכוונה בזה, כי כל מי שאינו זהיר במצות ציצית, כשנפטר מן העולם מלבישין בלבוש ידוע אצל המקטרגין, ובעלי דינין מכירים אותם. ומלאכי חבלה אווזין בו, ומכניסין אותו בגיהנם. ולהנצל מעונש זה תקנו לנו ארבעה כנפות: כדי שכשיראהו האדם, יזכור לעשות כל המצוות הבאות לידו ויקרא שלם.

וכן מצינו באברהם אע"ה שאמר לו הקב"ה: **התהלך לפני והיה תמים.** מלבד מה שדרוש"ל שהוא על ענין המילה - הם אמת, ודבריהם אמת. עכ"ז יש לדייק באותיות תמים. כי היה לו לומר והיה שלם? אלא בא לרמוז-מצות ארבע כנפות, רמוזה באותיות תמים. כלומר: והיה ת"ם י"ם. ת"ם כמשמעו. י"ם: לרמוז אל התכלת שצובעין בדם חלזון העולה לסוף שבעים שנה הידועים, בים כנרת הידועה. ובקרקעיתו של ים זה יש מצולות והם סוד זכר ונקבה. ויש להם עין הרע. וכשבאין להסתכל באדם מזדמן גוון התכלת לעיניהם ואין יכולין לו. וכן תמצא אותיות התה"לך תמ"ים באותיות התכ"לת מה"ים לרמוז לים החכמה שכנגדה התכלת.

וברעיא מהימנא: ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. ונתנו על הכנף לא כתיב אלא על ציצית. דא הוא דחפי על שאר חוטין. וראיתם אותו וזכרתם. וכתיב: **זכור את אשר עשה עמך.** מ"ט דא? אלא לברא דפריץ גדרא ונשכיה כלבא. כל זימנא דאבוי בעי לאוכחא לבריה, הוה אמר: הוי דכיר כד נשיך לך כלבא. אוף הכא: **"וראיתם אותו וזכרתם":** דא איהו אתר דסלקין נשמתין למידן.

כתיב: מכנף הארץ [זמירות] שמענו צבי לצדיק ואומר: רזי לי רזי לי. מכנף הארץ דא כנף הציצית דאיהו כנף הארץ. זמירות שמענו אילין שאר חוטין דנפקין ותליאן מאתר עילאה גו אינון שבילין עילאין דנפקין מחכמה עילאה. צבי לצדיק דא צדיק חי עולמים דאינון חוטין אינון שפירו דיליה דהא מיניה נפקין וכל חוטא כלילא בתרין סטרין וכד אסתכלנא אמינא רזי לי רזי לי דהא מגו רזא עילאה דכל מהימנותא נפקין. וכד אסתכלנא בתכלת וחמינא רצועה לאלקאה אתר דחילו למדחל, אמינא אוי לי דבני נשא לא ידעין לאשגחא ולאסתכלא על מה מתענשין לשקרא בהאי: בגד בוגדים בגדו. דהא קורין קרית שמע בלא ציצית וסהדין סהדותא דשקרא ואילין אינון בוגדים דבגדו משקרי בגדיהו. ובגד בוגדים בגדו מאן דקרי ק"ש בלא ציצית איקרי לבושיהון: בגד בוגדים. לבושא דאינון בוגדים דבגדו דמשקרי בגדיהו סהדותא דשקרא בכל יומא. ווי לון ווי לנפשיהון דסלקין בההוא כרסייא דתכלת למידן ועלייהו כתיב:

דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. ההוא בגד דלהון אשתמודע לגבי כל מאריהון דדינין. ווי לון דלית לון חולקא בעולמא דאתי. זכאין אינון צדיקיא דמלבושיהון ותיקוניהון אשתמודען לעילא לאוטבא לון בהאי עלמא ובעלמא דאתי ע"כ.

והמצוה מן המובחר להתעטף בציצית קודם שיתחיל לברך מאה ברכות. ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דכתיב: **על ציצית. על כנפי בגדיהם** כלומר: קודם שתתחיל לברך ע"ל [בגימטריא 100] ברכות - תתעטף בציצית. וצריך שיהיו הפתילים ממין הכנף. וכן תמצא במספר קטן כנפי בגדיהם בגי' ממין הכנף. טלית של משי צריך ציצית של משי כדאי' ביכמות. תכלת פוטר בין במינו בין שלא במינו ושאר מינין אינן פוטרין אלא כשהוא מינין. ודרז"ל: **ראה ציצית. וזכור מצות תפלין!** כי כל מצות תפלין רמוזים בתיבת - **וזכרתם. ז'** - שבעה זיונין שצריכין זיון אותיות שעטנ"ז גץ בספר תורה. **כ'** - כתיבה תמה, כתיבה לשמה כהלכה. **ר'** - רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. **ת'** - תיתורא. **מ'** - מעברתה. **ד"א וזכרתם: ז'** - שבעה ראשים שבשני שינין שבתפלין של ראש. **כ'** - מסוכין בשערן. **ר'** - רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. **ת'** - תיתורא. **מ'** - מזומנים לעבודת קדוש. וזהו שכתוב: **והייתם קדושים לאֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יי' אֱלֹהֵיכֶם. כשם שאני קדוש כך אתם.** היו קדושים. ואמרז"ל: כל המתעטף בציצית וקורא ק"ש קבל עליו עול מלכות שמים משלם. ותמצא סופי תיבות: **וראיתם אותו וזכרתם אותיות - מו"ם.** ועולה בגימ' **הכסא** ובגי' **אלהים**. לומר: מי שקם בהשכמת הבקר ומתעטף בציצית וקורא ק"ש הרי הוא כאלו נעשה כסא להקב"ה וראוי שתשרה עליו שכינה. וטעם קדימת ציצית להנחת תפלין כבר פירשתי.

דיני התפילין וסודן

אמר ר' נהוראי אסהדנא עלי' על מאן דנפיק מתרע ביתיה בעטופא דמצוה ותפילין ברישיה ובדרועיא דשכינתא עילאה ותרין מלאכין עלאין מלוין ליה מביתיה עד בי כנישתא ומשוין ידיהון על רישיה ומברכין ליה. וחד מקטרגא דאיהו קאים על פתחא דבר נש אזיל בתריהון ועל כרחיה אתיב ואמר אמן.

והנני נכנס בביאור עניני התפילין וסודן וסוד הנחתן וסוד הרצועות וטעם היותם שחורות וטעם ארכן והקשרים. וטעם למה בשל ראש כל פרשה בית בפני עצמה. ושל יד ארבעתן בבית אחת. וטעם השני שינין שבשל ראש. וטעם למה לצד ימין המניח שין של שלש ראשין. ולצד שמאל שין של ארבע. וטעם פסוק **כי שם יי' נקרא ע"יך**, מה שייכות יש לו בתפלין. שדרז"ל בו: אלו תפילין שכראש. וסוד יוד שבשל יד, וצריך לקשרה מבפנים. וטעם למה מניח של יד מיושב ושל ראש מעומד, וכך חולץ. ושלא לשיח בנתיים ודעת המאור הקדוש ז"ל בברכה שהיא רמז לזכור ושמוד.

כוונת מצות תורתנו הקדושה המאירה את עינינו מכל מחשך להרחיקנו מהדרך הרעה ולהדריכנו לעבודתו ית'. כדי שנהיה קרובים אליו לעובדו ולזוכרו תמיד. ושתהיה אהבתו ויראתו חקוקה בלבבנו שנקבל עלינו עול מלכות שמים ועול המצות. בהיותם לאות על ראשינו, וידינו ובתנינו. למען תהיה תורתו התמימה תמיד עמנו: בשכבנו ובקומינו. ושלא נשכח עבודתו בכל תנועותינו. ולכן, צווינו במצוות אלו של ציצית ותפילין. וכבר פירשתי בענין הציצית מה שראית למעלה. ובענין תפילין כתיב: וקשרתם לאות על ידיך והיו למופתות בין עיניך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך.

דע כי ענין התפילין הם דברים עליונים נכונים למבין וישרים למוצאי דעת. אמרו"ל: מנין שהקב"ה מניח תפילין? שנאמר: **נשבע יי' בימינו ובזרוע עוזו.** ימינו - זו תורה. שנאמר: **מימינו אש דת למו זרוע עוזו** - אלו תפילין. שנאמר: **יי' עוז לעמו יתן.** וצונו בתורה: **והלכת בדרכיו.** לתת אלו הטטפות בין עינינו במקום מעיין שכלנו בגובה ראשינו כמו שאבאר בע"ה. וטטפות אלו הם מלשון טט פת שאמ' ז"ל במסכת שבת, והוא תכשיט ועדי המונח לתפארת. ועל זה צונו הקב"ה להניח בזרוע נגד הלב. ובראש מקום המוח שהוא נגד השכל. ולזה אמרו"ל כשמניחן מניח של יד תחלה וכשחולצן חולץ של ראש תחלה. לפי שתפילין של יד כל הפרשיות בבית אחד רמז ליחוד גמור להעיד שהוא יחיד. ושל ראש ארבעה בתים רמז להתפשטותו לכמה שרשים וענפים. והכל ממנו. ושהוא שליט בארבע רוחות העולם. ולכן ראוי שתפלה של יד, שרומז ליחוד ישאר עליו תחלה וסוף. וכמו שהוא יחיד, כך קרא ישראל גוי אחד, וצונו במצוות תפילין להתדבק בו. וחלק אותנו לארבעה דגלים ולהורות שתחלת הבריאה היתה כוונת ישראל. ומצדם וזכותם נמשכים כל הברכות בעולם שנאמר: **אם לא בריתי יומם ולילה ולכן:** הקב"ה משתבח בהן. וזהו מה שרמזו ז"ל בתפילין דמארי עלמא כתוב: **ישראל אשר בך אתפאר.**

וכשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל. כמו שאמרו במס' ע"ז על פסוק: **כי בארבע רוחות השמים פירשתי אתכם** ונאמר: **ונברכו בך כל משפחות האדמה.** ונראה לי, לפרש מלת טטפות מלשון: והטיפו ההרים עפים. שהוא לשון הזלה והטפה. כלומר: ימשיך השפע מלמעלה למטה באמצעות התפילין. והראייה, כי בשל יד אמר - של אות. ובשל ראש - לטטפות. לרמז אל מה שאמרנו לשון הטפה והזלה, מלמעלה למטה.

והרב בעל המאורות כתב על ענין הנחת התפילין: צריך שיהיה קשר של תפילין מבפנים נגד הלב ולא יהיה מבחוץ, כדי שיהיו ישראל מבפנים ולא מבחוץ. ויהיה באופן שיקיים בהנחתן על לבבך. והרב ר' אליהו ז"ל היה מדקדק לקשר תפילין של יד בכל יום. ומביא ראייה מפרק הקומץ דאמ': מאימתי מברך עליהם? משעת הנחתן עד שעת קשירה. ומזה דייק שצריך כל יום קשירה לשל יד. אבל רבינו תם מפרש

בענין אחר ואומ' דאין צריך ומביא ראייה לדבריו עיין שם. ואסור להוציאם מן הכיס שניהם כאחד אלא של יד תחלה ואח"כ של ראש. ואם נודמן לו של ראש תחלה, ישים של ראש ואח"כ של יד. ולכן צריך שיוזהר מאד האדם כשחולץ תפלו יחלוץ של ראש תחלה. וישימהו תוך התיק או כיס. ואח"כ חולץ של יד ויניחהו למעלה ממנו, כדי שימצא בפי הכיס מוכן עת הנחתן. ואל יקלקל הצורה, לפי שצריך להניח של יד תחלה ואח"כ של ראש, כי כן סדר הפסוק: והיה לאות על ירך ולזכרון בין עיניך.

וידוע, כי הדבר הנעשה לאות מזכירין אותו תמיד. אם כן נמצא שהאות סבת הזכרון, ועל כן צריך להניח של יד תחלה. וכשחולץ חולץ של ראש תחלה ואח"כ של יד. לפי, שאם יחלוץ של יד תחלה כמו שהניחם תחלה, איך ישארו של ראש שהם לזכרון ואין זכרון אלא באות?! הלכך, צריך של ראש - להיות של ראש תחלה וסוף. כלומר: ראשון ואחרון. כי האות סבת הזכרון, והזכרון אינו סבת האות. ומזה אמז"ל חולץ של ראש תחלה ואח"כ חולץ של יד. שנאמר: ולמטפת בין עיניך כל זמן שיהיו בין עיניך יהיו שתים. ושאלו לרב האלהי ר' יוסף נ' גיקאטילה ע"ה וזו היא השאלה. יש אנשים שמוציאין התפלין מן התיק ומניחין אותם שניהם מעומד אם יש נדנוד עבירה בדבר או לא? יורנו רבינו. תשובה. ודאי איסור גדול הם עושים. וטעם הסוד הוא, כי כאשר מוציאין אותם מן התיק עשו כבוד למשנה המלך. מפני שתפלין של יד הוא סוד משנה תורה. וכשהמלך יהיה מזומן עם המלך אין ראוי לחלוק כבוד למשנה לפני המלך. אבל עד שהמלך בביתו ולא יצא לחוץ אזי חולקין כבוד למשנה. ואם תאמר הרי המשנה עם המלך בביתו, ולמה אין מקדימין להוציא המלך קודם?! אני אשיבך מילין: הטעם, מפני שהמלך הוא בפנים והמשנה מקדים לצאת בסוד צדק לפניו יהלך. ואז יוצא המלך. ולא עוד אלא שאין מעבירין על המצוות. והמניח של יד מעומד, מהפך הדברים העליונים לעשות כל אפיא שוין. אלא תפלה של יד מיושב, ושל ראש מעומד. בסוד נון כפופה ונון פשוטה. ע"כ.

ותפלין של ראש צריך שיונחו במוח שהוא כנגד בין העינים כמו שאבאר בע"ה. ותפלין של יד במרפק והוא הפרק שבין הכתף ובין הזרוע באופן שיהיו כנגד לבו כשיהיה מרפקו אצל צלעיו כדי שבזה תהיה הערה שיהיו הדברים האלה על לבו ומחשבתו במ תמיד. וכבר נתבאר בסגנון אחר במסכת עירובין פרק ג' ומס' מנחות גם כן. ותפלין של יד צריך שיונחו ביד שמאל, כדי שיוכל לקשרם ביד ימין וזה רמז בפסוק: והיה לאות על ידכה אמז"ל: יד כהה. עוד אמרו: וכתבתם וקשרתם, ביד שאתה כותב - בה אתה קושר. לכן אטר יד ימינו, אם כותב בשמאל, מניח בימין - וקושר בשמאל. גם זה מבואר מסכת מנחות.

וחכמי הסוד אמרו כי תוספת ה"א של ידכה רמז לחמשה בתים ארבעה שבראש ואחד בשל יד. והיא ה"א אחרונה שבשם היא מדת הדין של מטה. היא חכמת שלמה

ונקראת לב. הוא שאמר: ונתת לעבדך לב שומע. ולפיכך: של יד מצוותה כנגד הלב. היא המדה הנקראת כלה. ותפילין של יד בית אחד. ממה שכתוב: אחתי כלה, שהיא מתאחדת וכלולה בלב נתיבות פליאות חכמה. ולפנים ארחיב לך ביאורו בע"ה הטעם, למהו רומז על פי תכונות הספירות.

וזמן הנחת התפילין: ביום ולא בלילה ובחול ולא בשבת וימים טובים. כי לא יתכן היות אות על אות. כי השבת נקרא אות. שנאמר: כי אות היא בני ובין בני ישראל. וימים טובים הם זכרון. דכתיב בס': זכר ליציאת מצרים. אמנם לחולו של מועד יש אוסרין ויש מתירין. סברת האוסרין שהם ימי אות וזכרון כימים טובים. והמתירין מוכחו לה מהא דאמרין בירושלמי. חד בר נש אובד תפלוי, אתא לקמיה דרב חננאל, שלחיה קמיה דרבא בר בר חנא. אמר ליה לספריה: זיל הב ליה תפלך וזיל וכתוב לך! אמר ליה רב: זיל וכתוב ליה בלא הערמה. מתניתין פליגי עליה דרב: כותב אדם תפלין לעצמו. הא לאחר לא! פתר ליה: בכותב להניחם לאחר המועד מיד. וזה דווקא לעצמו, אבל לאחר לא. אבל להניחם במועד אף לאחר מותר. נראה לפי זה שמותר להניח תפלין בחולו של מועד.

והמאור הקדוש רשב"י ע"ה אוסר, וזה לשונו: רב המנונא סבא הכי אמר: אילין ימים דאיקרון טובים ואיקרון תפלין דרישא. ואינון תפלין דקב"ה מנח להון ועל דא איקרון טובים בגין דאינון נהרין ברישא דקודשא עילאה. ובכל אתר ימים טובים אינון תפלין דרישא דקב"ה מנח לון. חולו של מועד דלא איקרי יום טוב אילין תפלין דדרועא דהא לית ליה לסיהרא מגרמא כלום אלא מנהירו דיום טוב. תפלין דדרועא דאיירי תפלה של יד לא נהיר אלא מגו נהורא דתפלין של ראש. תפלין של ראש יום טוב תפלין של יד חולו של מועד ושפיר קאמר. והכי הוא. ועל דא בחולו של מועד לית עיבדתא כגוונא דמועד. ואצטריך חרוא כגוונא דיליה ובגין כך באינון יומין דאינון תפלין דמארי עלמא אסור להנחה שאר תפלין. דהא אילין יומין דאינון תפלין עילאין שראן על רישיהון דישאל קדישא.

שאל ר' אלעזר לאבוי ואמר ליה תינח לתפילין דרישא דשרייא על רישיהון דעמא קדישא ביום טוב. תפלין של יד דאיהו חולו של מועד היך אנן אחדין ליה ואיהי יד כהה ואסיר למעבד עבידתא בקטרא דילה ואצטריך למעבד חרוא בסטרא דתפילין דרישא ועמא קדישא אחדין תפלין ושריינן עלייהו ביום טוב ובחולו של מועד ואסיר לאעברא תפלין דמארי עלמא מעל רישא ולאנחה תפלין אחרנין דאינון דוגמא ודיוקנא דתתאין. משל למלכא דבעי לנטרא ליה לעבדיה. אמר ליה: עביד דיוקנא דחותמא דילי. זמנין דההוא דיוקנא יתחזון עמך כלא יזועון וידחלון מנך. לבתר מגו רחימו עילאה דקא רחים ליה מלכא יהב בידיה חותמא דגושפנקא עילאה. כיון דאחיד חותמא עילאה דמלכא בידו שבך מיניה ההוא דיוקנא דאיהו עבד. אי ההוא עבדא דחי ההוא חותמא

עילאה דמלכא בגין ההוא חותמא דאיהו עביר ודאי בר קטולא הוא בגין דעביר קלנא בחותמא דמלכא דלא חייש לה. ובגין כך אסיר לעמא לדחייא חותמא דמלכא עילאה דשרא עלה בגין דיוקנא דאיהו עביר האי במועד ובחולו של מועד מכל שכן בשבת דכולא שרא עלן שבת. דמעלי שבתא תפלה של יד. שבת דיומא תפילין דרישא. והכי קא מסדר לעמא קדישא רחימא דיליה. בחול אינון תפילין דעברו דיוקנא דחותמא דמלכא למהוי נטירין בכל סטריין. ובשבתא ובמועדי דאינון יומין טבין תפילין דמארי עלמא ממש מעברן ההוא דיוקנא ומנחי תפילין דמארי עלמא. זכאה אינון עמא דאחידן חותמא עילאה דמלכא. הנה נתברר לנו מדעת הזוהר שאין להניח תפילין בחול המועד.

ודע כי הארבע פרשיות כסדרן בתורה כך סדרן בתפילין. קד"ש לי כל בכור כנגד חכמה עלינה לא ידע אנוש ערכה והיא ראשית. ויורה על זה לשון קדש שהוא מלשון קדש. והי"ה כי יביאך מדבר ביציאת מצרים כנגד בינה הנקראת יובל. כן חמשים שערים שלה פתח הקב"ה לשמוע אנקת אסיר, דהיינו ישראל - לקבלם בתשובה ולהוציאם ממצרים. וזה רמז באותיות אנקת במספר קטן בגי' יעקב. וכן אותיות אסיר בגי' ישראל כלומר: בזכות יעקב תושיע ישראל. וזהו פתח בני תמותה וזהו הסוד שהוזכרה יציאת מצרים חמשים פעמים בתורה, שנתנה בחמשים יום.

ובכל יום היה הקב"ה פותח למרע"ה שער אחד מהחמשים עד יום התשעה וארבעים. וביום חמשים נתנה התורה הקדושה. וזהו שרמזו דוד ע"ה בפסוק: ותחפרהו מעט מאֱלֹהִים. מ"ט שערי בינה שפתח לו הקב"ה במ"ט יום. וביום החמשים נתן לו תורה שנדרשת בשבעים פנים. שהוא ע' של מעט. וכולם נמסרו למשה חוץ מאחד. שני טעמים יש בזה: האחד, על ימות העולם, שהשיג מנהגן של שבע ספירות הבנין שבע פעמים. ושהכל יחרב, וישוב איש אל משפחתו ואיש אל אחוזתו, ויסגרו השערים. וזהו שבאו בתורה, מצות השמטה שבע שנים שבע פעמים ושנת החמשים קדש.

אבל אם ישוב העולם להתהוות כבראשונה וינהגו כבר. זה לא נמסר. כי לא מצאנו בתורה שנאמר לו בנבואתו שום ענין רומז לזה. והם קבלו משאר הנביאים אחריו שישבות אז אלף ראשון כנגד שנת השמטה. ואלף שני כנגד שנת היובל וישבות ההוויות להתהוות כי תוציא הבינה את בניה ותנחם וישוב הכל כבראשונה. והטעם השני אמרם כי נמסרו לו כל השערים חוץ מאחד שהשיג ועלה בכל יום מהמ"ט יום משער לשער ועמדה השגתו בבינה שנשגבה ולא יכל להתבונן בה כמו שהתבונן בכל אשר תחתיה. ואלו הם התשעה וארבעים יום שאנו מונין בימי העומר בין פסח למתן תורה ויום החמשים הוא קדש ליי' כמו שאבאר בהגיעי אל מקומו בע"ה.

ועתה אבאר לך כל פרשה ופרשה מהארבעה פרשיות וסודם וענינם פרט וכלל. שמע ישראל רומז לחסד לפי' כתי' בה: ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך והיא מדת אברהם אע"ה שנאמר בו: זרע אברהם אהבי וכתיב: חסד לאברהם. שאחו

במדה זו. גם אתה שאתה מזרע זרעו, דמה אליו בתם לבב וישרה, ושמור דרכו. וזהו: **ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וכן מצינו באברהם, שמסר עצמו לאהבת השי"ת ורצה לשחוט את בנו שהיה חביב עליו מנפשו. והיה אם שמע רמז למדת הגבורה, שכישראל עושין רצונו של מקום ושומעים לקולו גוברים על כל אומה ולשון. ואין מי שיעמוד בפניהם. ואם חס ושלום בהפך, כתיב: וחרה אף יי בכם ועצר את השמים וכתוב: ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה ומדת הגבורה מתעוררת עם הדין לשונאי ישראל. ולפנים ארחיב לך באורו ב"ה.**

וכבר רמזתי למעלה פרשה ראשונה כי היא נגד מדת אברהם. וכדי שתשכיל ותבין היטב רמיות הפרשיות אל המדות, ראיתי להקדים תכונת הספירות כמו שייעדתי לך כדי שתדע בהגיעך אל מקום החכמה להבין דבר מתוך דבר, ולדעת כל מה שרמזו חכמי הסוד בעניני התפלין והארבעה פרשיות אשר כתובים בהם, וזו היא הכוונה בכתובת תכונת ספירות אלו על הנראה והמשכיל יבין.

כתר	כתר
חכמה בינה	חכמה בינה
גדולה	גדולה גבורה
גבורה תפארת	תפארת
נצח	נצח הוד
הוד יסוד	יסוד
מלכות	מלכות

ואחרי שכתבתי אותם והנם לפניך צריך שתדע כי השלש עליונות שהם כח"ב הם סוד י"ה והם נסתרות, והם הנפלאות, והם חיי העולם הבא, ולא הגיע אליהם לא שר ולא דבר אחר כי אם יעקב אבינו ע"ה. הוא לבדו עלה למעלה ונדבק בכתר עליון על יד חכמת הבינה. וזהו סוד: אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יי דבר. והנה אנחנו בניו ירשנו נחלת יעקב אבינו. ואם תאמר והיאך נוכל אנו להדבק בכתר עליון, תדע כי בתפלין של ראש יש ארבע פרשיות בארבעה בתים והם סוד ארבע ספירות שבם מתאחדות כל תשע ספירות.

פרשה ראשונה של תפלין היא קדש לי כל בכור והחכמה סוד הבכורה כי היא ראשית כל הספירות הנאצלות מהכתר. וכמו שהבכור הוא ראשית אונו לאביו, כך החכמה היא ראשית מן הכתר. והסוד: ראשית חכמה יראת יי וכתוב: כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה נמצא כי: פרשת קדש לי כל בכור היא סוד החכמה כמו שכתבנו.

פרשה שנית של תפלין היא והיה כי יביאך והיא סוד הבינה. כי בה יצאו כל צבאות יי מארץ מצרים כמו שרמזנו למעלה כי הבינה יש לה חמשים שערים והוא סוד היובל. כי היובל הוא סוד שנת החמשים שנה שנאמר: יובל היא שנת החמשים שנה. וכתוב: גאלה תהיה לכם וביוכל יצא ובה יצאו ישראל ממצרים. ובה נעשו כל הניסים והתשועות והגאולות. ולפיכך כתיב: וחמושים עלו בני ישראל, פי': בספירת הבינה, שיש לה חמשים שערים. כמו שכתבנו למעלה, שהיא היובל. נמצאו שתי פרשיות אלו: קדש לי כל בכור והיה כי יביאך שהם סוד חכמה ובינה.

פרשה שלישית היא שמע ישראל והיא סוד הספירה הנקראת גדולה. והיא מדת אברהם אבינו ע"ה שנקרא אוהב. וכבר כתבתי למעלה. ועליו נאמר: ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה וכת': אברהם אהבי.

פרשה רביעית והיה אם שמע והיא נגד ספירת גבורה. שהיא פחד יצחק והיא מדת הדין. וכבר כתבתי למעלה. אם תמאנו ומריתם - וחרה אף יי' בכם. ואם שמע תשמעו לקול יי' - מדת הדין תשלוט ותתגבר על אויביכם במדתה.

הא לך ביאור ארבע פרשיות שבתפלין שהם סוד ארבע' ספי' חכמה בינה גדולה גבורה. וכשאלו הפרשיות הם כסדר מלמעלה למטה הם כך: קדש. והיה. שמע. והיה. וכשהם מלמטה למעלה הם כך: והיה. שמע. והיה. קדש. כנגד פחד. חסד. בינה. חכמה. נמצאת למד, שאלו הארבע פרשיות של תפלין הם על זה הסדר

חכמה	בינה	גדולה	גבורה
קדש לי	והיה כי יביאך	שמע ישראל	והיה אם שמע

אם כן נמצאו אלו ארבע פרשיות של תפלין כמו שהם יחד שהם עומדים במקום תפארת, ונאחזו באלו הארבעה ספירות שהם סוד הייחוד כאשר כבר זכרנו. ונעשה כסא לתפארת. ולפיכך התפלין נקראים פאר, והוא סוד: "פאר תחת אפר" וביחזקאל כתיב: פארך חבוש עיך ודרז"ל: אלו תפלין של ראש. נמצא כל המניח תפלין ומכוין אל מה שכתבנו פה - עולה למעלה לכתור. ומתקיים בו פסוק: אז תתענג על יי' על יי' דווקא. והוא סוד: ישראל אשר בך א"ת פא"ר.

ויש לך לכוין שין של ארבע ראשים שבצד שמאל המניחן שהם רמז לארבע ספירות אלו: חכמה, בינה, גדולה, פחד. ואמרו ז"ל: כי תפלה של ראש נגד: תפלה למשה איש האלהים. ושל יד כנגד: תפלה לעני כי יעטוף. וכן תמצא של יד שהוא בית אחד. ואחר, בגימ': עני. במספר קטן. וכבר ידעת ענין משה אדוננו ע"ה למה נקרא איש האלהים. ונסתלק למעלת התפארת. ואל תתמה על מה שתראה במקומות שנצח ישראל מדתו כי הוא כלול משניהם. כאהרן הכהן אעפ"י שמדתו הוד אחז במדת החסד

והוא כלול משניהם לפי שהיה כהן גדול. ולפי זה היה נראה כי נצח ענף הגבורה. והוד ענף אחד מן החסד. אלא שיש לנו ראיות ברורות נעלמות בפסוק: **מוֹלִיד לַיִמִּין מִשֶּׁה זֶרַע תַּפְאֲרָתוֹ, כִּי נִצַּח לַיִמִּין מִשֶּׁה, וְהוּד לְשִׁמְאֵל. וְכֵן הוּא: שְׁמַאל בַּיְמִין וַיִּמִּין בְּשִׁמְאֵל.**

וטעם היות הרצועות מקיפות סביב לראש דווקא בלתי שיהא דבר מפסיק ירמוז להמשכת השפע עד ה"א אחרונה. רמז כי תפארת היא עיקר הכל ומקיים את הכל. או נוכל לומר שהוא לקביעות השפע הבא מן הדלת אל הראש להמשיך אל כל הבנין עד העטרה הנרמזת בקשר של תפלין העשוי כמו דלת לרמוז אליה. כי העט נקראת דלת. מפני שהוא: **הַשַּׁעַר לַיִי**. וי"א מפני שהיא דלת נקראת כן, מפני כי היא צריכה לקבל מן הצדקה הרומז לת"ת לתפארת. ואינה ניוונת אלא משל בעלה ואליו תשוקתה. ומפני שהקשר רמז לעטרה דרז"ל בפסוק: **וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי מַלְמַד שֶׁהָרָאָה לוֹ קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְלִין.** והעטרה נקראת אחרים. והוא אשר הראהו הקב"ה בבקשו: **הֲרָאִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ דְּרִזְזוֹל: וְתַמּוּנַת יי' יִבִּיט** זה מראה אחרים, והיא העטרה כאשר זכרנו. וטעם היות הרצועות שחורות הלכה למשה מסיני להורות על עומק השגתם. וטעם היות רצועה של ימין שיעורה עד הטבור ושל שמאל עד הלב ירמוז להמשכתם עד קו האמצעי וזה מבואר. וטעם בשל ראש ארבעה פרשיות בארבעה בתים מקומם הראוי הוא כי שם כח הנשמה. וטעם הנחתן בשמאל ובית אחד כבר זכרתי למעלה, ועוד בא להורות על קבלתה מן השמאל.

והלכה למשה מסיני לרכבן בשערן ולתפרן בגידן וצריך שיהיה מן המותר. ומצוה מן המובחר שיהיה מן הבהמות הקרבות על גבי המזבח. וכדי לקרב ולקשר דברים עליונים יש לו לרכסם ולקשרם, כי כן הלכה למשה מסיני. כדי שלא יבא ערל וטמא ומי שאינו ראוי אל הקדש ולא יפסיק בין ישראל לאביהם שבשמים.

והטעם שאמרו להניח של יד תחלה ואח"כ של ראש לפי שכשנכנס אדם כשערי העזרה פוגע בתחלה במזבח העולה ואח"כ נכנס להיכל לפנים. וכן הדין וכבר פירשתי למעלה ותמצאהו רמז בפסוק: **פָּתַחוּ לִי שַׁעַר צִדְקָא אֲבָא בָם אֹדֶה יי'ה. צִדְקָא לַפְּנִי יִהְיֶה. פִּי: צִדְקָא - בַּמִּסְפָּר קֶטֶן עוֹלָה יי'ד. כְּלוּמַר: פָּתַחוּ לִי שַׁעַר צִדְקָא תַּפְלָה שֶׁל יָד. וְאַחֲכָא אֲבָא בָם אֹדֶה יי'ה. שֶׁהוּא בְּגִימ' רָאשׁ. כְּלוּמַר: אֲנִיחַ שֶׁל רָאשׁ. וְכַבֵּר יִדְעַת כִּי יֵה רָאשִׁית חֲכָמָה לְמַעְלָה. וְתַפְלָה שֶׁל יָד רֹמֵז לֵיד כְּהָה כְּמוֹ שֶׁזָּכְרָנוּ. וְהִיא מַלְכוּת בֵּית דוֹד, וְשֶׁל רָאשׁ רֹמֵז לְמַעְלָה לְכָל לְרָאשׁ.**

הנה ארבע פרשיות שעל הראש שהוא מקום הזכרון כמו שפי' בפסוק: **וְהָיָה לְאֹת עַל יְדִכָּה וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ** הוא כנגד ציווי זכור. והקשר שכנגד המוח אחורי הראש - היא להיות משמר לזכירה. נמצא שהשמירה והזכירה מקיפין הראש. וטעם שני שינין שבתפלה של ראש, יש להם שבעה ראשים. כנגד שבע ספי' הבנין של שלש מימין

ושל ארבע משמאל המניחן. וכשאדם אוחז תפלו בידו ויקרא השינין. תהיה: של ארבע - בימין. ושל שמאל - שלש. ולפי זה יהיו הארבעה ספירות ימיניים: חסד. תפארת. נצח. יסוד. כנגד שין בת ארבע. ושלש שמאליים: פחד. הוד. עטרת. כנגד שין בת שלש.

ואל תתמה מאשר כתבנו למעלה כי שין של ארבע רמז לארבעה שזכרנו למעלה כי הכל עולה בקנה אחד. וסוד אחד להם. ומה שאמר ימין ושמאל, לפי שכוונת המצוה היא היות האדם מעוטף בה. ויחשוב כאלו עומד פעם בפעם ושמאלו כנגד ימינו וימינו כנגד שמאלו. וזהו שהזהירו רז"ל שאם יזדמן לו בתפלתו רוק, שלא ירוק, אלא לצד ימינו: שהוא שמאל לכשנגד פניו.

וצריך שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, אלא ישים מגמתו שעומד לפני בוראו ובורא העולם כולו ית' שמו. וצריך לעמוד באימה. וביראה. ובפחד גדול. ויאמר בלבו: אילו היה עומד לפני מלך בשר ודם והמלך הלבישו בגד זהב וכובע זהב על ראשו שהוא סימני מלכות, ותכסיס שלובשים עבדי המלך כדי שיהיו נכרים באותו תכסיס שהם בני פלטרין. וצווי המלך הוא: שכל זמן שאותו תכסיס או סימן על ראשם שיישימו מגמתם וכל כוונתם ולבם בדבר המלך, ולא יזוזו עיניהם מלהביט בפני המלך, שמא באולי יצטרך שום שירות מאחד מהם, שיהיה כל אחד ואחד מוכן ומזומן. איך יהיה לב כל אחד מאלו ירא וחרד על דבר המלך! ולעולם לא יסיר כוונתו! ולא יליו עיניו מנגדו! אלא, יהיה תמיד מביט בו לבלתי ימצא בו עון אשר חטא. אם למלך בשר ודם כך: שאינו יודע מה שבלב כל אחד ואחד מהם, אלא למראה עיניו ישפוט. כל שכן וקל וחומר המבדיל כמה אלפי הברלות מלך מלכי המלכים הבה. שנשמתו וחיי נגדו ויודע נגלו ונסתרו. כי בוחן לבות וכליות אלהים צדיק.

עוד רעה חולה מזו כי יש מתרשלין במצות תפלין ואין זהירין בהנחתם, בחשבם שהתפלין צריכין קדושה וטהרה יותר מדאי. ואין בידם להטהר ולהתקדש לפי סברתם, עד שיהיו ראויים להניח תפלין. וטעו במחשבה זו וחוטאים חטא גדול בתמימות לב ושלא בכוונה. והרי מצינו ספר תורה מקודש ויותר חמור מן התפלין וכל אחד ואחד עולה ואוחז בו וקורא בתורה וראוי הוא לכך ואין אדם מישראל נמנע מזה, מפני קדושת ספר תורה. ואם בס"ת כך, אין צריך לומר בתפלין שהן ארבע פרשיות של תורה בלבד. כי כיון שהאדם נוהר כמה שצו רז"ל: שלא יישן בהם. ולא יפיח בהם. ולא יכנס לבית הכסא, או למקום טנופת. ושלא יניחם כשיש לו חולי בבני מעיים. בכך די לו שיוזהר. ואחר שנוזהר מזה חובה עליו להניחם. ואם אינו מניחם - עובר. שאחר, שאין לו טענה שיוכל להפטר אינו נמלט מאחת משתים: או שיהיה פושע במצוה. או שהוא מורד. וכבר מנו חז"ל: קרקפתא דלא מנח תפלין מעולם מפושעי ישראל בגופם, אשר לא יצילו את נפשם מלהבה. וכיון שביד האדם לקיים מצוה זו.

אין ראוי לימנע מזה על המחשבה שזכרנו כי כל אדם ראוי להניח תפלין כל זמן שגופו כריא וטהור מן החולי. ואין צריך שיהיה לו גוף נקי כאלישע בעל כנפים. הוא שטועים בזה המון העם שחושבים שאין כל אדם ראוי למצות תפלין, אלא אם כן הגיע למדרגת אלישע בעל כנפים, שנעשה לו נס - כדאיתא במסכת שבת.

ובשביל זה קצת מהמתיהדים נרפים מן המצוה. ולא ידעו ולא יבינו כי אין זה אמור, אלא ח"ו בשעת הסכנה. כההוא זמן, שאם הוא גוף נקי כאלישע וכדי לסמוך על הנס כמוהו - יש לו להניחם בשעת השמר. ואם לאו - אין לו להסתכן בהנחתן. אבל שלא בשעת סכנה ושמר כלנו כאחד חייבין להניחן. וכל ישראל ראויים לכך, כי כל העדה כולם קדושים. והמתרשל במצוה עונשו מפורש. או נוכל לבאר מאמר זה לענין הנחתן כל היום כלו, כמו שהיו קדמונינו נוהגין כל היום תפלין בראשיהם ובזרועותיהם וזהו שצריך נקיות יותר מדאי. אבל בשעות ידועות כמו שאנו נוהגין עתה בעת התפלה ובמנחה אין לדקדק כל כך כמו שאמר.

ותפלין של ראש ותפלין של יד שתי מצוות הן - ושתייהן מענין אחד. כי מה שיש בשל ראש יש בשל יד. אלא שבשל יד - ארבעה פרשיות הם ביריעה אחת ובית אחד. להורות: על הא אחרונה כמו שכתב, וכולן כלולות בה והיא כוללת כל המדות של מעלה והקשר שבו רמו לצדיק. ורז"ל דרשו בפסוק: והיה לך לאות משמע, אות אחת. ותפלין של ראש ארבעה בתים ממה שכתוב: וּמִטְּפַת כְּלוּמֶר: ט"ט פ"ת. שמשמעם שמים, שמים. והכל אחד. כי מה שבזה יש בזה.

והן פרשיות מורות על ההשגחה וחדוש העולם והייחוד ואהבת השכינה ודבקותה עם האומה ישראל. וכן מצינו בתפלין דמארי עלמא שהוא משל על זה הדבקות, שיש בהן ארבע פרשיות. כדאיתא בברכות [נדף י'] מי כעמך כישראל אשריך ישראל בחד ביתא. ומי גוי גדול בחד ביתא. או הנסה אלהים בחד ביתא. ולתתך עליון בחד ביתא. וכולהו כתי' בדריעה. הנה כי כל ארבעה פרשיות אלו מורות על אהבת הקב"ה לישראל.

אם כן נחבר מזה כי מצוות התפלין היא אות שהשכינה דבקה עמנו. ושהיא מקפת כל המצוות. וכדי שתהיה הדעת הזאת רשומה בלבבינו, נצטוונו לעשות בזה פעולה, שתהיה זכרון לאותותיו ולמופתיו, אשר הגדיל לעשות עמנו. ושנניח אותו זכרון בשני אברים מיוחדים מהם שרשי המחשבה ועקרי כל הפעולות והן: הלב והמוח. ואינן מעכבות זו את זו. שכן, אמז"ל: תפלין של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד אינו מעכב של ראש. נמצא שהרשות ביד האדם להניח איזו שירצה מהם שהיא מזומנת אצלו. וזה יובן. כגון: שלא היה לו אלא אחד או של ראש לבדו או של יד. אמז"ל: שאין מעכב לענין שלא יבטל מצות תפלין בסבת היות אחד לבדו, אלא יניח האחד המצוי לו.

ועל של יד מברך להניח תפלין, ועל של ראש מברך על מצות תפלין. אבל אם יש לו גם שניהם לא יפריד ביניהם לכתחלה, כי יענש. לפי שמפריד בין תפלה למשה, לתפלה לעני. אלא אם יש לו אונס כגון: מכה בראשו, או בזרועו.

ולפי ששתיהן רומזות ענין אחד אמרו ז"ל: כי אין לשיח בנתים וחוזרים עליה מעורכי המלחמה. ואין להפריד בין זה לזה, כדי שיטול העני משאה טובה כפולה מלמעלה.

ועל ענין ברכותיהן נחלקו גדולי עולם אם מברכין שתי ברכות אם די באחת. וכאשכנז נהגו לברך שתיים אפילו שלא שח בנתים. והרשב"א השיב בתשובה וזה לשונו: ומי שאין לו אלא אחת. ששאלתם: אם יברך אחת או שתיים. בהא מלתא איכא פלוגתא דרבנן. והיא דלא שח - אינו מברך אלא אחת, על של ראש: היכא דשח בין תפלה לתפלה, והיא דלא שח - אינו מברך על של ראש. א"כ, מי שאין לו אלא אחת אינו מברך אלא אחת דהיינו על מצות. וכן באלפסי. אבל רב עמרם ורבינו תם וספר התרומות פסקו - דהיא דשח: מברך שתיים, על של ראש. והיא דלא שח - אינו מברך אלא אחת, וכן אני עושה. מדקאמר על של ראש, על מצות תפלין. משמע, דמיירי סתמא, בלא שח ובלא עבירה ע"כ. וכן דעת המאור הקדוש רשב"י ע"ה: שאין לברך כי אם ברכה אחת לשתיים בסוד זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו וכן היה הוא נוהג. וגם עתה רוב העולם נוהגין כן.

ותפלין של יד היא כנגד מלכות. כמו שאמ', שהיא מלכות בית דוד. והיא ספירה עשירית. ולפיכך, מניחין כל ד' פרשיות בבית אחד וקושרים אותה ביד שמאל שהיא יד הגבורה. וכבר ידעת שהפרשה הרביעית היא פרשת הגבורה. וכדי שלא להפריד ביניהם אנו קושרים תפלין של סמוכים בגבורה. ומאלו הארבע פרשיות יוצא השפע והאצילות מכתר עליון לספירת מלכות. ומזה הטעם צריך של יד להניחה מיושב לפי שרומזת למלכות וכל הדברים שהם כנגדה צריכין להיות מיושב. והמשנה ומניחה מעומד או של ראש מיושב עונשו גדול. כי הוא מהפך העולמות ומקלקל הסדרים, כמו שכתבנו מפי תשובת שאלה של הרב ר' יוסף ׳ גיקאטילה ע"ה.

וצריך שיושיט זרועו עד כדי שיקשור הרצועה כדרך שמושיט הרוצה לחבק את חברו. ובספר הזוהר. מאן דאנח תפלין כד מנח תפלה של יד בעי לאושטא דרועא שמאלא לקבלא לה לבנסת ישראל ולקשר קשרא עם ימינא בגין לחבקא לה לקיימא דכתיב: **שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני**, לאתחזאה בר נש כגוונא דלעילא ולא תעטרא בכולא וכדין בר נש שלים בכולא בקדושא עלאה. וטעם שמניחו כנגד הלב כי היא לב השמים כמו שאמר' והיא כלולה מל"ב נתיבות חכמה. ויחבר היו"ד לבית ויכרוך הרצועה על שניהם כדי שלא תשטט ממנו. נמצאו שלשה דינים בספר הזוהר בענין ציצית ותפלין ולא מצאנום בשום אחד מהפוסקים. הא' שאסור להניח תפלין

קודם לבישת ציצית, אלא אם יש עליו ארבע כנפות יכול להניח תפלין ואח"כ יתעטף בציצית. הב' שאסור להניח של יד מעומד או של ראש מיושב אלא כל אחד כפי דרכו של יד מיושב ושל ראש מעומד. הג' שצריך שיקרב יו"ד של רצועה בתפלין של יד אצל הבית בקשירתו. וכן מצאתי כתוב מי שמרחיקו ירחקו חייו ממנו. ולכל אלו השלשה דינים יש טעם וסוד על דרך חכמי הזהר ז"ל וכבר רמזנו למעלה.

שדי. יש בו סוד גדול ובו נברא העולם כמו שאמר ישעיה: **כ"ה הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו** כי שם יהו"ה בא"ת ב"ש מצפ"ן והיא שי"ן של תפלין. גם היא ב"ת רבתי של בראשית, שהיא בא"ת ב"ש שי"ן. ובשם א' נברא העולם והוא ברחמים וזהו סוד הקדים רחמים לדין וברא העולם. שבמחשבה עלה לבראת העולם במדת דין. וראה שלא יוכל להתקיים כי אלהים בנמי' דיין הוא. לכן קדמה בית - היא שין היא מצפץ היא ברחמים היא יהו"ה. ובזאת השי"ן יש בה ג' ענפים בולטות מצד אחד של תפלין ואלו ג' ענפים הם ג' הויות הו"ה הי"ה ויה"ה שהם אות באות יהוה יהוה יהו"ה. ובשין אחד ד' ענפים בולטות וג' שוקעות כדי שיהיו בשם ג' בולטות מצד אחד וג' שוקעות מצד אחר ויש סוד באלו הבולטות והשוקעות בשין א' ג' בולטות וב' שוקעות בגי' ה' זו היא צורתה מצד ימין הלוכשו וְ בשין האחר אשר מצד שמאל הלוכשו ד' בולטות וג' שוקעות בגי' ז' זו היא צורתה וְ ומצפץ שהוא ד' אותיות לד' ענפים אות לכל ענף וג"כ וד"ג מהבולטות ושוקעות בגי' י"ב ובגנן י"ב היות והסוד בי מלכים ימלוכו והבן זה. ובי באת בש שם זהו סוד כי ש"ם יי' נקרא עלך. ומה שאמר נקרא עלך זה השם בן ד' אותיות לד' פרשיות מד' בתים. ואם פקח ה' עיני שכלך הבן זה.

ותכף שילבש תפלין של יד יכסה אותו מיד משום דכתיב: **בנפי יזנה נחפה בכסף**, שהוא יד ימין. שתהיה רשומה ברחמים. והוא סוד מה שדרשו במדרש ילמדינו פרשת בא אל פרעה, ובמנחות פרק הקומץ: **לך לאות** - ולא לאחרים לאות. שהיא מקום היראה, שעולה ממדת הדין הקשה, ששם שר הידוע תובע דינין על בניה וצריך להעלימה ממנו, שלא יערבב השמחה. וכורך הרצועה סביב זרועו לא יפחות משבעה כנגד שבעה ספירות הבנין ואם יוסיף לא יוסיף על שלש עשרה כנגד י"ג מדות וזה מבואר. וכורך על אצבעו הנקרא אמה שלש כריכות כנגד שלשת אבות והוא סוד הקידושין וסוד הטבעת שבה שניהם קשורים. ויש שנהגו לקשור בכל הכף רשימת שדי והכל כפי הכוונה.

עוד מצאתי טעם נכון על ענין הנחת של ראש מעומד מפני כבודו של מלך, שהוא כמשל עולם הזכר, וכל הדברים שהם כנגדו צריכין להיות מעומד, שהוא רמז לתפארת. ומזה הטעם יש מי שנוהג לעמוד על רגליו כשאומר ש"ץ ברכו את יי' המבורך. וכן כשחולצין חולץ של יד מיושב ושל ראש מעומד ובעודם על ראשו יזהר שלא יכסה אותם, לפי שהם סוד המאורות העליונות, שאין שם שום יראה ולא דין ולא תביעה אלא רחמים פשוטים וזהו סוד: **וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך ויראו ממך.** הם ייראו ממך ואתה לא תירא מהם.

ואמר אביי: שין של תפלין הלכה למשה מסיני. ואמר אביי: יו"ד של תפלין הלכה למשה מסיני והסוד: יובילו ש"י למורא. וכתוב: להנחיל אהבי י"ש. ועם הדלת הרמוזה בקשר של ראש כמו שזכרנו למעלה הרי לך שם שד"י רמזו בתפלה של יד ותפלה של ראש, והכל הלכה למשה מסיני. ותמצא בפסוק: וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליו ויראו ממך. י"א תיבות. ותמנה ראשי תיבות אלו תמצאם (שש מאות ושמונה) [חמש מאות תשעים ושבע] עם י"א תיבות ועם ה"א אחרונה של שם שבו הרי תרי"ג מצות. רמז, כי מי שמניח תפלין בכוונה ונוזהר בהם מוכסח לו כאילו קיים תרי"ג מצות.

עוד ר"ת של: כי שם יי' נקרא הם: ש"ן וזו היא השין שבתפלין. ולזה רמזו ז"ל ואמרו על פסוק זה אלו תפלין שבראש. והשין רמז: לשבעה. וארבע בתים: לארבע חיות המרכבה, העומדים לארבע רוחות העולם. הכוונה בזה, כי השכינה משפעת כח לארבע חיות הקדש ולארבע רוחות העולם. וכן מעלה ומטה, ומפני זה הרצועות מקיפות את הראש ומתחברות למעלה ומשתלשלות ויורדות למטה כי השכינה מקפת לכל, ומנהגת את הכל מעלה ומטה. א"כ מתוך מצות התפלין למדנו שהשכינה דבקה בישראל.

עוד יש בזה רמז כי שם היה הוא שם יהודי. כשתשים היו"ד תחת הדלת הרי היה, כאלו יאמר: כי שם יהודי נקרא עליו ויראו ממך. עוד מצאתי סוד כמוס בלקוטי הרב ר' תודרוס ע"ה. שין של שלש ושין של ארבע הרי שבעה. וחברם כאחד שש - הרי שלש עשרה. ושני שינין שש מאות - הרי תרי"ג. והשין בגי' מצפ"ץ והוא ברחמים הנה לך מדת רחמים גמורים בתפלין של ראש רמזים. ואם תחליף אותיות שין בא"ת ב"ש יהיו אותיות במ"ט כלומר: כל מי שאינו מניח נחשב כמת: וישאווהו במט בשנים. ובמילואה עולה למנין יהוה [במילואו יוד הא ואו הא] אמת. ומזה תוכל לדעת מעלת הזהיר במצות תפלין חותמו של מלך רשום עליו. איך לא ייראו כל עמי הארץ. וזהו הטעם שרובן של עמי הארץ מוראה של תלמידי חכמים מוטלת עליהם. וזהו בשפע החכמה שחתומים בחותמה. כי התורה שמו של הקב"ה. וכן ראוי ליראה מהם ולהכנע לפניהם.

עוד יש לדייק בשין זו סתם שין עצמה וארבע ראשיה הרי ש"ד ויוד שבשל יד הרי לך שדי נמצא המניח תפלין בכוונה הראוייה להם שרשום על מוח שד"י יהו"ה אמ"ת.

ומקום הנחתן בגבהו של ראש מקום שמלכי ישראל נמשחין שם וזה מה שדרשו ז"ל על פסוק: בכל עת יהיו בגדיך לבנים זו מצות ציצית. ושמן על ראשך אל יחסר רמזו לתפלין שבראש. והוא המקום שמלכי ישראל נמשחים שם. והוא מקום שמוחו של תינוק רופס. ועל דרך הסוד באמצע הראש המח והוא מקום משכן המחשבה והוא עיקר חיותו של אדם מקום שרופס מוחו נגד השכל. ומזה תוכל להבין מה שאמז"ל: כי הקב"ה מניח תפלין על הראש. והנה אבי' לך קצת מהסוד הכמוס הזה.

דע לך כי התפארת הוא עיקר האדם העליון. אם כן יתבאר לנו מזה כי המניח תפלין גורם לעשר ספירות להתאחד ונקרא' יי' אחד והמניחן הוא עומד בצורת התפארת וקושר כל העשר, אלו עם אלו. ומתקן כל הצינורות. ומשפיע רב טוב וברכות לכל העולם ועליו נאמר: **נעשה אדם בצלמנו כדמותינו ואז נקרא: שלם, אהוב למעלה, ונחמד למטה, ותפלותיו מקובלות ומאושרות וכל משאלות לבו מתמלאות לעבודתו ית' ועליו נאמר: והתענג על יי' ונקרא בן ליעקב אבינו ע"ה, ולזה כיון ר' יצחק באמרו שהקב"ה מניח תפלין. כלומר מאחד הנמצאות וממציאם ומשגיח בהם לתת לכל חלק מהנמצאות שלימותו הראוי לו כפי הכנתו.**

וכשתעיין בארבע פרשיות אלו תמצא שהם יסודות תורתנו הקדושה שעצמיות הפרשיות רומזות ארבעה דברים שעליהם נבנית התורה. ראשונה מציאות השם ואחדותו הרמוזה בפרשת שמע ישראל יי' אלהינו יי', וכבר ידעת כמה וכמה סודות יש בפרשה זו. שנית גמול שכר ועונש הרמוז בפרשת והיה אם שמע כאשר תראה בעיניך. שלישית חידוש העולם הרמוז בפרשת קדש לי כל בכור, שמספרת ביציאת מצרים המורה על חידוש העולם כאשר כבר פיר'. רביעית יכולתו ית' וית' שמו בנמצאות לעשות בם כרצונו, וזהו רמז, בפרשת והיה כי יביאך: כי בחזק יד הוציאנו יי' ממצרים.

ואם תשכיל ותבין פרשיות הללו תמצא ענינים ורמזים אחרים שהם גופי תורה. בפרשת שמע ישראל, ופרשת והיה אם שמע תמצא: עשרת הדברות נכללות ושלש עשרה עקרי הדת. ובפרשת קדש לי ופרשת והיה כי יביאך תמצא: עליוי הנמצאות ממדרגה למדרגה עד הסבה הראשונה. ותמצא: סוד הקרבן והשאריות הנפשיות. ואם עוד תיטיב לראות בעין השכל תמצא: שהתפלין על ראש המניחן הם צורת כל התורה בכללה, וזהו סוד השכל הנקנה וההשאריות הנפשיי.

ותפלין שבזרוע ארבעתם בבית אחד כי כן צונו הקב"ה: והיו לאות - שהוא אחד, על ידך. ולזכרון - הטטפת. כמו שאמר', שהוא ארבע וזה להשלימנו בעיון ומעשה ששלימות העיון מביאה לידי מעשה. כתיב: ועשית הטוב והישר. הישר: דא תפלין של יד לאסמכא ליה בתפלין של ראש. ואצטריך: דלא הוי פרודא כלל ביניהם. מאן דמתעטר בתפלין קאים ברזא דגוונא עילאה וקאים באינון תרין רזין דקאמר'. ברזא דעבד נאמן, וברזא דבן יחידאי. ואילין אינון: תפלה של יד ותפלה של ראש. ואינון כללא חדא בלא פירודא. ארבעה פרשיין דתפלין בארבע' בתים באינון תפלין של ראש ושל יד. כמה דאינון ארבעה פרשיין באינון תפלין של ראש. אוף הכי כולהו בתפלין של יד. דהא בתפלה של יד לית לה מגרמא כלום אלא מא דנקטא מלעילא ורזא דא: כל הנחלים הולכים אל הים. ומגו דנקטא לון אקרי תפלה, ואתקדשת בקדושתה. וכלא איקרי קדושה. וכדין אקרי מלכות שמים שלימה.

ומה שמכניסין את התפלין במטלית ובשיער ובגידין. יש בזה רמז וסימן לתחיית המתים שעתידין מתי ישראל לחיות ולעמוד בלבושיהם בשערן ובגידים שעליהם עם עורם מלמעלה. כשם שהתפלין מחופים בעור וכשם שיש לגוף בשר וגידים ועור ושיער ומלבוש, כך הקב"ה עתיד להקימן בלבושיהן. וכן התפלין יש להם דוגמא לזה כי גוף הפרשיות הכתובות בפנים הם כנגד גוף האדם. והקלף שהפרשיות כתובות בו הם כנגד הבשר. והגידין שתפורין בהם כנגד גידי האדם. והמטלית כנגד לבושי האדם. וזה רמז לכל מי שהוא ירא שמים ומניח תפלין לשם מצותן ובכוונה גמורה שהוא זוכה לתחיית המתים ובטוח שלא יחטא.

רבי אליעזר בן יעקב אומר [מנחות פ' ד']: כל מי שיש תפלין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שנאמר: **והחוט המשולש לא במהרה ינתק.** וכן היה ר' יוסי אומר: יהא חלקי עם קושרי תפלין ומתעטפים בציצית וקורין ק"ש בעונתה ביראה, לרמוז אל מה שאמרנו. ואמז"ל: כל הרגיל בתפלין מאריך ימים שנאמר: **י' עֲלֵיהֶם יָחִיו.** וכבר ידעת ענין השין שעולה מצפ"ץ ומצפ"ץ הוא יהו"ה זהו: **י' עֲלֵיהֶם.** כלומר: שין על ראשיהם יחיו.

שכר השכמת בית הכנסת

ואחר שיתעטף בציצית ומניח תפלין נמצא מוכתר בשכינה ואז ילך לבית הכנסת במרוצה, ואפילו בשבת. על דרך: **ונדעה נרדפה לדעת את יי'.** כי בסבת הילוכו יעורר הרחמים ממדה למדה ומסבה לסבה. ובכניסתו לבית הכנסת יקדים זכות אבות כדי שתהיה תפלתו רצויה. משל לבן מלך שהלך לשוטט בארצות ונתארח אצל אנשים של אותה עיר ולא היו יודעים מי הוא - לא חלקו לו כבוד כפי הראוי לו. גמר בלבו לאודועי אנפשיה התחיל לומר אני בן המלך פלוני. בראותם כי בן מלך הוא חלקו לו כבוד והכניסוהו בחדר נאה והושיבוהו על כסא. כך כשנכנס אדם לבית הכנסת יקדים (יקדים) זכות ג' אבות אברהם יצחק יעקב וכולם רמזים בפסוק זה של ואני ברוב חסדך, ובשביל זה נוהגין לומר אותו תכף לכניסתו בבית הכנסת.

ובמדרש הזוהר. תא חזי עיטא לבר נש כד איהו סליק בלייליא על ערסיה בעי לקבלא עליה מלכותא דלעילא בלבא שלים. ולאקדמא למסר קמיה פקדונא דנפשיה: ומיד אשתזיב מכל מרעין בישין, ומכל רוחין בישין ולא שלטין עליה. ובצפרא קם מערסיה: בעי לברכא למאריה, ולמיעל לביתיה, ולמסגד קמי היכליה בדחילו סגיא, ובתור כן: יצלי צלותיה ויסב עיטא מאינון אבהן קדישן ויימא הכי: **ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך.** הכי אוקמוה: לא ליבעי ליה לאיניש לאעלא בבי כנישתא אלא אי אימליך בקדמיתא בתלת אבהן אברהם יצחק ויעקב" בגין דאינון תקינו צלותא קמי קב"ה הה"ד: **ואני ברוב חסדך אבוא ביתך.**

כוונת מאמר זה המדרש מבואר הוא - שיצטרך האדם בהכנסו לבית הכנסת לסיוע זכות אבות ולזה יאמר פסוק זה כי שלשתם רמוזים בו. ואני ברוב חסדך זה אברהם שמדתו חסד שנאמר: חסד לאברהם. אשתחוה אל היכל קדשך ביראתיך: זה יצחק שמדתו פחד היא היראה. וכתוב: ופחד יצחק היה לו. ולרמוז אל יעקב נהגו לומר: מה טובו אהליך יעקב כי הוא קו האמצעי בין חסד ופחד והיא התפארת.

עוד במדרשו של המאור הקדוש ע"ה: כשהאדם משכים בבקר ולובש ציצית ומניח תפלין בזרועו ובראשו, ובא לצאת מפתח ביתו, פוגע במזוזה רשומה בשמו של הקב"ה. ארבעה מלאכים מזדווגין לו ומלוין אותו מפתחו עד בית הכנסת, וכל אותו יום מובטח שאינו ניזוק ובכל אשר יעשה ויפנה יצליח. וזה לשונו: אמר ר' שמעון: בשעתא דבר נש אקדים בצפרא, ואנח תפלין ברישיה ובדרועיה, ואתעטף בעטופא דמצוה, ואתי לנפקא מתרעא דביתיה, אערע במזוזה רשימא בשמא קדישא כתרעא דביתיה, ארבעה מלאכין קדישין מזדווגין ליה ונפקין עמיה מתרעא דביתיה ואופי ליה לבי כנשתא, ומכרזי קמיה: הבו יקרא לדיוקנא דמלכא קדישא! הבו יקרא לבריה דמלכא! לפרצופא יקרא דמלכא! רוחא קדישא שרייא עליה. ואמ': ישראל אשר בך אתפאר. ומאן דייעול קמיה לבי כנשתא, כד נפיק מתרעיה בלא תפלין ברישיה וציצית בלבושיה ואומר: אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. קב"ה אמר: אן הוא מורא?! הא סהיד סהדותא דשקרא.

זכאה חולקהון דישראל, כרין אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא קדישא דהא כולוהו אתרשימו מיניה. איתרשימו בגופייהו בשמא קדישא. איתרשימו בלבושייהו בעטופא במצוה. איתרשימו ברישייהו בכתי דתפילי בשמא דמאריהון. איתרשימו לבר בזריעה בחצאד, איתרשימו בבתייהון במזוזה. בכלא רשימין דאינון בני מלכא עילאה זכאה חולקהון.

מכאן יבין האדם ויכיר גודל מעלת מצוה זו ושכרה ועונשה. ומי שאינו נזהר - טוב לו שלא נברא. והנכנס לבית הכנסת, אפילו שהוא ירא שמים - אם אין ציצית בבגדו ותפלין בזרועו ובראשו, אפילו שיקרא ק"ש בעונתה הוה ליה כאילו מעיד עדות שקר על עצמו, כדאיתא בברכות.

ומה שנצטוינו במצות אלו להורות ששלמות האדם תלוי בעיון ובמעשה. רמזו הציצית במעשה והם שלמות המדות והפעולות. ורמזו העיון בתפלין שבו ידע קשר הנמצאות והשתלשלם מהסבה ראשונה וכבר הארכנו בביאור זה למעלה. ואמז"ל: כל הרגיל באלו מובטח לו שלא יחטא, כי: לב חכם ישכיל פיהו. לפי שהחטא ממשגי החמר וזה האדם הרגיל באלו המצות מסתלק מהעניינים החומריים ונוטה אל האלהיים עד שכמעט נהפך כאחד מהם.

אמר ר' יב"ל: לעולם ישכים אדם לבית הכנסת ויהיה מעשרה ראשונים, שאפילו ק' באים אחריו נותנין לו שכר בעד כולם. והסוד כי העשרה הראשונים הם כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם והם תשלום הקדושה ולסוד זה אמז"ל: כל דבר שבקדושה אינו בפחות מעשרה. והבאים אחר העשרה אינם אלא משום הדרת מלך, שכבר הקדושה נשלמה בעשרה ראשונים. ועוד גדולה מזו אמרו: שהבא אחרון ומשלים עם התשעה נוטל שכר כנגד כולם לפי שהוא דוגמת כלה המשלמת הבנין וכולם מאצילים עליה אורם נמצא שנוטל שכר ככולם.

ואל ישיאך יצרך לקום בבקר לפנות אל מלאכתך ולעסוק במשא ומתן קודם תפלה כי לא תצלה אלא שים נגר יי' כל מעשיך ויכוננו מחשבותיך כמו שאמר: **בכל דרכיך דעהו**. כלומר קודם כל דרכיך דעהו ואין דעה אלא עבודה דכתיב: **דע את אלהי אביך ועבדהו**. ואין עבודה אלא תפלה כאשר אבאר בע"ה. **והוא יישר אורחותיך**: כל מקום שתמצא והו"א הכוונה לשם אהיה כלומר יבא עליך השפע משם אהיה דרך ישר, ותהיה מושפע ומוצלח בכל מעשיך.

לעולם יתפלל אדם עם הציבור

ובספרי: לעבוד את יי' אלהיך מצינו שהתפלה נקראת עבודה מן התורה, מן הנביאים, מן הכתובים. מן התורה דכתיב: **ולעבדו בכל לבבכם** וכי יש עבודה בלב? אלא זו תפלה. מן הנביאים דכתיב: **ונשלמה פרים שפתינו**. מן הכתובים דכתיב: **אלהא די אנת פלח ליה**. בתדירא וכי איכא פולחן בבבל? אלא זו תפלה. ולעולם יתפלל אדם עם הציבור שתפלת רבים נשמעת.

ובספר הזהר המופלא. צלותא דסגיאין סליק קמיה דקב"ה ומתעטר בהדיא צלותא בגין דסלקא בגוונין סגיאין ואתכלילת מכמא סטריין. ובגין דאתכלילת מכמא גוונין אתעבידת עטרה ומנחא על רישא דצדיק חי העולם. וצלותא דיחיד לאו איהי כלילא ולא איהי אלא בגוון חד. ועל דא צלותא דיחיד לאו איהי מתקנא לאתקבלא אלא בצלותא דסגיאין. תא חזי צלותא דכל ברי נשא איהי כצלותא דמסכנא. דקיימא קמי קב"ה ותבר תרעין ופתחין עאלת לאתקבלא קמיה הה"ד: ויהי כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. וכתיב: **שמע אשמע צעקתו**.

למדנו מזה, שתפלת העני ונשכר הלב כתפלת ציבור דמי לפניו יתע'. וזו היא הכוונה בעצמה שבתוך הציבור שמתפללים יש כמה עניים שבכלל תפלתן נשמעת תפלת הציבור וכתיב: **קרוב יי' לנשכרי לב**. ומצאתי כתוב בשם הרב ר' יקותיאל כי תפלת היחיד בארץ ישראל כתפלת צבור של חוצה לארץ. אם כן איפה תפלת יחיד שבתוצה לארץ מה תהיה. ולכן טוב ליזהר להתפלל עם הציבור.

פי' ענין ק' ברכות

תניא בפרק התכלת ר' מאיר אומר: מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום ויום. שנאמר: **מה יי' אלהיך שואל מעמך**. אל תקרי "מה" אלא **מאה** וכן הוא באת בש. ודורשי רשומות אסמכוה לפסוק: **לִבְנֵי אָמֹר**. כשתברך ברכות כמנין "לכ"ן" - הנני נותן לך את בריתי שלום. וחכמי הזהר אמרו כי מעשר המאה הם - עשר. ומעשר העשר - הם אחד. בסוד ישראל לוי כהן. והם קשר הנפש ברוח והרוח בנשמה. נמצא שהנפש שתברך בכל יום ק' ברכות יגיע מהם עשר לרוח. ומהעשר של הרוח יגיע אחד לנשמה ותתקשר עמה. ועל ידי אותה הברכה תתקשר הנשמה בשם הקדוש. והוא סבה להתנוצצות האור בדברים העליונים בשלימות.

ומי שאינו מברך בכל יום ק' ברכות איך יזכה לזו המעלה. אדרבא, שהוא מפריד בין הכחות התחתונות וכנגדו בעליונות ומקלקל צורתו ומקצץ נטיעות נפשו. ואלו המאה ברכות יסדם נעים זמירות אלהי ישראל כמו שכתבתי בסוד שם תפלה: לפי שהיו מתים מישראל מאה בכל יום. כי בהסתלק מי הבריכה מסתלק חי העולמים. ובהסתלק חי העולמים מבינינו, ח"ו, מדת הדין מתעוררת. ודבר ורעב בא לעולם. ודוד הע"ה ברוח הקדש הכין ותיקן זה הסדר של מאה ברכות לזכות האומרם בכל יום. וקודם שאכנס בביאור פרטן ראיתי לדיק למה תפס חשבון מאה ולא פחות ולא יותר. עוד אמרו בכל יום ויום. אם כן מה נעשה לשבתות וימים טובים ויום הכפורים שאין שם תשלום מאה? וכן בימי התענית שאין אוכלים ושותים ואין ברכת המזון? ואמרו: כל האומר ק' ברכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא. כיצד נעשה באלו הימים שאין בהם ק' ברכות כדי שנוזכר לעולם הבא כבשאר הימים? אלא: פוד יי' ליראיו. ואאלפך חכמה כי כן הוא האמת, שהוא בן העולם הבא. והמאה גם כן אמת הוא.

הכוונה כי הברכה אחת ומעין הברכה אחת, היא מצוה אחת. ובאותה המצוה תלוי הכל. והמאה שאמר הם עשר ספירות - שהוא מנין שלם שמהם תלוי הכל. והם עשר עשירות. והברכה אינה עולה כי אם עשר תיבות: ב"א י' אמ"ה אקב"ו, וכל תיבה ותיבה מאלו מורה ענין שלם. אמרו חכמי הסוד ז"ל: כי ברוך, הוא לשון מילוי. כמו: וברך את לחמך ואת מימך רוצה לומר: שימלא כל חסרונך בגידול וריבוי בלי חסרון. וזה שאנו אומרים: ברוך - שהוא שלם בכל שלימות. את"ה - מורה שהוא ית' וית' שמו נמצא. יהוה מורה ייחוד שהוא אחד. שנאמר: יי' אלהינו יי' אחד. אלהינו מורה השגחה. כי על כן נקראו הדיינים אלהים. שנאמר: עד האלהים יבא דבר שניהם. שהם מנהיגי העם ומשגיחים בענינם. מלך מורה שיש בידו לעשות כל מה שירצה, ואין מי שימחה בידו - כמלך, שאין מי שמוחה בידו כל אשר יחפוץ יעשה. העולם מורה החידוש כי מכתו ית' נתחדש ונתהווה מהאין המוחלט. אשר מורה שהשי"ת יצר ישראל לקיום העולם ובזכותם מתקיים. שהעולם לא נברא אלא

בעבור התורה והתורה נתנה לישראל. אם כן נמצא המבטל את המצוה כאילו מבטל התורה, והמבטל התורה כאילו מבטל מעשה בראשית, ומכחיש חידוש העולם ואין בו דעת. ולזה אמרו: כל מי שאין בו דעת אין מרחמים עליו. **קדשנו** בנפש השכלית לידע שמשפע האלהי היא באה. **במצוותיו** מורה שהתורה נתנה מן השמים והאומר אין תורה מן השמים אין לו חלק לעולם הבא. **וצונו** להודיע כי המצוות כולם הם לטוב לנו על צד החסד כמו האדון שמצווה לעבדו שימצא חן בעיניו. ואמנם מה שאמר בתחלה ברוך אתה לנכח ואח"כ אמר אשר קדשנו שלא לנכח יש בזה סוד גדול ובמקומו אבארנו בה. תדע כי הראשון יי' הגדול ולו אנו נותנים הברכה אעפ"י שהמצוות באות משאר מדות כאשר ידעת כי מצוות עשה ממדת החסד. ומצוות לא תעשה באות ממדת הגבורה. וזאת הברכה היא מצוה אחת. והיא מצוות ציצית שהיא שקולה כנגד כל התורה. וכבר ביארתי זה בענין הציצית. והניי מבאר לך עניי המאה ברכות וזה פרט: ראשונה ברכת נטילת ידים וכבר פירשתי למעלה בענין השכמת הבקר ושם תמצאנה כלל ופרט שכרה ועונש המזלזל בה. ואחריה ברכת אשר יצר עם שאר הברכות המורגלות בפי כל אדם עד ברוך שאמר הם כ"ב ברכות. וברוך שאמר וישתבח שנים. וברכת ק"ש - שחרית, מנחה ערבית. וברכת המינין אח"כ תקנוה כמו שאכתוב לקמן. וברכת ציצית. וברכת תפלין. ושני פעמים ברכת מזון. ושאר הברכות שמשלימין כל אחת ואחת כפי המאורע לו, וכפי מה שיהנה מן העולם מפירות ומשקים, וריח הבשמים, וכדומה, דבר שצריך לכרך עליו. לפי שהנהנה מן העולם הזה כמה שחייב לכרך עליו ולא כירך: מעל, ונקרא גזול להקב"ה שנאמר: **גזול אביו ואמו ואומר אין פשע**. וכתוב: **מארת יי' בבית רשע** - זה שנהנה מן העולם הזה, ואינו מברך על כל דבר ודבר מעין ברכתו. ואפילו על הראייה, כדאייתא בברכות פרק הרואה.

ברכת הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. נקרא שכוי על שם שצופה ומביט ויש לו בחינה, וכן תרגום: **ויבט** - ואשתכי. ועל דרך הסוד תדע, כי כל מה שיש למעלה, יש דוגמתו למטה. והתורנגול בעותיו המיוחדות לו צווה. ואז הוא זמן שהמלאכים יאמרו שירה. והקריאה הזו של תורנגול מיוחדת למעלה לבריאל. ומכחו צווח התורנגול של מעלה בקול שהוא ומכה בכנפים. והוא רומז לכנף הידוע. ובאותה שעה היש משכיל לראות לדרוש עבודת קונו, יקום לעסוק בתורה, כמו שהיו נוהגים חסידים הראשונים.

ובמדרש הזוהר. ר' אבא הוה אתי מטבריא לבי טרונייא דחמוי ור' יעקב בריה הוה עימיה. אערעו בכפר טרשא. כד בעו למשכב אמר ר' אבא למארי דביתא: אית הכא תורנגולא? אמר ליה: אמאי? אמר ליה: בגין דאנא קאימנא בפלגות ליליאי ממש. אמר ליה ההוא מארי דביתא: לא אצטריך, דהא אית לי סמנא בביתא. דהדין טקלא דקמי ערסי מלינא ליה מיאי ונטיף טיף טיף, ובפלגות ליליא ממש, אתרקו כולהו מיאי ואתגלגל הא קטפא ונהים ואשתמע קליה בכל ביתא, וכדין הוא פלגות ליליא ממש. וחד סבא הוה לי, דהוה קם בכל פלגות ליליאי ואשתדל באורייתא, ובגיני כך עבד

האי. אמר ר' אבא: בריך רחמנא דשדרני הכא. זכאה חולקיה דבר נש דקאים לאשתעשעא באורייתא, דהא קב"ה וכל צדיקייא דגנתא דעדן כולוהו צייטין לקליה. הה"ד: היושבת בגנים חברים מקשיבים. ולא עוד אלא, דקב"ה משיך עליה חד חוטא דחסד דיהוי תדיר נטיר ליה בעלמא, דהא עילאין ותתאין נטרין ליה. הה"ד: יומם יצוה יי' חסדו ובצילה שירה עמי. אמר ר' חזקיה: כל מאן דאשתדל באורייתא בהאי שעתא ודאי אית ליה חולקא טבא בעלמא דין ובעלמא דאתי.

למדנו מזה, שבשעה שהתורנגול קורא - הוא עת רצון ליי'. וכל מי שקם באותה שעה לעסוק בתורה, חוט של חסד נמשך עליו כל היום, ומצא חן וחסד בעיני כל רואיו, והקב"ה אוהב אותו ומשפיע עליו מברכות שמים ומל. **ברכת פוקח עורים**. כשמעביר ידיו על עיניו מברך אותה. ואחריה ברכת מתיר אסורים. וברכת מלביש ערומים וזוקף כפופים. כי אלו הארבעה ברכות הן שבח והודאה לשי"ת שחזר לו נשמתו המופקדת בידו כשאמר בידך אפקיד רוחי.

וארבעתם הם דוגמא לאדם. כשמת, ידיו ורגליו נאסרים, ועיניו מסתתמים. כנגדן: מתיר אסורים, פוקח עורים. כשפושטים בגדיו ללבוש תכריכיו: כנגד זו מלביש ערומים. כשקם ממטתו שהיה בה ישן, דוגמא דמת - מודה לשי"ת ומברך וזוקף כפופים. וכשיתחיל להשתמש בחושיו ואיבריו והולך על הארץ מברך - רוקע הארץ על המים. כשיכוין פסיעותיו וילך לבית הכנסת מברך - המכין מצעדי גבר. וכן כשיאזור מתניו הוא טעם להתעוררות השכל וזהו אזור ישראל בגבורה על ענין הנקרא גבורה כמו שאמז"ל: **אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום**. והיא נתונה לישראל כי היא כנסת ישראל של מעלה.

וטעם עוטר ישראל בתפארה תקנוהו על הנחת תפלין שרומזים אל תפארת ומלכות. וזה טעם בתפארה. והסוד: **עטרת תפארת לעמוסי בטן**. שהם ישראל שנאמר בהם: העמוסים מני בטן. וישראל הוא ישראל סבא שנאמר: **ישראל יי' אלהיו**. וכשלושב מנעליו מברך - שעשה לי כל צרכי. ובגמרא, כי אסר המייניה מברך - אזור ישראל בגבורה. ופירש הראב"ד ז"ל: המייניה על לבישת המכנסיים, שאנו חייבים בו משום: **ולא יראה בך ערות דבר**. והר"ם במ"ל פ"ה ענין אחר המייניה: חגורתו. וכן נראה מלשון הגמרא, כי אסר המייניה, אחר כי משי ידיה. ואין דרך בני אדם ללבוש מכנסיים אחר נטילת ידים. ובגמרא כשמניח סדינו על ראשו מברך - עוטר ישראל בתפארה.

ועתה רוב העולם נוהגין לברך ברכה זו אחר הנחת תפלין. וכן ראוי לעשות מההוא שכתבתי למעלה. כי תפלין של ראש הם כנגד התפארת, וכן אני נוהג. ויש מי שנהגו לברך מגביה שפלים ואין בה טעם כי כבר בידך זוקף כפופים. ומה שנהגו לברך הנותן ליעף כח שפיר דמי ומנהג יפה הוא, מפני שכשארם בא לערב בביתו והוא עייף ויגע וכשקם ממטתו בבקר כחו מתחדש עליו כמו שנאמר: **חדשים לבקרים**.

וברכת שלא עשני גוי להודות לשי"ת, שלא עשנו כגויי הארץ. לפי שהגויים נמשל כבהמות נדמו, ואינם כלום לפניו ית' שנאמר: **כאפס ותהו נחשבו לו וכתיב: וכשחק מאזנים נחשבו.** וברכת שלא עשני עבד לפי שאינו מצווה במצוות עשה ואין לו זכות אבות. ועוד שאסור לישא בת ישראל והרי הוא קרוב לגוי. וברכת שלא עשני אשה. מפני שאינה מצווה במצוות עשה שהזמן גרמה, ועוד שהאיש דומה לפועל שנכנס בשדה של חבירו ונטעה ברשותו. והאשה דומה לנכנס שלא ברשות. ועוד שאימת בעלה עליה, ואינה יכולה לקיים המצוות. ושמעתי טעם אחר למה שהנשים נוהגין לברך במקום ברכת שלא עשני אשה אומרות: **שעשאני כרצוני.** והטעם: **כמי שבא אליו הרעה ומצדיק עליו את הדין ואומר: ברוך הגזר בכך.** כך זו אומרת: **ברוך שעשאני כרצוני.** ועל דרך הסוד נשמת הנקבה שהיא באה מצד שמאל כל אצילותא מה תש לפחד יצחק. ומפחד יצחק להוד. ומהוד לרפה אינה באה דרך קו האמצעי כלל ולכן כל דם האדם וכל מרה שחורה כולה באה מן צד האם.

כתב הר"ם במז"ל: נהגו העם ברוב ערינו לברך ברכות אלו זו אחר זו, בין נתחייבו בהן, בין לא נתחייבו בהן. ואין לעשות כן כי טעות הוא בידם. ורב נטראי כתב בתשובת שאלה וזה לשונו: וברכות אלו לברך כל אחד ואחד בשעתא אי אפשר, מפני טנופת הידים. אלא כשהאדם נייעור משנתו, רוחץ פניו ידיו ורגליו כהוגן. ומתחיל ומסדרן וכל יחיד ויחיד חייב בהם. והרשב"א ז"ל כתב: **הא דאמרינן בפרק הרואה כי מתער לימא אלהי הנשמה, דמשמע, שאינו צריך ליטול ידיו דהא אחר כולן אמ' כי משא ידיה, מ"מ צריך לנקות ידיו במים או בעפר או בכל דבר המנקה.** והאידינא כל העולם נהגו לברך אלו הברכות אחר נטילת ידים. דכל זמן שאין ידיו נקיות אינו יכול לברכן על הסדר מפני זוהמת הידים וטומאתם כמו שכת'.

וחסידים הראשונים היו משימים כלי של מים סמוך למראשותיהם ובבקר בעמדו ממטתו נוטל ידיו ומברך כל אחת ואחת על הסדר עד חבלי שינה. וצריך לשאול יהי רצון מלפניך יאו"א שתרגילינו בתורתך וכו'. והטעם: **כי הבא ליטהר מסייעין אותו.** ולזה צריך לבקש מאתו ית' סיוע, שיצילנו נגד התה"ר שלא ישלש בו. ולא יבא לידי עבירה ולא לידי חטא ולא לידי נסיון, שלא יאמין האדם בעצמו עד יום מותו. ולא לידי בזיון שלא יתבזה צלמו הנקרא צלם אלהים, בסבת יצור הרע המתגבר עליו. וחותם בא"י הגומל חסדים טובים. ובריות שהאדם משא ומתנו זה בזה צריך לשאול שיצילנו האל מעיו פנים, שלא יעזו אחרים כנגדו ומעזות פנים שלא יעזו הוא פניו כנגד הבריות. ומשכן רע אפילו שלא יהיה לו עסק עמו עם כל זה אמרו: **אוי לרשע ואוי לשכנו.** כי מתגלגל חובה על ידי חייב. וחו"ל אמרו: לעולם ידור אדם עם שכנים טובים ואל ידור בשכונת רשעים, שאפילו יהיה ירא שמים נדון עמהם. וכן מחבר רע כתיב: **בהתחברך לרשע פריך יי' מעשיך.** מפגע רע שלא יפגע אחד מן הפגעים הרעים בהתעסקו בעסק עם הזה עם בני אדם. מעין הרע ומלשון הרע מבואר שלא יזק אחרים ולא יזיקוהו. מדין קשה שאם יזדמן לו איזה דין עם בני אדם במשאו ומתנו, שלא יבא להדין לידי דיין קשה. או דיין שהוא מקבל

שוחד או חנף, אלא שיזמן לו השי"ת דין ישר ונאמן, וירא שמים. וכן דין קשה ובעל דין קשה מבואר. בין שהוא בן ברית זה הוא ישראל. בין שאינו בן ברית הוא מאומות העולם. ומדינה של גיהנם מבואר. ויש אומרים ומחיבוט הקבר, ונראה כיתר, כי אין מי שלא יטעום חיבוט הקבר ואפילו נפלים. אלא שמצאתי בדברי רז"ל שהנפטר בערב שבת עם חשיכה תוך גבול ארץ הקרובה שניצל מחיבוט הקבר והם אמת ודבריהם אמת.

ומברך ברכת התורה ועיקר הברכה הם עשרים תיבות: ברוך אתה יי' אמ"ה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו בא"י נתן התורה. הכוונה כי השי"ת הוא אחד והאומה ישראל ג"כ אחד. שנאמר: יי' אחד וכתוב: ומי כעמך ישראל גוי אחד. מהו אחד? גם הם מיוחדים אליו. ולקחם מנתו וחלקו שנאמר: כי חלק יי' עמו. והאומות השליט הקב"ה, ומנה על כל אומה מהשבעים אומות שר אחד. מה שאין כן בישראל ולא משליט עליהם שום מלאך ולא שר, כי אם שמו הנכבד שנאמר: חלקי יי' אמרה נפשי. ולפנים ב"ה אבאר ענין זה בהגיעי אל פירוש עלינו לשבת. ומוה הטעם אנו אומרים בראש השנה תוך תפלת מעומר.

ואומר הערב לנו יי' אלהינו את דברי תורתך בפנינו. כי היא: עין חיים למחזיקים בה. ובה אנו חיים וקיימים בעולם הזה. ונצחיים לחיי העולם הבא. וחיותם: ב"א יי' המלמד תורה לעמו ישראל. ולפי דעתי ששתי ברכות אלו לאפושי בברכות תקנום. ולהקדים ארבע ברכות לקריאת התורה שאנו חייבים לקרוא בכל יום ויום מתורה שבכתב ותורה שבעל פה. ראשונה על דברי תורה. שנייה והערב נא יי' וחיותם ב"א יי' המלמד תורה לעמו ישראל. וברכת אשר בחר בנו עם חתימתה ב"א יי' נתן התורה. דרי ארבעה רמזים כנגד מעלות שם בן ארבע. והטעם שחייבנו לקרוא תורה שבכתב ותורה שבעל פה. לפי שתורה שבכתב נתנה לנו מלמעלה באמצעות התפארת שהיא אספקלריא המאירה היא העושה פלא. ותורה שבעל פה במלכות לבדה. ואלה שניהם, הם מנהיגים ישראל.

ולפיכך נבחרה לנו מתורה שבכתב פרשת ברכת כהנים לפי שבאמצעות פרשה זו היינו מתברכים מפי הכהנים בשעת עבודה ובהגיעי למקומה המיוחד לה אפרש בה כל הנמצא אתי ממקובלי האמת ב"ה.

פ' העקידה וסודה

וקורא פרשת עקידת יצחק להזכיר זכותו בשחק שיגן עלינו והיא טובה לכל דבר ולבטל כל גזירות רעות. **ובספר הזוהר** ארשב"י ע"ה: לית מאי דיבטל מותנא מן בני אנשא בקרבן עקידה דיצחק דאתמר ביה: **ויעקד את יצחק בנו**, אתקשר מדת הדין ואתעקד לעיל. ולא הורשו לקרבא לבד רכרכה דאיהו גבורה ועקידת יצחק מעלייא לישראל, לאדכרא לה בכל יומא בגלותא, דתגין עליהן מכל מערעין בישין, וקלא נפיק

מההיא זמנא: וא"ל תעש' לו מאומה. בגין דאתגבר רחמי על דינא, ורזא דמלה: הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, דאתגבר רחמי על דינא וימינא על שמאלא. ודא איהו: כי גבר עלינו חסדו ודא איהו עקדת יצחק דאתעקד קמיה אבוי ומסר גרמיה למיתה. בגין משיח וישראל דלא ימותון. ולא עוד אלא אפילו יהון ישראל בגלותא עברין על ע"ז ועל עריות ושפיכות דמים, זכות אבהן יגן עליהון מכל מערערין בישין.

סוד הקרבנות

וקודם שיקרא פרשת הקרבנות יתחנן לשם יתע' ויאמר יהי רצון מלפניך יי' א' וא' אבותינו שתמחול לנו את כל חטאתינו וכו'. ושיבנה בית המקדש בימינו במהרה, להקריב הקרבנות ככתוב בתורה. ויאמר פרשת צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי וכו'.

וקודם שאכנס בביאור הקרבנות אכתוב מה שמצאתי על ענין פרשה זו, מצאתיהו בליקוטי המקובל הרב האלהי ה"ר יוסף ׳ן גיקאטילה זצ"ל וזה לשונו. את קרבני לחמי לאישי להקריב לי. מאי לחמי? מאי לאשי? אלא, הכוונה לומר שכוונת הקרבן הוא לקרב ולליחד כל הכחות דין ורחמים. וזהו הכוונה באמרנו: לחמי לאשי, פי': לחמי לאשי כלומר: שזה הדיבור אומר התפארת. כמו שכתוב: וידבר יי' דהיינו: התפארת אל משה לאמר: צו את בני ישראל וגו' את קרבני. כלומר: זה הקירוב והייחוד שאני מצווה לכם - הוא לחמי. פיר': למדת החסד. שכל אותו הצד - הוא מדת רחמים. ולאשי פי': למדת האש. דהיינו: מקום הפחד. שכל אותו הצד הוא מדת הדין. וזה שאמרנו: לאשי, לאשים שלי. ואין הכוונה להם, לאשים, חלק בקרבני, אלא שאיחד הכל. פי': צד של חסד וצד של דין. והוא יתן לאשים שלו כלומר: לאשים שנאצלים ממנו, שהם כחות הדין. וזהו: להקריב לי. ר"ל: שהם, יקריבו לי. וכן במועדו, שהוא מלכות. ואם תבין זה, תבין סוד חתן וכלה, וסוד בת היתה לאברהם ובכל שמה. ע"כ דברי הרב. ואחר זה יאמר פרשת הקרבנות.

במדרש הנעלם. כד אתא רב דימי אמר לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא (מא) [מה] שרמו בכאן רמז: הקרבנות בטלו - לא בטלה התורה. האי דלא איעסק בקרבנות, ליעסק בתורה, ויתהני ליה יתיר. דאמר ר' יוחנן: כשפירש הקב"ה הקרבנות אמר משה: רבש"ע, תינח, בזמן שיהיו ישראל על אדמתם. כיון שיגלו מעל אדמתם, מה יעשו?! אמר ליה: יעסוקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה, יותר מכל קרבנות שבעולם. שנאמר: זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת כלומר: זאת התורה - בשביל עולה, בשביל מנחה, בשביל חטאת, בשביל אשם.

אמר ר' כרופדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענינא דקרבנא ותקרבנא, ויכוין בהו. ברית כרותא הוא: דאינון מלאכיא דמדכרין חובביהו

לאבאשא ליה, דלא יכלין למעבד ליה אלא טיבו. לכן תקנו רז"ל פרשת תמידין: כי התפלה במקום קרבן, כמו שרמזנו בפסוק: ונשלמה פרים שפתינו. ומזכיר בה - שני כבשים בכל יום. אחד בבקר ואחד בערב. הראשון - כנגד מדת רחמים. והאחר - כנגד מדת הדין. וכל המכוון בענין הקרבנות, כאילו מקרבן על המזבח. ולא זו בלבד אמרו חכמי האמת ז"ל, אלא שמקרב הכחות הקדושות זו בזו, ומקרב רצון השפל לרצון העליון, ופי' הקרבן: הרוח יורד ומתייחד בצורות הקדושות.

ובפסיקתא שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אמר: ארבעה דברים הראה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, ואלו הן: תו"רה וקרבנות, גה"נ"ם ומלכ"יות. תורה - לפיך אש. קרבנות - עגלה משולשת. גיהנם - תנור עשן. מלכיות - אימה חשיכה גדולה נופלת עליו. אמר לו הקב"ה: כל זמן שבניך מתעסקין בשנים - ניצולין משנים. כשיתעסקו בתורה ובקרבנות - ניצולין מגיהנם ומשעבוד מלכיות. ועתיד בית המקדש ליחריב וקרבנות ליבטל, במה אתה רוצה, שירדו בניך בגיהנם או שעבוד מלכיות?! ר' חנינא ב"ר פפא אמר: בירד לו את המלכיות. הה"ד: **אם לא כי צורם מכרם ואין צור אלא אברהם שנאמר: הביטו אל צור חצבתם והשי"ת הסכים על ידו שנאמר: וי' הסגירם.** ובב"ר יש ממרה זו במלות שונות. ובאלה שמות רבה. וזה אשר תעשה על המזבח הה"ד: קחו עמכם דברים ושובו אל יי' וזהו שאמר: ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך יי' לשמיע בקול תודה. יכול להקריב פרים ואלים?! ת"ל: לשמיע בקול. עתה, שאין בית המקדש קיים: קחו עמכם דברים. ואין דברים אלא תורה. שנאמר: **אלה הדברים.** הנה לך בביורו שהקב"ה חפץ בתפלתן של ישראל והיא רצויה לפניו כקרבנות כי בכח הקרבנות כחן של ישראל מתקרב ומתעלה מעליו לעליו וממדרגה למדרגה כמו שאמרנו.

ולהיות הקרבן סבת הורדת השפע והרוחניות והסתבך אש של מעלה באש של מטה אמר: את קרבני לחמי לאישי. אמנם, ריח ניחוחי - הרצון כזה: לפי שחוש הריח יריח מרחוק הדבר המורח. וכן אעפ"י שיש רוחק בינו ית' לבנינו, אם מצד חוץ מציאות מעלתו, ואם מצד חולשתינו יאמר שיריח ריח הפעולות הנמשכות ממנו. וזהו שאמר: **וירח יי' את ריח הניחח.** הריח ריחו של אברהם עולה מאור כשדים. הריח ריחם של חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש. הריח ריח דורו של שמד הנשרפים על קדושת שמו.

וכוונת רז"ל לומר: שהשי"ת משגיח ואוהב פעולות האיש השלם הדומות לפעולותיו. וזהו שאמר: ריח ניחוחי. נחת רוח שציויתי, ונעשה רצוני. כשאברהם השליך עצמו לכבשן האש לאהבתו ית' עשה קרבן מגופו לקדש שמו ברבים באור כשדים, ולהשלים רצון בוראו, וכדי לפרסם ייחודו יותר, הקריב בנו לעקידה. כן קרבן העולה הנעשה במקדש על ידי הכהן האלהי, מלוכש בגדי כהונה, כי מלאך יי' צבאות הוא, ועל ידו יקדש שמו, ותשרה שכינה בתחתונים, ויכירו מציאותו ואחדותו. כמו שקרה לאליהו:

וַיֹּאמְרוּ יי' הוּא הָאֱלֹהִים. והכל הכירו היותו מחויב המציאות ומשגית. ולפי שהקרבן יורה על ההשגחה ועל הייחוד לא תבטל לעתיד לבא ואף שיבטל ע"ז מן העולם.

ובספר הבה"יר. ומלת איש ואשה רמז לאש השכינה שנאמר: **אש אוכלת הוא.** וזהו סוד גדול. ועשיית קרבן תמיד אחד בבקר ואחד בערב רמז למדת יום ולמדת לילה, שצריך לייחדה בהשואות הזמנים. ואמר: כי זה האשה קרוב לשם המיוחד, וכן צריך לכיין בזבחתו שנאמר: **זבחת לאלהים יחרם בלתי ליי' לבדו, ליי' דווקא.** וכשמקרבין על גבי המזבח, רמז למזבח העליון - הנקרא רצון. שנאמר: **יעלו על רצון מזבחי.** על - שהוא מזבח העליון. ויכוין אז לשם הנכבד והנורא מעילוי לעילוי - עד שיתייחד בשם הגדול ית' ייחוד אמיתי. והברכה והחיים נמשכים אל עולם השפל. הנה שענין קרבן הוא הייחוד והוא לשון קרוב, ודיבוק נפש החייה לנפש המשכלת. לכך: **צוה השם ית' שזרק הדם.** שלא יקטרג המקטרג ויאמר - זה בעל חי, זה בעל חי, למה יהרג זה את זה? ובשכיל זריקת הדם לא יקטרג. ואם תבין זה, תבין מה שאמרו"ל במסכת שבת פרק מקום שנהגו: **עם הארץ - אסור לאכול בשר.** לפי שלא השכיל את נפשו. ונפשו הרי היא כנפש החייה - ולמה יהרג זה את זה? והטעם, לפי שהקב"ה התיר הבהמה הטהורה לישחט. ושיאכל אותה האדם, כדי שאותה הבהמה תתעלה מעילוי לעילוי, ממדרגת בהמה למדרגת אדם שהוא שכלי. ואם זה עם הארץ הוא בעל חי, בלתי שכל כבהמה: למה ישחוט אותה? מאחר, שאין מגיע לה שום עילוי?! ובכח הקרבן היה כח המקריבו מתעלה מעילוי לעילוי והכל תלוי במחשבה. ואם תשכיל בפסוק: **אדם כי יקריב מכם קרבן ליי'.** כי יקריב קרבן לא נאמר, אלא מכם. לרמז: מן המכים ומן החלשים. כי המקריב הקרבן היה צריך לשבור גופו ונפשו ולהכניע גאותו, כי אין קרבנו מתקבל באופן אחר.

וכן עתה, שאין לנו קרבן בזמן הגלות כי אם שיח תפלותינו: צריך שיתפלל האדם בכוונה שלימה וכלב גשבר, כי **קרוב יי' לגשברי לב.** וכשם שמבחר הקרבן הוא חלבו ודמו - כן האדם. בהתפללו בהכנעה ושבירת לב: הקב"ה אינו מחזירו ריקם. ולזה תקנו ז"ל בוידוי המתענה לומר: בזמן שבית המקדש, קיים היה אדם מביא קרבן ומתכפר לו, ועכשו שאין קרבן, ולא כהן גדול, יהא חלבי ודמי שנתמעט בתענית, כחלב ודם המונח על גבי המזבח. והסוד כי הדם הוא אדום רמז לחטא. וחלב לבן רמז לכפרה. שנאמר: **אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו.** ולא לחנם אמז"ל: היושב בתענית נקרא - חסיד. שמשפיל רוחו ומכניע יצרו במיעוט חלבו ודמו. והוא בזמן הזה - מקום קרבן ומזבח כפרה, שהחלב נשרף בו.

וזהו שתקנו לנו שלש תפלות אלו: שחרית, מנחה, ערבית. וברעיית מהימנא. את הכבש אחד תעשה בבקר. דא צלותא דשחרית. דאתמר בה: **וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני יי' ואוקמוה רבנן, דלית עמידה אלא צלותא.** ואת הכבש השני תעשה בין הערבים לקבל צלותא דמנחה. דתקין לה יצחק. הה"ר:

ויצא יצחק לשוח בשדה לפני שנת ערב ולית שיחה אלא צלותא. צלותא דערכית לקביל אמורין ופדרין דמתאכלין כל ליליא. ויעקב תקין לה. הה"ד: ויפגע במקום וילין שם כי בא השמש ולית פגיעא אלא צלותא. וכבר ידעת סוד: אדם קרבן ליי' ומן הבקר קרבנכם - למטה. ואש המזבח תוקד בו. ובהתקרב זה למטה במזבח שהוא מאכנים שלימות, יעורב כח למעלה. ועל ידי כן יתקרב למעלה המקריבים, ויתעורר עליהם רוח ממרום ויורם הש"ס לש"ס. כמו שכתוב בספר הבהיר: ויתקבל ברצון באש, שהיא ברה כחמה ורבוצה כארי.

וכשישראל עושים רצונו של מקום למטה. שכינה הנקראת אש, שופעת ומשגחת בתחתונים בכת חסד - הנקרא פני אריה. ובעת הזעם היא משגחת ככלב, רמז למשמרה שנייה שהכלבים צועקים. וכבר ידעת כי מן המים יצא אש. וכבר נתבאר כי כפי פעולת הצדיק למטה יתעורר צדיק עליון: וצדיקים ירשו ארץ. כי בין שני צדיקים עומדת. ואם ח"ו למטה יפעלו עבירה יעבירה חוץ לגדר. כי היא נקראת תחבולה, ותלויה בפעלם. כד"א: והוא מסכות מתהלך בתחבולותיו לפעלם [איוב ל"ז]. אזי היא בדין עליהם. ומושכת אש מן הצפון. מאי תקנתיה? ליקרב קרבן בצפון וליתנו על המזבח באש, ואז תתקרב למקומה עולה אשה אש' ה' נתקרב.

והתמידים. שני כבשים: לטעם שפירשנו. וקיום האש על ידי המזבח הוא כנגד העטרה. מפני שהוא פעולת יום ולילה לא תשבות. להורות על קיומה, וכי הנהגת עולם זה - על ידה. ואמרו: כי אוכלת כל המקטרגין. כדאמרי': אש אוכלת אש. ואמר מר: הושיט אצבעו כינייהן ושרפן. על שקטרגו בצורה הקדושה שהוא הדר זה העולם השפל, והוא המקשר עליונים בתחתונים, וחיבור העולמים בו.

ודע כי השכלים יראים להתקרב, ובקרבן מתקרבים. ואברהם אבינו ע"ה לקרבן נתכוון בסוד: בן בקר רך וטוב והוא ראשון בקרבנות התורה ובקרבות אדם. וידוע בסוד הצדיק: כי בכור שורו הדר לו. נמשך מזה כי ענין הקרבן, הוא קירוב הכוחות ושמותיו של השי"ת ית'. וכל מי שמקריב קרבן הוא מורה על שמות הייחוד כמו שנאמר: והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה בתוספת ה"א לפרש, כי ה"א אחרונה שבשם יתירה. כי השם הנכבד עיקרו יה"ו כמו שהביא בעל ספר יצירה. והוא שם אהיה. כי כן חשבנו והוא הטבעת. וחכמי האמת אמרו: שה"א אחרונה יתירה, והיא מוכנת לקבל תחלה כי היא למטה משאר אותיות השם, ולכן נקראת ה"א זו מזבח, ומשם תתחיל המחשבה מעילוי לעילוי, עד המחשבה הטהורה.

ר' אבא פתח: עורי צפון: אילין עולות דנשחטות בצפון. בגין דאינון מחשבות בצפוני ליבא. ובאתר דדינא. בגין דמחשבה אישחכא בליליא בזמנא דדינא אשתכח. ורוח צפון מנשבא בפלגותא דליליה, כך מתערי אנשי וכנור דדוד מנגן מאליו, ומחשבתן דבני נשא מתעריין. ובזאי תימן - אלין שלמים דנשחטין בדרום. בגין דאנון שלמא

דכלא שלמא דעלאי ודתתאי, ואינון שלימו דסטרי עלמא. שלמא דכלא מסטרא דמהימנותא. ושלמים - בגין דאינון שלמא דכלא. בעלים אכלין מינייהו ומתהניין מנייהו, דהא שלמא הוה ליה, ולכל עלמא בדרגא חדא.

חטאות ואשמות: נאכלין לכהני, בגין דאינון זמינין לכפרא עלייהו ולאעברא חובייהו.

ומכל קרבני לא חביבין קמי קב"ה כמו שלמים, בגין דאשתכח שלמא בעילאי ותתאי.

סוד הקטורת

ועילא מכולהו קטרת, דאיהו שלים מכלא ולא אתיא לא על חטא, ולא על אשם, ולא על עון, אלא על שמחה, כד"א: **שמן וקטרת ישמח לב.** והא אוקמוה, ועל דא קטרת לא מתקרב אלא בזמנא דשמן מתקרב. **הה"ד:** **והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהשיבו את הנרות יקטירנה.** וכתיב: **ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה.** בגין דאשתכחו שמן וקטרת כחדא.

תא חזי שלמים בכלא הוא שלמא וקטרוגא לא אתער בעלמא. אבל קטרת קשיר קשירו דמהימנותא. ולזה נהגו לומר פטום הקטרת בכל יום שני פעמים - אחת בבקר. ואחת בערב. והנה לך בבירור: שחביב קטורת לפני הקב"ה מכמה קרבנות ועולות. **ובספר הזוהר.** תא חזי, מה כתיב: **קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת.** מ"ט? **כי יצא הקצף מלפני יי' החל הגף.** דהא לית תבירו לההוא סטרא בר מקטרת. דלית לך מלא חביבה קמי קב"ה כקטרת. מכאן, לבטל חרשין ומילין בישין מביתא. ריחא ועשנא דקטרת דעבדי בני נשא לההוא עובדא ואיהו מבטל, כ"ש קטרת. מלה דא - גזרה קיימא קמי קב"ה, דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא עובדא דקטרת ישתויב מכל מלין דחרשין בעלמא, ומכל פגעין בישין, ומהרהורא בישא וממותנא. ולא יתוק כל ההוא יומא, דלא יכיל סטרא אחרא לשלטאה עליה, ויצטריך דיכוון ביה.

אמר ר' שמעון אי בני נשא הוו ידעי כמה עילאה איהו עובדא דקטרת קמי קב"ה, הוו נטלי כל מלה ומלה מיניה והוו סלקי לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא. ומאן דאשתדל ביה. בעין לאסתכלא בעובדא דקטורת, ויכוון ביה בכל יומא: אית ליה חולקא בהא עלמא ובעלמא דאתי, ויסתלק מותנא מיניה ומעלמא, וישתויב מכל דינין דהאי עלמא. מסטריין בישין ומדינא דגיהנם, ומדינא דמלכו אחרא. עוד שם. ת"ח, מאי דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי קטרת ולאחבא קמי מאריה, דהא סיוע איהו לאסתלקא דינין מיניה, ובהאי ודאי מסתלקין מיניה, אי הוא רגילא בהאי לאדכרא תרין זמנין ביומא: בצפרא וברמשא. דכתיב: **קטרת סמים בבקר בבקר וכתיב: בין הערבים**

יקטירנה, ודא הוא קיומא לעילא דכתיב: קטרת תמיד לפני יי' לדורותיכם. ודא הוא קיומא דעלמא לתתא, וקיומא דעלמא לעילא.

בההוא אתר דלא אדכר בכל יומא עובדא דקטרת - דינין דלעילא שריין ביה, ועמין אוחרנין שלטין עליה. בגין דכתיב: קטרת תמיד לפני יי'. תמיד - איהו קיימא לפני יי', יתיר מכל פולחנין אוחרנין. עוד שם. חביבא איהו עובדא דקטרת דהוא יקיר וחביב קמי קב"ה, יתיר מכל פולחנין ורעותין דעלמא. ואע"ג דצלוחא איהי מעלייא מכלא - עובדא דקטרת הוא יקיר וחביב קמי קב"ה.

תא חזי, מא בין צלוחא לעובדא דקטורת? צלוחא אתקיננו לה באתר דקרבנין דהוו עבדי ישראל. וכל אינון קרבנין דהוו עבדין ישראל לאו אינון חשיביין כקטורת. ותו, מא בין האי להאי? אלא, צלוחא איהו תיקונא לאתקנא מא דאצטריך. קטורת עביד יתיר מתקון, וקשיר קשרין ועביד נהירו יתיר מכלא. ומאן איהו דאעבר וזהמא ואי זכי, משכנא כלא איתנהיר ואתתקן ואתקשר כחדא. ועל דא בעינן לאעבר וזהמא מעלמא דאיהו תיקונא דכולא בכל יומא ויומא. כגוונא דההוא קרבנא חביבא דאתרעי ביה קב"ה. ומצאתי בספר התמונה וזה לשוני: צורך המקדש בעד הקרבנות. וצורך הקרבנות בעד הקטורת. וצורך הקטורת בעבור טהרת הנשמה. וטהרת הנשמות כדי שידבקו בשכינה, והשכינה חשוב אל מחצבתה. וזהו: כי ישוב הרצון, הנשמה - נקראת רצון. שנאמר: בחידי רצתה נפשי לרצון. ר"ל: לשם הנקרא רצון. והסוד: "הי רצון מלפניך" ע"כ. מכאן תבין ותדע כמה מעלת הקטרת ותועלת הנמשך לאומרו בכל יום - ועונש המבטלו - לפחות פעם בבקר אחר הקרבנות.

ובמדרש הנעלם אמר ר' פנחס: זימנא חדא הוינא אזל באורחא וערעות ביה באליהו ז"ל אמינא ליה: לימא לי מר מלא דמעלייא לברייא. אמר לי קיים גזר קב"ה ועאלו קמיה כל אילין מלאכייא דיממנן לאדכרא חוכיהון דבני נשא: די בעידנא, דבני נשא ידכרון קרבנייא דמני משה. אתגזר, וכרחא אעבר על כל חילא דשמייא: דאי יעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויימרון ברעות נפשא ולבא, עניינא דקטרת כושמין דהוו להו לישראל, דאתבטל מותנא מינייהו.

אמר ר' יצחק: בא וראה מה כתיב: ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת. אמר לו אהרן: למה? אמר משה: כי יצא הקצף מלפני יי'. מה כתיב? וירץ אל תוך העדה והנה החל הגוף בעם. וכתיב, ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכיל מלאכא דמחבלא לשלטאה, ונתבטל מותנא. יראה מדברי אליהו ז"ל שאין לומר פמם הקטורת חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות שקדושה נמצא שם: כשם, שאין רשות להקטיר קטרת סמים חוץ למקדש מפני קדושתו. ומכל מקום מותר לאומרו בכל מקום במהרה. ומצאתי כתוב בתשובת שאלה, שאין לאומרו בעל פה כי אם מתוך הכתוב כדי שיכוין היטב ולא יטעה אפילו באות אחת, שחם ושלוש נפסל בחסר ויתר, דומיין דסמנים שאין להוסיף ואין לגרוע. ובספר דשלמה מלכא. קטרת: הוא לחדווא ולסלקא מותנא. מ"ט?

בגין דדינא מהאי דלבר אשתכת, וחדוותא וחדו וקשורא דנהירו ההוא פנימאה דכולא ביה קיימא, וכד האי אתער כל דינא, אסתלק ולא יכיל למעבר דינא. ובגין כך: קטרת קיימא לבטלא מותנא. וע"ד קטרת, הוא קשירו דכולא ודא אתקריב בההוא פנימאה.

מעשה ברבי אחא דהוה אזל לכפר טרשא. אתא לגביה אושפיזיה. לחישו עליה כל בני מתא. אמ': גברא רבא אתא הכא ניזיל לגביה. אתו לגביה, אמרו ליה על אוברנא. אמר להו: מהו? אמ': ליה: דאית שבעה יומין דשארי מותנא במתא וכל יומא אתתקף ולא אתבטל. אמר להו: ניזיל לבי כנישתא ונתבע רחמי קמי קב"ה. עד דהוו אזלי, אתו ואמרי: פלוני מית, ופלוני מית, ופלוני ופלוני נטו למות. אמר להו ר' אחא: לית עתה לקיימא הכי דשעתא דחיקא טובא. אבל, תפרישו מנכון ארבעין בני נשא מאינון דזכאין יתיר, עשרה, עשרה לארבעא חולקין, ואנא עמכון. לכל זוויתא דמתא עשרה, ואמרו ברעות נפשכון ובכוונה שלימתא עניינא דקטרת בוסמין דיהב קב"ה למשה, ועניינא דקורבנא עימיה. עבדו כן תלת זמנין. ואעברו בכל מתא לארבע זוויתא, והוו אמרין כן. לבתר, אמר להו ר' אחא: נזיל לאינון דאושישו למות, אפרישו מנייכו לבתיכון ואמרו כדן. וכד תסיימו פטום הקטרת ועניינא דקורבנא אמרו פסוקייא אילין: ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני יי' החל הנגף. ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם. ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. וכן עבדו תלת זמנין ואתבטל מותנא מינייהו. ואינון דאושישו לממת איתסיאו. בה שעתא שמעו ההוא קלא דאמר: סתרא סתרא קמייטא אוחילו לעילא, דהא דינא דשמיא לא אשרי הכא, דהא ידעי לבטלא ליה. חלש ליביה דר' אחא. אדמוך. שמע דאמרין ליה: כד עבדת דא, עביד דא: זיל ואימא לון דיחזורון בתשובה, דאינון חייבין קמאי. קם ואהדר להו בתשובה שלימתא וקבילא עלייהו דלא יתבטלון מאורייתא לעלם. ואחליפו שמא דקרתא וקארין לה מאתא מחסיא. תא חזי קטרת מקשר קשרין ואחד לעילא ותתא. ודא מעבר מותנא ורוגזא דלא יכיל לשלטה בעלמא. בגין דלא יכלין כל סטרא בישא ומקטרגין למיקם קמיה דקטרת. ועל דא איהו חדווא דכולא וקשורא דכולא. ובשעתא דמנחה דינא שרייא בעלמא. והאי צלותא מעבר רוגזא מעלמא, ודינא קשייא דשליט השתא בהאי זמנא אתדחייא. וכל רוגזא וכל קטרוגא אתעבר מן עלמא, מאי טעמא? בגין דאיהו מנחת ערב דדינא תלייא בעלמא. וזהו סוד: תכון תפילתי קטורת לפניך. כל זה ראיתי להארץ בענין הקטרת והקרבנות כדי שיהיה האדם גם בכל יום ויום לוטם אותם והנה שכו אתו. ואחר פטום הקטרת נהגו לומר: אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה קבל רינת עמך שגבנו טהרנו נורא נא גבור דורשי ייחודיך כבבת שמרם ברכם טהרם רחמי צדקתיך תמיד גמלם חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך שוועתינו קבל ושמע צעקתינו יודע תעלומות. והוא מסודר על שם בן מ"ב הנרמז ביי' גם

סיני בקדש. והשמות היוצאים מזה אבארם בסוף החיבור ב"ה בכלל תפלת הייחוד לר' נחוניא בן הקנה. ואומר רבון העולמים ואדני האדנים אתה ציויתנו להקריב קרבן התמיד וכו' עד ונשלמה פרים שפתינו.

פי' משנת איוהו מקומן

ושונה משנת איוהו מקומן. והם חטאות ואשמות ועולה ושלמי צבור וכולהו ילפינן להו מקראי. פר ושע"יר. פר הוא פרו של אהרן, שנאמר: בואת יבא אהרן אל הקדש. ושע"יר, הוא של יום הכפורים. שנאמר: והקריב אהרן את השעיר וגו' ודמן טעון הזייה על בין הבדים שנאמר ולקח מדם הפר והזה. חטאות הציבור והיחיד. כיצר, עלה בכבש ופנה לסוכב: הוא המאור העליון המקיף את הכל וכוונתו להמשיך ממנו עד בית מלכותו ולזה אמר ובא לו לקרן - הוא קרן דוד. דרומית הוא חסד אברהם שנאמר חסד לאברהם והסוד: ויסע אברהם ה' צפון ונסוע הנגבה. ושם הוא עץ החיים וצריך הזאה במזרח שהוא האב העליון שמשם זורח האור. וזהו שאמר דרומית מזרחית. וצריך להתקשר דרום במזרח ולייחד מזרח בצפון, שהיא אם הבנים. לפי שהוא המשקה הנטיעות אשר בגן ונקרא צפון. לפי שממנה נאצלת מדת הדין הקשה. ואם - היא רחמים. ואח"כ צפונית מערבית, לקשור אותה עם בתה. ואח"כ מערבית דרומית חחר ממקום שהתחיל כדי לייחדה ברחמים. והכהן היה מעורר מדת החסד על ישראל ולפיכך משלים שם כי שם ביתו. והכהן פועל פעולה זו למטה ומתוך הפעולה מעורר הדברים העליונים למעלה להתברך מהמקור העליון, ומשם יפרד לעולם הנפרדים. ואז יתברך עולם השפל.

העולה היא סוד התקשרות הכל עם המחשבה העליונה הנקראת קדש קדשים. ולפיכך, נקראת על שמה. והיא כליל: לפי שבא על ההרהור. ולפיכך, מוקדה על המזבח כל הלילה, שהוא שעת ההרהור. ושחיתתה בצפון, שבאה לכפר על שהמשיך לבו למחשבה רעה לצד הצפוני. ומפני שעולה עד המחשבה העליונה שאין לשום בריה חלק בה נשגה. אין לבעלים ולא לכהנים בה מאומה. והיתה זכר ולא נקבה לפי שהיא למעלה מן המדות.

זבחי שלמי ציבור רומזים לאם עולם, ולפיכך היו קרבין במתן תורה יום החמשים. כנגד חמשים שערי בינה, ולפיכך שחיתתן בצפון - והוא הצפון העליון.

התודה ואיל נזיר הוא קרבן שלמים שלפנים שמביא עם המנחה. שנאמר: וזאת תורת זבח, אם על תודה, וגומר. שחיתתן בכל מקום ואפילו בדרום, לפי שבאים להטיל שלום ולהשלים המדות אליו.

שלמים לפי שהם למטה נקראים קדשים קלים, שהמדות התחתונים נקראים בשם זה לפי שאינן בקדושת העליונות. וקרבן שלמים בין זכר בין נקבה כי הוא לקר האמצעי המשלים בין המדות והכלול מהם.

הבכור הוא בכור בהמה. והמעשר מעשר בהמה. ושניהם כנגד חכ"מה אחרונה, שגם היא נקראת בכור. שנאמר: **גם אני בכור אתנהו**. והמעשר כנגד העשירית. ולפיכך הם קדשים קלים. ויש בהם חלק לכהנים והוא הבכור, כי משם הם מקבלים, ולפי שהמעשר רמז לעשירית, יש בו חלק לבעלים.

והפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא צלי. הטעם: לרמוז שכח העשירית בלילה וממשלתה הגדול הוא עד חצות. וריח הצלי הוא גדול מהמבושל, כענין שריפת הקרבן, לא נחוש על הפגיעה, כי ליל שמורים הוא ליי'. ולרמוז שאין כח בשליח והכל נעשה על ידי המשלח: נאכל צלי. ואם תאמר, מאי שנא קרבן פסח שלא היה נשרף, כי אומרים: שהקרבנות היו נשרפין וקרבין, לסתום פה המקטרגים?! אבל, קרבן פסח לא היה צריך לזה מפני הטעם שאמרנו - כי ליי' שמורים הוא ליי'. ובי"ה ארחיב לך ביאורו. ואחר משנה זו נהגו לומר ברייתא של שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם והם עקר תורה שבע"פ. והטעם שנהגו לקרות מתורה שבכתב ותורה שבע"פ לקיים מה שאז"ל: לעולם ישלש אדם שנותיו. שלש במקרא, שלש במשנה, שלש בתלמוד. שיקרא בכל יום חלק מכל אחד מהם.

פי' משנת אלו דברים

ואומר משנת אלו דברים שאדם עושה אותם אוכל פירותיה' לעולם הזה והקצן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש, והכנסת אורחים, וביקור חולים, והכנסת כלה, ולויה למת, ועיון תפלה, והבאת שלום בין אדם לחבירו. ותלמוד תורה כנגד כולם.

מן הראוי להסתכל במשנה זו בסוד מופלא ונעלם. וכלולים בה עשרה דברים - מפז יקרים ומפנינים. כי דבריהם ז"ל כולם נכוחים למבין. ודבריהם ברמיזה - למי שחננו האל בינה. להבין דבר מתוך דבר. ראשונה כבוד אב ואם רמז: לאב העליון שהוא כת"ר עליון אור ק"דמון. ולאם שהיא אם הב"נים שמחה: אם ש"למה. לכן, כל המצוות תמצאם תלויות בא"ב וא"ם, שהם כת"ר עליון ביי"נה.

מה צח מאמרם ז"ל באמרם: שתי מצוות גילה הקב"ה החמורה שבחמורות הוא כבוד אב ואם, רמז לאב ואם שאמ', לפי שהוא עולם העליון שהוא גבוה על גבוה, לפיכך היא חמורה מכל המצוות. לפי שהיא בנין אב לכל המצוות החמורות. ולכך נאמר בה: **והארכת ימים**. הה"ד: **כבד את אביך ואת אמך** למען יאריך ימך על

האדמה. שהיא ארץ העליונה, שהוא כולו ארוך ורחב. **הה"ד:** התבוננת עד רחבי ארץ. והם הנקראים ימים ארוכים לפי שכל העולמות יתפסדו בשמיטה. וכתר חכמה בינה. הם קיימים לעולם ולדורי דורות. **הה"ד:** דור הולך ודור בא. **והארץ** - כתר חכמה בינה: לעולם עומדת. ולפיכך, נקראים ימים ארוכים. ומי שנוהר במצוה זו אהוב למעלה ונחמד למטה, וזוכה לכתר עליון עולם שכולו טוב, עולם שכולו ארוך. **הה"ד:** על האדמה. כנרמז לעיל, על האדמה דווקא.

והקלה שבקלות היא שלוח הקן. **הה"ד:** שלח תשלח את האם כי הקן רומז: למטרוניתא, שהיא העט הנקראת ק"ן לעופות העליונים, והם הנשמות הקדושות הפורחות מן עומק של הנחל - הוא כע. שהוא המבוע של כל. ומקננין על האילן הידוע הוא תפארת, שהוא עץ החיים. ומשם נשלחים העופות אל כנסת ישראל הנקרא ק"ן. **הה"ד:** אשר שם צפרים יקננו. כי כל הצפרים שהם נשמות הקדושות הם מתקננין שם כי היא כמו הקן לעופות, כך היא קן לנשמות. לפיכך, היא מצוה קלה. העט - נגד כח"ב. שהם עליונים. כי אין לה אור מעצמה, אלא מה שמשפיעין לה העליונים מן השפע הקצוב לה. ואע"פ שהיא קלה מכלם, אינך רשאי לחבר את האהל אלא בה. כדאיתא שם בספר נצירה: נעוץ סופן - שהוא עט. בתחלתן - שהוא כ"ע. ותחלתן בסופן. כי אין דרך לייחד הייחוד אלא בגללה. ולכן תראה שכמו שכ"ע: הוא בנין אב לייחוד. כך ע"ט: הוא בנין הייחוד.

לכך גילה הקב"ה אלו שתי מצוות לישראל שהם תחלה וסוף. כ"ע וע"ט. להודיע ששתי מצוות אלו שוים. מה שבזה יש בזה. לפי שכל העליונים כלם נראים בה. וכל מי שיעלה במחשבתו פחות מזה, אין לו חלק באלוהי ישראל ולא בתורתו וטוב לו שלא בא לעולם ועליו נאמר: ונרגן מפריד אלוף.

שנייה. גמילות חסדים. זהו מה שגומלים בני אדם אלו לאלו במעשה ובדיבור כגון מי שמלוה מעותיו שלא ברבית, וכיוצא בזה. ואמז"ל: גדול המלוה מעות לעני בשעת דחקו יותר מן הנותן לו צדקה. כי הנוטל צדקה מתבייש ומלביץ פניו, ודמו נשפך. לפי שהיא מן הנצרכים. ויד בעל הבית על העליונה, ויד העני על התחתונה. ושנינו: שתי ידות ברא הקב"ה בעולם. יד בעל הבית, ויד העני. יד בעל הבית כשהוא נותן למעלה ויד העני שהוא מקבל למטה. הע"ני עומד בחוץ, ובע"ל הבית עומד בפנים. פירוש: העני - העט. ובעל הבי"ת - ת"ת. הע"ט - פושטת יד לקבל מתת: וזהו דומיא יד העני. ויד העשיר, כמה צריך לתת תושבחות והודאות לאשר בראו ועשאו מן הנותנים, ולא מן המקבלים. כי בתתו לעני - ידו על העליונה. וכדי שלא יתבייש מי שידו על התחתונה, ציונו רז"ל: לתת לו דרך הלואה. וזה רצו לרמוז בפסוק: כי בגלל הדבר הזה. גלגל הוא שחזור בעולם. וקיום העולם הוא בזה. כמו שאמרו: על שלשה דברים העולם עומד. על התורה - תת. ועל העבודה - ע"ט. ועל גמילות חסדים - כלולה משתיהן.

ועל דרך הסוד: העני העומד בחוץ. רמז: לכנסת ישראל - היא ע"ט. ועומדת חוץ לבית - הנקרא ת"ת. הנקרא, בית למלך העליון כ"ע. כשיבוא לטייל ולהשתעשע עם הצדיקים בגן עדן יכנס באותו בית - שהוא היכלו תת. עם שס"ה מיני מאורות, וכולם הם באים להאיר לבית, הנקרא בית היכלו ושהוא תת, של המלך שהוא כ"ע. לכך הוא נקרא בעל הבית. ד"א בעל הבית - הוא כ"ע. שנקרא בעל הבית - כי הוא אדון ושלט על הבית, שהוא ת"ת. והסוד: להיות כל איש שורר בביתו. לפיכך דרך בעל הבית עומד מבפנים. לפי שעולם העליון הרמוז לכ"ע, הוא עומד לפני ולפנים מן הפרוכ"ת, הרמוז לת"ת, לפי שהוא נסתר ונעלם. והעני, שהיא המטרוניתא: עומד בחוץ. שהוא חוץ למחנה שכינה עילאה - שהוא ת"ת. לפיכך: העני העומד חוץ, צריך לבעל הבית העומד בפנים - שהוא רמז לכ"ע. ומה שאמר: פשט העני את ידו לפנים. ר"ל: שהויות העט - הם מתעלות, עד עולם העליון, שהוא לפנים, ופושט ידיו לקבל. ובעל הבית - שהוא כע נותן לתוכה.

ועיין מה שלא אמר לתוך ידו אלא לתוכה. ודאי כי הוא נותן כל טוב עולמו אל העני, שהיא כנסת ישראל היושבת ענייה ודלה בין עם אכזר וצורר. ולכך הוא מרחם עליה ומטיב לה כל זה הטוב.

שלישית. והשכמת בית המדרש: כי בית המדרש היא עטרת ישראל. הה"ד: דורש אותה תמיד מראשית השנה ועד אחרית השנה. כי כע: הוא הוא דורש ופוקד כנסת ישראל שתי זמנים ביום: בקר וערב. ולא יסור השגחתו ממנה, והסוד: חדשים לבקרים רבה אמונתך. כי הוא מחדש אותה בכל יום בגוונים ובמאורות עליונים. כי עיני יי, שהוא כע: פקוח לעולם ומשגיח, באותו המדרש הרמוז, לעט - שחרית וערבית. והסוד: בערב היא באה ובבקר היא שבה.

רביעית. והכנסת אורחים. הוא פנה מפנות התורה, והיא מצוה גדולה עד מאד. וכן מצינו גבי שאל שכתוב: ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי וגו' ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. חסד בשביל מה שעשה עם מרע"ה, שהכניסו והאכילו לחם מעלה עליון הכתוב, כאלו עשה בכל ישראל, כי שקול היה משה ככל ישראל. א"כ למדנו מזה שהמכניס אורח לביתו ומאכילו ומשקהו כאלו קיים עולם מלא. ובפרט אם הוא נצרך. ובזכות זה העני או האורח הקב"ה מרבה גשמים וטללי רצון ברכה וגדבה בעולם. שנאמר: פתוח תפתח. אם אתה פותח ידך לעני תהיה סבה שהשמים יפתחו בעדך ובעד כל העולם.

והיאך תמצא מצוה מובחרת מזו? בהכניס האורח העני העלוב, בא מן הדרך וכחו מעונה, אם תמצא לו מקום לנוח, להתלונן, ולהסתר מזרם וממטר, ודבר על לבו באכילה ושתייה ממה שחננך אלהיך ובוזה תזכה להקרא בן לאברהם אע"ה, שהיה לו בית באמצע פרשת דרכים ופתחיו פתוחים מד' צדדי הבית. שמכל צד האורח נכנס

ואינו טורח לסבב למצוא הפתח. ולא עוד, שהנכנס מפתח זה יוצא מפתח שכנגדו כדי שלא יתבייש מפני עובדי דרכים. ולא עוד, אלא שהיה מחזר אחריהם ורץ לקראתם שנאמר: **וירא וירץ לקראתם** ועליו נאמר: **יש מפורז ונוסף עוד**. והיה מאכילהו ומשקהו ומדבר על לבו, ומחזירו למוטב ומקריבו לאמונה.

וכך היתה שרה אמינו עושה לנשים. מגיירת ומכניסתן תחת כנפי השכינה. ואינם יוצאים משם אנשים ונשים עד שנכנסין תחת כנפי השכינה. ואח"כ שולחים ומלרים אותם. וזה רמזו בר"ת: **א'ש'ל': אכילה שתייה לוייה** וזהו שכתוב: **ידינו לא שפכה**. **בה"א**: לרמז, כי חמשה דברים צריך אדם לעשות לצאת ידי חובת מצות האורח. ואלו הן: אכילה, שתייה, נחמה, לינה, לוייה. ואיוב היה מתפאר במדה זו שנאמר: **דלתי לאורח אפתח**. אשרי כל מי שידמה לאברהם אבינו ויחזיק במצוה זו יזכה הוא לסוד המצוה. כי העני הנצרך, שהיא מטרוניתא עניה וענתות מכל המדרגות. והסוד: **עני ורוכב על חמור**. תפארת ישראל, שהוא בעל הבית. מסתכל בדוחקא ויודע צרתה, שכחה מעונה בין התמורות, והוא מכניסה לביתו ומושיבה בהיכלו. כי ביתו פתוח לארבעה צדין: מזרח, מערב, צפון, דרום. בשביל שהוא מקבל האדם מצד הגבורה שהוא דין הקשה. ופתוח לדרום, שהוא מקבל הלובן מצד החסד שנקרא דרום. ופתח למערב רומז ליסוד שהוא פתוח לו. נמצא שת"ת שנקרא, בית פתוח לרווחה לארבע רוחות העולם.

ד"א ביתו של אברהם רומז לחסד של הת"ת לארבע צדין כמו שאמר'. ובהסתכל חסד שהוא אברהם בעני הידוע אזי מכניסו בביתו ומענגו ומפנקו בתפנוקי מלכים ועושה לו אלו חמשה ענינים שזכרנו. אכילה כנגד כ"ע, שהוא עולם העליון שכתוב בו אכילה ולא שתייה, דכתיב: **אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים**. שתייה - כנגד הבינה. שהיא הנהר שנאמר: **ונהר יוצא מעדן**. כי אותו נהר הוא משקה לכל הנמצאים, בשביל שמימיו לא יפסיקו. והנך רואה שהשתייה היא בעולם הבינה והבן זה. ונחמה רמז לחכמה. שהוא עדן העליון והוא התחלת היש. כי כל הנשמות והתשומות יורדים מעולם החכמה הקדומה. ולניה. רומז לחסד כי כולם הם באים להתלונן בצלו לאחר שנרחו מן מלכות יט ונתעלה - אזי הם באים ללון בצד החסד, שהוא אברהם אבינו. ולוייה. רומז לגבורה. שהוא נקרא לוייה. והסוד בזה: **כמער איש ולויות סביב**. כאיש הנדבק בלוייה שלו.

הנך רואה איך מתנהגין למעלה עם העני: צריך ג"כ האדם לילך בדרכיו ולהתדמות לקונו בעשיית וקיום המצוות. והמקיים המצוות כתקנו, כביכול, מוסיף כח של מעלה להריק ברכה לתחתונים. וזהו שאמר הפסוק: **למען יברכך אם תעשה מצוותי ותשמור חוקותי ומשפטי**, יתעורר כח העליון לברך העולם התחתון.

וביקור חולים צריך האדם להיות זריז במצוה זו. ואפילו גדול אצל קטן, כי כל ישראל גוף אחד הם, וכולנו בני איש אחד אנחנו. והמבקר את החולה זוכה לחזות בנועם יי' ולבקר בהיכלו. כי הוא סבה שיקל את חוליו מעליו. כההוא דר' עקיבא, שנכנס לבקר את החולה, אמר ליה: החייתני. יצא ודרש: כל מי שאינו מבקר את החולה כאלו שופך דמים. ונאמר: **אשרי משיב אף דל**. כל המבקר את החולה שהוא דל, מלשון: **מדוע אתה ככה דל בן המלך**. **ביום רעה ימלטהו יי'**, שהוא דינה של גיהנם.

ועל דרך הסוד. החולה - היא כנסת ישראל. שנקראת חולה. שהיא כביכול כעין חולה, לשון נקבה. והחולשה נמצאת בנקבות, מכח שהתמורות הם מצערין אותה. והקב"ה שהוא - תת. הוא מבקר אותה, להאיר לה אורות עליונים. כמ"ד: **וזרח לכם יראי שמי**. כי החולה שיקום מחליו, הוא מתענג בשמש. כך, כנסת ישראל: היא מתענגת ומתפנקת בשמש. ההוא דכתיב: **וזרח לכם** - לכם דווקא.

והכנסת כלה היא מן המצוות החמורות, שמכניס כלה לביתה ובונה בית. ומרבה ברכות בעולם. כי הברכה אינה נמצאת במקום הפירוד אלא במקום זיווג. שנאמר: **ויברך אותם אלהים**. ועל דרך הסוד: הכלה היא רומז למסורגיתא המהוללה, והכלולה בכל יופי והדור. כשמכניסין אותה לחתן והוא - המלך יי' צבאות, כמה מיני שמחות וברכות נמצאים בעולם בעת ההיא. ואזי כל העולמות, הם בשמחה וברצון על כל הרצונות. וכעין דוגמא זה למטה: מי שמכניס הכלה עם החתן כאלו הוא כביכול מכניס כלה העליונה למלך יי' צבאות. וגורם שהיא מתברכת בשבעה ברכות עליונות, שהם שבעה מקורות. ועל זה הכלה מתברכת בשבעה ברכות. וכל המשמח החתן והכלה, כאלו משמח למעלה כאשר זכר'.

ולוייה למת זהו גדול מכל מה שזכרנו, כי העושה גמילות חסדים עם החיים מצפה לתשלום. אבל חסד שעושים עם המתים אינו מצפה לתשלום כמו שאמר יעקב אע"ה: **ועשית עמדי חסד ואמת**. ואמז"ל חסד שעושים עם המת הוא חסד של אמת ר"ל ארון, מטה, תכריכין. וזהו חסד הנעשה למת. ועל דרך הסוד: כי כנסת ישראל היא כביכול כעין מת בין שאר האומות בשביל שנפרד ממנה הדיבור. ר"ל: ת"ת. כי אין קו"ל בלא דיבור ואין דיבור בלי קול. כלומר: אין ע"ט בלי ת"ת. ואין ת"ת בלי ע"ט. וזהו תמצאהו רמוז בפסוק: **נאלמתי דומיה החשיתי משוב**. אבל כ"ע הוא מלווה אותה ומנהיגה באור העליון דכתיב: **על מי מנוחות**. שהם, חכמה ובינה - ינהלני.

ועיון תפלה. שצריך האדם לעיין ולכוין בתפלתו ולידע מהו מוציא מפיו. כמו שזכרנו בהקדמה. ויבין סוד התפלה, לאיזה צד רומזת מן הסתרים. ואזי תפלתו מתקבלת לפני הקב"ה. דכתיב: **אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו**. ובספר הזוהר. זכאה חולקיה מאן דעאל ונפק וידע לאסתכלא ברוין דמאריה ולאתדבקא ביה. ברוין אלין

יכיל בר נש לאתדבקא במאריה ברעות ככוון לבא למנדע שולטנו דחכמה ברזא עלאה. כד פלח למאריה בצלותא אדבק רעותיה כנורא בגחלתא ליחדא אינון רקיעין תתאין דסטרא דקדושה לאעטרא לון כשמא חדא תתאה. ומתמן ולהלאה ליחדא אינון רקיעין עילאין פנימאין. למהוי כולהו חד בההוא רקיעא עלאה דקיימא עלייהו. ובעוד דפומיה ושפוותיה מרחשן לביה יכוין רעותיה יסתלק לעילא לעילא, לייחדא כלא ברזא דרזין, דתמן תקיעו. דכל רעותין ומחשבין ברזא דקיימא באין סוף. דא בכל צלותא וצלותא לכוונא גופא בנפשה בהאי. בכל יומא ויומא לאעטרא יומי ברזא דיומין עילאין בפלחניה.

והבאת שלום בין אדם לחברו. [הגה"ה פירוש: לפי שמלת שלום הוא שם משמות ה.ב.ה.] השלום - הוא עיקר גדול. כי על השלום עומדים עליונים ותחתונים הה"ד: המשל' ופחד עמו עושה שלום במרומיו וכתוב: בקש שלום ורדפהו. בקש במקומך. ורדפהו במקום אחר. וכתוב: ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא וגו' וכתוב: והחיות בוערות וגו'. הנה שמלאכיו מאש והרקיע שלג. והוא ית' וית' משלים ביניהם.

ותלמוד תורה כנגד כולם. כי התורה שקולה כנגד הכל. פי': ת"ת שהיא כנסת ישראל. והיא שקולה כנגד הכל. מפני שהיא מקבלת מן הכל. הרי לך משנה זו, כלולה מעשר מדרגות שהם עולם הייחוד. והמקיימם כאלו קושר קשר האמונה הקדושה ומתברר הקשר התחתון עם קשר העליון וזוכה לעולם הבא, ונפשו נקשרת בקשר צרור החיים.

פירוש מזמור הודו ליי' קראו בשמו

ואחר משנה זו אומר מזמור: הודו ליי' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו. למען יהיה שמו הגדול מהלל ומקולם בפינו בכל יום ויום וזהו הודו ליי' קראו בשמו שלא תחליפו שמכם בין האומות, ולא תמירו כבודכם. כי אם בשמו תקראו. ואם עובדי ע"ז יאמרו לכם: לכו גם אתם עבדו כמונו ותהיו מוצלחים כמונו או תאמרו להם: כי אין ביי' אלהינו ותודיעו בעמים עלילותיו.

שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו אשר עשה לאבותינו ועתיד לעשות גם עמנו. וככן, התהללו בשם קדשו כי לקחנו לחלקן וייחדנו לעבודתו. כמו שני': כי חלק יי' עמו. וזהו. ישמח לב מבקשי יי'. בתורתו התמימה שמשמחת את הלב שנאמר: פקודי יי' ישרים משמחי לב. לב.

דרשו יי' ועוזו על ידי ת"ת שתדרשו רבים עוזו שנאמר יי' עוז לעמו יתן בקשו פניו תמיד בבתי כנסיות ובתי מדרשות ושם זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיהו. שמתוך אותם המופתים שעושה במצרים נדע מציאותו יתע' וזה"ש: נדע יי' משפט עשה. כשעושה משפט נדע יי'. וכן כשעושה משפט באומות עו' ע"ז ידעו כולם כי הוא הממציא הכל יש מאין ויאמינו בו לברו.

זרע אברהם עבדו ואם תאמר הרי ישמעאל זרעו של אברהם? לא, בני יעקב בחיריו. ולאפוקי עשו מן הכלל, לא זכר יצחק הוא יין אלהינו בכל הארץ משפטיו כלומר: בכל מקום שישאל מצויין – שם משפטיו מצויין. וזו היא השנחתו יתע', באומה ישראלית באמצעות תורתו.

זכרו לעולם בריתו כלומר: אם תרצו קיום העולם זכרו בריתו שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו. ואין ברית אלא תורה. כי כן חשבונו עם המלה. ואין העולם יכול להתקיים כי אם בזכות לומדיה, שהם מאירים העולם מחשכה של עבודה זרה. דבר צוה לאלף דור אלו שבע מצוות בני נח.

אשר כרת את אברהם: אותיות כתר. הכתירו במצות המילה והבדילו מאלו הדורות ומרמיונם השקרי ושבועתו לישחק ישחק כלומר מאחר שבא יצחק נקראת מצוה זו חקה. כי כאשר אמר לו הקב"ה: קח נא את בנך את יחידך אשר ארבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה. יכול היה להשיב: וכי מה תועלת יש לך או לי בשחיטת בני יחיד ושפיכת דמו? ואני לעת זקנתי, מתי יהיה לי בן כמוהו? ועם כל זה לא הרדר אחר מדותיו, ועשה מצות אלהיו. כך: אין לשאול טעם החוקים אלא תורה צוה לנו משה.

מה שנכתב בשי"ן במקום צד"י לרמז: י"ש עולמות שהקב"ה מנחיל לזרעו של יצחק נשאר חק לכל בני יעקב. או נוכל לפרש כי השי"ן רומזת לשביעית שהיא מרת נצ"ח. והסוד: וגם נצח ישראל לא ישקר. ונמול בשמיני. כי הוא קבלת הברית. והברית הוא השבעה, וכשחותכין את הערלה נשפך הדם, והדם הוא הנפש. גשבע בנפשו לקיים מצות אביו שבשמים. נמשך מזה שצחק שם ח"ק לכל הנולדים למול לשמונה. וכן רמז בברכת המילה: אשר קרש ידך מבטן חק כשאר שם. ואברהם שם חק לגרים שימולו אפילו בן מאה שנה כמו שנמול הוא, ונכרת מכה הערלות שהם קליפות המרכבה החיצונה.

ויעמדה ליעקב לחק ליעקב דווקא, ולא לעשו. כי עשו לא רצה שיכרת מכה הקליפות. כי לקח לעצמו וזהמת הנחש ויצא ראשון. ונשאר יעקב – קב ונקי. לישראל ברית עולם כי בסבת הברית הוזה גשבע השי"ת לחת ארץ כנען כלומר: ארץ ההבטחה, כדי לירש גן עדן.

חבל נחלתכם: רצועה אחת מנחלתכם, אשר אתם עתידים להנחיל. בהיותכם מתי מספר וגו' ויתהלכו מגוי אל גוי רמו: לגליות. והקב"ה ברחמיו לא הניח לאיש לעשקם. כמו שנאמר: ואף גם זאת בהיותם ויזכח עליהם מלכים שעתיד הקב"ה להפרע ממלכי האומות המכבידים עולם עלינו יותר מדאי, בשמדות ותרירה וביזת הממון. כמו שאמ': **אני קצפתי מעם והמה עזרו לרעה.** על הכל יתוכח הקב"ה עמם בשביל ישראל. שאמר: **אל תגעו במשיחי ולנביאי אל תרעו** והם עשו בנו בהפך: גזרות רעות וקשות. ובכן: שירו ליי' כל הארץ בשור מיום אל יום ישועתו.

ספרו כגוים את כבודו כי לא החליפנו באומה אחרת. בכל העמים נפלאותיו. שמקים כבשה אחת בין זאבים רבים. וזה להראות לכל גדולתו ויכלתו ית': כי גדול יי' ומהולל מאד וגורא על

כל אלהים. כי כל אלהי העמים אלילים: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו. אבל הוא ית': שמים עשה הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו הבו ליי' משפחות עמים. בזמן המלך המשיח – הבו ליי' כבוד ועוז הבו ליי' כבוד שמו שנאמר: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם יי' וגו'. ואז, השתחוו ליי' בהדרת קדש. בית המקדש שעתידי הקב"ה לבנותו במהרה בימינו. ואז כל האומות יודעו וייראו מלפניו – וזהו חילו מפניו כל הארץ.

ישמחו השמים ותגל הארץ. בכאן רמז כי השמים נבראו – ביי"ה. והארץ – בו"ה. ויאמרו בגוים יי' מלך ירעם הים ומלאו יעלוץ השדה וכל אשר בו. בכאן רמז שם אהיה אשר אהיה כי יהי עולה לחשבון אהיה. והוא השם הגדול כי הא אחרונה היא יתירה כמו שזכרנו.

רוממו יי' אלהינו הכוונה לדומם שמו הגדול הרמז בפסוקים של מעלה והשתחוו להדום רגליו הארץ העלוונה שנאמר: והארץ. ה"א הידעה – הדום רגלי. ואומר: זכור רחמך יי' וחסדיך כי מעולם המה. כל מלת זכירה הגרמות בשם המיוחד ית', הוא מלשון זכר. והסוד: יי' זכרנו יכרך. כי הוא סבת הסבות ית'. וכשהוא פועל בנו, זכר רחמיו ופועל במדות רחמים. כלומר: שמוציא מן הכח אל הפועל.

ונהגו לומר מזמור אל נקמות יי' ב' פעמים. כלומר: כאשר נקמת מעמך ומסרתם ביד האומות, כך רחם עלינו ותנקם נקמת דם עבריך השפוך והרעות שעשו לנו, השב להם. והיה עמנו בגלותינו. וזהו: יי' צבאות עמנו. יי' צבאות אשרי. יי' (צבאות) הושיעה. ויכין באלו השלשה פסוקים שיש בהם סוד נפלא והם טובים בכל דבר.

פירוש מזמור שיר חנוכה

ואומר ארומך יי' כי דליתי. גם זה המזמור קלום ושבה לשי"ת. כי דליתי מהגלות והמלומים שוועתי אליך ותרפאני מעולתי שגלות מכפרת עון. יי' העלית משאול נפשי על ידי מצוות התורה. חיייתי מירדי בור בתחיית המתים.

הודו ליי' חסידיו בכל יום. והודו לזכר קדשו על שנתן לנו תורת אמת. כי רגע באפו חיים ברצונו המות נראה כרגע לצדיקים והולך לגן עדן. ואז חיים ברצונו. וכן בירידתו בקבר: בערב ילין בבי. ולבקר רנה – בתחיית המתים.

ואני אמרתי בשלוי בהיותי שלו ושקט בבית מקדשי אמרתי – כל אמות לעולם. לא חשבתי, שאלך בגלות המר והגמרה הזה כל כך זמן. יי' ברצונך העמדת להררי עז אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה הנקראת עז. ובכל דור ודור מגינים עלי. וחם ושלוש אל תסתיר פניך בגלותי, שאם תסתיר פניך אז אני נבהל.

יודך עפר? לא המתים יהללו יה. כמו שאמר חזקיהו: חי חי הוא יודך. שמע
ה. יי' היה עוזר לי לעולם הבא. הפכת מספדי למחול לי אלו בניו של אד
נאזרני בהם שמחה כשקמים בתחייה. למען יזמרך כבוד ולא ידום
יודך לעולם שכולו טוב.

פי' יי' מלך וסודו

יי' מלך יי' מלך יי' ימלך לעולם ועד. והנני מפרש לך זה הפסוק
לר' שמעון בן יוחאי ז"ל וזה לשונו: יי' מלך לעילא. יי' מלך בא
לתתא. ר' אסא אמר: יי' מלך דא עלמא עילאה. דאיהי בינה. והי
מלך, דא תפארת ישראל. יי' ימלך דא מלכות, ארון הברית. אתא דו
רא מתתא לעילא ואמר: יי' מלך עולם ועד. יי' מלך - מלכות לתתא
אמצעותא. ועד - כתר לעילא. דתמן ויעודא וקיומא באשלמות כוונ
לך לתתא.

מזמורת המנוחה

לפי הדעת הראשונה כוונתו כי מלך רמז לכתר. מלך - לתפארת ישראל
לפי דעת ר' אחא: מלך רמז לת"ש. ומלך - לת"ת. וימלך - לעט. וא
ה וסדרם מלמטה למעלה. יי' מלך - רמז לעט. עולם - תת. ועד - כו
כתב וז"ל: ומה שפירשו בפסוק יי' מלך עולם ועד. אחרי שקבלה נקבל
ועד קשה לי לפרשה, רק על השכינה, כי שם מתועד הכל. הנה מ
רמז לכתר. יי' מלך לתפארת ישראל. יי' ימלך לע"ט.

מזה תבין סוד גדול. כי ניקוד מלך: הם שני סגולות שהם ששה יודי
ששים. וניקוד מלך: הם שני פתחין שהם שני ווין - והם י"ב, הרי
מלך: חירק, שבא, חולם, שהם ארבעה יודין הרי ארבעים. הרי לך
גין אהי"ה יהו"ה אדנ"י. וזהו הסוד שאמרו: אהיה, רמז לכתר על
מז לתפארת. ושם אדנ"י רמז לעטרה. וזהו: יי' הושיעה המלך יע
ילזה טוב לומר תכף אחרי שיאמר יי' מלך יי' מלך יי' ימלך לעולם

פירוש ברוך שאמר וסודו

ד' התהלות. ותקנו בהקדמת התפלות לומר ברוך שאמר בקול ערב ובגיגון ובעצ
ונחמד. ושבח זה תקנוהו אנשי כנסת הגדולה על פי פתקא שנפלה מן השמים
אז זו. ויש בה פ"ז תיבות וכן כתוב בספר היכלות. והסימן – ראשו כתם פ"ז
נוסחא זו סותר הכוונה שכוונו בה כי כן קבלו איש מפי איש. וצריך לאומרו מע
ה העליונה, שנאמר: שרפים עומדים ממעל¹⁷.

וססחה. ברוך שאמר והיה העולם, ברוך אומר ועושה, ברוך גוזר
חם על הארץ, ברוך מרחם על הבריות, ברוך משלם שכר טוב לירא
עד וקיים לנצח, ברוך פודה ומציל, ב"א יי' אמ"ה המלך אב הרחם
מהולל בפה [הגהה. בפה גימטריא פ"ז. 87] עמו, משובח ומפואר ב
עבדיו, ובשירי דוד עבדך, נהללך יי' אלהינו, בשבחיו, ובזמיריו. נהודן
נפאריך נרוממך ונמליכך ונקדישך ונעריצך, ונזכיר שמך מלכינו אלהי
מים, משובח ומפואר, שמו הגדול עדי עד ב"א יי' מלך מהולל בת
עורך: הגרסא שלפנינו שונה מהגרסה שבסדורינו] ויש בו עשרה פעמים
מרים שבהם נברא העולם וכנגדן עשה דוד המלך ע"ה ספר תילים בסוד עשר
ל כתבי אמר ר' יוסי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום והם פסוק
מירות מלשון כריתה כמו שביארנו. מגזרת וכרמך לא תזמור כי בהם
רת הקוצים. ובזה היתה תפלתו עולה מבלי מונע והאור היה מת
ל ביתו כענין ומברכתך יברך בית עבדך. ומשיתחיל לומר ברוך שאמר
גמר ובא לציון כי הוא עון פלילי. וראה דברי המאור הגדול בזה ו"ל. כד א
אשתכחו כבי כנשתא בעו לאשתבחא בשירין ותושבחן והא אוקימנא
תערא רחימו דעילא ותתא לאתקנא תקונין לאתערא חדוא דהא בגין
אתערא רחימו וחדווא לעילא באינון שירין ותושבחן. ומאן דמשתעי בב
דאחזי פירודא. ווי ליה דגרע מהימנותא. ווי ליה דלית ליה חולקא
דאחזי דהא לית אלהא בישראל. ולא אשתכח תמן ולית ליה חולקא

יתא תליתאה אינון עולימתן עילאין דקא מתתקנין עם מטרוניתא ומ
לה קמי מלכא, ואלין אנון משרייאן עלאין על כולהו. וכולהו מתתקני
דמתתקני לתתא באינון שירין ותושבחן, ובהאי צלותא דקא מצלו
לין תלת משרייאן מזדמנן כדין ישראל פתחי שירתא וזמרי קמי מאריהו
חדא די ממנא לשבחא למאריהון, ביממא אזדמנן עלייהו, וזמרי עמה
בחי דדוד מלכא. ודא אוקימנא מילי.

א זמנא דמסיימי ישראל שבחי: דאינון תושבחן דדוד. כדין תושבחתא
מא דאוקימנא. ואי תימא האי תושבחתא אמאי איהי בתקונא בתרי
יוד? והא תורה שבכתב אקדימא לתורה שבע"פ ואקדימת לנביאים
וכמא דאקדימת הכי אצטריך לאקדמא? אלא, מגו דכנסת ישראל לא
ידה שבכתב, הכי אצטריך לומר בשרותא דתקונהא, והאי תושבחתא
ד תושבחתין דעלמא. ואיהי לא אתתקנת מכולהו, כמה דאתתקנת מח
ן דא, איהי סמוך לצלותא ד ^{מזדמנא} מושב כמה דאוקימנא. בה שעתא כז
מר, מתעטרא כנסת ישראל בההוא כתרא, דזמין קב"ה לאעטרא למלכא
תרא גליפא בשמהן קדישן מחקקא, כמא דאתעטר ההוא יומא דאעבר
ואטבע קב"ה לכל משרייאן דפרעה ופרשוהי. בגין דא, בעי בר נש
בהאי שירתא, וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למחמי למלכא משיח
גורא, ובחגירו זייניה, וזכי לשבחתא האי שירתא תמן. והא אוקימנא מ
רול ע"ה להודיע כמה מעלת שירה זו ומעלת אומרה בכל יום בכוונה. כי כשישראל
הנוכרת בשיר השירים מתעטרת כאותה עטרה שעתיד הקב"ה להעטיר למלך המשיח
מטרה כשישראל עברו את הים, והמביע הקב"ה חיל פרעה ופרשיו. וכל הזוכה לא
ה זוכה לראות מלך המשיח בתקון העטרה ההיא, וזוכה לאמרה בזמן ההוא, ש
שה ובני ישראל אז שר לא נאמר אלא אז ישיר. תנייא אמר ר' אב
דאינון דזכאן למימר שירתא דא בהאי עלמא, דזכאן למימר לה בעלמ
דא: אתבני בעשרין ותרין אתוון קדישן גליפן, ובעשר אמירן. וכולא
דישא, וכולא שלימותא דשמא קדישא.

מכילין עילאי, דמיניהון אתברכת. ואינון תליסר בוסמין עילאין כד"א: נר"ד וכרכו"ם קנ"ה וקנמו"ן וגו'. והכא אינון: שי"ר, ושבת"ה, ה"לל, וזמ"רה, ע"ז, וממש"לה, נצ"ח, גד"ולה, גבו"רה, תה"לה, ותפא"רת, קדו"שה, הא תריסר, ולבתר לחברא לה בהדייהו ולומר ומלכות, בגין דאיהי מתברכא מנייהו. ועל דא אצטריך בשעתא דאתכלילת בינייהו לשוואה לבא ורעותא בהאי ולא לישתעי כלל דלא לפסוק בינייהו. ואי פסיק בינייהו, מתחות גדפי כרובייא נפיק חד שלהובא וקארי בחילא ואמר פלאנייא די פסיק גאוותא דקב"ה, ישתצי ויתפסיק, דלא יחמי גאוותא דמלכא קדישא כד"א: וב"י יראה גאות יי' בגין דאינון תליסר אנון: גאות יי'. כוונת המאור לומר כשמגעין לשתבח כנסת ישראל מתקשטת לבא אל המלך. וצריך לכלול בה שלוש עשרה מדות עליונות שהיא מתברכת מהם והם י"ב מיני בשמים שזכר החכם בשיר השירים והם נרד וכרכום וגו' ובכאן הם י"ב מיני שבח ש"י ושבת"ה בנוכר לעיל. וצריך לחבר אותם ולומר ומלכות לפי שהיא נשפעת מהם וכלולה בהם ומיוחדת עמהם ייחוד גמור וצריך לכון בזה תכלית הכוונה ולא יפסיק ביניהם. ומי שמפסיק ביניהם, שלהבת יוצא מתחת כנפי הכרוכים ומכרות ואומרת: פלוני שהפסיק בגאוותו של הקב"ה יכרת ויתפסק, ואל יראה בגאוותו של מקום, שנאמר: וב"י יראה גאוות יי' - ונשרף בשלהבת. לפי ש"ב מיני שבח הללו הם גאוותו של הקב"ה. ועומד ש"צ לפרוס על שמע ואומר קדיש.

סוד הקדיש

[הג"ה: יתגדל ויתקדש שמיא רבה ר"ת יושר. וכס"ת שאלה. ר' כל אדם יכול לקדש השם ביושר ואח"כ ישאל צרכיו. במדרש: פעם אחת פגע אליהו ז"ל, למלאך אחד ועמו שרפים וגחלים טעונים אף וחמה. א"ל אליהו למלאך: למי אלו. אמר לו המלאך: למי שמדברים בקדיש. כל מי שמדבר בקדיש יהיה עני דכתיב: מדוע באתי ואין איש, ס"ת עני. אי"ש נוטריקון אמן יהא שמיה רבא].

ועתה אכתוב לך כוונת הקדיש ומה שצריך לכון החזן אפרש לך באריכות כפי מה שקבלתי מחכמי האמת ז"ל.

כוונת הקדיש קודם שיתחיל לומר יתגדל יכוין לבניה שם של ארבע אותיות וניקודו. וינענע את ראשו להמשיך הברכה משם אל החסד הנרמז במלת יתגדל. כי היא נקראת גדולה. וימשיך הברכה אל הפחד הנרמז במלת יתקדש. כי היא נקראת קדושה. ומשם ימשיך הברכה אל הת"ת הנרמז במלת שמיא רבא. כי הוא השם הגדול שם בן ארבע. כי תמיד שם זה נרמז אל ת"ת. מפני שהוא כולל כל המרכבה העליונה. ומשם ממשיך הברכה לע"ט הנרמזת במלת בעלמא. דברא כרעותיה, ר"ל: שהאצילה כפי חכמתו וכפי רצונו. והעונין מכוונים כמוהו ומשלימין את הברכה. ועונין: אמן יהא שמיה רבא מבורך לעלם לעלמי עלמייא. ויכוין להמשיך הברכה מן החכמה העליונה הנרמזת במלת אמן. והוא מלשון אומן אל הת"ת. הנרמז במלת אמן.

שמיא רבא אנו מתפללים, שיהיה הת"ת מבורך מלמעלה. כדי להשפיע לחמש ספירות אחרונות הנקראות עולמות. והם נרמזות בשלוש מלות אלו והם: לעלם לעלמי הרי תלת עלמייא תרי הרי חמש, כי מיעוט רבים שנים. וסמוך לעלמייא אומר יתברך. כי אין להפריד בין עלמייא ליתברך.

והרב המקובל ר' יוסף ׳ גיקאטילה ז"ל נשאל על זה והשיב. אוי להם לפתאים אשר עברו ונענשו. וראי אלו שמפרידין בין עלמייא ליתברך. כאילו הפריד בין הסבה העליונה לאין סוף. וקצץ במקום דלא אית קיצוץ. כי קודם שנברא העולם היה הוא ושמו אחד. ואין פירוד, וזה מפריד בינו ובין שמו ית' ח"ו. מפני שלעלם לעלמי עלמייא רומז לחמש עליונות. ולכך אין להפריד. כי מי יוכל להפסיק ולעמד שם, אלא מדבק עלמייא ליתברך. משום הוא ושמו אחד.

וא"כ אנו אומרים וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שהם שבעה ווין, שעולה מספרם ארבעים ושנים, שבהם נברא העולם ע"כ. והנך רואה כי העונים אמן מתכוונים להשלים הברכה. וצריך שגם החזן יאמר: יתברך ויש' וית' וית' וית' וית' וית' שמיא דקודשא בריך הוא. בעבור שעדיין החזן לא גמר בקול הנשמע כמו שעשו העונים. ולא רמז הע"ט בקול הנשמע. וצריך לרומזה ולייחדה בפני עצמה, להורות כי הוא אלהי ישראל, ושמלכותו בכל משלה. ושלא יראה הריסת גנאי, לכן תקנו שמנה שבחות אלו נגד שמונה ספירות אשר למעלה ממנה, והיא נרמזת במלת שמיא דקב"ה. כי הוא השם הקדוש, שהוא אדני. והוא מלשון אדנות, ובו מתקדשים עליונים ותחתונים, כי מכחו מקבלים האדנות והממשלה.

ואנו מתפללים שיהא מבורך למעלה מכל הברכות הרמזו לאין סוף, והוא למעלה מכל השירות. ומנהג יפה הוא לומר קדיש קודם ברוך שאמר, כדי שיהיה רשות למלאכים בלי איחור לאמר קדושתם ושירתם. שכשהחזן אומר קדיש וברכו, כל הנשמות שעדיין לא באו לזה העולם השפל והנפשות שכבר עברו כולם (משמיעים) [שומעים] ומשיבים: אמן יהא שר"מ לל"ע יתברך. והמלאכים אינן רשאים לומר שירה עד שישמעו מפי אלו העונים. ובקדיש של ברוך שאמר, ניתן להם רשות. וזהו: שעושה שלום במרומיו עם התחתונים. כי קדושתם של ישראל, מקושרת בקדושתם של מלאכי השרת.

סוד העונה אמן

גרסינן במסכת שבת פרק כל כתבי, אמר ר' יהושע בן לוי: כל העונה אמן יהא שמיא רבא מברך בכל כחו, קורעין לו גזר דין של שבעים שנה מרעה לטובה. שנאמר: בפרוע פרעות וגו'. אמר ריש לקיש: כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר: פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי אמונים אלא אמנים.

כי העונה בכל כחו - ראוי הוא לכל הטוב הגדול הזה. כי הוא סבה שיתברך השם הגדול. לפי שהוא ממשיך הברכות ממקור הכל עד סוף המחשבה העליונה. כי בעניינתו אמן בכל כחו ר"ל: כחו של אמן, כמו שנפרש לפני' ב"ה: פותח המעיין סוד אל"ף שבאמן. והיא החכמה העליונה, שהיא ראשונה לאצילות הקדוש. ומשם נמשכת הברכה אל העולם הבא, הרמוז במ"ם שבאמן. והוא הנהר היוצא מעדן, ומשם יתפשט האור דרך ישר, דרך המלך, שהשלוש שלו, ומשם אל בית מלכותו. והם סוד נוסף פשוטה. ומשם יפרד לעולם הנפרדים, סוד שבעים שרים הסובבים כסא הכבוד עם הגלויים אליהם, שאין להם מספר. שנאמר: היש מספר לגדודיו. והם שבעים שנה שהזכיר ריב"ל, והם בית דין של מעלה.

ואחר שהוא סבה, שיתברך השם הגדול, קורעין לו גזר דינו, שהסכימו עליו אותם שבעים שרים, מלבד שהוא מזומן לחיי העולם הבא, כדברי ריש לקיש. ובמדרשו של ר' שמעון בן יוחאי ז"ל. אמר ר' יהודה: ובוזי יקלו. מאן דלא ידע לאוקיר למאריה ולא אתכוון באמן. דתנינן: גדול העונה אמן יותר מן המברך. והא אוקימנא קמי דר"ש. דאמן משיך ברכאן ממבועא למלכא וממלכא למטרוניתא, דא כנסת ישראל. ובאתוון גליפן דרבי אלעזר, מא"לף למ"ם, וממ"ם לנו"ן. כיון דמטו ברכאן לנון מתמן. נגדין ונפקין ברכאן לעלאי ותתאי ומתפשטי ככולא וקלא נפיק אתשקיון משקיותא דברכאן דאפיק פלאנייא עבדא דמלכא קדישא.

וכד ישראל לתתא, משמרין לאתבא אמן ולכוונא לבייהו כמא דאצטריך, כמה פתחין רברבין פתיחן ליה לעיל, כמה טבאן משתכחין בכולהו עלמין. כמה חדו בכלא. מאי אגר להו לישראל דגרמין האי. אגר אית להו בעלמא דין ובעלמא דאתי. בעלמא דין בשעתא דעאקין להו לישראל ומצלן צלותא קמי מאריהון קלא מכרזא בכלהו עלמין: פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי אמונים אלא אמנים. פתחו שערים: כמה דישראל פתחי להו תרעין רברבאן כך השתא, פתחו שערים ותתקבל צלותהון מאינון דעאקין להו. האי בעלמא דין. ובעלמא דאתי מאי אגרייהו? דכד יפוק בר נש מעלמא הדין דהוה שומר לאתבא אמן. מאי שומר? כלומר: נטיר ההיא ברכה, דאמר ההוא מברך. ומחכה ליה לאתבא אמן, כמא דאצטריך. כד נשמתיה סלקא, מכרזי קמיה: פתחו שערים קמיה, כמא דאיהו הוה פתח תרעין כל יומא. כד הוה, שומר אמונים. כוונת המאמר בא רבי יהודה להודיענו שבר העונה אמן כמה גדול. ובלבד שלא יהיה כעונה לאחר יד, אלא ככוונה מכוונת שיכון בכל ברכה וברכה שעונה אחריה אמן. ואז שכרו אתו, בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה כי בהציק לו יתפלל ויתחנן לפני הקב"ה, ירחיב לו ויצילהו מצרתו. ומכריזין עליו למעלה: פתחו שערים ויבא גוי צדיק. מדה כנגד מדה. הוא היה פותח המעיין להשקות כל חייתו שדי. גם עתה פתחו לו, ותכנס תפלתו ותקובל, וינצל מהצרה אשר הוא בה. ובעולם הבא: בשכר מה שהיה ממתין ומחכה לחבירו עד שיסיים לברך, ומתכוין לענות אחריו אמן, בהסתלק נפשו מזה העולם. מכריזין לפניו: ואומ' פתחו שערים ויבא גוי צדיק. לפי שגם הוא היה פותח שערים

בכל יום. מזה יבין האדם כמה צריך לזהר במצוה זו ולזכות בשני עולמות וליקרא בשם צדיק. שנאמר: ויבא גוי צדיק. וצריך לכון לבו ולפנות כל מחשבתו כשעונה אמן. ואל יהיה בבית הכנסת כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו, או שידבר עם חבריו בדברי הבאי כאילו הם בשווקים וברחובות. ורבים מעמי הארץ והמון העם מקילין בזה והוא עון גדול, שהרי יש לישא קל וחומר מעבדי המלך בשר ודם. כשמעם שמברכים את מלכם עונים: כן יהי! אמן! וזה הוא מדרך השכל והמוסר. כ"ש וכ"ש מלכו של עולם שמחוייבים לענות אמן ואמן, אם מדרך המוסר כך, כ"ש שהקב"ה קובע לו שכר בעולם הזה, ובעולם הבא. כנרמז לעיל מדברי הזוהר.

ומה שאמרו שיענה אמן בכל כחו אינו כחו של אדם, שירים קולו כשוטים, כי לשכלות יחשב לו. אלא כחו של אמן כלומר: שיכוין אל מה שהוא רומז. והסוד אמן חשבונו צ"א וכן תמצא בשני שמות היקרים יהו"ה אדנ"י שעולה חשבונם צ"א. וזהו הטעם שאמרו ז"ל בסוף מסכת נזיר: תניא, אמר ר' יוסי: גדול העונה אמן יותר מן המברך. כי המברך מברך באחת. והעונה - עונה בשתיים. לרמז אל הכוונה שאמרנו. כי המברך אומר בא"י והוא שם אחד. והעונה אמן עונה בשנים שרמזנו למעלה. שבעניית אמן הוא מייחד השני שמות כאחד. גם צריך לכון אמ"ן - אל מלך נאמן. כלומר: נאמן לשלם שכר, הרמז באמ"ן.

ובספרא דרב המנונא סבא - אמן: נוטריקון, אל מלך נאמן. כללא דכולא ושפיר הוא. והא אתמר, תאנא: כל מאן דשמע ברכה מההוא דמברך, ולא אתכוון לאתבא אמן כדקא יאות, עליה נאמר: ובוזי יקלו. כד"א: לכם הכהנים בוזי שמי. ובשעתא דאצטריך מאי עונשיה? כמה דלא פתח ברכאן לעילא, כך לא פתחין ליה. ולא עוד, אלא כד נפיק מהאי עלמא מכרוזי קמיה: טרוקו גלי קמיה דפלאנייא ולא ליעול, ולא תקבלון ליה, ווי ליה, ווי לנשמתיה. הנה מזה המאמר נודע עונשו של מקל בעניית אמן. והשכר: מהמאמר שלמעלה לר' יהודה.

ובספר הפרדס: כל השומע ברכה מפי חבריו ואינו חש לכבוד עניית אמן בכוונה הראויה, אין חסין עליו מן השמים - ותפלתו אינה מקובלת. ועליו נאמר: ואם מא"ן אתה ל'שלח את עמ"י, הנ"ני כלומר: אם אתה מחליף אותיות אמן באותיות מא"ן, ואינך רוצה לשלח מלשון לווייה, אינך עושה לויה לשני השמות הרמוזים במלת אמן, שהם יהו"ה אדנ"י. והם עולים במספר קטן כ"ח. והסימן: יגדל נא כ"ח יי'. וכן תמצא במספר קטן אותיות: עמ"י, הנ"ני, גם כן כ"ח. עונשו בצדו. מביא מח"ר: שהוא אותיות חר"ם. בגבולין. מלת ארבה, כאלו יאמר - הרבה. כי אותיות אחה"ע מתחלפות. ולאחר מיתה, נדון במדור שביעי של גיהנם, הנקרא שאל תחתית. ועליו נאמר: כ"ל ענ"ן וי"לך כ"ן יו"רד שא"ל יע"ל. וכן אם תמנה אותיות זה הפסוק תמצא בגימ' כמנין: של"א, ע"נה, אמ"ן, בכ"ח כוונתו.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה. תאנא, מאן דנחית לאבדון דאיכרי תחתית, לא סליק לעלמין. וההוא אקרי גבר דאשתצי ואתאביד מכולהו עלמין. ותאנא, לההוא אתר נחתין להנהו גברי דמבזי לאתבא אמן. אמן דסגיאין דאתאבידו מיניה דלא חשיב להו: דיינין ליה בגיהנם, ונחתין ליה בההוא מדורא תתאה, דלית ביה פתחא, ואתאביד ולא סליק מיניה לעלמין. ועל דא כתיב: כלה ענן וילך בן יורד שאול לא יעלה. ולא? והא כתיב: מבטן שאול שועתי שמעת קולי? וכתיב: מוריד שאול ויעל? אלא, הכא - שאול. התם - תחתית. ואוקימנא: הא דאהדר ביה, הא דלא אהדר ביה.

הנה זה המאמר מכוון למה שהבאתי מספר הפרדס. עוד שם אמר ר' יוסי מאי דכתיב: כי שנים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים! וגו'. אותי עזבו מקור מים חיים דא הוא דלא בעי לקדשא שמא דקב"ה באמן. מאי עונשיהו דנחתין לגיהנם, דרגא בתר דרגא, עד דנחתין לאבדון דאקרי תחתית. ואי איהו קדיש שמא דקב"ה לכוונא באמן כדקא יאות, סליק דרגא בתר דרגא לאתענדא בההוא עלמא דאתי. דנגיד תדיר ולא פסיק. הה"ד: אמונים נוצר יי' ומשלם על יתר עושי גאולה. כוונת המאמר אמר ר' יוסי: מאי דכתיב כי שנים רעות עשה עמי וגו'?! זה נאמר על מי שאינו חש לקדש שמו של הקב"ה באמן. ומה עונשו - לחצוב להם בורות. שיורדים מדרגה אחר מדרגה לגיהנם, עד שיורדים לאבדון הנקרא תחתית. והנוהר בו עולה מדרגה אחר מדרגה להתענדן בעדן העולם הבא הה"ד: אמונים נוצר יי' ומשלם על יתר עושי גאולה.

פי' כל הקובע מקום לתפלתו

וידעת כי מעת הוסר התמיד תקנו תפלה במקום הקרבנות שנאמר: קחו עמכם דברים. והיא שעמדה לאבותינו ולנו, בזמן הגלות המר והחשוך הזה, שאנו בו, עד ישקיף וירא משמים, יבנה בית מקדשנו ותפארתינו. ויקיים מקרא שכתוב: גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון וכתיב: מקדש יי' כוננו ירך. ואז - יי' ימלך לעולם ועד.

ועתה - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, הם לנו מקום מקדש מעט. כמו שנאמר: בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. כלומר: בכל מקום שימצאו עשרה כמנין - אבוא, גם אני עמהם שם, וברכתי מצוייה. אמנם, צריך האדם לייחד מקום לתפלתו וזכר למזבח שהיה במקום מיוחד ולא ימירנו.

ואם תאמר - הלא כל הארץ מלא כבודו? ובכל מקום שאתפלל שם שכינה מצוייה? כן הוא. אמנם לא לחנם אמרנו: כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו. שנאמר בו: וישכם אברהם בבקר אל המקום וגומר. הנה אברהם - היה קובע תפלתו

למקו"ם. וכן ביצחק כתיב - ויצא יצחק לשוח בשד"ה. בשד"ה עם המלה בגימ' - מקום, במספר קטן. וכן ביעקב - הוא שמו יעקב עם ד' תיבותיו בגימ' מקום.

וזהו מאמרם ז"ל: האבות הם המרכבה. ואברהם החזיק עצמו במדת החסד. שנאמר: חסד לאברהם. וחסד במספר קטן י"ת, ומקום - בד' תיבותיו והמלה. ויצחק במדת הפחד [במספר קטן עשרים. הגה"ה]. וכבר ידעת שמקום בגימ': אלהים עם המלה, והבן זה.

יעקב אבינו ע"ה, כיוון שראה שאי אפשר העולם להתקיים לא במדה שהחזיק בה אברהם בהיותה מדת חס"ד. ולא במדה שהחזיק בה אביו. מה עשה? החזיק במדה שהיא ממוצעת מזה ומזה: והוא יושב אוהלים. שנאמר: ויעקב איש תם יושב אוהלים [בגימ' הכס"א] וכן כתוב: ואנכי איש חלק ר"ל: חלוק מזה ומזה. ויעקב בגימ' קפ"ב וד' אותיותיו בגימ' מקום כמו שרמזנו למעלה. וזהו: ברוך המקום ברוך הוא. ר"ל: העולם השפל מתברך מן המקום הנזכר, שהוא רמז לת"ת ישראל הרמוז בשם כ"ו. וכ"ו במספר המרובע בגימ' מקום.

וזהו חשבון המרובע. עשרה פעמים יו"ד = מאה. חמשה פעמים ה"א = חמשה ועשרים. ששה פעמים ו"ו = ל"ו. חמשה פעמים ה"א = חמשה ועשרים. סך הכל = קפ"ו. ואל תתמה בראותך צירופים אלו פעם נוטים לדין, ופעם לרחמים. כי הוא ושמו אחד ב"ה. ולכן כל המכוין בתפלתו למקום שהוא אלהים אפפ"י שנרמז לדין - אלהי אברהם בעזרו. שהוא במדת חס"ד, והוא כלו רחמים. וכן מצינו בדניאל שאמר שם: ועוד אני מדבר בתפלה. ס"ת דיר"ה. והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתפלה. ס"ת של רנה. ואין רנה אלא תפלה. פירוש: דירה של תפלה קבע, במקום שראה גבריאל. וכן דוד הע"ה אמר: שויתי יי' לנגדי תמיד. כלומר כמו שאני יודע יד ימין לכל דבר הצורך - היא לפני תמיד. כך גם כן - מגמתי נגד יי' תמיד. כי הוא הנותן לי כח לעמוד לפניו.

וצריך המתפלל שיהיה תפלתו קבע לא דרך עראי. שזולת זה, לא תשלם הכוונה, וזה אומרו: כל הקובע מקום לתפלתו. וצריך לחנך כחותיו ולזרזם לפעולות הטובות, כדי שבנקל יפעל הטוב. ולא ימצא לו מנגד מצד החמר מרוב ההרגל. כי התפלה היא המצלת אותו מרעת המערכות והוראת הכוכבים הרעים, להיותה במקום הקרבן. ומי שלא יתפלל כראוי, נמסר למערכות השמים הנקראים כעס של הקב"ה. וזהו אומרים ז"ל: כשהקב"ה בא ולא מצא עשורה - מיד כועס. וחס ושלום, המבטל יום אחד מלהתפלל עונשו ידוע, אם לא בסבת התעסקו במצוה אחרת באת לידו בשעתה. ואל יתפלל אחורי בית הכנסת אם לא מהדר אפיה לבי כנשתא, לפי שפעולה כזה יורה על דעת נפסד חס ושלום.

פי' מאמר לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים

והנני אעריך על מאמר רז"ל: לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים, ואח"כ יתפלל. הכוונה כי נצח והוד נקראים פתחים. כי באמצעותם יכנס האדם אל התפלה - שהיא רמז לת"ת. כי שם תלויין בקשת צורכי רבים. וכן אמר בספר הבהיר כאשר התחיל לדרוש האותיות. ודרש: מאי פתח? פתח, שלפעמים יחתמו לטובה ולפעמים לרעה. ומקשה התלמוד, לטובה? והכתיב: מצפון תפתח הרעה? אלא כשישראל עושין רצונו של מקום נפתחים לטובה, ואם לאו ח"ו בהפך. גם כן צריך להעריך על הברכות הפותחות בברוך שתקנו ז"ל לומר לנוכח, ונסתר. והסוד: והיה אם שמע תשמע לקול יי' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו כל המצלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני יי' רופאיך. הנה מלת לקול נסתר. ומלת אני נוכח. והבן זה.

פי' כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה

אמר ר' יוחנן כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. הכוונה בזה, כי מלת מלכות רמז לבינה. שהוא המלך העליון. ולכבוד המלך תקנו בברכה נוכח ונסתר. ברוך אתה - הוא לנוכח. ואנו משבחים אותו על אשר פעל. והוא - העולם. שהוא: רמז לת"ת. ומן העולם ניתן לנו חיים נצחיים, והם התורה והמצוות. כי מתוך קיום המצוות ועסקינו בתורה אנו חיים. שנאמר: כי היא חייך וגו' וכתיב: עץ חיים היא. וע"כ אנו מדברים עמו בסיפור חסדיו דרך נסתר. כי מן העולם נצטיינו במצוות. ועוד, כי לא נאה לומר למלך: אתה עשית לנו וקדשתנו וצויתנו. יען, כי אנו מחוייבים לשבחך ולפארו, על הטובות שנתן לנו מן העולם שהוא רמז לתפארת והנה קדש אותנו במצוותיו.

ולמאן דאמר כל ברכה שאין בה הזכרה אינה ברכה. הטעם כי בזכירתו ובכוונתו לייחדו בכל עשר ספירות תלוייה הברכה, ובלא הזכרה אינה ברכה. זה הכלל נקוט בידך כל התפלות הכוונה לבינה. מפני שהם שבח והודאה. וכן כל השבחים וההודאות שאנו מחוייבים לשבחך. כי הוא הממציא כל הנמצאים. אבל התפלה מעומד הכוונה - לתפארת. חוץ מעשרת ימי תשובה שהכוונה לבינה - שהוא המלך היושב על כסא דין, ומנהיג את העולם באותם הימים.

ולפיכך אנו אומרים המלך הקדוש, המלך המשפט. ומי שטעה ולא אמר המלך חוזר ומתפלל. לעולם מסורת זה יהיה בידך כל תפלה מעומד לתפארת. תחנה לעטרה. תהלה לבינה. וי"א תחנה למדת הדין. ואל אדנ"י אתחנן. ואלו ואלו דברי אלהים חיים. ובהגיעי למקומו ב"ה אבארנו באריכות. ע"כ הוא ענין בפני עצמו, ולכן אנו מפסיקין וחותרים מה שהתחלנו בקדיש, ואנו פותחין ומזהירין שיברכו ברכות ק"ש. וזה - ברכו את יי' המבורך.

סוד ברכו

את לרבות י"ה. שהוא חצי השם, ובמילואו הוא שלם. ולפי ראות עינינו, נראה לנו שהוא חסר, אבל בראות העליונים מלאכיו עושי רצונו אינו חסר כלל. אלא החסרון שנראה לנו הוא בסבת עוונותינו ובסבת שנקר' עלינו ונתייחס בנו יי' אלהי ישראל. אבל בעליונים - הוא מלא. והקהל עונים: "ברוך יי' המבורך לעולם ועד" - שעתיד לברך לעולם הנעלם. והוא עולם שהוא ועד. ואנו חייבים לברכו בדיבור שפתינו, ולהקדים לכבודו ברכה. כי הוא מבורך על כל ברכה ותהלה. ומאתו יוצאים כל הברכות הגופניות והנעלמות, כמו שהעני מברך לעשיר, כשנותן לו צדקה ומחזיק לו טובה.

כך אנו מברכים ומשבחים לשמו ית' על כל טוב אשר עשה עמנו. ובכל יום ויום מחדש מעשה בראשית. בזכות אברהם: שלו, נתנו הברכות. ואחריו ליצחק. ומיצחק ליעקב. ומיעקב לכל ישראל. וטעם היות הקדיש קודם שיאמרו ברכו, כי בהשלמת השם יתמלאו כל הצינורות משפע של ברכה לישראל - לארץ. ועל דרך הסוד: "ברכו את יי'". הרמז, שנמשך הברכה מעולם השכל הנרמז בשם יי'ה, על הבנין הנרמז בשם יי'ה"ו - שתתברך ממנו מלכות. שהוא מבורך מעולם השכל, הרמז בשם יי'ה על הבנין הנרמז. ולכן עונים: ברוך יי' המבורך לעולם ועד. הרמז: שהכל נועדו על המלכות.

ובספר מחנה אלהים: קודם שיתחיל החזן, יכוין לבינה בשם של ארבע באותיותיך ובניקודו. ויאמר: ברכו את יי' המבורך - שהוא הבינה. והוא המבורך מלמעלה. והעונים מכוונים להשלמת הברכה ואומרים: "ברוך יי'" ומוסיפים השם שהוא הבינה. וצריך העונה שיכוין כשאומר: ברוך יי'. באותיותיו ובניקודו. ומן הבינה ממשיך הברכה לעולם שהוא ת"ת. שהוא עיקר העולם העליון. ועוד ממשיך הברכה למלכות, הנרמזת במלת ועד - כי היא בית הוועד.

והנה שני ביאורים אלו לדבר אחד נתכוונו. ואלו ואלו דברי אלהים חיים. ותיקון יפה הוא מה שנהגו החזנים להאריך בנעימות קול באמרם ברכו, כדי שילחשו העם בחשאי ויאמרו: ישתבח ויתפאר שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה מלך ראשון ואחרון ומבלעדיו אין אלהים מהוה ההויות, והוא מחיה את כולם. יהי שמו מבורך ומרומם על כל ברכה ותהלה. וצריך שיכוין כשאומר: "יהי שמו מבורך" - לשם יי'ה"ו. ומרומם על כל ברכה - שם יי'ה. ותהלה, לבינה. כנרמז לעיל ולזה הטעם אסור לדבר, כי אין פירוד ביניהם כמבואר.

סוד ברכות ק"ש

ומעתה אנו מתחילין ברכות ק"ש כי מן הדין נתחייבנו לברך שמים לפניך ושמים לאחריה. ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך עושה שלום. ידוע

כי כל הדברים יצאו למציאות בברי"א ויצ"רה ועש"י והאור הוא נוגה יוצא מן הכוכבים ובבריאת הכוכבים נברא ובהתנוצצו נוצר זה טעם יוצר אור. ומעם ובורא חשך כי הוא נברא להמשיך כי בן טבע העולם השפל והאור הוא מקרה שיקרה עליו ובשניהם עם החרק המכריע ביניהם ההייה וההפסד זה טעם עושה שלום ובורא את הכל.

המאיר לארץ ולדרים עליה הוא רקיע העליון, העושה התנועה היומית, המיוחס מן החסד. וטובו של זה השם הוא מחדש בכל יום מעשה בראשית, כאלו אמר מעשה הנפש הכללית שני חלקיה. רוח אלהים חיים, ורוח מרות. ומעשיהם הוא כל המציאות שתחתם. ושם בן ארבע מקיף אותם. וטובו ושפעו מחדש בכל יום תמיד כל מעשיהם, שהם הצורות והעצמים אשר לאופנים ולשרפים ולחיות הקדש, ולמלאכי השרת ושמים, וכל אשר בהם. זה טעם: **מדה רבו מעשיך יי'** הרמו: לשם יח"ו. **כולם בחכמה עשית.** ה"א אחרונה של שם בן ארבע שעושה ברוח אלהים חיים וברוח מרות. זה טעם מלאה הארץ קנייך. המלך המרומם שמו לבדו מאז. רמו אל הו"ד של שם. הרומז לכתר עליון. ואל החכמה העליונה, שמרומם מן הבנין כולו. ומן הבינה שהם שמונה ספירות במספר א"ו. המשובת כנבורה. המפואר בתפארת. המתנשא בטוב מימות עולם שמתנשא מן הבנין שהם כנגד ימות עולם. אלהי עולם כתר. חכמה. בינה. שהוא עולם השכל והוא אלהי הבנין. ברחמיך הרבים רחם עלינו כנגד החכמה. אדון עוזינו הבינה, שהיא אדון המספר, שהוא עוזינו. צור משגבינו כנגד החסד. מגן ישעינו כנגד הנבורה. משגב בעדינו כנגד התפארת. אל ברוך גדול דעה כלומר: גדול חלק השכל והדעה, שהוא רוח אלהים חיים. הכין ופעל זהרי חמה הם רוח מרות, ומים מרות, שהם הצורה והעצם, אשר בחמה, שהוא הנברא העליון שבכל הגרמים. והוא שקראם זוהרי חמה. והיו סוד שקראו ז"ל לתפארת חמה. ומכת התפארת הוא כל מעשה החמה. לכן יקראו החמה זוהרי הת"ת. טוב יצר כבוד לשמו שהוא כסא לו. וכן כמספר קטן טוב עם המלה בנמי' כסא לו. מאורות נתן סביבות עוזו סביבות הרקיע: והם שרפים עומדים ממעל לו, שמקיפין אותו. וזהו שאמר, פנות צבאות קדושים רוממי שדי. כי אותם השרפים הם תחת הרקיעים, שהם מרוממים את הבינה. שנקראת שדי. והסוד: ונשמת שדי תבינם. והם כנגד הבנין. והבנין מרומם ומנשא עליו את: תמיד מספרים כבוד אל וקדושתו וכבר ידעת תמיד שהוא רמוז לאחרות. וקוראים זה לזה ואומרים קדוש זה טעם תתברך יי' אלהינו שם בן ארבע בשמים ממעל ממעל לרקיע. ועל הארץ מתחת על סגולת הנפש של מטה. ועל כל שבח מעשי ידיך הם כחות עשרה גלגלים אשר למטה. ועל מאורי אור שעשית הם המאורות שנאמר: **ויעש יי' אלהים את שני המאורות.** בלשון עשיה. ואין לומר שיצרת, כי לא נאמר וייצר אלא ויעש. תתברך לנצח צורנו רמו לשם בן ארבע, שהוא צורינו בכה. אשר הוא עליו מעולם הטבע. מלכינו מכה אשר עליו מעולם השכל. בוראינו בורא קדושים הם המלאכים הרוחניים ומקיפים ומניעים את השמים. ישתבח שמך לעד מלכינו יוצר משרתים הם הנפשות והרקיעים והכוכבים שנקראים מלאכי השרת. ואשר משרתיו אלה עומדים ברום עולם ומשמיעים כיראה יחד קול דברי אלהים כי לכולם יש קול ורוח ודבור. כולם אהובים שוחים אלה לאלה והאהבה היא מדבקת אותם, כאילו הם דבר אחד וכאלו הם נבררים בשכל, זה טעם כולם ברורים. וטעם כולם גבורים, על פי גבורת העליון גוברת עליהם.

וכן טעם כולם עושים באימה וכיראה רצון קוניהם, כי הגלגל העליון עושה רצון קונו בהתנועעו ממזרח למערב כן אשר בקרבן, מתנועעים כנגד פנות הצבאות המתייחסים אל הקדושים רוממי שדי. וכולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה כי לכולם יש פה אחד, שהוא רוח אלהים חיים שממנו קול ורוח דבר וציור. בקדושה כנגד המניעים. ובטהרה כנגד נפשות המתנועעים. מברכין כנגד פנת חתימת הדרום. משבחין כנגד פנת חתימת המזרח. מפאדין ומקדישין כנגד חתימת המערב. וממליכין כנגד חתימת הדרום. ומעריצין כנגד פנת חתימת הצפון. את שם האל כתר עליון וחכמה הנרמזים ביוד של שם. המלך בינה. הנושא שם י"ה של השם. הגדול חסד. הגבור גבורה. והנורא תפארת. קדוש כנגד - נצח, הוד יסוד - הוא מלכות הנושא שם יו"ה. וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים והטעם כל אותם הרוחניים מקבלים עול מלכות שמים זה מזה באהבה. והטעם שמקבלים התחתונים על ידי העליונים. כי כל מקיף כמו שמים למוקף. והכוונה על שהרוחניים מקבלים זה מזה נפשות הרקיעים מהרוחניים. והם זה מזה רוחניים מרוחניים. ונותנים רשות זה לזה העליון שברוחניים לאשר תחתיו. וכן זה לזה אשר תחתיו ממנו עד הגיעם לנפשות וגם הם זו לזו. להקדיש ליוצרים בנחת רוח שיש להם כל אחד מהמקיף עליו. בשפה ברורה כלומר באותיות שם כ"ב אותיות חקוקות וחצובות בהם. וכל אות ניכר וברור מחבירו בדיבורם הפנימיים. ובנעימה קדושה הוא הקול הפנימי מעון מלאכי השרת. כולם כאחד מלאכי השרת עם נשמותם של ישראל. ד"א כולם כאחד כי הנפשות אשר בגלגלים משכילים כפועל. כי כולם קבלו שלימיותם בתחלתם. וכל שכן הרוחניים שעליהם, וכולם כשלהבת קשורה בנחלת. עונים באימה אלו נשמותן של ישראל. ואומרים ביראה אלו מלאכי השרת. **קדוש קדוש קדוש** ראשון: קדוש ראשון: אומרים נפשות הצדיקים, על שם קדושת התורה הנחונה בהר סיני. קדוש שני: אומרים הצדיקים עם כנסת ישראל על שם קדושת נפשותם אשר בגן עדן, שהוא מקום מקדשו של הקב"ה. קדוש שלישי: אומרים ישראל עם כל משרתי עליון, לרמוז לקדושת שמו הגדול בעולם הזה בתחית המתים. אוי: קדוש יי' צבאות מלא כל הארץ כבודו - שהוא ארץ ישראל המפוארה. ובספר הפרדס: קדוש ראשון - הוא מאמר נפשות הרקיעים. קדוש שני - הוא מאמר נפשות הכרכים. קדוש שלישי - הוא מאמר הרוחניים שאומרים: קדוש יי' צבאות לשם בן ד', הנושא אותן מלכות שעליהם. והטעם שאומרים: מלא כל הארץ כבודו. הוא, על עגולת הנפש של מטה. **אמר המחבר**: ואני קבלתי מחכם אחד ממקובלי אשכנז ושמו ר' יקותיאל. קדוש ראשון: רומז לחסד, שהיא מדת אברהם אבינו ע"ה. קדוש השני: רומז לפחד יצחק אבינו ע"ה. קדוש שלישי: רמז לתפארת. והיא מדתו של יעקב אבינו ע"ה. ואם תעיין בטוב בג' פירושים אלו, המקור אחד. ואלו ואלו דברי אלהים חיים. והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול כסא הכבוד הוא למעלה מכל הנבראים. וכולם תשוקתם לאל עליון. והוא נסתר - ואינם יכולין להשיג, כי אם מה שהשיגו ישראל במעמד הקדש על הר סיני: **מראה כבוד יי' באש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל**. ושם ראו השרפים, כי הם עומדים לפני כסא הכבוד. וכל הנבראים והנפשות הטהורות והקדושות, וכל מלאכי מרום יחד נושאים את עיניהם, ומביטים בשרפים. וכשרואים השרפים יודעים כי הקב"ה שם. והם

מכרכרים כעין: ודוד מכרכר בכל עז לפני יי'. ודוד חגור אפוד בד. לרמוז אל עולם הנשמות, ועולם העליונים שמתנשאים.

ובספר הפרדים: והאופנים, הם כל הנעשים מאותיות אמ"ש. אבל אנו רומזים מלמטה למעלה, שהם כל הנבראים, התחתונים והעליונים. עד לרוחניים המקיפים, שהם אשר יצאו מהם. והאופנים וחיות הקדש, שכל התחתונים מתנשאים לעומתם של אלה. משבחים ואומרים: ברוך כבוד יי' ממקומו. כלומר: ברוך יהיה זה שמשלשים זאת הקדושה ממקומו. ר"ל: מן המקיף אותו הכבוד ית', מהכבוד שעליו, גבוה מעל גבוה, ואנו מודים ואומרים שאלו אומרים: נעימות לאל ברוך נעימות יתנו למלך אל חי וקיים. חי בתחתונים. וקיים בעליונים. פועל גבורות עושה חדשות גבורת גשמים. עושה חדשות הנפשות חדשות שהוא שולח בעולם. איש מלחמות שני: יי' איש מלחמה וכתוב: יי' ילחם לכם. שעתיד ללחום מלחמות מלך המשיח.

ועל דרך הסוד: לאל ברוך שהוא, שם בן ארבע שהוא ברוך מאשר עליו. ומעם למלך אל חי ומירות יאמרו, כי הוא מלך חי וקיים באשר עליו מן הנברלים גבוה מעל גבוה כי הוא לבדו השם הזה באשר עליו. פועל גבורות בנפש שעל גלגל היומיי. עושה חדשות בנפש גלגל המזלות. איש מלחמות בנפש גלגל שכתאי. זורע צדקות בנפש גלגל צדק. מצמיח ישועות בנפש גלגל מאדים. בורא רפואות בנפש גלגל השמש. נורא תהלות בנפש גלגל נהג. אדון הנפלאות בנפש גלגל הלבנה. כאמור לעושה אורים גדולים וכתוב: ויעש אלהים את שני המאורות מארות כתיב. לומר לך: שאלו הם עשירי הדור, שמפרנסים העניים שבדורם. ומגדלים תלמידים בשיבות מממונם. נקראים אורים גדולים, ואם לאו נקראים אורדים. והו' רמז במלת מארות חסר ואי". ואומר ברוך אתה יי' יוצר המארות: והם הי"ב מזלות, והו' כוכבי לכת אשר העולם הולך אחרי מבעם. וכאילו הקב"ה יוצר אותם בכל יום מתוך פעולתם, שפועלים כרצון היוצר אותם. והם מאורות לעשירים ומאורות לעניים כפי המצב, והמבט אשר נולד בו, וזו היא הברכה הראשונה.

והברכה השנייה מפני שהיא סמוכה אינה פותחת בברוך ופותחת אהבת עולם אהבתנו יי' אלהינו שנתת לנו שלש מתנות ברית, ותורה, ושבת. יי' אלהינו שם בן ארבע, המתקבל לנפשותינו הטהורות, כשהיא אכסניא ראויה אליו בעולם הזה. כי טעם אהבת עולם אהבתנו. כאלו אמר אהבתך בעולם השפל, היא בעבורנו. בהיות כי אנו תכלית הכוונה. הראייה כי חמלה גדולה ויחידה חמלה עלינו משאר האומות שלכל אומה נתת שר שולט עליה ומנהיג אותה. ואנו חלקך ונחלתך. שנאמר: כי חלק יי' עמו. ולא הנחת אותנו ביד שום שר ומנהיג ואין לנו זולתך. אבינו מלכינו רמז לשם יי', הנושאת אותו הבינה בעבור שמך הגדול שם יי' הרוצה בננין העולם הזה ובפרט במין האנושי. ובעבור אבותינו: שהיו סגולת המין האנושי. שבטחו בך: זו התורה, שנתנה בכ"כ אותיות. ותלמדנו חקי חיים: באמצעות רוח מרוח, שבו הכ"כ אותיות. כן תחננו אבינו: בינה, שהוא אב הרחמן: והוא חסד. המרחם רחם נא עלינו: תפארת. ותן בלבנו: מה שבשכל האנושי להשיג, והתחיל מלמעלה למטה להבין: כנגד מים, שהוא המציאות שממנו יצאו הצורות העליונים, שיצא מן המלכות כנגד הבינה. להשכיל: כנגד אש ממים, שממנו יצאו העצמים העליונים, שיצא

כנגד הבנין. לשמוע: כנגד חלק הנפש שעל הרום, שמהם השרפים המעופפים, למטה לאדם. ללמוד: כנגד הנפש שעל התחת. וללמוד: כנגד הנפש שעל המזרח. לשמור: כנגד הנפש שעל המערב. ולעשות: כנגד הנפש שעל הדרום. ולקיים: כנגד הנפש שעל הצפון. והאיר עינינו במצותיך: שהן ממדות שבע ספירות הבנין. ודבק בלבינו את תורתך: שהיא ממדת תורה עליונה, שהיא חכמה והיא תורת העולם רתו. וייחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך: שם הנכבד והנורא אהי"ה. למען לא נבוש ולא נכלם. לא נבוש: בעולם הזה. ולא נכלם: בעולם הבא. ולא נכשל: לזמן התחייה, וזהו לעולם ועד. כי בשם קדשך הגדול הגבור והנורא בטחנו: וכבר ידעת גדול, גבור, ונורא מהו רמו. נגילה ונשמחה בישועתך: הרמו למלכות, הנושאת האחרונה של השם. והיא הנרמות בשם ישועה. ורחמיך ותסדיך אל יעזבונו נצח סלה ועד: והטעם, כי המלכות היא מדת הדין. ולכן אנו שואלים שרחמיו וחסדיו אל יעזבונו מלהדבק בה. והביא עלינו שלום מהרה מד' כנפות הארץ: בחתימת המזרח, והמערב, צפון ודרום. ובכן יהיה כח השם מלא על חתימת האמצע שעליו הה"א. ושבור עול הגוים מעל צוארינו, והולחנו קוממיות לארצינו: כמו שעשית מקדם. כי אל פועל ישועות אתה: מעת שהוצאתנו ממצרים, נקרא שמך עלינו. וכך אנו מפארינ אותך תמיד. ובנו בחרת מכל עם ולשון: ושמך המיוחד עלינו נקרא. וקירבתנו לשמך הגדול: יהוה. באהבה: וחבה. כי יותר ממה שהעגל מבקש לינק פרה רוצה להניק. והיא מדת החסד. והסוד: פרה אדומה, שהיתה כלולה מחסד ודין. פרה עם השלש אותיות במספר קטן עולה למנין חס"ד. ואדומה ענין מבואר.

ובכן ראינו להודות לך, והרמו אל הבינה, שנושאת שם י"ה. לייחדך ולאהבה את שמך: כי השם כולו אחד ואהבה כחשבון אחד. ולזה הטעם צריך לומר לייחדך ולאהבה את שמך, כי אין ראוי להפסיק בין ייחוד לאהבה, כי הכל אחד. וחותמים ברוך אתה יי' הבוחר בעמו ישראל באהבה, כאלו יאמר באחדות. כי הכל דבר אחד. והסוד: עם ז"ו יצרתי ל"י. וזו: בגימ' אחד. כלומר עם אחד מיוחד יצרתי לי, שתהליך באה"בה יספור.

סוד השמע

וזהו שאומרים ק"ש פעמים ביום כדי לייחד שמו הגדול עלינו והיא ה"א אחרונה להיות קושרים העולמים. שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד: הטעם, כי מרע"ה הזכיר להם על הייחוד, ואמר להם: שמע ישראל, הנושאים עליהם ה"א אחרונה של השם בעולם הזה ר"ל: שם בן ד' מלא: יי' אלהינו יי' אחד. כלומר: שמעו והביטו. אל הנרמזים בזה השם שהם הוויות נאצלות מן אחד וכולם אדוקים זה בזה ונתלים ממנו כביכול. ומלת אחד רומזת כל ההוויות, כי הכל נכלל במספר אחד. כמו שראית בג' עשרה מדות. וכאילו אנו מודים ומברכין. על כן: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

והטעם, שאנו מודים ומכירים שהם כבודו. והכבוד הוא ברוך ומשופע ממנו יתעלה. והשגחתו היא ההוויות - הוא אלהינו, באמצעות הכבוד, שתחת מלכותו יתברך

וישתבח שמו. בהשיגנו אותיות הכבוד, החותמים הקצוות, ואשר על הכבוד ההיא - שהיא אש ממים. ומים מרוח, ורוח אלהים חיים, שהשגנו ה"א אחרונה של שם. יען שאלה נתלים ממנה, והשגנו שעליה - חופפים הנרמזים בשם יה"ו. ודעת הזוהר. שמע עין גדולה: רמז למלכות ישראל. רמז לישראל סבא. והוא מדת התפארת. והרמז גם כן, למדת יסוד, שהוא ברית מילה. והבן. יהו"ה נצ"ח והו"ד. אלהינו זרועות עולם רמז לחסד וגבורה. יהו"ה השני רמז לכתר חכמה בינה. וכיון שסדרם מלמטה למעלה, יסדרם מלמעלה למטה במלת אחד רמז לכתר. ח' רמז לשמונה ספירות: חכמה, בינה, חסד, פחד, תפארת, נצח, הוד, יסוד. ד' גדולה רמז למלכות שנקראת מטרונייתא. עד כאן.

עוד בספר הזוהר שמע: ע' - מאתון רברבאן איהי אמאי? אלא, רמז קא רמיז בכלל א' חדא. לאכללא עילא ותתא כחדא, בייחודא חדא. שמע שם ע', הכא אתכלול האי שם באינון ע' שמהן עילאין דהא שם אתברכא מנייהו. ואתכליל בהו, ואצטרך לאכללא לון כחדא, בייחודא חדא, ולשוואה רעותיה בהו. דהא ודאי שבעין שמהן אינון, ברזא דרתיכא עלאה. ומהאי רתיכא עילאה, אתברכא האי שם, ואתכליל בגויהו ולבתר ישראל בכלל, אבל הא תנינן: דא ישראל סבא, למהוי ישראל בכלל א' חדא, ההוא אתר דבקווא דכלא. ועל דא: שמע ישראל. דייחודא ישראל קא מייחד, תלת סטריין. ין"י אלהינו ין"י למהוי כלא חד ע"כ.

עוד שם. בשעתא דברנש אתי לקבלא עליה עול מלכות שמים. כדין שכינתא אתיאי ושרא על רישיה. וקאים עליה כסהיד לסהדא סהדותא לקמי מלכא קדישא. דהאי איהו דקא מייחד שמייה. ושמייה אתיחד עילא ותתא כדקא יאות. ועל דא ע' משמע ישראל מאתון רברבאן. וד' נמי מאתון רברבן למהוי ע"ד קמי מלכא קדישא. והא אוקמוה. ין"י אלהינו. דא רזא דייחודא בתלת סטריין, כמה דאוקמיה בוצינא קדישא. ואתמר ביה בכמה דוכתי.

עוד שם. בשעתא דקא מייחדי ישראל ייחודא דרזא דשמע ישראל ברעותא שלים. כדין נפיק מגו סתימו דעלמא עילאה חד נהירו. וההוא נהירו בטש בו בוצינא דקרדינותא. ואתפלג לשבעין נהורא. ואינון ע' להטין בע' אנפין דאילנא דחיי. כדין ההוא אילנא סליק ריחין ובושמין. וכל אילני דגנתא דעזן כולוהו סלקין ריחין ומשבחן למאריהון. דהא כדין אתחנת מטרונייתא לאעלא לחופה בהדי בעלה, כל אינון שייפין עילאין, כולוהו מתחברין בתיאובתא חדא וברעותא חדא, למהו חד בלא פירודא כלל. וכדין בעלה, אתתקן לגבהא לאעלא לה לחופה בייחודא חד, לאתאחדא במטרונייתא. וע"ד אנן מתערי לה ואמרינן שמע ישראל אתקין גרמך הא בעליך ייתי לגביך, בתקונוי זמין לקבליך. יי אלהינו יי אחד. בייחודא חדא ברעותא חדא בלא פירודא. דכל אינון שייפין, כולוהו מתעבדן חד, ועיילין בחד תיאובתא.

כיון דאמרי ישראל אחד באתערותא דשית סיטרין. כדין כל אינון שית סטרין, אתעבידו חד. ורזא דא ו'. חד פשיטו בלחודוי, בלא דבקותא אחרא לגבי. אלא איהו בלחודוי פשיט מכלא ואיהו חד. בההיא שעתא מטרוניתא מתתקנא ומתקשטא, ועיילין לה שמשא בלחישו סגי לגבי בעלה, ואמרי: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. דא איהו בלחישו. דהכי אצטריך לאעלא לה לגבי בעלה. זכאה עמא דיידעי דא, ומסדרי סדורא עילאה דמהימנותא. והרב המקובל האלהי ר' בחיי ז"ל כתב: שמע ישראל: כוף אוזך, ושמע: פסוק שמע: ענין הייחוד האמיתי המקובל והמוצנע אצל יודעי האמת, בסוד ייחוד עשר ספירות, שנתייבנו לייחד את כולם ולחבר הכל כאחד, אם ממטה למעלה, ואם ממעלה למטה. ומלת שמע מלשון חיבור, כענין: ושמע שאל. לשמע אזון ישמעו לי. יהוה המולך יי הגדולה שהוא כולל שלשה מעלות העליונות: אלהינו - הגדולה והגבורה. יהוה: התפארת, עד תשלום הבנין. ואחר כך אחד. ובמלת אחד: נכלל כל העשר. א': רמז למי שאין המחשבה משגת. ח', לח' דברים שעמו. וד' לעשירית, היא עטרת זהב גדולה, ואין ראוי להפרידה, כי אם לייחד, ולחבר את הכל. וראוי לייחד ממטה למעלה משום מעלין בקדש ולא מורידין אפפפ"י שהכל אחד, אצל עבודת הייחוד.

וכבר רמזנו למעלה כל זה מדעת הזוהר. ועל הרביעית הד', שהיא המלכות. אמר הנביא: **בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם**. ולפי שלא זכר מדת המלכות בפירוש בכלל השלשה שמות, לכן תקנו ז"ל להוסיף ולומר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. מה שלא הזכיר משה, ואפפפ"י שלא הזכירו, רמזו באות דלת. ועליו משלו משל נמרץ לבת מלך שהריחה ציקי קדרה. תאמר - יש לה גנאי. לא תאמר - יש לה צער. מה עשו, הביאו לה בחשאי. וציקי קדרה: הוא דבר מבושס, שריחו משיב את הנפש.

וזה לך ביאור המשל. בת מלך שהריחה ציקי קדרה - היא השכינה. שהריגשה קילוסן של שבטים והייחוד שהיו מייחדים השם הגדול. ואלו תאמר שבחה בפיה שכשם שהוא יחיד כך היא יחידה, יש לה גנאי. ואם לא תאמר - היא מצטערת, כשלא נתייחד כבודה בכבודו. על כן באו ישראל שהם עבדי השכינה, והתקינו לומר ברוך שם בחשאי, שהוא הייחוד התחתון. ומטעם זה נתקן השבח הזה של שכינה בששה תיבות, כמו פסוק של שמע, זה כנגד שש קצוות של מעלה. וזה כנגד שש קצוות של מטה. ובת מלך - היא דלת של אחד.

ובספרא דרב המנונא: כל מאן דמייחד ייחודא דא בכל יומא, חדוה יתירא זמינא מלעילא, מרזא דאתון אלין. ש"מ מהאי סטרא א"ח האי סטרא וסימנך: **אנכי אשמח ביי'**. ביי' ממש, דא ייחודא קדישא, ושפיר איהו. והאי בספרא דחנוך דאמר, כי האי גוונא: מאן דמייחד ייחודא בכל יומא - חדוותא זמינא ליה מלעילא. תו, אית ביה: ש"מ, דאתכלילו מן ע' רברבא. אלין ע' שמהן דאבהן קדישן. ישראל, יהוה, אלהינו, יי'. אלין ארבע בתי דתפלין דאחיד לון א"ח ההוא דאמר: **פתחי לי אחתי ד'** - דא קשר של תפלין. דהיא אחידת בהוא רזא לחכימא, דלא אתמסר לגלגלה עד כאן.

ובספר הפרדס. אלהינו: האלף - רמז לאלף שבאהי"ה. למ"ד - המשכת הברכה מן האלף לתפארת ישראל. וזה סוד אל המשכת כח התפארת מן האין. ובצואר הלמ"ד מושך משך חכמה מפנינים וזהו: **אלף יי' ויאר לנו.** שרמז, למאור הגדול. ה"א, שבמלת אלהינו. רמז לה"א אחרונה של שם. כי מאחר שהמשיך אות למ"ד לתפארת ישראל. חוזרת כנסת ישראל למשוך למטה גו"ן כפופה, רומזת לחמשים שערי בינה. כי כשההא הנזכרת מושכת אזי יסוד עולם מקבל כל הכחות באות יו"ד של אלהינו. ומאין מקבלו מחמשים שערי בינה, ומשפיע למטה ברזא דנוקבא. וזהו נון כפופה שהוא סוד הנקבה. הוא"ו - סוד תפארת ישראל. מיוחד הכל מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. ומשה רבינו ע"ה על ידיה אמר: אלהינו. ומפי עצמו אמר, משה שושבינא דמלכא, ולפיכך אמר: אלהינו ולא אלהיך. הרי במלת אלהינו הייחוד שלם ע"כ.

והחסיד ה"ר יצחק בן הרב ז"ל פירש: "החית" מחכמה עד היסוד. והדלת הסוף. נמצא שהכל כלול במדת אחד. גם הרב כיון למה שאמרנו למעלה מדעת הזוהר. וצריך לחטוף באלף כדכתיב: **אלף תתחכם יותר ובמופל"א ממך אלף תדרוש.** ובלבד שלא יחטוף בחית, כי יש רשות להתבונן בו. ולפי שהוא צריך לייחד בדלת מאריך בו וממליכו בשש קצוות.

ובספר הבהיר. שאלו תלמידיו: מהו דלת? אמר להם: משל לעשרה מלכים שהיו במקום אחד וכולם עשירים, ואחד מהם אינו כל כך עשיר כהם - נקרא דל לגבי חביריו. ודע כי משלש שמות אלו. יי'. אלהינו. יי'. יוצא שם בן ארבע עשרה אותיות בחילוף כל אות באות שלפניה. והנה שם יהו"ה, הוא כוז"ו, וכוז"ו בגימ' יהו"ה אחד. ועולה חשבונו ט"ל והסוד כי טל אורות טליך. ושני פעמים כוז"ו עולה ע"ח והם בגימ' הו"ה והי"ה ויהי"ה והוא כנגד שלשה פעמים שם בן ארבע. והמאריך בדלת מאריך לו ימיו ושנותיו, עד כדי שיכוין אל לבו, כי השם ית' אחד בעליונים ובתחתונים, ובשש קצוות כנזכר. וכשם שהוא אחד, כך ישראל אומה יחידה, מיוחדת לו. וכבודו מיוחד בהם, ושמו משותף ביניהם, כמו שזכרנו לעיל בענין התפלין. ואנו אומרים שהכבוד הוא המתייחד בהם המשותף ביניהם שיהיה: ברוך שם הכבוד ההוא. והכבוד מתייחד בו ית', ומתברך מברכתו. ופי': שם ידוע מפסוק לשכן שמו וזהו סוד: **ישגבך שם אלהי יעקב** והוא הכבוד הנזכר הנקרא כבוד יי'. ופי': מלכותו, שהוא מולך עליהם והם ישראל, שהם מיוחדים לעבדו. ומלכותו בגי' - היפה בנשים. לעולם ועד, ר"ל דבר המתייחד בדבר בלי פירוד, אלא בדבקות מיוחדת ומיועדת - עדי עד. כשכמל"ו - הוא רמז לברכה הבאה מן העולם העליון לשכינה. ומשם לעולם השפל. כלומר: שכתב הברכה לשם הנכבד מן הכבוד למעלה מן הכבוד שהוא תפארת ישראל הנקרא כבוד מלכותו, כי המלך הוא התשובה, וזהו לעולם ועד. כי אחרי שייעד הכלה למעלה בברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אחר כך משפיע אותה ברכה לעולם שהוא התפארת ישראל ומשם לוועד ששם כניסת הכל לוועד הכל.

ומצוות ק"ש בבקר ובערב בעת השתנות הזמנים בממשלת כל מידה ומידה על פעולתה. ואז יתייחד הכל ממטה למעלה וממעלה למטה. בק"ש של יום אמת מאריך תצמח. ובשל לילה וצדק משמים נשקף. והסוד: גם יי' יתן הטוב וארצינו תתן יבולֶה. ובעבור כי כולם כלולים זה בזה על כן צריך להזכיר מדת יום בלילה, ומדת לילה ביום, כל אחד מזמין את חבריו במדתו.

אמנם העיקר להזכיר כל מדה בעתה כשאמז"ל: כל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית, ואמת ואמונה בלילה, רוצה לומר: ערבית, לא יצא ידי חובתו. שנאמר: לַחֲגִיד בַּבֶּקֶר חֶסֶדךָ וְאִמּוֹנֶתְךָ בַּלַּיְלֹת. מדת יום חס"ד שנאמר: יוֹמָם יִצוּה יי' חֶסְדּוֹ. והוא ית', זן בריותיו, באותה מדה. ומכין מזון לכל בשר. ומדת לילה האמונה היא - חכמה אחרונה, שאדם מפקיד נשמתו ורוחו בידו ומובטח בו שיחזיר לו פקודתו. וזהו סוד: **אֵלֶיךָ יי' נִפְשֵׁי אֲשָׁא**. שתקנו לאומרו בנפילת פנים. ועל כן, אין בו וא"ו אפעפ"י שהוא אלפא ביתא.

ובספר הזוהר. שמע ישראל. האי קרא תינת, בשעתא דאמרו בנוי דיעקב לאבוהון או משה לישראל. אבל השתא, דכולי עלמא קא אמרי שמע ישראל מאי שמע ישראל קאמרין?! אלא, הא תנינן, יעקב לא מית, וקב"ה חתים ליה גו כורסיה יקריה, למהוי תדיר, סהדא על בנוי. דקא מייחדי שמיה בכל יומא תרין זימנין. וכד אינון מייחדין שמיה דקב"ה, ואמרי: שמע ישראל. הוי סהיד עליהון דאינון מייחדין שמיה דקב"ה כדקא חזי. בההיא שעתא נטלי ליה ליעקב בארבע גדפין פרישן לארבע סטרי עלמא, וסלקי ליה קמי קב"ה, ומברך ליה בשבע ברכאן, ואמר: זכאה הוא אבא דזרעא, דא אוליד בארעא. זכאין אינון בנין, דקא מעטרין לאבוהון הכי. בההיא שעתא כל קלי שמייא פתחי ואמרי: בשכמל"ו. ויעקב מתעטר בתריסר נהרי אפרסמונא דכיא. וקאים תדיר כקרתא מקפא שור על בנוי קמי קב"ה. ולא שביק דינא תקיפא לשלטאה עלייהו. וכל בני עלמא לא יכלין לאבאשא לון דכתיב: ואתה אל תירא יעקב.

ובאגדה. ועוד אותה חיה עומדת עד שכל שרי מעלה גומרים. וכל מחנות מעלה, וכל גדודים כל אחד ואחד במעמדו אומר, לאותה חיה ששמה ישראל, ועל מצחה חקוק ישראל: **שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד**. והייחוד האמתי לייחד עשר מעלות עליונות, שהם סוד האמונה הקדושה בפסוק זה. והוא סוד כוונת הלב, שצריך לכוין בפסוק ראשון. כדברי ר' מאיר פרק היה קורא. וזה סודו: השם הראשון, רמז למחשבה העליונה. סוד העדן, המשכת החפץ מן האין, ובזה השם, צריך לכוין היוד עם קוצה - סוד החכמה מאין תמצא. אלהינו: סוד אי זה מקום בינה ה"א ראשונה. ובמדרשו של רשב"י ע"ה, נאמר דרך אחרת, בסוד הייחוד, והכל סוד: אחד יי' אחד ושמו אחד. כמו שכת' למעלה. היוד עם קוצה - אלהינו, סוד: אם הבנים שמחה. יהו"ה: סוד ששה מאורות. אחד: סוד עטרת זהב גדולה שבה מתייחד הכל.

וצריך להאריך בדלת כנו' למעלה, שיעור שיעלנה ויקשור אותה עם דודה. ומשם מעילוי לעילוי עד מקום שנטלה ממנו, שמשם סוד לבנון. דכתיב: **אתי מלכנון בלה**. דברי הידיד לאחותו. אתי היית בתוך ההיות הסתומות והעמוקות בחכמה הנרמות בלבנון. אתי מלכנון תבואי, כי משם נאצלו שניהם, בדרך אשר בא - בה ישוב. ואח"כ ימשכנה מלאה כל טוב, יקשרנה שנית בצורות הקדושות מלמעלה למטה. ויאמר, ברוך סוד העדן מקום הברכות, שם סוד אם הבנים כבוד המאור הכולל ימין ושמאל עם ענפיהם. מלכותו - מלכות בית דוד הכלולה ממה שעליה להמשיך אורה, ולהשפיע ברכה לכל העולמות, שתחתיה סוד לעולם ועד. ע"כ.

סוד ד' פרשיות שבק"ש

ובמדרש רות פרשה קדמאה דייחודא, בתריסר תיבין. שית תיבין בייחודא עילאה. ושית תיבין בייחודא תתאה. פרשה תניינא: והיו הדברים האלה מ"ב תיבין, ברזא דשמא דמ"ב אתון. פרשה תליתאה: והיה אם שמע. דאתכלל ימינא בשמאלא, ושמאלא בימינא, ואיהו ברזא וסתרא דרתיכא קדישא, עד ושמתם. האי פרשא דשלטא על כולא איהי ברזא דע"ב תיבין. גו רזא דע"ב שמהן דרתיכא קדישא. פרשה רביעאה: ושמתם את דברי אלה. דאיהי חמשין סלקא בחושכא בפרשא תליתאה וסלקא באזהרה בפרשה רביעאה, דאיהי לקביל חמשין תרעין דבינה. פרשה דציצית כלילא מכולהו, וסלקין פרשיין לבניינא דאדם וכל שאר דוכתין בין בפקודי אורייתא בין בכל שאר דוכתי דאורייתא דכורא לחד ונוקבא לחד. והכא, דאיהו ייחודא דאתייחד ביה קב"ה דכורא ונוקבא. אתבניאו כחדא וסלקא בשיעורא חדא, ודכורא אשתלים מה דלאו הכי בכל שאר דוכתי דאורייתא, ודא שבחא דמהמנותא עילאה. למנדע דהא יי' הוא האלהים. דכורא אשתלים בנוקבא, ואתכלל חד בחד, דכורא איתבע בנוקבא ודא איהו ייחודא שלים ולא שלימו, אלא דכורא ונוקבא כחדא.

ותא חזי, כל מאן דאשלים ייחודא דפרשיות אלן בכל יומא, אתעטר הכא באלין משקופין וחלונין, למהוי שלים הכא, ולית מאן דאתעבר על ידיו. ובלבד דיקרי כדקא יאות, ויכוין בהני רזין עילאין אחיד בימינא דיליה, ואמ' לו: אי חסיד, תא חמי ייקרא דאינון דמייחדי שמא קדישא כדקא יאות ולעאן ק"ש. בגוונא דא אעלנא כחד היכלא, ובהווא היכלא, הוו תלת מאה וחמשה ושייתן היכלין, כחושבן יומי שתא, ואברהם יצחק ויעקב שלטין בהווא היכלא, ואדם הראשון בגווייהו. וברישא חמינא כמה חבילי נשמתין מתלבשן ברקמו דאילנא דחיי בכמה גוונין דיקרא עילאה, ועיילין גו ההוא היכלא. ויופיאל רב ממנא דאורייתא בהדייהו. פתחי ואמרי: אתעטרו קדישי עלמא, בגין אינון קרישין דקא מייחדי שמא קדישא, ומכוונין ברעותא בפרשין דק"ש. אדם הראשון הא חמינא דמסתכל בהו וארח בהו. אי חסר בהו אות אחת מגו ק"ש. ובניינא דאדם באינון תיבין. ואי אשכח שלמים גטלין לון אברהם יצחק ויעקב ונשקין לון. מאן

חמי חדווא, מאן חמי ערבוביא, בכל אינון דבגנתא דעדן, דקא אתייאן לההוא חדווא אותבין לון. ותרין זימנין בכל יומא נחית עליהו טלא מעל רישא דמלכא, ובההוא טלא אכלי מיכלא דמלאכי השרת. וידעי מה דיהוא ומה דיהוי. ומאי דזמין למהוי עד זימנא דקב"ה יוקים לגופי סריחן דהאי עלמא, ויוקים ליה קב"ה בבניינא מתתקנא כדקא יאות ע"כ.

סוד רמ"ח תיבות שבק"ש

עוד שם אמר ר' נהוראי: בק"ש יש רמ"ח תיבות כמנין איבריו של אדם, וכל הקוראו על תיקונו כל אבר ואבר נוטל תיבה אחת ומתרפא בה. כד"א: **רפאות תהי לשרך**. אדהכי, אתא ההוא ינוקא קם על רגליו ואמר: בק"ש, אין בו כי אם רמ"ה תיבות. אמר לו ר' חייא: תיב, ברי תיב. אמר: כני, שמעת בהאי מידי? אמר ינוקא: שמעתי מאבא, בק"ש יש רמ"ה תיבות חסר תלת, למנין איבריו של אדם. מאי תקנתיה? תיקנו שיהא שליח ציבור חוזר שלשה תיבות. ומאי נינהו: יי' אלהיכם אמת. כדי להשלים, רמ"ח תיבות עם הציבור. וכדי שלא יפסוק לאמת לא פחות משלשה ולא יתר על שלשה. אדהכי, אתא רב יהודה בריה דרב פינחס ויתיב גבייהו. אמר להו: במאי עסקיתו? אמרו ליה: במילי דקרית שמע והכי והכי אמר האי ינוקא. אמר ודאי הכי הוא. והכי אמר ר' יוחנן בן נורי אמ"ר יוסי בן דורמסקית משמיה דר' עקיבא: חסידים הראשונים תקנו ק"ש כנגד עשרת הדברות וכנגד איבריו של אדם. חסרו מהם שלש. למען איבריו של אדם תיקנו שיהא שליח ציבור חוזר ומשלים אותה ומאי ניהו: יי' אלהיכם אמת. בתפלה תיקנו שלש ראשונות וג' אחרונות. וכן בק"ש שלשה שמות בראשונה - יי' אלהינו יי'. ושלשה שמות באחרונה - יי' אלהיכם אמת. וכל האומרו כי האי גוונא אינו ניזוק כל אותו היום. וכל האומר ק"ש שלא עם הציבור אינו משלים איבריו, מפני שחסר שלשה תיבות ששליח ציבור חוזר. מאי תקנתיה? יכוין בט"ו ויין שבאמת ויציב. ועם כל זה היה קורא עליו אבא מעוות לא יוכל לתקן וגו'. אותם שלש תיבות ששליח ציבור חוזר, לא יוכל להמנות אותם בתשלום רמ"ח כשאר הציבור.

סוד השמע

ובמדרשו של רשב"י ע"ה: ובההוא זמנא דצריך בר נש לייחד לקב"ה בשכינתיה, צריך להפשיט מיניה כל מחשבין דאינון קליפין דאתמר בהון: **רבות מחשבות בלב איש**. ולסלקא שכינתיה לגבי דמחשבה חדא, הדא הוא דכתיב: **ועצת יי' היא תקום**. כגוונא דבר נש דאתייחד בבת זוגיה, ואתפשט מלבושו למהוי עמא חד. כדכתיב: והיו לבשר אחד. הכי אצטריך להפשיט מיניה כל מחשבין אחרנין בזמנא דמייחד לקב"ה בכל יום פעמים - **שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד**. ע"כ.

וצריך אדם לתקן מקום טהור ונקי מכל פסולת על מה שישרה כבודו של מקום, כי בזה נעשה כסא לשכינה, לפי שכל איברי האדם מסודרים על סדרי בראשית, כמו שכתבנו. וכנגד זה נקרא האדם עולם קטן. ומי שממליך את המקום ב"ה על איבריו, כאילו ממליכו על כל העולם. ודרשו רז"ל שלשה דברים מרחיבים דעתו של אדם: אשה נאה. והוא משל על נשמתו של אדם, שצריך שתהיה קדושה וטהורה שבשבילה שורה עליו שכינה הנקראת: נשמת כל חי. ודירה נאה. משל על הלב. וכלים נאים, משל על איבריו שצריך שיהיו מתוקנים ושלמים על מה שישרה השלם שנאמר והיה מחניך קדוש.

ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. תדע, שהעבודה שזכרנו למעלה והיא התפלה כמו שביארנו, לא תושג כי אם אחרי השגת האהבה, לפי שהאהבה היא הקודמת והמביאה האדם לזו העבודה הנכבדת. ולפי שהשתדלות האדם הם בשלשה מינים. יש מי שהשתדל בסגולת הנפש החיונית, והיא הנקמה ושררה וההתגברות. ובכלל ההתעסקות בחמשה חושים. וכנגד זה אמר: בכל לבבך, להיות הלב נושא הכח החיוני ומקורו. ויש מי שהשתדל בסגולת הנפש הצומחת והוא ההתעוררות למזון. והתענוג במציאות, והכחות הטבעיות. ושמירת הדבר, באישו ומינו. וזה אומרו ובכל נפשך. ויש מי שהשתדל בסגולת הנפש המדברת, לבקש חכמה ודעת. ומעט, מי שיהיה זריז בזה ההשתדלות השלישי. ולכן אמר בכל מאדך כלומר: בכל דבר המאודי הגובר עליך, יהיה מכח הנפש החיונית או משאר הנפשות, תצטרך לאהוב על הכל, לשם הגדול והנורא יי'.

הנה נתבאר מזה, שהכוונה מתוך האהבה תושג השגת האהבה ואחר ההשגה זו להמסר ליי' ולחשוב בו וזה על הרוב ישלם בהתבודדות. ולזה כל חסיד ישתדל להתבודד ולא יתחבר עם בני אדם כי אם לצורך הכרחי. ובפרט בהיות הקבוץ המדיני בלתי שלם כמו שאמר הנביא ירמיה ע"ה: **מי יתנני במדבר מלון אורחים.**

ובספר הפרדס ואהבת את יי' אלהיך. המצוה הזאת היא: שנאהוב את השם הנכבד בן ארבע אותיות הוא אלהינו. וצריך שתהיה האהבה בשלשה אלה: לב, נפש, מוח. ותתכן אהבתינו בהם מהאדיקות שיש לאלה השלשה אשר בנו עם השלשה אשר בעולם. והם בנו כנגדם. והם אדוקים מן האדוקים, ונתלים ממנו ית'. והם הרוח החיוני שבלב - שנהיתה בו, מהרוח החיוני אשר בעולם, שנאצל מן הרקיע העליון, היוצא ממדת עולם החיים. והנפש המדברת, שנהייתה בו מן הנפש המדברת, החופפת ומקפת את הרקיע העליון, שממנו ירדה הנפש הגרמים אל העליונים. והשפלים נהיו מאותיות אמ"ש שהם צורה וחומר וחק מכריע בנתיים, וכנגד כן, נהיה גרם האדם מצורה וחומר וחק מכריע בנתיים. **וחומר האדם** נהיה מארבע יסודות. לכן אמר על גופו מאדך. כי העפר אין לו זכר למעלה.

וכנגד כן בא הפסוק והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. שבו הרוח החיוני. ודברת במ - בנפש המדברת שבך. וקשרתם לאות על ידכה - היא כנגד הלב. והיא - היד כהה. וכבר ביארנו למעלה כיצד מניחין מי שהוא אטר יד ימינו. והיו לטוטפות בין עיניך - כנגד כח הנפש המדברת שבמוח. וכתבתם על מזוזת ביתך - שהם צורך מאד להסתופף תמיד בבית, אם מפני החום, ואם מפני הקור המזיקין גופך.

סוד המזוזה

ובספר הזוהר ר' אבא פתח ואמר: יי' ישמור צאתך ובאך מעתה ועד עולם. ישמר צאתך תינח. אלא ובאך מאי קא מיירי? דהא מאן דעאל לביתיה לא מסתפי? אלא, האי ברנש דשוי רשימא קדישא לביתיה במלין דשמא עילאה, האי איתנטיר מכולא. כד נפיק ההוא דמדוריה לתרעא דביתיה זקיף וחמי רשימא קדישא נעיץ בפיתחיה. כד נפיק בר נש הוא אוזיף ליה, ונטיר ליה. כד עייל לביתיה הוא אכריז קמיה אודהרו ביקרא דדיוקנא דמלכא קדישא. וכל דא, בגין דההוא רשימא קדישא דאתרשים בתרעיה ולאו די ליה לבר נש דאתנטר אלא דכתיב: יי' ישמור צאתך ובאך מעתה ועד עולם. קב"ה נטיר ליה כד עייל וכד נפיק. זכאין אינון ישראל בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

תא חזי, האי רוחא בישא דשארי בין תרעי. ווי ליה לבר נש דלא ידע לאודהרא מיניה. ולא רשים לפתחא דביתיה, שמא עילאה קדישא דישתכח עימיה. דהא אית ליה, תלת מאה ושיתין וחמיש שמשין בישין מקטרגין. כל חד משמש יומא, וכולהו משתכחי עימיה כל יומי שתא ומקטרגי ביה לעילא ותתא. וכולהו משתכחי ביה, ביממא ובליילא. ביממא לקטרגא ליה. בליילא לצערא ליה בחלמיה. כד נפיק לקטרגא ליה, כד עאל שוין ידיהו עליה דכתפי ואמרין ליה: ווי ליה לפלאנייא, דנפיק מרשותא דמאריה ווי ליה, בהאי עלמא ובעלמא דאתי.

בגין כך, בעאן בני מהימנותא למהוי רשימין בכולא, למהוי רשימין ברשימא דמאריהון, לאזדעזעה כל סטרין זינין בישין, למהוי נטירין בהאי עלמא ובעלמא דאתי. כוונת המאמר. להזהיר את האדם שיהא זריז ומהיר לעבודת קונו ויהא נזהר מאד לקבוע מזוזה בפתחו מלבד שכרו על שקיים הפסוק דכתיב: וכתבתם על מזוזת ביתך.

כבר ראית מאמר הזוהר כמה האריך בענין שכרו ועונשו. ומזה הבין ותשכיל שהעולם מוקף מהשם ית' וה"א אחרונה מקפת את הנפש המדברת כאדם ומוציאה את אשר בכח לפועל. והיא מקפת את גופו כנגד הקפתה את העולם. ושם יה"ו מקף את הה"א. נמצא האדם המשכיל מוקף מהשם הנכבד והגורא. תפילין בראשו וכורעו. ציצית כבגדיו ומזוזה בפתחו וזהו סוד האהבה והייחוד.

פי' עונתה של ק"ש

עונתה של ק"ש כלילה קודם דמדומי חמה יען צריך לקרוא ק"ש בברכותיה ויסמוך גאולה לתפלה ויתפלל עם דמדומי חמה. והיא המצוה בשעתה דילפינן מפסוק **וביום השמיני ימול בשר ערלתו** מלמד שכל היום כשר למילה אלא שהזרזים מקדימין. ובמס' כלה פ' אלו דברים הביא ר' שמעון אומר כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברין מצותן כל הלילה ואין ממתינין לה השבת עד שתחשך. ובקרבן עולה ויורד ר' יודא אומר חביבה מצוה בשעתה שכתוב: **והדל עשירית האיפה** ואין ממתינין לו עד שיעשיר ויביא כבשה או שעירה אלא מקריבים מיד עשירית. והטעם כי כל מצוה שיש לה זמן לא נקצב הזמן אלא בגלל אות שיש אור נראה בשמים שעשיית המצוה ההיא מחלק הנמשך האות ההוא מכחו. ודרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות לכן נתנו רז"ל זמן עד שלש שעות. אחר הנץ החמה מעוות לא יוכל לתקון כדגרסינן פרק דחגיגה תניא מעוות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש שחרית וערבית. והרוצה להשכים לדרך התיירו לו לקרוא קודם שיעלה עמוד השחר אבל לא יאמר יוצר אור, עד שיאור הבקר. כי אין לברך עד שיראה האור כמו שביארנו.

וקורא ק"ש בין עומד, בין מהלך, או רוכב ובלבד שיעמוד בפרשה ראשונה. ואם אי אפשר יעמוד עד הגיעו לומר היום על לבבך או לפחות פסוק ראשון. וצריך בו כוונה גדולה יותר מכל הפרשיות וכמו שהיה רב נחמן אומר למשרתו העומד לפניו שבפסוק הראשון יהיה מעוררו ומקיצו ואפע"י שהוא מצערו שהרי הוא כולל קבלת עול מלכות שמים. וזו הייתה כוונת מרע"ה כאשר קרא לכל ישראל ואמר להם: **שמע ישראל**. רצה כזה שישמעו קבלת עול מלכות שמים ויבינוהו על מתכונתו כל אחד כפי שכלו ושיקבלוהו עליהם קבלה קיימת. ולכן באה מלת שמע כאדם הקורא לחבירו כדי שישמע להבין מה שהוא מדבר. וזו היתה כוונת רועה נאמן לישראל לשמוע ולהבין ולקבל עליהם עול מלכות שמים בלי שום ספק, עד שיציירוהו בלבם כפי שמצויאם מפיהם וכאילו ידעוהו ידיעה משכלת. והוא שהאל ית' מחייב ההויה הנצחית שמציאותו מחוייבת, לא אפשרית כשאר כל הנבראים מלאכים וגלגלים וההווים הנפסדים. וזה יורה שם יוד הא ואו הא שהוא הווה היה ויהיה, ושהוא אלהינו, ומשנינו בנו ובפרט על כל איש ואיש ושהוא אחד ואין שני לו, והוא מושל בשמים ובארץ ובד' רוחות. ולכן אמרו שצריך להאריך בא' כדי להמליכו בשש רוחות הנו' לא שיענעו בראשו לרוחות שש ובלכו שבע תועבות. כי הכוונה היא בציוור הלב. ומה יועיל לטפשים שמענענים בראשם ולכם חורש מחשבות (אבן) [און]. וכל שכן העומדים בבית יי' להתפלל, כי בעוד שיקבלו הקהל עול מלכות שמים, ידברו בעסקיהם ומהם בלשון הרע וכיוצא בו. לכן כל אשר במצות בוראו חפץ, ימרה לקבל עליו מלכות שמים שלימה. כאימה, כפחד, וכיראה, בבניעה ובענוה. וזהו העול האמיתי המכניע נושאו.

וטעם מה שאמרז"ל שצריך ליתן ריוח בין הדבקים: כי האותיות החצובות ברוחו של אדם, וחקוקות בלשונו. לכל אחד, יש לה ענין בפני עצמה. ורומזת במציאות רמזה

והגיונה המיוחד לה. ולא ראי זה, כראי חברתה. ואותיות קריאת שמע כולם רמוזים בכוונותיהם. ולכן, צריך לבררם כמו שהם ברורות במקום חקיקתם העליון, התלוי באילן גבוה. וזה טעמם בכל מה שאמרז"ל בזה. ולכן, אסרו: קורץ בעיניו, מורה באצבעו. ולא יעסוק בשום ענין, כשקורא בקריאת שמע.

וששה פרקים יש בקריאת שמע וברכותיה. הראשון - מיוצר אור עד אהבת עולם. והב' - עד שמע. והג' - עד והיה אם שמע. והד' - עד ויאמר. והחמישי - עד אמת ויציב. ששי - גאל ישראל. ואסור להפסיק ביניהם, כי כולם אדוקים זה בזה והיא המצוה כתקנה.

ובמשנה. אמר ר': שואל באמצע, מפני היראה. ומשיב מפני הכבוד. ומשיב שלום לכל אדם. וזהו בכל הפרקים זולתי בין ויאמר לאמת ויציב. כי דינו כדין האמצעיות לפי שאנו חייבין לסמוך בין אמת ויציב לאני יי' אלהיכם כאילו הוא דבוק. וסמכוהו למה שאמר הכתוב: **אני יי' אלהיכם אמת.** והקורא ק"ש בברכותיה ושמע קדיש או קדושה או ברכה יענה אמן ויחזור למקום שפסק.

טעם לקדימת סדר פרשיות של קריאת שמע

ולמה קדמה פרשת שמע לוהיה? הטעם, לפי שיש בה ייחוד השם וקבלת עול מלכות שמים. וכדי לקבל עול מלכות שמים תחלה. ולמה קדמה והיה אם שמע לויאמר? לפי שהמצוות האמורות בוהיה נוהגות בין ביום בין בלילה. ומצות שבויאמר אין נוהגות אלא ביום. מי שטעה בקריאת שמע וברכותיה חוזר במקום שטעה. ואם טעה בין פרשה לפרשה ואינו נזכר מקום שטעה, חוזר לפרק ראשון שטעה בו. ואם הגיע עד למען ירבו, ונסתפק לו שטעה לא יחזור.

טעם סמך גאולה לתפלה

ותכף לגאולה תפלה שנאמר יי' צורי וגואלי וסמך ליה יענך יי' ביום צרה. ואמרז"ל: איזהו בן העולם הבא, זה הסומך גאולה לתפלה. וגמרינן בבברכות על מאמר חזקיהו: **זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת וגו' והטוב בעיניך עשיתי** שסמך גאולה לתפלה. יש להקשות ולומר, מאי איכפת ליה לקב"ה אם חזקיהו פעל טוב? אם האדם פועל טוב, הנה שכרו אתו מה יתן ומה יוסיף לו ית', שנאמר: **אם צדקת מה תתן לוי?** מה ראה חזקיהו שהיה אומר: **זכר נא?** אבל הכוונה היא זו. כי למה, שהוא ית'. הוא השלם. והטוב המוחלט. ראוי הוא שיאהב כל פועל טוב. כל שכן, שאין ראוי למנוע טוב מבעליו. ולפי שחזקיהו פעל הטוב בזריזות, ראוי שתהיה עליו ההשגחה, לסייעו לפעול הטוב. לא שיכרית בחצי ימיו, כי אין זה בחק הצדק האלהי

זה אומרו: **אנא יי' זכור נא את אשר התהלכתי לפי שהתחלות הפעולות האנושיות הם השכל והכוח המתעורר.**

ולפי שהכח המתעורר, לפעמים יניעהו הדמיון והתאוה. ופעם יתנועע מצד השכל. לכן אמר: ובִּלְבַּב שְׁלֹם רמז לכח המתעורר. ולפי שרוב הנעתו היתה מצד השכל, לכן אמר: שְׁלֹם. ואמר: והטוב בעיניך עשיתי. אחרי אומרו: בִּלְבַב שְׁלֹם. ולפי שהמצוות והעבירות ימצאו בשני חלקים מחלקי הנפש. והם החלק המרגיש, והכח המתעורר. ואמר שהחלק המרגיש, אינו רק שמש לכח המתעורר, לכן אמר: והטוב בעיניך עשיתי. ולפי, שחזקיהו עדיין לא השיג השלמות הראוי לו, היה דואג על מותו, להעדר השלמות וזהו אומרו: ויבך חזקיהו בבי גדול שהיה נמשך לו נזק גדול כמו שאמרנו.

ואין מדרכו ית' להענישו עונש גדול כזה להפסיק ממנו הטוב תחת השפיעו בחקו ית' וזהו אומרו: זכר נא רחמי שפע טובך על המוכים ולא שתמנעם מהטוב. ועתה נחזור לבאר ענין סמיכת גאולה לתפלה. תדע כי ענין הגאולה הוא השבת הדבר הנגאל ממקומו כמו שנאמר בגאולה הכוללת: בשנת היובל תשובו איש אל אחוזתו. שהגאולה, היא יציאת הדבר מרשות אחר והיותו ברשות עצמו, או ברשות הראוי להיות לו.

והנה מצינו, שתכלית יציאת ישראל ממצרים היה לקרבם לעבודתו ית', כאשר אמר: בהוציאך את העם וגומר תעבדון וגו'. והתפלה - היא עבודה שבלב, כגו' במקומו, שעקרה הדעות, וידוע שתכלית השפע ואצילות הנפש בגוף הוא זה התכלית. ר"ל: העבודה האלהית. וכל זמן שהנפש בגוף. אם ימשול היצר הרע עליה. יאמר לה גולה וסורה. וגאולתה להציל ממות נפשה. היא הסמיכה בעניינים האלהיים, ולזה אמרו: כל הסומך גאולה לתפלה, מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ולפי שיש לנפש שתי גאולות, האחת: כשתתחיל לדרוך בדרך השלימות עד שתשלם. השנית: כשתפרד הנפש מהגוף ותהיה שלמה בפועל. לזה אמר כל הסומך גאולה לתפלה. של ערבית - לתפלה של ערבית. וגאולה של שחרית - לתפלה של (ערבית - מקור) [שחרית - העורך]. והנה הפרד הנפש מהגוף - הוא גאולה של ערבית. שהיא מוצאת, ונגאלת מאפלה לאורה. וההשתדלות להשיג השלמות - היא הגאולה של שחרית. כי כשחר נכון מוצאו, כן יש לנפש שתי השגות. האחד: השארות השגת השלמות המושג בגן עדן, כמו שאמר הרמב"ן ז"ל בשער הגמול. וזו ההשגה מכוונת בתפלה של ערבית.

וכתב הרב הנזכר "בשער הגמול": נמצינו למדים ששכר האדם לאחר המיתה מיד הוא בגן עדן וגו' עד אמרו ומן ההשגה ההווה אל הנפש במקום שהוא מתעלית לדבקות העולם העליון והשגת תענוגי הרוחני וכו'. וההשגה השנית: היא העולם הבא, היא

לדעת הרב, שהוא זמן התחייה בגוף ונפש. וההשגה והדבקות ההוא מכונה כתפלה של שחרית, שהוא המדרגה הראשונה. מהיות שיש ליום ארבע מדרגות: שחרית, צהריים, בין הערבים, ערבית. וכן יש לאדם כנגדם: נערות, בחרות, זקנה, שיבה. והנערות נמשל לשחרית. שהיא מדרגה ראשונה מהיום, ולפי שכסכת התחייה תתחדש ההוייה של עולם, וישוב לימי עלומיו. לכן נמשלה התחייה לשחרית, שישב האדם למדרגתו הראשונה. ולפי שהזוכה לתחייה הוא המשלים נפשו בתורה. וכבר אמרנו, שההשתלשלות להשיג השלמות יכולה כגאולה של שחרית, כי בזה יפדה נפשו משחת. לכן אמרו: שצריך לסמוך גאולה של שחרית, לרמוז שצריך האדם להתעורר להשלים נפשו במדרגתו הראשונה מהזמן, כדי שיזכה להיות פעם אחרת.

והכוונה בסמיכת תכיפת ההכנה, וזמן ההדרגה לשלמות האנושי, כדי שיהיו סמוכים לעד לעולם בדבקות התענוג הרוחני לעולם הבא. ולפי שהשלם אוהב השלמות והטוב. והוא יתברך - השלם האמתי. והטוב בעיניו, הוא השגת השלמות ועשיית הטוב והישר לזה אמר: **והטוב בעיניך עשיתי** מאי הטוב בעיניך? שסמך גאולה לתפלה. כלומר: שהשתדל להשלים נפשו לגאול אותה משחת, כי זה כל האדם. ועל דרך הסוד: כל הסומך גאולה לתפלה מובטח לו שהוא בן העולם הבא. התפארת או היסוד נקראים תפלה. והעטרה נקראת גאולה. כי הוא המלאך הגואל, בהיותו סמוך לתפלה. והסומכים בכוונתם, הרי הם סומכים הגן עם העדן ביסוד. שהוא עולם הבא. וזהו שאמרו: מובטח לו שהוא בן העולם הבא מדה כנגד מדה.

אמנם במקומות מצאתי כתוב מי שקרא, היסוד - גאולה. וקרא העטרה - תפלה, על דרך ואני תפלה. ולמשכיל עולה הכל בקנה אחד במאמר: כל הסומך גאולה לתפלה. ומה שאנו אומרים בערבית השכיבנו ומפסיקים בו בין גאל ישראל לתפלה. כבר אמרו עליו דגאולה אריכתא דמייא. כלומר שאינו הפסק, אלא מענין החתימה בגאולה. שאנו שואלים לאותה המדה עצמה, שישכיבנו לשלום.

מעלת קריאת שמע ודיניה

ואמרו רז"ל על מעלת קריאת שמע שכל הקורא קרית שמע שחרית ערבית מעלה עליו כאלו קרא כל התורה כלה. משל למלך שנתן לבנו שדות הרבה והוא מתייגע בעבודתו. כיון שראהו מתייגע תיקן לו כרם אחד. והביא לו כל מיני אילן עושה פרי ושתלן בתוכו. כך הקב"ה: נתן לישראל תורה, נביאים וכתובים. ואמר להם: המתיגע באלו, אין סוף למתן שכרן, וכל מי שאינו יכול להתיגע בכולם יקרא קרית שמע כתקנה שחרית וערבית ודיו כי כל מעדני מלך שתולים בה.

ונשים אינן חייבות בקריאתה שהיא מצוה שהזמן גרמה. וכן עבדים וקטנים, זולתי אם כדי לחנכם ולזרזם במצות. והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ר"ל: מצוות קרית

שמע. יען, כי עשיית המצוה קבלת עול מלכות. כגון: חתן הנושא בתולה פטור מקריאת שמע ארבעה לילות ראשונות, אם לא עשה מעשה. והטעם מפני שלכו טרור. וכן האונן. והכל מטעם שצריך לב פנוי לכוין ולהתבונן ולהדמות ליוצרו.

וכן צריך המקום שהתפלל בו להיות נקי וטהור. ולכן, אין קריאת שמע בבית המרחץ, ולא בבית הכסא, ולא קרוב בבית הקברות, ולא קרוב למת, אלא אם רחוק ארבע אמות. ולא במקום שנשפכו בו מי רגלים, או קרוב לכלי המזומן להם. ומורגל בהם, כשהכלי בצדו או מאחוריו. אבל אם הוא מלפניו, צריך להרחיק ממנו עד כמלוא עיניו. וכן, אל יתפלל במקום שמניחים בני אדם סנדליהם אם הם מול פניו. וכן אסור לקרוא קריאת שמע ולבו רואה את הערוה ואפילו ערות קטן. וטפח מבשר אשה הרי היא כדין ערוה. ואפילו היא אשתו אסור לקרות כנגדה. וכן אסור לקרותה ערום. וכבר פירשתי למעלה, ענין הערוה למה הוא רומז עיין שם. ומי ששכח וקרא באחד ממקומות אלו לא יצא. וצריך לחזור לקרותה. והטעם, מפני כי אותה תפלה אינה מקובלת, ולא לרצון היא. כי אינה נכנסת לפנים, כי עד השער מגעת ונדחית לתמורות.

סוד אמת ויציב

אמת ויציב ונכון וקים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתוקן ומקובל וטוב ויפה הדבר. תמצא אלף של אמת, וט"ו ויין. עם ה"א של הדבר = עולה אהיה. עוד תמצא: ט"ו ויין הם צ'. ואלף של אמת, הם כחשבון אמן. וכבר ידעת ממה שכתבתי בצירוף אמ"ן שרומז שני שמות. נמצא שהאומר אמ"ת ויצי"ב צריך לכוין לשלשה אלו אהי"ה, יהו"ה, אדנ"י. והכל נכלל באלף של אמת, וט"ו ויין שהם י"ה במנין, וצ"א בחשבון, וה"א של הדבר. וכבר ידעת כי משם אהיה יתאצלו כל מיני שפע האצילות מן המקור הנקרא אין סוף. בדרך המעלות עד לשם יהו"ה יתעלה, ומשם יהו"ה ילכו כל הצנורות וההמשכות לשם אדנ"י. ושם יהו"ה הוא האוצר שבו כל תכסיסי המלך והוא הפרנס הגדול על הנבראים כולם, והוא זן ומפרנס לכל בכח יהו"ה ית' שבקרבו. על פיו יצאו ועל פיו יבאו כל הבאים להדבק בשם יהו"ה ית'. ובפסוק אדנ"י שפתי ארחיב ביאורו ב"ה.

ונחזור למה שהיינו בביאורו. אמת כנגד תפלה של ראש. ויציב ונכון וקיים וישר כנגד ארבע פרשיות, שהם רומזים: לחכמה, בינה, חסד, גבורה. ונאמן: כנגד הארבע פרשיות שרומזים: לתפארת, נצח, הוד, יסוד. ונורא: כנגד המוזה. ואדיר ומתוקן ומקובל וטוב: כנגד הארבע פרשיות. תמצא וט"ב בנימ' צצית. כי כן כתיב חסד יו"ד. ויפה הדבר הזה: הדבר כתיב, ולא הדברים. לרמז: כי הכל דבר אחד, וכל המציאות כלו ענין אחד, ולפי הדמיונים אשר בצצית, הם צורת העולם והכוונה, היא השגתו ית'. לכן אנו אומרים: אמת אלהי עולם מלכינו. והרמז באלהי עולם: כתר עליון, חכמה, בינה, הגרמזים בשם י"ה שאלה אלהי הבנין אצלם שנקראים עולם. מלכנו: חסד. צור יעקב:

גבורה. מגן ישעינו: תפארת. ואלה הם, הנרמזים בתפילין של ראש. ולכן אנו אומרים: לדור ודור הוא קיים: כתר עליון, חכמה. ושמנו קיים: כינה, הנושא שם י"ה. כסאו נכון: חסד, גבורה, ת"ת, מלכות, שהם המרכבה והיא כסאו, ומלכותו ואמונתו לעד קיימת.

סוד ז' פעמים אמת כנגד הז' ספירות

ותקנו שבעה פעמים אמת כנגד השבעה. וזהו פרטן: **אמת ויצוב:** כנגד ספירת חסד אמת אלהי עולם מלכינו: כנגד ספירת פחד אמת שאתה הוא י"י אלהינו: כנגד תפארת אמת אשרי איש: כנגד ספירת נצח. אמת שאתה הוא אדון לעמך: כנגד ספירת הו"ד. אמת אתה הוא ראשון: כנגד ספירת יסוד. אמת ממצרים גאלתנו: כנגד ספירת מלכות. ובה גאלו ישראל ממצרים. וזהו שאנו אומרים: על זאת שבחו גאולים. ומלת זא"ת רומזת אל המלכות. והסוד: **זא"ת מנוחתי עדי עד.** והיא, מלכות בית דוד. ועל כן אמר: רגלי עמדה במישור. וכן עולה במספר קטן: מלכ"ות כמו במיש"ור עם המלה. והוא רביעי של כסא. ועליה אמר: **אב"ן מאסו הבנים היתה לראש פנה. מאת יי' היתה זא"ת.** כי היא נקראת אב"ן. **משם רועה אבן ישראל.** והסוד: **והאבן הזאת אשר שמתי מצבה.** מצ"ב בנימי: מלכות עם המלה. ורוממו לאל: אל מוציאם ממצרים. ונתנו ידידים זמירות שירות: כנגד כחות עולם השכל. למלך: שם יה"ו. וכן הוא חשבונו במספר קטן. אל חי וקיים: רמז ליסוד, וכן עולה חשבון י"ח. כחשבון יסוד עם המלה, שהוא החי והקיים, והסוד: וצדיק יסוד עולם. וכתוב: כי צדיק יי', צדקות אהב, והבן זה. רם ונשא גדול גבור ונורא - רם: למעלה מן התכונות. ונשא: את הנבואיות. גדול גבור ונורא: חסד, פחד, תפארת. והוא משפיל גאים בכחו, שעל רקיע העליון המיוחס לחסד. מגביה שפלים עד מרום: בכחו. שעל גלגל המזלות המיוחסים לגבורה. מוציא אסירים: בכחו שעל גלגל שבת וצדק המיוחסים לנצח. פודה ענוים: בכחו שעל גלגל מאדים ונוגה המיוחסים אל ההוד. עוזר דלים: בכחו שעל גלגל כוכב המיוחס אל היסוד. העונה לעמו ישראל: בכחו שעל גלגל השני מאורות המיוחסים לתפארת ומלכות. כל זה תהלה לאל עליון גואלם: רמז לת"ת, שהוא גואלם - מבח שמקבל מהבינה. ברוך הוא ומבורך: ולכן, משה ובני ישראל: שקול משה כנגד כל ישראל. לך ענו: כבר ידעת סוד לך היא הבינה. שירה בשמחה רבה ואמרו כולם: שירה שר י"ה רמז שהשכינה עמהם אמרה שירה. וזהו כלם: מי כמכה באלים יי'. שם המיוחד, מי כמוך נאדר בקדש. עושה פלא. בתפארת. **שירה חדשה** שבחו גאולים לשמך: לפי שעייניהם ראו הניסים והנפלאות ולא שאחרים ספרו להם, ולפיכך, יחד כולם הודו והמליכו ואמרו יי' ימלוך לעולם ועד. והוא הפסוק שכ' בסוף השירה. ונאמר: גואלינו יי' צבאות שמו קדוש ישראל. וחזתים: ברוך אתה יי' גאל ישראל.

וכבר ידעת, כי אתה רמז לעליונים ושם יי' הוא שם בן ארבע והוא הגואל. ולא שם י"ה בעצמו. ולכן, כל אלה הנרמזים בשם בן ארבע בהיותם על המלכות. ואל זה השם בן ארבע אנו רומזים בפסוק יי' שפתי תפתח: שאנו פותחים בתחלת התפלה שפתיחת הפה וארשת שפתים היא באותיות חקוקות כנפש, שהיא כסאו.

וכל הענין שאנו רומזים והכוונה שאנו מכוונים להמשיך מלמעלה למטה כאשר פירשתי בענין הקדיש, כדי שיתכן לנו כן באמצעות התפארת ולכן תקנוה מעומד כמו שפירשתי בענין התפלין. ומה שאנו עומדים ומתפללים ושוחים כוונתנו להמשיך מלמעלה ומשתחווים כי הכבוד הממלא את כל הארץ שכינה מרחפת עליו. והסוד: שויתי יי' לנגדי וההמשכה תתכן באמצעות הכבוד, להמשיך את השכינה שהתפארת חופפת עליה והיא המתעלה אל הביי"נה. ומורידה השפע אל מלכות הנקראת שכינה כמו שכבר פירש'. זאת היא דרשותינו בתפלה להשרות עלינו רוח חכמה ובינה מעולם השכל, באמצעות המלכות באמצעות הכבוד. ולכן תמצא כל מה שהמקובלים עושין מעומד הוא רמז לתפארת.

תפלה מעומד – סודות העמידה

תפלת השחר אמרו רז"ל: שמונה עשרה ברכות כנגד מה תקנום? הלל בריה דשמואל בר נחמני אמר: כנגד שמנה עשרה אזכרות, שבמזמור הבו ליי' בני אלים. רבי יהושע בן לוי אמר: כנגד שמנה עשרה חוליות שבשדרה. רב יוסף אמר: כנגד שמונה עשרה אזכרות שבק"ש. והכל כוונה אחת נתכוונו, שכן מצינו בפירוש המזמור הנזכר בפ"י התהלים שאמר, הני תמני סרי תשע סרי הוויאן. ותרצו, ברכת המינים ביבנה תקנוה. אם כן יהיה לכוונת הלל נוכל לומר כנגד: אל הכבוד הרעים שהיא אזכרה. ולכוונת רב יוסף כנגד: אחד שבקריאת שמע. ולכוונת ר' יהושע בן לוי כנגד: חוליית קטנה שבשדרה. והשפע יורד מעולם השכל הנרמז בשם יי' על עשר ספירות הבנין הנרמזים בשם יה"ו. ומהם על המלכות ה"א אחרונה. ונקרא עליה שם יהו"ה. וממנה על המלכות שנקראים נבואיות, שמהם ירדה הנפש אל הגרמים העליונים והשפלים ונקראו תיכוניות, עד נפשו של אדם, ובפרט נפשותיהם של ישראל.

והמקבלים השם הזה הם תשעה גלגלים, ונפלים במ אנשי המזלות, לשמונה עשר גלגלים. ולכן, מעלת הנפש אשר בגרמים גם הם שמונה עשרה. והבן. כי בעל נפש זו אתה. והנה אנו מתחילין שבחו של שם הנושא אותו עולם השכל.

ומעתה אתחיל לבאר העמידה וסודותיה וסתריה בעזרת צור נורא עלילה יוצר כל ומלכותו בכל משלה. אמנם קודם החלי לבאר אכתוב לך ענין האצילות הקדוש כדי שיהיה בלבך בראותך פ"י הספירות והמדות והרמזים שאני עתיד לכתוב. ומהם נכתבו למעלה בענין התפלין וציצית, וענין סדר קרבנות וברוך שאמ', וענין הקדיש כי כלם סודות נסתרים ונעלמים. ואל יפתוך המהבילים אלו הענינים באמרם כי לא יצליח להוציא לאור תעלומות החכמה, וכמה רחוקה היא מהם, ואור הקבלה לא נגה באהליהם. וכבר נמשכו הדברים ויצאתי מהמכוון. רצוני לומר: כי סתרי התורה והתפלה לא יושגו

בשום ענין אלא מפי המקובלים בהם. והוא הדין בדברי הנביאים והמדברים ברוח הקדש. ובזה הדרך הם תקוני התפלות. ונשוב אל אשר היינו בו הכוונה בענין האצילות.

דע לך כי ענין האצילות הוא המדות וההוויות שבתוכם והוא המדה עם ההוויות ביחד הם כחות השם המיוחד, עליון ונורא ייחוד. בלי שום ריבוי ושינוי. לא הרכבה ולא שום חיבור. אבל הוא ומדותיו. וכחתיו ותארי שמותיו בפעולותיו. דבר אחד מיוחד, נורא. נעלה. נשגב ואדיר בכחו. ביחודו. נעלם בתעצומו. מבלי שום תמונה דמות ודמיון לרוב קדושת ייחודו, ואין חקר לגדולתו. אבל מכח המדות הנוראות הנאצלות מעצמות ייחודו, הנקראים ומוכתרים בקדושת ייחודו. שהם שמות קדושים, אצולים מתוך ייחודו אחד בעצמו. שמכח ייחודו מתאצלים אלו השמות, ומתפרשים לתאר פעולותיו. כאשר גלו לנו הנביאים. ופרשו לנו שהם: אלהים, אלה, אל, אדני, וכדומה להם, שהם מדות וכחות מיוחדות בכח אחד. שמהם ובהם, נבראו שמים וארץ וכל צבאם.

ועם אלו הכחות יתנהגו כל הבריות לפי צורך בריאתו להנהגת גופו. אם דין, אם רחמים, ולזה בא סדר האצילות מסודר על זה הסדר, ומדותיו כהוייתו. הכל בקבלה פה אל פה. מן הנביאים. ונביאים מפי הגבורה. כאשר הכל מבואר בספרי הנביאים. ותחלת בריאת העולם ומתן תורתו בדין אמת, כי כל מעשיו של הקב"ה בדין אמת. וכל תנאי תלוי בדין אמת. וכל דין אמת תלוי בתנאי. וכל מצות התורה בדין אמת נתנו, שהוא התנאי. ופרשת אם בחקתי תוכיח. לכן, אם תראה הפסוקים בכמה מקומות שנאמר: **כי נחמתי כי עשיתם. וינחם יי'.** וכיוצא בזה, לא יקרא זה שנוי רצון. כי אם התנאי, שהוא הדין מששת ימי בראשית.

וכן תמצא במאמר רז"ל: שהקב"ה התנה עם מעשה בראשית. וכן התנה עם ישראל והשם עומד בתנאו. וזהו שאמר: קם מכסא דין, ויושב על כסא רחמים, או הפכו, לפי צורך העולם. וכן הצדיקים מהפכים מדת דין למדת רחמים. וכן הרשעים מהפכים מדת רחמים למדת הדין. והשם הוא אמת. וכל דרכיו אמת.

הנה כתבתי לך ענין האצילות, עתה אתחיל לסדר פירוש העמידה כלל ופרט. יש אומרים שמצוה לענות אמן בין גאולה לתפלה. וה"ר יעקב אחד מהם. אבל מטעם סמיכת גאולה לתפלה נראה, שאסור להפסיק אפילו בעניית אמן דהפסקא הוי. ושאלו את פי הרב ר' יוסף ׳ן גיקאטילה ע"ה על ענין זה. וזהו תוכן השאלה: יודיענו רבינו אם יש הפסק באמן, או לא? לפי, שמקצת הפוסקים אומרים שאינו הפסק, ולכך אמרו: שמצוה לענות אמן בין גאולה לתפלה. **תשובה:** ודאי טועים הם בדבר זה, טעות גדולה, מפני כמה ענינים. והוא: שגאולה ותפלה הם הם בעצמן תפלה של יד ותפלה של ראש. וכמו שאסור להפסיק בין תפלה זו, לתפלה זו, בין באמן בין בדיבור. כך אסור להפסיק בין גאולה לתפלה. והמפסיקין בין גאולה לתפלה חוזרין עליו מעורכי

המלחמה, מפני שהפריד וקצץ, כך מפרידין בין גופו לנשמתו. וכן דעת התלמוד. וחזון מכבודו רבי יעקב שכתב שמצוה לענות אמן - ח"ו עבירה גדולה היא ולא מצוה.

אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהליך. שם זה כתוב באל"ף. דל"ת. נו"ן. יו"ד. ואותיותיו מורים על ממשלתו וענינו. כיצד הוא: אל"ף שבו - הוא סוד אה"ה, שהוא למעלה. והיורד שבו - הוא סוד יהו"ה, שהוא שוכן בו. ד"נ - הוא ג"ד שמות ההוויה. והם סוד כל מיני שפע ואצילות, וקיום כל הנבראים שבעולם. נמצאת למד כי כל הממשלה והשלטנות הוא ביד אדנ"י. ולפיכך הוא מורה לשון אדנות, שזה השם הוא ארון כל הארץ בכח יהו"ה השוכן בו. ולפי שאין לכל נברא שבעולם דרך ליכנס לשם אלא על ידו. וכל שאלות צרכי בני אדם, ותחנון, או בקשה אינן נכנסין אלא על ידי אדנ"י. לכן, הוצרכו לקבוע בראש כל התפלה בזה שהוא אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהליך, וזהו העיקר שעל ידו כל התפלות נכנסות לפני יהו"ה ית'.

ולפי שהשי"ת משפיע כל מיני שפע ואצילות בשם אדנ"י. ובו כל גזני המלך, וכל מיני עשרו. ואליו יבאו ובו יתגנוזו ויתכנסו. ומשם יתפשטו למלאת צורך כל הבריות. והכוונה בזה כי שם אדנ"י רומז לעטרה. מפני כי העטרה, בית שער ליכנס משם, לפני לפני, עד בית יהו"ה העליון. כי הוא השם המיוחד, המורה על מציאות בוראינו ית'. והכל תלוי בו. ותחלת השערים והמפתחות שבו נכנסין לפניו ית'. הוא השם הנכתב באל"ף, דל"ת, והוא סוף כל מעלות השי"ת ממעלה למטה, ועד שם אדנ"י. הוא סוד הייחוד האמיתי השלם. ולכן תקנו לומר פסוק זה בתחלת התפלה.

וראוי המתפלל כשיאמר אדנ"י - יכוין לעטרה. שפתי תפתח - כלומר: תפתח לי שערי רחמים, למען אכנס לפני לפני. אל מקום התהלה העליונה - שהיא הבינה. ופי יגיד תהליך - כלומר: שפע מתהליך, שהיא הבינה. ומיד תכנס דרך ישר מהעטרה, דרך קו האמצעי עד תוך בית יי' העליון. ואומר: ברוך אתה. וכורע, בכל מלה המקובלה. ככל אשר אני מראה אותך. והנה לך סוד חמשה כריעות שבחיוב המתפלל. ראשונה: כשאומר ברוך: כורע. וצריך לכוין ליו"ד של שם בן ארבע, ברוך הוא. שנייה: במגן. ויכוין לה"א ראשונה של שם הנזכר ב"ה. שלישית: במודים. ויכוין בוא"ו של שם הנזכר ברוך הוא. רביעית: ברוך אתה יי' הטוב שמך ולך נאה. ויכוין לה"א אחרונה של שם הנזכר. ובסוף, המברך את עמו ישראל בשלום. עושה שלום: כורע. ויכוין בכל השם בארבע אותיותיו ובניקודו. שהוא: יהבך. והסוד: דודי צ"ח ואדום. וכן עולה חשבונו עם הניקוד שלו. השם ידוע כי חשבונו כ"ו ושתי שבאים ארבעים. הרי ס"ו. ושתי קמצים ל"ב. הרי צ"ח. והוא מדת רחמים גמורים. וכשעמוד להתפלל צריך לכסות ראשו בטליתו. כמי שיושב לפני המלך. ונותן עיניו למטה, ויזהר שלא יסתכל למעלה, בעוד שהוא מתפלל, מפני שהשכינה מצויה שם לפניו, מקום שעומד לתפלה. וחס ושלום לא יראה כמזלזל.

ובספרא דרב המנונא סבא מאן דפקח עינוי בשעתא דצלותא, או דלא מאיך עינוי בארעא, אקדים מלאך המות עליה, וכד תיפוק נשמתיה לא אסתכל בנהירו דשכינתא, ולא ימות בנשיקה. מאן דמזלזל בשכינתא, מתולזלא הוא בההוא שעתא דאצטריך, הה"ד: **כי מכבדי אכבד ובזי יקל**. האי דמסתכל בשכינתא בשעתא דאיהו מצלי. ואיך יכיל לאסתכלא בשכינתא אלא למנדע דודאי שכינתא קימא קמיה הה"ד: **ויסב חזקיהו פניו אל הקיר**. דתמן שרייא שכינתא. בגין כך: לא בעי למהוי חוצץ בינו לבין הקיר.

ובפרק תפלת השחר: ת"ר כשחלה ר' אליעזר הגדול נכנסו תלמידיו לבקריו אמרו לו: רבינו למדנו אורחות חיים, ונזכה בהם לחיי העולם הבא. אמר להם: הזהרו בכבוד חבריכם. **ומנעו בניכם מן הה"גיון**. והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים. וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים. ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא ע"כ.

וצריך שיכוין את רגליו וישים ידיו זו על זו. לראות בעצמו, כאלו ידיו אסורות, ואין לו עזר, ולא פרנסה ממעשה ידיו, ולא כח בהן. אלא עומד ומצפה ובוטח ברחמי השי"ת, שכל העושר והיכולת שלו וממנו הכל. וכאלו רגליו אסורות, שאינו יכול לברוח מן הנזק, אלא ממתין לעזרת השי"ת. וסמכו הדבר לפסוק ורגליהם רגל ישרה, כלומר סבה ישרה. מלשון: **ויברך יי' אותך לרגלי**. בסבתי, בגללי.

והצדיקים נקראים מלאכים שנאמר: **כי מלאך יי' צבאות הוא**. וככה המתפלל צריך. כל דרכיו וסבותיו ודעותיו להתפלל לפני יי'. ולהסיר כל תאוות גופניות מנגד פניו. ובזה תפלתו, תהיה לרצון לפני יי'. ויהיה מכת אותם האהובים למעלה, ונחמדים למטה. ועליו ודומה לו נאמר: **אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה**.

סוד אנכי

וכבר ידעת סוד אנכי כי הוא בגימ' אמת במספר קטן. כי חשבון אמת תשעה. והם תשעה מלבושים, שמתלבש מלת אנכי. המלבוש הראשון הוא אמת שהוא תשעה. הוסיף עליו מלבוש של תשעה הוא חי העולמים. ח"י בגימ' תשעה. מלבוש שלישי הוסיף עליו תשעה על חי יעלה זך שהם ז"ך אותיות התורה עם הכפולות, והסימן ז"ך לקחי. ז"ך בגימט' ט'. מלבוש רביעי הוסיף תשעה על ז"ך יעלה לו שהוא חצי שם בן ע"ב. והסימן - לו חכמו, לו בגי' תשעה. מלבוש חמישי הוסיף תשעה על ל"ו יעלה מ"ה. שהוא שם בן ארבע בחשבון גדול. והסימן יהו"ה מה אדם. מ"ה בגי' תשעה. מלבוש ששי הוסיף תשעה על מ"ה יעלה דן. שהם דן הוויות. וסימן: וגם את הגוי אשר יעבודו ד"ן אנכי. ד"ן בגימ' תשעה. מלבוש שביעי הוסיף תשעה על ד"ן יעלה ס"ג. ס"ג עם אותיותיו בגי' אדנ"י והסימן הכל ס"ג יחדיו נאלחו. כלומר בהתייחד כ"ל שהוא יסוד

עם ס"ג שהוא מלכות הנקרא אדני נאלחו אותם שאינם טוב לישראל שהם כחות הקטרוג לא ישאר אחד מהם וזהו אין גם אחד. ס"ג בחשבון קטן תשעה. מלבוש שמיני הוסיף על ס"ג תשעה יעלה ע"ב. והוא שם בן ע"ב. והסימן הנה י"י רוכב על ע"ב. וכתוב: הנני בא אליך בע"ב. מלבוש תשיעי הוסיף תשעה על ע"ב יעלה בגימ' אנכי. ואנכי חשבון א"ף.

נמצא כל המקיים עשרת הדברות שמתחילין באנכי זוכה לתשעה מלבושין הללו לאור באור י"י ומבטל אף הקב"ה מעליו וניצול מדינה של גיהנם, שאף מושל עליו. ואם חס ושלום עובר על עשרת הדברות עונשו מוכן מתוך שכרו. והשי"ת יאיר עיני בתורתו אמן.

סוד י"ח ברכות

ברוך יכוין לכתר עליון. אתה יכוין לחכמה. יהוה יכוין לבית. אלהינו ואלהי אבותינו גם כן לבית. אבותינו גדולה גבורה תפארת. אלהי אברהם חסד. אלהי יצחק פחד. ואלהי יעקב תפארת. האל בית. הגדול גדולה. הגבור גבורה. והנורא תפארת. והוא"ו של ואלהי יעקב עם ואו זו של והנורא: רמו לקו האמצעי. אל עליון בית. גומל חכמה. חסדים תפארת. טובים יסוד. קונה עטרה. הכל יסוד. זוכר חסדי אבות עטרה. ומביא גואל יסוד. לבני נצח. בניהם הוד. למען שמו באהבה מלכות. מלך בית. עוזר ברחמים. ומושיע ברין. ומגן כחסד. ברוך אתה י"י מגן תפארת. אברהם כחו של אברהם. בברכה זו יש שנים וארבעים תיבות כנגד שם בן מ"ב וכוונת הנקודה דְּכָרְךָ.

עוד מצאתי כתוב כי ניקוד השם הראשון של זו הברכה כשמתחיל הוא כך: ברוך אתה יְהוָה. וחתימת הברכה ברוך אתה יְהוָה מגן אברהם. עוד מצאתי כתוב במקום אחר כי השם הראשון וניקודו אשר ב"ה בלבד, מסוגל להוציא ממסגר אסיר. כנקודת יוֹצֵר כוֹרָא. ותחלתה ב' וסופה מ' רמו לשם בן מ"ב כנזכר למעלה בחשבון תיבותיו. וכבר ידעת כחו כי בו נברא העולם. והוא יוצא מב' של בראשית עד ב' של ובהו והוא סוד אב"ג ית"ץ ולפנים אבארנו בע"ה. והיודע לכיין בו ישא ברכה מאת י"י. ובו היה כהן גדול מבקש סליחה וכפרה ורחמים וכל טוב לישראל כיום הכפורים. ואל זה רמו דוד הע"ה: לחזות בנועם י"י. ר"ת לב"י בגימטר' מ"ב. וכתובת בנועם ראש וסוף. כי המכוין בו יזכה לנועם עליון. והסוד: בשמן נבוס קמינו. וכוונת הברכה לתפארת בין כיום בין כלילה, מלבד שבתות י"י וראש חודש וימים טובים ופורים ועשרת ימי תשובה, שצריך לכיין לתשובה. וחתימת הברכה לעשר ספירות בלימה.

סוד השם היוצא מן אג"א

אתה גבור לעולם יהוה. יוצא מזה שם אמיץ ונורא מאד. לכל דבר שתזכרהו ותכוין בו בתפלתך ותצליח בכל אשר תשאל. אמנם כי בעלי חכמת השמות העמיקו סוד השם

הזה והוא יוצא מר"ת אגלא. והוא יוצא בכוונת הגבורה. והסוד ידוע ביהודה. ואפעפ"י שברכה זו כנגד מדת שמאל כמה טובות ותועלות יש בה. שם זה הוא של גבורה והוא רמוז בכרכת: יהודה אתה יודוך אחיך ירך בעורף איבך ישתחוו לך בני אביר. בזה הפסוק תמצא מ"ד תיבות [אותיות - העורך] והוא רמז לשם הגבורה היוצא משם של מעלה. ובין תבין את אשר לפניך כי הוא מסוגל לכל דבר הצלה בין ביבשה בין בים. וכן שם אגלא עם המלה עולה למנין מ"ם במספר קטן. ואם תוסיף עליו ארבעה תיבותיו הוא י"ב וכן יבשה עם המלה עולה י"ב. וקבלת הנקודה כנקודת אתה גבור לעולם אדני דרך קריאתו.

עוד מצאתי כתוב כי יש לו שימוש אחר בנקודות אשר בראשי פסוקים שבכרכת יהודה. והיוד של שם בן מ"ב היא גהפכת לאל"ף בקריאה ויהיה כך הניקוד. א במקום יו"ד של יהודה. ג לפסוק של גור אריה. ל לפסוק של לא יסור שבט מיהודה. א לפסוק אסירי לגפן. ויהיה סדורו כך אגלא. ויש בארבעה פסוקים הללו מ"ט תיבות [מילים - העורך] כנגד מ"ט שערים שזכרנו. ויש שגורסין אתה גיבור בדגש לרמוז אל דגשות הגימל אשר בגור אריה. והקורא ברפה לא הפסיד. מי כמוך בעל גבורות הוא הבית, כי ממנה כל הגבורה כי היא והפחד נקראים גבורה גם מדת ההוד נקראת גבורה. ומלכות קרויה - פי הגבורה. ואנו אומרים: מי ימלא גבורות יי' וכתפלה - מי כמוך בעל גבורות. והסוד: שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. כי הוא היצר והוא הבורא. מלך ממית ומחייה ממית האומות ושריהם. ומחיה ישראל העליון והתחתון. ומצמיח ישועה כמו שנאמר כי קרובה ישועתי לבא. ונאמן אתה הוא להחיות מתים כמו שנאמר ורבים מישיני אדמת עפר יקצו. ב"א יי' מחייה המתים חיי העולם הבא ביום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים. בכרכה זו יש מ"ט תיבות כנגד מ"ט תיבות שיש בפסוקים הנאמרים על תחיית המתים. ואלו הן. [ניחזקאל לו. י"ב-י"ד] כה אמר יי' אלהים הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. וידעתם כי אני יי' בפתחי את קברותיכם ובהעליתי אתכם מקברותיכם עמי: ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני יי' דברתי ועשיתי נאם יי':

ובאלו הפסוקים תמצא רמוז מיתי חוצה לארץ ומתי ארץ ישראל. בפסוק ראשון אומר והעליתי אתכם והבאתי אתכם אל אדמת ישראל הרי מתי חוצה לארץ. ובפסוק שלישי אומר: ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתי אתכם על אדמתכם שהם, מתי ארץ ישראל. ובכרכת שים שלום תמצא מ"ט תיבות. ולפי שיש גורעים ומוסיפים אכתבה לפניך כי זה הוא גוססה. שים שלום טובה וכרכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל ישראל עמך וברכנו אבינו כלנו יחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו יי' אלהינו תורה וחיים אהבה וחסד צדקה ורחמים ברכה ושלום וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל ברכ עוז ושלום ברוך אתה יי' המברך את עמו ישראל בשלום. הרי לך תשע וארבעים לרמוז כי הא בהא תליא. והמתים צריכים שלום שנאמר: יבא שלום ינוחו על משכבותם. והשכינה נקראת שלום. כי כן

עולה בגימ' במספר קמ"ן. והסוד: **ושבתי בשל"ום אל אבי**, אמר יעקב אע"ה. אם השכינה תלווה אותי כשובי כמו עתה בהליכתי וודאי: והיה יי' לי לאֱלֹהִים, לדורות.

ד"א שכי"נה עם המלה בגימ' נש"מה במספר קמ"ן. אמר יעקב אם אוכל לחזור בית אבי עם הנשמה שבי עתה כאשר היא טהורה ולא אלמד ממעשה לכן, ויהיה סבה שהשכינה תשרה עלי כאשר היא עתה. זהו: **ושבתי בשל"ום**, שהוא בגימ' נש"מה, שכי"נה. אז וודאי: והיה יי' לי לאֱלֹהִים, לי, ולדורות הבאים ממני.

סוד הקדושה

נקדש את שמך בעולמך כשם שמקדישין אותו בשמי מרום. ככתוב על ידי נביאך: וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש. קדוש ראשון יכוין בחסד. וקדוש השני שהוא קדוש בפחד. ובשלישי שהוא קדוש בתפארת הכולל הכל. אלו הם כ"א תיבות מנקדש עד קדוש השלישי הרמוז לתפארת. ותמצא כנגדם כ"א תיבות בפסוק האזינו השמים ואדברה. ופסוק יערף כמטר לקחי. ושני תיבות מפסוק שלישי כי שם. אלו לעומת אלו. ואחר האחד ועשרים תיבות מזכירים השם. והסוד: לעומתם משבחים. ואומר ברוך כבוד יי' ממקומו. ואלו הארבע תיבות, הם כנגד ארבע מחנות שכינה. וכנגדם ארבע חיות הקדש סביב הכסא, והוא סוד המרכבה. ויש באלו הארבע תיבות שמונה עשרה אותיות והם כנגד חי העולמים. ושמונה עשרה ברכות שבתפלה. ומראשי תיבות יוצא שם אמין וחזק והוא השם שבו נצחו בני חשמוני והוא מכב"י. ועולה חשבוננו ע"ב, כנגד שם בן ע"ב. והוא רמוז בפסוק מי כמכה באלים יי' ברוך כבוד יי' ממקומו. מקום הכבוד הוא הפחד. אך יכוין שהכבוד ברוך מן הפחד כלול בעשר ספירות מיוחדות באין סוף. וקדושה זו היא מעומד כדי להמשיך השפע מלמעלה למטה. אבל קדושה של ובא לציון היא מיושב והיא קדושת עולם התחתון. אבל זו היא כנגד עולם העליון. ואומר ימלך יי' ויכוין בשם לת"ש באותיותיו ובניקודו. ויתפלל שימלך וישפיע התש"ו לת"ת שהוא עיקר העולם, וימשיך עוד ויאמר אלהיך ציון, כי אלהי ציון ישפיע לדר ודר. ואלהי ציון הוא היסוד. שהוא למעלה במעלה. והעטרה נרמזת במלת דר ודר. כי היא נקראת דרו"ר מלשון: דור הולך ודר בא. ופסוק, ימלך יי' לעולם. הוא בסדר הברכות.

סוד י"ח ברכות

אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים ככל יום יהללך סלה בא"י האל הקדוש. בברכה זו יש ארבעה עשר תיבות. וכנגדן ארבעה עשר בפסוק: וקרא זה אל זה ואמר ק' ק' ק' יי' צבאות מלא כל הארץ כבודו. י"ד כנגד י"ד. והסוד: ועתה יגדל נא כ"ח יי'.

ותמצא בברכה זו נ"ו אותיות ומהם אין לגרוע ועליהם אין להוסיף. ובחתימת ברכה זו צריך לכוין אל מדת הבינה. עד מדת יעקב שהיא הת"ת. נמצא כי ברכה ראשונה צריך לכוין אל מדת הבינה. על מדת אברהם שהיא החדס. ובחתימת ברכה שנייה יכוין אל מדת הבינה על מדת יצחק שהיא הפחד והגבורה. והוא הדין לכל שאר ברכות. שיחתום על זה הדרך בייחוד כל - עד אין סוף, כמו שאבאר בע"ה. וכלל גדול מסרו לנו מקובלי האמת כי כשיתפלל האדם י"ח בכל יום שאין בו מוסף יכוין בשלש ראשונות לתשובה. והאמצעיות לתפארת. ובכל החתימות יכוין אל התפארת בכלל הכל, מאין סוף לאין סוף.

וכללות כוונתו יהיה לתשובה בהמשכת הכל על היסוד בלבד כי הכל בכל. ולא יכוין אל העמדה מפני שעיקר הזמנתה בלילה כי היא מיוחדת ללילה. ואם יכוין אליה יראה כמקצץ ח"ו.

אתה חונן. חכמה: בא"י חונן הדעת. נקודת שם זה כנקודת חֲכָמָה והסוד: כי בי חשק. חו"לם, שב"א, קמ"ן. והוא טוב לפתיחת הלב. בברכה זו צריך לכוין לספי' חכמה. ולעולם שורש המחשבה צריך לכוין ולהיות קשור באין סוף. ותמשך ענף מחשבתך ביום התפא' אליבא שלהרמב"ן ז"ל. ובוה ימלא רצונך בענין ברכה זו בכח החכמה וכן כולם. ובברכה זו יש י"ז תיבות. וי"ז בגימ' היא עם המלה והסוד: ויאמר לאדם הן יראת יי' היא חכמה.

השיבנו - בינה. וחותם: ברוך אתה יְהוָה הרוצה בתשובה. בברכה זו, יכוין לבינה בכח הת"ת. ויש בברכה זו ט"ז תיבות והסוד: מן המצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה. וכן תמצא תשובה במספר קמן בגימ' מרח"ב עם ד' אותיות.

סלח לנו. גדולה. וחותם: ברוך אתה יְהוָה חנון המרבה לסלות. וצריך לכוין למדת החדס, היא הגדולה. ויש בברכה זו כ"א תיבות כמנין יה"ו - הוא אהי"ה ועמו הסליחה. וכן תמצא מכפ"ר עם האותיות והמלה בגימ' יה"ו.

ראה נא. גבורה. וחותם: ברוך אתה יְהוָה גאל ישראל בברכה זו יכוין במדת הגבורה. ויש בברכה זו כ"א תיבות כברכת סלח לנו, לרמוז כי הא בהא תליא, ואחר הסליחה גאולה.

רפאנו יהוה ונרפא הושיענו ונושעה. ראשי תיבות והו. והסוד אך טו"ב לישראל טו"ב בגימ' וה"ו וחותם ברוך אתה יְהוָה רופא חולי ישראל. ותמצא בברכה זו כ"ו תיבות ואין להוסיף ואין לגרוע, כי אנשי כנסת הגדולה תקנוה כנגד פסוק זה: ויאמר אם שמע תשמע לקול יי' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמת כל חוקיו כל המחל' אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני יי' רופאיך. ולפי שמצאתי כסדרים מי שמוסיף וגורע, ראיתי לכתבה לפניך בנוסח של כ"ו תיבות. רפאנו יי' ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה והעלה רפואה שלימה ומרפא לכל תחלואינו כי אל רופא

רחמן ונאמן אתה ברוך אתה יי' רופא חולי עמו ישראל. ובברכה זו יש בה שני שמות הוי"ה ושם אחד של איי"לות וכן בפסוק שלמעלה תמצא שני שמות הוי"ה ואחד של איי"לות. וכשם שיש בברכה זו ראשי תיבות וה"ו כמו שרמזנו למעלה, כך בפסוק יש אנ"י. והסוד: אנ"י וה"ו הושיעה.

ברכנו: נצ"ח. וחותם ברוך יהוה מברך השנים. בברכה זו יכוין לספירת נצח שהיא מימין התפארת. ויש בברכה זו שלשים תיבות כנגד שלשים תיבות שבשלשה פסוקים אלו ביחזקאל: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לעמי ישראל כי קרבו לבוא. כי הנני אליכם ופניתי אליכם ונעבדתם ונזרעתם. והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלֹה ונשבו הערים והחרבות תבנינה. ולפי נוסחא זו אין לומר ומטיב. אלא, כי אל טוב אתה ומברך השנים. כך מצאתי במחזור כתיבת יד קרמון. ובחורף אומר: ברך עלינו יְהוָה וחותם ברוך אתה יהוה מברך השנים. נקודת שם ראשון יהבך. והוא טוב לשאול פרנסה. ותמצא בברכה זו פ"ב תיבות וכנגדם פ"ב אותיות בפסוק: יפתח יי' לך את אוצרו הטוב.

תקע בשופר הוד. וחותם: ברוך אתה יהוה מקבץ גדחי ישראל. יכוין בספירת הוד. והנקודה להוציא ממסגר אסיר. ויש בברכה זו כ"ג תיבות וכנגדם כ"ג תיבות בפסוק: למרבה המשרה ולשלוש אין קץ על כסא דוד, וגומר. לרמז: כי ביאת משיחנו בן דוד היא תקיעת שופר לחירותינו.

השיבה שופטנו כבראשונה - יסוד. וחותם: ברוך אתה יהוה מלך אוהב צדקה ומשפט. בברכה זו יכוין למדת היסוד. ויש בה כ"ו תיבות כנגד כ"ו תיבות שבשני פסוקים אלו: והריחו ביראת יי' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח. ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע. ובעשרת ימי תשובה, יכוין לבינה: שנקראת המלך המשפט. שהמלך - הבינה. והמשפט - הוא התפארת. ר"ל: המלך על המשפט.

למשומדים אל תהי תקוה וחותם ברוך אתה יהוה ויכוין למדת צדק שהיא מלכות. וכוונת הנקודה להשפיל אויב ומתנגם ולאבד שונא. וברכה זו אינה מן המנין. ובינה תקנוה על המינים שהיו מצירין לישראל ומחרפים להקב"ה.

על הצדיקים ימין צדק. וחותם: ברוך אתה יהוה משען ומבטח לצדיקים. ויכוין לימין צדק, שהם מדת הגדולה והנצח. וברכה זו מתחיל בעי"ן ומסיים במ"ם. כלומר שאנו עם יי' אלהי ישראל. ויש בה מ"ט תיבות כנגד מ"ט תיבות שבמזמור אלהים יתנו. וכמו שהברכה מתחיל ע' ומסיים מ' שהוא ע"ם. כך זה המזמור מתחיל בא' ומסיים בן'. שהוא א"ן. בגי': שני שמות אלו, יהו"ה, אדניי שצירופם אמן. כלומר ישראל עם יי' עדת המאמינים.

תשכון בתוך ירושלים. וחותם ברוך אתה יהוה בונה ירושלים. ויכוין לשמאל צדק שהם גבורה והוד. ובברכה זו יש בה כ"ב תיבות כנגד כ"ב תיבות שבפסוק: אם אשכח ירושלים

תשכח ימינו. כביכול אמר הקב"ה אם אשכח אני את ירושלם תשכח תורתו מן העולם שנאמר: מימינו
אש רת למו.

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. וחותם ברוך אתה יְהוָה מצמיח קרן הישועה.
ויכוין למדת התפארת שהוא אמצע הצדק. ויש בה עשרים תיבות. כנגד עשרים אותיות, שבפסוק:
נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה לרמוז בביאת משיחיו, אין שטן ואין פגע רע, וכולם יהיו שוקטים
ושמחים וששים בעבודתו ית'.

שמע קולינו יְהוָה אלהינו אבינו אב הרחמן רחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את
תפלתנו כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה ומלפניך מלכינו ריקם אל תשיבנו חנונו
ושמע תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה ברוך אתה יהוה שומע תפלה. ויכוין למדת
צדק שהיא ספירת מלכות. ובוה השם שימש אליהו ו"ל. ויש בה מ' תיבות כנגד מ' יום שישב
משה רע"ה בהר לקבל את התורה. והמתפלל תפלתו בכוונה, תפלתו נשמעת ורצויה כתפלת משה
רבי' ע"ה. וכשואמר כי אתה שומע תפלת כל פה, יכוין תפלת כל ישראל ולא אומות העולם, שגם
אומות העולם יש להם פה ומתפללים. אלא פה - בגימטריא מילה. לרמוז: כי הקב"ה אינו שומע ולא
מקבל כי אם תפלת עמו ישראל שהם גימולים לעבודתו. ואם תאמר גם האומות מהם גימולים, אין
להם פריעה, ומל ולא פרע כאלו לא מל. אבל היהודי כשהוא גימול נעשה מלאך, תמצא כי מלת פה
עם המלה בגי' אלהים. ואלהים הוא מלאך. שכן מצינו במנוח שאמר לאשתו: **מות נמות כי אלהים**
ראינו. והסוד: ואתה פה עמד עמדי. ועל זה פירש עצמו מן האשה. כי ראה שהקב"ה בעצמו
קראו מלאך, ואמר לו: **לך אמר להם שובו לכם לאהליכם**. אבל אתה כבר הגעת למדרגת
מלאך, עמד עמדי ואדברה אליך וגומר.

רצה יי' אלהינו בעמך ישראל יכוין לבניה בכח הת"ת. וחותם: ברוך אתה יהוה
המחזיר שכינתו לציון. יכוין לציון אבריו במצות כדי לעשותם כסא לשם. כי בהיות
אבריו קדושים נעשים כארון וכרובים לשרות בו רוח הקדש והשכינה. כמו שאמר
הנביא: **כי אל אנכי ולא איש בקרבך קדוש**. וכבר ידעת נהגה - ר' בחיי פרשת
תרומה 2 "את תבנית המשכן" כי המקדש וכליו וארון וכרובים כולם רמוזים לצורת
האדם הקדוש. וכמו שהמקדש וכליו הם כסא לקדושת השכינה. כך גוף האדם כשהוא
קדוש, נעשה כסא לשכינת עוזו נמצא קדוש שוכן על גבי קדוש ולכן אמר בקרבך
קדוש. נמצא שבעשיית המצוות נעשה האדם קדוש.

פקח עיניך וראה גם ראה שכפי הכנת האדם עצמו בזה העולם יקבל השפע
מהעליונים. לכן בתחלת הלילה אם יכון לקראתו - יתברך. תמיד עיניו ית' בו. ואם
אין, יסתיר פניו ממנו והיה לאכול למקרה הזמן. התבאר מזה שביד האדם הוא ובחירתו.
שכל עוד שיהיה מכין עצמו לשלמות, כן ירבה עליו השפעת עליונו. ולהיות האדם
מורכב מגוף ונפש. ונפשו תשלם באמצעות הגוף. ובהיותו סר למשמעת הנפש. והיות

חושי הגוף חמשה חיצוניים וחמשה פנימיים הנקראים כחות הנפש. וצריך האדם בהשיג השלמות שישתתפו כלם בעבודתו לזה ויסכימו עמו. וזולת זה לא יתכן.

ולכן אמרז"ל אימתי עת רצון, בשעה שהציבור מתפללים. שידוע שאין ציבור מתפלל בפחות מעשרה. ושליח ציבור הוא הכח המדבר. והציבור הם אלו העשרה חושים שזכרנו. וכשכלם מתפללים ומסכימים כאחד, אז ודאי הוא העת הנרצה לאדם, מצד מה שהוא אדם. וכשם ששליח ציבור נבדל מהציבור בעטופו, ומלבושו, ותנועותיו. כן זה הכח משאר הכחות, שהמה יאבדו והוא יעמד. וכאשר השליח צבור ראוי שיתואר במה שתארוהו רז"ל כדי שתפלתו תהיה נשמעת, ויקנו השפע וכל טוב הציבור על ידו. כן זה הכח המדבר ראוי שיהיה באותם התארים באופן שעיונו יהיה זך וישר, ויושלמו כחות הגוף בסבתו. ובהמצא זה הענין על שלמותו באדם השלם ידמה למציאות בכללו שיש בו עשר ספי"רות. ולמעלה מהם שליח צבור עיני כל הספירות עליו - לקבל ממנו שפע ההוד, נבדל מהם במדרגת החשיבות והכבוד.

והנה חכמי הקבלה נחלקו בענין זה לשני כתות. יש מהם שהאמין שמעשר ספירות הוא הסבה הראשונה ית' שמו. ומהם מי שהאמין שהסבה ראשונה ית' לא יודבר ממנה לא ברמז ולא בפירוש ויקראוהו אין סוף. להיותו יתב' לא יגבילהו תכלית. ושהנביאים לא יזכרוהו בפירוש רק ברמז. וסבת זה קצור השכלים מלהשיגו. ואמנם יאמינו בו שהוא מצוי, ושהוא סבה ועלה למה שזולתו. ואנו אין לנו עסק בנסתרות. כמו שאמר המאור הגדול בספר התיקונים בתיקון כ"ב ז"ל: כתר עליון דא איהו שלימו דחמשין שערי בינה. ודא איהו דלא אתיהיב למשה רבינו. ועליה אתמר נתיב לא ידעו עיט. ועליה אמז"ל: במופלא ממך אל תדרוש וכו'. בגין דאיהו מקורא דלית ליה סוף. ובמקורא דלית ליה סוף מאן יכיל לאשגא ולאשכחא ליה סיפא ע"כ.

וכל שכן במה שלמעלה מזה, והוא עלת העלות וסבת הסבות, הנקרא אין סוף. וזהו המכוון בתורתנו התמימה בפסוק: הנסתרות ליי' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת. פירוש הפסוק: שיש לנו בידעתנו ובחקירה האנושית שלשה מיני חכמה וידעות. האחד: אסור מכל וכל, והיא ההשכלה באין סוף, ובעלת העלות כתר עליון, והם הנסתרות. ואמר הנסתרות בלשון רבים. כי האין סוף והכתר שתי מדות. ועוד כי החקירות בזה רבות. מהו עלת העלות? ומה היה עושה קודם בריאת העולם? ולמה לא בראו קודם? ומה לאחר? כמו שכארו חכמי האמת אסור זה במקום אחר. המין השני: הנגלות. והם העיון במה שנגלה ממנו, והנאצל מהאור הקדמון הצח והמצוחצח. רמז לכל הבנין, שבוה הותרה רצועת ההשכלה וההתבוננות. המין השלישי: לעשות את כל דברי התורה הזאת. וזהו הענין בשמירת המצוות, וידעת מעשיהם. שהם: תפלה, וציצית, ותפלין, וסכה, ולולב, מילה, תשובה, והצום הנכבד. ודומיהם מהמצוות, שעיקר התורה ודעותיה האמתיים תלויין בהם.

ואין ספק שאלו וכיוצא בהם לא די בהם המעשה הגופיי והדמיון לבר. אבל צריך שיבחן האדם בהם הדעת האמיתי ממה שצוה לעשותם. נתבאר מזה שהכל תלוי בכוונה ובעשיית המצוות כתקנן וכראוי יתאחד הגוף עם הנפש. עד שיהיו כליו כלי הנפש ותשמיש קדושה. כמו שיתנועע הגוף הנכבד השמימי מפני החשק בשכלים, שעליו להדמות להם - כן רצתה תורתנו הקדושה שיתנועע גופנו ויתקדש בעשיית המצוות, מכח הדעות האמתיות שבנפש. ויתאחדו בזה האופן באלו החיים: כדי שיזכה להתאחד עוד בזמן התחייה, ובזה האופן יתאחד הנמצ' בכללו.

כן גוף האדם הטהור מכל הגופות, ראוי שיתנועע בעשיית המצוות, מצד צורתו שהוא השכל. ובזה האופן יתאחד הגוף עם הנפש, וישפיע שלמותו על הגוף המתיחס אליו והמסכים עמו לעשות מעשהו: וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליו. וכפי כח ההשכלה והאותות לאותה ההשכלה יהיה שפע השכל על הגוף. ולזה נראה במרע"ה שהשפע האלהי נראה בגופו עד שקרן עור פניו. וכן תמצא כלי המקדש, והארון, והכרובים, והלוחות, והשלחן, והמזבח, ושאר כל צורות המקדש, הם כצורות המצוות. כל צורה כנגד צורה מיוחדת לה. אמנם הלוחות לבד, הם כצורת קריאת התורה ותלמודה.

נמצא שזה העוסק בתורה, ובמשנה, ובתלמוד, הרי הלוחות בגופו. דוגמה שהם בארון - והרי התפארת, שהיא תורה שבכתב. והעטרה - תורה שבעל פה. מתאחדים בלבו של אדם הקדוש, בהיותו מתייחדם זה עם זה. נמצא גופו של זה האדם נקרא מקדש מעט.

ברכת הודאה

ואחר עבודה זו צריך הודאה שנאמר: **זובח תודה יכבדני ולכן, סמך מודים אנחנו לך.** והרמז שאמ' מודים למעלה שהכל מאתו. ומלת ל"ך: רמז לבינה, כמו שנזכר במקומו. וזה טעם: שאתה הוא יי' אלהינו לעולם ועד צור חיינו ומגן ישעינו. צור - החסד שהוא חיינו. מגן ישעינו - שהוא הגבורה. לדר דוד נודה לך - בינה. ונספר תהלתך מלכות. על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך בינה באמצעות מלכות. ועל נסיך שבכל עת ועת ערב ובקר וצהרים באמצעות השפע היורד בתנועות צבא השמים, שמתנועעים אל הרוחניים הקבועים בשמו הגדול יה"ו, כי בכך הוא מחייתנו, ומחית כל בראי מטה. ואנו חוזרים למדת החסד, הנושא את השם הזה. וקוראים אותו: הטוב כי לא כלו רחמין המרחם כי לא יתמו חסדיך כי מעולם קיינו לך. בינה. וזה טעם אמרנו: ועל כולם יתבך ויתרומם תמיד שמך מלכינו לעולם ועד. כלומר: כל הבנין ומה שתחתיו ית' וית' שמך יה"ו. וכל החיים יודוך סלה לבינה. ויהללו ויברכו את שמך הגדול יה"ו. באמת לעולם כי טוב שם יה"ו. ולכן אנו חותמים: ברוך אתה יי' הטוב שמך, ולך - לבינה, נאה להודות כמו שכתבנו.

מאן דלא כרע במודים

וצריך אתה לידע כי ברכת הודאה כנגד ההוד. ומפני שהוא מצד הפחד אמרו לכרוע עד שיתפקפקו כל חוליות שבשדרה מאימת הדין. כי אין אנו ראויים לטובות המסופרות באותה ברכה אשר גמלנו השם בחסדיו. ואל יקשה עליך ברכת אתה גבור המיוסדת בפח"ד יצחק שאין כורעים בה. והטעם מפני שכבר כרענו על אשר גמלנו חסדיו הטובים לא בזכותינו כי אם למען שמו כאשר זכרנו. ובעבור כי לא יראה כי גבה לבנו במה שעשה לנו ולא תעורר מדת הדין לפגוע בנו. אבל כברכת העבודה באנו בדרך הנצחון. לכן יש לפחד מהתעוררות מדת הדין ולמהר לכרוע כמקל, ולזקוף כנחת כנחש, שלא ילקה כנחש - מדה כנגד מדה. כדרך מה שאמרז"ל: במאן דלא כרע במודים כי לאחר שבעים שנה יהיה שדרתו נחש.

והטעם: דע כי יש באדם עצם אחד שנתהווה ממנו ונקרא לזו וכשמת אין העצם ההוא נפסד ואינו נמוח והוא קיים לעולם. והוא המקבל התענוג הגדול אחר מיתת הצדיק ועליו נאמר ועצמותיך יחליץ. והוא המקבל העונש כרשעים שנאמר: ותהי עונותם על עצמותם. ובזמן התחייה, יוריד הקב"ה טל מלמעלה על העצם הזה, ונעשה כמו עיסה מצוחצחת מאד, ויהיה נתך כחלב. שנאמר: הלא כחלב תתיכני, ואחר יקפא אותו הקב"ה כגבינה. שנאמר: ובגבינה תקפיאני, ואח"כ יעלה עליו גידים ובשר ויקרם עליו עור. ומתל יחזקאל יוכיחו. וכתוב: עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני. וכתוב: חיים וחסד עשית עמדי ופקודתך. סוד הכלה כנסת ישראל שמרה רוחי להשיבה אל הגוף הזה לתחיית המתים. נמשך מזה שזה העצם נשאר לבנין האדם כדי שיהיה דבר קיים על מה שתשרה ברכה.

ואם תאמר אותם שנשרפו על קדושת שמו או שנאכלו מחיות רעות מה יהיה מהם. דע לך כי הקב"ה גונז אפרן ועפרן של עצמות שנשרפו או הרקיבו ויקים ממנו בנין חד כענין אדם הראשון. ואותם שנאכלו מהחיות הנה הפסוק יוכיח שאומר: ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש, מיד כל היה אדרשנו. כלומר אפעפ"י שחיה אוכלתו אני יי אחיינו בזמן התחייה. וזהו רמזו בפסוק הנזכר תמצא בו תשעה תיבות עד תיבת אדרשנו. וכנגדם כתוב בחזקיה: אדני עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימיני והחיינו. ותמנה אדרשנו עם המלות במספר קטן תמצא בגימ' מנין והחייני.

ואם תאמר שמא בריות חדשות הם אלו שנוצרו עתה? חס ושלום אל יעלה על לבך דבר זה. כבר ידעת בכריאת העולם כשיצר הקב"ה אדם הראשון ועמו חוה בירך אותם ואמר להם פרו ורבו. ועתה אילו היה רצונו לברוא בריאה חדשה די לו שיברא אדם ואשתו כהם ואילו יפרו וירבו כהם. אלא מתוך שאנחנו רואים עם גדול ורב בתחיית המתים. והיות אותם בעצמם שכל אחד יכיר את חבירו ואב לבנו ואיש לאשתו, כמו שהבטיחנו על יד נביאו ירמיה: הנני מביא אותם מארץ צפון, וקבצתיים מירכתי

אריץ, כם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו קהל גדול ישובו הנה. יכאו לא נאמר אלא ישובו. כלומר אותם שהיו ומתו. הם עצמם יחיו וישובו.

אם כן יש להאמין שכך הוא, כל שכן שנשאר העצם שזכרנו וממנו עתיד להבראות יש מיש. אם אנו מאמינים שתחלת ההוייה היתה יש מאין כל שכן שראוי עתה להאמין ביש מיש. וכשאדם זה דלא כרע במודים נראה שאינו מודה ומאמין באמונת בוראו. ולכן אותו עצם שהיה עתיד להתהווה ממנו נעשה נחש לרמוז שנעשה ברייה מקוללת שאין לה רפואה לעולם. לפי שכל ענייני העולם ישובו לקדמותם ולאיתנם הראשון והנחש ישאר בקללתו. וכאשר מאותו עצם נעשה בריה מקוללת נמצא שהקב"ה אינו חוזר להפכה לברייה אחרת. ולעולם לא יקום אותו עצם ולא יבנה להיותו אדם עוד עם יושבי חלד. ומאמרם ז"ל לאחר שבעים שנה הטעם יורה על עונש מדת הדין, לפי כי הנחש וממשלתו לאחר שבעים שנה, סוד שבעים סנהדרין של מעלה. והוא אורב שם למטה מהם בסוד: אתה תשפנו עקב.

וזה שאינו כורע במודים שדרתו ר"ל הקיום העצמי שבו, נופל לאחור, למקום הנחש הגורם מיתה, וביטול הרגשה. מדה כנגד מדה. על שלא הרגיש בעצמו להודות לשי"ת. ומה שלא אמר כן באבות, אע"ג דחיוב הוא ומצוה לכרוע תחלה, וסוף משום דהתם רב חסד מטה כלפי חסד דחיים בימינו, ואינו מדקדק אחריו, כמו שפירשתי למעלה. אבל במודים הוא סוד עמוד השמאלי מקום הדין, שמדקדקים כחוט השערה. לפיכך: צריך להזהר מאד בכריעה זו, ולהנצל מזה העונש הגדול ולקיים בו ועצמותיך יחליץ.

ברכת שים שלום

שים שלום. אנו שואלים, שישים מדת השלום, וברכה וטובה, וכן וחסד ורחמים, על עמו ישראל. ושיברכנו באור פניו, שהוא אור התפארת והמלכות הנקראים פניו. ובהם נתן לנו תורה וחיים, וכל אותם הטובות שזכרנו, כי הם המנהיגים אותנו. וחותם: ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום. ואומר: יהיו לרצון אמרי פי, הכוונה, שיהיו לרצון אמרי פינו ששמרנו את המצוות, בכל ענין וענין. ושלא תארנו לו שום תואר חס ושלום שלא כראוי. ושלא בקשנו בקשה נמנעת בעצמה, ולא חתמנו חתימה, אלא כפי הראוי לה. וכן כוונת לבנו והגיגוננו הפנימי שיהיה לרצון כי לא כיוננו אלא הראוי לכין, ואעפ"י שאנו מכוונים בספירות כל אחת במקום הראוי לכין בה, אין כוונתנו אלא לשם ית', הוא אלוה אחד - ברוך הוא. והוא המתייחד בהם כנשמה בתוך הגוף. ואינו גוף. ולא כח בגוף. ולא שכל נפרד. ולא ישתנה ממחשבה אל מחשבה. ולא מפעולה אל פעולה. ולא מהנהגה אל הנהגה. ושהוא שכל שלם ופשוט ומיוחד, בכל חלקי שמותיו וכל חלקי מדותיו.

ואם תראה שנוי פעולה אשר מצד ההנהגה, אינה כי אם מצד המקבלים. כי ההולך בתומו וכיושר יקבל הטוב הנגזר מאתו ית'. והמסלף דרכו כמפקיר עצמו להתרחק מן הטוב הנגזר מאתו ית' - ומקבל ההפך. ומה צח מאמרם ז"ל: לעתיד לבא הקב"ה מוציא חמה מנרתקה והצדיקים מהפכים מדת הדין למדת רחמים. והרשעים מהפכים מדת רחמים למדת דין. כי צדקת הצדיק חסד ורחמים וברכה אליו ולשכניו ולכל הדור. ורשעת הרשע משפט ודין וקללה אליו ולשכניו ולדורו וגמולי ידם יעשה להם. ועל הדרך הזה הוא ענין שינוי השמות וטעמי הנקודות שרמזנו בענין ההוויות למעלה בשמונה עשרה ברכות כגון: לפתיחת לב. להוציא ממסגר אסיר. להשפילו אויב. ובמקומות שאמר' אלהים זו מדת הדין. וכל מקום שנאמר בו יהו"ה מדת רחמים איננו ענין חס ושלום היותו ית' שמו נחלק בשמותיו. אך השמות האלה מורים במקומם על ההשגחה הטובה אשר היתה מאתו אם רעה. ר"ל: אם נגזר מאתו על בראיו לקבל הטוב בזכותם, או ההפך ברשעים על צד הגנאה. ר"ל: במדות השי"ת, אמר הכתוב: הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. יאמר כי פעולת צור העולמים תמימות, והוא בעצמו צדיק וישר בכל דרכיו. כלומר תמים ופשוט בכל מדותיו. ומלת אין עול, תורה על התגמול שהוא מצד הכנת המקבל.

ועל הדרך הזה שביארנו כל המדבר בענייני השי"ת אין ראוי לקבוע לו, לא בשמותיו, ולא במדותיו, לא שם קבוע ולא מדה קבועה. ר"ל שלא יאמר, שם פל' מורה על רחמים ולא על דין. וזה על דין ולא רחמים, וכן מדה זו רחמים ולא דין. או ההפך, ח"ו. כי הצד השווה שבכולם בין בשמותיו, בין במדותיו, הנה ההשגחות והנהגות המיוחדות והכוללות בשי"ת זו בזו ופשוטות הם. כי ההפכים הגראים מצד הכנת המקבלים הם כמו שכתבנו למעלה. כלל העולה הכל תלוי בכוונה אחר שהודענו לך מה שראוי לכווננו ומה שראוי להזהר ממנו. וכיצד צריך האדם לעשות כדי להאציל שפע וברכה באותה ספירה שהיא מורה על אותו דבר מפני שהספירות הם כרמיון אוצר.

ומצאתי בספר האורה ענין נכבד לזה מאד נאות למקום זה וז"ל. עיקר האמונה הוא להבין שכל שמותיו הקדושים הנוכחים בתורה כולם כלולים בשם בן ארבע אותיות הוא הנקרא גוף האילן ושאר השמות מהם שרש ומהם ענפים ומהם אוצרות וגוונים וכל אחד מהם יש לו פעולה מיוחדת מחבירו. משל לאוצר שיש בו כמה חדרים כל חדר מהם מיוחד לדבר בפני עצמו. בחדר זה אבנים טובות ומרגליות. ובחדר זה כסף. ובחדר זה זהב. ובחדר זה מיני מאכל. ובחדר זה מיני משקה. ובחדר זה מיני מלבושים. וכשארם צריך מיני מאכל ואינו יודע אותו חדר שהמזונות כתוכו אפשר שימות ברעב, והחדרים מלאים כל טוב. ולא מפני שמונע ממנו כקשתו. אלא שאינו יודע באיזה חדר הוא הדבר שהוא צריך. וכן על דרך זה בעצמו השגת שמותיו ית' יש שמות ממונים על הרחמים והסליחה. ומהם על הדמעה. ומהם על הפגעים. ומהם על הפרנסה. ומהם על החיים. ומהם על הרפואה. ומהם על שאלת בנים ובנות. ומהם על הגבורה. ומהם על החן. ומהם על החסד. ואם אין אדם

יודע לכוין בתפלתו באותו השם שהוא מפתח למה שהוא צריך. מי גרם שלא יפיק רצונו? כי אם מעוט השגתו. ועל זה אמר: **אוֹלֵת אָדָם תִּסְלֹף דְּרָבּוֹ וגומר ע"כ.**

יראה מזה שהיודע סתרי תורה ובקי במ יוכל לפעול כל דבר הצריך ואין ספק שימצא מבוקשו ותפלתו תהיה מרוצה ומקובלת למעלה. וצריך אתה לדעת כי שמנה עשרה ברכות אלו תקנו חז"ל כנגד שמונה שמות אלו: יהו"ה, יהו"ה, י"ה, אהי"ה, אדנ"י, א"ל, אלהי"ם, שד"י, וכנגד עשרה מדות. וברכת למשומדים לא נתקנה עמהם כי אחרי זמן רב דשמואל תקנה. כדאיתא בברכות, אמר להם רבן גמליאל: כלום יש אדם כאן שיודע לתקן ברכת המינים? ירד שמואל הקטן ותקנה.

והנה לך סדרן. ברכת מגן אברהם אין בה שום זכר כלל של צורך שאלה והיא כנגד יהו"ה קמא, שהוא רחמי האהבה בלא שום בקשה ואפילו זכר בעלמא, שהרי הקב"ה אמר לו: לך לך מארצך. מחי"ה המתים. מזכירים בה גבורת גשמים בחורף ובקיץ מזכירין ט"ל כנגד יהו"ה שני, שבא לרחם למי ששואל רחמים לזכר בעלמא. דאיירי על מי שהוא זכאי. כר' חייא, אמ' משיב הרוח, נשב ויקא. אמר מוריד הגשם אתה מטרא. ואעפ"י שלא שאל אלא ברמו מחמת זכרון. האל הקדוש. דכתיב וקדושים יהללך דאיירי על המתים. שלא נקרא קדוש עד שמת. דכתיב: **קְדוּשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ.** כנגד שם י"ה. והסוד: כל הנשמה תהלל יה. לפי שבו יצר שני עולמות שנאמר: כי ביה יי' צור עולמים. אל תקרי צור, אלא צייר העולם הזה לחיים בעלי גוף ונפש. והעולם הבא לנפשות, דלית ביה לא אכילה ולא שתייה.

אתה חונן. היא תפלת תחלת הצרכים היא כנגד אהי"ה. שנגלה בו הקב"ה תחלה על זעקת בני ישראל, וידע אלהים. וכן אנו מתפללים שיהיה נמצא תמיד עמנו בצרותינו. השיבנו והחזירנו בתשובה שלמה לפניך. כלומר, אנו עבדיך ובגיד, הכריחנו לעובדך ותמלוק עלינו אף בעל כרחינו. שכן אמרת על ידי נביאך: **חַי אֲנִי נָא יי' אֱלֹהִים אִם לֹא בִיד חֲזָקָה וּבְזִרְעָה גְּמוּלָה וּבְחֶמֶד שְׂפֹכֶה אִמְלֹךְ עָלֵיכֶם.** וברכה זו כנגד אדנ"י. כלומר: אהיה ארון עליכם בעל כרחכם.

סלח לנו. כנגד אל שהוא רחמי הסליחה. דכתיב: **אֵל נְשִׂא לַחַיִּית לָהֶם.** ראה נא בעניינו וריבה ריבנו. כמי שצועק על עלבוננו, וזהו כנגד אלהים, הוא דיין בסנהדרי גדולה וקטנה. רפאינו יי' וגרפא הושיענו רוצה לומר שתפאנו שלא יבאו עלינו חולאים, כדי שלא נתבטל מעבודתך ותתן לנו זמן לשוב לפניך, שחם ושלום עם הצרות והחלאים לא יוכל אדם לעבוד עבודת השי"ת שלמה, כל שכן כי אתה רופאנו. שנאמר: **כֹּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ וְהָיָה כִּי אֲנִי יי' רֹפְאֶיךָ.** והוא כנגד שד"י, שתולה על עוונות האדם ומאריך להם ומצפה עד שישבו תשובה.

ברכנו בקיץ. ובחורף, ברך עלינו. והיא כנגד מרת רחום. כי עד ברך נתכנו שבעה ברכות כנגד שבעה ברכות שזכרנו. ויש בהם שני שמות שהוא יי' יי'. ועתה התחיל להזכיר מדות ורחום הוא מדה

שלישית לשאל צרכים. תקע בשופר גדול זו היא שאלת קיבוץ גלויות. והיא היותר מוכרת אליו. והיא מרת חנוך. השיבה שופטינו כבראשונה ואומר ויועצינו ככתחלה, ושיאריך אפו. וזהו מדת ארך אפים שעושה צדקה עמנו. ואם תאמר כן הוא, אבל מאריך אפיה וגבי דיליה לכך אנו מסיימים: ברוך אתה יי' מלך אוהב צדקה ומשפט. אם כן לפירוש זה, ארך אפים מדה אחת. לפי חשבון של יי'ג מדות ואעפ"י שהוא ארך אפים לרשעים. והני יי' קמא, מן החשבון של יי'ג מדות. והוי הפסק בין שניהם, לפי שהראשון הוא רחמי האהבה לבד, כמו שפירש'. ברכת המינים, כבר כתבנו שאינה מן המניין. על הצדיקים אנו מתפללים לשם שיתחסד עם חסידיו, והסוד: עם חסיד תתחסד.

וזו היא מדת רב חסד כמו שאמר: ועלינו יהמו חסדיך. אעפ"י שאין בינינו צדיקים וחסידים, אלא מחצה על מחצה וזה מכואר. תשכון בתוך ירושלים עירך כאשר דברת. לא למעננו אלא מפני כי גזרת מלך צריכה קיום כשם שגזרת בחרבנה, ונחרבה. כך קיים בניינה, והשב שכינת עוזך לציון. כי יש לך לאמת דברך, וזהו מדת אמת. את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום. וזהו שאמר: ותרם כראם קרני. ובמדרש: כיון שהקב"ה נותן רוממות לאדם לעולם אינה זזה ממנו. דכתיב: ודוד עבדי נשיא להם לעולם. וזהו: גוצר חסד לאֱלֹפִים. שאפילו לסוף כמה דורות, יזכור אהבתו של דוד לזרעו.

שמע קולינו. עד עתה שאל צרכיו בפרטות, עתה שואל סתם. כלומר: אפילו שתתן לנו כל צרכנו לא יועיל לנו אם לא תמחול לנו הזדונות, ונשלמה פרים שפתינו. והוא נושא עון. ובזאת אנו רוצים שתשמע יותר מבאחרים. ואעפ"י, שאמר בברכת סלח לנו ושאלנו מלפניו, אם שגגות ומרדים. ועוד, ששם מדבר על רובו זכאי, אבל כאן אפילו על רובו חייב. ולכך למעלה מפורשת הסליחה.

עוד ארמוז לך סוד עמוק תמנה משם יי' השני עד מלת חסד תמצא כ"ו אותיות. והם רמז לשם בן ארבע, והם רחמים גדולים ואמת בנתים, וזהו על מי שרובו זכאי. ולכן תמצא שם א"ל רשום למעלה. אבל למי שרובו עונות נכתב אל נסתר, תמנה מנצר עד מלת ונקה תמצא ל"א אותיות. ומיירי על מי שרובו עוונות. ותמצא שם מלת לא ינקה, שהוא שם אל נסתר לרמז למה שאמרנו. ואמז"ל: מאי דכתיב: נושא עון ופשע, הוא נושא עון, בקושי כביכול, בלא רצון? אלא, שהקב"ה אינו רוצה להשיב תפלת בעלי תשובה ריקם. והסוד: כי את"ה שומע תפלת כל פ"ה. וכבר ידעת מלת אתה - מהו רומז. ומלת - פה. ר"ל: אם נימול כאברהם אבינו אפילו רשע כל ימיו, וחזר בתשובה שלימה, ונכנע והתפלל - אין תפלתו חוזרת ריקם. חזו מה שאמז"ל: שלש עשרה מדות אינם חוזרות ריקם. וכנגדם שמנה עשרה ברכות. כל ברכה וברכה במדה הרמוזה לה. וודאי תפלתו נשמעת, וזהו שחזתם: ברוך אתה יהוה שומע תפלה.

רצה יי' אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם שעה. דבר עוד סתם על הפשעים וזהו - ופשע. ואומר: ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל. מפני שלמעלה, בנושא עון, אמרו בקושי, ובלא רצון. עתה שואלים, שזו תהיה לרצון, ותחפוץ בנו ותרצנו וגומר.

מודים אנחנו לך שאתה הוא יי' אלהינו. בא לרמוז: שאפילו סליחה על השגגות אנו מודים לך, וזהו: וחטאה - שהוא השגגות.

סוד ברכת כהנים

ונהגו לברך ברכת כהנים בין ברכה זו לברכת שים שלום על זה הסדר. יברך יי' וישמרך. יאר יי' פניו אליך ויחנך. ישא יי' פניו אליך וישם לך שלום. יש בשלש פסוקים הללו חמש עשרה תיבות כנגד ט"ו ווין שבאמת ויציב. וכבר כתבתי למעלה מה רמזים הט"ו ווין. ובפסוק ראשון, יש שלש תיבות כנגד האבות. וכן כנגד ג' קרבנות: עולה, חטאת, שלמים. וכנגד: סולת, ושמן, ולבונה. ונגד: הקומץ שלש אצבעות. וכנגד: כהן, לוי, ישראל. ותמצא בראשי תיבות: יי' בגימ' שם בן ד'. וסופי תיבות מ"ה. בגימ' ג"כ השם הנזכר. והסוד: מ"ה יי' אלהיך.

פסוק שני, יש בו חמשה תיבות, כנגד חמשה חומשי תורה. ויש בו עשרים אותיות וחמשה תיבות כמנין כ"ה. ומלת כ"ה עם המלה הוא בגימ' יהו"ה. והסוד: כ"ה תברכו את בני ישראל. והיא הספירה העשירית. ובה נבאו כל הנביאים, חוץ ממשה רבנו ע"ה. ומפני שמדת כ"ה היא מדת הדין הרפה, וכלולה ברחמים. כי היא מקבלת משניהם. על זה ישראל משתמשים בזו המדה. והסוד: כ"ה יהיה זרעך. ובזו המדה היה דוד מנצח שנאמר: כי בכ"ה ארוץ גדוד.

פסוק שלישי שבעה תיבות כנגד שבעה רקיעים. כדאיתא בסנהדרין: בעיבור שנה מתחילין בשלשה. ונושאים ונותנים בחמשה, וגומרים בשבעה. אמור"ר להם - מלא ברא"ו. רמז לכהנים שיתכוונו לספירה ששית. שהיא וא"ו של יעקב, קו האמצעי. והיא כלולה בדין ורחמים. ותמצא במלת אמור, רמ"ו. והשכינה שורה על כפי הכהנים כשנושאים את ידיהם, הרי רמ"ח. לרמוז: שצריך האדם לכוין בברכת הכהנים, כדי שתחל הברכה בכל אבר ואבר, מרמ"ח איברים שבגופו. ולכן, האחד נעלם מן המספר כי היא השכינה. ומה שאמר: אמור להם, ולא אמר ותאמר להם? הטעם: כי מלת - אמור"ר: משמע, לפי הזמן. פעמים, תברכם בפרהסיא בשם המפורש, כשהיו ישראל במקדש והיו עובדים השם מתחלה. ולפעמים, כסתם ולא במפורש, כדאמרינן בקידושין: משרבו הפריצים היו הכהנים מבליעים אותו. ד"א: אם זכו שהם טובים, תברכם במפורש, והברכה נמשכת והשפע ישפיע עליהם. לא זכו, ברכם כסתם מבלי המשכה.

ומה שהשליח ציבור מקרא לכהנים מלה במלה השלשה פסוקים. יש בזה עיקר וסוד גדול, שהוא דוגמת כהן העליון שהוא מתברך ומקבל הברכה מעצם הרחמים,

ומברך לישראל. כך עושה החזן. וזהו סוד מה שדרז"ל: כל כהן המברך, מתברך שנאמר: **ואברכה מברכך**. וכן הברכה משתלשלת, משליח צבור המעוטף בטלית לבנה דוגמת רחמים. ולמבין יונעם. והפשט, יברכך. רמז: להנהגת הבית. כמדרשם ז"ל: יברכך, בבנים. וישמרך, בבנות הצריכות שמור. ולפי שהיא תחלק לשלשה חלקים אמר: יברכך, בשתוף האשה. יי' בשתוף הבנים הצריכים לרחמים. וישמרך, כנגד המשרתים, שהנזק האפשרי שיגיע לאדם מהם רב. אם לא ישמרוהו השי"ת. ואמר יאר, לרמזו להנהגה המדינית.

ולפי שגם היא תחלק לשלשה חלקים. אמר, כנגד הראשון שהוא המשא ומתן: יאר יי', להצטרך האדם בזה, אור השם ית' יהיה נר לרגלו. ובשתוף האהבה מצד התענוג אמר: פניו אליך, שהחבר הטוב עושה רושם גדול בשלמות האנושי, והרע בהפך כמו שאמרו: וקנה לך חבר. ואמר, ויחונך. כנגד בקשת השררה והכבוד, שזה יצטרך שיהיה לאדם תן וחסד. והחן - הוא שלא יתגאה על הצבור, להיות משתרר עליהם, שלא לשם שמים, אלא באופן מהחמלה והחנינה, כדי שיתרמו פעולותיו לפעולות הכחות הבאות מאתו ית'. ואמר: ישא. רמזו לשלמות הנפשי, ולפי ששלמותה תלוי בשלשה עניינים, במדו"ת, ובדעו"ת, וביוש"ר הפעולות. אם במדו"ת, אמר: ישא יי'. כי זה תחלת ההתרוממות וההתנשאות במעלה - הצריך לאדם. ואם בדעו"ת, אמר: פניו אליך. שהם פני יי', כמו שאמר במרע"ה: **ודבר יי' אל משה פנים אל פנים**. ואם ביוש"ר הפעולות אמר: **וישם לך שלום**. שהפעולה הטובה והמצוות עושות שלום בין הנפש והגוף, ובין ישראל לאביהם שבשמים.

ובספר הבהיר. יברכך יי' וישמרך. ממטה למעלה. סדר הברכות האלו כסדר הקרבנות. כי הכהן אחר שהשלים מעשה הקרבן, אז היה מברך את ישראל שנאמר: **ויברכם, וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים**. שפיר' אחר שירד. כי בשעה שהיה מקריב קרבן. תחלה, היה מכנין אל ה"א שהיא אחרונה של השם. ומה"א עולה העשן אל הוא"ו שהיא למעלה ממנו, אל המחשבה הטהורה. כי עיקר הכוונה בקרבן כדי להמשיך רצון מן המחשבה הטהורה אל שמתיו העליונים. להתברך מדור התחתון, שמשפיע ממנו על העולם השפל וזהו שלשה פסוקים אלה. יברכך יי' וישמרך זו מדת שמור. זהו לשון וישמרך, שהיא ספירה התחתונה. אספקלריא שאינה מאירה, והיא נגד חמש אחרונות של ה"א. ואחר כך: יאר יי' פניו. זה הקו האמצעי. ופניו פני עצמו שהוא רחמים. ישא יי' הוא נגד בריכה העליונה למעלה מעולם התחתון - שהוא שבע ספירות שהגיע בהם משה. ולמעלה מהם: הוא כינה והוא מדת הדין החזק ומלת פניו זהו מדת הפחד. כמו שאמר: ונתתי פני באיש ההוא ואנו מבקשים שיסלק אותה מעלינו, ובסלוקה, וישם לך שלום ע"כ.

והרב רבינו בחיי זצ"ל הביאו בספרו הנכבד כלשון הזה עיין שם. והביא דעת הרמב"ן ז"ל. וז"ל שהם ממעלה למטה ובאורם כן. יברכך יי' הכוונה שישפיע ברכתו

דרך הקו האמצעי, זהו עד שמור וזהו וישמרך. ישמר למדתך, שהיא כנסת ישראל. והשמירה התלויה ביד ישראל, ובוזה הם נשמרים. יאר הקו האמצעי פניו, שהיא מאור שכינתו לצרכך. ויחנך: שימצא חנו למדתך כי בזה תבא הברכה והחנינה לישראל. ישא יי פניו. כלומר: שישאנה אליו, כענין: **כי אשא אל שמים ידי**. אליך, לצרכך. וישם לך - למדתך. שלום - בינו ובין מדתך. כי השלום, הוא מכריע בין הרחמים והדין. ושמר את שמי - המיוחד. ואני - כלשון כי אני יי רופאך. ע"כ מלשון הרמב"ן הביאו רבינו כחיי ו"ל בספרו אבל בפירושו על התורה לא הביא זה הלשון.

ובספר הזוהר: יברך יי לעילא. דכתיב: כה תברכו. בתחלה, ואחר כך אל בני ישראל. אמור להם: סתם לאתברא כולו כחדא. וישמרך לתתא. יאר יי פניו לעילא. ויחנך לתתא. ישא יי פניו לעילא. וישם לך לשלם לתתא. ר' אבא אמר: כולו מתברכאן כחדא בכ"ב אתון גליפן דשמא קדישא דאתכלל, וסתים הכא בכ"ב אתון מתברכאן כולו ואינון רחמי גו רחמי דלא אשתכח בהו דינא. ולא? והא כתיב: ישא יי פניו אליך? אמר ר' אבא: ישא, יסלק וישבר, בגין דלא ישתכח דינא כלל.

תאנא אמר ר' יוסי בשעתא דכהנא פריס ידוי אסיר ליה לעמא לאסתכלא ביה משום דשכינתא שרייא בידוי. אמר ר' יצחק: אי הכי, כיון דלא חמאן מא אכפת להו, דהא כתיב: **כי לא יראני האדם וחי**. בחייהו לא חמאן, אבל במיתתהו חמאן? אמר ליה: משום דשמא קדישא רמיזא באצבען דידוי, ובעי בר נש לדחלא. ואע"ג דלא חמאן שכינתא, לא בעאן לאסתכלא בדידיה דכהני בגין דלא יתחזון עמא חציפין לגבי שכינתא.

עוד שם. תאנא: בההיא שעתא דכהנא פריס ידוי ומתברכין עילאין ותתאין, צריכין כל עמא למיתב בדחילו באימתא, ולינדע דההיא שעתא עידן רעותא אשתכח בכולהו עלמין, ולית דינא בכולהו. והיא שעתא דאתגלי סתימא עתיקא דעתיקין בועיר אפיין, ואשתכח שלמא בכלא.

עוד שם. תא חזי, בשעתא דכהנא פריס ידוי לברכא עמא, כדין שכינתא אתיאי ושרייא עלויה ואמלי ידוי. ידא דימינא זקפא לעילא על ידא דשמאלא, בגין לסלקא ימינא ולאחגברא על שמאלא, וכדין כולו דרגין דקא פריס בהו ידוי, כולו מתברכאן ממקורא, דכולא מקורא דבירא, מאן איהו? דא צדיק. מקורא דכולא דא איהו עלמא דאתי, דאיהו מקורא עילאה דכל אנפין נהירין מתמן, דהא איהו מבוועא ומקורא דכולא, וכל בוצינין נהירין ומתמן אתדלקו. כגוונא דא מקורא ומבוועא דבירא, כל אינון בוצינין דלתתא, כולו אתנהירין ואתמליין נהורין מיניה. ודא קיימא לקביל דא. ובגין כך, בשעתא דכהנא פריס ידוי ושאר לברכא עמא, כדין שראן ברכאן ממקורא עילאה לאדלקא בוצינין ונהירין כל אנפין. וכנסת ישראל אתעטרת בעטריין עלאין. וכל אנון ברכאן נגדין ואתמשכאן מעילא לתתא.

עוד שם. וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם. ותנינן: ידו כתיב? דבעי לזקפא ימינא על שמאלא. ואמאי? לאחזאה עובדא לתתא, בגין דיתער עובדא לעילא. עוד שם: אמר ר' שמעון: בהני תלת קראי רישיהון, יו"ד יו"ד יו"ד: יברכך, יאר, ישא. כולהו, לאחזאה מהמנותא שלימא, ולאחזאה מעתיקא. מאן דאצטריך, יו"ד יו"ד יו"ד, לאחזאה זעיר אנפין מעתיקא דכולא, ובגין כך, יברכך יי' לעילא. וישמך, הכא לתתא. וכן כולהו.

ותאני תאנא קמי דר"ש: האי מאן דמצער בחלמיה לימא בשעתא דכהני פרסי ידיהו: רבונו של עולם אני שלך וחלומותי שלך וכו' אמאי? משום דבההיא שעתא אשתכחו רחמין בכולהו עלמין, ומאן דבעי צלותיה בצעריה אתהפך ליה דינא לרחמי. אמר ר' יצחק: בשעתא דכהני פרסי ידיהו לברכא בעו לכוונא לבא ורעותא לברכא ית עמא קרישא טבא. ואי יעבדון הכי מה כתיב? ואני אברכם. למאן? לאינון כהני, דפרסי ידיהו ומברכין ית בנוי דקב"ה. דכתיב: ומברכך ברוך. וכתיב: ואברכך מברכך. אינון מברכין לבני, ואנא אברך להו. עוד שם. תאנא: כל כהן דלא כשרן עובדוי, לא יפרוס ידוי. הכוונה כל כהן שאינו ירא שמים ושרות הבריות נוחה הימנו לא ישא כפיו. גם אם אינו נשוי, לא ישא כפיו שאין ברכה שורה עליו, כל שכן שיברך לאחרים. ואם כן ברכת כהנים בבית הכנסת זו. והלך לכית הכנסת אחר ומצא שעדיין לא הגיע שליח צבור לרצה, הרי זה ישא כפיו עמהם.

ובספר הזוהר: כל כהן דלא רחימון ליה עמא לא יפרוס ידוי. ועובדא הוה, בחד בר נש דקם ופרים ית ידוי. ועד דלא אשלים, אתעביד תלא דגרמי. מאי טעמא? דלא כריך בחביבותא. וקם אחר ופרים ידוי וברין, ואתתקן ההוא יומא. עוד שם. תאנא, תאנא. כל כהן דלא רחים הוא לעמא, לא יפרוס ידוי לברכא לעמא. דכתיב: טוב עין הוא יבורך. אל תקרי: יבורך אלא יברך. וכל כהן דלא אנסיב פגים הוא, ולא וליה כדאי לאשתכחא ברכאן בעלמא על ידוי עלויה לא שרייא, כל שכן לאחרים. וכיון דפרים ידיה בחדא דוכתא ואזל לדוכתא אחרינא ואשכח צבורא דלא מטו לברכת כהנים פרים להו ידוי ושפיר דמי.

עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה. ואם עומדים בצדיהם, הרי הם בכלל ברכה. וכיון שפניהם מול פני הכהנים אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת ביניהם. אם אין שם אלא שמונה וב' כהנים בכלל עשרה, הרי הם מברכין. שכן הוא הדין: ברכת כהנים בעשרה וכהנים מן המניין. ואם אין שם כהן אלא שליח צבור - לא ישא כפיו. שמא יטעה. ואם מורגל הוא בכך ומובטח שלא יטעה - נושא את כפיו ומסיים תפלתו.

כהן, שלא עקר את רגליו לעלות לדוכן, כששליח צבור התחיל לומר רצה, שוב אינו עולה באותה תפלה. כל כהן שאינו עולה לדוכן: הרי זה עובר על שלש מצוות. שנאמר: כה תברכו את בני ישראל אמור להם ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ומה שחולקין את אצבעותיהם בשעת נשיאת כפים? הטעם, לרמוז אל מה

שאמ': מציץ מן החרכים. שכינה למעלה מראשיהם, ומציץ מחרכי אצבעותיהם. וצריך לעשות חמשה אוריים בין ב' אצבעות לב' אצבעות. ובין אצבע לאגודל ובין לאגודל לקיים: מציץ מן ה' חרכים. ולפי טעם זה אין צריך להרחיק גודל מגודל.

[ברכת שים שלום]

שים שלום טובה וברכה חן וחסד. כנגד מה שאמר שלמה המלך ע"ה בסוף תפלתו. והיה לבבכם שלם עם יי' אלהינו ללכת בחקיו ולשמור מצוותיו כיום הזה. לכן, חותם: ברוך אתה יי' המברך את עמו ישראל בשלום.

פי' פסוק יהיו לרצון אמרי פי

ואומר: יהי לרצון אמרי פי. פסוק זה, תחלתו יו"ד וסופו. ויש בו עשרה יודין. ועשרה תיבות, כנגד העשר ספירות. וכנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. וכנגד עשרת הדברות, להורות שהכל בייחוד שלם. ויש בו מ"ב תיבות, כנגד שם בן מ"ב. ואומר: עושה שלום במרומיו. שלום למעלה, שלום למטה. ופוסע שלש פסיעות, כדי ליקח רשות מהמלך ולהפטר מלפניו בשלום. וזה שכתוב: או יחזק במעוזי, פירוש שיחזק בעת תפלתו, לכוין במעוזו של הקב"ה. שהוא בית המקדש התחתון והעליון.

ומצאתי ענין נאה בזה. דע, כי בכל יום אנו כוללים הג' עולמות בתפלינו. תחלה, אנו מתעטפים בציצית. ומניחין תפלה של ראש ושל יד, שהם מצוות מעשיות. כנגד זה העולם השפל. והוא עולם המעשה. אחר כך אנו קורין זמירות, ומברכין על שמע, כנגד עולם הגלגלים. אחר כך אנו מתפללין תפלת מעומד, שאין שם, כי אם שכל ומחשבה צלולה וכוונה שלמה, כנגד עולם המלאכים. שנאמר עליהם: שרפים עומדים ממעל לו. והוא עול"ם השכ"ל. ובוזה, אנו מקשרים העולמות יחד ומתערבים בצורות הקדושות. ולזה, היתה התפלה מעומד, וכתוב: ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. ואחר השלמת התפלה, אנו פוסעין שלש פסיעות לשוב למקומינו, והם כנגד שלש מעלות, שהעלנו מחשבתנו בתפלתנו ובשאלתנו. והיא מעלת הנפש אשר בעולם השכל. ומעלת הנפש אשר בעולם האמצעי. ומעלת הנפש אשר מחוץ לרקיע. וכאילו בעמדנו שם לפני יי' היינו עם הנפש ההיא אשר מחוץ לרקיע. ופסענו פסיעה ראשונה לנפש שתחתיה, אשר בעולם האמצעי. ופסיעה שנית למעלת הנפש של מטה. ופסיעה שלישית כדי שנפרד ממנה. ואמרו ז"ל כיון שפסע שלש פסיעות לאחוריו, איבעי למקם כתלמיד הנפטר מרבנו. ואם חוזר לאלתר, דומה לכלב שב על קיאו. והטעם כי מלא כל הארץ כבודו.

וצריך אדם לשבת באימה, כי הנוהג קלות ראש בבית הכנסת כאלו מכעיס את המלך בביתו. ועליו נאמר: המערת פריצים היה הבית הזה. וסמך ליה: ובאתם

ועמדתם לפני יי'. וצריך המתפלל שיתפלל לצד מזרח, ובבית שיש בו חלונות. וילפינן מדניאל דכתיב: **וכיון פתיחו ליה בעלייתיה והטעם,** מפני הכבוד.

וכבר כתבתי למעלה סוד חמשה כריעות ולמה הם רומזים. וצריך לשחות כשיעור לומר בשכמל"ו. ועיקר הכריעות ארבעה. אבל החמישית היא כנגד שם בן ארבע, כאשר כתבנו במקומו. וברציא מהימנא: כל הכורע, כורע בברוך. וכל הזוקף, זוקף בשם. זקיפות ד', וכריעות ארבעה. הא הכא קא רמזו באלין זקיפות וכריעות. מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו. מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. ואיגון שית סטריין, שמים וארץ, וארבע רוחות. לקבל תלת ברכאן קדמאין, ותלת בתראין, בעושה שלום במרומיו ד'.

ותפלות הללו אבות תקנום. כמו שאבאר לפנים ב"ה. והטעם: כי הדורות הראשונים לא היו נזקקין עצמן, אלא להורדת כוחות הגלגלים והכוכבים, כמו שראית מדור הפלגה, ומדת כל אחד מהאבות עוררה אותו לכך. וטעם התפלה הוא להמשיך הברכה מלמעלה, שהיא חכמה עליונה למטה שהיא חכמת שלמה.

כל דבר שבקדושה אין לפחות מעשרה

וטעם שאין לפחות מעשרה. כך אמז"ל: כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה. לפי שהקדושה שמקדישים אותו השרפים הוא למעלה מעשרה. ולכן אין אומרים קדיש וקדושה בפחות מעשרה. וכתיב: **לא אשחית בעבור העשרה.** ואל זה רמז נעים זמירות ישראל באמרו עשר הלולים. והתחיל מן הקדש. והתחיל ב"ה. שנאמר: **כל הנשמה תהלל יי' ה'ללויה.** וגם אנחנו כשנבוא להלל, לא יהיו בפחות מעשרה. י"ה - ר"ת יו"ד הלולים.

פי' שש מצוות עשה התלויות בתפלה

ובמדרשו של רשב"י ע"ה אמרו: כי יש שש מצוות עשה תלויות בתפלה, מלבד המצוות המעשיות, שרמזנו למעלה. כגון: ציצית, ותפלין. ואלו הן: הא': ליראה את השם הנכבד והנורא. השני': לאהבה אותו. הג': לברכו. הד': לייחדו. הה': לברך הכהן את השם. הו': למסור נפשו בידו. וזה לשונו: ליראה את השם, פקודא דא קיימא באלין תושבחן, דקאמר דוד מלכא. ובאיגון קרבנין דאורייתא, דתמן בעי בר נש לדחלא מקמי מאריה, בגין דאיגון שירין קיימין. באתר דאיקרי יראה. וכל איגון הללויה. דאיגון וזה דיראה דקב"ה. ובעי בר נש לשוואה רעותיה באיגון שירין ביראה. ואוקמוה חברייא. וכל איגון רזין דשירין ותשבחן וכל איגון רזין דהללויה, כיון דמטי בר נש לישתבח ישוי רעותיה לברכא ליה לקב"ה, כגון: יוצר אור יוצר המאורות. לאהבה אותו. כד

מטי לאהבת עולם ואהבת את יי' אלהיך. דא איהו רזא דרחימו דקב"ה לייחדא ליה. שמע ישראל יי' אלהינו יי'. אחד דהכא קיימא רזא דייחודא דקב"ה ליחדא שמה ברעותא דלכא, כדקא חזי. ומתמן ולהלאה אדכרותא דיציאת מצרים, דאיהו פקודא לאדכרא יציאת מצרים דכתיב: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים. לברכא כהנא ית עמא בגין לאכללא ישראל כחדא בשעתא דנטלין ברכאן לעילא, דהא כההיא שעתא נטלא ברכאן כנסת ישראל, ושעתא דרעותא היא למסור נפשיה לגביה, ולמיהב ליה נשמתי ברעותא דלכא, כד נפלין על אנפין, ואמרין: אליך יי' נפשי אשא ויכוין ליביה ורעותיה לגביה, למסור ליה נפשיה ברעותא שלימ. ואילין אינון שית פקודין דקיימין בצלותא דסלקין לגבי שית מאה פקודין דאורייתא, ואי תימא תליסר אחרנין יתיר אינון קיימין לאמשכא תליסר מכילן דרחמי. דכולא כלילין בהו. שית פקודין אלין דצלותא מתעטרא בהו. זכאה חולקיה מאן דישי לביה ורעותיה לדא ולאשלמא לון בכל יומא. הכוונה ליראה את השם בסוד הקרבנות והזמירות שהם תלויים במדה הנקראת יראה וכשמגיע לישתבח יכוין לברך את הקב"ה כגון יוצר המאורות יוצר אור לאהבה אותו. בסוד אהבת עולם והוא סוד אהבתו של מקום כמו שכתוב לעיל. לברך הכהן את העם כדי לכלול את ישראל בברכה העליונה שהרי הכלה כנסת ישראל מתברכת ואז שעה רצויה היא. וכבר ידעת כי הכהן היה נושא כפיו אחר העבודה כי אז מתעוררת הברכה למעלה בסוד הקרבן ואז עליונים ותחתונים נכללים בברכה. ולמען זה מברכים הכהנים את העם אחר התפלה בברכת השלום כי אז השלום נתון בארץ בכוונת התפלה ועל הדרך שביארנו. למסור נפשו בכוונת הלב בשעת גפילת אפים כמו שנפרש לקמן ב"ה.

סוד שלש עשרה מדות

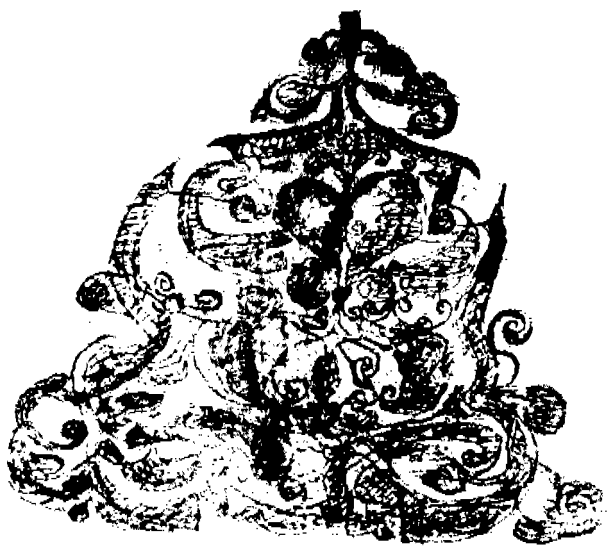
ושש מצוות אלו שקולות כנגד ת"ר מצוות. ולתשלום תרי"ג אומרים שלש עשרה מדות של רחמים. מכאן אנו למדים, שרעת המאור הקדוש רשב"י ע"ה, שצריך לומר שלש עשרה מדות בכל יום. ויפה כיוון שלא יהיה פתחון פה לבעל הדין לחלוק ובוזה אין לו מקום לקטרג. כתב רב נתן גאון ז"ל: שיחיד אין לאמרן וכן מדעת המאור הגדול ע"ה שאין יחיד אומר יי' יי' אלא אם יהיה בעשרה, אבל יוכל להזכירם בחילוף אותיות באת בש, שהוא מצפץ מצפץ אל רחום וגו'. וזה סודן על דרך האמת. יי'. אל: סוד שלש ראשונות. רחום: סוד קו האמצעי, חותם האמת. וחנון ארך אפים: סוד זרועות עולם. ורב חסד ואמת: סוד למודי יי'. נוצר חסד לאלפים: סוד שני דודים, שני אהובים, אחים ולא יתפרדו. נושא עון ופשע, וחטאה ונקמה: סוד שלשה מיני אצילות מכח כסא המתנשא. ובכח שלש עשרה מדות אלו אנו קורין לעלה הראשונה המשפיע טובו על הספירות, והם המראים פעולותיו. והוא להם כנשמה לגוף. וכבר פרשתי למעלה בפ"י העמידה כוונת שלש עשרה מדות המכוון אל המדות.

אגודת סוד שלש עשרה המדות אזור קלט

והנה עתה אכתוב לפניך סוד שלש עשרה מדות בשמותם ובהווייתן הרומזים אל כתר עליון ונרשמים בחכמה ומפורשים בבינה ויצאו לפועל בי"ג מדות שנאמרו למשה רבי' ע"ה. ואם הם כמוסים וחתומים באוצרות אנשי השכל, אמסור לך מהם ראשי פרקים - במ יגיע האדם ויעלה למעלה לדעת הסודות האלהיות, באופן שיזכה להיות משופע ומלובש מהשפע האלהי כאחד השכלים ואז ידבק לאלהיו כאלו היה שכל נכדל. וזה שמותם. א' חכמה קדומה. ב' אור מופלא. ג' חשמל. ד' ערפל. ה' כסא הנוגה. ו' אופן הגדולה הנקרא חזחזית פירוש מוצא החזיון. ז' כרוב. ח' גלגל המרכבה. ט' האויר הסובב. י' הפרגוד. י"א כסא הכבוד. י"ב מקום הנשמות הנקרא חדר גדולה. הי"ג סוד המערכה העליונה הנקראת היכל ואלה שמות הווייתן.

ויש' אחרי שחלה חזקיהו הנביא כגמור וכלל ביקור לוי וזוהי ליל גמור

כ"ע	ש"ה	בינה
א' יהוה ה"א	חכמה קדומה	יהוה
ב' יהוא ו"ה	אור מופלא	יהוה
ג' יאהאווה	חשמל	אל
ד' יאהו'ה	ערפל	רחום
ה' יאהן ה'ה	כסא הנוגה	וחנון
ו' י'ה א'ה ו'ה	אופן הגדולה	ארץ אפים
ז' י'ה א'ה א'ה	כרוב	רב חסד
ח' י'ה א'ה א'ה	גלגל המרכבה	ואמת
ט' יהוה הא	האוויר הסבב	נוצר חסד לאלפים
י' יאהו'ה	הפרגוד	נושא עון
י"א י'הוה	כסא הכבוד	ופשע
י"ב י'הוה	חדר גדולה	וחטאה
י"ג י'הוה	היכל הקדש	ונקה

הנה לך מבוארים תלת עשר מכילתי דרחמי הרומזים בהוויתן בכתר עליון. וברשימתן בחכמה. ובמדתן בבינה הפועלת בהם. על ידי אב המון ראש הבנין. כי כל שלש עשרה מדות כולם מדות הרחמים. אין גם בהם אחד שתורה על הדין. ואם תאמר הרי יש בכללן אל גם הוא רחמים כי כן אמר דוד הע"ה: **אֵלֵי אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי וּבוֹדַי שְׁלֹא הָיָה שׁוֹאֵל לָמָּה עֲזַבְתָּ מִדַּת הַדִּין.**

וראוי שתדע שבכל שלש עשרה הוויות לא נחסר מתוכן שם יהוה הרומז לקו האמצעי רק נוסף עליו לפעמים ה"ו ולפעמים א"ה ולפעמים א"ו וסודו: כי הו"א אמר ויהי. ואחר כך צריך להתוודות, וכל אותם העוונות והחטאים שאדם מתוודה עליהם הן הם חלק עזאזל בתפלה. ונוטל אותם ומסתלק מעליו ואינו יכול לקטרג בסוד: אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו. כי המתוודה ואומר חטאתי, כל בתי דינין בדלין ממנו. ואותם העוונות שאדם מתוודה עליהם, הוא נוטלן ומחלק אותם על כל חייליו. בסוד: **וּתְשַׁלֵּיךְ בַּמִּצּוֹת יָם כֹּל חַטָּאתָם.** וזה סוד: שעיר המשתלח. דכתיב ביה: **וְהַתּוֹדָה עָלָיו וְגוֹמֵר.** ולסוד זה היה צריך בעל הקרבן להתוודות לתת חלק ומקום לכל הדברים. בין לשהם מצד הקדושה, בין לשאינן מצד הקדושה. לכל אחד חלקו הראוי לו. על דרך, **אִם רָעַב שׁוֹנֵאֵךְ הֵאכִילָהוּ לֶחֶם.** וכתיב - **וַיִּי יִשְׁלַם לָךְ: שְׁלִמְנוּ לָךְ.** והסוד: **יבא המלך והמן אל המשתה.**

פי' נפילת אפים

ואחר שיתודה, יפול על פניו וימסור נפשו למי שנתנה. ומכסה פניו בשעת נפילת אפים. שלא יזון ויעיין בדבר שמכוון בו. ואמרז"ל: אין אדם רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע, פן יענש בתחנה. וכבר אמרו באדם אחד חשוב שנפל על פניו ונענש. ואין נופלים על פניהם כלילה בתחנה. מפני כי כח הירח כלילה ביותר והעטרה נקראת לילה והתחנה מוחלטת אליה ואין טוב לעורר הכח ההוא בעת ממשלתו. ולזה הטעם אמרז"ל: אין דנין כלילה. ואמרו: אם לא מצאו לו זכות פוטרין אותו. מטעם שיהיה רחמים בדינו. וטעם נפילת אפים היא ממדת הייחוד, כדי לכון ולנשא את נפשותינו להעלותה אל הגחלת בכל יכלתנו. כי הנפש הכללית וחלקיה המקיפים את הרקיע הם כשלהבת קשורה בגחלת. וכן נפש האדם באדם תארה כתאר שלהבת ולכן נקראים מעלותיה שרפים. ולכן נבחר שיר זה משירי דוד הע"ה הנאמר בנבואה ובא כאלפא ביתא כנגד האותיות אשר בנפש הכללית והפרטית. וקודם המזמור פותחים פסוק: רחום וחנון חטאנו לפניך רחם עלינו, לרמוז באלו התארים חכמה ובינה הנושאים שם י"ה שחטאנו לפניו, רמז לת"ת ומלכות, המטפלים בעולם בפרט, והם הנקראים פניו.

לדוד אליך יי' נפשי אשא. מזמור זה תקנוהו לנפילת אפים. והטעם על דרך האמת כי כבר ידעת שבכלילה שולטת המדה הידועה אשר רגליה יורדות מות והאדם מפקיד נשמתו בידה. ובבקר מצא חן בעיני יוצרו ומחזירה לו כאשר הפקידה בידו ומברכו כאשר ביארנו. אחר כך מתעטף בציצית ומניח תפלין ומתפלל על הדרך שהודענו. ואחר תפלתו מתודה ונופל על פניו: ואומר אליך יי' נפשי אשא. כלומר: בתחלה נתתה לך בפקדון בלבד. ליראתי שאינה שלימה כראוי. אמנם עכשו שעשיתי הטוב בעיניך וייחדתי הדברים העליונים. וקיימתי תרי"ג מצוות, והתפללתי לפניך והתודיתי על חטאתי. ועתה, שנפשי שלימה בתכלית השלימות הריני מוסרה בידך. ולזה נופלים על צד השמאל כנגד יד כהה. כי אליה התחנה. ומגביהין צד הימין, כי ימין יי' רוממה - ברחמים. וצריך שיכוין שהוא מוסר נפשו ביד הקב"ה באהבה שלימה. והקב"ה מעלה עליו כאלו נטל נשמתו ומת. ובשביל זה לא תמצא וא"ו באלפא ביתא זו לפי שהא"ו היא סוד עץ החיים. וכשאדם מוסר נפשו בכוונה זו הקב"ה מרחם עליו, ומכפר עוונותיו. כי כן, יש עוונות שאינם מתכפרים אלא במיתה. שנאמר: אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו.

סוד מזמור לנפילת אפים

וזה לך ביאור המזמור ע"ד הסוד. לדוד אליך יי' נפשי אשא פירוש: שנשא נפשו ממדרגה למדרגה עד הגיעה אל מקורה, שהיא הגחלת, כי עד שם גבול השכל האנושי. אלוהי בך

בטחתי לרמוז אל שם אהי"ה. עם המלה בגימ' ב"ך. והם כ"ב אותיות, שנתנה בהן תורה. להודיע שמאותיות הללו הנפש מתלבשת, והיא נשואה ומתגשמת בזה העולם, ולכן אל אבושה לעולם הבא. אל יעלצו אויבי לי לחיית המתים. גם כל קוויך לא יבושו אעפ"י שהם בזה העולם בעצמם יבושו הבוגדים ריקם, כי ביי' בגדו, ואין להם על מה לסמוך בעולם הבא. כי אחרי הפרד לוט מעמם - סר צלם מעליהם. דרכיך יי' הודיעני כדי שארע לעבדך ולסור מדרך הרעה כעבר שאוהב את אדוני, ומשתדל בכל עת, לדעת מנהג אדוני, כדי שלא יטה מן הדרך, אשר אדוני חפץ בה. והו אמרו: וארתחך למרני. כלומר: תרי"ג מצוות, שהם ארתחך למרני. וכן תמצא ארתחך בגימ' תרי"ג, ויש כ"ו כנגד שם כן ד'. כאלו יאמר: אתה יהוה, תרי"ג למרני. הדריכני באמתך ולמדני אחר ששאל שיודיעהו את דרכיו שהם מדותיו וארחותיו, כמו שאמרנו. שואל עתה שדירכהו בדתו, שהיא אמת. וילמדוהו דרך התרי"ג מצוות, כי אתה אלהי ישעי, ועליך נשענתי, ואותך קייתי כל היום. הוא היום שקיינוהו הוא יודע לי, לא יום ולא לילה. זכור רחמך יי' וחסדיך זכור לאברהם שהוא מדת הרחמים, וכתוב: חסד לאברהם. כי מעולם המה זה יצחק ויעקב, עולם בגימ' פחד המה עם המלה בגימ' ט"ו ויעקב עם ד' אותיות בגימ' ט"ו כאלו יאמר זכור לנו זכות שלשה אבות. חטאת נעורי ופשעי אל תזכור אם בזכות אברהם ואם למען מוכך היא תורתך שנאמר כי לקח טוב נתתי גם כי נקראת על שמה. טוב וישר יי' על כן יורה חטאים כי אין חפץ במיתתן של רשעים כי אם בשוכו מדרכיו וחיה. ידרך ענוים במשפט אות היו"ד היא קטנה שבכל האותיות והיא כולה רוחנית. נשמה לכל האותיות, כי ממנה מתפשטים כל האותיות בסוד המרובע. כי כל מי שירצה לכתוב איזה אות מהאותיות צריך שיכתוב קודם צורת יוד, וממנה יצויר האות שירצה. נמצא שמהיו"ד יוכל לבנות כל אותיות האלפא ביתא. ומכולם לא יוכל לצייר יוד לרמוז אל עולם הרוחניים. וכמו שהיוד קטנה בכמות מכל האותיות וגדולה במעלה. כך האדם המקטין עצמו בזה העולם ישיג למעלת העולם הבא. וכאות היו"ד סוד האלהות הטהור. כי היא העומדת בראש העשר אותיות. רמז לכתר עליון העומד בראש העשר ספירות. וכן נרשמה בראש האלף לרמוז שמה שבראש הוא בסוף ואין פירוד ביניהם, אלא הכל כוונה אחת. ובאשר האלף נרשמה בסוד שלש מחשבות יו"ד וא"ו וי"ד, רמז אל התפשטות: נפ"ש, רוח, נשמה. והם קשורים יחד. כך סוד כתר קשורים יחד: נפש, רוח, נשמה, בסוד התרכבות השלש, כ"ף, ת"ו, רי"ש, ונקראו יחד בשם כתר. ואם תהפכם געשו כר"ת. כי כאשר לא יתקיים הכתר בראשו של מלך כי אם בהכרת שונאיו מסביב. כך כתרו של מלכו של עולם. והסוד: כי יד על כפ יי' מלחמה ליי' וכשיכרית האויבים או יבנה ירושלם וציון וזהו: כי בחר יי' בציון - אותה למושב לו. יחזיר אלף לכם. ויה' - ליה' ואז מושב לו. כל ארחת יי' חסד ואמת ארחת בגימ' עם ד' אותיות תרי"ג. כאלו יאמר כל תרי"ג מצוות של יי' הם חסד שעשה עם בניו ליבותם לחי העולם הבא. ואמת היא התורה, כמו שנזכר למעלה. ואות הכ"ף היא אות שבה מכתיר הקב"ה את הצדיקים בגן עדן. ועם הלמד היא הכינה. והסוד: ויי' בדרך את אברהם בכ"ף. וביצחק, ואכ"ל מכ"ף. וביעקב, יש ל"ב כ"ף. ומי יזכה בכל זה? כי אם נוצרי ועתותיו. למען שמך יי' וסלחת לעוני כי רב הוא ואין לך עון גדול מבמול תורה וזה היה מתרעם דוד כי בהיותו נדרף משאול לא היה לו פנאי ועת לעסוק בתורה, והיה מתחנן לשי"ת יסלח לו על אותו עון. וכשיעסוק

בתורה יהיה מיראי השם ואז יורגו בדרך יבחר כמו שאמ"ל, הבא ליטהר מסייעין אותו. נפשו בטוב תלין לעולם הבא. אימתו? בשזרעו יירש ארץ. סוד יי' ליראיו היא התורה שבעל פה. ובריתו להודיעם תורה שבכתב שנאמר: **אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי.** וכתבו: **והגית בו יומם ולילה.** עיני תמיד אל יי' אינם עיני הראות אלא עיני השכל. אחר שלבו וכריסו מלא סו"ד יי'. ובריתו שהם, תורה שבכתב, ותורה שבעל פה. אז יפתח עיני שכלו, לדעת ולהבין דרכי כוראו להתדבק בו, ולעבוד עבודתו. וזה יהיה בטוח וניצול מהעון. וזהו: כי הוא יוציא מרשת רגלי. וכבר ידעת סוד הר"א. וזהו: יוציא מרשת רגלי – שהוא הוצר הרע, שאוחז האדם ברשתו כרגלים הנאחזים במצודה. פנה אלי וחנני בשעת יציאת הנפש. וגשאר זה לחוד וזה לחוד. הגוף אומר: כי יחיד ועני אני. הנשמה אומרת: צרות לבבי הרחיבו בהיותי בתוך הגוף. ועתה, ממצוקותי הוציאני. מכמה מצוקות ותלאות הזמן בהיותי בגוף החשך. ראה עגיי ועמלי ושאל לכל חטאתי כי רצון הנפש בהיותה בגוף אינו לחטוא כי אם למצוא שלמותה, כדי לשוב אל האלהים וזה וברה כאשר נתנה ושלמה בתכלית השלמות יותר מאשר היתה באמנה אתו. אבל מה תעשה כי אויביה מסכיב רבו כמו רבו. וזהו שמתרעמת ואומרת ראה אויבי כי רבו. ושנאת חמס שנאוני אלו כחות הגוף דומיין דעם הארץ כמו שאמ"ל: אין שנאה כשנאת עם הארץ לתלמיד חכמים. כך דמו חז"ל הנפש והנשמה, דוגמת תלמיד חכמים לגבי החומר וכוחות הגוף. כי לעולם לא תמצא שהגוף עם חושיו יסכימו עם הנשמה. כי אם לשרירים אשר יי' קורא וגנה עליהם אור השכל והיו גלחמים עם יצרם יומם ולילה וכובשים אותו וזהו אומרים ז"ל: כל האומר מזמור זה בכל יום הוא ממעט בה היצ"ר ולעולם נמצא כבוש תחת כפות רגליו. והמעט, כי חסר ממנו קוף כי היא מאותיות השמאל. וזהו שמרה נפשי ביצר הטוב והצילני מיצר הרע. ובכן אל אבוש כי חסיתי ב"ך כבר ידעת מלת ב"ך מהו רומז בתחלת המזמור. תום ויושר יצדוני בעולם הזה ולכן קויתך בעולם הבא.

הנה עד כאן סיום המזמור בת"ו והוסיף דוד תע"ה פסוק אחר והוא: **פד"ה אלהים את ישראל.** והמעט כי דוד המלך ע"ה הסתכל ברוח הקדש וראה כי מדת אף גוברת על ישראל ולכן התחיל תחנה זו באלף וסיים בפה. וכל המזמור רוכז ככולו לשון יחיד כמדובר על עצמו ופסוק זה כולל כל ישראל. וזהו המעט שאמ"ל: שאין אדם רשאי ליפול על פניו כמו שכתבנו. מפני שאם אינו הגון א"ף שולטת עליו. ונפילת אפים צריכה כוונה. כמו אשר חטא למלך ומתחרט ונופל על פניו ואומר חטאתי והגני יודע כי בן מות אני עשה בי כטוב בעיניך. וכן מצינו ביהושע כשנפל על פניו. אמר לו הקב"ה: **קום לך למה זה אתה נופל על פניך.** ודבר גדול הוא כי כשהאדם נופל על פניו מסתיר עיניו מלראות בדברים גשמיים ופותח עיני השכל והנשמה ומביט אל השכינה ומדבר בלחש בסוד המחשבה. וכן עשה יהושע שאמר: **בי יי' מה אומר אחרי אשר ישראל הפך עורף לפני אויביו ומה תעשה לשמך הגדול.** וכסוד המחשבה עלה הכתר בסוד שם המפורש ובהגיעו שם גער בו. כי אין לבא בלבוש שק לפני המדה הזאת. ולא לפני שם המפורש. ולזה נאמר לו: קום לך פן תנוק, למה אתה נופל על פניך לפני השם הגדול והנורא יי' אלהי ישראל מה שלא עשה משה רבך. כי במשה ואהרן כתיב: **ויפול משה ואהרן על פניהם לפני כהן קהל עדת ישראל.** מפני שראו מפלתם של ישראל וראו הפנים הנוראים בעת הועם והחמה. וראו אף וחמה מתעוררים על

ישראל. ואעפ"י שהיה לו למשה אדוניו כח השם המפורש לא רצה לבוא לפניו בעת הזעם, מכל שכן שיכריח שום צבא המרום במרום אלא הלך אחרי רצון הקדום והתפלל ואמר: **ועתה יגדל נא כח יי'**. ואמר: סלת נא לעונן העם הזה, עד שנענה סלחתי כדברך.

למדנו מזה שמכח נפילה זו השפיל כח אף וחמה והגדיל כח יי'. ולכן דור הע"ה נתכוון בזה המזמור והתחיל באל"ף וסיים בפה. ולפיכך יכון האדם בשנופל על פניו להתחנן לפני בוראו. וענין הכוונה תלוי בסוד המחשבה לבניה כמו שאמ' למעלה.

ובספר שבעה היכלות אמרו נפילה באנפין לאמשכא רעותא דרוחא עילאה נשמתא דכל נשמתין. דאיהו תליא לעילא לעילא עד אין סו"ף. דמיניה נפקין נהירו וברכאן לאשלמא כולא מלעילא כדקא יאות ולמהוי כולא בשלמותא מלתתא. וכל ענפין נהירין בכל סטריין כדקא יאות. כדין כל גזירי דינן מתבטלין וכל רעותא אתעביד לעילא ותתא. ועל דא כתיב: **ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אשרי העם שככה לו**. ולכן צריך שיטור האדם רעיוני ויכוין את לבו בשעת נפילת אפים, כדי להמשיך שפע מלמעלה למטה ואשרי הווכה לכך.

ובספר הזהר נפילת אנפין מהו? הא אוקמוה דקא עביד כל מה דעבד משה צלותא ותחנונים ובעותין ונפילת אפין הה"ד: **ואתנפל לפני יי'**. אבל בתר דמסיים צלותיה ועאל בכל אינון דרגין עילאין ואתקשר כולא בכולהו אית לנחתא לתתא. והואיל ונחית לתתא אצטריך באלפא ביתא. מאי טעמא? בגין דכיון דצלי צלותיה ואודי על חובוי מכאן ולהלאה אחזי גרמיה דמסר נפשיה למאריה ברחימו דכתיב: **אל"ך יי' נפשי אשא**. ונייתא ליה לההוא סטרא דשרייא ביה מותר ועביד ליה נייחא בדא. ועכ"ד באלפא ביתא דהא אית רזא לחכימין דלית ביה וא"ו ואית ביה פ"ה באתריה ולבתר תרי זמני גינהו. ולית ביה קוף מ"ט? בגין דנפילא דא דאתמסר בר נש למותא, אצטריך לכוונא רעותיה ולמעבד נחת רוח לההוא סטרא דשרייא ביה מותא, כמא דעביד קוף בחרבות, אחזי גרמיה דמית קמי חיייתא חדא דדחיל מינה, כיון דההיא חיייתא קריב לגביה וחשיב לקטלא ליה ולנשכא ליה חמי ליה נפיל בארעא וחשיב דאיהו מית, כדין תב לאחוריה. ועל דא אסתלקו אלין תרי אתון דלא ידע בהו בר קב"ה בלחודוי. וידוע כי האדם שנופל על פניו כדוגמא זו, הקטיגור חושב שהוא מת ומסתלק מעליו. ונשאר דינו ביד הקב"ה והוא מכפר עליו.

ועוד יש בדבר סוד פנימי נעלם ראיתיו במדרשו של המאור הגדול רשב"י ע"ה. כי כשהאדם מסדר הדברים העליונים כמו שכתבנו, אז הכלה נכללת בסוד הנשמות בחבור של מעלה וכשנופל על פניו ומוסר נפשו בידה הרי היא כלולה מסוד הנשמות של מעלה ומסוד הנשמות של מטה. וכל המכוין בסוד המופלא הזה וכולל נשמתו עם הנשמות ההם והיא מקבלת מלמעלה וזוכה להיות נשמתו צרורה בצרור החיים וקורין

לו שלום למעלה ולמטה לפי שהוא מעטיר את הכלה מלמטה כענין שמעטר אותה הצדיק למעלה והרי היא כלולה מכל הצדדין.

ויש אומרים דברים אחרים בנפילת אפים במקום מזמור זה והכל כפי מה שעלה על רוחם וברו מלבם בלא שום טעם. ולפי האמת זה המזמור אליך יי' נפשי אשא הוא שנתקן לנפילת אפים. וכן דעת המאור הקדוש רשב"י ע"ה ומי לנו גדול ממנו וראוי לסמוך עליו כל שכן שהם דברים שלא נתפרשו בתלמוד.

וזה לשונו: ר"ש פתח לדוד אליך יי' נפשי אשא אלהי כן בטחתי. מאי קא חמא דוד לסדרא האי שבחא הכי וכלהו שבחי דאינון באלפא ביתא כלהו שלמין והאי חסירא דלית בהו ו"ו? ואמאי סדורא דא למנפל על אפינ? אלא, תא חזי רזא עילאה הוא דגניז בין חברייא. בשעתא דליליא עאל ושלטא אילנא תתאה דתלייא ביה מותא פריש ענפוי ומכסיא לכלא ועל דא אתחשך עלמא וכל בני עלמא טעמין טעמא דמותא ואקדים בר נש ויהיב ליה פקדונא דנפשיה ואפקדיה בידיה בפקדונא. ובגין דנטל לון בפקדונא תב פקדונא למאריה בשעתא דאתי צפרא. כד אחא צפרא ותב לגביה פקדוניה בעי לברכא ליה לקב"ה דאיהו מהימנא עלאה. לבתר דקם, עאל לבי כנשתא מעטר בטוטפי אתכסי בכסוייא דצצית עאל ומדכי גרמיה בקורבנין בקדמיתא. לבתר, קביל עליה עול מלכותא, בסדורא דשבחי דוד דאינון סדורא דעול מלכותא וסדורא דשבחא. דא אשרי עליה ההוא עול. לבתר, סדורא דצלוחתא לקשרא לון כחדא.

ת"ח רזא דמלה אעג"ב דצלוחתא תלייא במלולא ודבורא דפומא כלא תליא בעיקרא דעובדא בקדמיתא ולבתר במלולא ובדבורא דפומא. מאן עובדא אלא ההוא עובדא דעביד בר נש בקדמיתא כגוונא דצלוחתא הוא. ולא יצלי בר נש צלוחתא עד דאיתחזי עובדא בגויה כגוונא דצלוחתא בקדמיתא. עובדא בשעתא דבר נש קאים בעי לדכאה גרמיה בקדמיתא. ולבתר יקביל עליה האי עול לפרשא על רישיה פרישו דמצוה. לבתר, יתקשר קשירו דמצוה דייחודא דאינון תפילין. מהו תפלין? תפלה של ראש ושל יד. ולאחנא לון בקשורא חדא כשמאלא ועל לבא, כמא דאוקימנא: שמאלו תחת לראשי. וכתיב: שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך.

והא אוקימנא ודא הוא עובדא. בקדמיתא בשעתא דבר נש עאל לבי כנשתא דבי גרמיה בקדמיתא בקורבנין במלולא דפומא. לבתר יקביל עליה האי עול מלכות לפרשא על רישיה פרישו דמצוה בשבחי דוד מלכא משיחא כגוונא דעובדא דפריש על רישיה. ולבתר תפלה של יד דאיהו תפלה דמיושב. לבתר תפלה דרישא דהי' תפלה דמעומד. ודא כגוונא דדא. עובדא כגוונא דדבורא. ודאי בעובדא ומלולא תלייא צלוחתא. ואי פגים עובדא לא אשכח מלולא אתר דשרייא ביה ולאוי איהו צלוחתא ואתפגים ההוא בר נש עילא ותתא. ולא עוד אלא דבעינן לאחזאה עובדא ודאי ולמללא מלולא עליה. ודא הוא צלוחתא שלים. ווי ליה לבר נש דפגים צלוחתיה פולחנא דמאריה. עליה כתיב: כי

תבאו לראות פני. גם כי תרבו תפלה אינני שומע. דהא בעובדא ובמלולא תליא מלתא.

תא חזי כיון דבר נש עבד צלותא ודאי בעובדא ובמלולא וקשיר קשורא דייחודא. ואשתכח דעל ידיה מתברכאן עלאין ותתאין. כדין בעי ליה לבר נש לאחזאה בתר דסיים צלותא דעמידה כאלו אתפטר מן עלמא. דהא אתפרש מן אילנא דחיי וכניש רגלוי לגבי ההוא אילנא דמותא דאהדר ליה פקדוניה, כד"א: ויאסוף רגליו אל המטה. דהא אודי חטאו וצלי עליהו. השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא, ולמנפל על אנפיה ולימא לגביה: אליך יי נפשי אשא. ותקונא דא, בעי בכוונה דלכא. וכדין קב"ה מרחם עלוי ומכפר ליה לחוביה. זכאה הוא בר נש דידע למפתי למאריה ברעותא ובכוונה דלכא. ווי ליה למאן דאתי למפתי למאריה בלכא רחיקא ולא ברעותא עליה נאמר: ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו. הוא אומר: אליך יי נפשי אשא - ולא כל מלוי אלא בלכא רחיקא. הא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא מטון יומי. בזמנא דהאי אילנא אתער בעלמא למעבד דינא ועל דא בעי בר נש לאדבקא נפשיה ורעותיה במאריה. ולא ייתי לגביה ברעותא כדיבא בגין דכתיב: דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. מאי לא יכון? אלא בשעתא דהוא אתקין גרמיה להאי, ולביה רחיקא מקב"ה, קלא נפיק ואמר: לא יכון לנגד עיני. אמאי? בעי האי לאתתקנא גרמיה. לא יכון, לא בעינא דאתתקן. כל שכן אי אתי ליחדא שמא קדישא ולא מיחד ליה כדקא יאות. זכאה חולקהון דצדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי. וכבר נתבאר דברים אלו בתחלת המזמור.

פי' אבינו מלכנו

ואחר התחנה הזאת אנו קוראים אבינו מלכנו אבינו אתה והרמו לכתר עליון. חכמה בינה. עולם השכל הנושא שם נ"ה. אין לנו אלא אתה שם יי"ו. אבינו מלכנו רחם עלינו שם יי"ו. אבינו מלכנו חננו ועננו בנבואיות. כי אין בנו מעשים להמלט מן החיוביות. עשה עמנו צדקה למען שמך בתפארת. והושיענו במלכות. ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך שם יי"ו המקיף עינינו. והרמו כי העבודה למלכות והכוונה לשם יי"ו ובפרט לתפארת ולכן חקנו פסוקים לכונת הענין. זכור רחמך יי' וחסדיך כי לעולם המה כנגד שם יי"ו הנושא אותו היסוד החותם תחת'. יי' חסדך יי' עלינו כנגד יי"ו הנושא אותו החסד החותם רום. אל תזכור לנו עוונות ראשונים כנגד שם יי"ו הנושא אותו התפארת החותם המזרח. עזרנו בשם יי' עושה שמים וארץ כנגד שם הוי' הנושא אותו הנבירה החותם המערב. חננו יי' ועננו כי רב שבענו בזה כנגד שם יי"ו הנושא אותו הנצח החותם בדרום. ברגז רחם תזכור כנגד שם וה"י הנושא אותו ההוד החותם בצפון. וארמו לך פירוש יי"ו וממנו תבין ותשכיל הכוונה ככולם. יוד לחכמה. הא לבינה. וזו לדעת. שנאמר: יי' בחכמה יסד ארץ. כונן שמים בתבונה. בדעתו תהומות נבקעו. ואם תשכיל תבין כי זה מבואר. וכנגד שם יי"ו הנושא אותו המלכות החותמת

האמצעי אמר: יי' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו. הטעם כי אנו משועים ואומ' לנגד המלכות שהוא קרוב אלינו. יי' הושיעה המלך. שם יה"ו - יעננו. כשישפיע עליך ואתה תשפיע עלינו. כי הוא ידע יצרנו מלכות. זכור כי עפר אנחנו כי הוא מקיים הנפשות.

וכוונת מסדר סדר זה להורות כי עם היות שעשינו הטוב בעיני יוצרנו בסמיכת גאולה לתפלה כמו שכתבנו במקומו. עם כל זה אין לבקש בקשותינו ושאלותינו בזכותינו, אבל ראוי לנו לשאול מצד טובו וחסדו הגדול על דרך החסד והחנינה. כמי שאין לו שום זכות לא מצדו ולא מצד אבותיו. וכן דרכם של צדיקים מי לנו גדול מרבן של נביאים ע"ה כי עם היות זכותו רב ובזכותו גברא העולם ונתנה תורה על ידו עם כל זה, לא תלה שאלתו בזכותו, אלא שאל מתנת חנם על צד החנינה שנאמר: ואתחנן אל יי'.

גם אנחנו בגלותינו המר והנמהר מכל שכן שאנו צריכים לשאול על צד החסד והחנינה. כי אין מעשים בנו לתלות בהם שאלותינו ולזה אנו אומרים: עשה עמנו צדקה למען שמך הגדול והושיענו. וכבר ידעת מה שאירע לרבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד רגנות ולא נענה. ירד רבי עקיבא ואמר אבינו מלכנו ונענה. והטעם כי רבי אליעזר היה לו זכות אבות ובטח בזכותם ולזה לא נענה. כי היה לו לשאול מצד חסדו וטובו הגדול. וגם כי מגדולת נפשו לא היה מעביר על מדותיו. אבל רבי עקיבא לא היה לו זכות אבות ולא היה מעריך עצמו לכלום. ולכן כשהיה מתפלל היה מתחנן ושואל מצד טובו הגדול ודבריו יוכיחו שאמר אין לנו מלך אלא אתה. ויש בו ארבעה פעמים אבינו מלכינו כנגד שם בן ארבע אותיות שהוא כולל כל המעלות. ואומר עזרנו אלהי ישענו רמז למלכות. על דבר כבוד שמך הוא רוח אלהים חיים. ורוח מרות. ומים מרות. ואש ממים שמאלה נהיה הכל ואנו נתלים מהם, לכן - והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך.

סוד תהלה לדוד

ואומר תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך. מזמור זה יש בו כ"א פסוקים כנגד שם יה"ו הוא אהי"ה. עשר אזכרנו לרמוז אל עשר היות. אמנם הראשונה הוזכרה בשם אל והתשע בשם ביד ה"א ונכתב אלוהי מלא וי"ו כי צריך ליחדו בכל שש קצוות. ותחלתו אות ת"ו וסופו אות דלת. לרמוז אל קיום הד"ת וזהו מה שאמרז"ל: כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא. והסוד כי מהראש שהוא תהלה עד סופו שהוא ועד. תמצא תרי"ג אותיות יותר כ"ו אותיות. כנגד בן ארבע אותיות לרמוז שכל האומרו בכל יום זוכה ומתעטר בעולם הבא בתרי"ג מצות לפני המלך יהו"ה.

סוד יענך יי

ואומר מזמור לדוד יענך יי ביום צרה. ויש בו עשרה פסוקים. והסוד: לא אשחית בעבור העשרה. והוא כי יש בו שבעים תיבות כנגד שבעים שרים הסובבים כסא הכבוד והסוד כל גוים סבבוני בשם יהוה כי אמילם. ויש בו חמש אזכרות כנגד חמש אלפים מבריאת העולם. וכזה המזמור תמצא רמזו נבואת המראה שראה דניאל איש חמודות. וזה לך סודו תמצא בפסוק יענך יי ביום צרה: זה מלחמת גוג ומגוג וחבלי משיח, ואז ישגבך שם אלהי יעקב. ישגבך בגימ' של"ה. והסוד: אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה. גם החשבון של עדן ועדנין ופלג עדן מכון לזה. וזה לך ביאורו. עדן הוא גלות מצרים שהיה ארבע מאות ושלשים שנה. ועדנין הוא כפלים הרי לך אלף ק' ותשעים. הוסיף עליהם פלג עידן שהוא רט"ו הרי לך אלף חמש מאות וחמשה לתשלום סך זה מחרבן בית קדשנו יהיו שלמים אלף ושלש מאות שלשים וחמשה. עיין תמצא. ונחזור למה שהיינו בו בביאור המזמור ישלח עוזך מקדש שהוא החסד. ומציון יסעך מרת ציון היא יסוד. יזכור כל מנחתך התפארת. ועולתך ידשנה סלה הגבורה. גרננה בישועתך כנגד ההוד. עתה ידעתי כי הושיע יי לרמו לשם יהוה הנושא אותו המלכות אשר לו האמצע הנחתם בשם הזה. יענהו משמי קדשו הרקיע המיוחס אל החסד. בגבורות ישע ימינו לגלג המולות המיוחס לגבורת שבתי וצדק המיוחס לנצח אשר מצד הימין זה טעם ישע ימינו. אלה ברכב ואלה בסוסים אשר מבח לגלג מארים ונגה המיוחסים אל ההוד. ואנחנו בשם יי אלהינו נזכיר אשר על גלגל כוכב המיוחס אל היסוד. המה כרעו ונפלדו אלו הן שבעים שרי האמות שכנגדם שבעים תיבות במזמור זה כמו שרמזנו. ואנחנו קמנו ונתעורר בבית משיחנו. והו: יי הושיעה המלך יענו ביום קראנו. וכבר ידעת פסוק זה שרמזנו שני שמות והם יהוה יב"ק והסוד: ויעבר את מעבר יב"ק. והוא סוד ודברי אשר שמתו בפ"ך בנימ' יב"ק. ואם תחליף אותיות בפ"ך באותיות א"ת ב"ש תמצא שלום ושלום במילואו עולה לחשבון יהוה צבאות. ואותיות שלום מושל הוא. מושל בעליונים ובתחתונים ומנהיג עולמו ובראיו ברחמיו ושיושיענו למען שמו הקדוש. ומעתה אנו פותחים לסדר קדושה בפסוקים אלה.

סוד ובא לציון

ובא לציון גואל הטעם שיבא התפארת על היסוד. ואני זאת בריתי אותם רמז למלכות הנקראת אני, וששה ספירות שעליה. והברית אשר לו עם ישראל הוא רוחו אשר שם בנביאים. ואתה קדוש יושב תהלות ישראל המלכות הנושא עליו שם בן ארבע, שהוא יושב על רוח אלהים ורוח מרוח ומים ממים ואש מרוח ואש ממים שמהם נדו השרפים שהם תהלות ישראל הקוראים זה אל זה ואומרים ק' ק' ק' יי צבאות מלא כל הארץ כבודו וכבר כתבתי לך אל מה הוא רמז קדושה זו. ותקנו לקרוא פסוקים אלו בתרגומן ומקבלין דין מדין הוא תרגם וקרא זה אל זה ואמר. קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה פירש הרב ר' משה הכהן ז"ל מובדל ומופרש הוא מעולם הגלגלים כי בעולם הגלגלים אין לו כי אם בית שכינתיה כלומר: בני אדם אין להם מי שיוורה אותם

עליו מלכד הנביאים כי אם הגלגלים, שמתוך תנועתם שהיא משונה זו מזו. ויש בהפך ממש. יודע שיש להם מנהיג. והוא בית שבעתיה. וכמו שאמר הכתוב: היושבי בשמים. וחלילה! שאין לו משכן ולא ישיבה. כי הוא מובדל ונפרש מעולם הגלגלים מכל וכל. קדיש על ארעא עובד גבורתיה אמר מכל שכן שהוא מובדל ונפרש מעולם היסודות אבל יש בהם עובד גבורתיה שהחכם יכיר פעולת הגלגלים בהם והיאך יתרכבו המורכבים מהם מבלי שינוי. אחד מהם לא נערך ויותר יראה הפלא הזה בעשבים מכשאר הדברים כי במקום קטן מדארץ יצאו מעצמם כמה מינים שאינם דומים זה לזה. ועם כל זה יש דומים להם במקומות אחרים והארץ המולידה אותם אחת והמים המשקים אותם אחרים. קדיש בעלם עלמאי כלומר בעולם המלאכים שהוא מובדל ומופרש מהם. ואם תאמר הואיל והוא מופרש כל כך לא ישים עיניו לראות כמעט האדם. לזה אמר יי צבאות מליאי כל ארעא ויו יקריה ואין לזוז מתחת ממשלתו והשגחתו כמו שנאמר אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם עד כאן דבריו. ואם כן לפי דבריו טעות היא מה שקורין המון העם קדיש לעלם ולעלמי עלמאי והנכון לומר בעלם עלמייא וכן הוא בסדר רבינו סעדיא ז"ל. ומוסיפים בקשות ופסוקים שהולכים על דרך הכוונה שאנו זוכרים שם כן ארבע י"ח פעם כנגד שמונה עשרה.

ותדע שכן הוא. כי בעבור עמי הארץ המאחרים לכא לתפלה שלא יפסידו שמיעת הקדושה תקנו קדושה זו. דאמרינן בשלהי סוטה. אמאי קאי עלמא אסדרא דקדושה ואיהא שמיה רבא דאגדתא. ולכך תקנו לתרגמה כדי שיבינו עמי הארץ שאין מכירים לדבר בלשון הקדש שבאותו זמן היו רגילים בו. וכן הקדיש גם כן לסבה זו תקנוהו לשון תרגום. ותמצא בכאן כמו תפלה קטנה בתחלת אשרי. ואחר כך קדושה. וזכרון ציון. ותלמוד תורה. כמו שנתקנה ברכת מעין שבע כלילי שבת, בעבור המאחרין לבוא. ואומר פסוקים מפוזרים ואין לגרוע מהם ואין להוסיף עליהם כי בכוונה תקנום. וכל פסוק ופסוק יש לו מדה שרומז אליו. יי אלהי אברהם רמו לשם יהוה. כי אתה יי טוב וסלח ורב חסד כנגד היסוד אשר לו התחת וגלגלו כוכב. צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת כנגד הת"ת אשר לו המזרח וגלגלו השמש. תתן אמת ליעקב חסד לאברהם כנגד הגבורה. ברוך יי יום יעמס לנו כנגד ההוד אשר לו הצפון וגלגלו מאדים ונוגה. יי צבאות אשרי אדם בוטח בך כנגד המלכות אשר לו האמצע וגלגלו הלכנה. יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו כבר פירשתינו למעלה. אמנם לפי מקומו הקריאה במלכות הנושא הה"א העונה לצרותינו שם יהוה. ושם יהוה חשבונו כשם אהיה שהוא כ"א כ"א פעמים אהיה עולה למנן אמת והבן זה. ברוך אלהינו וברוך בוראנו שבראנו לכבודו לקבל שם כבוד מלכותו בארץ. והבדילנו מן הטועים בכחות צבא השמים. ונתן לנו תורת אמת כדי לטהרנו. על דרך, הבא לטהר מסייעין אותו כטעם, ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו. למען לא ניגע לדיק ולא נלד לבהלה שתמלטנו ממעשה מאדים ונוגה השולחים הדבר והמנפה ועופש האויר מתהווה מהם ומתם נמשך המשחית. כן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו רמו ליסוד ולח"י העולם הבא שהוא מקיים הנשמות. למען יזמר כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אורך כמו המלאכים והשרפים שלא ידמו מלומר ולשבח. יי חפץ למען צדקו להשגחתו לקשור העולמים. יגדיל תורה ויאדיר להמשך הנהגתו

עד מטה ולהאדירה אותה ביניהם. ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דרושיך יהו"ה. ואומר קדיש תתקבל. כדי לחתום כל הענינים שעברו. ונהגו לומר בכל ששת ימי השבוע מזמור תפלה לדוד מפני שכתוב בו הורני יי' דרכך. ואומר בית יעקב לכו ונלכה באור יי' המגיע אלינו למטה. כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו שהם כחות צבא השמים. ואנחנו נלך בשם יי' אלהינו לעולם ועד שאנו מתנהגים במדת שמו. יהי יי' אלהינו עמנו לנצח לנו מערכת הכוכבים. כאשר היה עם אבותינו ששרד להם מערכת השמים. אל יעזבנו ואל יטשנו מהשנחתו. להטות לבבינו ללכת בכל דרכיו בתורתו ולשמור מצוותיו ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יי' קרובים אל ה' אלוהינו יומם ולילה. רמז יומם - לתפארת עם המלכות. ולילה למלכות לבדה. וזהו טעם לעשות משפט עבדו שהיא מדת המלכות. ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו תפארת ומלכות, שהם המנהיגים האומה ישראלית. למען דעת כל עמי הארץ שהם מערכות השמים כי יי' הוא האלהים. והוא הראוי ליעבד. ואין עוד. כלומר אין עוד בצבא השמים והכחות והמערכות.

פי' השירים שהלויים אומרים בכל יום

ואנו אומרים בכל יום מימי השבוע אחר התפלה שיר משירי דוד שהיו אומרים כמקדש שהניח דוד שירות הראויים לחול ושירות לשבת מתוקנים כל ענין לפי יומו. והימים מיוחסים אצל חכמי הקבלה לספירות הנרמזים בשם יה"ו. כי יום ראשון מיוחס אל הכינה הנושא שם יי'ה. ויום שני מיוחס אל החסד. ויום שלישי לגבורה. ויום רביעי לתפארת. ויום חמישי לנצח. ויום ששי להוד. ויום שבת ליסוד ומלכות ה"א אחרונה של שם. ולכן השיר של יום ראשון ליי' הארץ ומלואה. והשיר של יום שני גדול יי' ומהולל מאד. כי בכל מקום הגדול מיוחסת לחסד ורומזת עליו. ושיר של יום שלישי אלהים נצב בעדת אל, וכן מדת הדין והמשרתים רומזים ומיוחסים אל הגבורה. ושיר של יום רביעי אל נקמות יי' ורומז אל התפארת שהוא שופע ומנהיג את בני הארץ ודרך המנהיג הוא לישר הדורים והוא המתנשא לקבל מן הבינה. וגלגלו הולך תחת גלגל הגבורה. אשר שם יי'ב עמודים במלחמה והוא מורה הדינים ושופט כפי מה שמקבל משם. ושיר של יום חמישי הרנינו לאלהים עוזנו והרמז אל הנצח, שהיא ממדת החסד שגלגלו שכתי וצדק. ושני ימים אלו שני וחמישי הם ימים רצויים לפניו ית' והתפללות והתחנונים מקובלים בהם יותר מבשאר ימי השבוע מטעם החסד הרוצה בקיומו של עולם. שנאמר: אמרתי עולם חסד יבנה ולפנים ארחיב לך ביאורו. ושיר של יום ששי מיוחס אל הכבוד. וכבר ידעת שהיישוב בצפון. ושם כח שם בן ארכע גודע וניכר. ולכן שירו ליי'. יי' מלך גאות לבש שמתגאה כחו על הגלגלים המיוחסים אל ההוד ששם כחם גדול שהם מאדים ונוגה. ושיר של יום השבת טוב להודות ליי'. וכבר ידעת מלת טו"ב מהו רומז. אמרו צדיק כי טוב. וצדיק יסוד עולם. ולזמר לשמך עליון מלכות. וחותרמין הענין בקדיש יהא שלמא.

למה מוציאים ס"ת בימים אלו ב' ז' ה'

ובשני ובחמישי אנו קוראים בתורה, וכן בשבתות ובחגים ובמועדים, בכל שבוע. ובשבת פרשת השבוע, ובכל מועד כפי ענינו. ואמרו במכילתא על: וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים ואין מים אלא תורה. ולפי שפירשו שלשת ימים בלא תורה, לפיכך התקין להם משה שיהיו קורין בתורה ברבים שני וחמישי ושבת, כדי שלא יהיו ישראל בלא קריאת התורה. והטעם כי רוב המון העם נוטים אחרי הבצע ותאוות הגוף. ולכן צריכים זכרון והתעוררות להרגילם במושכלות כדי להחזיק להם השכל. וכמו שגוף האדם אינו יכול לעמוד שלשה ימים בלא מים, כן נפשו המשכלת אינה יכולה לעמוד שלשה ימים בלא תורה, לעורר אותה שתזדכך. וכל מי שאינו קורא או שומע תורה ועברו עליו שלשה ימים אלו בלא תורה עליו כתיב: כי דבר יי' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא. ואם תבין מאמרם ז"ל: מי שיש לו זכות אבות יקח דם ביום שני וביום חמישי. מאי טעמא? לפי שבית דין של מעלה ובית דין של מטה שווין כאחד. ותבין למה תקנו לקרוא בתורה באלו השלשה ימים ובענין שבת אבארנו ב"ה.

וקורא כהן ראשון כנגד החסד שהוא הכהן הגדול. ולוי כנגד הגבורה. וישראל כנגד התפארת. וכל אחד מן העולים מברך ואומר ברכו את יי' המבורך. הטעם שנברך שם בן ארבע המבורך מן כתר עליון מן אין סוף ית' וית'. ועונים ברוך יי' המבורך לעולם ועד. ומברך בא"י אמ"ה אכ"ב מכל העמים ונתן לנו את תורתו בא"י נ"ה. ויש בברכה זו עשרים תיבות ובברכה שנית עשרים תיבות כנגד מ' יום שישב מרע"ה בהר לקבל התורה. וחוזר ס"ת למקומו ואומר פסוק: יהללו את שם יי' כי נשגב שמו לבדו. כי אין המחקר מגיע עד לשם. ועל הנרמזים בו אמר בעל ספר יצירה: עשר ספירות בלימה. כלום פ"ך מלדבר ולבך מלהרהר. וטעם הודו על ארץ ושמים. על נפש הכללית וגם הוא רמז אל ההוד אשר לו הצפון עם היישוב כמו שפירשנו. וטעם יי' הוא האלהים השם בן ד' שתחתיו הוד וטעם הכפל הוא סוד נסתר כמוס וחתום באוצרות אנשי השכל. ואם תבין סוד קרבן אליהו עם נביאי הבעל תבין זה.

א"ה א"ד י"ה

י"ה נ"י ר"ה

וארמוז לך קצתו ואסתיר קצתו והוא טעם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד וזה מבואר.

אין קדוש כו'

ואומר אין קדוש כ"י כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. אי"ן רמז לבתר עליון הנקרא אין לפי שהוא אינו מושג. קדוש לחכמת. ה"ד: אין קדוש כ"י פירוש בינה. כי אין פיר' עלת

העלות ב"ה. בלתיך אל תקרי בלתיך אלא בלתיך לפי שכולם הם בלים ונפסדים והוא קיים נצחי חי לעלם ולעלמי עולמיא. בלתיך מלשון בלי מה ועל זה נקרא עלת העלות בלתי לפי שאין שם לא דבור ולא הרהור כלל אלא הוא מקום נמנע מזה העדר לכל בעלי שכלים. ואין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו פירוש בינה. שהוא מצייר כל הנבראים. כי מי אלוה מבלעדי יי' שהוא כתר עליון. לפי שהוא אומן ביצירת העולם. אין כמלכנו חכמה. אין כמושיענו בינה. אין כאלהינו עלת העלות. אין כאדונינו כתר עליון. הרי ארבעה פעמים אי"ן כנגד שם של יו"ד ה"א ו"ו ה"א שהוא השם הגדול והקדוש ית'. מי כאלהינו בינה. מי כאדונינו חסד, שהוא ארון לתחתונים ועל זה נקרא אברהם ארון. מי כמלכנו - גבורה. שהוא מלך הה"ד: חסות מלך מלאכי מות. מי כמושיענו פירוש לתפארת הנקראת משה. שהיה מושיע את ישראל ממצרים והבן זה. נודה לאלהינו חסד. נודה לאדונינו גבורה. נודה למלכנו תפארת. נודה למושיענו פירוש יהו"ה. ברוך אלהינו ברוך אדונינו תפארת שהוא ארון לעטרה. ברוך מלכינו לכינה. ברוך מושיענו לחכמה. אתה הוא כתר הוא אלהינו לפי שהוא אלוה על כל האלהים ומשם והלאה ימשך השפע מן עילת העילות אל כל המדרגות. אתה תושיענו בין המלכיות האכזריות. תקום תרחם ציון הנחרבה. כי עת לחננה כי בא העת והזמן לחן על העטרה. כי בא מועד של היווג והחיבור. ותמצא ארבעה פעמים אין. וארבעה פעמים מי. וארבעה פעמים נודה. וארבעה פעמים ברוך. וארבעה פעמים אתה. וסי' אמן, ברוך, אתה. וחשובנם עשרים וארבע כנגד כ"ד תכשיטין שהכלה המהוללה מתקשטת בס בימי זיווגה עם המלך יי' צבאות שמו ב"ה.

סוד עלינו לשבח

ואומר עלינו לשבח לארון הכל שהוא שרש השרשים כי אליו השבחות והתפחות באמצעות הספירות, כאשר זכרנו למעלה. לתת גדולה סוד חבור הכל למעלה כשלהבת קשורה בנחלת. ליוצר בראשית סוד המאציל החכמה הנקראת ראשית. שלא עשנו כגויי הארצות שיש עליהם שרים ממונים ונשפעים מהם כל אומה ואומה מכח אותה סבה השולטת עליהם. ולא כאלה חלק יעקב. כי הקב"ה לקחם לו לעם סגולה והוציאם ממצרים מתחת רשות השבעים שרים. והכניסם לארץ ישראל תחת רשותו. והנחילם סוד אמונתו ותורתו. שנאמר: כי חלק יי' עמו יעקב. חבל נחלתו. והם קבלו עליהם ועל זרעם אחריהם אלהותו. שנאמר: כי יעקב בחר לו יד. והוה הטעם, שאנו אומרים בראש השנה עלינו לשבח באמצע התפלה. הכוונה, לרמוז למה שאמרנו כי כל שר ושר מהשכעים שרים מקבלים באותו יום קדוש וגורא שפע מהשפע אלהי להיות בידו לכל השנה להשפיע ממנו, לאומה אשר הוא ממונה עליה עליו אין לחוסף וממנו אין לגרוע. אבל אנו עדת המאמינים אין אנו מיחלים ומקיים כי אם מידו ית'. וכפי אשר יזכה האדם כך נותנין לו מדי יום ביומו. כי כל אחד ואחד מישראל גרן בכל יום כפי מעשיו. והוה אומ': שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם שהם משתחווים להבל וריק. רמוז לתמורות. ומתפללים אל אל לא יושע סוד אל אחר. אנחנו משתחווים לפני מלך מלכי המלכים סוד המאור העליון מקום ההשתחוויה להמשך ברכה לתחתונים. שהוא נוטה שמים סוד מכרע ראשון. ויוסד סוד מכרע שני עמודו של עולם. ארץ סוד הארץ ארץ

החיים. ומושב יקרו בשמים ממעל סוד חכמה עליונה. ושכינת עזו סוד שכינתא עילאה. שהוא בגבהי מרומים סוד האבות. הוא אלהינו סוד: ועבר הלוי ה"א. אמת מלכנו סוד: תתן אמת ליעקב. ככתוב: וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי' הוא האלהים. סוד: רחמים ודין כמו שזכרנו. והכל מתייחד ביחוד אחד להיות הכל אחד ואין עוד.

ושבת זו אומרים אותו מעומד באימה וביראה ובכוונה גדולה. ואין אומרים אותו אלא שחרית וערבית אבל לא במנחה. אמנם במנחה של שבת נהגו לאומרו. והטעם. כי אומרים אתה אחד ושמן אחד שהוא כנגד ק"ש שבשחרית וערבית. ושבת זה יש בו אחד ושמונים חיבות. לרמוז, כי האומרו כראוי בכוונה הראויה לו חרון א"ף מסתלקת הימנו. ומתחיל בעי"ן ומסיים בדל"ת. לרמוז, לעין של שמע ודלת של אחד. ולזה אין אומרים אותו אלא בתפלה שיש בה ק"ש כמו שזכרנו. ויהושע בן נון תקנו וכן תמצא שמו רמוז בו עי"ן של עלינו לשבח ושי"ן של שלא שם חלקינו כהם. וא"ו של ואנו משתחווים. ה"א של הוא אלהינו. ויש אומרים: שאין לומר ואנו משתחווים כוא"ו, שנראה כחזור למעלה ח"ו. אבל אם שהה מעט, על דרך שאנו אומרים כי כל אלהי העמים אלילים. ושוהין לומר: ויי' שמים עשה - אין חוששין.

ובצאתו מבית הכנסת ילך לבית המדרש. או ישב בכיתו ללמוד תורה. ואם אינו יודע לקרות ילך לשמוע. כי תחלת דינו של אדם אומרים לו נשאת ונתת באמונה. קבעת עתים לתורה. כדאי' בפרק במה מדליקין ובסוף מסכת ברכות: אמר ר' לוי כל היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש זוכה ומקביל פני שכינה שנאמר: ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.

סוד תפלת המנחה

תפלת מנחה תפלה זו זמנה משש שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה דברי חכמים. ור' יהודה אומר עד פלג המנחה, שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע, והוא. שעה ורביע קודם הלילה, ולא אפסיקא הלכה בהדיא כחד מנייהו. ואסיקא דעבד כמר עבד ודי עבד כמר עבד. וכתב רבינו האיי והוא שיעשה לעולם כחד מנייהו. וגרסינן בירושלמי בפרק תפלת השחר: מהיכן למדו שלש תפלות? רבי שמואל בר נחמן אמר: כנגד שלשה פעמים שהיום משתנה על הבריות. רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות מאבות למדום. תפלת השחר מאברהם שנאמר: וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני יי'. ואין עמידה אלא תפלה. כד"א: ויעמד פינחס ויפלל. תפלת מנחה מיצחק. שנאמר: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. ואין שיחה אלא תפלה. כד"א: תפלה לעני כי יעטף ולפני יי' ישפוך שיחו. תפלת הערב מיעקב אע"ה. שנאמר: ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש. ואין פגיעה אלא תפלה. כד"א: יפגעו נא ביי' צבאות. [בירמיה].

ובמדרשו של המאור הקדוש רשב"י ע"ה: תא חזי צלותא דמנחה אתקין ליה יצחק. וראי כמה דאתקין אברהם צלותא דצפרא לקביל ההוא דרגא דאתדבק ביה. וכן יצחק אתקין צלותא דמנחה לקביל ההוא דרגא דאתדבק ביה. ועל דא צלותא דמנחה מכי נטי שמשא לנחתא בדרגוי לסטר מערב. דהא עד לא נטה שמשא לסטר מערב איקרי יום מצפרא עד ההוא זמנא דכתיב: **חסד א' ב' היום**. ואי תימא עד חשיכה? תא שמע: אוי נא לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום: לקביל צלותא דצפרא. דכתיב: חסד אל כל היום: דהא כדן שמשא איהו לסטר מזרח. כיון דנטה שמשא ונחתה לסטר מערב הא כדן איהו זמן צלותא דמנחה. וכיון פנה היום ואתו צללי ערב ואתער דינא קשייא בעלמא. ובהאי שעתא אתחרב ביה מקדשא ואתוקד היכלא. ועל דא תנינן דיהא בר נש זהיר בצלותא דמנחה דאיהו זמנא דדינא קשייא שרייא בעלמא.

ורבנן אמרו: תפלות מתמידין למדום. תפלת השחר מתמיד של שחר. את הכבש אחד תעשה בבקר. תפלת המנחה מתמיד של בין הערבים. שנאמר: את הכבש השני תעשה בין הערבים. תפלת הערב לא מצאו במה לתלותה. ושנו אותה סתם. הדה היא. דתנן: תפלת הערב אין לה קבע. אמר ר' גנחומא: עוד קבעו אותה כנגד איכרין ופדרים שהיו מתאכלים על גבי המזבח כל הלילה.

ומצאתי ברעיא מהימנא כלשון הזה ומביא מה שאמר רבי יהושע בן לוי ומה שאמרו רבנן. וזה לשונו: אלין תלת צלותין לקבל את הכבש אחד תעשה בבקר. דא צלותא דשחרית. דאתמר בה: **וישכם אברהם בבקר א' המקום אשר עמד שם את פני יי'**. ואוקמוה מארי מתניתין דלית עמידה אלא צלותא. את הכבש השני תעשה בין הערבים: לקביל צלותא דמנחה דתקין יצחק. **הה"ד: ויצא יצחק לשוח בשדה.** ולית שיחה אלא צלותא. צלותא דערבית לקביל אמורין ופדרים דמתאכלין כל ליליא ותקין לה יעקב. **הה"ד: ויפגע במקום וי'ץ שם.** ולית פגיעה אלא צלותא.

למדנו מזה שכל אחד מהאבות ע"ה תקן תפלתו כנגד מדתו המיוחדת לו. וכבר ידעת כי מדת היום תפארת. ומדת הלילה מלכות. והתפארת ממדת החסד. והמלכות ממדת הגבורה. ותפלת המנחה למדת החסד. כי חסד אל כל היום, כמו שכתוב ממדרש הזוהר. ונקראת זאת התפלה מנחה. הטעם מפני שבשעה עשירית מן היום שנברא בו אדם הראשון חטא. וכן פירש"י ז"ל וכששמעו קול אלהים מתהלך בגן. שעה עשירית היתה. לרוח היום תרגמו אנקלוס למנח יומא, וזהו טעם מנחה.

ומתחיל ש"ץ אשרי וקריש עד לעילא וכבר כתבתי לך פ"י למעלה. והרכ רבינו יונה ז"ל כתב שמצוה לומר בערב קודם אשרי פרשת את קרבני לחמי. כמו שאומר אותה בבקר במקום שני תמידין שהיו קרבים בכל יום בקר וערב. וזכירה כמעשה וכן נוהגין בכל המקומות. ומתפללין שמנה עשרה וחוזר ש"ץ התפלה ואינו אומר ברכת כהנים כי אם ביום שמתענין בו. ואפילו תענית יחידים, אם נתקבצו במקום אחד ואומרים

תחנונים ונופלים על פניהם ואומרים אבינו מלכנו. ואומר קדיש תתקבל. ואומר מזמור שירצה. ואומר קדיש יהא שלמא רבא מן שמיא. וכבר כתבתי לך שבתפלת שמונה עשרה במנחה יכוין אל החסד. כי היא ממדת אברהם כלולה. ובתפלת ערבית אנו מקדימין אל הבינה, שהגבורה מקבלת ממנה, ולכן פותחים בפסוק והוא רחום - הרומז אל הבינה הנושא שם י"ה.

סוד תפלת ערבית

ואומר ברכו את יי המבורך. ועונין: ברוך יי המבורך לעולם ועד. ומברכים שתיים לפניה ושתיים לאחריה. והראשונה: ברוך אתה יי אמ"ה אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח שערים בתבונה בדברו כח התנועה אשר בגלגל היום. והוא שאמר בעל ספר יצירה על הצורות צפייתן כמראה הבזק שהם הגלגלים. ודברו בהם, כרצוא ושוב והדבר הזה שם בהם בחכמה ובפרטיו ברוח אשר בה הכ"ב אותיות והיא כנגד החכמה. פותח שערין כנגד האותיות באו השערים בנפש העולם שנגרם הרקיעים והכוכבים וכל צבא השמים. בתבונה משנה עתים מחליף את הזמנים שהם ארבע תקופות השנה. ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע במי"ם מרו"ח שהיא כנגד הבינה. והוא הנותן ההיות והצורות. כרצנו שאין אנו יודעים ולא יכולים למצוא טעם למה סדר הכוכבים במקום אחד מהגלגלים, רבים. ובמקום אחר לא כן. ומהם גדולים, ומהם קטנים. ואחת: במדה אחת, וחברתה באחת. ומתוך התנועה הגדולה והעצומה הוא בורא יומם ולילה. וטעם, גולל אור. שהשמש גלגל ונכנס תחת אופן מפני החשך. כי החשך נמשך וגלגל אחר האור. כי החשך טבע העולם השפל. והאור מקרה עליו. ובסוד: המקרה יחזור החשך. וכן גולל החשך מפני אור כי כל מה שזורח האור גלגל החשך. וזה טעם מעביר יום ומביא לילה ומבדיל בין יום ובין לילה. כי מעשה היום מובדל ממעשה הלילה. ברוך אתה יי המעריב ערבים.

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת כמו שאומרים ביום אהבת עולם אהבתנו מפני שביום מדת החסד, כמו שפירש'. והיא נוהגת על השלימות ועל כן יש מקום להאריך בתפלה ותחנון. אמנם כלילה אין המדה ההיא נוהגת על השלימות אנו מקצרים. על כן אנו שואלים בקצור ואומרים בשכבנו ובקומונו נשיח בחוקך. והטעם, כי הם חיינו בעולם הזה. ואורך ימינו בעולם הבא. ובהם נהגה יומם ולילה כרי שהעולם יתקיים בנו כד"א: אם לא גריתי יומם ולילה. וכתוב: והגית בו יומם ולילה. ואנו חותמים: ברוך אתה יי אהב את עמו ישראל. ואומרים ק"ש. וכבר פירשנוהו למעלה בענין היום. ובמקום אמת ויציב הרומזים לתפילין ולמוזות ולציצית כמו שכתבנו, אנו חותמים ומקצרים ואומרים אמת ואמונה כל זאת קיים עלינו שדרמנו לחפזת ומלכות על הסדר. עד מלכותך ראו בניך על הים. על מלכות ממש שראוהו והשיגוהו כמאמר רז"ל: ראתה שפתה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי. וכן הוא האמת, כי השגתו של יחזקאל עד הנפש הכללית ומרחוק יי גיאה לו. ומה צח מאמרם ו"ל: כל מי שלא אמר אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית לא יצא ידי חובתו. כי מלת ויציב ביום לפי שהוא האמת ויציב אתידע ויציב מלחא כי דברך נצב בשמים. ומלת ואמונה כלילה והסוד: ויהי ידיו אמונה עד בא השמש. כי כשקיעת החמה תגן האמונה היא מדת מלכות.

ויאיר הירח. ואין צורך בפרישות כפיו כי אמונה היא מדת המלכות, וממשלתה בלילה. והסוד: ואמונתך בלילות. וחזקתם: ברוך אתה יי' גואל ישראל. ומפחד מרת הלילה תקנו לנו חכמים שיהיו שואלים ומתפללים השכיבנו אבינו לשלום והעמידנו מלכנו - בינה הנושא שם יי' לחיים בחסד וביסוד. ופרוס עלינו סוכת שלומך יסוד. ותקננו בעצה טובה מלפניך ת"ת. והושיענו במלכות. וחזקתם: ברוך אתה יי' שומר עמו ישראל לעד. כי השגחתו דבוקה בם, כי הם עמו וצאן מרעיתו.

ודע כי מדת הלילה רוצה בכסוי המים את הארץ והשגחת בעלי חיים נוסף כי מא"דים ונו"גה כוחותיהם גם שאר כוחות המזיקין מתגברין בלילה שמדתה דין זה טעם הברכה הזאת. ונהגו לומר פסוקים מפורים מתהלים ומנהג זה נהגו כימים הראשונים שהיו בתי כנסיות שלהם כשדות והיו ידאים להתעכב עד אחר תפלת ערבית. ותקנו פסוקים אלו שיש בהם חשע עשרה אזכרות כנגד יי' ברכות וברכת המינים ותקנו אחריהם ברכת ידאו ענינו. ויש בה ארבע אזכרות כנגד שם בן ארבע בכללות ופרטות. יי' מלך שם יי'. יי' מלך שם יהו"י. יי' מלך שם יהו"ה. כי המלכות שלך היא: כי באמצעות כבודו הוא מלכותו חי וקים על הכל. ובאמצעות הכלים הקדושים אנו שואלים תמיד ימלך עלינו ועל כל מעשיו. ואין ראוי לומר המלך בכבודו כי אם המלך בכבודו חי וקים זה מבורא. וחזקתם הענין בקדיש עד לעילא. ומתפללים שמונה עשרה. וכבר ידעת הכוונה שצריך לכון במדת לילה כי כל תפלה ותפלה כוונתה כפי המדה המיוחדת אליה ואומר קדיש תתקבל ומומור שיר למעלות אשא עיני אל ההרים ואומר קדיש. ועלינו לשבח. וכבר כתבתי למעלה הטעם למה אומרים אותו בערבית.

גם בעת השכיבה יקרא קרית שמע להכריח המזיקין. כראיתא בברכות פ"ק: כל הקורא קרית שמע על מטתו כאלו אחזו חרב פיפיות בידו. והמאמר הקדוש רשב"י פירש כי החרב הזאת הוא שם בן ארבע הו"ה ראש החרב והיא הו"ו ושני הה"ן סוד שתי פיות. ולסוד זה רמזו שצריך להאריך בדלת של אחד שיעור שימליכנו במחשבה מעלה ומטה וארבע רוחות. והמעם, ס"י להעביר סמאל וכת זוגו מכל הרוחות הללו ומסתלק לצד שמאל ואינו מקטרג עלינו. ומתוך כך הקב"ה מתעלה עלינו.

וכבר כתבתי למעלה כי בלילה ממשלת המדה אשר רגליה יורדות מות. ולפיכך כל העולם טועמים טעם מיתה. ואמז"ל: שינה - אחד מששים במיתה. כי המדה גורמת. ולפיכך בני אל חי מפקידים נפשותיהם ביד היוצר באמרם: בידך אפקיד רוחי. והקב"ה בבקר מחזיר הפקדון לבעליו. ואם תמצא בני אדם מתעוררים בלילה, הוא מה שכתוב: **אלהים משמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דורש את אלהים.** שלא יהיה פתחון פה לומר אלו הייתי שולט ברוחי, הייתי קם בלילה ועוסק בתורה. וחיוכ קריאת שמע של לילה לדברי הכל אינו אלא פרשה ראשונה עד ובשערך. וצריך לתת ריוח בין הדביקים כמו שקורא אותה שחרית וערבית. ובזה נשלם מה שרצינו לבארו מסודות סתרי תפלות החול ברוך נתן ליעף כח.

סדר תפלות השבת

מקדימין להתפלל ערבית של שבת מבעוד יום יותר משאר ימי החול. כדאמר: עיולי יומא מקדמינן ליה. דהכי אמר ר' יוסי: יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריה,

שהיתה יושבת בעמק. ובעוד היום גדול היה נראה להם ערב. ובה"ג כתב שקבלת שבת תלוייה בהדלקת הנר, שכיון שהדליק חל עליו שבת ואסור במלאכה. והתוספות כתבו שאינה תלוייה בהדלקת הנר שאפילו לאחר שהדליק של שבת לא חל עליו שבת. אלא תלוייה בתפלת ערבית שמשעה שהתפלל ערבית חל עליו קדושת שבת. וכתבו התוספות שמפלג המנחה ולמעלה יכול להדליק הנר ולקבל שבת בתפלת ערבית רק שימתין לקרוא קריאת שמע בעונתה שהוא שעת צאת הכוכבים.

ויכול אדם לקבל עליו שבת מבעוד יום ובלבד מפלג המנחה ולמעלה ומשהתפלל אסור במלאכה שהרי קיבל עליו השבת. ואם הוא יום מעונן וכסכור ששקעה חמה וקבל עליו את השבת ועדיין לא שקעה יכול להדליק ולהוסיף שמן בעששיות מפני שקבלה בטעות היתה.

ובמדרש: זכור ושמור. זכור - בים! ושמור - ביבשה! כלומר: בים, שאין שם צל בתים ואילנות ונראה שהוא יום גדול אפילו כשהוא סמוך לחשכה זכור השבת ככניסתו וקבל אותו מבעוד יום. ושמור כיבשה! כלומר בהיותך בעיר תאחר עד שתחשך, לפי שאף כשהוא יום גדול דומה שהוא סמוך לחשיכה. ומלת שמור מלשון המתנה כמו שומרת יבם.

הדלקת הנר בשבת חובה על הנשים. כדאיתא בפרק במה מדליקין. והסוד - סוכת שלום. הנשמות שהם נרות העולם ממנה באות ושורות על הראויים אליהם וליל שבת מחלקת להם נפש יתירה כאשר יתבאר והם נרותיה. ולסוד זה מוטל על האשה להדליק נר שבת וזכות גדול הוא לה. ותזכה לבנים קדושים מאירים בתורה ובמצוות ויראת השם וגורמת לבעלה אורך ימים. וצריכה להדליק שתי פתילות אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור.

ובספר הזוהר נר של שבת לנשי עמא קדישא אתייהבת לאדלקא וחברייא אמרי דאיהי כבתה בוצינא דעלמא ואתחשיכת ליה. תקינו לה לאדלקא נר של שבת ושפיר קא אמרו. אבל תא חזי רוא דמלה האי סכת שלום מטרוניתא דעלמא היא. ונשמתי דאנינן בוצינא עלאה בה שריין. ועל דא מטרוניתא בעיא לאדלקא דהא ברוכתא אתאחדת ועבדת עובדא. ואתתא בעייתא בחדווא דליבא ורעותא לאדלקא בוצינא דשבת דהא יקרא עילאה היא לה. וזכו רב לגרמה למזכי לבנין קדישין. דיהון בוצינא דעלמא באוריתא ובחדלתא. ויסגון שלמא בארעא. ויהיבת לבעלה אורכא דחיין בגין כך בעייתא לאודהרא בה.

תא חזי שבת ליליא ויומא זכור ושמור איהו כחדא. ועל דא כתיב: **זכור את יום השבת לקדשו.** וכתיב: **שמור את יום השבת זכור לדכורא ושמור לנוקבא וכולא חד.**

ערבית של שבת

ליל שבת נכנסין לבית הכנסת ומתחיל שליח צבור ואומר: מזמור שיר ליום השבת. ואומר: קדיש וברכו. ואין לומר והוא רחום לפי שהפושעים הם לוקין בין מנחה למעריב ואומר על המלקות שלשה פעמים והוא רחום. ועתה כיון שקדש היום אינן לוקין ואין ראוי לאומרו כי לא נתקן לאומרו, אלא בחול לבקש רחמים על הנפשות הגידונות בגיהנם בכל לילה על ידי שלש כתות של מלאכי חבלה, שהם: משחית, אף וחמה הנזכרות בפסוק זה. ויש בו שלש עשרה תיבות כנגד שלש עשרה מדות של רחמים. ואנו מבקשים מלפני הקב"ה שיעשה למען שלש עשרה מדותיו לרחם על נפשות בריותיו שלא תעשה מדת הדין בהם חרון אפה. ובשבת שהדין מסתלק מן העולם אסור לאומרו שהרי היא בקשת שקר. כי בשבת יש השקט ובטח. מנוחה לחיים ולמתים. והאומרו עונשו גדול שגורם שיתעורר הדין אחר שנסתלק, וכאלו מכחיש שאין הדין מסתלק בליל שבת ובשבת ובסבתו יתרחק מקום הקדושה והרחמים, כי בהתעוררות של מטה יתעורר למעלה. ולפיכך, אין להזכיר דין בשבת מפני כבודו של מלך המגין על הרשעים בשבת, להורות שכבר הדין נסתלק מן העולם ואין רשות למחבלים לחבל.

וקורין קרית שמע בברכותיה כשאר ימי החול אין להוסיף ואין לגרוע, עד והושיענו בקרוב למען שמך - וחותרין ופרוס עלינו סוכת שלום. ואין אומרים כשאר ימי החול סוכת רחמים ושלום מן הטעם שפירשנו. וחותרין ברוך אתה יי' הפורס סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים. ואין חותרין שומר את עמו ישראל מפני שבשבת אין צריכין שמור שהשבת הוא השומר. והכי אמרין בירושלמי פרקא קמא דברכות: לפי שאין מצות ציצית בלילה לפיכך מוסיפין שומר את עמו ישראל. אמר ר' לוי: הדה דתימא בחול אבל בשבת אומר ופרוס עלינו סכת שלום.

וזו היא דעת המאור הגדול רשב"י ע"ה תא חזי, כד אתקדש יומא במעלי שבתא סוכת שלום שרייא ואתפריסת בעלמא. מאן סוכת שלום דא שבתא וכל רוחין ועלעולין ושדין וכל סטרא דמסאבא כולהו טמירין ועאלין בעינא דריחייא דנוקבא דתהומא רבא. דהא כיון דאתער קדושתא על עלמא רוח מסאבא לא אתער בהדיה ודא עריק מקמיה דדא וכדין עלמא בנטירו עילאה ולא בעינן לצלחה על נטירו כגון שומר ישראל לער אמן. דהא דא ביומא דחולא אתתקן - דעלמא בעינא נטירו. אבל בשבת סכת שלום איתפריסא על עלמא ואתנטיר בכל סטריין. ואפילו חייבי גיהנם נטירין אינון וכולא בשלמא אשתכחו עילאין ותתאין. ובגין כך בקדושא דיומא דשבתא מברכינן הפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלם. אמאי על ירושלם? אלא דא היא מדורא דההיא סוכה. ובעינא לזמנא לההיא סכה דאתפרסת עלנא ולמשרא עמנא ולמהוי עלנא כאמא דשרייא על בנין, ובגין דא לא דחלין מכל סטריין, ועל דא הפורש סכת שלום עלינו.

תא חזי בשעתא דישאל מברכין ומזמנין להאי סכת שלום אושפיזא קדישא, ואמרי הפורש סכת שלום כדין קדושתא עלאה נחתא ופרישת גדיהו עליהו דישאל ומכסייא לון כאמא על בנין וכל זינן בישין אתכנישא מעלמא ויתבי ישראל תחות קדושתא דמאריהון. וכדין דא סכת שלום יהיב נשמתין חדתין לבנהא. מאי טעמא? בגין דביה נשמתהון שריין ומניה נפקין. וכיון דשריית ופרישת גדיהא על בנה אריקת נשמתין חדתין לכל חד וחד. תו אמר ר' שמעון על דא תנינן שבת דוגמא דעלמא דאתי איהו. הכי הוא ודאי. ועל דא שמיטה ויוכל דוגמא דא בדא ושבת ועלמא דאתי הכי הוא. וההוא תוספת דנשמתא מרזא דזכור קא אתייתא על האי סוכת שלום דנטיל מעלמא דאתי ודא תוספת יהבת לעמא קדישא. ובההוא תוספת חדאין ויתנשי מגייהו כל מלון דחול וכל נעריין וכל עקין כד"א: **ביום הניח יי' לך מעצבך ומרגוזך זמן העבודה הקשה.** ומתפללים אבות וגבורות וקדושת השם. ואומר אתה קדשת אתה חכמה וכינה כמו שזכרנו שהוא הנושא שם יי'. קדשת את יום השביעי שהוא יום של ייחוד. לשמך שימלא בו שמך בעולם השפל. תכלית מעשה שמים וארץ. כי מעשיהם ללא תכלית עד שנחקרש היום הזה לשמו שהוא תכלית כל המעשים. הכוונה כל מעשה הששת ימים. כי כל אחד דורש ספירה מהספירות ויום זה דורש ספירת הייחוד שהוא שם יי' בחיבור ה"א להיות שם יי' וה"ה. וברכתו מכל הימים כמו שרמזנו למעלה כי הוא דוגמא דעלמא דאתי. וקדשתו מכל הזמנים שקדושת שבת אין לה ערך ודמיון לכל קדושות המועדים. כהבול עולם הבא מעולם זה. וכן כתוב בתורתך: שהיום הזה מקודש מכל הימים וכו' רצה יי' והבדילו מן החול שני: **ויבדלו השמים והארץ וכל צבאם.** ויכלו: דכלו עובדין דלעילא ועובדין דלתתא. השמים והארץ: לעילא ותתא.

רבי שמעון אמר: עובדא ואומנותא דאורייתא שבכתב ועובדא ואומנותא דאורייתא שבעל פה. וכל צבאם: אילין פרטי דאורייתא אפיין דאורייתא שבעים פנים לתורה. ויכלו: דאשתכללו ואתקיימו דא בדא. שמים וארץ: פרט וכלל. וכל צבאם: רזי דאורייתא דכייאן דאורייתא. מסאבן דאורייתא. ויכל אלהים ביום השביעי דא תורה שבעל פה, דאיהי יום שביעי, וכיה אשתכלל עלמא דאיהו קיומא דכולא. מלאכתו אשר עשה - ולא כל מלאכתו. דהא תורה שבכתב אפיק כולא בתוקפא דכתב דנפיק מחכמתא. תלת זמנין הכא ביום השביעי. ויכל אלהים ביום השביעי. וישבות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי, הא תלת. ויכל אלהים ביום השביעי - דא תורה שבעל פה. דעם יום השביעי דא אשתכלל עלמא כדקא אמרן. וישבות ביום השביעי דא יסודא דעלמא. ובספרא דרב ייבא סבא. דא יובלא ועל דא כתיב הכא מכל מלאכתו דכלא נפיק מיניה. ואנן דא יסודא דקא אמרן דהא נייחא ביה הוה יתיר מכולא. ויברך אלהים את יום השביעי: דא כהן גדול דמברך לכולא והוא נטיל כרישא. דתנן כהן גדול נוטל כראש וברכאן ביה שרייאן לברכא, ואיקרי שביעי.

רבי ייבא סבא אמר: הני תרי חד ביסודא דעלמא איהו. וחד בעמודא דאמצעיתא. אבל הני תלת: חד במעלי שבתא דליליא, וחד דיומא וחד דעלמא דאתי. דאיהו שבת

הגדול. וכן, ויקדש אותו: למאן, לההוא אתר דאתקיימא ביה שרייא - כי בו שבת מכל מלאכתו שהם הספירות כי בהא פסק אצילות הגבולים. אשר ברא אלהים לעשות כל המעשים כולם. ורכינו סעדיה כתב כי ברכת השבת וקדושו הוא על שומרי השבת שיהיו מבורכים ומקודשים. והחכם רבי אברהם בן עזרא ז"ל פירש: כי הברכה תוספת טובה, שיתחדש בגופות יתרון כח בתולדה. ובגשמה - יתרון שכל. ויקדש אותו שלא עשה בו מלאכה כשאר הימים. והרב רבינו משה בן נחמן פירש בדרך פשט: כי יום השבת מבורך וקדוש כי צוה בזכירה לברך אותו ולהדרו. וצוה בשביתה שיהיה לנו קדוש ולא נעשה בו מלאכה.

ישמחו במלכותך, שומרי שבת. כי מלכות היום אספקלריא המאירה. כולם ישבעו ויתענגו מטובך. הוא הטוב שמדת היום עליה רוצה לומר על המלכות. ובשביעי רצית בו וקדשתו משאר ימי השבוע. ושמת שמו חמדת ימים. ונתתו לעמך ישראל. כי להם הוא חמדת כל השבוע. כי כל עסקם עם המלכות. הנושא ה"א אחרונה של השם. וכנגד מה שגמר השם מעשיו בה"א, כן אנו שובתים מכל מעשינו. וכנגד תענוג הה"א ביסוד ונגמר בו השם עליה, כן תענוגינו אנחנו ולכן אנו שואלים שירצה כמנוחתינו. אלהינו ואלהי אבותינו הוא שם יי"ה. רצה נא במנוחתינו קדשינו שיחולו עלינו כח הספירות שאלהם מכוונים המצות ושאר הדברים אשר בשאלה דורשים. הכוונה כמו תן חלקינו בתורתך, תורה שככתב. שבענו מטובך זו תורה שבעל פה. שמח נפשנו בישועתך לעולם הבא. וטהר לבנו לעבדך באמת בעולם הזה. והנחילנו יי' אלהינו באהבה כבר ידעת כי אהבה הוא סוד הייחוד. וברצון היא הספירה העשירית. ולמעלה אמר: לעבדך באמת, שהוא הת"ת, והכן זה. וחותמין: ויגדלו בה. כי היא הכלה. כל ישראל מקדשי שמך: היא כנסת ישראל. ברוך אתה יי' מקדש השבת.

ואומר שלש אחרונות לתשלום השבע, כאשר ידעת את טעמם. ושליח צבור אומר ברכה מעין שבע. ברוך אתה יי' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון התפארת שמקבל מן הבינה. קונה שמים וארץ הנושא עליהם שם יי"ה. מגן אבות חסד פחד תפארת. בדברו ברוח אלהים חיים, שהוא קול ורוח ודבור, שכנגד הכתר עליון. מחיה מתים במאמרו רוח מרוח שכנגד החכמה. האל הקדוש שאין כמוהו הבינה. המניח לעמו בשבת קדשו יי"ה. כי כס רצה להניח להם כי הם נושאים למטה ה"א אחרונה. לפנינו נעבוד ביראה ופחד ממ"ה. ונודה לשמו שם בן ארבע. בכל יום תמיד מעון הברכות שנאצלים בכל השבת, שהבדילו ונשאו משאר הימים. ומברך שביעי שם יי"ה שממנו מתברכים כל השביעיות. ומניח בקדושה לעם מדושני ענג שהם עמו, כשמירת יום המקדש. ולמחללים קדושתו, נהפך להם הענג לנגע. והסוד מה שאמרו רז"ל: כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים. שנאמר: או תתענג על יי'. וכתוב: והתענג על יי' ויתן לך משאלות לבך. והענג - שני מינים. ענג שכלי, וענג גשמי. והענג הגשמי הוא הצעה לעונג השכלי. כמו שרמזו רז"ל: אמר ר' יודא משמיה דרב: ענג שבת בדרגים קטנים ובראשי שומים.

והסוד כי היא מדת היסוד. והוא כח הזרע. ומה צח מאמר רז"ל: עונתן של תלמידי חכמים בלילי שבתות. שאין כוחו סובל אלא פעם בשבוע, ואין להם מנוחה ושעה

רצויה כלילי שבת. והוא דוגמת מעשה כחות היסוד עם כחות המלכות בעולם. ולכן היו מתענגין באכילת דגים קטנים שהוא סיוע לריבוי הזרע. ואומר: אלהינו ואלהי אבותינו. וחזקתם: ברוך אתה יי' מקדש השבת. וקדיש תתקבל, לחיתום הענין.

טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת, מתפלל ערבית של שבת שתיים. ויאמר, אתה קדשת בכל אחת, כמו בשבת. הראשונה לערבית של שבת. והשנייה, לתשלום המנחה. וכן, אם טעה ולא התפלל מנחה בשבת - מתפלל ערבית שתיים. כלומר: במוצאי שבת מתפלל של חול. כלומר: כל שמונה עשרה כמו בחול. ומבדיל בראשונה. כלומר: שיאמר אתה חוננתנו שאומר במוצאי שבת במקום אתה חונן. והיא הבדלה של תפלה. ואומרה בתפלה ראשונה. שהיא בשביל חובת מוצאי שבת. ואינו מבדיל בשנייה, שהיא לתשלום תפלת מנחה של שבת. ואם לא הבדיל בראשונה, והבדיל בשנייה, שנייה עלתה לו - ראשונה לא עלתה לו. ומתפלל פעם אחרת - בלא הבדלה - לתשלומין של תפלת מנחה של שבת. ואם הבדיל בשתיים - עלו לו. ואם לא הבדיל בשום אחת - עלו לו. דקיימא לן, אם לא הבדיל בתפלה אין מחזירין אותו, מפני שיכול להבדיל על הכוס. ואם יודע דאין לו כוס להבדיל חוזר ומתפלל ואומר אתה חוננתנו. ויש אומרים דאם יודע שימצא יין למחר אינו צריך לחזור ולהתפלל. והמבדיל בתפלה - צריך להבדיל על הכוס. וכל שכן, אם הבדיל על הכוס דצריך להבדיל בתפלה.

ואם טעה בזו ובזו. כגון: שלא הבדיל לא בתפלה ולא על הכוס. כגון: שאכל. חוזר לראש על התפלה. ועל הכוס - מברך ברכת המזון. ואחר כך, אומר הבדלה. ומה שאמרו דאסור לטעום קודם שיבדיל, ואיך אומר ברכת מזון קודם שיבדיל? הני מילי מיירי, שהיה יושב ואוכל בשבת בערב, וחשכה לו במוצאי שבת. ואין לו אלא כוס אחד. מברך ברכת המזון, ואחר כך מבדיל עליו. וזה מיירי כדיעבד, אבל לכתחילה לא. שאסור לאכול קודם הבדלה. ומכל מקום אם התחיל לאכול מבעוד יום לא יפסיק.

מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך עד יום רביעי, עד ולא עד בכלל. כלומר: ולא יום רביעי בכלל. אבל אינו מברך על הנר, כלומר: בורא מאורי האש. כי אם במוצאי שבת. אם עשה הבדלה יכול לחזור ולהבדיל אפילו כמה פעמים כדי להוציא אחרים. רכל המצות אע"פ שיצא - מוציא אחרים מידי חובתן. חוץ מברכת הלחם. והוא הדין לכל ברכת הנהנין, כמו: יין והמוציא שאם יצא - אינו מוציא לאחרים. ובניו ובני ביתו אע"פ שיצא - מוציא, כדי לחנכן במצות.

סוד הקידוש על היין

ונהגו לקדש על היין בלילי שבתות. וכן מבדילין במוצאי שבת בבתי כנסיות להוציא הרבים ידי חובתן ושכר גדול הוא בידם. וצריך אתה לדעת, כי לא דבר רק הוא ענין

הקידוש על היין, בשכחות וימים טובים, וברכת מילה, וברכת המזון, וענין שבע ברכות - שמברכין על היין. מלבד מה שהוא מצות מלך מלכו של עולם ית', יש בדבר סוד עמוק וענין פנימי.

והטעם כי כל אשר תחת גלגל הירח נהיה מכוח הנפש אשר בגלגל. ואות צמח הוא הנראה בעולם מאותות הנפש. וכבר רמזתי לך במקומו כי מלכות הנושא שם יהו"ה מקפת את רוח אלהים חיים אשר מחוץ לרקייע. ושם יהו"ו מקיף על המלכות, וכל הכחות הנמצאים מתחת המלכות בידוע שהם מן הכחות שהם עליה שם יהו"ו. ולכן כל המציאות אשר בעולם בא במספר שבע ספירות הבנין. וכנגדן מושכין כל אחד מן הרוחניים שמאצלת עליו הספירה הקבוע בה. ומיני המזונות שהם עיקר מחיית האדם הם שבעה. שבהן נשתבחה ארץ הקדושה שנ': ארץ חסדה ושעורה וגפן. שהם כנגד ספירות הבנין. והם: עיני יי' משוטטות בכל הארץ.

נמצאת למד, לפי סדר הפסוק שהגפן מושך מכח התפארת אשר למטה. ומאשר הנהגתן של ישראל מן התפארת - נמשלו לגפן. וזה מבואר במקומות הרבה: גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה כי כרם יי' צבאות בית ישראל ורבים כאלה. ודע לך, כי גלגל השמש הוא גלגל התפארת. ולכן כל ברכה שאנו רוצים להמשיך מן הבינה אל התפארת. ומן התפארת אל המלכות. אנו מברכין תחלה המלכות ויתברך הנפש, כי היא כמו הכוס המקבל את הבושם בו, ולכן באו כל אלו הדברים רמוזים בכוס של ברכה.

תפלת שחרית של שבת

שחרית של שבת נכנסין לבית הכנסת ומתחילין מאשר יצר את האדם וכל הברכות. כמו שאומר בחול, ומשנת איזהו מקומן, וברייתא של שלש עשרה מדות. וכשמגיעים לקרבנות אומר: וביום השבת שני כבשים וגו'. ומוסיפין: שנים עשר מזמורים על שאר ימי השבוע, כדי להכיר בין שבת לחול וסדרן ידוע. ואומרים ברוך שאמר, ושירת הים, ובמקום מזמור לתודה אומר מזמור שיר ליום השבת. לפי שאין מביאין קרבן תודה בשבת. ועולה שליח צבור אל התיבה ואומר נשמת כל חי לחמו אל האומה ישראלית, שנקראים חיים. וביום השבת נתן להם נפש יתירה כמו שזכרנו מספר הזהר דכתיב: שבת וינ'פ'ש. ובשכחות וימים טובים לכל אחד מ'ישראל, שלשה נפשות הרמוזים בנבואת יחזקאל בפסוק: ואמרזו הארץ הלאו הנשמה היתה כגן עדן והערים החרבות והנשמות והנהרפות בצורות ישובו. ופסוק: כי אני יי' בניתי הנהרפות נשמות הנשמה אני יי' דברתי ועשיתי. ורוח כל בשר האמת. כי נשמה ורוח הכל אחד. אלא הנשמה נתונה מעת היצירה במעי אמו. אבל הרוח ניתן כפי הדרך שילך בה אם טוב ואם רע. והסוד: נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה. תפאר על מדת התפארת. ותרומום על מדת החסד אשר לו הרום. זכרך מלכינו תמיד שם

יהו"ה והסוד יי' זכרנו יברך. מן העולם עולם השכל. ועד העולם עולם הטבע המשפיע על המלכות. אתה אל שם יי'ה. ומבלעדיך אין לנו מלך בינה. גואל תפארת. ומושיע מלכות. עוזר וסומך אלא בינה שנקראת שד". והוא שודר המערכות. ולך - בינה. אנחנו מורים - וכבר רמזתי לך למעלה, כי כל מקום שתמצא לך - היא הבינה. ואלו פינו מלא שירה כיס וכו' ואומר ישתבח שמך לעד מלכינו. ואומר קדיש וברכו כמו שכתבנו בתפילת החול.

יוצר ברוך אתה יי' א' מ' ה' יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא את הכל. כבר פירשתינו ביוצר של חול. ותיקון זה גדול מתקון של חול שזה תקן עולם התחתון וזה תיקון עולם העליון. שבה המעלה העליונה. סוד השמש המאיר לכל. וזהו יוצר אור. סוד המאור. שממנו מאירים וגונים כל המרכבות, והכוכבים, והמזלות, וכל מנהיגי העולם. והסוד: והארץ האירה מכבודו. הארץ, הידועה. היא האור המאיר אל מול פני המערה הטהורה. שכל הששה מאירים לשביעית. שהם הששה ימים של חול הדומים לחשך, לפני אורו של יום השבת - שהוא יום מנוחה לחי העולמים הכל יודוך הבינה. והכל ישבחוך על החכמה. והכל יאמרו אין קדוש כיי' כתר עליון. הכל ירוממוך סלה יוצר הכל על החסד. כי יוצר הכל הוא הבינה. האל הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח בחסד, שאליו מיוחס הרקיע העושה התנועה היומית ובה נפתחין שערי מזרח. מוציא חמה ממקומה ולכנה ממכון שבתה כבר רמזתיה לעיל. ומאיר לעולם כולו על ידי התפארת ומלכות. וליושביו שברא במדת רחמים כאמצעות התפארת. וטובו מחדש בכל יום כלומר בכל יום ויום עושה כמעשה בראשית לברוא בריות חדשות.

אל אדון על כל המעשים כנגד ספירות הבנין. ברוך ומבורך שם יי' ממנו. ומבורך ה"א אחרונה. כפי כל הנשמה כל אשר גשמת רוח חיים באפיו. המקבלים מאתו גודלו וטובו הם אותיות יי'ה, המקיפין את הקצוות מלא עולם דעת ותבונה סובבין הנוד של גודלו וטובו - שהוא המתנאה על חיות הקדש. והוא שם יהו"ה כאשר רמזנו למעלה. ונהדר בכבוד על המרכבה שם יי'ה שנהדר על חסד וגבורה ותפארת ומלכות. ותמצא שבה זה באלף בית וריוח בין אות לאות, להראות שהוא כנגד עולם הנשמות, הנקרא שבת הגדול, לרמוז ששם הכל בריוח גדול. זכות ומישור לפני כסאו אחר שזכר גדולת האל, אמר כי בעלי הזכות והמישור הם לפני כסאו. והכוונה בזה, שתחזור הרוח למקום מחצבה שהוא לפני כסאו. חסד ורחמים מלא כבודו אחר שזכר המדות, שצריכין הבריות להתנהג בהם. והם - זכות ומישור. וזכר המידות שהשי"ת מתנהג בהם עם בריותיו. והם - חסד ורחמים. והראייה: שאמר על הזכות והמישור - לפני כסאו. ועל החסד ורחמים אמר - מלא כבודו. טובים מאודות שברא אלהינו רוצה לומר, מרוב חסדיו ברא מאורות טובים לעולם. כי השמש הוא מוליד הזמנים, קוד וחום קיץ וחורף. והמחכות והצמחים וכל החיים תלויים בו, והרבה דברים שהם נודעים ממשפטי הכוכבים. והלכנה גם כן יש לה ממשלה וזה על כל דבר לח. ועוד, שהם מוציאים נוגה ומאירים ביום ובלילה. וזהו נראה זיום בכל העולם. והם יודעים את כוראם ומבינים למה בראם ומשכילים בתנועתם. וזהו שאמר למעלה: יצרים בדעה בבינה ובשכל. שמחים בצאתם ששים בבואם ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. עושים באימה רצון קוניהם כי הוא ית' הנותן כח בהם להתנועע. פאר וכבוד יתנו לשמו רוצה לומר כי ממהלכם וסבובם, שהוא על סדר נכון ואינו

משתנה לעולם. יודע לעין כל תפארתו וכבודו של עושה בראשית. והוא המסבבם בכח אשר אין לו תכלית. צהלה ורנה לזכר מלכותו בורחת השמש יקום האדם להודות ליוצר המאורות. להאיר אליו גם בלילה, בעת שכבו ינוח וישקוט מכל עצבי היום וישמח על מנוחתו ויתן צהלה ורנה ושבח לברא חשך. קרא לשמש רוצה לומר קרא לו שם, שבו יאיר את העולם, כי בו ברא עיקר האור. ראה והתקין צורת הלבנה כלומר: ראה בחכמתו שמדת הלבנה להחשיך ולמשוך המים על הארץ, ולכן התבין צורתה ומדתה לבל תמשוך המים על הנגלה מן הארץ, וכל זמן שתעמוד אותה התכונה ההיא, יהיה המנהג כן. וכשתשתנה התכונה, תשתנה הארץ. ולכן, תמצא בסודים הקדמונים - והתבין בכ"ף. ולא בקו"ף. אף כי הכונה והענין לא ישתנה בעבור היותה כ"ף או קו"ף, כי הכל ענין אחד. כי בקוף פירוש והתקין צורתה להיות הרביר כן עד עת קץ. והנכון לומר והתבין בכ"ף מפני הטעם שאמרנו שבת נותנים לו כל צבא מרום על גילוי הארץ והנראים בה אותות ומשטרים. תפארת וגדולה גלגל השמש והרקיע שהשמש מכון ללכת כנגד גלגל המזלות. שרפים הם אשר על הרקיע, שמקיפים וחוחמים את הקצוות. ואופנים וחיות הקדש אחר שזכר שבת הבורא למעלה בתחתונים, אמר שגם הוא משובח בעליונים. שהם שכלים נפרדים. והוא אומרו: שבת יתנו לו כל צבא מרום, תפארת וגדולה שרפים ואופנים וחיות הקדש.

וגומר התפלה כמו בחול, ואומר קרית שמע בברכותיה עד גאל ישראל. ומתפללים אבות וגבורות וקדושת השם. ואחר כך אומרים: **ישמח משה** במתנת חלקו. וכיצד היא מתנת חלקו? אמרו במדרש: בשעה שיצא משה אל אחיו וראה בסבלותם ולא היה להם מנוחה. נתקשה לו הרבה. הלך אצל פרעה אמר לו: ארוני המלך, דרך העולם ארון יש לו עבדים הוא רוצה בקיומם ואתה רוצה לבלות עבדיך? אמר לו: היאך? אמר לו: מתוך שאתה משתעבד בהם תמיד ואין להם מנוחה יהיה סבה לבלותם מהר. אלא, תן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו ויתחזקו ויוכלו לסבול השעבוד. אמר לו: בחר להם איזה יום שתמצא למנוחה ויתן להם יום בכל שבוע. אמר לו: אם טוב בעיניך המלך תן להם יום השבת, מפני שכל מלאכה שיעשו בו אין בה סימן ברכה לפי ששולט בו שכחי. נתן להם על ידי משה והיו נוחין בו בכל שבוע מסבלותם. כשיצאו ממצרים גזר הקב"ה שישמרו את יום השבת. כיון שראה משה שהסכימה דעתו לדעת יוצרו, שמח שמחה גדולה. ולכן תקנו: ישמח משה במתנת חלקו. גם כי השבת נתן דרך מתנה, שנאמר: ראו כי יי' נתן לכם את השבת. ועל דרך הסוד: ישמח משה במתנת חלקו במתנתו של יום זה. כי עבד נאמן היה. ונתן לו היסוד והמלכות מחוכרים. בעמדו לפניו על הר סיני מה שלא נתן לשום נביא. והסוד: כי עבד נאמן קראת לו כליל תפארת בראשו נתת. כי הוא דבק היה במלכות. וכליל תפארת הוא היסוד, נתון על המלכות שעל ראשו - הוא מדת היום. ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג: קרא ענג ליום הזה יותר משאר הימים. כי למשה ייחד השמחה בכליל התפארת וישראל במלכות. ואומר רצה נא במנוחתינו. וכבר פירשתי באתה קדשת. ואומר שלש אחרונות, וחזור שלית צכור התפלה, ואומר קדיש תתקבל.

ומוציא ספר תורה והוא בדוגמא עליונה. ולפיכך קדושתו חמורה. ולזה לא ננקד ואין בו שום טעם ולא מסורת גם כי הכל נמסר למשה אדוננו בסיני. ולפיכך נהגו להראות הכתב שהן האותיות לבדן בקדושתן לכל העם. וסמך לזה מה שכתוב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, וכדי שישבו אל לבם, סוד האמונה.

ובספר הזוהר תנינן, כתיב: ויקראו בספר תורת אלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. והא אוקמוה. רזא דאינון פסוקי טעמים ומסורת וכל אינון דיוקנין ורזין עילאין כולא אתמסר למשה מסיני. אי בכל הגי דיוקנין אתמסר אורייתא למשה ספר תורה דאיהו בכל אינון קדושאן אמאי איהו חסר מכל הגי תקונין ורזין דאתמסרו ליה למשה באורייתא?! אלא רזא דא כד כורסיא קדישא מתעטרא ואתכלילת בתורה שבכתב כל אינון דיוקנין וכל אינון טעמין ומסורות כלהו עלאין בגניזו ואתרשימו בגו כורסייא קדישא. ואינון דיוקנין דאעיל אורייתא דבכתב באורייתא דבעל פה. ובהו אתעברא כאתתא דאתעברא מן דכורא. ואשתארו אתון עלאין לחודייהו בקדושייהו כדקא חזי. ולאתחזאה בבי כנשתא דהא אתברכת ואתעטרת כורסייא מרזא דתורה שבכתב. ותמן אעיל כל אנון דיוקנין ואיהי אתקדשת מיניה בעי לאתחזאה באתון לחודייהו כדקא יאות. וכדין כולא אתקדש בקדושה עלאה כדקא חזי, כל שכן וכל שכן בהאי יומא, באעי לסלקא שבעה גוברין דאינון רזא דאורייתא - לקביל שבעה קלין. והטעם: כי כשהכל נכלל עם דודה. סוד תורה שבכתב. כל הטעמים והמסורות ההם נרשמים בה ומתעברה בהם מסוד תורה שבכתב, כאשר המתעברת מן הזכר. ותורה שבעל פה מתברכת מסוד תורה שבכתב והוא מאציל בה כל אותם טעמים ומסורות שהם דוגמא לדברים עליונים והיא מתקדשת בהם.

וקורין ביום זה שבעה - כנגד שבעה קולות שנתנה בהם תורה. ובהן קורא ראשון. ואחריו לוי. ואחריו ישראל, כי כן הסדר. וכבר הודעתין סוד כ"ה ל"ו י"ש"ראל מהו רומם. והששי - הוא בדוגמת הצדיק. ולכן נהגו שהששי יהיה אדם הגון. ומשלים נוטל שכר כנגד כולם, כי הוא דוגמת הכלה המשלמת הבנין ונוטלת שכר כנגד כל מה שעליה - כי כל הנחלים הולכים אל הים. וכיון שפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה. והטעם: כי כן מצינו בנתינה - שלא היה כי אם דבור אחד, והמדבר אחד. שנאמר: וידבר אלהים - הוא למעלה. וכולם למטה. שג': ויתיצבו בתחתית ההר. ואם יש זולת קול אחד בקריאת ספר תורה הרי הוא גרעון בסוד האמונה ובכבוד התורה.

ובספר הזוהר: כד סליק ספר תורה כדין בעאן כל עמא לסדרא גרמייהו באימתא בדחילו ברתית בזיע כולא לתתא ולכוונא לבייהו. כמה דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלא אורייתא. ויהון צייתין וירכוון אודנייהו. ולית רשו לעמא ולא לאחרא למפתח פומיה באורייתא, וכל שכן במלא אחרא, אלא כולהו באימתא. כמאן דלית ליה פומא. והא אוקמוה. דכתיב: ובפתחו עמדו כל העם ואזני כל העם אל ספר התורה. והקורא בתורה, יכוין לבו למה שאומר. וידע, כי הוא סרסור בין ישראל לאביהם שבשמים. וצריך לסדר הפרשה

תחלה. כי כן מצינו בדיבור ההוא. עד שלא השמיעו דבריו אל העם כתיב: **אז ראה ויספרה**. ואחר כך – ויאמר לאדם. וכשמראין ספר תורה אל העם, שערי שמים נפתחין, ושערי רחמים ומעוררים את האהבה למעלה. ולכן טוב לאדם שיאמר זה. וכן היה נהוג המאור הקדוש רבי שמעון בן יוחאי ז"ל.

ברין שמיה דמארי עלמא בריך כתרך והדרך. יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך ולקבלא צלותנא ברחמי. יהא רעוא קדמך דתוריק לן חיין בטיבו ולי אנא פקידא בגו צדיקייא למרחם עלי ולמטר יתי וית כל דיילי ודי לעמך ישראל. את הוא זון לכולא את הוא מפרניס לכולא. את הוא שליט על כולא. את הוא דשליט על מלכייא ומלכותא דילך היא. אנא עבדא דקב"ה וקמיה סגידנא. לא על איניש רחיצנא. ולא על בר אלהין, אלא באלהא. דהוא אלה. קשוט ומסגי למעבד טבון וקשוט. ביה אנא רהיץ. ולשמיה קדישא ויקרא אנא אימר תושבחן. יהא רעווא קדמך דתשלים משאלין דלבאי, ולבא דכל עמך ישראל לטב ולחיין ולשלם.

וכן אסור לו לאדם להפסיק כשקורא בספר תורה תוך פרשה אלא במקום שפסק משה. ובספר הזוהר. אסיר ליה למאן דאקרי באורייתא למפסק גו פרשתא או אפילו מלא חדא, אלא באתר דפסק משה פרשתא לעמא קדישא לאשלמא יפסיק. ולא יפסוק מלין דשבתא אחרא בשבתא דא. רזא דא: בשעתא דאפסיקו פרשיין קמי קב"ה כל חד וחד אתעטרא וקאים קמיה. כיון דאשלימו הגי למפסק פרשיין דכל שתא, ואתעטרו קמיה קב"ה ואמר אנא משבת פלוני וזאת משבת פלוני. בההיא שעתא, קרא ליופיאל רב ממנא ולחמשין ותלת רתיכין קדישין דתחות ידיה ומני לון בשמושא דאורייתא. וכל רתיכה ורתיכה מני ליה להאי רתיכא על פרשא פלונית בשבת פלונית. ורתיכא פלוני על פרשתא דשבת פלוני, וכל חד וחד משמשא לאורייתא ההוא שבת דיליה. ואסיר לן לערכא אילין באילין ולא לאעלא רתיכא ברתיכא דחבריה, אפילו כמלא גימא. ואפילו בחד תיבה או אפילו באת חד. אלא כל חד וחד כמא דפסיק לון קב"ה וכמא דמני לון באינן פרשייאן כל חד וחד על מטריה. ועל דא כד מתעטרא פרשתא דא סלקן אינן מלין דההיא פרשתא דאשתלים כצבורא ונטיל לון ההוא רתיכא דממנא בההיא פרשתא וסליק לון קמי קב"ה. ואינן מלין ממש קיימין קמיה ואמרין: אנא פרשתא פלגייא דאשלימו לי צבורא פלוני הכי והכי. אי אשתלים כדקא חזי ליה, סלקין אנן מלין ומתעטרן על כורסייא קדישא. וההוא רתיכא משמשא קמיה כל רתיכא ורתיכא פרשתא דכל שבתא ושבתא. וכולהו מתעטרן בגו כורסייא קדישא. ובהו איהי סלקא לאתיחדא לעילא לעילא. ואתעביד כולא כללא חדא. בגין כך זכאה חולקיה מאן דאשתלים פרשתא דכל שבתא ושבתא כדקא יאות כמאן דאפסיק לעילא.

כוונת בעל הזוהר לומר שאסור לכל מי שקורא בתורה לפסוק אם לא במקום שפסק משה אדונינו כל פרשה ופרשה. ולא יפסיק בפרשה הבאה בשבת זה – אפילו תיבה או אות אחד. כי הקב"ה מנה ליופיאל ולחמשים ושלוש מרכבות קדושות שתחת ידו בשמוש התורה. ואמר מרכבה פלונית על פרשה

פלוגית לשבת פלוני. וכל מרכבה משמשת לתורה באותו שבת. ואסור לערב אלה עם אלה. ולהכניס מרכבה במרכבה. אפילו כמלא נימה, ואפילו תיבה אחת, או אות אחת, אלא כל אחת ואחת כמו שפסק הקב"ה. וכמו שמנה אותם באותם פרשיות. כל אחד על משמרתו. וכשמשלימין ישראל הפרשה למטה. אותם הרבירים עולים למעלה. ונוטלת אותם המרכבה ההיא הממונה עליה ומעלה אותם לפני הקב"ה. והרבירים ההם עומדים לפניו ומתעטרים בכסא הכבוד. והכלה עולה בהם להתחבר למעלה והכל נעשה כלל אחד. לפיכך אשרי המשלים כל פרשה ופרשה שבכל שבת ושבת כראוי כמו שפסקו למעלה.

ומפטירין בנביא מעין הפרשה. כי כן הכלה מעין תורה שבכתב. והכל כלול בה וחולקין כבוד למלכות, וחוזרים ספר תורה להדר היכלו. ונהגו לומר בניגון נאה מזמור לדוד הבו לין בני אלים. כי יש בו שבעה קולות כנגד שבעה קולות שבהם נתנה תורה. ולפיכך נהגו לאמרו בשבת, שאז מתיחדין השבעה הוויות, סוד שבעה קולות. ויש בו י"ח אזכרות כנגד שמנה עשרה אזכרות שבתפלה. והטעם כי דוד המלך ע"ה, צפה ברוח הקדש כחות המזלות והכוכבים בארץ והביט בעיניהם של ישראל. וראה כי הנהגת האומה ישראלית ותשועתם באים כח השם הנכבד. והוא השם שהתפלל במזמור הקודם לזה ואמר: **שמע קול תחנוני בשועי אליך בנשאי ידי אל דביר קדשך**. פסוק זה יש בו עשרה תיבות - כנגד עשר ספירות בלימה. כי כן רומז כל תיבה ותיבה לספירה אחר. מלמטה למעלה. ויש בו ל"ט אותיות. כנגד כו"ו שיוצא מן השם בן ארבע והוא יהו"ה אחד. ואחר ששמע תפלתו בשם הזה אמר: **ברוך יי' כי שמע קול תחנוני**. כמורה ומתפלל על עצמו. וכנגד כל ישראל בכללות אמר: **הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם**. גם זה הפסוק מכון כנגד עשר ספירות, אמנם מלמעלה למטה ולכן סיים בו הושיעה את עמך. ואמר ורעם ונשאם עד העולם, שטעמו עד סוף העולם. כלומר: שלא יעזבם תחת מערכת הכוכבים, אלא הוא ירעם, והוא ינהלם עד סוף העולם. כמו שנאמר: **כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו**.

וכל מי שאומר זה המזמור של הבו יי' ארבעה פעמים אחר תפלתו. כאלו אמר שבעים ושנים פסוקים שיש בהם ע"כ אזכרות. ולפי שכיום השבת אין אנו מתפללים תפלת שמנה עשרה תקנו לומר מזמור זה שיש בו י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות שבתפלה. להיות נושעים מכח צבא השמים. ואחר שאומרים מזמור זה בשבעה קולות כנגד שבעה רקיעים שמהם ירד הכח להם לעשות כל אחד בתפקידו. אנו אומרים: שאו שערים ראשיכם. לעזר, להעלות שערי הנפש אשר לנו לשערי הנפש אשר בעולם, ולשערי הנפש אשר מחוץ לרקיע שתחת כסא השם הנכבד. שעל ידי כן - יבא מלך הכבוד למטה, על דרך השערים שכולם כבוד. מי זה מלך הכבוד יי' עוזו וגבורו. כבר ידעת כי עוז היא מדת החסד. וגבור מדת הגבורה. והסוד: יהוה גב"ור מלחמה. וחזר ואמר: שאו שערים ראשיכם. והטעם: כי בנשאינו בשכלינו פתחי עולם ונדבקנו במלכות הנושא ה"א אחרונה, יבוא שם יה"ו על הה"א שנקראת כבוד אצלו. וזה טעם - מי זה

מלך הכבוד יי' צבאות. שהרמז לשם יה"ו הוא מלך הכבוד סלה, שהמלכות ואשר עליה הוא הכבוד. ותמצא בארבעה פסוקים אלו ל"ט תיבות כנגד יי' אחד. והם אותיות ט"ל. וטל באת בש כ"ן. וכן בגימ' ע'. והשני אותיות הרי ע"ב. שם בן ע"ב כלול באלו הפסוקים.

ושלמה המלך ע"ה אמרם כשהכניס הארון לבית קדשי הקדשים כדאיתא בשבת פרק במה מדליקין. ואומרים: יהללו את שם יי' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים. וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללו יה. בפסוקים הללו תמצא פ"ה אותיות כנגד מה שרמזו בתפלת החול, כי אתה שומע תפלת כל פה, וכבר פירשתי. ואומרים שובה למעונך. ואומר קדיש עד לעילא.

סוד המוסף לשבת

ומתפללין תפלת מוסף בהיות שבימי המוספין נוספין במלכות אותות מעולם השכל ובפרט מאותות הבינה. וזה נראה בשמים. ולא נגלה זה לשום בריה כי אם למרע"ה מפי הגבורה. ועל ידו באה המנוחה. להוסיף בקרבנות כל מוסף כדינו ובמשפטו. וכנגד כן הן התפלות ובשבת שם יה"ו מתחבר עם מלכות.

וחכמי האמת קבלו כי מלת זכור רומז אל היס"וד שהוא כמו זכ"ר ושמור. כמו נקבה שרומז אל מלכות שנשפעת ממה שלמעלה הימנה כמו נקבה והסוד: וא"ת תדבר עמנו. ולכן, תקנו לומר: למשה ציוית על הר סיני, מצות שבת זכ"ר ושמ"ור. נגד שתי שכתות שמתיוחדים בתפלת מוסף. שיש בו תוספת רוח הקדש. ומחזיר שליח צבור התפלה ואומר קדושה רבה.

וחכמי האמת אמרו שכל התפלות נעשות כתר לראשו של הקב"ה. והאמת כי כת"ר הוא סוד מקור ההוויות שבו מכתירים יי' אלהינו יו"ד ה"א שבשם הגדול לקו האמצעי. כך מצאתי במדרשו של רשב"י ע"ה. ובפירקי היכלות אומר: משרתיך יכתירו כתרים לך וישירו לך שיר חדש. והשבח שמשבחים לשם הוא מכנה אותו בלשון "כתר". וכתר בגימט': יי' מלך יי' מלך יי' ימלך לעולם ועד. כתר יתנו לך יי' אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה כלם כאחד יחד משבחים. אלה למעלה ואלה למטה. ובהתעוררות השבח העולה למעלה מכולם יחד. יורד השמן הטוב על הראש. ומשם לשאר מדותיו, והכבוד מתעלה מכל צד. יחד קדושה לך ישלשו אמרו ר"ל במסכת חולין: אין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה. עד שיאמרו ישראל שירה למטה ועם כל זה אין אנו רוצים להתפאר בזה, אלא אנו אומרים שהמלאכים משבחים ומקדישין תחלה, כדבר האמור על ידי נביאך ק' ק' ק' כנגד שלשה אבות העולם. יי' צבאות: צדיקו של עולם. כולל למודי יי': הנקראים צבאות. מלא כל הארץ כבודו שני: והארץ האירה מכבודו. הארץ הידועה שהיא ארץ ישראל

מלאה מכבוד יי'. כבודו מלא עולם שהוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו. ומשרתיו שואלים איה מקום כבודו: מקום אצילות הכבוד, שאף מהמלאכים הוא נעלם. שני: כי לא יראני האדם וחי. האדם כמשמעו. וחי אפילו מלאך שהוא חי וקיים.

ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה. מאי ניהו מלא כל הארץ כבודו? אלא כל אותה הארץ שנבראת ביום ראשון שהיא למעלה כנגד ארץ ישראל מלאה מכבוד השם. ומאי ניהו חכמה? דכתיב: **כבוד חכמים ינחלו.** ואומר: ברוך כבוד יי' ממקומו. ומאי הוי כבוד יי'? משל למה הדבר דומה: למלך, שהיה לו מטרוניתא בחדרו שכל חיילותיו משתעשעים בה. והיו לו בנים ובאים בכל יום לראות פני המלך ומברכים אותו. אמרו לו: אנא אמינו? אמר להם: לא תוכלו לראותה עתה. אמרו: תהא ברוכה בכל מקום שהיא. ומאי דכתיב: ממקומו? דליכא דידע את מקומו. משל, לבת מלך שבאה מממקום רחוק ולא ידעו מאין באת עד שראו אותה שהיא אשת חיל. נאה והגונה בכל מעשיה. אמרו: זאת ודאי מצד האור נלקחה, כי כמעשה יאיר העולם. שאלו אותה: מאין את? אמרה ממקומי. אמרו אם כן גדולים אנשי מקומה ברוכה תהא ומבורכת ממקומה. ממקומו יפן ברחמיו לעמו גם אם נעלה הכבוד אל ביתו הרמתה משם יתמלא רחמים, לרחם על בניו הדבקים בו.

ובמדרשו של רבי שמעון בן יוחאי ע"ה: ואתה יי' אל תרחק אילותי לעזרתי חושה. דוד מלכא אמר דא בשעתא דהוה מתקן ומסדר תושבחתא דמלכא בגין לחברא שמשא בסיהרא. כיון דהוה מתקן ומסדר שבחין דיליה לאתחברא אמר: **אתה יי' אל תרחק.** ואתה רזא דחברותא חדא בלא פירודא. אל תרחק - כיון דאיהי סלקא לאתעטרא כבעלה וכולא בעלמא עילאה ומתמן בעי לסלקא לאין סוף לאתקשרא כלא לעילא לעילא, ובגין כך, אל תרחק, לאסתלקא מינן לשבקא לן. ובגין כך בגו סדורא דתושבחתא בעאן ישראל לאתכללא תמן ולאתדבקא בהדייהו מתתא דאלמלא יבעי לאסתלקא הכבוד, הא ישראל לתתא אחידן ביה. ותקפין ביה, דלא שבקי ליה לאתרחקא מנייהו. ועל דא צלותא בלחש כמאן דמליל ברזא עם מלכא. ובעוד דאיהו ברזא עימיה. לא אתרחקא מניה כלל. אילותי: מה איל וצבי בשעתא דאזלי ומרחקי מיד אהדרן לההוא אתר דשבקי, אף קב"ה אע"ג דאסתלק לעילא לעילא באין סוף - מיד אהדר לאתריה. מאי טעמא? בגין דישאל לתתא אתאחדן ביה ולא שבקן ליה לאתנשייא מניה ולא תרחקא מנייהו, ועל דא: אילותי לעזרתי חושה. הכוונה: סוד התייחדות הכלה עם דודה. ומשם מתקשרים למעלה באין סוף. ולפיכך, אל תרחק ממנו. לעזוב אותנו. והבנים נבלים עמה, בסוד התפלה. ואינם עוזבים אותה להתרחק מהם כלל. אילותי: מה איל וצבי כשרצים והולכים ומתרחקים מיד חוזרים למקומם. אף הקב"ה אפע"פ שמתעלה למעלה למעלה באין סוף מיד חזר למקומו. והטעם בשביל ישראל שהם דבקים בו ואינם מניחים אותו להתרחק מהם, לפיכך לעזרתי חושה.

ועתה הוא עת בקשת הרחמים. כי היא עת רצון ובעל הרחמים הופיע ורחובות הגהר משקה נטיעות הגן. ואנו מזכירים לפניו זכות הייחוד פעמים. לומר, כי בזכות

זה ירחם עלינו ולזה אנו אומרים ממקומו יפן ברחמיו לעמו המיוחדים שמו. ומה שנהגו לומר קדושה רבה, מפני שיש בה התחלת ק"ש וסופה שאנו אומרים בה: שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. ובסופה: להיות לכם לאלהים אני יי' אלהיכם. והטעם: לפי שגזרו שמד על ישראל שלא לקרוא קרית שמע, תקנו שיהיה שלית ציבור אומרו בהבלעה בעמידה בכל תפילת שחרית בין בחול בין בשבת. והעם עונין אחריו, כדי לצאת ידי חובת קרית שמע. וכשנתבטל השמד בטלו לומר כן בכל התפלות וקבעוה לאמרה בתפילת מוסף.

מפני שני דברים. הראשון: לפי שאין בתפלת מוסף קרית שמע. והשני: כדי שיתפרסם הנס לדורות. ולא כן דעתי. אלא הטעם ממעלת השבת וימים טובים על אודות הכתרים הנראים בשמים בימי המוספין, כמו שפירשתי למעלה. וגומר שליח צבור חזרת התפלה ואומר: קדיש תתקבל. ונוהגים לומר קודם הקדיש פסוק אשריך ישראל מי כמוך. וזה הפסוק מסוגל. שתחלתו אלף וסופו כ"ף. והסוד: אך טוב לישראל. והוא שם אהי"ה: שהוא - המקבל כל תפלות עמו ישראל. ואומרים: ברכו. ועלינו לשבת. ונפטרינן לכתייהם לשלום. ומצוה לכל בר ישראל, לאכול קודם חצי היום כדי לקיים מצות ענג שבת. כראמרינן בירושלמי. ר' אתא ורבי אבהו בשם ר' יוסי בר חנינא: אסור להתענות בשבת עד שש שעות. ואסמכוה אקרא דכתיב: וקראת לשבת ענג ענג כתיב - חסר וא"ו. לרמז: שצריך לאכול קודם שש שעות.

מנחה לשבת

תפלת המנחה אומר אשרי וסדר קדושה עד לעילא. ואומר ואני תפילתי לך יי' עת רצון אלהים ברוב חסדך ענני באמת ישעך. זה הפסוק - אומרים אותו ביום השבת בשעת המנחה עם היות שמדת הדין שולטת הוא עת רצון, כי אז הופיע מאור הרחמים על הכל וחתמת המלך שככה, והתפלה רצויה והשלום מצוי בכל. ולפיכך, אין אומרים אותו במנחה של ימי החול, שמדת הדין שולטת ואינו עת רצון. ושמעתי טעם למה אומרים אותו במנחה של שבת דווקא. לפי שתפלת מנחה נהגו להתפלל אותה אחר שאכלו ושתו. ואמרינן בפרק הדר עם הגביר: שתוי אל יתפלל ואם התפלל אין תפלתו תפלה. ולכן שואלים מלפניו שתפלה זו תהיה עת רצון. ותמצא בפסוק זה שנים עשר חיבה כנגד י"ב שבטי ה'. לומר: שתהא עת רצון לכל ישראל בכלל, בזכות י"ב אבותם. ויש בו מ"ו אותיות כנגד שם בן ארבע במילואו והשם עמו. כי הוא רחמים פשוטים ומבקשים ממנו עת רצון.

ובבב הודעתין כי רצון - היא העשירית. והסוד: ובעת רצון ענתיך. והכוונה, ואני - סוד: הכלה כנסת ישראל. תפילתי - סוד: תפילה למשה. לך - יהו"ה שהוא הרחמים. עת רצון - אמנם אלהים, שהוא דין. ברוב חסדך ענני: עשה למען חסדך

וענני באמת ישעך. כי הוא עת התחברות הכלה הנקראת עת שלום. שלום, ברצון העליון הנגלה בשעה ההיא. ולזה אמר ענני באמת ישעך שהוא תפארת ומלכות.

בגין כך זכאה חולקיה מאן דאשלים פרשתא דכל שבתא ושבתא כדקא יאות כמה שאפסיקו לעילא: תרי זמנין קרינן בס"ת בשבתא, ובמנחה, בשעתא דדינא תלייא לעידן ערב צריכין לאכללא שמאלא בימינא. דא אורייתא מתרין סטרין אתייהיבת דכתיב: **מימינו** **אש דת למו**, ימינא ושמאלא. בג"כ ספר תורה במנחה די בעשרה פסוקין או יתיר, אבל לא שלימו דפרשתא, דהא שלימו דפרשתא לא הוי אלא בימינא, וימינא תלייא עד שעתא דמנחה והא אוקמוה.

ומוציא ספר תורה וקורין בו עשרה פסוקים ויותר מפרשת השבת שתבא. שני פעמים קורין בספר תורה בשבת. בשחרית קורין כל הפרשה לפי שחסד אל כל היום כי הוא השלימות. ובשעת מנחה קורין עשרה פסוקים ויותר אבל לא ישרים כל הפרשה שאין שלימות הפרשה אלא בימין. ומדת החסד אינה אלא עד שעת המנחה ומאז שולטת מדת הדין. ולזה הטעם קורין בתורה במנחה כדי לכלול השמאל בימין כי משניהם יחד נתנה שני מימינו אש דת למו. וקורין בו שלשה כנגד חסד גבורה תפארת. וכשמחזירין ספר תורה למקומו נהגו לומר מזמור שיר ליום השבת ואומרים קדיש ומתפללין.

אתה אחד ושמן אחד וזה תשלום התפלות כי אז מתיחדים כל המאורות בסוד ארבע תפלות כי תפלת ערבית לכלה הכלולה שמתקדשת לחתן ולפיתך אנו אומרים וינוחו בה כמו שפירשתי. ותפלת שחרית סוד החתן וזהו: ישמח משה. שהחתן שמת במתנת חלקו שעולה להתחבר עמו והוא כולל זרועותיו. ותפלת מוסף סוד צדיקו של עולם כולל שני העמודים יכ"ן וכו"ע שהבית נכון עליו והרי השבעה מדרגות ממתיקים סוד יחד ועתה: הוא ושמך אחד.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה: תלת צלותין אנון בשבתא ורביעית צלותא דמוסף. צלותא דערבית אתה קדשת. ודא שכינתא תתאה, דאיהי מסטרא דשמאלא דתמן ליואי. דאתמר בהון: וקדשת את הלויים. צלותא דשחרית: ישמח משה במתנת חלקו. ודא נשמת כל חי דאיהי אמא עלאה עלה אתמר אם תשככון בין שפתים. אל תקרי אם אלא אם.

אתה אחד ושמן אחד. עם המלכות מודים שנתן לנו תפארת גדולה ועטרת ישועה ומנוחה וקדושה וזה הטעם לעמך נתת כלומר מדת החסד ומדת הגבורה ומדת המלכות כי התפארת גדולה ובכל מקום שמדת החסד ומדת הת"ת נרמו בלשון גדולה תדע שכולל הנצח ומדת היסוד. ועטרת ישועה: היא הגבורה וההוד. מנוחה וקדושה: היא המלכות. והטעם כי שם בהם המרכבה לשמו הקדוש. וזה טעם אברהם אבינו ע"ה על שמדתו חסד. יצחק ירנן, על שמדתו גבורה. יעקב ובניו ינוחו בו, על שמדתם

תפארת ומלכות. אהבה ונדבה: במדת החסד. מנוחת אמת ואמונה: במדת הת"ת והמלכות. מנוחת שלום השקט ובטח: מדת היסוד המכריע. מנוחה שלימה שאתה רוצה בה: במדת היום. יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם: זהו סוד נפש יתירה, שניתנה באדם בשבת. והוא מפני שכח יום השבת נמשך ממנה ומוסיף בה נפש ויתרון כח בתולדה, כמו שפי' למעלה. וזהו מכח השורה על האדם בשבת ידע ויכיר כי מנוחתו מאתו יתברך ועל מנוחתו ראוי להקדישו ולהעריצו ולרוממו ולייחדו הייחוד הגמור. ואח"כ מבקשים רחמים ואומרים אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתינו. ואומר שלשה אחרונות וחזור שליח צבור התפלה. ואחר התפלה יאמר **צדקתך צדק לעולם**. והטעם: כי הוא צדוק הדין על משה רבנו ע"ה בשבת המנחה. גם נהגו שלא לקבע מדרש באותה שעה כי חכם שמת בתי מדרשות בטלים ומנהג אבותינו תורה היא. כך כתב מר שר שלום משה רבינו באדר מת ויום ששי היה וכך כתוב במדרשו של המאור הקדוש רשב"י וזה לשונו. משה אסתלק מעלמא בההיא שעתא דצלותא דמנחה דשבת. כשעתא דעת רצון אשתכח ובההיא שעתא רעוה הוה לעילא וצערא לתתא. ועל דא ננעלו תרעין בשבת משעתא דמנחה ולעילא. מאן תרעין ננעלו תרעין דבי מדרשא. בגין לאדכרא למשה רעייא מהימנא דאורייתא אתבטלא בגיניה. בההוא זמנא ביה מדרשא דמשה אתבטיל כל שכן אחרנין. מאן חמי תרעין דבי מדרשא דמשה דננעלו דלא ננעלו אחרנין כולהו. אורייתא דמשה עציבא עליה, בההוא זמנא מאן לא עציב. בגין כך כל תרעי דבי מדרשי ננעלו ואצטריכו כלא לצדקא ליה לקב"ה באורח שבחא והיינו: צדקתך כהררי אל. תלתא אינון דאסתלקו מעלמא בהאי זמנא וכולהו כלילין במשה. חד משה נביאה מהימנא עלאה. וחד יוסף צדיקא. וחד דויד מלכא. בגין כך תלת צדוקי דינא הכא חד איהו ביוסף זכאה קדים לכל הני. ודא איהו צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה. דא יוסף דאיהו בלחודוי כהררי אל ככלהו טורין עלאין. וחד משה נביא מהימנא ודא איהו דכתיב: **וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות בגין דאיהו נטיל לכל סטרין ימינא ושמאלא**. וחד איהו דוד מלכא ודא איהו דכתיב: **צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת דא דוד מלכא**.

כדין אתכניש כולא בהאי זמנא תורה שבכתב ותורה שבעל פה ועל דא בהאי זמנא ננעלו תרעי דאורייתא וננעלו תרעיה דכל עלמא בהאי זמנא. בשעתא דמית יוסף צדיקא, יבשו מקורין ומכועין וכולהו שבטין נפלו בגלותא פתחו עלאי ואמרו: **צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה**. בשעתא דמית משה אתחשך שמשא בטיהרא ואנעלת תורה שבכתב נהוראה דאספקלרייא דנהרא. בשעתא דמית דוד מלכא כנישת סיהרא נהוראה. ואורייתא דבעל פה כנישת נהוראה. מההוא זמנא אתגניזו נהורין דאורייתא ואסגיאו מחלוקת על משנה, וחכימיא במחלוקת וכולהו תקיפי לבא בערבוביא ועל דא חדוה דאורייתא לא איהו כההוא זימנא בכל דרין דעלמא. ביאורו: כי במנחה בשבת נסתלק משה עבר יי' והוצרכו ישראל לצדק דין יוצרם דרך שבח ואומרים צדקתך כהררי אל. וטעם שאומרים מיני

צדוק הדין לפי שנסתלקו שלשה מן העולם באותה שעה וכולם נבלים במשה ע"ה והם: משה, ויוסף, ודוד, צדוק ראשון ליוסף הצדיק לפי שקדם להם והוא: צדקתך כהררי אל: זה יוסף הצדיק, שהוא שקול כהרים עליונים ואין הרים אלא אבות. משפטיך תהום רבה: שהם המים שאין להם סוף. וצדקתך אלהים עד מרום: על משה רבינו ע"ה. אשר עשית גדולות: שהוא כולל הגדולות והנוראות ימין ושמאל. צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: על דוד המלך ע"ה, שהוא סוד צדק תחתון.

ובאותה שעה נסתלקו תורה שבכתב ותורה שבעל פה ולפיכך באותה שעה בתי מדרשות במלים. בשעה שמת יוסף יבשו המקורות והמעיינים וכל השבטים נפלו בגלות פתחו עליו ואמרו: צדקתך כהררי אל. בשעה שמת משה חשך השמש ותורה שבכתב אספה אורה סוד אספקלריית המאירה. וכשמת דוד תורה שבכתב שבה מאיתנה וירח לא יגיה אורו ולסוד זה תקנו לומר שלשה מיני צדוק הדין במנחה של שבת. ובעלי הדרש אומרים אסמכתא לזה ממה שאמר יי' אל יהושע בתחלת נבואתו: מ"שה ע"ברי מ"ח תמצא אותיות שניות כאותיות שבת כלומר: משה מת בשבת.

ויום שאומרים בו הלל אין אומרים במנחה צדקתך, לפי שההלל מורה על השמחה. וצדקתך הוא לשון צער שהוא כמו צדוק הדין. ואומר שליח צבור קדיש תתקבל. ואומר מזמור קי"א ומזמור קי"ב שהם: הללויה אודה יי' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. ושאחרי זה: הללויה אשרי איש ירא את יי' במצותיו חפץ מאד ושניהם כאלפא ביתא.

וכבר ידעת, כי כל מזמור או שבת שאמר דוד הע"ה באלפא ביתא יש בו סודות נפלאים. ותמצא בכל אחד עשרה פסוקים כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. וחתם מזמור הראשון רמז לצדיקים שבשבילם מתקיים העולם שנברא בעשרה מאמרות. והמזמור השני חתם רמז לרשעים שגורמין אבוד העולם שנברא בעשרה מאמרות. והכל ענין אחד וסוד אחד כי כן תמצא ראשו של מזמור ה' וסופו דלת וכן בשני, שהם שני פעמים ט' שהם ח"י להמזו אל חי העולמים שעתידי ליתן שכר לצדיקים ולהפריע מן הרשעים. ואחר כך אומר קדיש יהא שלמא רבא והולכין. מי שטעה והתחיל להתפלל תפלת של חול בשבת ונוכר, גומר אותה ברכה שנוכר בה וחוזר לשל שבת. ודווקא בערבית שחרית ומנחה אבל במוסף פוסק ואפילו באמצע ברכה וחוזר לשל שבת. לפי שבתפלת ערבית שחרית ומנחה ראוי לומר שמונה עשרה כשאר הימים, אלא משום כבוד השבת לא רצו חז"ל להטריחו כדי שלא יצטער שאם היה לו חולה אומר בברכת חולים. ואם היה צריך לפרנסה אומר בברכת השנים ולפיכך אין מתפללין כי אם שבע ברכות דקיימא לן אסור לו לאדם לתבוע צרכיו בשבת. אבל מוסף אינו ראוי לשמונה עשרה ברכות שאין לך מוסף שיש בו שמונה עשרה ברכות. ועל כן אם התחיל בשל חול פוסק, ואפילו באמצע הברכה. והראב"ד כתב דלא שנא דאפילו תפלת מוספים ראוייה היא לשמונה עשרה ברכות, הילכך אם התחיל גומר אותה ברכה.

סוד של סעודות

סוד ענין של סעודות אמרו בשבת בפרק כל כתבי הקדש חייב אדם לקיים שלש סעודות בשבת ודריש לה מקרא דכתיב: **כי שבת היום ליי' היום לא תמצאוהו בשדה**. ובשכר מצוה זו אמרו כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות. מחבלו של משיח דכתיב: **לפני בא יום יי'**. מלחמת גוג ומגוג: והיה ביום בא גוג דינה של גיהנם: הנה יום בא בוער בתנור.

ועוד אמר ר' יוסי: יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת. וכתב רבינו תם: שהנשים חייבות בשלש סעודות שאף הן היו באותו נס של מן, דלחם משנה לקטו כולם בערב שבת. וכן חייבות לבצוע על שני ככרות, ועוד דבעשה דרבנן שוות בכל עד כאן. וכתב הר"ם במז"ל שצריך לקבוע כל אחת משלש סעודות הללו על היין. וצריך להיות זמניהם חלוקים האחד בליל שבת. והשנית בשחרית. והשלישי במנחה. ושבת שחל להיות בו ארבעה עשר בניסן אוכל בסעודה שלישית מצה עשירה הגילושת בשמן ודבש. ומה שאמרז"ל: כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו. דווקא כלחם עוני. אבל מצה עשירה מותר שעדיין לא חל עליו חיוב לחם עוני עד הערב. וכן היה נוהג רבינו תם. גם כתב שיכול להשלים סעודה שלישית במיני תרגימה [הגה"ה]. פירוש מאכל העשוי מחמשת מיני דגן. ור"י חולק עליו. דכיון דילפינן שלש סעודות מפסוק דכתיב ביה שלש פעמים היום הכתובים גבי מן, צריך לעשותה בפת וכן כתב הר"ם במז"ל.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה רבי יצחק אמר: כתיב **ויברך אלהים את יום השביעי** וכתב: **במן: ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו כיון דלא משתכחי ביה מזוני** מה ברכתא אשתכח ביה. אלא הכי תאנא כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. ותאנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה? משום דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומין עלאין וכל חד וחד יהיב מזוניה לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכן ביומא שביעאה. ובגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתוריה בליליה דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שיתא יומין, דהא בההיא זמנא אודמן ברכה לאתברכא כל שחא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא ריקניא. כך בעי בר נש לסדרא פתוריה בליליא דשבתא בנהמא ובמזוני. רבי יצחק אמר: אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר: בעי בר נש לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא. בגין דישתכח שבעא וענוגא בהאי יומא בעלמא. רבי אבא אמר: לאזדווגא באינון יומין דלעילא דמתברכאן בהאי יומא והאי יומא מלייא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכולא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמני מכד עייל שבתא בגין דיתברכון כולהו כחדא. ועל דא בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא תלייא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובזעיר אפיין

ובחקלא דתפוחין. ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו, ומאן דגרע סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא בר נש סגי. בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכד עייל שבתא, ולא ישתכח פתוריה ריקנייא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומי דשבתא. ובהאי מלא אחזי ותלי מהימנותא לעילא. רבי שמעון אמר: האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכרזא עליה: **אז תתענג על יי**. דא סעודתא חדא לקביל עתיקא קדישא דכל קדישין. **והרכבתיך על במתי ארץ**: דא סעודתא תניינא לקביל חקלא דתפוחין קדישין. **והאכלתיך נחלת יעקב אביך**: דא הוא שלימו דאשתלים בזעיר אפין. לקבליה בעי לאשלמא סעודתיה ובעי לאתענגא בכולהו סעודתי ולמחדי בכל חד משום דאיהו מהימנותא שלימתא. ועל כך שבתא אתיקר מכל שאר זמנין וחגיגן משום דכולא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכולהו זמני וחגי.

אמר ר' חייא: בגין כך משום דאשתכח כולא ביה אידכר תלת זמנין דכתיב: ויכל אלהים ביום השביעי. וישבות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי. רבי אבא כד הוה יתיב בסעודתא הוה חדי בכל חד וחד ואמר דא היא סעודתא קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכולא. בסעודה אחרא הוה אמר דא היא סעודתא דקב"ה וכן בכולהו סעודתיה והוה חדי בכל חד וחד. כד הוה אשלים סעודתיה אמר אשלימו סעודתי דמהימנותא.

רבי שמעון הוה אמר הכי: אתקינו סעודתיה דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא. כד הוה יתיב הוה מכרזי עליה: **אז תתענג על יי** **והרכבתיך על במתי ארץ** **והאכלתיך נחלת יעקב אביך**. אמר ר' אלעזר לאבוי: אלין סעודתי היך מתתקנן? אמר ליה: ליליא דשבתא כתיב: **והרכבתיך על במתי ארץ**. ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכולהו חקל תפוחין ומתברכא פתוריה דבר נש ונשמתיא אתוספא והדא ליליא חדוה דמטרוניתא הוי. ובעי בר נש למחדי בחדוותא ולמיכל סעודתא דמטרוניתא ביומא דשבתא.

בסעודתא תניינא כתיב: **אז תתענג על יי**. על יי ודאי בההיא שעתא אתגלייא עתיקא קדישא וכולהו עלמין בחדוותא ושלימו וחדוותא דעתיקא עבדינן וסעודתא דיליה הוא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב: **והאכלתיך נחלת יעקב אביך**. דא היא סעודתא דזעיר אפין דהוי בשלימותא וכולהו יומין מההוא שלימו מתברכאן. ובעי בר נש למחדי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתי דאינון סעודתי מהימנותא שלימתא דזרעא קדישא דישראל די מהימנותא עלאה דא דלהון ולא דעובדי ע"ז ובגין כך אמר ביני ובין בני ישראל.

תא חזי בסעודתי אלין אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא דאינון מהיכלא דמלכא דאינון בני מהימנותא. ומאן דפגים חד סעודתא אחזי פגימותא לעילא ואחזי גרמיה דלא מבני מלכא עלאה הוא דלאו מבני היכלא דמלכא הוא דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא ויהבין עליה חומרא דתלת מלין דינא דגיהנם. כוונת המדרש הזה להודיענו מעלת שלש

סעודות וכמה חביב לפני הקב"ה כל הזדיר לקיים אותם ולשמוח בהם. זהו שאמר ר' יצחק כתוב: **ויברך אלהים את יום השביעי**. וכתוב במן: **ששת ימים** וגומר. כיון שאין מזונות נמצאים ביום השביעי מה ברכה נמצא בו? אלא הכי תאנא. כל הברכות ביום השביעי. ותאנא, למה אין המן יורד ביום השביעי? מפני שממנו מקבלים כל ששה ימים עליונים וכל אחד ואחד זון את העולם ביומו מאותה ברכה שמתברכין ביום השביעי. ולפיכך כל מי שהוא מכלל אמונת ישראל צריך לסדר שולחנו בליל שבת בשביל שיתברך שולחנו בכל הששה ימים כי בזמן ההוא הברכה מצויה לברך כל ימי השבוע, והברכה אינה שורה על שולחן ריקן. ולכך צריך לסדר שולחן בליל שבת וביום ובלחם ובמזון. ר' יהודה אמר: צריך להתענג ביום שבת, ולאכול שלש סעודות. כדי שימצא שובע וענג ביום השבת בעולם.

ר' אבא אמר: הטל העליון יורד מראשו של הקב"ה והאור הגדול לשדה של תפוחים שלש פעמים מכיון שנכנס שבת וקדש היום כדי שיתברכו כולם כאחד. והם סוד סעודת המלך ועל כן צונו ר"ל לסעוד שלש סעודות בשבת בדגמא עליונה. ולכן צריך להתענג ולשמוח בהם. וכל הנורע מסעודות אלו עונשו גדול שנראה כאלו מראה חסרון למעלה.

ודעת המאור הקדוש ע"ה כי סדר אלו הסעודות הם בדרך הזה: סעודת הלילה כתיב: **והרכבתוך ע"ל במתי ארין**. והוא סוד הכלה שמתברכת בזו הלילה עם שדה של תפוחים והשלחן מתברך ונפש יתירה נתוספה באדם ואז הוא עת שמחת הכלה על כן סעודת הלילה כנגדה. בסעודה שנית והיא סעודת הבקר כתוב: **אז תתענג ע"ל יי'**. סוד עתיק יומין המתגלה באותה שעה, וכל העולמים בשמחה זו היא סעודתו של עתיק יומין וראי וראוי לשמות בה. ובסעודה שלישית בערב אחר שהתפלל מנחה כתיב: **והאפליתיך נחלת יעקב אביך**. סוד סעודת תפארת ישראל ולפי שהוא שלמות הכל משלימים בו וכל המזלזל בהם מעיד על עצמו שאינו מזרע קדושת ישראל ואינו זוכה לראות פני פלטרין ועונשו מפורש.

ומצינו למאור הקדוש ע"ה: שאמר בשעת פטירתו בסדר הסעודות לשון זה אסדהנא עלי לכל אלין דהא דהא מן יומאי לא בטילנא אלין תלת סעודתי ובגיניהון לא איצטריכנא לתעניתא בשבתא ולא ביומי אחרי עד כאן. נראה מדברי המאור הקדוש שסעודת הבקר למלך סוד קו האמצעי. וסעודת המנחה לעתיק יומין. וזהו הסדר הנכון. מפני שבשעת המנחה האור העליון סוד עתיק יומין. ומכאן ראייה שצריך לעשות סעודה שלישית במנחה. ולא כאותם שעושים השלישית בשחרית. שמברכין ברכת מזון ואחר כך פורשים מפה וחוזרין ועושין השלישית. ואין כאן שום הכר אלא כסעודת שבת שנעשית לחצאין. והדין הוא שזמנה במנחה כי היא כנגד עתיק יומין והוא מתגלה באותה שעה.

ועוד יש להביא ראייה מדתנן בפרק כל כתיב: נפלה דליקה בליל שבת מצילין מזון כדי שלש סעודות. נפלה בשחרית מצילין כדי שתי סעודות. במנחה מצילין לסעודה אחת. ועוד ראייה מדתנן פרקא קמא דפסחים: ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבעירין

הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות. דווקא מזון שתי סעודות צריך לשייר, דחמץ אסור משש שעות ולמעלה. ואלמא, דזמן סעודה שלישית אינו אלא במנחה, ועושין שלש סעודות במצה עשירה. וכן היה נוהג רבינו תם כמו שכתבתי למעלה.

ומצאתי כתוב במדרשו של המאור הקדוש רשב"י ע"ה כי הוא היה רגיל לסדר השלחן ב"ד שחל להיות בשבת. והיה עוסק במעשה מרכבה במקום סעודה שלישית. והיה אומר דא היא סעודתא דמלכא והוא סוד נעלם. וסימן לאלו שלשה סעודות וקראת לשבת. ע"ג' - ע'דן נ'הר ג'ן. סעודת הלילה שהיא כנגד הכלה כמו שכתבנו למעלה שנקראת גן נעול אחותי כלה, וסעודת הבקר כנגד הנהר היוצא מעדן, סוד תפארת ישראל והוא שבת היום ליי'. וסעודת המנחה כנגד העדן העליון.

ערבית למוצאי שבת

תפלת ערבית של מוצאי שבת מה שמוסיפין מחול על הקדש במוצאי שבת. דאמר ר' יוסי: יהא חלקי עם מוציאי שבת בצפורי שהיתה יושבת בראש ההר והיה נראה להם היום גדול עד צאת הכוכבים. ולכך היו מאחרין במוצאי שבת. ועל דרך הסוד להראות שאין אנו רוצים בציאת האושפיז הקדוש מבינינו ופרידתו קשה מאד עלינו ולפיכך מעכבים אותו מרוב החבה והאהבה ומלואים אותו בשירות ותושבחות. והבי אתמר במדרש: משל לכלה ולמלכה שמלואים אותה בשירות ובתושבחות. וכבר רמזנו למעלה סוד השבת הנקרא מלכה וכלה.

ובספר הזוהר כד נפק שבתא צריכין ישראל לאכללא דלתתא לאתעכבא. דהא יומא רבא עלאה איהו ואצטריך לאתעכבא עליה דבהאי יומא אושפיזא רבא ויקירא קא שרייא עליה. בגין כך בעי לאתעכבא לאתחזאה דלא דחקין באושפיזא קדישא. כדין פתחי ישראל ואמרי: והוא רחום יכפר עון דחקונא שפירא איהו בהאי ליליא כיון דדינא אתהדר לאתריה מה דלא אתחזי כד עייל שבתא דדינא אסתלק ולא אשתכח. כשעתא דפתחי ישראל ויהי נעם וקדושתא דסדרא כל אנון חייבין דגיהנם פתחין ואמרי זכאין אתון ישראל עמא קדישא. זכאין אתון צדיקיא דנטרי פקודי אורייתא ווי לון דלא זכו למיטר אורייתא. כדין דומה קדים וכרוזא אתער ואמר ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים. וכל אנון חבילי טהירין טרדין לו בגיהנם ולית מאן דמרחם עליהון. זכאין אנון כל נטורי שבתא בהאי עלמא וקא מענגי להווא ענג בשרייא מלעילא כדקאמרן. ומתפללין תפלת ערבית כבשאר ימי החול וקרית שמע בברכותיה ואומר שליח צבור קדיש עד לעילא. ומתפללין שלש ראשונות. ואומר במקום אתה חונן אתה חוננתנו. אתה אמרת להבדיל בין קדש לחול. ובין אור לחשך. ובין ישראל. דאלו שלש הבדלות שייכי למוצאי שבת. כדתנן בפרק ערבי פסחים: הפוחת לא יפחות משלש, והמוסיף לא יוסיף על שבע. והבדלה זו היא חיוב. לפי שכח השלום הוא נפרד שהוא היסוד מן המלכות ונשארו כחות המלכות נוהגים כמנהגם. וכחות צבא השמים פועלים

כמשפטם. ואי אפשר שלא נשאר רושם באויר מכחות המזיקים הלכך אנו מבדילים ואומרים אתה חוננתנו יי' אלהינו מדע והשכל בתורתך. ואומר: ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, שאין מעלתם כמעלת יום הקדוש. כשם שהבדלתנו יי' אלהינו ממשפחות האדמה שלכל אחד מהם מנית עליהם שר ומנהיג ואנחנו ביי' אלהינו דבקים בקבלת כחות הקדש, בנתינתך אלינו מדת התפארת וגדולה, ומדת עטרת ישועה בקדושת יום השביעי השבת הקדוש הזה. להיות בינינו ובינך לאות ולמופת, כי אתה אלהינו ואנחנו עמך וצאן מרעיתך. לכן צריך שתבדילנו מאדם רע ומשטן רע, שהוא כח מכחות החול ומפגע רע. גם הוא מכחות המזיקין. ומכל שעות רעות המתרגשות לבוא בעולם שהם ממערכות השמימיים שמצבם במבט רע. וחננו מאתך דעה ובינה והשכל לדעת איך להמלט מהם וחותם באי' חונן הדעת ומסיים התפלה.

והטעם שתקנו הבדלה בחונן הדעת מבואר: לפי שאין אדם יכול להבחין בין קדש לחול ואור לחשך, ולדעת הבדל שיש בינו לבין עובד ע"ז, אלא אחר חכמה גדולה ויגיעה רבה. ועוד טעם אחר כי כשם שאין אדם רשאי לעשות מלאכה במוצאי שבת קודם שיבדיל, כך אין לו לתבוע צרכיו קודם שיבדיל. ולפיכך קבעו ברכת אתה חוננתנו שהיא ראש לכל הצרכים והכי איתא בירושלמי. ואומר קדיש עד לעילא. ואומר ויהי **נועם** יי' אלהינו עלינו מעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו והוא פסוק בסוף מזמור תפלה למשה.

ונהגו לאומרו בנחת ובנעימת קול כדי להאריך מנוחה לרשעים שבגיהנם מלהחזירם לדינם, עד השלמת הסדר. כמו שפירש' למעלה מספר הזוהר: שהדין מסתלק בערב שבת ואפילו מהפושעים שבגיהנם. לפי שקדושת השבת מגינה על כל העולם על החיים ועל המתים. כמו שמצינו בתנחומא ויכוח טורפוסרופוס ורבי עקיבא. שאמר לו: מה היום מימים? אמר ליה מה גבר בגוברין? וכו', עד שאמר לו: צא ובדוק באביך אם אינך מאמין. אזל בחד בשבא אקימיה וכן בכל יום מימי השבוע בשבתא לא קם. בחד בשבא אקימיה אמר ליה: מן דמיתת אתעבידת יהודאי דאת נטר שבתא? אמר ליה: בני, כל מי שאינו משמר את השבת אצלכם כתקנה, בא לכאן ומשמרה בעל כרחו. אמר ליה: ומה מלאכה יש אצלכם בימות החול? אמר ליה: כל ימות השבוע אנו נדונים ובשבת אנו נוחין. ובמוצאי שבת עד שהסדרים שולמין. מלאך ששמו דומה שהוא ממונה על הנשמות בא ונוטל נשמתן של אותם אנשים ומקלען לארץ. הה"ד: **ארץ עיפתה כמו אפץ צלמות ולא סדרים**. מהו צלמות? צאו למות שכבר שלמו הסדרים.

ובספר הזוהר מאן דאוקיר שרגא במפקא דשבתא עד לא מטו ישראל לקדושה דסדרא, דגרים לגורא דגיהנם לאדלקא בהאי נורא עד לא מטא זמנייהו. דחד דוכתא אית בגיהנם לאינון דקא מחללי שבתות ואינון דעושין בגיהנם לייטין ליה לההוא דאוקיר שרגא עד דלא מטא זמניה. ואמרי ליה: הנה יי' מטלמלך מטלמלך גבר ועמך

עטה. צנוף יצנפך כדוה אל ארץ רחבת ידיים. בגין דלאו יאות הוא לאדלקא נורא כדי נפיק שבתא עד דמבדילי ישראל בצלותא. ומבדילי על כסא בגין דעד ההוא זמנא שבת הוא וקדושה דשבת שליט עלנא.

סוד ההבדלה

ובשעתא דמבדילין על כסא. כל אינון חיילין וכל אינון משרייאן דאתמנן על יומי דחול. וכל חד וחד יתוב לאתריה ופולחניה דאתמני עליה. בגין דכד עאל שבתא ואתקדש יומא. קדש אתער ושלטי בעלמא וחול אתנער משולטנותא עד שעתא דנפיק שבתא לא תייבין ואע"ג דנפק שבתא לא תייבין לאתרייהו, עד זמנא דאמרי ישראל: ברוך אתה יי' המבדיל בין קדש לחול. כדין קדש אסתלק ומשרייאן דאתמניאו על יומי דחול מתערין ותייבין לאתרייהו כל חד וחד על מטריה דאתפקד עליה. ועם כל דא לא שלטין עד דיהון נהורין מרזא דשרגא וכולהו אקרון מאורי האש. בגין דמנהרא דנורא דנגדא ומיסודא דנורא אתייאן כולהו ושלטין על עלמא תתאה. ועל דא כד בר נש אדליק שרגא עד לא שלימו ישראל קדושא דסדרא. אבל אי איהו ממתין עד דשלימו קדושא דסדרא אנון חייבי דגיהנם מצדיקין עלייהו דינא דקב"ה, ואינון מקיימי על ההוא בר נש כל ברכין דקא אמרי צבורא: ויתן לך האלהים מטל השמים. ולכן אומרים זה המזמור עם פסוק ויהי נועם שיש בו מאה וארבעה ועשרים חיבות, וכשתכפלם יהיו רמ"ח. ומן הדין היה לכפלו שני פעמים אלא מפני טורח הציבור תקנו לכפול פסוק ראשון ואחרון ויחשב כאלו כפלו כלו. והנהדר בו לאומרו במוצאי שבת שהוא תחלת השבוע מובטח לו כל השבוע שרמ"ח איבריו יהיו נשמרים מכל נזק. גם בכל המזמור לא תמצא אות זיין. ואמרו במדרש שכל האומרו אינו צריך לכלי זיין. והנכון הוא לרמוז ששבעה פעמים בשנה אין אומרים אותו ואלו הן: בשבוע של פסח שני שבתות. ובשבועות שבת אחת. וראש השנה שבת אחת. ויום הכפורים שבת אחת. ובשבוע של חג הסוכות שנים הרי שבעה שבתות שאין אומרים אותו כנגד אות זיין שאין בו. ואומרים סדר קדושה ומתחיל מפסוק ואתה קדוש לעורר הרחמים. וכשמשלימין ישראל סדריהם פושעים שבגיהנם אומרים אשריכם ישראל אשרי הצדיקים שומרי התורה. או להם שלא זכו לשמור התורה. אז דומה מכריז ואומר: ישונו רשעים לשאולה. ולפיכך מאריכים בויהי נועם, כדי לאחרם מלשוב לעונשם כמו שכתבנו למעלה.

ואיין להדליק אש עד שישלימו ישראל סדריהם. לפי שגורם לאש של גיהנם שידליק קודם זמנו, והעונשים מקללים אותו ואומרים: הנה יי' מטלפףך. וכבר כתבתי זה למעלה מלשון הוהור. ואם ממתין שישלימו הסדרים מצדיקים עליהם את הדין ומברכים אותו בכל הברכות הנזכר. ומבדיל על היין ולא על דבר אחר לפי שנסתלקה נפש הנוספת בו בשבת. ונחלש ונעצב בכניסתו לימי הטורח והעינוי, ולכן מבדיל על היין להמשיך עליו כח מהגבורה ולעורר השמחה.

ואומר: אליהו הנביא, אליהו הנביא, אליהו הנביא, לרמוז למדתו שהיא מדת היסוד. והוא בעל השלום שני: הנני נותן לך את בריתי שלום. ומדתו של משיח בן דוד:

היא המלכות ושתייה היו מחוברין עלינו בשבת. ועתה במוצאי שבת נפרדו לכן אנו זוכרים לאליהו הנביא ומדתו, ומשיח בן דוד ומדתו, שאנו מיחלים לבא אצלינו מחוברים יחד לגאלינו. שיקרא השם מלא עלינו כימי צאתינו ממצרים. ולכן אנו אומרים אליהו הנביא שיבא מהר אלינו עם משיח בן דוד והוא תוחלתנו.

ומברך על הבשמים למצוא נחת רוח לפי שנסתלקה נפש יתירה ממנו כדאיתא במסכת יום טוב: נשמה יתירה נתן הקב"ה לאדם בערב שבת ובמוצאי שבת נוטלה ממנו. והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב: **שבת וינפש.** כיון ששבת ויי אבדה נפש. והכי אתמר במסכת תעניות פרק בשלשה פרקים בשנה. והקשו במדרשו של רשב"י ע"ה ווי לגוף היה לו לומר, שממנו אבדה הנפש. והשיבו שנפש האדם מושכת אליה הרוח ההוא בערב שבת והיא נעשית דירה לרוח ההוא ודר בה כל יום השבת. והנפש במעלה ורבויה גדול ממה שהיתה. ועל זה שנינו כל נפשותיהם של ישראל מתעטרות בשבת. ועטרה זו היא הרוח הדר ביניהם. כיון שיצא השבת, ווי לנפש שאבדה אותה עטרה. ובריה הטוב שמריח - נפשו של אדם מוצאה נחת רוח. והגאונים כתבו שמצוה מן המובחר לברך על ההרס. ואמרו אסמכתא מן הפסוק: **תחת הפרפד יעלה הדם** וסמך ליה: **שומר שבת מחייו.**

ומי שאין לו עצי בשמים ולא עשבי בשמים יכול לברך בריח הפירות כשיהיה ריחם מבושם ונודף. ויברך: בא"י הנותן ריח טוב בפירות. וכשבא יום טוב במוצאי שבת אינו צריך לבשמים שעונג יום טוב עולה כבשמים. ומברך על האש בורא מאורי האש.

ויש לך לדעת, כי האש אשר בצד הצפון נגנו ונטמן בערב שבת ואין לעוררו בשבת כלל. ולפיכך כתיב: **לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת.** וכשישראל מברכין במוצאי שבת בורא מאורי האש יוצא לעמוד על משמרתו כבתחלה. וארבע מחנות מאירים מהגר ההוא, ונקראים: מאורי אש. ולזה אנו אומרים: מאורי האש, ולא מאור האש. יען, כי האש העליונה הנקראת אש, ממים מאוריה. ולהבותיה שונים, והם משפיעים לכל הגרמים העליונים. ובהמשך הענינים האש הזאת נתלית מן המאורים המשתרעים היוצאים ממנה ולא יספרו ולא ימנו מרוב האשים. ואנו כופין ארבע מאצבעות של יד ימין נגד הגר. והם רמז למחנות שזכרנו סוד המרכבות התחתונות, שמאירים מהגר סוד הכלה כנסת ישראל השולטת עליהם וממנה אורם וקיומם.

ואין להשתכל כי אם באחורי הכף באצבעות, שהם רמז למאורות התחתונים. והסוד: **וראית את אחרי.** והפנימי, רמז למאורות העליונים. והסוד: **ופני לא יראו.** ואין להשתכל. ועל כן, אין כופין פנימיות האצבעות לפני הגר, לפי שהם פנימיים ואינם מאירים מנר של מטה אבל הם מאירים מהמאור העליון למעלה. אבל האחורים מאירים מנר התחתון. לפיכך כופין אחורי האצבעות נגדה לרמוז שממנו הם מאירים.

ושלש בריאות אלו שאנו מזכירין במוצאי שבת בורא פרי הגפן. בורא עצי בשמים. בורא מאורי האש. כנגד שלש בריאות שבפסוק: **ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם**. ואומר: ברוך אתה יי' אמ"ה המבדיל בין קדש לחול. ותקנו בכאן ד' הברלות כנגד ארבע קליפות שסביב האצילות והם: רוח סערה. ענן גדול. ואש מתלקחת. ונוגה לו סביב. כמו שזכרנו למעלה. ואלה הם סוד עשרה כתרים התחתונים הנקראים קליפות. והם מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים, כשהעונות גורמים. וזהו שכתוב: **כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם**.

ושכינה מתלבשת בהם בימות החול לקיים ומלכותו בכל משלה. ולקיים מלך אלהים על גוים. והסוד: **בכל צרתם לו צר**. וכתוב: **עמו אנכי בצרה**. והוא בשביל לשמור את בניו. והם במשל, כגרון ביד החוצב. והם דוגמא: דבגדי חול. וכשבחות ובימים טובים הקב"ה מתלבש בפאת הטוב שבעץ הדעת והם סוד בגדי קדש. ובמוצאי שבת מתפשט מהם ומתלבש בקליפות הנזק שהם מפאת הרע שבעץ הדעת להנהיג העולם. ולפי שהמלבושים של שבת הם בדרך בריאה ויכולים להתערב בהם אלה הקליפות, תקנו לנו להבדיל במוצאי שבת. וזה סוד כלאים ושעטנו. והמערבם עליו כתיב: **כי את מקדש יי' טמא**. אבל המאורות העליונים שהם בדרך אצילות אין שום טומאה נוגעת שם ולא מתערבת עמהם.

תאנא שבעה היכלין הם שמטמאים את האדם כשהולך בדרך רע. והתורה הזהירה לישראל שהם קדושים ואמרה: **אל תטמאו בכל אלה**. ואמר: **כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו**. ורבים כאלה. והן כוללין עשר. כמנין העשר של טהרה. ומפני שאנו מונין בהיכלות של טהרה שבעה. כך גם הם שבעה, אבל עשרה הן. ואלו השבעה של טומאה הם חכמת הגוים ואמונתם, מפני שהם באו מצד הטומאה וזה ידוע ליודעים ולמבני מדע. ואלה הם שמותם חמ"ור, כ"לב, שפ"חה, שב"י, את"ן, פע"ור, אל"הים. אמנם יש להם שמות אחרים שהם תולדות ויש מלאכים ממונים עליהם כגון: סמ"אל וסיעתו. והגוים משתמשים בהם ומהם נתהוו החרשים והמכשפים. ומהם ידעו מה שהם עושים כגון: בלעם הרשע, שהיה משתמש באת"ן ובחמ"ור. שני: **ויחבש את את"ונו**. לחקן הקסמים והחרשים ולחקן השעה הידועה לו בלילה שכן הוא דרכם להשתמש. כי בלילה הם מושלים. והסוד במסכת ברכות.

אמר ר' אליעזר: שלש משמרות הוי הלילה. משמרה ראשונה. חמ"ור נוער. שנייה כ"לבים צועקים. ופרעה היה עובד למזל כלב. וכשבא משה לגאול את ישראל כדבר השם, היה עושה פרעה את פעולתו וכשופיו והיה מחזק את לבו. וכשומר מי יי' אשר **אשמע בקולו** ולא היה מאמין במרעה. מה עשה משה? כשבא פעם אחרת, השביע למזל כ"לב שלא יענה אותו. כששב פרעה לעשות פעולתו כאשר היה נהוג, אין עונה

ואין קשב. אמר לו כבר השבעתי אותו שלא יענה אותך להודיעך כי יש אלוה בשמים ובארץ וכל אשר חפץ עשה. והסוד: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלל לשונו. אמר רבי יצחק: המצרים היו עובדים למזל שפחה זש"ה ומת כל בכור בארץ מצרים וכו' עד בכור השפ"ח רוצה לומר כוחם דהיינו שפ"ח. והסוד ושפ"ח כי תירש גבירתה. ואנשי כנען היו עובדים למזל הנקרא ש"בי, והוא מזלם. והוא שכתוב: ויהי בחצי הלילה וי"י הכה כל בכור בארץ מצרים וכו' עד בכור הש"בי. ותורתנו הקדושה מכרזת ומזהירה לישראל ואומרת להם: כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען. והיינו דאמר ר' יצחק אמ' ר' יהודה: באלה הכתרים של מצרים יש ימין ויש שמאל. מצד הימין חמ"ור. ומצד שמאל את"ן.

ותאנא עשרה הם לימין ועשרה הם לשמאל. וזהו דאמר רבי יוסי: יוסף, כשפירש מאביו יודע היה בסוד חכמת היכלות קדושה של מעלה. כיון שבא למצרים למד מאותה חכמה שלהם באותן כתרים של מטה, איך מיתדין אלו לימין ואלו לשמאל. עשרה של ימין ועשרה של שמאל חמור"ים ואתונות. וזהו מה שרמזו לאביו ממה שלמד במצרים בשעה ששלח לו המנחה שני: ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים ועשר אתונות. ואמר ר' יוסי: הכתרים של ימין כולם כלולים באחד דאקרי חמ"ור. והסוד: לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. צוה הקב"ה, שלא תחבר יחד חמ"ור שהוא מצד הטומאה עם שו"ר. וזהו טעם הכלאים, שאסור לערבב הכחות.

וזהו החמ"ור שעתיד מלך המשיח לשלוט ולרכוב עליו. והסוד: עני ורוכב על חמור. כלומר: שישפיל מזלם עד עפר, ויעלה שלנו לשמים. וזהו מה שאמרז"ל: בא לטהר מסייעין אותו. בא לטמא פותחין לו. כלומר: אם ילך האדם בדרך הישרה ויעשה מעשיו כדת וכהלכה, וישתדל לידע ולהבין תורת השי"ת, מסייעין אותו מן השמים כל המלאכים הממונים על היכלות הקדושה. ואם חס ושלום יטה מני הדרך ויתרחק מן הטוב, מלאכים הממונים על היכלות של טומאה מזומנים עמו לכל דבר. והם כמו פתחים לו ליכנס על שם, שהם ראשונים אליו, שהם מלמטה למעלה לעלות אל מקום הקדושה. והם כמו פתחים לקדושות. ואם אדם מטמא עצמו מלמטה בהיכלות של טומאה מטמאים אותו מלמעלה בהם עצמם, וכמה רוחין ושדין פורחים באויר לשמוע דברי בני אדם אם טובים ואם לאו. והוא המלאך שאמרו שעולה להעיד על מה שרואה ושומע. ועל זה אמר חכם הרזים: גם במדעך מלך אל תקלל וכו' כי ע"ז השמים יוליד את הקול וב"על כנפים יגיד דבר. והבן: כי בעוף השמים אמר לשון: הולך. ובבעל כנפים אמר לשון: הגדה.

ומזה תוכל להבין כי כל הוויה יש לה קליפה כנגדה חוץ למרכבה והם שלוחי דין שהם חוץ למרכבה. כי הנחש יש לו עשר ספירות של טומאה כמו שזכרנו למעלה. וכל קליפה כנגד האור ההוא שהוא כפנים לפרדס ומשם יניקתו. וכשישראל אינם עושין

רצון השי"ת יש לאותה קליפה דבקות בפרדס. כי אותו האבר שהאדם מטמא או מקדש כל מה שנעשה למטה נעשה למעלה. ואם תאמר מאחר שנחש הקדמוני יש לו עשר ספירות של טומאה, היה מן הדין שיהא עשר טומאות? הטעם הוא כמו שכלל השש ספירות אלהיות הן בכלל הארבעה פנימיות. כן הנמשל בשש ספירות של טומאה גם הארבעה הם בכללם. אבל לעולם - הטומאות הם שש. כנגד שש קצוות הנחש הקדמוני. והם הנקראים קליפות - כנגד שש ספירות הפנימיות הנקראות ספירות. ועל ידי אלו הקליפות מתגלה הדין בעולם כי מאת השי"ת לא יצא שום רע בעולם אלא טוב מוחלט.

הלא תראה רבותינו ז"ל כמה דקדקו להתרחק מן הטומאה ולהתדבק במצות כי הם כח הטהרה באמת. כי המצוה היא אור. והעושה אותה למטה מעמיד ומקיים מה שלמעלה, לפי שהוא כמי שמדליק נר במקום החשוך ומאיר לכל עובר ושב. כי בהתעסק אדם בעשיית המצוה, המצוה עצמה היא האור. כמו שני: כי נר מצוה ותורה אור. והוא הולך בדרכי האור ולא יסור ממנו. ובהתעסק האדם בעבירה, הולך בדרכי חשך והאפילה, ועליהם כתיב: דרך רשעים באפלה. ובדרך שנהג עצמו בזה העולם, כך בעולם הבא יקח הדרך ההוא. וזהו העונש הגדול, שאין למעלה הימנו. והסוד מה שאמרו רז"ל: שכר מצוה מצוה. ר"ל אספקלרייא המאירה. וכשתחליף אותיות מצוה באת בש תבין הסוד.

ומהו אספקלרייא המאירה. והוא מה שאמרו רז"ל: כל העושה מצוה אחת, קנה לו פרקליט אחד. ר"ל: מלאך מליץ. והעובר עבירה אחת, קנה לו קטיגור אחד. כי האדם כלול מן הדברים הרוחניים, וההולך בדרך הטוב תתאצל אליו מדת הטוב. וזהו החיים. שנאמר: ובחרת בחיים. וכשהוא הולך בדרך הרעה, תתאצל אליו מדת הרע והוא הנקרא מלאך המות. מכון לזה מה שאמר רב שמואל בר רב יצחק: והנה טוב - זה מלאך חיים. מאד - זה מלאך המות. וכי מלאך המות טוב הוא מאד? משל למלך שעשה סעודה וזמן אורחים והכניס לפניו תמחויין מלאים כל טוב. אמרו להם: כל מי שאוכל ומכרך למלך יאכל ויערב לו. וכל מי שאוכל ואינו מברך למלך - יתיוז את ראשו. כך כל מי שעושה מעשים הגונים וטובים - הרי מלאך החיים. וכל מי שאינו מסגל סגולת המצוות ומעשים טובים - הרי מלאך המות. ועוד כמה דברים מפוזרים בדברי רז"ל מורים על זה השלמות של קיום המצוות. הנמשך השכר בעולם הזה ובעולם הבא מן האור הזך והטהור. וכשאינו מקיים המצוות נמשך אליו ההפך כמו שאמרנו.

ואם יש לך עינים מאירים תדע ותשיג הענינים האלהים הנוראים. ואם יגבר עליך החשך שהם הכחות החומריות הנמשכות מן הנחש וטומאתו, בודאי שלא תוכל להשיג האור האלהי. אמנם אם תברר ותלבן שכלך כאשר אמרנו תשיג השגה כפי מה שתשים השתדלותך. וכל אלו הראיות הבאתי חזוק למה שאמרנו למעלה שכפי הדרך אשר ילך האדם בה - מוליכין אותו. כי כבר נתנה בידו הבחירה והרצון. ונחזור למה שהיינו בביאורו.

כתבו התוספות: שאין להבדיל על הפת אבל על השכר מבדילין אם הוא חמר מדינה. והגאונים כתבו שאין מבדילין על הפת, אבל אם חל יום טוב במוצאי שבת ואין לו יין לקדש עליו, כיון שמקדשין על הפת, הקדוש עיקר, ואגב הקדוש מברך גם כן עליו. ואם תאמר כיון שיכולין לקדש על הפת למה אין מבדילים גם כן עליו? הטעם, לפי שהקדוש אינו דומה להברלה מפני שהקדוש אי אפשר שלא לסעוד אחריו דקיימא לן אין קדוש אלא במקום סעודה. וכיון ששולחנו קבוע וסעודתו קבועה, ואי אפשר לו שלא לסעוד מקדש על הפת. אבל הברלה לא נתקנה אלא על היין להמשיך כח מן הגבורה ולעזור השמחה.

ומי שאין לו אלא כוס אחד לקדוש ולהברלה, מקדש על הפת ומניח הכוס להברלה, כיון שאינו יכול להבדיל על הפת. ומי שאין לו יין ומצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל. ואחר ההברלה תקנו לומר: **יפתח יי' לך את אוצרו הטוב**. מתחיל ביו"ד ומסיים בה"א והוא פסוק של ברכה והצלחה. גם אחריו פסוק אשריך ישראל מי כמוך מתחיל כאלף ומסיים בכ"ף וסימ' א"ך טוב לישראל והוא שם יה"ו הגדול והנורא. וזהו סוד: ישראל נושע ביי' תשועת עולמים.

ובפרק כל כתבי הקדש אמר ר' אלעזר: לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אעפ"י שאינו צריך אלא לכזית כדי ללוות השבת.

אמר רבי יוחנן שלשה מנוחלי העולם הבא: הדר בארץ ישראל. והמגדל בניו לתלמוד תורה. והמבדיל על היין במוצאי שבת. אמרו ז"ל: כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שני: **כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי' לאמר לך עבוד אלהים אחרים**. וכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלה שני: **לאת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים**. והטעם: כי הדר בחוצה לארץ הוא תחת רשות אחר, כי היא ממשלת זרים סוד התמורות חלק האומות. והנה הוא במקום טמא ומערב קדש בחול כי גורם גלות ומטמא לשכינה בין הטמאים. כי כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם. אבל הדר בארץ ישראל הוא תחת רשות הקדש סוד האמונה הקדושה כי הוא בבית אלהים. כי ארץ ישראל משכן הכבוד העליון. והדר בה גורם לשכינה לצאת מגלות הטמאים, והנה הוא מבדיל בין קדש לחול, ובין טמא לטהור, ומורדין לו מדה כנגד מדה שלא יבא בגלות התמורות. ויעלה מעליו לעליו להצר בצרור החיים סוד העולם הבא.

והמגדל בניו לתלמוד תורה. הטעם: כי התורה - משפט אלהי הארץ. ואי אפשר לדעת ליראה את השם הנורא והנכבד אם לא על ידי תורתו ותמימה והטהורה. והעוסק בה הרי הוא עוסק בבנין העולם, כי היא קיומו. ומתברר תורה של מעלה להקב"ה - צדק ושלום נשקו. ואז המאור הנעלם הנקרא עולם, מריק השמן הטוב כי הברכה שורה על דבר שלם והמלכים נועדו עברו יחידיו. ובשמחתם לא יתערב זר ומורדין מדה כנגד מדה. לגורם זה שמנחלים לו עולם הבא - ומפרי מעשיו ישיבעוהו. והנה האב הוא סבה כי גדל בניו לתלמוד תורה. ועוד פרקא קמא דקדושין אמר ר' יהושע בן לוי כל המלמד

את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מדר סיני שנ': והודעתם לבניך וסמך ליה: יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחרב. והנה הדור ההוא אשר עמדו על הר סיני כולם זכו לחיי העולם הבא. וכן הוא מכללם, כל המלמד תורה לבנו שנחל העולם הבא.

והמבדיל על היין במוצאי שבת מבואר בדברינו הקודמים. וכבר ידעת מאמרם ז"ל בסוד העין שחטא בו אדם הראשון גפן היתה, ואמרו: מלמד, ששחטה ענבים ונתנה לו. והם: סורי הגפן נכריה קובעת כוס התרעלה כוס חמתו. וכנגד זה בא לאשה דם נרות סוד הזהבא שהטיל נחש בחוה. ולפי שנחכוונה להבדל מאדם על ידי היין אין הנשים טועמות יין של הבדלה. ומיהו נהגו שלא לעשות מלאכה בכל מוצאי שבת.

סוד ראש חדש

סוד ראש חדש עיקר הנהגת האומה ישראלית היא מאין סוף ית' וית' באמצעות עולם השכל, ובפרט מן הבינה. והיא באמצעות התפארת ומלכות ונושאי כליהם של תפארת ומלכות שהם הרוחניים שביניהם. והנותן משכנותיהם בארץ הם גלגל השמש וגלגל הלבנה. ולכן ישראל מונין ללבנה. וכן ירידתם ומעלתם מדרגתם ומלכותם כדוגמת הלבנה, שהיא לפעמים מלאה ולפעמים חסרה. ובשבתות ובחדשים וכן במועדים אין לכוחות צבא השמים שום ממשלה וכח על ישראל כשאר ימות החול, אלא הממשלה שעליהם מעולם השכל ומכחות הקדש המגיעים לנו באמצעות התפארת ומלכות. ולכן השבתות והחדשים והמועדים קבועים לישראל שמנהיגם השם המיוחד, ולא לאומות העולם המונהיגים מכחות השמים, ולפיכך נצטוונו אנחנו לעבר שנים ולקבוע חדשים. והסוד: ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.

ובענין קדוש החדש אמרו רז"ל: הראהו הקב"ה למשה ואמר לו: כזה ראה וקדש. וזו היא ברכת הירח שאנו אומרים: עטרת תפארת לעמוסי בטן. עוד אמרו: אלמלא לא זכו ישראל להקביל פני שכינה אלא פעם אחד בכל שבוע דיים. אמר אביי הילכך [נמרינהו] מעומד. והוה שאומרים בקדוש החדש: דוד מלך ישראל חי וקיים. וכבר רמזתי למעלה כי ענין ישראל ומלכותם רמז בענין הלבנה.

ויש במדרש ענין גדול בזה אמרו על פסוק: ורוב שלום עד בלי ירח. עד שלא הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים הודיעם ברמז שאין המלכות בא להם אלא עד שלשים דור. דכתיב: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם. כמו שהלבנה שלשים יום, המלכות שלכם שלשים דור. כשם שהלבנה יום ראשון של חודש מתחיל ומאיר ונוספת עד ט"ו יום, ורסיוסקוס שלה מתמלא, ומט"ו ואילך הולך וחסר, עד שלשים יום, וביום השלשים אינה נראית, כך ישראל. מאברהם ועד שלמה המלך ט"ו דור.

אברהם התחיל להאיר העולם, שנ': מי העיר ממזרח. בא יצחק אע"ה והאיר יותר שנ': אור זרוע לצדיק בא יעקב והוסיף שנ': והיה אור ישראל לאש. ואחר כך: יהודה, פרץ, חצרון, עמינדב, נחשון, שלמון, בועז, עובד, ישי, דוד המלך. כיון שבא שלמה המלך, נתמלא דיוסקוס של לבנה וישב שלמה על כסא יי' למלך. בכסאו של הקב"ה - חיות ואופנים. שנ': ודמות פניהם. ובכסאו של שלמה - אין שטן ואין פגע רע. הקב"ה על שבעה רקיעים. ושלמה שש מעלות לכסאו, והוא יושב על השביעי. הרי הלבנה מתמלאה ומשם והלאה התחילו המלכים לפחות ואורם החשיך. רחבעם, אביה, אסא, (יוסף) יהושפט, אחזיה, אמציה, עוזיה, יותם, אחז, חזקיהו, מנשה, אמון, יאשיהו, יהויקים, צדקיהו, ואת עיני צדקיהו עור - חסר אורה של לבנה. כל אותם שנים אעפ"י שישראל היו חוטאים היו האבות מתפללים עליהם שנ': ישאו הרים שלום לעם. וזהו: ורב שלום עד בלי ירח. ולפי שהלבנה רמז לישראל נמסר קדוש החדש לישראל, דכתיב: החדש הזה לכם ראש חדשים וכתיב: אלה מועדי יי' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם. ובמדרש: אקרא לאלהים עליון עליון לאל גומר עלי. תינוק בן שלש עשרה שנה ועברו בית דין את החדש אינו נהרג. תינוקת בת שלש שנים ויום אחד אין בתוליה חוזרים עברו השנה בתוליה חוזרות. מעשה ברבי יוחנן שראה ערב ראש השנה הלבנה אמר: למחר אנו מקדשין יתך ואת מתחזית? גער בה ואיכסי. וזהו סוד העיבור שזוכרין חז"ל בכל מקום. נראה מזה כי אין עיקר העיבור וקביעת חדשים על פי ראיית הלבנה. כי בקביעות החדשים אין עיקר התורה לחוש לראיית הלבנה: אם תראה מוטב, ואם לא תראה ביום הקביעות, אלא קודם לכן, או אחרי כן, ליום או יומים - אין אנו חוששין, כי לא נצטוינו בתורה לקבוע החדשים, על פי ראיית הלבנה, כי אם על פי החשבון. כי קביעות החדשים אינו אלא על פי החשבון. שאם היה על פי הראייה כל ארבעים שנה שהיו אבותינו במדבר והענן מכסה עליהם ביום ועמוד האש לילה, ולא ראו בכל הארבעים שנה שמש ביום ולא ירח בלילה, מהיכן היו קובעים חדשים על פי הראייה? אלא בוודאי עיקר המצוה בכתוב על פי החשבון.

והנה מסורת בידינו לעולם, כי שנים עשר חדשים שבשנה, חמשה מהם כל אחד שלשים יום. וחמשה מהם כל אחד מהם תשעה ועשרים יום. נשארנו שנים, שלפעמים שניהם שלשים שלשים יום. ולפעמים תשעה ועשרים, תשעה ועשרים. ולפעמים, אחד מהם שלשים, ואחד כ"ט. ושני חדשים הללו הם מרחשון וכסלו. ומסורת בידינו כי ראש חדש תשרי ראש השנה לשנים. וכל חדש תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים וזה הלכה למשה מסיני. וזה מפורש בכתוב: ומבני יששכר יודעי בינה כמו שזכרנו למעלה.

ואין דבר שצריך חכמה ובינה לקביעת עתים ומועדים כי אם החשבון שהוא סוד העיבור. אבל ראיית הלבנה דבר ידוע כי כשהלבנה נראית הכל יודעין שהוא ראש

חדש. וחג המצות בט"ו. וראש חדש תשרי הוא ראש השנה. ויום העשירי, יום כפור וט"ו בו סכות. אבל החשבון, אינו אלא לחכמים מחשבין ומודיעין לישראל, והם עושין על פיהם. ודברי יהונתן אל דוד יוכיחו. גם מדבריו למדנו שהיו קובעים שני ימים ראש חדש שני: ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד כי ביום הראשון אמר מקרה הוא. ואם תאמר ראש חדש אחר היה? לא יתכן! דהא כתיב: ויאמר שאול אל יהונתן בנו, מדוע לא בא בן ישי גם תמוז גם היום אל הלחם ויקם יהונתן מעל השלחן בחרי אף ולא אכל ביום החדש השני לחם כלומר ביום שני של ראש חדש. הנה מזה ידענו שהיו באותו החדש שני ימים של ראש חדש, כמו שאנו נוהגין עוד היום.

ובשקמו צדוק וביתוס שהיו מכלל תלמידי אנטוגנוס ראש גולה. כשנכנס ספק בלבם על ענין שכר ועונש מהדרשה שדרש להם: אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ויצאו לתרכות רעה, והתחילו לעורר בקביעות הירח. ואמרו: כי אין עיקר המצוה לקבוע חדשים על פי החשבון כי אם בראיית הלבנה, ושהוא הדבר הצודק והמכוון. הוצרכו חכמי הדור להכחיש דבריהם, ולבטל סברא זו ולהודיע להם בראיות גמורות. וכך אמר רבן גמליאל אל תחושו לראיית הירח, כי החשבון הוא העיקר. כך מקובל אני מבית אבי אבא שאין חדשו של לבנה פחותה מתשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים. והנה דבריו הללו מוכיחין שרבן גמליאל לא היה סומך כי אם על פי החשבון. והנה היום עדת הקראים הנמשכים אחר סברת צדוק וביתוס הולכים אחר הראייה. ואין להם יום קבוע. דרך רשעים באפלה לא ידעו במה יכשלו, כי לא זרח עליהם אור החכמים. ואור תורה שבכתב רחקה מהם.

עד מתי מברכין על הלבנה עד שתתמלא פגימתה. כלומר: ששה לחדש. ולכתחלה צריך שיברכו קודם שיעברו שבעה ימים מן החדש. כבר ידעת כי חמה ולבנה הם סוד זכר ונקבה משפיע ומקבל. והלבנה היא נפעלת מן החמה כמו הנקבה מן הזכר. והשמש תמיד כבהירותו ואורו. והלבנה יחסר אורה כפי התרחקה מן השמש כי אין לה אורה כי אם ממנו, ובהתקרב השמש אליו תתחדש כנשר נעוריה. והסוד: זאת עולת חדש בחדשו בסוד: הביאו עלי כפרה. ונצטוינו להקריב קרבן בכל ראש חדש. רצוני לומר: ביום חדוש אור הלבנה כי בחדוש אורה תתחדש פעולתה. והנה מהלך הלבנה במהלכה האמצעי מנקודה לנקודה בכח יום ושליש נמצא שמתעכבת בכל. והנה בהקבץ שבעים סנהדרים בלשכת הגזית. וענין גזית מלשון כי גז חיש ונעופה. והוא חתוך וגזרת הדין. והנה שבעים כנגד שבעים כחות הגלגל ושני נקודות הקו השווה נמצאו שבעים ושנים. וכן שבעים סנהדרים והגדול שבהם. והשכינה עומדת בעדת אל כנגד ע"ב אותיות שבשם המפורש. וכאשר יקדשו החדש ויאמרו מקודש מקודש אזי יתחדש בעולם רוח בינה וטובות ואורות וכל שכן בהקריב הקרבן הידוע לראש חדש כאשר יתבאר לפנים

כ"ה. וכדי לשמור עת הראות הלבנה אמרו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה.

כוונת המאמר דע כי תקון הראות הלבנה בעת המולד מתוקן על ירושלים עיר הקדש לפי שהיא באמצע היישוב. והנה יתחלף זמני הראות כפי מרחק המקום ההוא מקו השוה היום ומנקודת המרכז כדרך שיתחלף עת זריחת השמש בואו כפי המרחק. והנה התחלפות ראיית הלבנה בארץ יש שש שעות. המשל כאשר תחשוב שנראית הלבנה בירושלם אשר היא באמצעות היישוב סמוך לשקיעת החמה נמצא שנראית בארץ צין במזרח באמצע הלילה, וחצי היום בירושלם בידוע שנראית בארץ צין סמוך לשקיעת החמה. וכל זה לשמור הסכמת קריאת הימים רוצה לומר ימי השבוע בכל היישוב. והנה בהיות האדם בגן עדן ובא לו השמש כליל שבת והנה שמר י"ח שעות, וכאשר הגיע השמש לחצי השמים לנכח הראש בחצי יום שבת, אז בא השמש בארץ צין, והנה הוא יום שבת לכל היישוב. וכדי לבאר כי הכרח הוא בקיום העולם להתמדת היישוב היות השמש מושל ביום ומאיר ביום. והלבנה נראית ביום ובלילה ומושלת בפעולתה ביום ובלילה. ולהיותה הולכת ומתמעטת ולהיות הכוכבים נראים ופועלים בלילה בפעולתם. ולהתחדש בכל חודש וכי התקופות ימנו כחדשים וימים כפי תנועת השמש לבד. וכי כאשר תהיה לנוכח השמש כי היא מקטרגת ועומדת באלכסונה באלכסון השמש בהיותה ברביעיות הגלגל יתחדשו פעולות שניות.

סוד ענין קטרוג הלבנה

אמרו ז"ל בפרק אלו טרפות: ר' שמעון בן פזי רמי, כתיב: ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וכתיב: את המאור הגדול ואת המאור הקטן. עמדה ירח לפני הקב"ה ואמרה: רבונו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה הקב"ה: לך ומעטי את עצמך! אמרה לפניו: רבונו של עולם, הואיל ואמרת ליך דבר הגון אלך ואמעט את עצמי? אמר לה: לך ומשלי ביום ובלילה! מאי רבותא, שרגא בטיהרא מאי קא מהנייא? אמר לה: זיל וימנו בך ישראל ימים ושנים. יומא נמי לא סגי דלא מנו בי תקופות דכתיב: והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים. אמר לה: לך ויקראו צדיקים על שמך, יעקב בנה הקטן. שמואל הקטן. דוד הוא הקטן. חזייה דלא קא מייטבא דעתה אמר הקב"ה: הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח. והיינו דאמר ריש לקיש: מאי שנא שעיר ראש חדש מכל שעירי המועדות? דכתיב ביה: לחטאת ליי'. אמר הקב"ה: שעיר זה יהיה כפרה לפני על שמעטתי את הירח.

כוונת המאמר שחז"ל רצו לבאר מה שנברא בששת ימי בראשית, הכל נברא על השלמות. כמאמרם ז"ל: כל מה שברא הקב"ה במעשה בראשית בקומתן נבראו. בדעתן נבראו. בצביונן נבראו. כלומר: שנבראו על שלימות כמותם, ושלמות צורתם, ושלמות

מקריהם. וענין צביונם מלשון: צבי היא לכל הארצות. ואעפ"י שהלבנה הולכת ומתמעטת וכל הנמצאים הולכים ונפסדים, הכל בהכרח בהתמדת היישוב ובדרך חכמתו ית' אשר הוא וחכמתו אחד.

והנה כתב: את שני המאורות הגדולים לא שהם גדולים שניהם, אלא מתחלת ברייתו של עולם היו המאורות שקולים יחד דו פרצופין. מאירים כאחד - להקרא שניהם גדולים בשקול אחד, ולא שגוף הירח היה גדול ממה שהוא עתה. אבל מפני היותה עם השמש בחבור אחד, נקראו שניהם גדולים. ושניהם היו מאירים בשוה. ומשתמשים בכתר אחד והוא המאור העליון. אז אמרה לפניו: רבוננו של עולם אפשר לשני מלכים סוד דו פרצופין להשתמש בכתר אחד? ולפי שהלבנה אין לה אור מעצמה אלא מקבלת אור מהשמש והם כדרך זכר ונקבה פועל ומתפעל, כי אין הויה הווה כי אם בפעל ומתפעל. ולכן שאלה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד שיהיה האחד מקבל מהאחר, וזהו משתמשים בכתר אחד. ובזה דרשה טוב לעצמה כי חשבה למלוך על שש קצוות. אמר לה: לכי ומעטי את עצמך ותהיי ראש לשועלים. ותקבלי מן השמש. בסוד: וא"ל אישך תשוקתך והוא ימשל בך. וכן יתחייב להיותה מתפעלת הולכת ומתמעטת, שאם היה אור הלבנה כאור החמה כלומר: שלא תהיה מקבלת אור מהשמש, אלא שהיתה פועלת בעצמה כמו השמש, לא היו הצמחים והתבואות גדלות.

והנה בהכרח להיותם ככה דכתיב: וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים. וההכרח הזה באר באמרו לכי ומעטי את עצמך, כי זה הוא ההכרח להיותה הולכת ומתמעטת. אמרה: בשביל שאמרתי לפניך דבר הגון וכו', ומה דבר הגון אמרה אם כוונתה לדרוש טוב לעצמה? אלא יש להשיב, כי דרך ענוה אמרה דבר זה. מפני שלא היו פנים בפנים כדי להשפיע זה לזה להוציא פירות לקיום העולם. וחשבה כי בטענה זו תהיה היא המשפעת. פייסוה ולא נתישבה. אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה. כאלו אמר אלי להאציל האור הבהיר בדרך הצנורות מהלבנון אל הלבנה שנתמעטה אורה, והיינו דאמר ריש לקיש מאי שנא שעיר של ראש חדש וכו'.

ועתה אבאר לך עוד ביאור בקיצור על סבת מעוט הירח כדי לעורר שכלך אל הכוונה. כבר ידעת כי קראם הכתוב בתחלה המאורות הגדולים לרמוז לדו פרצופין. וכשנתנה הירח לראש פנה, קרא האחד קטן והאחד גדול. והירח בעבור שהתאווה מתגלת על ידיה כי תחלת המחשבה הוא סוף המעשה ועיקרו. לכן הביאו ז"ל על השלמות ההוא משל אחד כדי להסיר מכשול הלבבות מאותם המדברים עתק כלפי מעלה, מתוך חסרון ידיעתם והשגתם. ואמרו שהירח הרומז למ"ה, אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד. ר"ל: ככה אחד של רחמים. אמר לה לכי ומעטי את עצמך.

הטעם הוא שהירח הוא סוף המעשה והנהגת העולם עתיד להיות על ידה קודם מששת ימי בראשית כי הנסתרות והנגלות ליי' אלהינו עד עולם והיא בקשה הדין

והיושר כי תחלת המחשבה הוא סוף המעשה. ומאחר שהתורה החכמה חייבה להיות הנהגת העולם על ידה שהיא סוף המעשה השיבו אליה להשיב אל דבריה שהם לפני משורת הדין מה שעלה במחשבת המלך לקיים ונגזר ונחתם בטבעת המלך אין להשיב. והיא אמרה דבר הגון באמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד כאשר עלה במחשבה ותחלת המחשבה הוא סוף המעשה לכן אמרו לה את אומרת דבר הגון שתחלת המחשבה הוא סוף המעשה, כדי שיתפרסם בתחתונים את אשר עלה במחשבה שהוא סוד מעשה בראשית ומעשה מרכבה. ואמרו אליה לך ומעטי עצמך מאחר שסוף המעשה לא נתגלה אלא לצורך התחתונים לא תשלם כפי מעשיהם הרעים אלא לך ומעטי את עצמך. ותשגיח עליהם כמו שהיה הכל בתחלת המחשבה שכל הנמצאים היו כמלאכי השרת ולא תשגיח כפי מעשיהם הרעים. ר"ל: בעבור שכל השכלים הנבדלים פועלים על ידה. יש מהם מלאכי דין. ומהם מלאכי רחמים. ומהם מלאכי שלום. לכן לך ומעטי כלומי: שלא יתן רשות, וישגיח על אותן הכחות הנמשכים מן הגוון האדום כדי שיפעלו לפי כחם בעת שישראל חוטאים. שאם תשפיע להם כלומר חותמיהם שהם פ"ו ס"ה יחריבו את העולם. ועדיין לא נתפייסה כי - הכפירים שואגים לטרף. כי לא נבראו אלא לעשות דין אמת וישר. ואין ראוי לשלול ממשלתם אלא ראוי להשגיח עליהם שיפעלו כפי כחם, כי הדין נותן למי שהמלך הנותן ממשלה שלא לשנותה.

אבל בהיות גלוי וידוע לפניו ית' כי בהתגלות כח התאווה שמתגלת על ידה ימשך האדם אחר היצה"ר, הנמשך מן הכח ההוא ויחטא. ויהיה שורת הדין לעשות נקמה ולהעשות הקיום מהכח ההוא כי משם בא חרב לעולם. לפיכך בא השי"ת כמשל ההוא שאמר לה הקב"ה לך ומעטי את עצמך כלומר: היותה לראש לקבל מהת"ת דרך היסוד. ולא תפעל כי אם לפי השפע אשר יבא לקבל ממנו. ובענין הזה תהיה נוחה בדיניה ותתנהג לפני משורת הדין. ולכן לא אמרו שהשיב לה הקב"ה היי קטנה או מעוטה כי היה מורה לשון זה על חסרונה. כלומר: שמתחלת הבריאה היתה גדולה - ועתה נתקטנה חלילה לאל בשינוי מחשבה.

וטועים קצת אנשים ביוצר של שבת שאומרים ראה והקטין צורת הלבנה. חס ושלום! אלא, והתקין כתקון שאמרנו. ומה שאמרו שאמר לה הקב"ה לך ומעטי את עצמך, מורה אעפ"י שהיא גדולה תמיד שתקטין עצמה מאליה בשעת הזעם. אעפ"י שהיה ראוי לעקור את הכל בסבת החטא כפי גודל כחה הבא אליה מאדם הנחש, שתהיה תשוקתה אל בעלה מהשיתוף הראשון כמו שאמרנו למעלה. והמעוט הזה הוא חסרון האצילות הבא מצדק עליון וצריך כפרה לפי דעת המאציל ולמלא החסרון וזה היה ביום רביעי כי היא רגל רביעי במרכבה.

סוד תפלת ראש חדש

סוד התפלה ליל ראש חדש מתפללין ערבית כשאר הלילות ומכריזו החזן לקהל להזכיר ראש חדש ומתפללין שמנה עשרה. ובעבודה אומר יעלה ויבוא. שחרית נכנסין

לכית הכנסת ומסדרין הברכות וקורין הזמירות ומתפללין תפלת שחרית כשאר הימים ומוסיפין בעבודה יע"לה ויב"וא. כלומר: יתעלה הכבוד מעילוי לעלוי במעלה העולה בית שמש עד המקום אשר נטלה משם. עד שם יגיע יראה ויר"צה יש"מע יפ"קד ויז"כר זכרו"ננו וזכרו"ן אבותינו וזכרו"ן ירושלם עירך וזכרו"ן משיח בן דוד עבדך וזכרו"ן כל בית ישראל לפניך.

תמצא בכאן שהזכיר שלש עשרה ענינים כנגד שלש עשרה מדות המתייחדים בייחוד אמתי. והזכיר פקידה וזכירה. הפקידה סוד הנקבה המתברכת מסוד הזכירה, ובו תתחדש כנשר נעוריה, וגם אנו מתחננים לפניו להתחדש כמותה בסוד זכרנו בו לטובה ופקדנו בו לברכה.

וכתב באור זרוע כי בתחלת תפלותינו אנו אומרים יעלה אל הסתום. ואחר כך יצא מכת הסתום אל כח הנעלם, שהוא האור הנעלם, לבקש בתפלתן של ישראל. ומן הנעלם אל כח המושכל שהוא חכמה. ומן המושכל אל המורגש שהוא בינה. ומן המורגש אל המוטבע שהוא תפארת. ומן המוטבע אל סוד האפשר. כך ירד הקול ממדה למדה עד שיגיע ויכשר בתפלתן של ישראל. ומכריו ואומר: **כי כבר רצה האלהים את מעשיך**. וחזור שלית ציבור התפלה ואין נופלים על פניהם.

והטעם כי בערכי ימים טובים וכיום מוצאיהם נוהגין שלא ליפול על פניהם לא בשחרית, ולא במנחה, וגם לאחר תפלת שחרית, אין אומרים מזמור יענך יי' ביום צרה. וראש חדש אתקש ליום מועד ושמחה. שני: **וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם**. וקורין את ההלל בדילוג ומברכין לפניו לקרוא את ההלל.

וטעם למה אין גומרים ההלל בראש חדש משום דלא אקדיש בעשיית מלאכה דכתיב: **השיר יהיה לכם בליל התקדש חג**. המקודש לחג טעון שירה. ושאין מקודש לחג אין טעון שירה. ובמסכת ערכין אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק: שמנה עשר יום בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן. שמונת ימי חנוכה. ויום טוב ראשון של פסח. ויום טוב של עצרת ושמונת ימי החג. ובגולה עשרים ואחד יום. שמונת ימי חנוכה. ושני ימים טובים של פסח ושני ימים של עצרת. ותשעה ימי החג.

ובירושלמי דסוכה אמרינן בשמונה עשר יום ולילה אחד גומרין את ההלל. ומונה ליל פסח ויומו. ובגולה כ"א יום. ושתי לילות של פסח. ובכל יום מאלו הימים מברכין לגמור את ההלל בין יחיד בין צבור. ובהלל של ראש חדש מחלוקת בין המפרשים. הר"מ ב"מ ז"ל כתב קריאת ההלל בראש חדש מנהג ואינו מצוה. ומנהג זה דווקא בצבור. לפיכך קורין בדילוג ואין מברכין עליו שאין לברך על המנהג. ויחיד לא יקרא כלל ואם רוצה יקרא בדילוג כדרך שקורין בצבור. וכן כשאר ימי הפסח קורין בדילוג כדרך שקורין בראשי חדשים וכן כתב רש"י. והרי"ף כתב שהיחיד אינו מברך אבל

צבור מברכין וקורין בדילוג. ורבינו תם כתב דאפילו יחיד מברך עליו והביא ראיות לדבריו וכן כתבו התוספות ולזה הסכים הרא"ש.

ומה שמברכין לגמור או לקרוא הכל אחד. ומה שמשנין את הברכה, כדי לרמוז לצבור מתי גומרין ומתי מדלגין. מקום שנהגו אחר קריאת ההלל מברך יהללך יי' כי לאחריו תלוי הדבר במנהג, אבל לפניו חייב לברך. ימים שגומרים בהם ההלל כשם שפוסק בקרית שמע באמצע הפרק או בין פרק לפרק כן בהלל. ובימים שמדלגין בהם את ההלל, אפילו באמצע הפרק פוסק לשאול מפני הכבוד ולהשיב שלום לכל אדם, ובדבר אחר אין לו לפסוק.

וכופל: מאורך, עד הצליחה נא. שכן קבלה מחכמים הראשונים ואנשי מעשה שרבי לא היה כופל אלא עד הצליחה נא. וכבר פשט המנהג לכפול מאורך עד הודו. והטעם: מפני שתחלת פרשת מן המצר ענינה כפולים עד אורך כי עניתני, רמז לעולם הזה וימות המלך המשיח. ולפיכך, גומרין אותה בכפילה עד סופה. ויש אומרים טעם אחר, מפני שאמרום ישי ורוד ואחיו ושמואל. כדגרסין בפרק ערבי פסחים. ומפני כבודם אנו כופלין אותם להראות שאנו חושבים כל פסוק בפרשה בפני עצמה. ולאחר קריאת ההלל מברכין ברכה זו: יהללך יי' אלהינו כל מעשיך וחיותם בא"י מלך מהולל בתשבחות. ואומר שליח צבור קדיש תתקבל. ומוציא ספר תורה וקורין בו ארבעה בפרשת פינחס בענין ראש חדש. והסוד: זאת עולת חדש בחדשו. כי הוא סוד: דוד המלך, להתחבר בשלשה אבות ואז המרכבה שלימה. וזה סוד מוסף, שיש תוספת רוח הקדש בלבנה. ולפיכך מוסיפין אחד על שאר הימים. ואין מפטירין בנביא כי היום כלו למלכות ואין צורך. ואומר אשרי ואין אומ' מזמור יענך לטעם שפירשנו. ואומר ובא לציון. וחזר ספר תורה למקומו, ואומר קדיש עד לעילא.

פי' מוסף ראש חדש

תפלת מוסף אומר שלש ראשונות. ואח"כ אומר: ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדותם. המתילדים בחדשים בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון. שעירי חטאת לכפר בעדם. בסוד: הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח. כמו שרמזנו למעלה. ויהיה עלי: מלשון אלי. כמו: ותתפלל חנה על יי'. אל יי'. זכרון לכלם יהיה, לכל ישראל בכלל. בסוד: עשר ספירות. ותשועת נפשם מיד שונא. בכאן גלו הסוד ליודעי ח"ן: תשועת נפשם: סוד הכלה הנקראת נפש דוד. מיד שונא בסוד: ואת עשו שנאתי. ועליו אמר דוד המלך ע"ה: הציגה מחרב נפשי, מיד כלב יחידתי. מחרב - חרבו של עשו החרב המתהפכת. ועליה כתיב: ועל חרבך תחיה. מיד כלב זהו היכל שני מהטומאה שזכרנו. בסימ', סוד הכלבים הצועקים - משמרה שנייה. ורוד היה מתפלל שיציל נפשו מיד מדות הללו. והשונא הוא כחו של סמ"אל. כי היישוב בצפון.

והנפש שעליו, קבועה בגלגל מאד"ים ונו"גה. והוא - חטאת רובץ לפתחה של ארץ ישראל. והוא השונא את ישראל.

ולפי שישיראל עתידים להתחדש בכח מדתם שמדתם מדת הירח אנו שואלים מאתו ית' ואומרים: מזבח חדש בציון תכין. כי כן ישראל עתידים להתחדש ולהכין מזבחותם בבית מקדשם. ושירי דוד עבדך נשמע בעירך האמורים לפני מזבחתך לרצון. וכבר ידעת מהו רומז מלת לרצון, והסוד: יהיו לרצון אמרי פי והוא המזבח. אהבת עולם תביא להם: לרמוז, אל הספירה הרביעית, שנקראת אהבת עולם. ונקראת אהבת חסד, והכל דבר אחד. והסוד: אמרתי עולם חסד. והנה לפי שהאחרונה נקראת אהבה רבה אמר במוסף של ראש חדש אהבת עולם, שהוא מדת אברהם שנאמר בו: **זרע אברהם אוהבי** ותרגום ואהבת הוא - ותרחים. והסוד: **וברחמים גדולים אקבצך**. וכבר ידעת סוד ברחמים שהוא מצפ"ץ. ומצפץ הוא יהו"ה, וממנו אנו מיחלים. ואם תמנה אהבת עולם במספר קטן תמצא ל"ב ושמנה אותיות הרי מ'. וכן עולה משיח בן דוד עם השלשה תיבות. וכן טעם וברית אבות לבנים תזכור. ברית אבות בגי' תזכור עם התיבה.

ואומר: אלהינו ואלהי אבותינו חדש עלינו את החדש הזה כלומר: חדש ימינו כקדם. שאמרת: החדש הזה לכם. וכתוב: **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות**. לטובה ולברכה לששון ולשמחה לישועה ולנחמה לפרנסה ולכלכלה למחילת חטא ולסליחת עון. עשר מיני שאלה. כנגד עשרה מאמרות שהם קיום העולם והעמדתו. ומה שאמר בסופם לסליחת עון, לפי ששעיר ראש חדש מכפר ושעיר זה חלק לשר הידוע. היונק מן המקדש בסבת חסרון הירח. ונוטל כח להשפיע לאומתו למטה. ומתוך כך פורש מישיראל. ואינו מקטרג עליהם. וכשזה פורש, הכבוד מתעלה להתחבר למעלה בלי מונע. ולסוד זה תקנו המוסף הזה בלשון ראשי חדשים. וחותם: ברוך אתה יי' מקדש ישראל וראשי חדשים. ואומר שלש אחרונות וחזור שליח צבור התפלה ואומר כתר יתנו לך יי' אלהינו.

ורבי דוד אבודרהם ז"ל כתב: שאין לומר כתר במוסף של ראש חדש ולא בחולו של מועד שאין אומרים כתר אלא במוספי שבתות וימים טובים לבד. ואומר: כי הטעם כדי לעשות כתר ומעלה יתירה לשבתות וימים טובים על ראשי חדשים וחולו של מועד. ובמדרשו של המאור הקדוש אמר: ושמרתם דא ו"ה. כי היא חכמתכם דא יי"ה. ובינתכם דא שם בן ארבע, דאיהו כתר אלאה. דאמרא סיהרא עליה אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד. ובגינה אמרין בשבת וכימים טובים וראשי חדשים כתר יתנו לך יי' והבן זה. ואחר כך אומר קדיש תתקבל. ואומר: **ברכי נפשי את יי'**. שכתוב ביה: **עשה ירח למועדים ויצירת בראשית**.

ויש במזמור זה טעם עליון כי כבר ידעת שטבע העולם הזה השפל הוא חשך ואפלה. והאור הוא מקרה שיותר עליו, ודוחה החשך והאפלה ומביא האור ושם קץ לחשך ולאור, ובשניהם מסתיים

הישוב כפי מה שהוא. וזה המזמור לספר שבחיו של הקב"ה ופורט כל המעשים כנגד העולם הזה והעולם הבא. כתיב ביה: **תשת חשך ויהי לילה** לרמוז אל מה שאמרנו. ומודיע לנו כי אין האדם זוכה לחיי העולם הבא אלא באמצעות התורה והמצוות. והו' שאמר: **ויין ישמח לבב אנוש** זהו יינה של תורה. יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. ולחם לבב אנוש יסעד. והסוד: לכו לחמו בלחמי ושתינו בין מסכתי. סוד תורה שבכתב ותורה שבעל פה. וכתיב: **תסתיר פניך ויהלון** - בסוף האלף הששי. **תוסף רוחם יגועון ואף עפרם ישובון** - סוף אדם למות. אמנם הקב"ה הבטיחנו בתחיית המתים ועולם הבא. והו': **תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה**. ועל כל זה, עלינו לשבח ליוצר כל. והו': **אשירה ליי' בחיי בעודו בעולם הזה**. יערב עליו שיחי - בתחיית המתים. **אנכי אשמח ביי'** - בעולם הבא. ובכן: **יתמן חמאים מן הארץ שלא יהיו עוד שום מיני חמא ועון נמצאים בעולם**, כי אם לקרוא בשם יי' ולעבדו שכם אחד.

וכשלא יהיה בעולם חמא ועון לא יהיו רשעים נמצאים, כי הצד הרע יבטל מן העולם. והו': **ורשעים עוד אינם**. ובכן, **ברכי נפשי את יי'** על כל הנוראות והנפלאות אשר עשה עמנו, בכל יום ויום - הללויה. וכבר ידעת סוד יי'. כי במילואו הוא השם שלם בן ארבע ברוך הוא. ועמו הם תשעה אזכרות כנגד הספירות מלמטה למעלה עד ספירת חכמה והסוד: יי' **בחכמה יסד ארץ**. והבן זה.

וכשחל להיות ראש חדש בשבת. התפלה כשאר השבתות. זולתי התוספת שמוסיפים בתפלת ערבית ושחרית ומנחה לומר: **אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא**. ואין להזכיר בו את יום המנוח הזה כי לענין ראש חדש קא אתי. וענין שבת כבר נזכר בתפלה והוא הדין בשבת שבחולו של מועד וכן נמי בברכת המזון. ורבינו תם שמע שליח צבור אחד שאמר ביעלה ויבוא של עבודה את יום המנוח הזה בראש חדש. השיב ואמר רבינו תם: מנוח עם הארץ היה. וקורין את ההלל בדילוג. ומוציאין שני ספרים וקורין באחד שבעה בפרשת השבוע. ובשני קורא מפטיר בשל ראש חדש ומתחיל מפרשת וביום השבת. וקורא פרשת ובראשי חדשיכם שכיון שקורא במוסף של ראש חדש ראוי שיקרא במוסף של שבת. ואומר קדיש על כל ספר. ומפטיר בישעיה: **השמים כסאי והארץ הדום רגלי עד והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו**. ומחזירין הספרים ואומר קדיש עד לעילא. ומתפללין תפלת מוסף. ואמר שלש ראשונות. ואומר: **אתה יצרת עולמך מקדם והוא מוסף שכולל משני מוספין מוסף ראש חדש ומוסף שבת**.

וצריך לומר את מוספי לפי שהם שנים. ויש נוהגין לומר במוסף של שבת זה קרבן מוסף שבת. ובקרבן מוסף ראש חדש נאמר. וטעות גדול הוא בידם ואין נכון להוסיף על מה שתקנו חז"ל. ואומר אלהינו ואלהי אבותינו חדש עלינו את החדש הזה וכבר פירש' במוסף ראש חדש. וקודם שיאמר רצה גא במנוחתינו אומר ישמחו במלכותך וחותרם בא"י מקדש השבת וישראל וראשי חדשים. ואומר שלש אחרונות. וחוזר שליח צבור התפלה ואומר קדיש תתקבל. ואומר כל ישראל. וקדיש. וברכו. והולכין לבתיהם לשלום. וכבר פירשת' בענין השבת.

למנחה של שבת וראש חדש מתפללין כשאר השבתות ובעבודה אומר יעלה ויבא ואין אומרים צדקתך כי אין לומר צדוק הדין בשבת וראש חדש. טעה ולא הזכיר של ראש חדש במנחה לא יתפלל ערבית שתיים במוצאי ראש חדש. וחכמים אומרים יתפלל ערבית שתיים אבל לא יזכיר ראש חדש. והרב ר' יונה כתב שיתפלל אחד מהם בתורת נדבה ואין צריך לחדש בה דבר כיון שמתפלל אותה על הספק. ואסור להתענות בראש חדש.

דיני חנוכה

סדר תפלות חנוכה. חייב כל איש מישראל להדליק נר חנוכה ליל כ"ה בחדש כסלו ולזה נקרא חנו"כה כלומר חנו בכ"ה. שבכ"ה יום לכסלו נחו מאויביהם שגזרו גזירות על ישראל ולא הניחום לעסוק בתורה ורצו לבטל מהם שבת, ראש חדש, ומילה. ובאו היונים ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו כל השמנים שכהיכל עד שריחם הקב"ה עליהם וגברו בני חשמונאי הכהנים ונצחום ביום זה. ולא מצאו שמן טהור להדליק נרות המערכה כי אם פך אחת של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו כי אם כדי יום אחד, ונעשה נס והדליקו בו שמונה ימים. עד שהביאו שמן טהור מחלקו של אשר. דרך שמונה ימים בין הליכה לחזרה כדאיתא בירושלמי. ומקום הדלקת נר של חנוכה הוא על פתח ביתו לצד שמאל הנכנס לבית, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. המדליק מברך בליל ראשון שלש ברכות: בא"י אמ"ה אקב"י להדליק נר של חנוכה. ושעשה נסים לאבותינו. וברכת שהחיינו. ואם לא ברך זמן בליל ראשון מברך בליל שני או אימתי שיזכור ומליל ראשון ואילך מברך שתיים להדליק. ושעשה נסים לאבותינו. והרואה הנרות מברך ליל ראשון שתיים: שעשה נסים. ושהחיינו. מכאן ואילך אינו מברך אלא שעשה נסים. ודווקא שאינו עתיד להדליק ולא מדליקין עליו כגון שהולך בדרך ורואה הנרות בעיר אבל בענין אחר אין צריך לברך.

ושמונת ימי חנוכה הללו נראה בהם לאומה ישראלית אותות ונפלאות השגחת אין סוף ית' וית' בבינה באמצעות התפארת והמלכות. וכבר ידעת הניסים והתשועות שנעשו בהם בכל יום ויום מאלו השמונה ככח מכב"י ממית החזקים כאשר פירש' בענין הקדושה. ואלו השמונה ימים הם הבינה ושבעה ספירות הבנין ולכן גומרים ההלל בכל יום שכל אחד הוא דבר בפני עצמו. והנס ההוא והאות נעשה על ידי השמן המכוון אל היסוד המכריע מכח הבינה ולכן המצוה בהדלקת נר כנגד נר שמדלקת הבינה להאיר העולם. ושעשה נסים לאבותינו כנגד היסוד שהכריע לשלום. ובליל ראשון אומר שהחיינו לטעם שאמרנו. ואנו מוסיפין בתפלה הודאה וזכר הניסים והפורקן הנעשה לנו בהשגחת אין סוף עלינו.

ודוד המלך ע"ה תקן מזמור שיר חנוכת הבית והניחו לשלמה בנו שידע כי שלמה עתיד לבנות בית המקדש כאשר אמר לו השי"ת. ולזה מסר זה המזמור בידו עם שאר

הדברים שהניח מתוקנים ומוכנים לצורך המקדש. ואין גוזרים תעניות בצבור בראשי חודשים וחנוכה ופורים. מעשה שאירע בימי ר' אלעזר שגזרו תענית בחנוכה ואמר להם צאו עתה והתענו על מה שהתעניתם. והטעם לפי שבטלו שמחת ימי חנוכה שהם דוגמת הבנין כמו שאמ'. וכמו שהמתענה תענית חלום בשבת צריך להתענות תענית אחר מפני ביטול עונג שבת. כך אמר להם רבי אלעזר שיתענו על מה שהתענו.

ואסור ליהנות לאורן של נרות הללו ולכן אין מבדילין במוצאי שבת בנר חנוכה.

וליל שבת שחל להיות בחנוכה. מדליק נר חנוכה ואחר כך נר של שבת. ואם הדליק נר של שבת תחלה נאסר עליו להדליק נר חנוכה שהרי קבל עליו השבת. ולא כן דעת התוספות שכתבו שיכול להדליק נר שבת תחלה ואח"כ נר של חנוכה שאין הקבלה תלויה בהדלקת הנר. וכמו שמדליק לביתו נרות הרבה זה אחר זה כך שרי להדליק נר חנוכה.

ובמוצאי שבת מדליקין אותה אחר שמבדילים על הכוס.

ובליל ראשון של חנוכה מתפללין כשאר הלילות ושליח צבור מכריז לקהל לומר על הניסים. וכל שמונה ימים אומר אותו בתפלה בהודאה בכי מעולם קוינו לך. ואין גופלים על פניהם לא בשחרית ולא במנחה. ואין אומרים מזמור יענך יי' ביום צרה מטעם שכתבנו בענין ראש חודש. וגומרין בהם את ההלל וכבר פיר' למעלה. ואומר קדיש עד לעילא. דאין לומר תתקבל כמו ביום שיש בו מוסף אלא אחר קריאת הספר, ואומר ובא לציון, ומחזירין ס"ת, ואז נשלמה התפלה יאמר תתקבל.

ובכל יום מהשמנה מוציאין ס"ת ובשבת שבחנוכה מוציאין שנים באחד קורין שבעה בענינו של יום. ובשני קורא המפטיר ענין של חנוכה ומפטירין בנרות זכריה. ואם חל בו שני שבתות. בשבת שני מפטירין במלכים: בנרות של שלמה.

ואם חל להיות ראש חודש טבת בשבת מוציאין שלשה ספרי תורה באחד קורין ששה בענינו של יום. ובשני קורא: וביום השבת עם ובראשי חדשיכם. ובשלישי קורא המפטיר ענין של חנוכה דתדיר ושאינו תדיר קודם. ומפטירין בשל חנוכה ומניחין של ראש חודש. משום דפרסומי ניסא עדיף. ואין לומר תדיר ושאינו תדיר דהתם אפשר לקיים שניהם ובכאן אי אפשר מפני דאין לקרות שתי הפטרות. ואין אומרים קדיש אחר ספר ראשון דעדיין לא נשלמו שבעה גברי. ואחר ספר שני אומר קדיש. ואחר ספר שלישי אומר קדיש.

וכן בראש חודש שחל להיות כחול מוציאין שני ספרים באחד קורין בענין ראש חודש כהן לוי ישראל. ובשני קורא אחד ענין חנוכה. ובכל יום קורין: מזמור שיר חנוכה הבית במקום תפלה לדוד. ובשבת אומרו אחר יושב בסתר עליון. ובראש חודש וחנוכה

אומר תחלה ברכי נפשי את יי'. ואחר כך מזמור שיר חנוכה הבית. דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם כמו שאמרנו.

ענין יום פורים וחלוק מעות לעניים

תפלת פורים. ליל ארבעה עשר מתפללין ערבית כשאר הלילות ושליח צבור מכריז לומר על הניסים. ואומר אותו כהודאה כדרך שאומר בחנוכה. כבר כתבתי למעלה בענין חנוכה ההשגחה שנראה בהם לאומה ישראלית ואותות ונפלאות מאין סוף ית' בבינה מאמצעות התפארת והמלכות. ועתה בימי הפורים האלה נראה כח המלכות הנושא שם יהוה והשגחתו על ישראל כי השם הזה תמיד עליהם למצוא אכסניא ראוייה בהם. והתשועה באה על ידי אסתר המלכה שמדתה מדת המלכות, והסוד: ותלבש אסתר מלכות. ולפי שלא היה באותו מעשה זקיקה לתפארת והיו בחוצה לארץ. לכן אין בו הלל, אלא אנו מודים וזוכרים על הניסים בתפלתנו והפורקן ההוא שעשה עם אבותינו.

וכשראו אבותינו הקדושים הנס הגדול ההוא קבלו עליהם ועל זרעם אחריהם ימי הפורים האלה ומקרא מגלה. ואסרום בהספר ובתענית וקבעום ימי משתה ושמחה ומשלוה מנות איש לרעהו, וכל מי שפושט ידו ונתנין לו ואין להשיבו ריקם. גם העני המקבל - אסור לו לקנות בדמים ההם של מעות פורים אפילו רצועה לסנדלו, אלא יוציא הכל לסעודת פורים. והעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה לעולם. ואין בין אדר ראשון לאדר שני כי אם מקרא מגלה ומתנות לאביונים. ולענין הספר ותענית זה וזה שוים. ודרישתנו שיאצל שם יהוה על המלכות הנושא ה"א אחרונה של שם. ושם יהוה נושא ראשונה החסד, אשר ממדתו הרחמים והנדיבות והתפארת ממדת הצדקה. וזהו טעם המתנות ומעות פורים שמחלקין. וכל המחלק מנכסיו ביום זה כראוי לו. מדת החסד משפעת על התפארת. והתפארת משפעת עליו דרך הקו האמצעי ברכה עד בלי די. ומזה הטעם הרבו בשתיית היין בימי הפורים להרבות הדם ולהגדיל השמחה שממדת התפארת.

מעם שתיית יין בפורים

וחסידים הראשונים ואנשי מעשה היו מתבסמין ביין ומגדילים השמחה כשם שנתגלגל הנס במשתה היין. כך היו גם הם מעוררים את השמחה על ידי היין לנצח לבעל האודם. ותמצא בכאן סוד עמוק כי כל דעתם וכוונתם היתה לשם שמים ולעבודתו ית' לא כאשר יחשבו הפתאים והכסילים מהמון העם, שחושבים הדבר כפשוטו: אכול ושתה למלא הבטן בלי שום כוונה למה רומז ענין שתייה זו. והם ע"ה שידעו והשיגו הדבר על נכון היו אוכלים ושותים וכוונתם אל הראוי לכון.

תדע כי שתיית היין הוא כנגד מדת מאד"ים. ומאד"ים בגי' המן. והמן הרשע בקש על ידי משתה היין לאבד כל זרע ישראל אנשים ונשים וטף. גלגל הקב"ה על ידי משתה שעשתה אסתר והשיב לו גמולו בראשו. וחכמינו ז"ל הבינו באותיות שם אחשוורוש שהוא ראש, והוא שב"תי. ולזה רמז אחשוורוש, שהושחרו פניהם של ישראל בימיו. כי ההשחרה מיוחסת לאחשוורוש הנקרא בשם שב"תי. והנה המן מזרע אדום כנגד מאד"ים וכאשר התחברו המן ואחשוורוש לאבד ולהשמיד את ישראל כנגד שב"תי ומאד"ים, הוצרכו לעמוד כנגדם מרדכי ואסתר כנגד נג"ה וצד"ק לבטל הסכמתם. ובהיות התכלת מיוחס לנ"גה כתיב: ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת. ובהיות הירוק מיוחס לצד"ק רמזו ז"ל אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה. ואם תבין מלחמת עמלק עם ישראל ועמידת מרע"ה בפרישת כפים תוכל להבין זה.

ולפי היות המלחמה חזקה בשמים בזמן המן והיו הכוכבים הרעים מתגרים זה עם זה, כאשר רמזו רז"ל בפסוק: **וכל זה איננו שוה לך**. סופי תיבות יה"וה בהפוך אותיות. וזכר: בכל עת אשר אני רואה. לרמז: אל המבט. והנה נז"גה עמד לבטל הסכמתם ומצא בבית עק"ר מכוס שזאת נז"גה. ולא מצאה ידו אלא בהעזר בכוכב צדק. והוה ששלת מרדכי להודיע כאשר רמזנו שמותם. ואמר: **ואת פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם נתן לו להראות את אסתר**. ובכן הזכירה השם המיוחד המנצח המערכות והמשנה התולדות. ולכשה לבוש מלכות שהוא מדתה הנושא שם יה"וה ואמרה: **יבוא המלך והמן היום**, והנה הוא רמזו בראשי התיבות.

וכאשר התחברו פעם שנית, לא ידע כי באה עת הפקודה. באו ימי השילום. וכי עלתה אליו הרעה מאת המלך. מלכו של עולם הנרמז בר"ת, אשר בו שמה בטחונה אסתר המלכה ונהפכת המערכה לפי מצב תנועתם אשר נשתנה בו: בחדש אדר בשלשה עשר יום בו, שמזלו מזל דג"ים, ולכן כיון לצודם כדגים הנאחזים במצודה. והנה מזל דג"ים בית צד"ק ומקום מעלת נז"גה כנגד מרדכי ואסתר כאשר אמרנו. והוא מקום כו"כ הנקרא סופר: מיד, ויקראו **סופרי המלך ויכתב בכל אשר צוה מרדכי**. כי לו משפט המערכת. וחזרו הטבעת העגולה כדמיון הגלגל מהמן למרדכי והיתה ליהודים אורה ושמחה.

וזה היא הכוונה בהרבות היין בסעודת הפורים לרמזו אל שמחת מדת התפארת. וכשישראל עושין רצון השם ית' ומתנהגים בכל ענינם לכוונת עבודתו אזי השפע הבא אליהם מהמלכות בא דרך הצנונות הטהורות. וכשת"ו עוברים על רצונו הצינורות מתמלאות מהטומאה והיא שנתמלאת בחרבן הבית מן השפע הטמא. וכבר ידעת שהמלכות תקרא הנפש אשר בגלגל הירח והבן זה.

ומה שתקנו מזמור למנצח על אילת השחר יש בו סוד נעלם לכוונת היום. אילת בגימ' בגלות. כלומר: שאנו מבקשים לנצח כח מזל הטבעי על ידי מדת נצח וזהו

הנצח המעורר חסדו לישראל בגל'ות. השחר שמשחיר פני ישראל בין האומות והסוד האפס לנצח חס'דו. ובעולם הספירות יש אות שנראית שם. ונקראת אילת השחר. ובזמן מרוצתה משחר לבן של ישראל עד שיעלה עמוד השחר. ובעת הראות אילת השחר הזאת במדת נצח יתעוררו מלחמות גדולות בארץ, ואזי יהיה פקידה בשרים של מעלה, ואז: יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה.

תפלות של פסח

סדר תפלות הפסח: כבר ידעת, כי קודם יציאת מצרים. האומות, לא היו מאמינים בהשגחה. והיו סבורים שהעולם קדמון והיתה סברתם רעועה ואומרים בדעתם לית דין ולית דיין. ושאינן הפרש בין צדיק לרשע. בין עובד אלהים לאשר לא עבדו. אין עונש להורג נפשות, ואין שכר למציל אותם. וכן היו המצרים כופרים באדון העולם. ומכחישים השגחתו ויכלתו. ונבואת משה אדוננו. וזכו ישראל שיתפרסם האלהות בין העמים בסבתם. בראות האומות כל הגיסיס והנפלאות הגדולות כנגלה ובנסתר. בעשר מכות ששלח בהם והחתימה קשה מכולם שהיא מכת בכורות. עד שנתברר אצלם נבואת משה, ושם שמים נודע ונתקדש בעולם. ועל ידה של מכה עשירית נשתלחו ישראל ממצרים על כרחם. שני: ותחזוק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ וזה היה פלא גדול וענין אלהי. כי היו ישראל בארצם, והם לקו בכל המכות האלו, וישראל כיניהם וניצלו מכלם על ידי משה רבינו ע"ה בכח השם הגדול, שלא היה נודע ולא נשמע, אלא על ידי מרע"ה, שהשם הזה נצח כל הכחות המגדרים.

וחכמי האמת ייחסו שבעת ימי חג הפסח לשבע ספירות הבנין. יום ראשון של פסח מיוחס בו התפארת ולכן גומרין בו ההלל. ויום שני לחסד. ויום שלישי לגבורה. ויום רביעי לנצח. ויום חמשי להוד. ויום ששי ליסוד. ויום שביעי למלכות. בחבור יסוד ותפארת ולכן נקרא עצרת. ובמצרים היו גוברים ועוד היום כחות הטומאה והכשופים שבאקלים מצרים יותר משאר מקומות היישוב. וכח מאד"ים לעולם מתעסק עם ישראל בחוצה לארץ מצד שביתו במזל ג"די. שהוא אחד משני מזלים הרומזים לישראל שהם ג"די וד"לי ובית כבודו מזל ט"לה, שבו היתה יציאתם ממצרים ובליל הפסח כחו גובר.

ובלילה שיצאו ישראל ירד כח הגובר מלמעלה מן התפארת. הוא שני: וארד להצילו מיד מצרים. ונדחו כל כחות מאד"ים וסיעתו מלפני יי, כי בא לשפוט את הארץ. והסוד: לפניו ילך דבר. ולכן היו זבחי הפסח בחוצה לארץ, מכפרים בארץ ישראל. ובפסח מצרים כפר להם בדם הנתן במשקוף ועל שתי המזוזות. אשר נאכל בתוכם. ולכן לא נשארה מצות דם המשקוף והמזוזה לפסח דורות, כי די להם בהקרבת הדם על גבי המזבח. והיה השפע האלהי אשר על ראשי ירושלם שעליו הכח אשר על המקדש. יורד ומתמלא כח השם הנכבד שם בן ארבע למטה ומתקבל אליהם. כי המכריע

באותיות א'מ'ש' שכנגדם היסודות השפלים אש"ם בעולם הזה הוא: אש ומים. והאש היא כף חובה, והמים כף זכות.

ולכן נתגלגל זכות במים שממנו נמשך מושיען. ואויביהם לקו במים. וגאולתם נגמרה במים. והסוד: קול יי' על המים. ובהתגבר הכח ההוא נחלשו כל כחות החול, שהוא כף החובה. ונתגלגל ונמשך עד שלא החמיץ בצקם כי נדחה בין האש, והיה כח המים גובר כי כח המכריע נטה שם.

ולסוד זה נאסר לנו הקטרת כל שאר וכל דבש כי הם מכח החובה. ולכן נצטוינו שלא לאכול כל מחמצת בפסח לפי שדרישתו דרישת קבול כח המכריע לזכות. ונצטוינו לאכול מצה כדי להדבק באמונה העליונה. והנה האוכל חמץ בפסח קוצץ נטיעות הגן הקדוש שגורם הסתלקות האור הבהיר, סוד מצה שמורה, והוא מעורר החמץ הידוע שאור שבעיסה. וזו היא כוונת רז"ל באמרם: אלהי מסכה לא תעשה לך וסמך ליה את חג המצות תשמור. ללמד: שכל מי שאינו שומר את המצות ואוכל חמץ בפסח כאלו עובד ע"ז. ולפיכך עשו בו הרחקה יתירה יותר מבשאר איסורין שבתורה. ועוד יש רמז אחר בביעור חמץ והוא: שעתיד הקב"ה לבער יצר הרע מן העולם והסוד: והפירתי את לב האבן מבשרכם.

טעם איסור החמץ

ורבים מהמון העם חשבו להם כי לא היה טעם אכילת מצה ואיסור החמץ אלא זכר על שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ. וגזרו בדעתם שאין להם טעם אחר. **אמנם** קבלתינו הטהורה ורמזי תורתנו הקדושה המחכימת פתי ביארו לנו וגילו לנו הסוד כי לא הטעם לזכרון שלא החמיץ בצקן כשגרשו ממצרים. כי אם היה לכך: לא היו כל האזהרות והחומרות האלו שהחמירו בו מכל האיסורין כמו שאמרנו.

והטעם הוא כי איסור החמץ במשהו ומצות הכיעור וכל ההרחקה הזאת: לשמור דרך ההכרעה שהיתה לנו אז. והוא, שאנו רודפים אחריה תמיד, שתהיה לנו בכל פסח ופסח לכף זכות, ושיסתלק היצה"ר מבינינו. והנה יציאת מצרים בטחון ובשורה לכל הטובות שאנו עתידים לקבל באחרונה. והיא עדות גדול על העולם העתיד להתחדש עלינו. ולפיכך ביעור חמץ משש שעות ולמעלה לרמז אל האלף השביעי שהוא שבת ואז יתבטל היצה"ר מן העולם. והלילה הוא ליל שמורים.

וטעם השבעה ימים לפי שכח החוצה נמשך כל אותו המרובע מכחות שבעה אשים שבשבעה רקיעים ועכשיו היה נזקק אלינו כח השם הנכבד ומחזור עליו תמיד למצוא אכסנייא טהורה נקיייה מכל כף החוצה בנפש ובגוף. ואם יראה בנו ערות דבר מכף

החובה: צריך שנשתדל בכל כחנו לטהר כל כלינו ממנו. ולהכין עצמינו לקראת אלהינו בנקיות. ולעשות המעשים הדורשים זו הכוונה והיא טהרת הכלים והגעלתם וכל הדינים כמבואר בפסחים. וכן דיני הלישה וענינה ואזהרתה והרחקת החמץ שם מבואר והא לך ביאור התפלות של פסח.

ערבית ליל פסח

ערבית נכנסין לבית הכנסת וקורין ק"ש בברכותיה וחותמין ופרוש עלינו. ואומר אלה מועדי יי'. ואומר שליח צבור קדיש עד לעילא. ומתפללין שלש ראשונות. ואומר אתה בחרתנו מכל העמים. וכל הסדר כאשר מסודר בתפלת המועדים. ואם חל ליל פסח בשבת יאמר שבתות למנוחה מועדים לשמחה. ואומר: יום המנוח הזה, את יום חג המצות הזה את יום טוב מקרא קדש הזה. ואומר: אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא ויגיע יראה ירצה וכבר פירש' למעלה.

וכאן מזכיר חמשה זכרונות כנגד חמשה פעמים שקראן ישראל בפסוק אחד. שני': ואתנה את הלוויים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל, לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד, ולכפר על בני ישראל, ולא יהיה בבני ישראל נגף, בגשת בני ישראל אל אל הקדש. משל למלך ששואל על בנו ואומר: ישן ב"ני. קם ב"ני. אכל ב"ני. הלך ב"ני לבית הספר. בא ב"ני מבית הספר. כך הקב"ה מתאווה להזכיר את ישראל בכל שעה.

ועוד תמצא בפסוק שלשים תיבות חמשה מהם ישראל. נשאר כ"ה. והסוד: כ"ה תברכו את בני ישראל. וכבר ידעת כי שם כ"ה הוא שם אה"יה כלומר במקום זכרונם שם ברכתם מצוייה אצלם. ואומר: והשיאנו יי' אלהינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום. מלשון וישא משאות מאת פניו שהוא ענין דורון כלומר שלח לנו דרון את ברכת המועדים. וחותם בא"י מקדש ישראל והזמנים. ואם הוא שבת אומר מקדש השבת וישראל והזמנים. ואומר: ויכלו וברכת מגן אבות וחותם בשל שבת לבד. והטעם כבר פירש' למעלה. ואין לקדש שליח צבור בבית הכנסת כליל הפסח כי לא נתקן אלא להוציא אחרים ידי חובתן. וכליל פסח כל אחד מקדש בביתו. כדתנן לא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין. ועוד שאם יקדש בבית הכנסת יראה כמוסיף על ארבעה כוסות. ואומר קדיש והולכין לבתיהם לשלום.

קדוש של פסח

סדר הקידוש בתחלה מברך בורא פרי הגפן. והשנייה אש' בחר בנו מכל עם ורוממו מכל לשון. לרמז: כי אין בכל אומה ולשון מהשבעים אומות שיקרא עליה שם יי'

כאומה ישראלית. והם מחלקן וסגולתו ועם מרעיתו. וטעם ורוממנו לפי שהנהגתנו היא מן המרומם מכל שרי האומות והעמים. וקדשנו במצוותיו כל שאר ברכות חוץ מהקידושים שבערבי שבתות ובמועדים כולן נסתר ממלת העולם, עד סמוך לחתימה. מפני שאלו מתחילין בנוכח וחוזרין לנסתר, ואח"כ יחזרו לנוכח. כי בערבי שבתות אומר כי בנו בחרת ואותנו קדשת הנה מה שאמר נסתר כאשר קדשנו, חזר לומר אותו לנוכח. ובמועדים חוזרים ותתן לנו יי' אלהינו. מה שאין כן בברכות אחרות כגון: ברכת יציאת וברכת תפלין וברכת סוכה וכיוצא בכלן. והטעם: כי כל ברכה שאין בה מלכות, אינה ברכה. ומאחר שצריכה בברכה זכירת המלכות הרומזת לתשובה שהוא אדון הכל תקנו בברכה לומר ברוך אתה. כי הוא מדבר עם המלך, ומברך אותו לנוכח.

אמנם בספור חסדיו אשר גמלנו אנו חוזרים לכבוד המלכות דרך נסתר. והכוונה, שהעולם שהוא התפארת הוא אשר קדשנו כי כבוד המלכות שלא לומר בפניו אתה עשית לנו כי לא נאה שיאמרו למלך כן. לכן ישבחו למלך וירוממוהו שהוא העולם. וקדשנו ובחר בנו כי מן העולם שהוא התפארת נצטוינו המצוות. ומשם נצטוו למרע"ה. וכל זה בברכות הפותחות בברוך. הצריכות הזכרת מלכות להורות על הממשלה. אבל הברכה הסמוכה לחברתה הפותחת בברוך אע"פ שהכוונה לתשובה אחר שאין בה הזכרת מלכות תקנוה לנוכח ולא חששו על הכבוד.

וכן תמצא בעלינו לשבח תקנו לומר נסתר מפני שיש בו מלך מלכי המלכים הרומז לתשובה. אמנם כל הכוונה בו לת"ש ולכבוד המלכות הוא כלו נסתר. מלת מלך הת"ש מלכי הכתרי"ם שהם חס"ד פח"ד המלכ"ים לפועלים שהם דו פרצופין והנה הוא כמו העולם. ותתן לנו יי' אלהינו באה"בה במדת החסד כמו שפירש'. מועדים לשמחה, מפני שהשמחה מצוה מכוונת הטעם. וכבר ידעת כי הספירה העשירית נקראת שמחה, מפני שהיא שמחת מעלה ומטה. והסוד: ישמח יי' במעשיו. וכתוב: **ישמח ישראל בעשיו**. והיא הגורמת השמחה בשפע היורד מלמעלה על ידה. והסוד: נר צדיקים ישמח, וזהו סוד הקידוש שמקדשין על היין בערבי שבתות ובמועדים.

סוד יין הקידוש

ויש בדבר סוד נעלם כמו שפירש'. והסוד תמצאהו רמז בפסוק: **ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים**. לא כאשר יחשבו הפתאים הנמשכים אחרי התענוגים ורוב האכילה ושתיית היין ובקשת היתרונות למלא את כריסם ושבו כליהם ריקם בלי השכל ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו. ועוד ארחיב לך ביאור בענין היין.

דע כי היין הוא סוד יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. והוא סוד העולם הבא, שהוא סוד הבי"נה. כי לא הגיע שום שר מן השרים העליונים לאותה ספירה

ועין לא ראתה. ומה צח מאמרם ז"ל כיומא: חמרא וריחני פקחין, לרמוז אל הספירה שזכרנו. ולזה צריך שלא יתכוון בהם אלא לפקות עיני שכלו. ומסוד זה עולה היין למוח כי הוא מקומו בטבע. ודע שלא היה ראוי העולם הזה להשתמש ביין מרב כחו אלא לצורך מוכרח. כדגרסינן בפ' בן סורר ומורה אמ' ר' חנין: לא נברא היין בעולם הזה, אלא לנחם אבלים בו. ולשלם בו שכר לרשעים. שנ': תגו שכר לאובד ויין למרי נפש. כוונת רבי חנין בכאן, להודיענו כי כל מי שירא את נפשו, ומסתפק מן היין באכילתו להבריא את גופו, ולפקוח עיני שכלו בלבד, כדי שיהיה גופו בריא וחזק. נמשך לרצונו ולרצון בוראו. כי איבריו מזוגים בעלי כח שיעור שיוכל לסבול עול תורה ומצוותיה. בודאי, כל מי שכוונתו זאת: מלאך יי' צבאות הוא. ומי שאינו מכוין את התכלית הזה כי אם להרבות אכילה ושתיית יין למלא בטנו כי ירעב. נמשל כבהמות נדמה. וזהו שאמר: לשלם בו שכר לרשעים. כמו שבכוונת המספיק עצמו לשם שמים אמר לנחם אבלים, כך המתכוין לאכול לשבעה אמר: לשלם בו שכר לרשעים.

ולכך צותה התורה ואכלת ושבעת וברכת. כלומר: אחר שתאכל ותשבע ואתה קרוב לפרוק עול וברכת את יי' אלהיך. באותה שעה תצטרך לברך. כדי שלא תזוז מחשבתך ממנו ותקבל עול מלכותו ותברך לשמו. וזהו סוד היין העליון המשומר בענביו הנקרא עולם הבא.

אמנם יש למטה ממנו במקום הגבורה יין של ישראל פנימי. והוא נאצל מכח היין העליון שזכר, ואיננו כמעלתו וזהו היין המשכר. כי היין העליון משמח ואינו משכר. ואם תאמר למה זה משכר יותר מהעליון? לפי שסביב אותו היין יש שבעים שרים של האומות. וזהו היין שהביא יעקב לאבינו יצחק. והיודע סוד יין המשומר בענביו וסוד יין שהוא מצד הגבורה ידע כיצד משמח אלהים ואנשים, והוא הממשיך הכחות הפנימיות מאין סוף על שאר כל הכתרים והספי' למיניהם, וזו היא גבורתם ותוספת שמחתם.

וזה היין לא נתן כי אם למי שראוי לשותותו. וזהו סוד יין המשומר בענביו שעתיד להיות קודם העולם הבא ומשם נכנסין לחיי העולם הבא. ולפיכך הכהן הנכנס לפנינו אינו ראוי לשתות יין כשנכנס להפיק דבר סליחה וכפרה מלפני השי"ת. וכשהיה שתוי אין ראוי ליכנס להיות שם זכרון ליום הדין וערעור, אלא רחמים גמורים וכפרה לפניו ית'. ומתנת חנם. ולזה אמרו: אין קטיגור נעשה סניגור. ולסוד זה לא היה נכנס הכהן ביום הכפורים בבגדי זהב לפני לפנים, מפני שהזהב הוא סוד היין. אלא בבגדי לבן, שהם סוד המים. ולפיכך אמרה תורה: יין ושכר אל תשת כי היין הוא מצד הגבורה, כאשר אמרנו.

ולפי שהאדם בעולם הזה רובו ככולו חמץ, ומיעוטו מצ"ה, שהיא הנשמה שנמשכה מן המצ"ה. והיין בטבעו משמח אלהים ואנשים, כאלו אמר משמח מצ"ה וחמץ. מצ"ה כנגד אלהים. וחמץ כנגד אנשים. שכשהאדם שותה היין הפך הכוונה הראויה, אותם

הכחות הגופניות האנושיות מצד היותו איש כח. החמץ מתגבר על כח המצה, שהם כחות הנשמה. נמצא יוצא מדעתו. ושכלו מתבטל. ויגבה לבו ויבא לידי מכשול, ולעשות מה שיצה"ר שואל, ואז סדרי הגוף מתהפכים עד שנעשה כחזיר. והוה מה שאמרו רז"ל כל המתפתה בינו יש בו מדעת קונו. הכוונה: שכל מי שינו אינו מתגבר בו רובו טהרה, ונשמתו לעולם מתגברת בו. והוה סוד: המשמח אלהים ואנשים.

ולפיכך היו מנסכים יין על גבי המזבח, כדי להמשיך כח עליון מן הבינה עד המלכות כדי לשמח המלכות. לרמוז לסוד: משמח אלהים ואנשים. ולא היה הכהן מתכוין להמשיך מן הגבורה. שהשכרות מהגבורה ולמטה והשמחה למעלה מהגבורה במקום הבינה. לכן היה מכוין להמשיך השמחה מהבינה. ועל כן אמר: אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה. והסוד: שמחה לאיש במענה פיו. לרמוז אל העשיריית כמו שאמרנו.

את יום חג המצות הזה. ח"ג בגימ' ו"ה והוא מדת הדין. ובשביל כך צוה הקב"ה לאכול מצה בפסח, שהוא חסד. כי ענין חמץ ומצה הוא דיין וחסד. והקב"ה ברחמי את ישראל לא נתן המשחית לבא אל בתיהם. ולסוד זה צוה לא ימצא שאור בבתיכם, ועל זה צוה אותנו באכילת מצה. וכן תמצא חסד במספר קטן בגימ' מצה וחמץ. בגימ' א"ך, וא"ך עם המלה, בגימ' מדת דין. והוה שאמר משה לפרעה מפי השם ית': כי עתה שלחתי את ידי וא"ך אותך ואת עמך. כלומר: במדת הדין. והפך לנו מדת הדין שהיא הפח"ד למדת התפארת. ובאכילת המצה ציוונו שלא תזוז הכוונה מן התפארת. והסוד: ימינך יי' נאדרי בכח ימינך יי' תרעץ אויב.

ולזה אומרים את יום טוב מקרא קדש הזה. כי זו המדה נקראת טוב. ולפיכך נאסרה בשבת המלאכה לגמרי, כי בו שבת מכל מלאכתו. וביום טוב קצת מלאכות מותרות כגון צורך אוכל נפש. כי אעפ"י שהוא שבת לעליונים, עדיין הוא משפיע מאוצרו הטוב לתחתונים. להשביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב. וכל לשון טוב רומז לתפארת והוא הטוב והמטיב. והסוד: טוב יי' לכל. וירא [ה]אלהים את האור כי טוב. כי מאצילות האור הגדול הצפון לצדיקים נמשך האור הטוב הזה וממנו כח היום. והוה סוד: כל היום תפארתך. זמן חירותינו באהבה מקרא קדש זכר ליציאת מצרים. לרמוז אל הבינה. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים בתתך לנו תורה מן השמים דכתיב בה: והייתם לי סגלה מכל העמים. ומועדי קדשך: בינה ונצח הנחלתנו. בא"י מקדש ישראל והזמנים. ואם הוא שבת כבר כתבתי לעיל. ומברכין שהחיינו במדת החסד, וקיימנו במדת היסודף שהוא המקיים הנשמות ומכריע השלום והגיענו לזמן הזה.

סוד ד' כוסות

סוד ארבעה כוסות כשגלו ישראל למצרים נפלו תחת הערלה, והערלה יש לה ארבע קליפות קשות. וכל מי שנופל תחתיהם שוב אין לו צד חירות כפי טבעו של

עולם. ולא היה אפשר להגאל ישראל מתחת השעבוד ההוא הקשה. ומפני זה נתיירא יעקב אבינו ברדתו למצרים עד שאמ' לו הקב"ה: אל תירא מדה מצרימה. והבטיחו באמרו: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. לרמוז למה שאמרו רז"ל: שבכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם. וכשבא לפדות עצמו פודה גם כן את ישראל. וכשהגיע עת הפדיון והגאולה הוצרך הקב"ה לשבר אותן הקליפות כדי להוציא את ישראל מבין המצריים לחירות. וזהו: וי' הכה כף בכור בארץ מצרים. ובאלהיהם עשה שפטים. ולפיכך צוה הקב"ה לימול אותם כדי שיצאו מתחת הערלה. וכשנבדלו מן הערלה מיד יצאו לחירות. כענין שני': בדם בריתך שולחתי אסיריך מבור אין מים בו. וכנגד שבירת הארבעה קליפות נאמרו ארבעה לשונות של גאולה. וגא"לתי. והוצא"תי. והצל"תי. ולק"חתי. אבל חכמי הקבלה תקנו ארבעה כוסות של פסח כנגדן לרמוז אל ארבע חיות הקדש, שהם מרובעים. כנגד ארבע אותיות של שם המפורש. וכנגד ארבע השריגים המשתרגים מן האדם: המו"ח. וה"לב. ובר"ית לשון. ובר"ית מילה.

הכוס הראשון תקנו נגד מוח האדם, שהוא העליון והנכבד שבאיברי האדם. על כן בכוס ראשון אומרים עליו הקידוש שהוא עיקר הקדושה. וכוס שני תקנו נגד הלב. ואומרים עליו ההגדה שהם דברים הממשיכים לבו של אדם ליראה את השם ית'. בראותו הדברים והספורים הנפלאים והנוראים שעשה לנו השם ית'. וכוס שלישי נגד ברית הלשון. ויען שהלשון הוא מקום שניזון ממנו הגוף בענין אכילה ושתייה ועל כן אומרים עליו ברכת המזון. וכוס רביעי כנגד ברית המילה. יען שמאותו המקום נהווה האדם והוא מקורו: על כן אומרים עליו את ההלל להודות לשם ית' שבראנו, ועשה לנו כמה וכמה טובות כפולות. טובה על טובה כמו שכתוב בהלל הגדול.

ואמרו רבותינו ז"ל: אם רצה לשחות כוס חמישי הבחירה בידו, ואם לא רצה לא ישתה. ואם הוא שותהו יאמר הלל גדול. והטעם: שזה הכוס החמישי קדוש ומעולה מכל הארבעה כוסות. משום שאלו הארבעה תקנום כנגד הארבעה איברים שבגוף האדם שזכרנו, ובהם כלל כל טבע וגשמות האדם שלמטה. אמנם כוס חמישי נקרא גשם החמישי. ובה כלל עולם העליון מעולם השפל והוא עולם הגלגלים, שנבראו מחומר פשוט. והוא כלי הרכבה והוא גשם החמישי. ובו נשלם השם כגון ארבע כוסות. כנגד אב"ג. והכוס החמישי הוא הה"א. ותמנה אבגד עולה יו"ד. תצרפהו עם ה"א הרי י"ה. הוא שמו של הקב"ה. וי"ה במילואו הוא יהוה. אם כך השותה כוס חמישי בוו הכוונה לא הפסיד. ואני אומר מאחר שכל כך קדושה גדולה רמוז כעניני הארבעה כוסות ראוי לכל אחד מישראל להיות נזהר לפחות בשני לילות אלו שלא יגע זר בינו.

ואותם שיש להם שפחות בכיתם משום טהרה כדאמרינן בירושלמי. מאן דמצי למיכל חולין בטהרה בכולי שתא ליכול. ואי לא. אכיל בהני עשרה יומין דראש השנה ליום הכפורים. ומצוה מדבריהם לשחות ארבעה כוסות אלו. ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו מארבעה כוסות אלו בכל לילה משתי לילות אלו הראשונות של פסח. ומצוה מן המובחר לחזר אחר יין אדום מדכתיב: **אל תרא יין כי יתאדם**. אלמא סתם יין אדום הוא. ואם הלבן משובח מן האדום הלבן קודם.

אם בא לו יין תוך הסעודה מברך ברכת הטוב והמטיב - דאינו כמוסיף על הכוסות, אלא אם יברך בורא פרי הגפן כשאר כוסות. ואם אינו מוצא יין, ישרה צמוקים במים ויעשה מהם ארבעה כוסות. שכך אמרו חז"ל: יין צמוקים לא יביא לקרבן ואם הביא כשר. ומדלקרבן כשר. לקדוש ולהבדלה נמי לכתחלה כשר, במקום שאי אפשר לו.

מי שאינו יכול למצוא יין מקדש על הפת. ובוצע ואוכל לאלתר. ואין צריך לשהות עד שיסדר ההגדה מידי דהוה אבצקות של גוים דאדם ממלא כריסו מהם, ומברך עליהם המוציא. ואוכל מצה המשומרת באחרונה ומברך עליהם לאכול מצה. וכל שכן הכא דלקיומי מצוה קא מכוין ואין בו לאחר שימלא כריסו ממנו. והריא"ף כתב מאן דליה ליה חמרא בלילי פסחא מקדש אריפתא מידי דהוה אשבתות וימים טובים. והיכי עביד? שארי המוציא ברישא, ובצע ליה לריפתא ומנח ידיה עילויה עד דגמר ליה לקדושא. ומברך לאכל מצה ואכיל. והדר מטבל בשאר ירקי ועקר לה לפתורא. ואומר מה נשתנה, וכל ההגדה עד גאל ישראל. ומברך אמרור ואכיל. והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה.

ושתיית ארבעה כוסות הללו ואכילת מצה צריכין הסיבה, מפני דרך חירות. ואפילו עני שבשיראל שאינו רגיל כל השנה בהסיבה עתה, לא יאכל ולא ישתה אלא בהסיבה. וצריך ההסיבה להיותה על צד שמאל, לפי שהסיבת ימין אינה הסיבה ולפי שמא יסתכן. הנשים אינן צריכות הסיבה שאימת בעליהן עליהם. ואם אשה חשובה היא - צריכה הסיבה. ואלמנה או גרושה בעיית הסיבה. בן אצל אביו צריך הסיבה ואפילו הוא רבו מובהק, מפני שדרך האב למחול על כבודו והוא גס בו ואינו צריך ליטול רשות ממנו על זה. מה שאין כן ברבו שאינו מסב אלא ברשותו. וכל מי שצריך הסיבה אם אכל ושתה בלי הסיבה לא יצא.

לילי הפסח לא יקדש עד שתחשך ויצאו הכוכבים. ואינו כשאר ימים טובים ולילי שבתות דאמרין מוסיף מחול על הקדש ומקדש. והסוד: ליל שמיים הוא לילי. ואין מצה נאכלת אלא בלילה, כפסח שאינו נאכל אלא בלילה. וארבעה כוסות הם בזמן אכילת מצה וכוס של קידוש אחד מהם. אם כן אינו מקדש עד שיהיה זמן אכילת מצה. וצריך לברך על כל כוס וכוס מהארבעה בורא פרי הגפן הואיל וכל אחד מצוה בפני עצמו. וגם משום ההגדה שהיא היסח הדעת והפסק.

והרא"ש כתב שאין לברך אלא על כוס ראשון וכוס של ברכת המזון בלבד. והעולם נהגו לברך על כל כוס וכוס מהארבעה לפי שכל אחד ואחד רמז לדבר בפני עצמו כמו שכת' למעלה בענין הארבעה קליפות. וכל כוס הוא כנגד קליפה אחת אם כן צריך ברכה על כל אחד כדי לרחות כח הקליפה. והבן, כי היין המשומר בענביו הוא סבת גאולתינו מבין המצרים: לכן צריך לתת ברכה והודאה על כל כוס וכוס. וברביעי אנו

גומרין ההלל כמו שזכרנו למעלה, לפי שיצאנו לחירות. ואז אנו עבדי יי' ולא עבדי פרעה.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה אמרו עוד סוד הארבעה כוסות, לפי שבליל פסח מזדווגים ארבע מדרגות עליונות ואנו מעוררין שמחתן למטה שהרי זכינו בהם. וארבע מדרגות אלו הם ארבע גאולות, שהרי האחרונה נקראת המלאך הגואל, ולא נקראת כן אלא על המדרגה שעליה המאיר עיניה. כמה דאתאמר: **אם יגאלך מוב.** ואין זה מאיר לה אלא מכח שני עמודי הבית שעליו. נמצא שהם ארבע גאולות.

ועתה אכתוב לך ביאור טעם קרבן פסח וטעם לקיחתו בעשור וטעם צלייתו. וטעם איסור שבירת עצם. וטעם השבתת שאור. וחיוב אכילת מצה. וטעם למה הרג בכוריהם כל אחד בפרטות.

כתיב בתורה החדש הזה לכם ראש חדשים. וכתיב: שמור את חדש האביב. דע כי האביב לסימן. אמנם אומרו: שמור, השמירה. חכמים ז"ל היו שומרים ענינים אחרים בחשבונות מדוייקים. כדרך הנאמר בשבת: שמור את יום השבת. אמנם היות ראש חדש ניסן ראש חדשים כנגד מזל טלה. והנה מזל טלה לכל המזלות הוא ראשון ובו מקום מעלת השמש וכבודו. ולכן אמר: פסח ליי'. כמו: שעיר עזים אחד ליי'. הנאמר בראש חדש. ושם פסח הוא שם הקרבן דכתיב: **וישחטו את הפסח.**

ותרגם יונתן בן עוזיאל: ואזהביו כצאת השמש בגבורתו: ורחמוהי צדיקייא עתידין לאנהרא על חד תלת מאה וארבעין ותלתא במפקות שמשא. והטעם תדע כי מעלות הגלגל הם ש"ס וכאשר יחסרו ט"ו מעלות ישאר שם"ג מעות היות השמש במעלתו רמו אל מקום כבוד השמש. והנה בהיות השמש במעלה עשירית יתחילו ניצוצי האור להאיר עליו. לכן בעשור לחדש: ויקחו להם **שה לבית אבות.** כי מיום עשירי יתחיל להכנס תחת מזל טלה בניצוץ. וביום ט"ו יכנס עצם השמש במעלה הראי. וביום ט"ו תהיה לבנה בט"ו מאונים לנכח השמש. והוא הקרוי: מב"ט שנאה. מב"ט נוכח. לכן צוה השם לעשות פסח לבטל כח הקסמוג ההוא ולבטל כח מאדים אשר ביתו בט"לה. ולפי שטלה צורת כבש צוה הקב"ה לקחת **שה לבית אבות** ולצלוחו ראשו על כרעיו ועל קרבו הפך עבודת המצרים על אשר לא יאכלו בשר. וזאת היתה השמירה. והנה בפסח כח השמש עולה ומתגבר והוא הנותן נפש חיונית לכל חי. ובתשרי מתחזק שבתי כי שם כבודו כמול מאונים. ושבע שבתי קר ויבש לכן יורה על הגופות. והראיה על זה צמיחת הפירות בניסן ונבלת עלה האילן בתשרי. וכדי לשכך פעולת שניהם להיותה בגוף ונפש. תקנו בניסן שקלים כנגד מאונים כי כן צורתו. ובתשרי שופר כנגד קרן האיל.

והנה בהעשות הפעולות האלו בחיבור שבעים סנהדרין בלשכת הגזית תשלם הפעולה למעלה בבית דין של מעלה. והיו סוד אמרם: מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא. ולפי שהזמן ההוא זמן השואת הימים והלילות. ובחילוף הזמן ישתנו הנמצאים. והוא זמן תגבורת הדם החיוני. והגפנים סמדר

נתנו ריח. ולזה ימשך טבע האדם בבקשת המותרות. לכן צוה לאכול מצה ולהשביח השאור. למשל ולהערה להתרחק מיצר הרע הנקרא שאור שבעסה ולבערו מכל וכל. ושלא להשתדל במותרות בזמן התגברות כחות הנפש שלא יגביר עמהם יצר הרע.

נמצא חג הפסח: לזכרון יציאת מצרים. ולקנות דעות אמיתיות בספור הניסים. וידיעת שינוי טבע היסודות והשמירה מקטרוג הלבנה וממא"דים החונה בביתו בט"לה. ולהשמר משבתאי אשר בט"לה. ולהשמר מיצה"ר הבא מכח מאד"ים ולבערו ולשמוח בשי"ת שמחת החג. ושבעת ימי הפסח שהוא זמן גאולה רומזים לימים העליונים. ויום ראשון קדש לזכר תחילת החידוש. וכבר כתבנו למעלה שהוא כנגד התפארת הנקרא גאולה והוא עיקר הבנין כי ממנו נברא הכל. והוא העיקר. אלא שיצא כל ענין וענין באותו יום שנכתב בו כענין המשל שהביאו רז"ל מן הג'נן אשר בפנימיות ענינם. כי הוא יסוד כל הבריאה. כי מאמר יהי רקיע אינו התלבשות צורה אלא התלבשות הוויה.

סוד איסור החמץ

ומפני כי היום הראשון רמז לתפארת והוא עיקר השבעה. נצטוו ישראל לאכול מצה שבעה ימים הרומז עליו. כמו שזכרנו למעלה, שהמצה רמז לתפארת. אך לילה ראשונה קבעו הכתוב חובה. מפני כי עיקר הגאולה היתה במדה ההיא. ונאסר החמץ הרומז לעטרה מפני כי לא השיגו ישראל רק היד החזקה. וכדי שלא יקצצו בנטיעות נאסר להם החמץ באכילה. ושלא יראה ולא ימצא בבתיהם כל שבעת הימים. והאוכלו נתחייב עליו כרת כמחלל שבת והכתוב סמכו לע"ז.

וכבר דרשו רז"ל בענין זה: ועברתי בארץ מצרים. אני הוא ולא השליח. כלומר: אני בעצמי ולא השליח לבדו. והשליח רמז לעטרה. ורמזו בזה: כי השם הגדול הוא העושה נפלאות לבדו והשליח עושה שליחותו. כי מן הראוי היה כי בנתינת הדם על המשקוף ועל המזוזות שיבא אל בתיהם המשחית לנגוף. כי הם מדחה כמו שנרמז למעלה. אבל כדי להראות להם הנס הגדול אמר ופסח יי' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף. כלומר: לא יתן הכח הגדול לבא המשחית אל בתיכם לנגוף, מפני שהכל היה בכח הגאולה.

סוד מכת בכורות

ומזה נוכל להתבונן ענין מיתת הבכורות. כי יש לשאול למה את בכוריהם? אם להגיד שהבחין בין טפת בכור לשאינה בכור, אפשר להמית שאר העם שאינם בכורות והיו מרובים מהבכורות וכהשאר הבכורות בחיים היה גם בחינת בכור לשאינו בכור? אבל הענין הוא לרמז למה שכבר פירש' בענין המצה והחמץ: כי העטרה נקראת בכור.

ומפני הכח הגדול - שבתה ממלאכתה ולא הצילה את הבכורות, לעשות רצון השולח, וזהו הטעם בעצמו בהשבתת החמץ. וכן לזביחת הפסח אשר ליי'. ומזה תבין כי טעם בבית אחד יאכל וטעם היותו שלם ראשו על כרעיו ועל קרבו. וטעם ועצם לא תשברו בו רמז לייחוד הגמור, הפך עבודת המצרים כמו שאמרנו. ומה שאינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות וצלי. לרמז: כי אעפ"י שכח העשירית בלילה וממשלתה הגדול הוא עד חצות. וריח הצלי הוא גדול מהמבושל, כענין שריפת הקרבן: לא נחוש על הפגיעה, כי ליל שמרים הוא ליי'. דווקא. ולטעם זה נהגו הבכורות להחזיק בערבי פסחים, מפני שהרג השם כל בכורי מצרים, ואת בכורי ישראל הציל מתוכם. ואמרין בירושלמי פרק ערבי פסחים דרבי לא הוה אכיל לא חמץ ולא מצה. וקאמר טעמא משום דרבי בכור הוה. וחכמים הראשונים ואנשי מעשה היו מרעיבין עצמם בערב הפסח כדי לאכול מצה בתאבון.

סדר שחרית

סדר שחרית נכנסין לבית הכנסת ומסדרין הברכות וקורין הזמירות כדרך שקורין בשבת. ומוסיפין למנצח משכיל לבני קרח כאיל תערוג. על שם קול ההמון שהיה בירושלם מהחוגגים שם וכתוב ביה המון חוגג. ומזמור שמחתי באומרים לי על שם שמחת החג. ומתפללין יוצר ואומר אבות וגבורות וקדושת השם ומזכיר אלהינו בעבודה כמו בערבית. וחוזר שליח צבור התפלה וגומרין ההלל ומברכין לפניו לגמור את ההלל. ואומר קדיש תתקבל לחתום הענין. ומוצי' שני ספרים באחד קורין חמשה בפרש' בא אל פרע' מן: והיה היום הזה לכם לזכרון. ואם חל בשבת קורין בו שבעה. ובספר שני קורא המפטיר קרבנות מוספין שבפרש' פינחס מן: ובחדש הראשון עד סוף פסקא. ומפטיר ביהושע בעת ההיא עד אין יוצא ואין בא. ומברך למלך ולקהל ומחזיר הספרים. ואומר קדיש עד לעילא. ומכריז ש"צ לקהל לומר מו"ריד הט"ל.

מוסף של פסח

ומתפללין תפלת מוסף אומ' שלש ראשונות. ואתה בחרתנו. ואח"כ אומ' אלהינו ואלהי אבותינו מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתינו. ואומ' אלהינו ואלהי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו וגומ'. ואומ' והשיאנו וחותם בא"י מקדש ישראל והזמנים. ואם חל שבת מקדים השבת. וחוזר שליח צבור התפלה ואומ' כתר יתנו לך יי' כמו בשבת ומסיים התפלה ואומ' קדיש תתקבל. ואומרים אין כאלהינו אין כאדוננו עד כי בא מועד. ואומ' קדיש ועלינו לשבח. וכבר כתבתי למעלה טעמו. והולכין לבתייהם לשלום.

מנחה של פסח

מנחה אומר אשרי יושבי ביתך. וכא לציון גואל. ואומר קדיש ואומר אבות וגבורות וקדושה. ומזכיר אלהינו בעבודה כמו בשחרית. ואומר קדיש תתקבל. ואומר מזמור לבני קרח כאיל תערוג. זה המזמור חכרו דוד המלך ע"ה למשוררים שהיו בומנו מבני קרח. וחברו ברוח הקדש על בני הגלות כאלו כל אחד ואחד בפני עצמו הומה וצועק מהגלות המר והנמחר אשר נמשך זה כמה ימים. וכל אחד מתאוה לארץ הצבי שישבו הכבוד אליה. וזה תערג אליך אלהים כי דרך האילות ללכת במדברות מקום צמאון ארץ ציה בלי מים ונפשם תערג על אפיקי מים למצוא נחת רוח לנפשם לשחות לרוות צמאונם. כן נפשי תערוג אליך אלהים שכבר חסיתי תחת כנפך והיית לי לאלהים. וזהו צמאה נפשי לאל חי. הרמז: אל ה"א אחרונה שבשם החופפת על ירושלים. וליסוד שעליה הנרמז כאל חי שהוא מקיים הנשמות ולכן צמאה נפשי והוא מעם ואראה פני אלהים. היתה לי דמעותי לחם כי בהיותי בגלות היתה לי דמעותי כלחם שצריך לו האדם שני פעמים ביום. יומם יצוה יי' חסדו רמו לתפארת ומלכות. ובליילה שירה עמי המלכות לבה כי שואלים אותי בגלותי איה אליהך תפארת ומלכות שהם מנהיגותי. אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדרם זכרתי ימים מקדם כשהייתי עולה לשלש רגלים עם החברה בקול רנה ותודה תוך בית מקדשי כשההמון חוגג. מה תשתוחחי נפשי ותה"מי אותיות המ"ות. כלומר אם יגורר השם פירוד ביני וביניך דרך עולמו הוא בכך. הוחילי לאלהים כי עוד אודנו בתחתית המיתם. ישועות פניו כלומר הוחילי ישועות פניו כי עוד אודנו. על כן אזכרך אזכור מעשיך מארץ ירדן וחרמונים שאר ארצות והר מצער ועתה יספר במעשיו שבים. תהום אל תהום קורא לקול צינוורך שני: קול יי' על המים. ומעם כל משברך וגלך? הכחות שעל הים עלי עברו. הסכנות שעוברים עלי בגלות. ולפי שסערת הים על הרוב היא בלילה, שדומה לגלות, וזהו שאמר: ובליילה שירה עמי תפלה לאל, שחיי בידו. אמרה לאל סלעי שהיה סלעי מקדם. והוצאת לי מים מן הסלע לרוות צמאוני במדבר, עתה למה שכחתי בגלות זה בין אדום וישמעאל. למה קודר אלך בין בני קרח. בלחץ אויב כי האויב בראותו שידו תקיפה על ישראל הוא מחרף ומגדף כמו שאמר בסנחריב ואומרים אלי איה אליהך. וזהו שאמר: שפטי אלהים וריבתי ריבי. שמה תאמר שאני הרשעתי, האמת כן הוא. אבל על כל פנים אני בנק. כי כן אמרת: בני בכורי ישראל. ואני עבדך. כי כן אמרת: כי לי בני ישראל עבדים. עבדי הם. אבל הם אינם לא בנים ולא עבדים, ואין הצד שווה בנוק המלך. שהם רשעים. וגוי לא חסיד בכללות ובפרטות. כל אחד ואחד איש מרמה ועולה – לכן תפלטני. ולך הגאלה. כי אתה אלהי מעוזי למה יאמרו הגוים ונחתנו. שלח אורך ואמתך שהם משיח בן דוד ואליהו. וכן תמצא או"ך ואמ"תך עם האותיות והתיבות במספר קטן בגימ' ד"ר וא"ליהו. ה"מה ינחוני יביאוני אל הר קדשך בירושלים. ואל משכנותיך בארץ הקדושה וסביבות ארץ ישראל. ואבואה אל מזבח אלהים לעשות הקרבות כימי קדם וכימים קדמוניות. אל אל שמחת גילי בשמחת שלש פעמים. ואורך בכבוד של דוד המלך. אלהים אלהי כל המתים שיקומו בתחייה אומרים שירות ותושבחות דוד בן ישי. ואחר המזמור אומר קדיש.

ערבית מתפלל כמו בליל ראשון ומתחיל למנות ימי העומר ומברך בא"י אקב"ו על ספירת העומר. ולפנים אבארנו ב"ה. ואם חל ליל שני במוצאי שבת נהגו לספור אחר שאומרים סדר קדושה. והטעם לפי שאין לספור העומר אלא אחר קדיש תתקבל. וכל אחד ואחד חייב לברך בפני עצמו מדכתיב וספרתם לכם. משמע, ספירה לכל אחד ואחד מכם. וגבי שמיטה שהיתה הספירה בבית דין והיו מברכין בכניסת השנה כתיב: **וספרת לך**.

יום שני של פסח

יום שני מתפללים כמו ביום ראשון, וגומרין ההלל. ומוציאין שני ספרים. וקורין בפרש' אמור מן: שור או כשב או עז עד סוף הענין. ומפטיר קורא כמו ביום הראשון. וההפטרה במלכים: וישלח המלך.

תפילות של פסח

יום שלישי, שהוא ראשון לחולו של מועד: ערבית שחרית מנחה מתפללים כדרכם. ואומר יעלה ויבוא בעבודה. ומתפללים מוסף כמו ביום טוב. ובמקום יום טוב אומר את יום מקרא קדש הזה. והטעם, כי אין בו זיקת היסוד בעל השבת והמנוחה והוא הנקרא טוב. ובליל שלישי מכריז שליח צבור לקהל לומר ברכנו. כל ארבעה ימים של חולו של מועד ושני ימים אחרונים של יום טוב קורין ההלל בדילוג. ומברכים לפניו לקרא את ההלל.

ומוציאין בכל יום שני ספרים וקורין בהן ארבעה. אין פוחתין מהם ואין להוסיף עליהם, ואין מפטירין בנביאים. ביום ראשון של חול המועד קורין שלשה בספר ראשון בפרש' [בשלח פרעה] מקדש לי עד סופה. ואינו אומר קדיש בין ראשון לשני כי לא נגמר חובת היום שהם ארבעה. ואחר השני - אומ' קדיש, שקורא בו רביעי. והוא הדין בשאר ימי חולו של מועד. יום שני קורין שלשה בפרש' ואלה המשפטים: אם כסף תלוה את עמי עד לא תבשל גדי. ורביעי קורא כיום אתמול. וכן בכל ימי חול המועד. יום שלישי קורין שלשה בפרש' בהעלתך מן: במדבר סיני עד ולגר ולאזרח הארץ. יום רביעי פסל לך. ויש נוהגין פסל לך ביום שלישי ובמדבר יום רביעי. יום חמישי והוא יום טוב שהוא שביעי של פסח מתפללין כשני ימים הראשונים. וכבר כתבתי למעלה שקורין הלל בדילוג. ומקדשין ליל שביעי על היין, ואין אומרים זמן. וקורין חמשה מראש פרש' ויהי בשלח עד כי אני יי' רופאך. ומפטיר קורא והקרבתם כמו בחולו של מועד. ומפטיר בשמואל: וידבר דוד את דברי עד סוף השירה. ביום טוב השני קורין חמשה בפרש' ראה מן: כל הבכור עד סוף הסדר.

ואם חל בשבת מתחילין מן עשר תעשר מפני שעולין שבעה. ומפטיר כיום אתמול. והפטרה בישעיה: עוד היום עד כי גדול בקרבך קדוש ישראל. ואם חל שבת בחולו של מועד מתפללין ערבית שחרית מנחה כדרך כל שבת. ובעבודה ובמוסף אומר יעלה יבוא כשאר חולו של מועד. אלא שאומרים במוסף שבתות למנוחה מועדים לשמחה את יום חג וחותם בשניהם. ומוציאין שני ספרים. בראשון קורין שבעה בפרש' כי תשא: מראה אתה אומר אלי עד בחל'ב אמו. כדאמרינן במגילה פרק בני העיר אמר רב חנן בר רבא שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בניסן בין בתשרי קורין: ראה אתה אומר אלי. משום דאית ביה את חג המצות תשמור. ודרשינן מיניה בחגיגה פרק אין דורשין: מלמד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה. וגם נזכרין שם שלשה רגלים. ובספר שני קורא מפטיר: והקרבתם. והפטרה ביחזקאל: היתה עלי יד יי'. ואין אומרים במנחה צדקתך לטעם שפירש' למעלה.

ובכל ארבעה ימים של חול המועד אומרים מזמור כאיל תערוג במקום תפלה לדוד. שבת שחל להיות ביום טוב קורין במנחה בסדר אותו שבוע.

ולענין הנחת תפלין בחולו של מועד היא מחלוקת בין המפרשים. יש אוסרין מפני שסוכרין כי ימי חולו של מועד הם ימי אות כיום טוב ואין מניחין אותם. ויש מתירין כי מביאין ראייה לדבריהם. והמאור הקדוש רבי שמעון בן יוחאי ע"ה: אוסר. וכבר הבאתי כל הסברות למעלה.

במוצאי יום טוב לחולו של מועד. בין במוצאי יום טוב לחול, בין לחולו של מועד: מתפללין ערבית כמוצאי שבת ומבדילין בתפלה בברכת אתה חונן, וכן על הכוס כמו במוצאי שבת. אלא שאין אומרים אליהו הנביא וגם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים. נהגו העולם בקצת מקומות שלא לעשות מלאכה מפסח עד עצרת שהם ימי הספירה משקיעת החמה עד שחרית. משום תלמודי ר' עקיבה שכולם מתו משקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלים ממלאכה. כן כתב רבינו האי בתשובה. ונהגין לקרות פרקי אבות בשבתות שבין פסח לעצרת בכל שבת פרק אחד. והטעם לפי שרוב עניני המסכתות הם הזירו על קריאת התורה ועשיית המצוות. ולכן נהגו החכמים אשר בכל קהל וקהל לדרוש בכל שבת אחר המנחה בענין הפרקים. ועניני מוסרים המביאים לפרישות והכנעת הנפש ושברונה ומניעתה מלבקש מה שזיקנה, כדי להציל אותה. ולחזקן הנחת המדות להיותם הולכים על קו היושר.

סוד ספירת העומר

סוד ספירת העומר. בספר הזוהר ר' אבא ור' חייא הוו אזלי באורחא. אמר ר' חייא כתיב: וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה. מאי קא מיירי? אמר ליה: הא אוקמוה חברייא. אבל תא חזי ישראל כד הוו במצרים הוו

ברשותא אחרא והוּו אחידן במסאבותא כאתתא דא. כד היא יתבא ביומי דמסאבות'. בתר דאתגזרו עאלו בחולקא קדישא דאיכרי ברית. כיון דאתאחדו ביה פסק מסאבותא מנייהו כאתתא דא כד פסקו מנה דמי מסאבותא. בתר דאתפסקו מנה מה כתיב? וספרה לה שבעה ימים. אוף הכא כיון דעאלו בחולקא קדישא פסקא מסאבו מנייהו ואמר קב"ה מכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא: וספרתם לכם. לכם דייקא. כד"א: וספרה לה שבעת ימים - לה, לעצמה. אוף הכא לכם - לעצמכם. ולמה? בגין לאתדכאה במיין עלאין קדישין. ולבתר למיתי לאתחברא ביה במלכא ולקבלא אוריתיה. כתיב: וספרה לה שבעה ימים אוף הכא שבע שבתות. אמאי שבע שבתות? בגין למזכי לאתדכאה במיין דההוא נהר דנגיד ונפיק ואקרי מיים חיים. וההוא נהר שבע שבתות נפקו מניה ועל דא שבע שבתות ודאי. בגין למזכי ביה כמה דאתתא דכיין דילה בליליא לאשתמשא בבעלה כך כתיב: וברדת הטל על המחנה לילה. על המחנה לילה. על המחנה כתיב. ולא כתיב וברדת הטל לילה. ואמתי נחת האי טלא? כד קריבו ישראל לטורא דסיני כדין נחת ההוא טלא בשלימו ואדכו ואתפסקא זוהמתן מנייהו ואתחברו ביה במלכא וקבילו אוריתא וכנסת ישראל הא אוקימנ'. ובההוא זמנא ודאי כל הנחלים הולכים אל הים. לאתדכאה ולאסתחאה וכולא אתקשרו ואתחברו ביה במלכא קדישא.

תא חזי כל בר נש דלא מגי חושבן דאינון שבע שבתות תמימות למזכי לדכיותא דא לא אקרי טהור, ולא בכללל דטהור הוא, ולא הוא כדאי למהוי ליה חולקא באורייתא. ומאן דמטי טהור להא יומא וחושבנא לא אתאכיד מיניה, כד מטי להאי ליליא לבעי ליה למלעי באורייתא ולאתחברא בה ולנטרא דכיון עלאה. דמטי עליה כההוא ליליא ואתדכי ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא אורייתא דבעל פה בגין דאתדבק כחדא ממבועא דנחלא עמיקא. לבתר בהאי יומא ליתי תורה שבכתב ויתחבר בהו וישתכחון כחדא בזיווגא חד לעילא כדין מכרזי עליה ואמרי ואני זאת בריתי אותם אמר יי' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך. ועל דא חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא ואמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין. וההוא ליליא כנסת ישראל אתעטרת עליהו ואתייה לאזדוגא ביה במלכא ותררויהו מתעטרי על רישייהו דאינון דוכאן להכי. הכוונה שישראל היו במצרים תחת רשות אחר שקועים בגלוליהם ובטומאתם כאשר זו כשהיא גדה ויושבת בימי טומאתה. וכשנימולו ונכנסו בחלק הקדוש הנקרא ברית, עלה זכרונם לפני אביהם שבשמים, והופיע מאור הרחמים המוציא עבדים לחירות והוציאם מתחת הערלה, ואז פסקה הזוהמה מהם כאשר גדה שפסקו המיה. וכשפוסקין אז וספרה לה. וככאן אמר להם הקב"ה אין לכם מכאן ואילך כי אם ספירה לטהרה. וספרתם לכם לעצמכם לטהר במיים העליונים הקדושים הנזולים מן הלבנון להדבק באמונה העליונה בשלימות ולקבל התורה.

ודע שכמו שהאשה טהרתה בלילה להזדווג בבעלה. כן נאמר וברדת הטל על המחנה לילה. וברדת הטל לילה לא נאמר, אלא וברדת הטל על המחנה לילה. ואמתי ירד הטל? כשבאו

ישראל לפני הר סיני, אז ירד הטל בשלמות ונטהרו ופסקה זוהמתן ודבקו באמונה וקבלו התורה. וכל מי שאינו זהיר בספירת העומר לא נקרא טהור. ואינו בכלל טהרה ואין ראוי להיות לו חלק במעמד הנורא ההוא שבו נתנה התורה. ולכן הזהיר בספירת העומר בשלמות כל מ"ט יום הרי זה טהור, וראוי ליקרא קדוש. וכשיגיע ליל מ"ט תשלום ספירת העומר, צריך שיעסוק בתורה שבעל פה כל ליל שבועות. וביום יבא קבלת תורה שבכתב ונמצא מוכתר בשתייהן. וכן היו חסידים ראשונים נוהגין שלא היו ישנים בכל הלילה האלו, שהיו עוסקים בתורה והיו אומרים נבוא ונחל ירושה קדושה לנו ולבנינו בשני עולמות.

ובבראשית רבא: ויתן לך האלהים מטל השמים: זו מקרא. ומשמני הארץ: זו משנה. ורוב דגן: זה תלמוד. ותרוש: זה אגדה. ע"כ. ונצטוינו בספירת מ"ט יום כנגד הטל ההוא הנוזל מחמשים שערי בינה סוד היובל המוציא עבדים לחירות. כנגד זה אנו מונין יומי ומצוה לממני שבועי בסוד שבעה שבועות שנאצלות משם. ומכאן תבין שמי שאינו נזהר לספור ספירה זו בשלמות אינו בכלל טהורים, ואינו כדאי להיות לו חלק בתורת משה כמו שכתבנו למעלה.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה אמרו כיון שאלה הימים התחתונים מתקדשין סוד בית המלכה אנו צריכין לעלות למעלה להתקשר בימים העליונים ועל זה אנו סופרים מעומד לכבוד העולם העליון, ששם סוד היריכים והגוף, שהם נצח והוד שוק ימין ושוק שמאל וקו האמצעי. ומפני שהמצוה רומזת לעולם הזכר הנשים פטורות ממנה. ודע כי כל אחד מהימים התחתונים מתקדש מסוד השבעה ימים העליונים. ועל זה כתיב: **שבע שבתות תמימות תהיינה.** בשביל שהם נקבות. ובהיות הכל בשלמות והבית מתוקן להתחבר אשה בבעלה, אז נקרא חג שבועות מאותן נקבות ששורין עליהן הימים העליונים. לפיכך כתיב: **בשבועותיכם שלכם** בשביל שישראל מתקדשים למטה עמהם, וכשמגיעים לתשעה וארבעים יום היום העליון העומד עליהם נקרא יום החמשים שעולה על מ"ט ימים סוד כלל התורה במ"ט פנים ע"כ. ובוה נשלם מה שראינו לבאר בעניני סודות חג המצות וענין סוד ספירת העומר ושכר הנזהר בספירתו כמה גדול. ועוד יש סודות אחרים נסתרים ונעלמים בעניני הספירה והמזמור של אלהים יחננו שנהגו לומר בכל לילה אחר הספירה וסודו ונימוקו.

סוד המזמור לספירה

למנצח בנגינות [ראה ציור המנורה] מזמור שיר. במזמור זה תמצא שבעה פסוקים כנגד שבעה שביעיות ימים שבין פסח לעצרת. ויש בו תשעה וארבעים תיבות כנגד מ"ט ימי העומר. ולכן תקנהו בימי העומר. ונוכל לומר שהם כנגד מ"ט שערי בינה כמו שהבאתי ממדרש הזהר. והשבעה פסוקים הם כנגד שבעה קני המנורה. ותמצא בו פסוק האמצעי שהוא גדול שכלם ויש בו מ"ט אותיות. ושלושה פסוקים מצד ימין.

ושלשה מצד שמאל. פסוק ראשון: **אלהים יחנו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה**. יש בו שבעה תיבות כנגד שבעה כוכבי לכת. וכנגד פסוק האחרון: **יברכנו אלהים וייראו אותו כל אפסי ארץ**. יש בו גם כן שבעה כנגד שבעה קני המנורה. ובפסוק שני ושלישי: **לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך**. יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם. בכל אחד יש ששה תיבות כנגד י"ב מזלות. וכנגדם יש בשני פסוקים חמשי ושלישי: **יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם**. ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו. שנים עשר תיבות לשנים עשר שבטי יה עדות לישראל. ובפסוק האמצעי: **ישמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור ולאמים בארץ נתנם סלה**. יש בו י"א תיבות לרמזו אל הגביעים והכפתורים והפרחים שהיו בקנה האמצעי כמו שנ': **ובמנורה ארבעה גביעים משקדים כפתריה ופרחיה**. והקנה האמצעי הוא גוף המנורה שיש בו ארבעה גביעים ושלשה כפתורים ושני פרחים. וכתוב: **וכפתור אחד**. ותמצא בפסוק האמצעי מ"ט אותיות כנגד מ"ט של כל המזמור. ואם תמנה בראשי תיבות הפסוקים **א' ל' י' י' א' י'** עולה ע"ב כנגד שם בן ע"ב. ופסוק ראשון מתחיל באלף ומסיים בה"א. וכן האמצעי מתחיל ביו"ד ומסיים בה"א - הנה חותם אה"יה בזה המזמור. ופסוק אחרון מתחיל ביו"ד ומסיים בך' והוא י"ה. כי כבר רמזתי לך למעלה באותיות מצפ"ץ והעלים זה השם בסוף זה המזמור לפי שנקרא שם הנעלם. ובראשי השלשה פסוקים הראשונים תמצא א"לי שהוא מספר מ"א כנגד י"ה במילואו ובייחודו כלומר קריאתו וכתובתו. וכן בראשי השלושה פסוק שבשמאל חתם באותיות יא"י והם אותיות ראש שמותן של אבותינו הקדושים והם במספר השם הנעלם שבו חתום זה המזמור. וסופי הפסוקים חתם במ'ו'ץ' שהם מספר קל"ו והם כנגד שם המפורש במילוי וייחוד וקריאה מילוי מ"ה והסוד: מ"ה יי' אלהיך. וייחודו כ"ו והסוד: כה תברכו את בני ישראל עם המלה. וקריאתו שם אדנות ס"ה והסוד: אדני שפתי תפתח. ופסוק האמצעי ראשו וסופו י"ה. ומנין התיבות שבו כנגד נעלמו הרי לך השם שלם. והסוד: כי יד ע"ל כס י"ה מלחמה ליה"וה. ופסוק האחרון של הברכה מתחיל ביו"ד ומסיים בך'. והם נגד המאה ברכות שחייב כל אחד ואחד מישראל לברך בכל יום. והסוד: ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יי'. גם בזה הפסוק תמצא י"א תיבות כנגד נעלמו של יוד הא ויש בו מ"ט אותיות כנגד מ"ט שערי בינה.

ולכן נהגו חסידים ראשונים לאמרו אחר המזמור בכל לילי הספירה לרמזו אל מ"ט ימים של עומר. ועיין בפסוק זה שקורין ההיא וכתוב ההוא ב' פעמים. רמז למדת הו"א. והסוד: **בכל דרכיך דעהו וה'וא יישר ארחתיך**. ולזה נתכוון יצחק בכל אשר הוא עושה. ובעבור כל אלו הענינים שהם במזמור זה ראו קדמונינו לתקנו בענין הספירה כי אליו זקיקתה, וכדי שיתברכו מזונותיו של אדם, והוא רומז אל המנורה העליונה שדוגמתה מנורת בית המקדש. וכל הזהיר במזמור זה לאומרו בכל מ"ט ימי העומר בכוונה הראויה לכין בו, כאילו הדליק המנורה בביית המקדש. וכאלו

מקביל פני שכינה, ואינו ניזוק אותו היום, ומזונותיו אינם חסרים, ותועלות הרבה שיש בו בסגולה. עד כאן סודות המזמור.

ועתה אכתוב לך עוד נמוקי סודותיו דרך פרט אחת לאחת למצוא חשבון. מסורת מאבותינו בידנו שכל הקורא מזמור זה אלהים יחננו בשנה אחת בכוונה בימי ספירת העומר, מובטח לו שאינו ניזוק כל השנה כולה. והטעם כי ימי הספירה הם ארבעים ותשעה, ובמזמור יש ארבעים ותשעה תיבות ממלת אלהים עד סוף המזמור, ופסוק למנצח אינו מן המנין לפי שהוא שם המזמור. ומתחיל באלף ומסיים בצדי כנגד שם יה"וה אד"ני. וזה המזמור היה חקוק במגיניו של דוד הע"ה בטס של זהב עשויה כצורת המנורה, וכשיוצא למלחמה היה מכנין מיסודו וכחו, ומה שהוא רומז. כמו שכבר כתבנו למעלה עניני צירופי הפסוקים ובו היה מנצח על האויבים. והטעם, כי במנורה הזו יש ששה קנים שלשה מימין ושלשה משמאל. וקנה האמצעי פניו נגד בית קדש הקדשים. וכל הששה שבצד ימין ושבצד שמאל נוטים לקנה האמצעי שהוא גוף המנורה נעשה ברוח הקדש כמנורה ממש. ולפנים אצייר לך צורתו. והפסוק האמצעי הוא לבדו מאחד עשר תיבות כי הוא גוף המנורה כאשר כתבנו למעלה. כי העיקר הוא הקנה האמצעי. ובפסוק ראשון יש שבעה תיבות כנגד שבעה כוכבי לכת שהם כו"כב צ"דק נו"גה שב"תאי הרי כצנ"ש. ח"מה לב"נה מאד"ים הרי ח"לם. ופסוק אחרון גם כן יש בו שבעה תיבות כנגד שבעה ימי השבוע. ושני פסוקים ראשונים שבצד ימין יש בהם שנים עשר תיבות כנגד שנים עשר מזלות שהם ט"לה ש"ור תא"ומים טש"ת. סרטן אריה בתולה סא"ב. מאזנ"ים עק"רב קש"ת מע"ק. ג"די ד"לי דג"ים גר"ה. וכן בשנים שבצד שמאל יש בו שנים עשר תיבות נגד י"ב שבטים כאשר רמזנו למעלה. וכך הייתה צורת המנורה לכן שים לבך וכוונתך אליה ותמצא בענין מנורה זו בצירוף זה המזמור סודות נפלאים וגדולים כתבם על לוח ומצא חן ושכל טוב.

ודע כי סוף הפסוק האמצעי ה"א וראשו יו"ד רמז לעולם הזה ולעולם הבא. שני: כי ביה"י צור עולמים. אל תקרי צור אלא צייר. והבן מלת צור שקראוהו רז"ל צייר לרמוז אל הי"ש. והסוד: להנחיל אהבי י"ש. והיא מדה בפני עצמה. והסוד: הי"ש יי בקרבנו אם איין. שחס ושלום כי דור המדבר שהיו דור דעה ואוכלי המן שמטבעו לפקח השכל שהיו שואלים שאלה כזאת. עם היות שראו כל כך ניסים ונפלאות שעשה עמהם. אלא בחכמה עצומה שאלו. וכהוגן רצו לידע: אם היה השי"ת מתנהג עמהם במדת י"ש או במדת איין. ובסופי הפסוקים השלשה ראשונים תמצא אותיות הכ"ם והוא בגימ' אדנ"י. לרמוז: שכל הקורא מזמור זה בכוונה בכל מ"ט ימים של עומר מדת אדנ"י שהיא דין והיא מכ"ה שולטת על אויביו ועושה בהם השחתה. וסופי השלשה פסוקים אחרונים הם מו"ץ שהוא בגימ' קו"ל. וכבר רמזתי לך מהו רומז. והכל נרמז בסוד הקול ששמעו במעמד הקדוש מתוך האש ברמז לשם בן ע"ב תיבות שעולה מספרם רי"ו כמנין קו"ל י"ה אד"ני היוצאים מהמזמור וזה מה שרצה לרמוז

באמרו: הנה אנכי בא אליך בע"ב הענן. וזהו מה שרמוז בראשי תיבות כל השבעה פסוקים כמו שכתבתי: שעולה ע"ב. והסוד: ויעבור יי' על פניו ע"ב רי"ו.

ראה כמה הוא מסוגל זה המזמור. ולזה היה דוד הע"ה מנצח בו כל המלחמות והוא עשאו ברוח הקדש לסוד מופלא והוא עשוי כצורת המנורה, בזה האופן: שלשה פסוקים ראשונים: אלהים. לדעת. יודוך. בצד ימין. ופסוק: ישמחו וירננו באמצע, והוא גוף המנורה כי הוא קנה האמצעי. ושלשה פסוקים האחרונים בצד שמאל: יודוך. ארץ. יברכנו. נמצא שלשה מצד זה ושלשה מצד זה והאמצעי גוף המנורה. ופסוק ראשון אינו מן המנין כמו שאמ', אלא הוא שם המזמור. ויש בו ד' תיבות כנגד שם בן ארבע. ויש בו עשרים אותיות והוא נחלק שלשה שלשה על כל קנה מהששה קנים. ובקנה האמצעי שהוא גוף המנורה יש בו שני אותיות. והם כלם שמות קדושים של הקב"ה כאשר ארמזם לפנינו ב"ה. והששה פסוקים מן המזמור הזה רמוזים לששה קצוות העולם הזה שהם מז"רח מע"רב צפ"ון דר"ום שמ"ים ואר"ץ. והבורא ית' הוא מלך על כלן. והשביעי רמז לקנה האמצעי שהוא גוף המנורה. וזה הפסוק רמז ליום שבת ומעלתו וקדושתו על ששת ימי המעשה. והוא סוד עץ החיים אשר בתוך הגן שהוא באמצעותו. ומהקנה הזה האמצעי בא השמן לכל הנרות אשר על שש' קנה המנורה. וגר שבקנה האמצעי היה מאיר יותר מכל הששה בכללם. ולזה הוא רמז להקב"ה שממנו האורה והברכה וההצלחה לכל העליונים והתחתונים. וכמו כן ארץ ישראל הוא קנה האמצעי וירושלם הוא הנר שבקנה האמצעי. ובית המקדש הוא האור המתפשט בירושלם של מעלה שער השמים ובית המקדש וכסא הכבוד.

וכבר רמזתי לך למעלה, שיש בפסוק האמצעי י"א תיבות שרומזים לראשי תיבות ארץ ישראל. וזהו הסוד שמארץ ישראל משפיע הברכה וההצלחה והתבואה לכל הארץ וממנה לכל הארצות דכתיב: הנותן מטר על פני ארץ ושו"ל מים על פני חוצות. כמינקת הזו שמיניקה את הוולד. כי ארץ ישראל שורש ועמוד חזק באמצע העולם שעליה נשענים כל האיקלימים שבעולם וממנה מתפרנסים, כי ממנה מקבלים שפע הברכות וההצלחות דרך הצינורות. ומזה תבין סוד קדושת יום השבת. וכן תמצא פסוק ראשון של אלהים אותיותיו ל"א בגימ' אל. ופסוק שני לדעת אותיותיו כ"ו הוא שם יהו"ה. פסוק שלישי יודוך כמו כן אותיותיו כ"ו כנגד י"ה מלא. ופסוק רביעי ישמחו אותיותיו מ"ט. כבר כתבתיו למעלה. ותיבותיו י"א וראשו וסופו הרי שם יהו"ה. פסוק חמישי יודוך יש בו כ"ו אותיות כנגד שם אה"יה עם אותיותיו והתיבה. פסוק ששי: ארץ. יש בו כ"ח אותיות כמנין כ"ח עם המלה. פסוק שביעי: יברכנו. יש בו שלשים אותיות כנגד שם יהו"ה עם האותיות זהו הפרט. וכלל העולה מכולם יחד הם רי"ו לרמזו לשם בן ע"ב כמו שכתבנו למעלה. והוא יוצא מוי"סע וי"בא וי"ט שבכחו קרע מרע"ה הים והוא ק"ול י"ה אד"ני כנרמז לעיל. הוא הקול ששמעו בני ישראל בהר סיני והוא קול אלהים חיים. וכנגד זה הזכיר דוד הע"ה ז' קולות במזמור הבו ליי' בני

אלים. והמ"ט אותיות שבפסוק האמצעי כנגד המ"ט תיבות שבכל המזמור הם כנגד מ"ט שנים. ושנת החמשים היא שנת היוכל.

וכן תמצא ב"ב שמות השבטים מ"ט אותיות וכן בשמות של י"ב מזלות יש בהם מ"ט אותיות, לא פחות ולא יותר. וכן ב"ב אבנים שעל החשן מ"ט אותיות. וכבר כתבתי למעלה כי בפסוק האמצעי יש בו י"א תיבות שרומזים לארץ ישראל. והם עשרה גלגלים שבהם שבעה כוכבי לכת שצ"ם חנכ"ל והם ז' כוכבים המשמשים בשבעת ימי השבוע הקבועים כל אחד מהם בכל א' מן הגלגלים. ובגלגל השמיני הקבועים בו שנים עשר מזלות. והט' הוא גלגל המקיף כל השבעה גלגלים והים והיבשה. וכל ברואים סגורים בתוכו. ובגלגל הזה קבועים כל הכוכבים הנראים בלילה וסובב ומנהיג כל כוכבי שמים וגלגלים ממזרח למערב. וגלגל העשירי הוא גלגל השכל. וממנו מתפשט השכל לגלגלים ולכל הנבראים ועליו כסא הכבוד והשכינה. ועל זה רמזו: והעשירי יהיה קדש ליי'.

וזהו סוד יום כפור, שהוא בעשור לחדש השביעי. והוא יום קדש. ועל אלו העשרה גלגלים רמוזים עשרה מאמרות שבספר בראשית ועשרת הדברות. ולפי שהפסוק האמצעי הוא שורש ועמוד לכל הששה הקנים ראשו יו"ד רמז לאלו העשרה גלגלים, וסופו ה"א. וכבר כתבתי כי ה"א עם היו"ד במלואם רומז לשם מלא. והוא רמז להקב"ה שיושב על כסא כבוד רם ונשא על אלו העשרה גלגלים. והכל י"א נגד י"א תיבות שבקנה האמצעי. והיו"ד בראש הפסוק וה"א בסוף. לרמזו: שהקב"ה השגחתו וממשלתו בכל בראש ובסוף. ומושל בעליונים ובתחתונים כמו שכתב: וידעת היום והשבות אף לבבך כי יי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.

ואל זה רמז דוד הע"ה עשרה פעמים, הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עוזו. עד הללו בצלצלי תרועה נגד העשרה גלגלים שזכרנו. וסיים כל הנשמה תהלל יי' הללו יי'. הזכיר הללו יי', על העשר פעמים הללו שהזכיר: נגד י"א תיבות שבקנה האמצעי שעליו כסא הכבוד, וצופה ומביט עד סוף כל הדורות. ועל זה נאמר: סלו לרוכב בערכות ביי' שמו, ועלוזו לפניו. ביי'ת ביי'ה לרמזו: שהשגחתו וממשלתו בעליונים ובתחתונים ומפרנס כל העולם מקרני ראמים ועד ביצי כנים כמו שג': ממכון שבתו השגיח אף כל יושבי הארץ. וכן תמצא בפסוק ראשון של תורה: בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. כנגד: ז' כוכבי לכת ויש בו כ"ח אותיות.

וכן ז' כוכבי לכת: שבת"אי צ"דק מאד"ים נו"גה כו"כב לב"נה כ"ח אותיות. וכן כנגד שבעה ימי השבוע: אחד ש"ני שלישי רביעי חמישי שש"י ויום שבת שב"עה. כ"ח אותיות. ועל כל אלו רמז: ועתה יגדל נא כח יי'. ואותיותיו כ"ח.

וכן נגד אלו השביעיות נחלק העולם לשבעה חלקים. הנקראים בלשון ערב איקלימי"ם. שהעולם נחלק לז' איקלימים. החמשה מהם יש בהם יישוב מבני אדם ובהמות וחיות.

והשני אקלימים לרוח הדרום ולצד צפון הם חרבות ואין בהם יישוב כלל. צד דרום לתוקף החום. וצד צפון לתוקף הקור מפני הקרירות הגדול שבו. ואלו השני קצוות רעות לכל חי. והאמצעיים שהוא ממזרח למערב שהוא מקום היישוב. ובכל אחד ואחד מאלו השבעה חלקים שולט בו כוכב אחד משבעה כוכבי לכת. ואלו שמות החמשה אקלימים המיושבים מן המזרח למערב: ארץ ישמעאל - א'. תוגרמה יון - ב'. ארץ אשכנז - ג'. ארץ צרפת - ד'. ארץ ספרד - ה'.

בשמן של חמשה אקלימין אלו תמצא גם כן כ"ח אותיות כמנין אותיות כוכבי לכת. וראה איך ברא הקב"ה בכל השביעיות ימי השבוע ששה. ובחר בשביעי הוא יום השבת הקדוש. קני המנורה ששה בחר באמצעי והוא השביעי לרמוז אל השבת ולבית המקדש ולכסא הכבוד ולעץ החיים אשר בתוך הגן. בחדשי השנה בחר בחדש השביעי: שהוא תשרי, שהוא יום ראש השנה, בו יום כפור, בו ימי הסוכה שבעה. ומתשרי עד ניסן שבו פסח שבעה ימים ביום הראשון מקרא קדש ויום השביעי מקרא קדש. שנה שביעית - שמיטה. שנת שבתון יהיה לארץ והיא שמיטת קרקעות לעבדים ולשפחות. ועוד שבעה היקף לשבעה שמטות. יוכל אחד: וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה. והוא מקרא קדש וחייבים לקדשו שני: וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור בא' לבל יוש' יוכל היא תהיה לכם.

וכן עבד עולם יצא לחירות ונקרא לעולם. וכמו כן נמשך זה ההיקף לאלפים, ובחר מן האלפים האלף השביעי, שהוא שבת הגדול לעולם. וזהו מה שרמזו ז"ל באמרם: שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב. כלומר: שיעשה הב"ה בזמן הזה כלייה גדולה בכל האומות, וישראל ששומרים את השבת שהוא רמז לקנה האמצעי, כי ראשו הקנה האמצעי יוד וסופו הא שם י"ה. והשגחתו וממשלתו ברום ותחת והקצוות. וי"ה ית' עומד על כסא כמו שכתוב למעלה. והקנה האמצעי הוא ירושלם ובית המקדש ועץ החיים וזהו דכתי': השמים כסאי והארץ הדום רגלי. וירושלם של מטה מכוונת כנגד ירושלם של מעלה. ועל זה אמ' דוד ע"ה: ירושלם הבנויה. שכנאה י"ה כעיר שחברה לה למטה. ושתייהן דוגמא: דעינים. רגלים. ידים. עין ימין. עין שמאל. וכן יד ורגל. וכן ירושלם של מעלה ימין. ירושלם של מטה שמאל. והכל אחד וקדושתן שווה.

והששת אלפים דוגמת ימי הבריאה יום לאלף. ויום השביעי שבת וינפש. זהו האלף השביעי שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים ולישראל שהם חלקו. ואז: בלע המות לנצח. ויתגלה האור הגנוז לצדיקים שעליו נאמ': מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך. רמז לאור אשר על הקנה האמצעי המאיר כפלים על ששה הנרות והיום ההוא תענוג גדול לישראל ששומרים את השבת. ובכן יבטל יצה"ר עד בלע המות. ויהיו כולם דומין למלאכי השרת והב"ה יעשה כלה באומות שלא תשאר שום אומה בעולם כי אם ישראל.

כמו שאמ' הנביא: אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל. ובתורתו הבטיחנו הוא בעצמו ואמר: מעונה אל'הי קדם ומתחת זרועות עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד. זה הפסוק מתחיל במ"ם ומסיים בד"לת, והשמדת האומות. כי באלף הששי לא ישארו כי אם עם קדוש השומרים קדושת השבת דכתי': וישכן ישראל במח בדד עין יעקב.

ובאלף השביעי הוא כוכב שבת"אי הממונה על יום השבת. והוא הגדול שבשבעה גלגלים וכאשר ישרים אלף השביעי אז האלף השמיני שהוא נגד גלגל השמיני שבו קבועים י"ב מזלות. ואז יתחיל להיות לנשמות תענוג גדול. ופושטים צורות ולובשים צורות אחרות. וכולן יחזרו להיות רוחניים כמלאכי השרת. לא ירעבו ולא יצמאו ולא יהיה להם עגמת נפש לשום דבר גשמי. אלא כולם יהיו שכלים נפירים ועל זה רמז: וביום השמיני ימול בשר ערלתו. שיתבטלו כחות הנפש הבהמית והמותרות באלף השמיני. רמז ליום שמיני עצרת ועליו אמ' החכם: תן חלק לשבעה וגם לשמונה. ונאמר: והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

גם בפסוק זה מ"ט אותיות לרמז למה שאמ'. ובגלגל השמיני קבועים כל הכוכבים הנראים בלילה, וי"ב מזלות. לפיכך, דומה האלף השמיני לכוכבים. והאלף התשיעי נגד גלגל התשיעי אז יהיו ישראל במילואם יותר ויותר במעלה. ויעלו לתענוג גדול מזה השמיני שיהיו קרובים לגלגל העשירי, שהוא גלגל השכל שעליו כסא הכבוד ועליו השכינה. ואין שום מלאך יכול לדעת מקומה, אלא שואלים זה מזה איה מקום כבודו להעריצו. ואז ישראל יהיו שוים למלאכי השרת. ויעלו עד גלגל השכל, שתחת כסא הכבוד עם אברהם יצחק ויעקב אבותינו הקדושים. ומשה ואהרן ודוד וכל הנביאים והצדיקים שהיו מעולם.

ראה כמה גדולה סגולת זה המזמור שכל טוב העולם הזה והעולם הבא רמוז בו. וסוד עולם העליון, ועולם הגלגלים הכל נרשם ונרמז בו.

כתבו חכמי הקבלה שהקב"ה הראה לדוריד הע"ה זה המזמור בציור של אש זהב מופז עשוי כצורת המנורה כתוב ורשום באותיות של זהב, כמו שהראה מעשה המנורה למשה רבינו עליו השלום. והראה אותו כך מצוייר כצורת מנורה בכל יום ימצא חן וחסד בעיני אלהים ואדם. ואם יצוייר בבית הכנסת נגד היכל הספרים יגן בעדם ממאורעות הזמן ומגזרות רעות. ומי שיאמר אותו בכל יום קודם הנץ החמה לא יקרה לו שום מקרה רע. הג"ה וחשוב קמי קב"ה כאילו הדליק המנורה בבית המקדש ומובטח לו שהוא בן העולם הבא. גם קבלתי מהחכם כ"ר עזריאל ז"ל שהאומרו אחר ברכת כהנים בכל יום מימי הספירה אינו ניזוק כל השנה כולה ויצליח בכל מעשיו. וכנגד ז' קני המנורה וז' פסוקים שבמזמור יזכה לשבעה מתנות, שעתידין לישראל: או"רה. ישו"עה. הוד"אה. שמ"חה. רנ"נה. חני"נה. בר"כה. והם כנגד שבע ספירות הבנין וכל

אחד ואחד מעין ספי"י ולכן ראוי לכיין בו, וכשיצא לדרך אם יאמר אותו שבעה פעמים, מובטח בכל הדרך שלא ינוק וילך לשלום ויצליח ב"ה.

זוה מעשה המגורה

למש ונעם
בין
בדוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

שבעה קט מגורה ושבעה פעמים הדי מ"ט פ"י בן מ"ט תיבות כנגד
מ"ט שערי צימל שנמסרו למשה ר"ע אצל שער החמשים לא נמסר
לן פ"ה אשער דמחמ"ה אש"ה

שבעה קני מנורה ושבעה פעמים הרי מ"ט. כי יש בו מ"ט תיבות כנגד מ"ט שערי בינה, שנמסרו למשה רע"ה. אבל שער החמשים לא נמסר לו כי הוא שער הדממה אשר בו שוכן הכבוד. שבעת קני מנורה הם רמז לשבע ספירות הבניין וכל המזמור שבעה פעמים. הרי שבעה פעמים שבעה = מ"ט. וכנגדם במזמור זה מ"ט תיבות והקן האמצעי יש בו מ"ט אותיות. וידוע לבעלי הקבלה כי התפארת שהוא קו האמצעי הוא כולל כל השבע ספירות וראשי הקנים א"ל ין"י א"י עולה בגימטריא חסד שהוא ראש לשבעה. ועולה בגימטריא ע"ב המיוחס לחסד. ובו נברא העולם כד"א: אמרתי חסד עולם יבנה. ויוצא: מויסע ויבא ויט שבכל אחד מאלו יש ע"ב אותיות ועולים למנין רי"ו. היא גבורה. הוא אריה. הוא הגבור. הוא הארי. והגבורה נמצאת באריה. והשם הזה משולש רמז: לחסד דין ורחמים. והאריה מטיל יראה בבני אדם והוא סוד החיבור. והוא נותן כח בגזר. ודי מה שדברנו בחיבור דברינו אלו. והשם יתן לנו נחלה בלא מצרים ברוחב אכ"ר.

הביא רבינו מעשה המנורה בהל' בית הבחירה פ' ג'.

דע הכיור היו לו י"ב דד.	אכן היתה לפני המנורה
ומוכני עשו לו שיהיו בה	ובה ג' מעלות שעליה כהן
המים תמיד [ע"ש פ' ג']	עומד ומטיב את הנרות
	ומניח עליה כלי שמנה

ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה:

ופסוק כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. רמזו על ראשי הקנים. בכל קנה וקנה תיבה. ובקנה האמצעי תיבת חיים. לרמזו לשבת - הוא עץ החיים. הוא ארץ החיים. כי הוא באמצע העולם. דוגמא דעץ החיים בתוך הגן. ודוגמת הלב באמצע הגוף, וממנו מתפשט רוח החיים בכל איברי הגוף.

הנה זו היא המנורה המהורה אשר בעבר הלו סדורה מאבותינו הקדושים מסורה פה אל פה קבלה מפי הגבורה וכל סודותיה ברוח הקדוש רמזים, ומכסא הכבוד נאחזים. מכוחה נבאו החזנים סודות נסתרים וגנוזים. ועל כן אני מצוך כאשר צויתי השמר לך ושמור נפשך וזו עצמך לשמרה בטהרה ובנקיון כפים וגוף נקי כספר תורה.

סדר תפלת שבועות

ערבית נכנסין לבית הכנסת וקוראין קריית שמע בברכותיה. וחותמין ופרוס עלינו וכו' ואומר: אלה מועדי יי' מקראי קדש וכו'. ואומ' שליח: צבור קדיש עד לעילא. ומתפללין שלש ראשונות ושלש אחרונות. וקדושת היום באמצע, כמו בפסח. אלא שאומרים: את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו שבו נתנה תורה. ואומ' ש"ץ קדיש.

שחרית נכנסין לבית הכנסת. ומסדרין הברכות, וקורין הזמירות כמו בשבת. ומוסיפין אחר יושב בסתר עליון, מזמור: יקום אלהים יפוצו אויביו. וגם מוסיפים אחר מזמור שירו ליי' שיר חדש, שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית יי' נלך, כמו שאומרים בפסח, וכן בסכות, שהוא שלש רגלים וצריך לשמוח בהם. ומתפללין כמו בערבית וחוזר התפלה. וגומרין ההלל ומברכין עליו לגמור. ושליח צבור אומ' קדיש תתקבל. ומוציא שני ספרים. באחד: קורין חמשה בפרשת וישמע יתרו מן בחדש השלישי עד סוף הסדר. ובשני: קורא פרשת המפטיר וכיום הבכורים, בפנחס. והפטרה, ביחזקאל: ויהי בשלשים שנה. ומחזיר הספרים. ואומ' ש"ץ קדיש עד לעילא. ומתפללין תפלת מוסף כמו בפסח וחוזר ש"ץ התפלה, ואומר קדיש תתקבל, והולכים לבתיהם לשלום.

יום שני מתפללין כמו ביום ראשון. וקורין בפרש': ראה אנכי כל הבכור עד סוף הסדר. ואם חל בשבת: קורין בו שבעה. אבל מתחילין מעשר תעשר, ומפטיר קורא כיום אתמול. והפטרה בתרי עשר חבקוק: ויי' בהיכל קדשו עד למנצח בנגינות. ונהגו בכל מקומות ישראל לקרוא בשני ימים טובים של חג השבועות אזהרות, שעשה החכם המשורר ר' שלמה בן גבירול על מנין המצות. כיום ראשון קורין מצות עשה. וביום השני קורין מצות לא תעשה.

וכבר ידעת שחג שבועות הוא כנגד יום שלישי והוא זמן קבלת התורה. הוא האב השלישי. הדגל השלישי. מקום האחדות האמיתי ששם מתיחדים עליונים ותחתונים, סוד עץ החיים בתוך הגן. ולפיכך שבועות אינו אלא יום אחד. שהמדה גורמת, ומשם זורחת תורה אחת לעם אחד, מאל אחד.

ובספר הזו"ה שאל ר' יהודה לר' אבא: מאי טעמא חזינא בפסח שבעה, ובסכות שבעה, ושלמנו דחדוותא ביומא אחרא. בשבועות, אמאי לא אשתכחו ביה שבעה יומין והא הכא אתחזון יתיר מכלא? פתח ר' אבא ואמ': מי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. וכי מאי שנא הכא, דאקרון ישראל אחד יתיר מאתר אחרא? אלא, כיון דשבחא דישראל אתיאי לפרשא קרא לון אחד, דהא בכל אתר שבחא דישראל אחד הוא. מאי טעמא? בגין דכל קשירו דעלאי ותתאי בהאי אתר דאקרי ישראל אשתכח, ועוד דאתקשר במא דלעילא ואתקשר במא דלתתא ואתקשר בכנסת ישראל, ועל דא אקרי כולא אחד. וביותר דא אשתמודעא מהימנותא וקשורא שלימא ויחודא עלאה קדישא. ועל דא יומא קשורא דמהימנותא הוא קשורא דכולה. וכתוב: **עץ חיים הוא למחזיקים בה**. אילנא הוא דאקרי אחד. ועל דא בגין אינון דמתקשרי באתר דא אקרי הכי. ועץ החיים אחד הוא ודאי איקרי בגין דכולא ביה וש"מה דיליה אחד, ודאי קשורא דכולא ואמצעיתא דכולא. הה"ד: ועץ החיים בתוך הגן בתוך ממש. במציעות. ואחיד בכל סטרינ ואתקשר ביה ועל דא פסח וסכות והוא באמצעיתא. בגין דאיהו אמצעיתא דכולא ודא הוא שבחא דאורייתא בהאי יומא. ולא יתיר שבחא דמהימנותא וקשורא דכולא.

ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה מאי טעמא הוה עצרת אחר? מפני שבו נתנה תורה לישראל. וכשנבראת התורה ראשית היה הקב"ה שליט בעולם עמה יחיד. דכתיב: **ראשית חכמה יראת יי'** הואיל וכן קדושתן תהיה לכרך. והנה הדברים מורים דברים מופלאים בסוד השביעיות שפירש' למעלה.

ולפיכך נקרא חג שבועות ונתינת התורה. יורה לנו על חדוש העולם ובטול יצה"ר. ובמדרשו של רשב"י ע"ה אמרו: כי מן הראוי היה ביום זה שנתנה תורה, סוד הלחם העליון לבער החמץ ושלא יאכל כלל. כי בפסח מפני כבוד המצה אנו מבערין החמץ. אם כן מפני כבוד הלחם העליון לא כל שכן? ולא די זה אלא שקרב ביום זה על גבי המזבח? אלא, יש להודיעך מה שהשיבו, כי בפסח דין הוא לבער החמץ סוד סבה חצונה מן העולם, ושלא יאכל כלל. כי כשיצאו ישראל ממצרים עדיין לא נכנסו בסוד האמונה, כמו שכתבנו למעלה. ולפיכך הוצרכו לבער החמץ להרחיק מהם רשות אחר, ולאכול מצה לבא תחת הרשות הקדוש להרגילם באמונה העליונה. אבל ביום זה שקבלו התורה ועל ידה נתקשרו קשר חזק באמונה, אין לחוש על אכילת חמץ, כי לא יזיקם כלל, שהרי קרב על גבי המזבח להראות כליון חרוץ בכחו, ושאין לו יכולת על ישראל, כי כבר יצאו לחירות ממנו, בקבלתם התורה במעמד הקדוש והנורא בהר סיני, ועל ידה הם דבקים ביי' אלהיהם, כי הוא החוט המחובר ביניהם.

עוד שם, תא חזי בשעתא דמלכא קדישא אשתכח בעטרוי חדותא דכנסת ישראל. וכד אורייתא אתיהיבת אתעטרת כנסת ישראל בעטריין עלאין. ובגין דכל קשרא דמהימנותא אתקשר בהאי אילנא איקרי יום אחד. דכתיב: **והיה יום אחד הוא יודע ליי'.** יום אחד ודאי דכנסת ישראל. יום אחד בקשורא דלעילא.

דע והתבונן העיקר הגדול הזה ותדע עד היכן מגיע מעלת וקדושת היום הקדוש הזה. איך הוא רומז אל העולם שאחר התחייה, שאז יתענגו בני העולם ההוא בגוף ובנפש יחד, מן הסעודה השכלית המעותדת להם. כמו שהיה מתענג אדם הראשון בגוף ונפש קודם שחטא, כי אז יחזור העולם לשלמותו הראשון. ולדוגמא זו בא הקרבן בזה היום הקדוש. חמץ ומצה. חמץ - כנגד הגוף. ומצה - כנגד הנפש. והחמץ הוא רמז להיותנו מעורבים בחומר מעכב, ומונע בהשגה. וכפי מיעוט ההשגה יהיה רבוי הגלות, וכבודותו. כאמרו: **תחת אשר לא עבדת את יי' וגו' ועבדת את אויביך.** אבל המצה הוא רמז להיותנו מוצאין חן לפני יוצרינו ית' זכרו לעד והסוד: כי מצאי מצא חיים.

סוף דבר מדת הדין גמורה בח"מץ. ומדת רח"מים גמורה במ"צה. והיום הזה החמץ והמצה קרבים יחד על גבי המזבח. גם הנפש והגוף יתענגו יחד בעדון העולם ההוא, שהוא זיו השכינה, כמו שמצינו למשה ואליהו. ועוד ירמוז לנו היום הקדוש הזה, שהחומר העכור יחזור ספירי וזך כאמרו: **ויסדתיך בספירים.** והכל נשמע ונקבל מפי הגבורה, ולעתיד לבא אכילתנו מצה. כי אז יהיה עת - **לא רעב ללחם ולא צמא**

למים כי אם לשמוע את דבר יי'. וזהו שאמר: וריויתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם יי'. וזהו סוד: אשפוך רוחי על כל בשר. ובוה נשלם מה שרצינו לבאר בסוד תפלות היום הקדוש הזה וענין ספירת העומר הודאה ושבח לאל המוציא אותנו ממצרים, ונתן לנו ביום זה תורתו הקדושה הגדורת פריצות הצה"ר. כי בעבודה זכינו לכל הטוב הצפון לנו והבטחונות לעולם הבא.

סדר תפלות ראש השנה

מחסדי השם ית' על כרואיו שברא התשובה קודם שברא העולם, לפי שהאדם מוטבע מיצה"ר והיה גלוי וידוע לפניו שעתיד לחטוא. והנה הוא חסר מצד התולדה עד שיתחזק שכלו, ויתגבר וימשול על יצרו. כמו שמצינו בדוד המלך ע"ה אע"פ שהיה בתכלית החסידות והשלמות, היה מתנצל מצד התולדה. ואמר: הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי. יאמר כי כל מה שקרהו היה מצד התולדה וכן הוא אומר: כי יצר לב האדם רע מנעוריו. על כן גבר חסדו ית' והקדים רפואה למכה וברא התשובה. אמרו"ל: גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. שנאמר: שובה ישראל עד יי' אלהיך. ואמרו עוד: במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. התשובה יש לה מדרגות רבות. ולפי המדרגות יתקרב האיש השב אל בוראו. יתעלה, לפי ההכנעה שיכניע אדם את יצרו. ולפי הבושת שיתבייש מעונותיו, מן האדון ברוך הוא שהמרה דבריו. ולפי היסורין והתעניות שסבל, ולפי המלקיות שקבל והפרישות שקבל על עצמו, כך תהיה קרבתו אצל השם ית'.

כי ראוי לכל בעל תשובה שישקול מעשיו בפלס ומאזנים ושיסבול צער וייסורין כפי ההנאה אשר נהנה מן העבירות. אמר דוד: פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך. על לא שמרתי תורתך היה לו לומר. אלא הכוונה לומר שהם היו גורמין החטא. ולכן ראויים הם שילקו בדמעות. והתשובה נקראת רפואה שנאמר: ושב ורפא לו. וכתוב: ארפא משובתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו. וכתוב: דרכיו ראיתי וארפאהו. ונקראת רפואה. על שם שהעבירה חולי בנפש. כי כשם שהגוף יש לו בריאות וחולי, כן הנפש יש לה בריאות וחולי. ובריאותה המעשים הטובים. וחליה ההפך. וכשם שהחולה אינו מתרפא אלא בהפכו. כן החטא אינו מתרפא אלא בשיצטער כנגד מה שנהנה מן החטא.

ואמר ר' יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה. אחד של צדיקים גמורים, ואחד של רשעים גמורים, וא' של בינוניים. צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים. רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה. בינוניים תלויים ועומדים מר"ה ועד יום הכפורים זכו - נכתבין לחיים. לא זכו - נכתבין למיתה.

כתב הר"מ ב"ן ז"ל זה שאמרו חכמים בצדיקים גמורים שנכתבים לחיים. ורשעים גמורים שנכתבים למיתה. לא צדיקים שאין להם עונות ולא רשעים שאין להם זכיות שכמה צדיקים מתים לאלתר. וכמה רשעים מאריכין ימים בשלוה. אלא כך היא המדה: יש עונות שדינו של הב"ה ומשפטיו הצדיקים להפרע עליהן בעולם הזה. ויש מהן להפרע בעולם הבא. וכן הזכיות יש מהן שבעל הגמול ית' משלם שכרם בעולם הזה, ויש מהם שמשלם שכרן בעולם הבא. וכשאדם חוטא כל השנה ומתכלך בעונות ומתטנף בחטאים ועושה גם כן צדקות ומעשים טובים, ובאים מעשיו לפני אדון הכל ית' שמו: שוקל אלו כנגד אלו, והצדיק שהוא צדיק גמור זוכה לחיים. וכן הרשע שדינו נותן לשלם שכר טוב בעולם הזה על מעשה הטוב שעשה ונחתם לאלתר בראש השנה לחיים. כלומר: שפוסקים לו חיים בשלוה בעושר ונכסים וכבוד. יצא זה צדיק גמור בדינו. והרשע שהוא רשע גמור מכל צד, נחתם לאלתר למיתה. וכן בעל מעשה הטוב שנכשל בעבירה אחת בלבד ונענש עליה למיתה נכתב ונחתם לאלתר בראש השנה למיתה כלומר: שימות באותה שנה, או שיחיה בתחלואים רעים חיי צער וייסורין, ונמצא זה רשע גמור בדינו. אעפ"י שזה צדיק וזוכה לעולם הבא. והראשון שזכה לחיים רשע גמור ואובד לגמרי. עד שיהא גדול שבנביאים כשנדון על חטא אחד קל ונענש עליו נקרא בכאן רשע גמור. והרי אחאב שנאמר בו: **הראית כי נכנע אחאב מפני.** הכנעה זו נקרא בזה צדיק גמור.

וכן זה שאמרו חז"ל: לחיים ולמיתה. אינם בימים בלבד אלא כל העונשים שבעולם הזה. נגעים, מיתת בנים, עוני, וחליים, ומיני יסורים, כולם הם בשם מיתה. והשכר והגמול הטוב כנוהו בלשון חיים. וזה הדין שאמ' ז"ל: שכל אדם נדון בר"ה אינו אם יזכה לגן עדן ולחיי העולם הבא או יתחייב לגיהנם ואכזר. שאין אדם נדון בראש השנה אלא על ענייני העולם הזה, אם ראוי לחיים ולשלוה או למיתה וייסורין.

וכך אמרו ז"ל בראש השנה: זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב איזו לשלום איזו לרעב איזו לשובע ובריות בו יפקדו להזכרים לחיים ולמות. אלא כך היא המדה: בראש השנה שוקלים מעשיו של אדם ונכתב ונחתם לזכות או לחובה בעולם הזה, כפי מה שמגיע לו בחלקו, לפי מעשיו מן העולם הזה. וכשנפטר לבית עולמו שוקלין בהם ופוסקין עליו חלקו כפי הראוי לו בעולם הנשמות. ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל.

וחכמי הקבלה פירשו ענין שלשה ספרים. רמז לשלוש מדות של שלשה אבות שהם: חסד, פחד, תפארת. ספר של צדיקים - רמז לחסד. ושל בינוניים - לתפארת. כי החסד - רחמים גמורים. וכתוב: עולם חסד יבנה - והתפארת באמצע, והיא כמכרעת בין הדין והרחמים, על כן התפארת נתון לבינוניים. ושל רשעים לדין, שהוא הפחד.

וכלל הדברים כי המדה שאדם מחזיק בה, היא נמשכת אליו, להעלותו, לייחדו אליה מכאן אמרו! ששכר מצוה מצוה. וראש השנה שהוא בכלל עשרת ימי התשובה רמז לעשר ספירות. ויום הכפורים רמז לכל הספירות שהם מתעלים על התשובה. וידוע כי כל תשובה תמצא סליחה וכפרה כשם שמועיל הכבוס שאתה עושה לבגד. אבל לענין שהבגד אם הוא מלוכלך ביותר ותרצה שישוב לבן וטהור היטב כמו שהיה בראשונה זה בודאי צריך כבוס גדול. וכן הנפש לענין שתשוב טהורה ונקייה מן העוונות כאלו לא היה לזה צריך תשובה גדולה כמו שאמר דויד ע"ה: הרב כבסני מעווני. המשיל התשובה הגדולה אל הכבוס הגדול.

התשובה צריכה ארבעה תנאים. הא': שיעזוב החטא בין במעשה בין במחשבה דכתיב: **יעזוב רשע דרכו כנגד המעשה. ואיש און מחשבותיו כנגד המחשבה.** והמחשבה הרעה חטא גדול הוא. וענשו רב כאלו חטא בפועל. וכמה מבני אדם שאין סבורים כן. כמו שאמרז"ל: **הרהורי עבירה קשין מעבירה.** וביאורו קשין על הנפש, לפי שמחשבת העבירה קבועה בנפש. וכמו שאמ' קשורה בו והפעולה אינה לפי שעתה. והשני': שיתנחם על מה שעשה מן העבירות לשעבר כמו שאמר הנביא: **כי אחרי שובי ניהמתי.** והשליש': שיסכים בלבו שלעולם לא ישוב לדבר שחטא כמו שאמר: **ולא נאמר עוד אלהי' למעשה ידינו.** והרביעי': הוא וידוי דברים כגון: חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך. הוא שאמר הנביא: **קחו עמכם דברים ושובו אל יי'. כלומר:** עיקר התשובה שתקחו עמכם דברים הללו. והוא ענין הוידוי.

וידוי דברים מצות עשה מן התורה שנאמר: **איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' וכתיב: והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה.** ובעל התשובה יתחייב להיות לו הכנעה בלב כמו שאמ' דוד המלך ע"ה, במזמור המיוחד על עיקרי התשובה וההכנעה: **לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה.** ורז"ל הביאו משל על זה מן הכלים הטמאים. ואמרו: נשברו נטהרו. ואמר ישעיה: **ואל זה אביט אל עני ונכה רוח.**

למדנו מכל זה, שעיקר התשובה ההכנעה. ודבר ידוע כי עם הייסורין וההכנעה עונותיו של אדם מתכפרין. ועל זה אמר דוד: **ראה עניי ועמלי. עניי - על ההכנעה. ועמלי - על הייסורין.** והנה, שהתשובה עם ההכנעה מכפרת עונותיו של אדם. ואין לך דבר שעומד בפני התשובה, ובכל עת ובכל זמן תועיל. כל שכן בעשרת ימים שמיוחדים לעולם, לתפלה, ולבקש שערי תשובה. ויש מקומות בישראל, שרובן מתענין בכולם.

ואמרו ז"ל שהקב"ה נמצא בהם לכל יחיד ויחיד. הוא שדרשו ז"ל: **דרשו יי' כהמצאו.** אלו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. ועל זה קבעה תורה בראש חדש זה של תשרי, שיהיה יום הדין לכל באי עולם. וקבעה חתימת הדין בעשור לחדש. ועשרה ימים בנתיים לתת זמן ושהות לחוטא לשוב מחטאו קודם שיחתם דינו. ולפי

שנברא העולם בראש השנה במדת הדין חייבה החכמה להיות יום הדין בראש השנה להיות מעשי כל הבריות זכויותיהם ועבירותיהם שקולין בו. וזהו שאומרים בתפלה: זכרנו. וזוכר יצורין ברחמים לחיים. אע"פ שהוא יום דין. אנו שואלים מאתו ית' שיתנהג עמנו ברחמים. ואותיות תשרי באת בש עולין לחשבון השם המפורש במילואו והשם. וכבר כתבתי למעלה, כי השם באת בש הוא מצ"פץ והוא ברחמים. ולכן אנו שואלים מרחמים גמורים הרמוז בשם ראש החדש כאשר כתבנו. ולזה נהגו בכל מקומות ישראל להשכים מר"ח אלול כי בו עלה מרע"ה להר פעם שלישית, לקבל לוחות שניות, והתפלל על ישראל ונתקבלה תפלתו ונתנו לו הלוחות, וירד ביום הארבעים הוא יום כפור ולכן נקבע יום סליחה וכפרה לדורות. ונהגו לתקוע מראש חדש אלול לעורר דרכי התשובה וסמכו על פקי ר' אליעזר פרק מ"ו: שבר"ח אלול שעלה משה להר העבירו קול במחנה שעלה משה להר. שלא יטעו עוד בע"ז. והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר: **עֲלֵה אֱלֹהִים בַּתְרוּעָה.** ולכן, התקינו שיהו תוקעין בשופר בכל ר"ח אלול, כדי להזהיר העם שישוּבו בתשובה. שנאמר: **אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.** וכדי לערכב את השטן שלא להשטין את ישראל. ונהגו לומר תחנונים ולקום לסליחות כמו שכתבנו.

ערבית נכנסין לבית הכנסת ומתפללים כמו בשאר מועדים וחולותים ופרוס עלינו. ובמקום אלה מועדי יי, אומ' וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדישיכם דתלתא איתנהו ביה. ואומ' ש"ץ קדיש עד לעילא. ומתפללין שבעה ברכות. וכן בשחרית. וכן במנחה. אלא שבמוסף מתפללין תשעה ברכות. וכן הסדר בכל הענין, כשאר המועדים זולתי בתפלות אשר מעומד, שאומר זכרנו, מי כמוך, ובכן, ובכן, ואז כמו שנפרש ב"ה. ובמקום כי בנו בחרת אומ': ודברך אמת וקיים לעד בא"י מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל בשבת מזכיר שבת. וכשאומר שלוש ראשונות. כשיגיע למען שמו באהבה אומר זכרנו לחיים ויכוין לבניה. שהיא זוכרת כל היצור היום הזה לחיים. ר"ל: אל החכמה אשר ממנה תוצאות חיים לכל. אל חכמה. מלך בינה. חפץ בחיים תפארת. כתבנו בספר חיים מלכות שהיא ספר החיים. למענך אלהים חיים הבינה. אל בינה. חי חסד. מלך עוזר ומושיע בינה כלול ברחמים ודין. ומגן בחסד והיום תפארת. בא"י מגן אברהם בחסד. מי כמוך אב בינה, שהיא אב הרחמן שהיא החסד. וזכר יצוריו בינה. ברחמים לחיים שהיא חכמה. ונאמן אתה להחיות מתים כי עמך מקור חיים. וכבר ידעת כי את"ה רמו לחכמה. והיא חיים. וחיותם, ברוך: כתר. אתה: חכמה. יי: מחיה מתים. לדר ו"דר המליכו לאל כי הוא לבדו מרום וקדוש. כי ממנו הרוממות אשר על חסד הנקרא רום העולם והקדושה אשר לגבורה. ולכן אמר וב"כן יתקדש שמך יי אלהינו על ישראל עמך. והטעם "ובכן", שימליכו ויכירו כי אתה המרום וקדוש יתקדש שמך יי אלהינו. כי אז יהיו ראויים ויבינו שאתה לבדך הקדוש. וזו היא כל הכוונה בתפלה. ולזה אומרים וב"כן תן פחדך כלומר: מדת הפחד, כדי שישוּבו בתשובה. ואפילו מדת הפחד כלולה משתיהן דין ורחמים. כי פחד עולה צ"ב. והתיבה צ"ג. וכן עולה חשבון אדנ"י יה"וה עם השני

שמות - הרי לך דין ורחמים. שהשלטון לפניך שטעמו הפנים הידועים: תפארת ומלכות, שבידם השלטון על ישראל. עוז בידך חסד. וגבורה בימינך הגבורה. ושםך נורא תפארת ומלכות, שנושאים השם הנכבד והנורא. על כל מה שבראת השמים והארץ וכל צבאם. והחכם ה"ר עזריאל פירש: עוז בידך כלומר: מדת הדין של צדק, שנקרא עוז הוא בידך, שהיא באה מכח יד השמאל, שכתוב אף ידי יסדה ארץ: שהיא מכח הגבורה. וגבורה בימינך כח הגבורה, שהיא בשמאל מכח הימין, הנקרא חסד. כמו שאמרו ו"ל: א"ש יצאה ממ"ם. ושםך נורא. הרחמים נקרא שם, שהוא אמצעי בין חסד וגבורה. על כל מה שבראת שהם נצח והוד. ובכך תן כבוד אחר שפירש כל הדברים היאך מתנהגים בכח הגבורה, חזר ופירש היאך מתנהגים בכח החסד. ואמר תן כבוד לעמך: המשך משך הכבוד והחסד לעמך, שאין ראויים להתקיים אלא בחסד. תהלה ליראיך זה כח הגבורה, שהיא כח היראה. כמו שפירש' בענין המנוחה. ותקוה כח הרחמים, שהוא קו האמצעי. פתחון פה זה נצח. שמחה זה הוד. צמיחות קרן צדק. ועריכת נר מכח התשובה שנקראת נר יי' נשמת אדם. שלשה פעמים וב"ן. כנגד שלשה ספרים נפתחים ביום הדין. וכבר ידעת מלת ובכן עולה ע"ב בנימ' חסד. ושלתם הם ככלל רי"ו וכבר ידעת זה. ולכן אין לומר, כי אם: ואז צדיקים יראו וישמחו. והאומר ובכ"ן - תועה. דאין להוסיף על השלשה, כמו שכתבנו. וכן דעת הרמב"ל.

ובמדרשו של המאור הקדוש. אמר ייסא אשכנא ברזא דא בתקיעתא דרב כבכל תלת וב"ן, וב"כן, וב"כ, לקבלי הני תלת וכך הוא סדורא. והטעם, מפני כי בשם זה מתעלה הכבוד למעלה עד אין סוף. כענין שכתוב: ובכן אבוא אל המלך, ואסתר נקשרת למעלה לבקש מלפני המלך על עמה, כי נכמרו רחמיה על בניה, ואינה זוה משם עד שקורעת גזר דינם.

ומה שנתקן לאומרו ביום זה מפני שבו היה תחלת מעשיו של הקב"ה בבריאה. ואנו מבקשים מלפניו שיחדש עולמו לטוב, ושיקדש שמו על ישראל, ובזה יוודע כי לו לבדו הממשלה מעלה ומטה, וכל זה ישלם בביאת גואל כי הוא יודיע זה. וזה באמת הוא חידוש העולם. כי כשיצמח קרן דוד, אז צדיקים יראו וישמחו. כי בזה תלוי כבודן של ישראל, וכל תקותן. כי עתה בעוונותינו, שאנו בגלות שפלים ודלים מכל אומה ולשון, בזמן הגאולה תהיה הגדולה והכבוד בערך השפלות. ובזמן ההוא עוולתה תקפוץ פיה, והרשעה כעשן תכלה. סוד: סבה חיצונית, כי תעבור ממשלת זדון: השפחה, אשר עמדה במקום שרה גבירתה מן הארץ סוד: "הארץ" הידועה. וכתוב: ואת רוח ה**טומאה אעביר מן הארץ**. ואז: "ותמלוך אתה הוא יי' אלהינו" שיהיה מלכותו כמאז בירושלם ובהר ציון משכן כבודו.

קדוש אתה ונורא שמך. השם הנכבד. ושאין ראוי שיעבד זולתו וזהו סוד: ויגבה יי' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה - בתפארת. בא"י המלך הקדוש. סוד: המלך היושב על כסא דין ביום זה, המולך על כל המעשים כאשר תחלת הבריאה. והסוד: והקדישו את קדוש יעקב.

ובעשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. במקום האל הקדוש ובמקום מלך אוהב צדקה ומשפט אומ': המלך הקדוש. והמלך המשפט. והראב"ד ז"ל פירש המלך שהוא עצם המשפט. כלומר: המלך שהוא הוא המשפט. והוא המלך. הוא שכתוב: **משפט וצדקה ביעקב אתה עשית**. ואומר: אתה בחרתנו מכל העמים. יען כי יעקב בחר לו יה. ואנחנו בניו למקום הנולדים בביתו. ולפיכך בחרנו להיות לו עם נחלה. כמו שכתוב: **יעקב חבץ נחלתו**. ואנו דבקים בשמו הגדול קו האמצעי בין כל האומות. וכירר אותנו כבורר אוכל מתוך פסולת. והוא סוד נעלם: אהבת אותנו - במדת החסד. משך בנו - משך האהבה. כי אנו: בני אברהם. והסוד: ותחת כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעם - ולא כל זרעם. ורצית בנו: מצד הרצון העליון. והסוד: קדש ישראל ליי' ראשית תבואתה. ורוממתנו מכל הלשונות: בתפארת. כי יעקב אבינו קו האמצעי. ויעקב איש תם יושב אוהלים. ונחלתו בלא מצרים. ומתעלה ומתרומם למעלה עם המוח, שכן מושך חוט השדרה משם. ובזה הוא מרומם מכל הלשונות, כידוע לחכמי לב. והסוד: והרכבתיך על במתי ארץ. וקדשתנו במצוותיך: בנצח והוד. וקירבתנו מלכנו לעבודתיך: יסוד ומלכות. כי בעבר הנהר ישבו אבותינו מעולם. ולקח את אברהם אבינו והכניסו. ונטעו במקום פנימי. ויבחר בזרעו אחריו, וקרבם לעבודתו בתורת אמת. ונתן לנו תרי"ג מצוות. וכנגדן תרי"ג אותיות, שבעשרת הדברות. ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת. שם יה"ו ושם יה. והסוד: כי שם יי' נקרא עליך. ואנו דבקים בשמו, והתורה הקדושה נקראת שמו, ועל ידה אנו דבקים בו. ומאהבתו אותנו, להיטיב לנו כל הימים בעולם הזה, ולחיותינו בעולם הבא: הנחילנו מצוותיו. ומהם, היום הקדוש הזה, שהוא יום זכרון והוא יום תרועה, כאשר אבאר סודו ב"ה.

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא יגיע ייראה ויירצה ישמע יפקד ויזכר כבר פירשתי בענין ראש חדש. אמנם היום לחיותו יום ראש השנה אשר הוא יום דין אנו שואלים שיעלה וזכרונו עד שם י"ה שנושאו הבינה. והיא הספירת השמינית. ולכן הם שמונה יעלה ויבוא כנגד היסוד. יגיע כנגד ה"ו. יראה כנגד נצ"ה. וירצה נגד תפארת. ישמע נגד גבורה. יפקד כנגד חס"ה. ויזכר נגד הבינה. והכוונה להמשיך החפץ והרצון מן המקור העליון אשר משם תוצאות חיים. ואמנם יעלה כלומר: יתעלה הכבוד בעלוי סוד מעלה עד מקום השוקת ויבוא כלומר: יבא משרש כל השרשים. סוד: קדש הקדשים. יגיע כלומר: יתאצל בהמצאו, מסכה לסכה. ומכח לכת עד הגיעו אל המדרגה התחתונה. יראה מן הנעלם אל הנגלה. כדי להשפיע לתחתונים מתחת. וירצה שיתרצה במקום מושבו ולא יתגבר עליו אצילות כח הדין. ישמע כלומר: כי כהיות משך הרצון מקול הדק הפנימי, אשר לא ישמע חוצה אל הקול היוצא הנשמע בהגיע לשם משם יורד, בהיות המים העליונים יורדים אל הסכה האמצעית, שהוא רקיע העומד בנתיים. כאמרו: יהי רקיע בתוך המים. שתרגומו במציעות מים. והוא סוד קול הנשמע, היוצא מהקול הדק הפנימי אשר לא נשמע. ועל זה אומר: ישמע, יפקד, זהו מקום הפקידה, והזכירה. פקדונות: הרי הם כזכרונות.

ואמנם, ישמע יפקד ויזכר. סוד: זכר ונקבה. פקידה לנקבה, זכירה לזכר. אחד באחד יגשו, ואין להפריד ביניהם. זכרונינו: הוא יסודו של עולם. אשר משם הנשמות פורחות. והשרש למטה ועשה פרי למעלה. כי סוד הפקידה: עומד בזכירה. והסוד: ועל יובל ישלח שרשיו. לפלטה לטובה: כי הם סוד הפליטה. אלהינו ואלהי אבותינו שם י"ה. מלוך על כל העולם כלו בכבודך שם י"ה המקיף על חתימת הקצוות שהוא כבודך. והנשא על כל הארץ ביקרך המלכות המקיף את הכבוד, שעל האמצע שהוא יקך. והופע בהדר גאון עוזך ברקיע העליון ובכל אשר בקרבנו. כמאמרם ז"ל: על כרוב קל שלו ושט ב"ח אלף עולמות שברא. כי המעשים מגיעים לארץ בתנועת הכרוב הקל הזה. על כל יושבי תבל ארצך וידע כל פעול מהמקיפים את הקצוות. כי אתה פעלתו ויבין כל יצור מאשר תחתיהם. כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו אותם הרבקים בתורתו ובשמו: הם אשר נשמה באפו. והם השמחים ואומרים: יי אלהי ישראל מלך. סוד: כח הנעלם ומלכותו בכל משלה סוד כח הנגלה. המושלת בכ"ל. והסוד: ויתרון ארץ בכ"ל היא. כי ממשלת המלכות הוא בכ"ל. והוא סוד: ומלכותו בכל משלה. ולומר והשיאנו נחלקו בו גאוני עולם. מהם אומרים שאין לאמר מטעם דאין רגלים אלא שלשה. ומהם אומרים כי אומרים אותו בין בר"ה, בין בתפלה, בין בקידוש, אומרים: מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, את יום הזכרון הזה, או את יום הכפורים הזה, שהרי כתיב: **אלה מועדי יי**. ובסוף: **וידבר משה את מועדי יי ור"ה וי"ה באמצע**. וכן כתב בה"ג: צריך לומר בתפלה בראש השנה מלוך והשיאנו. והטעם דכתיב ביה: שמחה, וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם. ואמר מר: ובראשי חדשיכם, כיצד? זה ראש השנה. והשיאנו יי אלהינו את ברכת מועדיך כלומר: שישא עלינו את השפע וכבר פירש'.

ואומר קדשינו במצוותיך. כלומר: בספירותיך. כי כולם נקראו מצוות והברכות והקדושות נמשכות ובאות בקדושתם. מסוד הנקודה העליונה הנקראת קדש. כי כל הקדושות נמשכי משם ויורדים אל המקורות העליונים. ועל סבה זו מתקדשים ישראל בסוד הקדושות. שים חלקינו בתורתך, שהיא נתונה מן החכמה העליונה שהיא תורת השם ודתו - שבה מנהיג העולם התפארת. שבענו מטובך סוד: מדת הטוב מימין המעלות. שמת לבנו בישועתך: בהיות השמחה בא עם הרצון מסוד הנעלם, הכל מתברך בשמחת עולם. והסוד: **ושמחת עולם על ראשם**. וכבר ידעת שמחת עולם הוא סוד השכינה.

וטהר לבנו לעבדך באמת. ברוח אלהים חיים להטהר מאותם הדברים הטבעיים בעולם. לעבדו כראוי כי כל עבודתנו מכוונת למלכות, והכוונה לתפארת. שהיא מדת אמת. כי צדיק ואמת כחד נכונים, ואין להפרידם בשום צד. ודברך אמת. והוא סוד: **לעולם יי דברך נצב בשמים**. וסמך ליה: **למשפטיך עמדו היום**. וגומר את התפלה ואין אומרים הלל. מטעם מאמרם ז"ל אמרו **מלאכי השרת לפני הקב"ה**: מפני מה אין אומרים ישראל שירה בראש השנה? אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין

וספרים נפתחים לפניו וישראל אומרים שירה. כוונת המאמר **מלאכי השרת** הם נפשות הגלגלים והכוכבים ושואלים להקב"ה מלכות המקיף אותם באמצעות הרוחניים שעליהם. והוא אומר להם אפשר מלך יושב על **כסא דין** שהוא הבינה הנושא שם י"ה. ושאלתם לפי שרואים שאין להם שום כח ולא שום הנהגה מעצמם ולא לשאר המנהיגים.

שחרית נכנסין לבית הכנסת ומסדרים את הברכות וקורין הזמירות כמו בשבת, ומוסיפין אחר יושב בסתר עליון, הרנינו לאלהים עזוינו שכתוב בו: תקעו בחדש שופר כי חק לישראל הוא משפט ומזמור: שמחתי באומרים לי. ומתפללין כמו בערבית. וחוזר שליח צבור התפלה. וכשיגיע עד ברוב עוז ושלום. אומ': **ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כולכם היום**. היום תאמצנו וגומר התפלה. ומוציאים שני ספרים. באחד: קורין חמשה בפרשת וירא אליו: מן - ויי' פקד את שרה עד מארץ מצר'. ואם הוא שבת קורין בו ז'. ובשני מפטיר קורא: קרבנות מוספים שבסדר פינחס ובחדש השביעי עד סוף פסקא. והפטרה: ויהי איש אחד מן הרמתיים עד וירם קרן משיחו. וטעם, למה קורין: ויי' פקד את שרה. כי הפקידה והזכירה היא מלמעלה. מעולם השכל, להוציא נפש שתהא ממדת הגבורה. כי כן דבר המלך להיות בעולם הנפשות דוגמא למרכבה ונושאי מדותיהם. והאבות הן הן המרכבה אשר למטה. כי אברהם שקדם ליצחק מדתו חסד. וכמו שמן החסד יצא הגבורה. יצא יצחק מאברהם. וכן יעקב יושב אהלים מדתו תפארת ומלכות. שהוא רגל רביעי. לא יצא מן התפארת, אלא בהמשך הענינים. כן דויד נהיה למטה ממדת מלכות, שהוא רגל רביעי דוגמת המלכות לא יצא מן יעקב, אלא בהמשך הענינים.

ובמדרש: זורח השמש ובא השמש. אמרו ז"ל: לא ערבה שמשו של פלוני עד שזרחה שמשו של פלוני. ועוד אומרים: אין לך דור שאין בו כאברהם. ואין לך דור שאין בו כיצחק וכן על יעקב. וכן בטעם קריאת פרש' העקידה ביום שני, אשר בה נגלה לאברהם סוד הקרבנות. היות כופר האדם בכח מדת הדין ונתבאר לו טעם הכפרה המכפרת ממדת הדין, ולזה נתקנו פרשיות אלו בשני ימים אלו. והפטרת יום שני: כה אמר ה' מצא חן במדבר. שמדבר בנחמת השרידים הנמלטים ממדת הדין.

סוד השופר ומעמו

תקיעת שופר הוא רמז לתפארת. כי הוא כמוהו התרועה רמז לעטרה, שהיא מדת הדין הרפה. והתרועה ענינה ענין מילה. שהיא מורה דין. ועושיין פשוטה לפניו ולאחריה שהוא רמז לתפארת, שהיא מדת הרחמים כדי שתהא מדת הדין כלולה ברחמים. וכן ענין המסעות תרועה יתקעו למסעיהם הם רמז לעטרה. שהיתה מולכת במדבר. ועליה נאמ': **ותרועת מלך בו**. ועליה נאמ': היא שעמדה לאבותינו.

ראש השנה פרק ראוהו ב"ד: כל השופרות כשרים חוץ משל פרה, שאין קטיגור נעשה סניגור. והטעם: שהפרים מחלק המלכות אשר גלגלו גלגל הלבנה. וכל גבורת השור בקרניו. ומורה על תוקף הדין והוא הקטיגור. והאילים מחלק התפארת, שמדתו רחמים. וגלגלו גלגל החמה. ואנו צריכין לעורר הרחמים. ולהמשיך החיים מן המקור. ולא להמשיך המות, שהוא כת השור. וזהו אומרם: אין קטיגור נעשה סניגור. ולכן מצוה מן המובחר של איל, שהוא מורה רחמים. סוד: הקול הפנימי שאינו נשמע. אמרו"ל: למה תוקעין בראש השנה בשופר של איל. אמר הקב"ה: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק, ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני. והטעם: כי תרועת הבינה, ממדת הדין בכל שעריה שהם חמשים. והם שבעה ספירות הבנין. ומכאן אלו השבעה שביעיות, שכלולות בשבעה ספירות הבנין, נהיו השביעיות למטה. והוא יום שנשמע בו קול פחד וחרדה בנבואת מעלה שיוורד להם דרך השערים ומהם אל השערים אשר בנפשו של אדם. ואין אומה בעולם שהרגישוהו זולתי האומה ישראלית, שנתן להם השם המשגיח בם, תורת אמת על ידי הנפש הנבואית העליונה מכל הנפשות.

ומזה הטעם אמר דויד: **אשרי העם יודעי תרועה**. ולא אמר שומעי או מריעי. ללמדך, שהכל תלוי בידיעת פנימיות בתקיעת שופר. והסוד הנרמז בה: ומה היה רצונו של מלך בגזירה ההיא. והיודע זה הוא המרוצה לפניו ועבודתו שלימה. כי מה שכתוב: **אשרי העם יודעי תרועה**. אין הכוונה בו הידיעה להריע, כי אם הידיעה בה לרצות המצוה בתרועה ההיא. וזה אי אפשר, כי אם בידיעת כוונתו ורצונו בה. והיודעים זה הם ישראל כי הם היודעים דרך יי'. אשר הורם. ולהם בלבד גלה סודו, ויודעים לרצות כוראם ולשנות מדתו מדין לרחמים.

ולכן צריך התוקע לדעת טעם הדבר וסוד ולכוין אליו, כי הוא סרסור בין ישראל לאביהם שבשמים. לכפר בעדם, לבטל הדין, ולהמשיך הרחמים. וזהו, עשיית הטוב בעיני יי'. כי כפי ההתעוררות העולה מלמטה, מתעורר נגדו למעלה. ואם הדברים עולים כהוגן ובכוונה שלימה כאשר אמר', הנה גורם להתעוררות הרחמים מסבה לסבה עד סבה ראשונה.

ובספר הזוהר: ר' אלעזר ור' אבא הוו יתבי. אמ' ר' אלעזר: חמינא לאבא כיומי דראש השנה ויום הכפורים דלא בעי למשמע צלותא מכל בר נש, אלא אי קאים עליה תלתא יומין קודם לדכאה ליה. דר' שמעון הוה אמר הכי: בצלותא דהאי בר נש דאנא מדכינא - אתכפר עלמא. וכל שכן בתקיעתא דשופר דלא מקביל תקיעתו דבר נש דלאו איהו חכים למתקע ברזא דתקיעה. דתנינן רבי ייסא סבא אמר: הכי תקיעתא כסדרן קרמאה כלילא מכולא. תנינא חדא כסדרא וחדא כסדרא גדולה בינייהו. תליתאה חד הכא וחד הכא גבורה בינייהו. פוסקא סלקא קומטרא נחתא חד תקיפא וחד רפיאא והא

אוקמוה. אינון עשרה ואנון תשע חד כללא דכולא. ובהאי יומא מתעטרא יצחק והוא רישא לאבהן בהאי יומא כתיב: **פחדו בציון חטאים**. בהאי יומא יצחק אתעקד ועקידת כולא. ושרה מיללת. וקל שופרא תקיף לחדא. זכאה חולקיה מאן דעבר בינייהו ואשתויב מנייהו.

אמר ר' אבא בגין כך קרינן פרשתא דיצחק בהאי יומא, דבהאי יומא אתעקד יצחק לתתא, ואתקשר בההוא דלעילא. אימתי אתקשר בשעתא דכתיב: ויעקד את יצחק בנו. אמר ר' אלעזר: אעטר יצחק לאברהם דכתיב: **והאלהים נסה את אברהם מאי נסה?** כד"א: **ואל עמים ארים נסי**. וכתיב: **ויקרא לו יי' נסי**. מאן קמ"ל? בגין דאשתכליל ימינא ואשתלטים. הה"ד: **והאלהים נסה את אברהם**. והאלהים דייקא, ודא הוא ופחד יצחק. ר' אבא אמר כתיב: **כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים, כי אלהים י"ש שופט**. ואלמלא דאעבר דינא. באתר דיעקב שארי ואתסחי תמן, ווי לעלמא דיערע בדיניה ורוזה דמלא: **כי באש יי' נשפט** ודא הוא אתבסמותא דעלמא. וכיון דעאל באתרא דיעקב ויעקב אחיד ביה כדין שתיך אשא ואצטגנו גומרין. לבר נש דהוה רגיו וחגר וזיין גרמיה ונפיק ברוגזיה לקטלא לבני נשא. חד חכימא קם על פתחא ואחיד ביה. אמר: אלמלא לא אחיד בי ואתתקף בי הא קטולא בכני נשא אשתכח. בעוד דאתתקפו דא בדא, ואחיד דא בדא, אצטגן רוגזיה, על דנפק לקטלא. נפק לקטלא, מאן סביל רוגזא ותוקפא דדינא דההוא בר נש? הוי אימא, דא דקאים אפתחא.

כך אמר קב"ה לישראל בני לא תדחלון הא אנא קאים על פתחא. אבל אזדרו בהאי יומא והבו לי חילא. ובמה בשופר. דאי אשתכח קול שופר כדקא יאות ומכווני ביה לתתא. הוא קלא סליק, וכיה מתעטרין אבהן וקיימי במשכניה דיעקב. ועל דא בעי לאזדהרא בשופרא ולמנדע בההוא קלא ולכוונא ביה. ולית לך קלא בשופרא דלא סליק רקיעא חד, וכל אינון אוכלוסין דההוא רקיעא יהבין אתר לההוא קלא. ומאי קא אמרי: **ויי' נתן קולו לפני חילו**. וקאים ההוא קלא בההוא רקיעא עד דאתא קלא אחרא ואתערו כחדא וסליקין בזווגא לרקיעא אחרא. ועל דא תנינן: אית ק"ל דסליק קו"ל, ומאי איהו? ההוא קלא דתקיעתא דישראל לתתא. וכיון דמתחברן כל אינון קלין דלתתא וסליקין לההוא רקיעא עלאה דמלכא קדישא שארי ביה מתעטרן כולהו קמי מלכא, וכדין כורסוון רמיו וכורסייא אחרא דיעקב קאים ואתתקן.

על דא אשכחנא בספרא דרב המנונא סבא באינון צלותי דהוה אמר: צלותא דקל שופרא ההוא קול דאפיק מרוחיה ומנפשיה דאשתכח בההוא שופרא, זכאה לסלקא לעילא, בההוא יומא קיימין ומשתכחי מקטרגין לעילא. וכד סליק ההוא קלא דשופרא - כולהו אתדחיין קמיה, ולא יכלין לקיימא. זכאה חולקהון דצדיקייא דידעין לכוונא רעותא קמי מאריהון, וידעין לתקנא עלמא בהאי יומא בקל שופרא, ועל דא כתיב: **אשרי העם יודעי תרועה יודעי ולא תוקעי**. בהא יומא בעי עמא לאסתכלא בבר נש

שלים מכולא. דידע אורחוי דמלכא קדישא, דידע ביקרא דמלכא, דיבעי עלייהו בעותא בהאי יומא. ולזמנא קל שופרא בכולהו עלמין בכוונא דלכא, בחכמתא ברעותא בשלימו בגין דיסתלק דינא על ידוי מן עלמא. ווי לאינזן דשליחא דילהון לא אשתכח כדקא יאות, דהא חובי עלמא אתיין לאדכרא בגיניה. כוונת המאמר הקדוש ע"ה [הכוונה לרבי שמעון בר יוחאי - העורך], להודיענו כי כל עניני סודות תקיעת שופר תלוי בכוונת התוקע. וכן היה נהג ע"ה שלשה ימים קודם ר"ה וי"ה והיה מתבודד עם השליח צבור ועם התוקע והיה מלמדם ומנהיגם בעניני סודות התפלה והתקיעה פרט וכלל. וכן היה מתפאר ע"ה כי התפלה שהיה אומר שליח צבור על פי הנהגתו וכפי מה שהיה מדריכו ומטהרו העולם מתכפר. וכל שכן, בכוונת התוקע כפי הסודות והענינים שהיה מלמדו כך היתה רצויה למעלה, לפי שאם אינו בקי בסודות התקיעה אינה מתקבלת ומביא כמה ראיות על זה.

לכן צריך שיהא התוקע בקי לדעת מעם הדבר כמו שכתבנו למעלה. כי הוא אמצעי בין הקהל לאביהם שבשמים לבטל הדין ולהנצל מיד מבקשי רעתם לבלתי המסר בידם. ובהיות הפעולה שלימה למטה בתקיעת השופר בדוגמא עליונה מעוררים השופר העליון בכוונותיו. כי הקול ההוא היוצא מן השופר בכח כוונת התוקע מחובר מאש ומים ורוח, ועולה עד הגיעו אל הכסוי המכסה את הירח. ובהשגיה הכיסוי ההוא ורואה התעוררות הרחמים עולה מלמטה ומתעורר כנגדו למעלה. או נדחה משם והולך בפחי נפש כי גורש ממקומו, בכח התעוררות מטה, כי תקיעת השופר למטה - הוא סבה להעביר רוח הטומאה ותוקף הדין למעלה. ודוחה את הערלה ומעביר גילולים מן הארץ. וכשהחמאת הרובץ לפתח - נדחה ועובר ממקומו, או כל תפלתן של ישראל רצויה לפני אביהם ומתקבלת ברצון. כי קם מלך מכסא דין, וישב על כסא רחמים.

נמצאת למד כי כפי הכוונה וההתעוררות שמעוררין למטה כך למעלה. וכשישראל תוקעין שופר למטה, הנה הקול ההוא כלול מאש ומים ורוח והוא סוד הרחמים עולה למעלה. השופר העליון מתעורר בסוד הקול היוצא ממנו סוד - קול הרחמים, ונמשכים ויורדים עד י"ם האחרון. וכבר ידעת הי"ם שהיא העשירית. שנאמר: **כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא**, ונכללת אז מעליונים ותחתונים.

ולפי שהמצוה הזו לא נתפרשה בתורה באה הקבלה שהיא נר דלוק להאיר עיני הלב, לפרש שהתרועה הזו היא בשופר כמו שכתבנו. ולמדנו זה מיובל מגזירה שווה דשביעי. כתיב הכא: **בחדש השביעי**. וכתיב התם גבי יובל: **והעברת שופר תרועה בחדש השביעי**. מה להלן בשופר, אף כאן בשופר. והתרועה - תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה. וזה בקבלה.

והנה חכמי התלמוד נסתפקו בשם התרועה מה היא. והיא מחלוקת בין התנאים. תנא דמתניתין סובר כי הוא ילולי והו סימן ת"ר"ת. תנא דברייתא סובר גינוחי והו סימן תש"ת. כא רבי אבהו אחרי כן, שהיה אמורא, וחשש כי אולי שם תרועה גינוחי וילולי בידך, וע"כ תקן תשר"ת, וסבר כי בו לכרו יצאנו ידי חובה, לפי שהוא כולל דעת תנא דמתניתין ודעת תנא דברייתא. ומכא הקושיא שהקשו

בגמרא דילמא גינוחי ודילמא ילולי הוא. הסכימו האחרונים לעשות כל הסימנים ביחד תר"ת תש"ת תשר"ת. ומה שהקדימו תשר"ת והוא מתקנת ר' אבהו שהוא אחרון עשו זה בעיון ובכוונה. לפי שיש לנו לדחותו מפני תש"ת שהוא הסימן השני לו ודאוי שידחה אמורא מפני תנא דברייתא. סימן תש"ת יש לנו לדחותו מפני תר"ת הסימן השלישי. כי ראוי שהברייתא תרחק מפני המשנה, ולחלוק כבוד למשנה העמידו סימן אחרון תר"ת, כדי להעמיד כל הסימן עליו.

ודע כי התרועה פשוטה לפניה ולאחריה. והתקיעה פשוטה: רמז למדת רחמים, רמז לאברהם ולמדתו. ותרועה: למדת הדין. פשוטה לפניה כנגד מדת חס"ד. ופשוטה לאחריה כנגד מדת רחמים. והתרועה באמצע. שלא תהיה מדת הדין, גוברת. אבל תהיה ממוצעת ביניהם, להמתיקה ולשכך חמתה.

וברעייא מהימנא. ת"קיעא מסטרא דאברהם. ש"ברים מסטרא דיצחק. ת"רועה מסטרא דייעקב. שכינתא תתאה קשר דכולהו (דהיינו) דהיינו ק' תקי"עה. ש' שב"רים. ר' תרו"עה. וכולהו משולשין לגבי שכינתא הה"ד: וקדושה לך ישלשו. דלית קלא יכיל לאפקא לבר אלא מן הפה. אוף הכי לית לאפרשא שכינתא מקב"ה, דקב"ה איתמר ביה: קול יי חוצב דהבות איש ושכינתא תפלת כל פה. ואינון סימנין:

קשרק קשק קרק. ובחבורא קדמאה נטלין שופר לאתער' ביה ההוא תרועה. ותקיעה דינא קשייא ברחמי. ושברים דינא קשייא בלא רחמים, וכדין הכי יתערון לעילא.

ותוקעין כל סימן וסימן ג' פעמים. נמצאו עשר קולות עולות לשלשים. והטעם: שכל אחד מהשלשה כלול מכולם. ושיעור תקיעה כתרועה. ושיעור תרועה כשלש יבבות. ושלשה יבבות שלשה קולות דעלמא כל שהוא. כן פירש רש"י.

ולפי זה צריך ליזהר בשברים שלא יאריך כל אחד בפני עצמו כשלשה יבבות של שלשה כחות כל דהו. דאם כן יצאו מכלל שברים ונעשו תקיעה. דהא שיעור תקיעה כתרועה. ושיעור תרועה כשלשה יבבות. ותנא דמתניתין דאמר דשיעור תרועה כשלשה יבבות ר"ל: כתרועה ידידה שהוא ילולי יליל. ותנא דברייתא דאמר: שיעור תרועה כשלשה שברים ר"ל כתרועה ידידה שהוא גינוחי גנח, ולא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה.

ולפי זה לנו שאנו עושין תשר"ת תש"ת תר"ת צריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשלשה שברים ותרועה. ובסימן תש"ת כשלשה שברים. ובסימן תר"ת כתרועה. ואם רצה להאריך על זה השיעור הרשות בידו דתרועה ותקיעה אין להם שיעור למעלה אבל יש להם שיעור למטה. וכך אין לחוש אם עשה ארבעה או חמשה שברים. שהשברים תרועה ויכול להאריך בהם כמו שירצה ובשלשה שברים אין להפסיק ביניהם.

וכמו כן כשעושין תשר"ת מאחר שהשלשה שברים והתרועה הכל אחד אין להפסיק בין השלשה שברים והתרועה, ואם הפסיק חוזר לראש הסימן. ואם עשאן תקיעה ותרועה

ותקיעה בנשימה אחת יצא. ויש מפרשין שכת' שצריך להפסיק ביניהם כדי שיהא כל קול וקול ניכר בפני עצמו, ואם עשאן בנשימה אחת לא יצא. דהא אמרי רבנן תרועה לחוד ותקיעה לחוד, ולכן צריך להפסיק ביניהם, וכן דעת הרא"ש. אמנם בשלשה שברים הסכימו רוב הפוסקים שצריך לעשותן בנשימה אחת, ואם טעה באמצע השברים יחזור לתקוע כל השלשה שברים. ומכל מקום אותו שתקע ארבעה שברים או חמשה לא הפסיד כלום כמו שכת' למע', כי אין להם שיעור למעלה כמו תקיעה וכמו שעושין בתרועה כמה כחות.

התוקע שופר מברך קודם בא"י אמ"ה אקב"ו לשמוע קול שופר. ושהחיינו. ומשעה שבידך לשמוע קול שופר לא יסיח דעתו. וכן הצבור. עד שישלימו כל התקיעות מיושב ומעומד. ואין צריך לברך בתקיעות מעומד, שדעת המברך על כל התקיעות ואפע"כ אם סח - אינו חוזר ומברך. התחיל לתקוע ועף, וקם אחר תחתיו לתקוע ולגמור מתחיל מראש הסימן שפסק הראשון, ואין צריך השני לברך כיון ששמע ברכה מפי הראשון, ואפילו שלא היה בדעתו לתקוע. ואפילו אם לא יכול המברך לתקוע כלום, נפטר התוקע בכרכת המברך. ודווקא בתורה דכתיב בה תמימה הוא שחייב לברך ומתחיל בראש, אבל בשאר מצוות לא. וכל היום כשר בתקיעת שופר. נשים אין מעכבות להן אע"פ שפטורות הרשות בידן לתקוע ולברך וזה דווקא הן לעצמן. ומי שיצא ידי חובתו אין יכול לתקוע להן שהתקיעה שלא במקום מצוה אסור משום שבות. והרא"ש מתיר. וכן נוהגין לתקוע להן אחר שיצאו מבית הכנסת. ואחר שיגמור התקיעות מיושב אומר שליח צבור אשרי העם יודעי תרועה. וכל הסדר שבמחזוריים ואומ' אשרי יושבי ביתך. ומחזיר הספרים למקומן. ואומ' קדיש עד לעילא.

מוסף ראש השנה

ומתפללין תפלת מוסף שלש ראשונות עם התוספת שיש בהם ואומ' אתה בחרתנו. וכבר פירש' למעלה ואומר: מפני חטאינו עד על ידי משה עבדך. ואומ' עלינו לשבח לאדון הכל. וכבר פירש' למעלה. אוחילה לאל אחלה פניו הוא סוד הנסתר ברום חביון. אחלה פניו הם המאורות אשר לפניו - תפארת ומלכות. אשאלה ממנו מענה לשון שאוכל לשיר עזו שהוא שם יי"ה. בקהל עם והטעם לרמוז שאף החצובות ברוחו וקבועות בקולו, שבהם מענה הלשון. וכנגדם יצאו כל היצור, וכל העתיד לצור ממנו הם. וממנו אנו שואלים אותם. שהכל באין זולתו. וכן טעם אביעה רגנות בעד מפעליו. והכל דרך נסתר להורות מקום השאלה. ומתוך שהוא משבח בא ונוטל רשות מן המלך כדי שיתפלל בעד הקהל. וזהו אמרו: ומי' מענה לשון. והוא שם: ארנ"י שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. על כן נקוה לך יי' אלהינו שבה זה מכון עם עלינו לשבח כלומר: כי אנו חלק יי' ועמו וכל הגוים באין גדרו. ואנו מקוים מתי יעביר גלולים מן הארץ אותם שהם אלהות לגויי הארץ ומשפחות האדמה. ואנו מחלים פניו, שיכרות האלילים ויתקן עולמו במלכות שדי. שישדר המערכות ושלא ימצא דבר ערוה עוד, כדי שלא יסתלק עוד מלכות יי"ה הנושא אותו

הבינה. ובהראות מלכותו עלינו אז כל בני בשר יקראו בשמך, להפנות אלך כל רשעי ארץ העובדים אלילים אלמים יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך הבינה. תכרע כל ברך תשבע כל לשון לפניך יי' אלהינו תפארת ומלכות ולכבוד שמך יקר יתנו ויקבלו כולם עול מלכותיך כי המלכות שלך היא כי יתיחד בכבודו. כמו שכתוב: והיתה לי' המלוכה. וזהו: ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד. באמצעות הכבוד שהוא כל אשר תחת מלכותך. ככתוב בתורתך: יי' מלוך לעולם ועד. ועל זה אנו משלימים עשר מלכויות וכנגד מלכותו שאין סוף ית' וית' בעשר ספי'. ומפני שהספי' שלשה מעלות ומלכות מעלה רביעית. עולם הש"כל, ועולם החי"ים, ועולם הט"בע. וכנגד אלו תקנו פסוקים. מן התורה – כנגד עולם הש"כל. ומן הנביאים – כנגד עולם החי"ים. ומן הכתובים – כנגד עולם הט"בע. שלשה כנגד השלשה מעלות. ואחד כנגד המלכות. ולכן סמך לו מלוך על העולם כלו בכבודך. ואחריו והשיאינו. ואחריו היום הרת עולם. והטעם שאנו מדמין שהיום הוא הריזון העולם מאשר אין לו לילה ככל יום מימות השנה כי היום יקבל הגלגל הרשיון.

ויש אומ' כי אדם הראשון נברא ביום זה ובו נגמר הריזון של עולם. והוא היה תכלית הבריאה. וכאלו בזה היום נתחדש העולם בכללו. וטעם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם כמו: מלך במשפט יעמיד ארץ ואנו שואלין שיעמוד מבסא דין וישב על כסא רחמים. ולכן אנו אומרים: אם כבנים, אם כעבדים, אם תריינו כבנים, הרי אנו בניך נולדים בתוך היכל ביתך ומאראך יצאנו. רחמנו כרחם אב שעובר על מדותיו על בניו. ואם כעבדים הגנו לך לעבדים כי אתה אמרת כי לי בני ישראל עבדים ואנו עבדי אמתך אשר ילדה אותנו בתוך הבית. ואין אנו כשאר עבדים המובאים מחוץ. שאינן יודעין במדות הארון. אנחנו יודעין מדותיך, וכי אתה רב חסד מטה כלפי חסד. ולכן ענינו לך, לרמוז אל הבינה. שהיא למעלה מן הבנין. וזהו ענינו לך תלויות למעלה. ומחשבתנו עולה משער לשער עד שער החמשים שהיא ב"נה תלויות אל המשפט שיצא ממנו ואם כן תוציא לאור משפטינו קדוש כמו שיצא אדם הראשון שהוא היה סימן לכל. ואחר שסיימנו המלכויות אנו פותחים בזכרונות אתה זוכר מעשה עולם והם גם כן עשר כנגד הזכרון שנוכרין בכל העשר לפני ית', והם מן הטעם עצמו של מלכות. וכן טעם השופרות כי השלשה אלה: זכרון"ות, ושופר"ות, ומלכ"ות, הם כמדת היום הזה להנהיג העולם. וטעם אתה זוכר סוד ספר זכרון שבו נזכרים כל מעשה העולם בסוד הזכירה ופוקד כל יצורי קדם בסוד הפקידה. לפניך נגלו כל תעלומות כי הכל לפניו ואין נסתר מנגד עיניו, וכידעת מה שלפניו יודע הכל. והמון נסתרות שמבראשית מעשה שמים וארץ. וכל מה שנברא בששת ימי בראשית שכולם אדוקין זה בזה ונתלין זה מזה וזה טעם כי אין שכחה לפני כסא כבודך וזוהי, וזכר כל המפעל וגם כל יצור לא נכחד ממך מאחר שכל יצור ממנו שרשו ומלפניו, איך אפשר שיעלם ממנו דבר, אלא הכל גלוי וידוע לפניו והוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות. ואין אדם מתנועע למטה שאינו עושה רושם למעלה, והמבין זה כמה צריך לזהר מן העבירות ובקיום המצות כרי שלא יתן דפי ופגם באדם שלמעלה, שאין נסתר מנגד עיניו שהם שבע ספירות הבנין המקיפות את הקצוות זה היום תחלת מעשיך שבו נברא אדם הראשון, שבשבילו היה תחלת מעשיו ועתה מחדש העולם לתת לכל גויה וגויה די מחסורה. והוא זכרון ליום ראשון כמו שעשה לאדם הראשון. כי חק לישראל הוא כלומר: כי השופר מחוק התורה. משפט לאלהי יעקב והוא שאנו

אומרים היום המלך המשפט. ועל המדינות בו יאמר כבר כתבתי, כי הישוב נחלק לשבעה גבולים הנקראים אקלימיים והם מיוחסים לשבעה ספירות הבנין, שעל ראש כל גבול וגבול וכנגדם שבעה כוכבי לכת והמשרתים. אי זו לחרב איזו לשלום איזו לרעב איזו לשובע זה בכללות גם יש זכירה בפרטות. ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות זכירה ופקידה כאחד. כי הם יחד משגיחים בכל עניני העולם. מי לא נפקד ביום הזה כי זכר כל המעשים לפניך בא כי כל לבבות הוא דורש וכל מחשבות הוא מבין וזהו: ואתה דורש מעשה כולם. וגם את נח באהבה זכרת בסוד צדיק. סוד הזכירה. ונולד מהול כי טוב הוא. וכן תמצאהו רמז במלת תמים, שאברהם לא נקרא – עד שמל. וסוד כי תמים בנימ' טוב במספר קמין. וכן צדיק תמים היה בנימ' טוב עם האותיות, כאלו יאמר צדיק תמים טוב. וטוב כג' מהול עם התיבה, ולזה זכה להנצל בתיבה, כמו שניצול מרע"ה בתיבה. זה קיים העולם וזה הגין על העולם ובדברי קדשך כתוב לאמר זכר עשה לנפלאותיו הסתומות והנעלמות בסוד וחגותי את אשר אחן. ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר הלך וקראת באזני ירושלם העליונה. זכרתי לך חסד נעורריך שעשית עמי כשיצאת ממצרים ובאת אל המדבר, מקום חרבה ושממון, בארץ לא זרועה. וכל זה באהבתך אותי, שבאת לקבל התורה. באדם שאומר לארוסתו אם תאהבי אותי ותחפצי בי תלכי אחרי חוץ לעיר, מקום שלא ידעו בך כל שכינד, ושם אתן לך קרושין. כדי שלא יהיה שום מעכב על ידינו, והוא השבח הגדול הזה לישראל וגורמים אל הכבוד שישובו בשבילם. וכן המדה בהיותם נוהגים כראוי.

ואומר אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב וממה שפירש' בסוד הזכירה תבין זה. וזכור לנו אהבת הקדמונים עקידת יצחק אבינו מורה על כבישת מדת הדין של מעלה לפני החסד העליון. והסוד: ויעקד את יצחק בנו. שהוא הפחד והדין הגדול, לבל ישרוף העולם באש. וזהו, שכבש רחמיו ונהפך לדין לעשות רצון קונו: כן יכבשו רחמין את כעסין ביום זה, ויגולו רחמין מלמעלה ממקור החיים על מדותיך, ותכנס לנו לפנים משורת הדין. בסוד: רב חסד מטה כלפי חסד. ובעבור שמך הגדול ישוב חרון אפך מעל עירך ומעלינו כי זוכר כל הנשכחות אתה. והוא סוד ויגולו רחמין על מדותיך שאז הם נזכרים. ובזכירתם נזכר גם אנחנו ועקידת יצחק לבסם מדת הדין בסוד מדת החסד. וזהו: בא"י זוכר הברית שהוא סוד הזכירה. אתה נגלית בענן כבודך. שנ': **הנה אנכי בא אליך בעב הענן**. וזהו באמצעות המלכות שעליו היסוד והתפארת. כי את"ה רומז לבינה. וכדי שתסתלק מדת הדין אומרים: **עלה אלהים בתרועה ויה"ו** שהוא מדת רחמים הופיע בקול שופר, ובקול שופר של מטה מתעורר שופר של מעלה. כמו שכת' למעלה. וכשהרחמים מתעוררים, אז מדת הדין מסתלקת. וזהו: **עלה אלהים בתרועה**. כי תרגום עלה סליק. וזה מבואר.

ואין מזכירין מלכיות זכרונות ושופרות של פורענות כמו שיש מלכיות זכרונות ושופרות של טובה. כך כנגדן יש של פורענות חוץ למחנה שכינה. והמזכיר אותם ביום ראש השנה, שמדת הדין מתוחה, ח"ו גורם שיזכרו עוונותיו ויריעו מזלו. ולפיכך קבלו אנשי האמת שלא נזכיר ביום זה בתפלתנו שום חטא עון ואשמה ורשע מכל מה

שחטאנו לפניו, כדי שלא ימצא השטן פתחון פה עלינו. וסמכוהו על מה שכתוב אמרתי
 אשמרה דרכי מחטא בלשוני. אשמרה לפי מחסום, בעוד רשע לנגדי. וכשמגיע שליח
 צבור לאמר ובספר חיים קודם יאמר ואתם הדבקים. ויאמר היום תאמצנו ויכין לחכמה.
 היום תברכנו ויכין לבינה. היום תגדלנו ויכין למדת חסד. היום תדגלנו ויכין לגבורה. היום
 תהדרנו ויכין לחפארת. היום תוועדינו ויכין לנצח. היום תזכנו ויכין להור. היום תחננו ויכין
 ליסוד. היום תטהרנו ויכין למלכות. היום תיישרנו ברוח אלהים חיים היא רוח הקדש המישרת
 ומתקנת הנפשות הנוטות מדרך האמת. היום תכתבנו לחיים ברוח מרוח שבו האותיות חקוקות
 שבהם נכתבים לחיים. וגומר את התפלה ואומר קדיש תתקבל, ונפטרינן לשלום.

מנחת ראש השנה

למנחה אומר אשרי, וסדר קדושה, וקדיש עד לעילא. ומתפללין כמו בבקר ואם
 חל בשבת אומר צדקתך כמו בשבת דעלמא, כיון שהוא יום הדין ואומ' אותו משום
 צדוק הדין. ליל שני מתפללין כמו בליל ראשון. ואם חל בשבת אומ' במוצאי שבת
 ותודיענו, כי היכי דאמרין במוצאי יום טוב בהבדלה בין יום השביעי לששת ימי
 המעשה. ואמר' סדר הברלות הוא מונה הכא נמי סדר התיקון הוא אומר. ולענין זמן
 בליל שני כתב רש"י: שאין אומרים זמן אלא בראשון. לפי שהן קדושה אחת וכיומא
 אריכתא דאמ'. מה שאין כן בשני ימים של גליות שהן משום ספק ושתי קדושות הן
 ואומר זמן בשניהם. ואני אומר שצריך לומר זמן בשניהם. וכן נוהגין בכל המקומות
 שעברתי. ואין חלוק בין יום טוב של ראש השנה לשאר ימים טובים של גליות, אלא
 לענין ביצה ומחובר, לאסור של זה בזה. והטעם דאפילו בזמן ב"ד פעמים שהיו עושין
 י"ט אעפ"י שלא היה שם ספק. דיום שני היה עיקר י"ט והיו גומרין יום ראשון בקדושה
 שלא יזלזלו לשנה הבאה. אבל לענין זמן ממה נפשך אי ספיקא הוא אומ' זמן. ואי
 אמנהגא דב"ד סמכין שהיום נוהגין קדש ולמחר קדש אומ' זמן. דהא מיום שני היו
 מונין תיקון המועדות והוא עיקר ר"ה וצריך לומר בו זמן. עד כאן דברי רש"י ז"ל.

אמנם הגאונים כתבו שאין לומר זמן בשני לא בקדוש ולא בשופר. ובעל העיטור
 כתב כרש"י. והרא"ש היה רגיל לקדש בליל שני של ראש השנה בין חדש כדי להוציא
 עצמו מן הספק. או מניח לפניו פרי חדש שעדיין לא אכל ממנו ומברך שהחיינו ועולה
 לכאן או לכאן.

יום שני מתפללין כמו ביום ראשון. ותוקעין ביום ראשון. ולענין זמן היא מחלוקת
 כמו שכתבנו. אבל אם חל יום ראשון בשבת יש לומר זמן בשופר יום שני כיון שלא
 תקעו יום ראשון. וקורין בסדר וירא אליו והאלהים נסה את אברהם עד בבאר. ומפטיר
 כיום אתמול. והפטר' בירמיה מצא חן. והטעם כי יש זכירה לטוב. ומה שאמרז"ל
 עשרה ימים שכן ראש השנה ליום כפור ואינם אלא שבעה. והוא סוד נכון למוצאי

דעת. כי יום כפור הוא יובל המוציא עבדים לחירות. וכתיב: **יובל היא שנת החמישים שנה**, והוא סוד: עץ החיים שמהלכו ת"ק שנה. ובהיותם כלולים אלו מאלו יעלו לעשרה והם בין ראש השנה ליום הכפורים ודאי. ודודים הנז' בשיר השירים נעלמים ממתיקים סוד לבדם, לדעת את שלום אסתר ומה ייעשה בה ובבניה, להוציא לאור דינם להצילם מיד מבקשי רעתם. ונקראו ימי תשובה על שהם זורחים מהתשובה העליונה ואליה ישובו הם וכל פעולתם לעת קץ. והנה ימים אלה זמן ממשלתם ונגלים יותר משאר ימות השנה. ולפיכך צריך כל אשר נגע אליהם בלבו להשלים נפשו אליהם, ולשוב בתשובה שלימה להשיב את הגזלה אשר גזל למקומה. לקרב מה שהרחיק ולהשיב אם על הבנים, ואז יקדמם שלום כמא דאתא': שלום שלום לרחוק שנעשה קרוב אמר יי' ורפאתיו.

ומה שחטא לחבירו ילך ויפייסוהו ואם תלמיד חכם הוא צריך שילך פעם אחר פעם עד שיתרצה וימחול לו. והטעם כי הגלגל עשה במדת האדם תכונות ומעשים רעים ומדת הדין מחזרת ליפרע בימים אלה. וכאשר האדם יוצא ממדות ההם ומתחרט ועושה תשובה בכל התנאים שכתבנו למעלה. ומעלה נפשו לאשר למעלה מן הגלגל ודאי שמוחלין לו, והשב תשובה הרי הוא כגדר אותה מעלה שכנגד הבינה. הנוהגת בימים האלו שהם ימי התשובה. ולכן צריך לכוין באלו הימים בתפלה לתשובה כמו שכתבנו. ומכח הדין, הטועה בתפלה באלו הימים ולא אמר המלך הקדוש והמלך המשפט חוזר. וצריך לזהר מפת של גוים באלו הימים הנוראים. כדגרסינן בירושלמי פרק קמא דשבת כמו שכת' בענין ד' כוסות. והנוהגים תענית באלו הימים אינו מדין ההלכה אלא להכניע היצה"ר. ואין להתענות כלל בשני ימים טובים של ר"ה. שכך אמרו פרנסי ישראל הקדמונים: לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים. וכן בשבת בנתיים אין אנו רואין שיתענה שום אדם. ק"ו מט' באב שהוא חמור ולילו כיומו לא רצו לקבצו בשבת ונדרחה למחרתו. וכן כתב הריב"ג שאין להתענות דעשרת ימי תשובה איקרו. ימי צום לא איקרו. ובה נשלם מה שכיוונו לבאר ולכתוב בעניני סדר תפילות ראש השנה וסוד השופר ושאר עניניו. השם ב"ה יזכנו לעבוד עבודתו ויאיר עינינו במאור תורתו אכ"ר.

סדר תפילות יום הכפורים

דבר ידוע שהסבה הגדולה שבהכנעות הנפש הבהמית הוא התענית. כי האדם בטבעו כשיחסר לחמו רגע שהוא צריך אליו תהרסנה כחותיו, וכאשר יצום ויתענה הכח הבהמית תשש והחומר מדלדל ויהל עליו אור השכל, ויכוין אל האמת ותהיה עבודתו רצויה ותפלתו מקובלת. ולכן צותה תורתנו הקדושה המאירה עינינו מכל מחשך להתענות ביום דין הנפשות - והוא יום הכפורים. לפי שהמאכל והמשתה סבה לגסות הטבע ולגודל הלב ויגרום לאדם שישכח את השם כענין שכתוב: **שבעו וירם לבם על כן שכחוני**. וכיון שהיום הנורא הזה מיוחד לכפרת העוונות ולדיני הנפשות, אין ראוי לאדם שיתעסק בדבר שיוכל למנוע הכפרה ממנו. ולכך נצטוינו ביום המקודש הזה

בעיני הנפש. שני: **ועניתם את נפש'**. ובאה הקבלה לרז"ל בעיני זה שהוא עיני של רעבון. שנאמר: **ויענך וירעיבך**. שאם לא כן הייתי אומר שזה העיני הוא שיענה אדם עצמו ביגיעה ועמל כגון טעינת הדברים הכבדים, כי זה בכלל עיני הנפש. שאין מהפסוקים ביאור מניעת אכילה אלא אזהרה על העיני פעם אחר פעם. ועניתם - תענו. **כי כל הנפש אשר לא תענה**. ואין באחד מהם איסור אכילה ושתייה בפירוש.

אבל הקבלה לרז"ל המאירה את עינינו ביארה לנו העיני הזה. כתיב הכא: ועניתם. וכתיב התם: **ויענך וירעיבך**. מה התם עיני דרעבון אף הכא עיני דרעבון. ובאמרו: **את נפשותיכם** הוא כולל עיני הגוף והנפש. עיני גוף מן הרעבון, כמו שבא בקבלה. ועיני הנפש מהמחשבות רעות כי הם קשים על נפש השכלית יותר מן העבירה עצמה. ועיני הנפש הוא העיקר. לא שיענה את גופו בצום ובתענית, ולא יענה את נפשו מן ההרהור הרע, אדרבא זה נקרא חוטא. ואין לו זכות מאותו תענית. ואם התענית אינו כראוי טוב לו שלא יתפלל. וכשהתענית כראוי גורם שהתפלה נשמעת במרום. ודרז"ל מאה ועשרים תעניות עשה משה בהר ולא הניח גדר ולא מחיצה שלא קרעה. והגדר והמחיצה אין להבין אותו ברקיע, אלא בחומר הגוף. והכוונה שהגביר שכלו על חומרו והיה נכון לקבל המושכלות ולא היה חומרו מעכב ההשגה כי החומר הוא הגדר והמחיצה, והמסך המונע את האדם מן ההשגה. ולפיכך, צריכים ישראל לנקות את עצמם גוף ונפש ביום המקודש הזה. שהוא דוגמת עולם הנשמות, ונקיון הנפש הוא לחזור בתשובה שלימה - כמו שכת' למעלה, מדברים שבין אדם למקום ודברים שבין אדם לחבירו. כדי שיכנס ביום ההוא נקי מכל חטא ופשע. ומי שאינו מעביר טינא מלבו ביום זה הרי הוא כטובל ושרץ בידו - עוד טומאתו בו. ואין תפלתו מתקבלת, אלא אדרבא טובעת במקום הנקרא רפס וטיט. והוא סוד: מצולות ים. ואינה עולה להתעטר בראשו של צדיק.

ונהגו לטבול לטהר עצמן, כי נקיון הגוף מבוא גדול בנקיון הנפש. כי ליכנס לעולם הבא יצטרך תחלה לטבול במקוה ישראל מושיעו ביום צרה, כי דרך שם יעבור. וטבילה זו אין מברכין עליה, שאין לברך על המנהג. שכך שנו חכמים ז"ל: מיום שחרב בית המקדש, אין עלינו חובה לטבול מן התורה אלא לביאת מקדש. עד שיתקיים: **וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם**. וכיון שאינו בחיוב אם יטבול אסור לברך. מה שאין כן בנדה שטבילתה בחיוב וצריכה לברך. וצריך להתודות במנחה קודם סעודה המפסקת כדתנן, מצות ודוי יום הכפורים עם חשיכה. אבל אמרו חז"ל: מתוודה קודם אכילה, שמא תטרף דעתו עליו מחמת הסעודה ולא יוכל להתודות אחרי כך. ויחיד אומרו אחר שגמר את התפלה, קודם שיעקר את רגליו. ושליח ציבור ביום הכפורים אומרו בתוך התפלה. ויש אומרים שאין מנהג שיתודה שליח צבור במנחה, אבל כל אחד ואחד מתודה לעצמו אחר תפלתו, קודם שיאכל סעודה המפסקת. אבל אם הצבור אינן בקיאים שליח צבור אומ' וידוי אחר שיסיים תפלתו ומוציא אותם ידי חובתן. ואח"כ אומר קדיש תתקבל.

ויש מקומות שנהגו שחזור ש"ץ התפלה וכשיגיע לברכת סלח לנו אומר על ידי רחמיך. ואומר: אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך ואומר הוידוי ואח"כ אומר מה נאמר לפניך, על חטא, על חטאים, עד מוחל וסולח. וחוחם: בא"י חנוך המרבה לסלות. וגומר התפלה ואומ': אבינו מלכינו, וקדיש תתקבל. מצוה להכין סעודה ולאכול ולשתות ערב יום כפור. ואמרז"ל כל האוכל ושותה בתשיעי כאלו צם תשיעי ועשירי.

ובמדרש הזהיר: מאן דאכל ושתי בתשיעאה ומענגא נפשיה במיכלא ומשתייא אשתכח בעשיראה ענוייה דנפשא בתרין חולקין ואשתכח כאילו אתעני תשיעאה ועשיראה. וחייב אדם לכבד יום הכפורים בכסות נקייה. כי הוא יום הגלות המאור העליון שכל המאורות זורחים משם והוא סוד העולם הבא. וכשם שבעולם הבא אין שם לא אכילה ולא שתייה, כך נצטוינו להתענות בו. וחמשה עינויין הם בסוד עץ החיים שמהלכו ת"ק שנה. והם שערי העולם הבא וכנגדן חמשה ענויים ביום הכפורים, והם אכילה, ושתייה, רחיצה, וסיכה, נעילת הסנדל, תשמיש המטה. ובענינים אלו: סוד נסתר ומופלא, ולאשר זכה הוא נגלה. והענין, כי המלך והמלכה רוחצין פניהם מהמים העליונים. וסכין בשמן העליון, המצהיל הפנים הנוראים. ואין לנו להשתמש בשרביטו של מלך. והמשכיל יבין.

אסור לרוחץ מקצת גופו ככל גופו ואם היה מלוכלך רוחץ כדרכו. ואסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם היה חולה או שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו. ומדיחה אשה ידיה במים ונותנת פת לחינוק. וכן מאכיל לאחר משום רוח רעה ששורה על הירים, כמו שכת' בנטילת שחרית. ומזה תבין אם נוטלין הידים שחרית. וההוא דשורה מפה בידים טעות הוא בידם, שבאים לידי איסור סחיטה. ולא הותר, אלא כשמיבשים אותה, שלא יהיה בה אלא לחות מים בלבד להעבירה על עינוי. ואם הוא אסתניס התירו להעביר הלפלוף מעינוי במים, דהוי כדין מלוכלך בטיט, אבל לאדם אחר לא. כל חייבי טבילות טובלין כדרכם ביום הכפורים. מי שראה קרי ביום הכפורים ירד ויטבול, ואין צריך לשפשף מקום הקרי שעודנו לח. אבל אם ראה קרי בליל כפור, יטבול ביום וישפשף מקום הקרי שעל בשרו שהרי הוא יבש. דלכל השנה הוא שבטלו טבילה לבעלי קריין אבל ביום כפור דבעי טהרה לא בטלוה וצריך לטבול. והרמבז"ל כתב דמאחר שבטלוה בזמן הזה אפילו ביום הכפורים לא יטבול. ואני אומר שאם לא תנוח דעתו אלא אם יטבול הרי זה טובל כדי שיכוין בתפלתו.

ערבית ליום כפור

ערבית נכנסין לבית הכנסת ומוציא שליח צבור ספר תורה ומברך שהחינו. דקיימא לן אומ' זמן בראש השנה וביום הכפורים. וזמן אומרו בשוק, אלא שתקנו היכא דאיכא כוס לאמרו על הכוס. והכא דאי אפשר לומר על הכוס דאי אמר זמן קבליה ליום

הכפורים עליה ואסור לו לשתותו, הילכך מברך אותו כשעומד לפרוס על שמע וכן עמא דבר. ואומר כל נדרי ואסרי והטעם כי הנדרים והשבועות מכוונים למעלה לעולם השכל. הנדרים לחכמה והשבועות לבינה ואמרז"ל השבועה כנשבע במלך והנדר כנשבע בחיי המלך. וכבר ידעת, שלשון נדר מורה דירה. כלומר: חמשים שערי בינה הם דירת הכל, וקיום מעמד כל הנמצאים. ושבועה, רמז לעולם העליון. והוא מלשון שבעה ומורה שובע ושפע וברכה הנמשך לעולם באמצעותם. לכן אמרו בנדרים: כנשבע בחיי המלך. מלת מלך כאן, רמז לקו האמצעי. כי הוא ראש לחמש ספירות אחרונות. וחיי המלך רמז לבינה. שהוא סוד הנשמה העליונה. והיא נשמת עולם העליון. ושבועה במלך עצמו. כי מי שעשה שבועה כמי שנשבע במלך עצמו שהוא קו האמצעי הכולל כל השבע. ומה שאמר אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר: חי יי' וחי נפשך. כשהוא חי בפתח. ר"ל: שהחיים אינו חוץ ממנו, והסוד: ואולם חי אני. אבל חי בצירי, כמו חי פרעה, החיים הם חוץ ממנו. ולכן הביאו ראייה מחי יי' וחי נפשך בנקודת פתח מורה שאין החיים חוץ ממנו, ובצירי החיים הם חוץ ממנו. והקו האמצעי הכולל כל השבע רמז בשם. והשונמית התחילה בסדר המרכבה ממטה למעלה. הקדימה הנגלה ואחריה הנסתרה. שאמרה: וחי נפשך כי חי מורה חוץ ממנו. והחיים הם רמז לבינה. שהוא חיי הנפש, וחיי כל המציאות שהוא עולם העליון. והשונמית ראתה כי אלישע שולח גחזי לחיות הנער לעשות הענין על ידי השליח, שהוא רמז למלכות, כאשר כתבתי מענין מכת בכורות. ולכן אמרה אין זה הענין תלוי בשליח, כי החיים נמשכים מן הביינה, אע"פ שהנפש נמשכת מן השליח בכת המלך. חיים ובנים תלויים מן הביינה, שהוא סוד הנדר. ולכן אמרה כל הענין בסדר המרכבה, כי כן סדר הברכות כי הברכות מעלה רצון האדם ממנו למעלה וממשיך הברכה והחיים מן הבינה כי משם החיים. לכן, הנודר אומר: הרי ע"י. כי הוא נודר למחצב נשמתו, וזהו: כי ידר נדר יי' - בלמ"ד. אבל השבועה בב"ית. שהוא נשבע לפועלים הכוללים לעולם העליון שכולל כל השבע, כי הוא חסר וו. שבעה כתיב. כי הוא מלשון שבע' לכן הנדר חל על דבר שבעה. כי הוא קיום וחיים מן השבע, וכשיחזרו אליו אל היובל הגדול יתבטל הכל. לכן הנדר מבטל שבועה. כי כן יהיה בסוף ההקפים כד"א: בשנת היובל הזאת תשובו וגו', ובו מבטל. כי קיום המציאות והמשכתם מן הבינה. כי בסבת המצוות שיעשה האדם יזכה אל החיים הנצחיים, אם כן נדרים חמורים משבועות. ושבועה חמורה מנדרים הוא - כי נדר אינו חל אלא על דבר יי'ש. ושבועה חלה על דבר איין. והטעם נפלא. כי הנדר אינו חל אלא על דבר יי'ש - כי עולם העליון יי'ש מאיין הוא - והנדר שהוא איין מבטל יי'ש - שהוא רמז לעולם העליון. ואינו חל על דבר איין. כי איין זה מקום בינה. והחכמה מאין תמצא. גבי נדר. אם נדר דבר שאינו קיים, שלא יצא לאויר העולם הנדר בטל, ואינו בר קיימא. ומאחר שאינו בר קיימא אינו חל. אע"י שהכל תלוי בידי שמים, יראת שמים הוא חוץ ממנו.

אמנם אם נדר דבר יש אזי נדרו קיים, והוא מבטל כל השבועות, וכל המצות. וע"ז אמר: הן יראת יי' - היא חכ"מה. וסוד מרע - בינה. כלומר: שלא תדור דבר שלא תוכל לקיימו, וזהו סוד מרע. מעם יראת יי' אשר עליה. וכאילו אתה גורם הסתלקות אלימ"לך מנע"מי ואז הנדר פרוץ ועקוב וטרוד עד ימצא מקום להש' כפי הראוי לה. וע"כ בניו וביתו של אדם מתים בעון נדרים ככו בכה להולך. והתבונן מאד בזה המעט שגיליתי לך כי ענינו דק בתכלית הדקות.

ולכן משום הכון לקראת אלהיך ישראל וקדושת היום המקודש הזה ודרישתינו היום אליו אנו צריכים לכל ימצא בנו עון אשר חטא משום ענין, כל שכן בעניני נדרים ושבועות. ולכן תקנו לנו רז"ל זה ההתנצלות והחרטה ונתנו לנו פתח בזה, ואנו אומרים כל נדרי. הטעם: שרצתה תורתנו התמימה לתקן את עוותתנו. שלפעמים, האדם מתגבר עליו כעסו ואין לו מעצור כלל וקופץ ונשבע בשם שיעשה כך וכך או בהפך. ועוד מוסיף ומרבה בשבועתו כשעת הכעס ונשבע על תנאי שלא יהיה לו שום צד היתר וחרטה בעולם. ולאחר שתתישב דעתו עליו ונהפך והיה לאיש אחר יתחרט מעיקרו ותשתנה דעתו לדעת אחרת, ועם החרטה שיתחרט יש לו היתר על פי חכם וחוזר להיתרו הראשון, אבל צריך שיתחרט תחלה על מה שנשבע שלא יקח שום היתר ויתירו לו שבועה זו ראשונה. ואח"כ יתחרט מעיקר שבועתו שנשבע עליה ויתירו לו גם על זו. ובלבד שלא ישבע על דעת רבים כי הנשבע על דעת רבים אין לו התרה. ורבים הם שלשה. מדכתיב: ימים רבים. ימים שנים. רבים שלשה וזה דווקא שלא לדבר מצוה אבל לדבר מצוה מתירין לו. וכן כתב הר"ם כמז"ל פ"ו מהלכות שבועות. ולפיכך נהגו לומר כל נדרי ואסרי וכו', שמתכוונים להתיר הנדרים והשבועות והחרמות, אולי עברו עליהם וכדי להנצל מן העונש. ובזה יש סברות חלוקות אם יאמרו מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים זה שבא עלינו, או אם יאמרו מיום הכפורים זה עד יום הכפורים הבא עלינו לשלום. וכן פשט המנהג מיום כפור זה עד יום כפור הבא עלינו לשלום. מדתנן בנדרים: הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר: כל נדרים שאני עתיד לידור בשנה זו הבאה יהיו בטלים מעכשיו. והוא שלא יזכר לתנאו בשעת הנדר שאם הוא זוכר לתנאו ואפילו הכי נודר תנאו בטל ונדרו קיים. אבל אם אינו זוכר לתנאו אז מועיל התנאי. הילכך צריך לומר כלהוין דיחרטנא בהוין כלומר: אם אשכח ואדור מעתה ומעכשיו מתחרט עליהם ומתנה שיהיו בטלים. ומיהו ביטול זה אינו מועיל אלא לנדרי עצמו ומה שישבע לעצמו. אבל נדר שחבירו מדירו או שבועה שחבירו או כ"ד או הקהל משביעין אותו, אין מועיל להם ביטול. והרא"ש כתב: דכל לשון כל נדרי מוכח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם בשנה שעברה, ומתירין אותם כדי להנצל מן העונש. ולכך אומרים אותו שלשה פעמים. ואומר: ונסלח לכל עדת בני ישראל. ונוהגין לאמרו קודם ברכו, משום דאין נשאלים לנדריים בשבת אלא לצורך שבת.

ואחר שאומרים כל נדרי מחזיר ספר תורה למקומו. וקורין ק"ש בברכותיה. וחותמין ופרוס עלינו ואומר ש"ץ קדיש עד לעילא, ומתפללין שלש ראשונות כמו בראש השנה. ואומר: אתה בחרתנו ואומר ותתן לנו יי' אלהינו באהבה את יום הכפורים הזה את יום סליחת העוון הזה למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול בו את כל עונותינו. ואם חל בשבת, אומר: את יום המנוח הזה. ואומר: ויכלו. ומעין שבע. ואומ' תחנונים וידיים. והמזמורים אשר נהגו לומר עד כי אתה יי' לבדך לבטח תושיבני. וקדיש.

שחרית נכנסין לבית הכנסת ומסדרין הברכות והזמירות כמו בשבת. ואחר יושב בסתר עליון מוסיפים שנים עשר מזמורים. מהם יש מענינה דיומא ומהם של בקשה ותחנונים. תפ"לה לדוד שמעה יי' צדק רומז לשם יי' הגושא אותו הב"נה אשר מלפניו יוצא המשפט. לדוד אליך יי' נפשי רומז אל החסר. דוד משכיל אשרי נשוי פשע רומז אל הנבורה. בבא אליו נתן הנביא רומז אל התפארת. כי אליו כל הכוונה והזכחים. לך דומיה אלהים רומז אל הנצח. שאליו פקידת הארץ. רצית יי' ארצך רומז אל ההוד, אשר לו מאדים ונוגה, שגברים בכוחם בארץ הנבחרת ובפרט ירושלם. הטה יי' אונך ענני מז אל היסוד, ששומר ומקיים את הנפשות ומטה כלפי חסר, שהוא ממדת התפארת. ברכי נפשי את יי' וכל קרבי רומז לה"א אחרונה של שם. ברכי נפשי את יי' יי' אלהי גדלת מאד מזמור זה מספר שבחיו של הקב"ה וכבר פירשתי בענין ראש חודש וחותם הללויה כי ממנו נתלים הכל. ומסיים המזמורים ואומר הודו ליי' כי טוב וגומר. וקורין ק"ש בברכותיה ומתפללים שבע ברכות כמו בערבית, ואומר אתה בחרתנו: מחול לעוונותינו עד לפני יי' תטהרו ואומר הוידוי.

ואח"כ אומר מה נאמר לפניך יושב מרום. על חטא. על חטאים. עד מוחל וסולח ואומר אדיר ונאור. ואח"כ אומ' יעלה ויבא. מלוך על העולם כלו. והשיאנו רצה ומודים וברכת כהנים ושים שלום. ואומר ואתם הדבקים וכבר פירש' למעלה בתפלת ראש השנה. ומנהג של ישיבה לומר בשחרית שבעה פעמים ויעבור. וכן במוסף. ובמנחה ששה. ובנעילה ששה. וכן כתוב בתשובת הגאונים. ויש שנהגו בתפלת יוצר לומר שלש עשרה פעמים ויעבור כנגד י"ג מדות. וסליחות ורחמים חובת היום הן.

ומוציאין שני ספרים באחד קורין ששה מפרשת אחרי מות עד ויעש כאשר צוה יי' את משה. ואם חל כפור בשבת קורין בו שבעה. ובשני קורא המפטיר בפרשת פינחס מן ובעשור לחדש עד סוף פסקא. והפטרה בישעיה: ואמר סלו סלו. ומחזיר הספרים להיכל. ואומ' קדיש עד לעילא. ומתפללין תפלת מוסף. שלש ראשונות. ואתה בחרתנו. מפני חטאינו. עלינו לשבת. וכבר פירש' אוחילה מחול לעוננו. יעלה ויבא. מלוך על כל העולם. והשיאנו רצה ומודים ושים שלום. ואומ' הוידוי ועל חטא. אלהי עד שלא נוצרתי וחזור ש"ץ התפלה. עד לפני יי' תטהרו ואומר אלהינו ואלהי אבותינו היה עם פיפיות שלוחי עמך ישראל ואומ' סדר עבודה.

שבעה ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכה שבמקדש העשויה לכך. ומתקנין לו כהן אחר שאם יארע פסול בזה יעבור האחר תחתיו. ובשבעה ימים אלו מזין עליו מי חטאת. בשלישי להפרשתו ובשביעי שהוא ערב י"ה, שמא נטמא במת והוא לא ידע. ואם חל יום שבת, בשלישי או בז' שלו, דוחין אותו, דהזאה שבות ואינה דוחה שבת. כל ז' ימים מרגילין אותו בעבודות: זורק דם התמיד, ומטיב הנרות, ומקטיר איברי התמיד על המזבח, כדי שיהא רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסריין לו זקנים מזקני ב"ד וקוראין לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה.

ערב יום הכפורים בשחרית היו מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה. וכל שבעה ימים לא היו מונעים ממנו מאכל ומשתה. וערב יום הכפורים עם חשכה לא היו מניחין אותו לאכול הרכה שרוב מאכל מביא לידי שינה. ולא היו מניחין אותו לישן שמא יראה קרי. ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע כביצים וחלב וכיוצא בהן. וזקני ב"ד מוסריין אותו לזקני כהונה ומוליכין אותו לעליית בית אבטינס ששם מפטמים הקטרת ללמדו חפינה, לפי שהיתה מעבודות קשות שבמקדש. ומשביעין אותו ואומרים לו אנו שלוחי ב"ד, ואתה שלוחינו ושלח ב"ד. משביעין אנו עליך במי ששיכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל אשר אמרנו. והוא פורש ובוכה לפי שחשדוהו שמא צדוקי הוא. שהצדוקים היו אומרים מתקן הקטרת מבחוץ וכשיעלה עשנה מכניסה לפניו לבית קדשי הקדשים. מטעם שנאמר: **כי בענן אראה. אמרו: זהו ענן הקטרת. והם ימחה שמם כענן, כאשר חשכו עיניהם מלראות אור הקבלה, לא ידעו ולא יבינו. ורז"ל קבלו מפי השמועה שאינו נותן הקטרת אלא בבית קדשי הקדשים. שנאמר: **ונתן את הקטרת על האש לפני יי'**. ולפיכך, היו משביעין אותו והיה בוכה לפי שחשדוהו. והם בוכין לפי שחושדי' אותו. ושמא אין בלבו כלום, ונמצא כחושדים כשר.**

ליל יום כפור כ"ג יושב ודורש אם הוא ת"ח. ואם לאו, כגון בבית שני, שהיו מעמידים כ"ג שאינו חכם בעל ידי ממון: אם רגיל לקרוא קורא. ואם לאו קורין לפניו, כדי שלא יישן, באיוב, ועזרא, ודברי הימים. בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע שלישי לגודל, ומשמיעין קול ואומרים לו: אישי כ"ג הפג שנתך על הרצפה. והוא מראה להם קידה, שנועץ גודליו בארץ, ושוחה ונושק הרצפה, ומתעסקין עמו עד שיעלה עמוד השחר.

דומה לזה היה רשב"י ז"ל עושה. שהיה פורש לש"ץ קודם י"ה שלשה ימים, ומחנכו ומטהרו כמו שכתבנו. ואחר שאומ' סדר עבודה אומ' וידוי: מה נאמר לפניך יושב מרום. על חטא. על חטאים. עד מוחל וסולח. ואומ' אדיר ונאור ואח"כ אומר יעלה ויבא מלוך על כל העולם. והשיאנו. רצה. ומודים. ברכת כהנים ושים שלום. ואומר ואתם הדבקים. ואומ' קדיש תתקבל. ומאריכין בסליחות ופזמונים, עד שיגיע

זמן תפלת המנחה. ועתה ראיתי לכאר סוד ענין שעיר המשתלח וטעם היותו שעיר ולא עז. והוא כי כל מה שהדברים נמשכים מהאצילות הנורא והוא למטה, יותר נמשכת בהם הטומאה. נמצא כל הרחוק מחבירו טמא מחבירו. לפיכך כל הדברים הנמשכים מהשר ההוא, אשר מגמת השעיר אליו. כל מעשיהם בעז - ששערו משוך יותר משאר בהמות. והוא מורה על תוקף הדין כמו שהם מורים על חוק האף והחימה - אבל השר ההוא מלך על כולם ואין טומאתו כטומאתם, אבל מקומו קרוב אל המקדש יותר מהם. ולפיכך חלקו השעיר, שאינו שעיר ואינו חלק. אינו חלק בשביל מה שבו מן הטומאה. ואינו שעיר כי אין טומאתו חמורה כשאר. ולפיכך: חלקו השעיר, ולא דבר אחר. ועוד יש בדבר ענין נעלם מצוי אצל בעלי הכשוף בכל מעשיהם. בדבר שלא נזקק לנקבה מעולם הבאים מכוחו, כל מעשיהם, בעז - שנוקק לנקבה. ולזה - בשביל כבודו שהוא מלך: נותנין לו שעיר, שלא נתן חילו לאחר.

וזה השעיר נתן לשר הנז' כמה שיתעסק. בעוד שיכנס בן אצל אביו, ובזה היו מעבירין אותו מן המקדש. וזאת היתה עצה נפלאה כדי לכפר על ישראל והיה נקנה משלחן המלך. ולפיכך שני שעירים. ולא ידע כי בנפשו הוא. כי כשישראל משלחין לו דרון זה - שמח בנפש שסעד עם המלך. והסוד: אף לא הביאה אסתר המלכה. וכתיב: ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב. ומיד, מהפך בזכותן של ישראל. והקב"ה שומע עדותו ומכפר עליהם. ומטיל כל עוונות ישראל על ראשו. ומחלק אותם על עמו. שנאמר: ונשא השעיר וגו'.

ובפירקי ר' אליעזר אמרו: לפיכך, היו נותנים שחד לסמאל ביום הכפורים שלא יקרב קרבנם שני: גורל אחד ליי', וגורל לעזאזל. גורלו של הקב"ה - לקרבן עולה. וגורלו של עזאזל - שעיר חטאת. וכל עונות ישראל עליו, שני: ונשא השעיר וגו'. ראה סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורי אמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים. מה מ"ה יחפי רגל, כך ישראל ביום הכפורים. מה מ"ה אין בהם אכילה ושתייה, כך ישראל ביום הכפורים. מה מ"ה אין להם קפיצה, כך ישראל עומדים על רגליהם ביי"ה. מה מ"ה שלום מתווך ביניהם, כך ישראל שלום מתווך ביניהם ביי"ה. מה מ"ה נקיים מכל חטא, כך ישראל נקיים מכל חטא ביי"ה. והקב"ה שומע עדות זה מפי קטיגור שלהם, ומכפר על המקדש, ועל המזבח, ועל אוהל מועד, ועל הכהנים, ועל כל עם הקהל יכפר ע"כ. והלשון של יקרב קרבנם אינו מתיישב. ואפשר ליישבו מלשון וכל הקרב שותתו. כלומר: שלא יערער וידבר טוב על ישראל.

וזהו השחד שנותנין לו כדי לבטל כחו. כמנהג לוקחי השוחד להטות ולעוות את הדין כוחם תשש, וכוונתם בטלה. וחוזרים ממה שהיה בלכם לעשות, ונעשים אוהבים לשונא בעד השוחד. וכתיב: כי השוחד יעור פקחים. וכן תמצא פקח בגי' סמאל במ"ק דוק ותשכת. וכן השעיר שעיר בגי' סמאל ולזה היה מבטל כחו ופעולתו כי מכחו כח הדמיון, אשר הוא סבה לכל ריב ולכל נגע. והוא שטן המשטה את האדם,

לדרך רעה בדמיונותיו הכוזבות, והוא יצר הרע המעורר האדם לדבר עבירה והוא מלאך המות. והנה עזא"זל בגי' הדמי"ון והנה הוא המדמה והמתעורר והמתאווה כחות מתגברות בגוף האדם. ולטעם זה היה הקרבן שעיר כי כן כתי': **ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים.**

וכבר רמזתי למעלה מי הוא השעיר. ולשעירים כאלו יאמר: לדמיונים כוזבים. אך ישימו כל כוונתם אל פתח אוהל מועד. ולפי שבית מאד"ים במזל טלה, תוקעין בקרן האיל לערבב השטן. ולפי שמזל גד"י הוא בית שבת"אי, נצטוו ג"כ לקחת שעיר עזים שני ולהקריבו לשם יי'. לבטל ג"כ כח שבתאי כי שניהם מורים על השחתה, ולבטל כח הדמיון ברעות כוזבות, היה היום הזה יום בקשה ותתנה וכפרה וסליחה. ורמזו ח"ל כי השט"ן מגין שם"ר והיום הקדוש הזה שהוא תשלום שם"ה, אין כח בשטן לקטרג. כי כל ישראל דומין בו למלאכי השרת וכחות הגוף במלך, בסבת שהיום ההוא אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה כמו שכתבנו למעלה, שהם ההנאות הגופניות. לא מצא ידו לקטרג, כי כולם קדושים, משכילים. וכח השטן בארץ - כאמרו משוט בארץ. אמנם, על הנפש לא נתן לו רשות כאמרו אך את נפשו שמור. והטעם הוא: כי החומר הוא, אשר חל עליו ההעדר. אמנם הנשמה כחה ממרום עליון - אין לשטן כח להפרידה, כי היא עומדת לבד. וגם לא יוכל לפתותה בכל מיני תחבולותיו, כי אם באמצעות החומר. והנה ביום הכפורי, אשר אין לחומר כח ולא הנאה גופנית. אין רשות לשטן לקטרג. ולטעם זה יש חסידים שכל ימיהם שרויים בתענית, שלא ישלוט עליהם, ולא יוכל לפתותם, כי מתוך האכילה והשתייה מוצא גם הוא מקום לפתותם לבני אדם, ולהחמאם כמו שכתבנו שם בהקדמה. ועוד יש סודות נפלאים ונוראים בשני השעירים, ולפי שלא להאריך בהם במקום זה השלמנו בזה, ודי למבין מן המועט יבין המרובה.

למנחה אומר אשרי וסדר קדושה וקדיש עד לעילא. ואין לומר ואני תפלתי אף אם חל בשבת. כי מה שנהגו לאמרו בשבת הוא על פי המדרש שדרושים בו, שאעפ"י שאנו אוכלים ושותים אנו באין להתפלל כמו שכתבנו למעלה - וביום הכפורים לא שייך. ומוציא ש"ץ ספר תורה וקורין בו כהן ולוי. ומפטיר בעריות שבסדר אחרי מות. והטעם במדרש. אמרו: רבש"ע, אתה הוהרתנו שלא לגלות ערוה, אף אתה לא תגלה ערוותינו וכפר עוונותינו ביום זה. והפטרה ביונה ומוסיף מי אל כמוך שבסוף ספר מיכה. והטעם בזה ההפטרה לומר: שאין אדם יכול לכרוח מפני השי"ת. כמו שכתוב: **אנא אלך מרוחק ואנא מפניך אברח אם אסך שמים שם אתה ואציעה שאול הנך.** וגם ענין יונה כלו טוב לבעלי תשובה. שנאמר: **וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם.** וכתוב: **וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה וינחם אלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה.** ומחזירי" ס"ת למקומו. ואומ' קדיש עד לעילא. ומתפללים כמו ביוצר. וחוזר ש"ץ הודוים כמו בשחרית. ואומר קדיש תתקבל, ואם חל בשבת אומר צדקתך. ומאריכין בסליחות ופזמונים עד שיגיע זמן נעילה. וזמנה סמוך לשקיעת החמה והוא עת נעילת השערים בבית המקדש.

ובירושלמי מאי נעילה? ר' יוחנן אומר: נעילת שערי היכל. והיא נעילת השערים המיוחדים לבניה, שנפתחים ביום הכפורים, ולאותה שעה תקנו אבותינו הקדושים תפלה רביעית לתשלום ה' תפלות היום בכח הבינה הנרמזת בה"א ראשונה של שם המתפשט כחו בחמש עולמות. ואלה החמשה נמנים ונספרים במ"ט שערים. ונשמע בהם קול התרועה, שנותנת בהם הבינה, לרחם את אשר ירוחם. ולחתם הדינים הראויים ליחתם שנפסקו ביום הדין שהוא יום ראש השנה ומן היום ההוא ועד עת הנעילה הזאת אנו שואלין ליכתב בספר החיים. ובעת הנעילה אנו שואלין חתום.

תפלת נעילה

נעילה אומר קדיש עד לעילא. ומכריז שליח צבור לקהל לומר חתמינו לחיים. ואומר מה אנו, מה חיינו, ומתפללים שלש ראשונות ובמקום כתבנו אומ' חתמנו. ואומר אתה בחרתנו מחול לעוונותינו יעלה ויבא מלך על העולם, והשיאנו, רצה, ומודים, ושים שלום. ואומר מה נאמר לפניך יושב מרום עד הלא הנסתר והנגלות אתה יודע. ואומ' אתה הבדלת אנוש וחותם: כי אתה סלחן לישראל וכו' אלהי עד שלא נוצרתי. ואם חל בשבת מזכיר של שבת בתפלת נעילה. ובירודי שאומ' אחר התפלה אין להזכיר של שבת שאין הזכרה אחר חתימה וכבר חתם בתפלתו. וחזור ש"ץ התפלה ואומ' וידוי באמצע כמו בשאר תפלות היום ואומ' כתר כמו במוסף ואומר ברכת כהנים ואם יש שהות ביום אומ' סליחות.

ובירושלמי פרק בתרא דיומא פליגי אם תפלת נעילה פוטרת של ערבית במוצאי י"ה. והלכתא: דאינה פוטרת. משום דתפלת ערבית האידנא קבעה חובה, הילכך מתפללין ערבית. והילכתא כד' יוחנן דאמר תפלת נעילה אינה פוטרת של ערבית. אלא לכשתחשך מתפללים תפלת החול, ומבדילין בתפלה, וכן על הכוס כמו שמבדילין במוצאי שבת, ואין אומרים אליהו הנביא - ולא על הבשמים, אבל מברכין על האור מפני שנאסר ביום הכפורים. ובעינן אור ששבת מה שאין כן במוצאי שבת.

ואם חל בשבת מתפללין שמנה עשרה. אומ' קדיש ואין לומר ויהי נועם, אלא מתחיל מאורך ימים ואומר סדר קדושה. וקדיש תתקבל. והבדלה באלהו הנביא, ומברך על הבשמים, כשאר כל מוצאי שבתות, וקדיש יהא שלמא. ואחר שמתפללין נהגו לתקוע סימן קשר"ק פעם אחת. ואומר: לך בשמחה אכול לחמך. מטעם שאמרו במדרש קהלת בשעה שישראל נפטרין מבתי כנסיות במוצאי יום הכפורים. בת קול יוצאת ואומרת להם: לך אכול בשמחה לחמך, כבר נשמעה תפלתכם לפני לריח ניחוח. ויש יחידי סגולה שנהגו לעמוד על רגליהם ביום הכפורים מטעם שאמרנו למעלה מפרקי ר' אליעזר. ובוה נשלם מה שראינו לבארו בענייני סודות היום הקדוש יום הכפורים. הוא למען רחמיו, יסלח ויכפר לעוונותינו וירם קרן לעמו.

סדר תפלות חג הסוכות

הסכה רמז לחכמה. והחכמה נקראת בית. שני: בית נתיבות נצבה, כלומר שהיא ב"ית לכל הספירות, כי היא מקפת הכל. ושמיני של חג קרא הכתוב עצרת היא. ר"ל: שהיא עצורה אצלו. ר"ל: כי העטרה עצורה לתפארת. ועל העטרה אמרו חכמי האמת סעודה קטנה. ובכל יום של חג הסוכות רמז לו אחת מן הספירות של היום. וביום שביעי של פסח לא נאמר עצרת. כי יציאת מצרים היתה בשני מדות בתפארת ועטרה וזה רמזו בענין חמץ ומצה. כי מראש השנה ועד יום הכפורים הוא זמן הראות מדת הדין לפי שבו נברא העולם. ובו ביום כל זכויות ועבירות של בני אדם שקולין. וביום הכפורים שערי עולם הרחמים נפתחים. ועשו שב לדרוכו שעיר בפחי נפש, להתעסק בעצם ההוא המושלך אליו משלחן המלך, ולא ידע כי בנפשו הוא - כמו שכת' למעלה.

והטעם לכל יחרץ לשונו לבנו. ובעודו מתעסק בו, הבן מתרצה עם האב. ויעקב נסע סוכתה - להראות שיצא זכאי בדינו, ולשבת תחת צל האמונה. וברעיית מהימנא: בסוכות תשבו שבעת ימים פקודא דא, לישב בסוכה. והא אוקימנא. בגין לאתחזאה דישאל יתבי ברזא דמהימנותא בלא דחילו כלל דהא מקטרגא אתפרש מגייהו. וכל מאן דאיהו ברזא דמהימנותא יתיב בסוכה דכתיב: **כָּל האֲזֻרָח בִּישְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת.** מאן דאיהו ברזא דמהימנותא ומזרעא ושרשא דישאל יהא בסוכות. הכוונה לומר לנו כי מי שאינו יושב בסוכה מעיד על עצמו שאין לו חלק באמות ישראל ואינו מהם. והמקיים מצוה זו ומשים לבו וכוונתו בסדה, יכיר כי יושב כימים העליונים. סוד: סוכה עליונה. והימים מכסים עליו ומגנים עליו בשעת צרכו.

ובמדרש הזהור: תא חזי, בשעתא דכר נש יתיב במדורא דא, צלא דמהימנותא פרשא שכינתא גרפהא עליה מלעילא. ואברהם וחמשה צדיקיא אחרעין שוויין מדוריהון עימיה. אמר ר' אבא: אברהם וחמשה צדיקיא ודוד מלכא שוויין מדוריהון עימיה. **הה"ד: בסוכות תשבו שבעת ימים.** שבעת כתי' ולא בשבעת. כגוונא דא כתי': **כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ.** ובעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא, באנפין בהירין, באושפיזין אילין דשריין עימיה. ואמר ר' אבא: כתיב, **בסוכות תשבו שבעת ימים ולבתר, ישבו סכות.** בקדמיתא תשבו ולבתר ישבו. אלא קדמאה לאושפיזי. תניינא לבני עלמא. קדמאה לאושפיזי. כי הא דרכ המנונא סבא כד הוה עייל בסכה הוה חדי וקאים על פתחא דסוכה מלאו ואמר לזמן לאושפיזין. מסדר פתורא וקאים על רגלוהי ומברך. ואומר: בסוכות תשבו, תיבו אושפיזין עילאין תיבו. תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו. ארים ואסחי ידוי חדי ואמר: זכאה חולקנא זכאה חולקהון דישאל. דכתיב: **כי חֵלֶק יי' עִמּוֹ.** והוה יתיב. תניינא לבני עלמא דמאן דאית ליה חולקא בעמא קדישא, יתיב בצלא דמהימנותא לקבלא אושפיזין למחדי בהאי עלמא ובעלמא דאתי. ועל דא בעי למחדי למסכיני. מאי טעמא? בגין דחלקא דאינון אושפיזין דזמין דמסכיני

הוא. וההוא דיתב בצלא דא דמהימנותא וזמין אושפיזין אלין עילאין. אושפיזי מהימנותא. ולא יהיב להון חולקהון כולהו קיימי מיניה, ואמרי: **אל תלחם את לחם רע עין.** אשתכח דההוא פתורא דחקן דליה היא, ולא דקב"ה, עליה כתיב: **וזיריתי פרש על פניכם פרש חגיכם,** ולא חגי. ווי ליה לההוא בר נש בשעתא דאלין אושפיזי מהימנותא קיימין מפתוריה. ואמר ר' אבא: אברהם כל יומי הוה קאים בפרשת אורחין לזמנא אושפיזין ולתקנא לון פתורי. השתא דמזמנין ליה ולכולהו צדיקיא ולדוד מלכא. ולא יהבין ליה חולקהון אברהם קאים מפתורא וקרי: **סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה.** וכולהו סלקין אבתריה. יצחק אמר: **ובטן רשעים תחסר.** יעקב אמר: **פתך אכלת תקיאנה.** ושאר כל צדיקיא: **כי כל שלחנות מצאו קיא צואה בלי מקום.** דוד מלכא אמר ושלם דינוי דכתיב: **ויהי בעשרת הימים ויגף יי את נבל וימת.** מאי קא מיירי? אלא, בגין דדוד שאל לנבל ואתעביד ליה אושפיזא ולא בעא דא זמין ליה ולא יהב ליה חולקא. ובאינון עשרה יומין דדוד מלכא, דאין עלמא, איתדן עליה ההוא בר נש דאשלים ליה ביש יתיר מנבל.

אמר ר' אלעזר בגין כך אורייתא לא אטרח עליה דבר נש יתיר אלא, כמא דיכיל דכתיב: **איש כמתנת ידו.** ולא לימא איניש איכול ואשבע ואורי בקדמיתא ומה דמשתאר אתין למסכיני. אלא רישא דכולא דמסכיני הוא, דחולקא דאושפיזין קא יהיב לון. ואי חדי לאושפיזין ורי לון קב"ה חדי עמיה ואברהם קרי עליה: **אז תתענג על יי.** וגומר, ויצחק קרי עליה: **כל בלי יוצר עריך לא יצלה.** אמר ר' שמעון: הא דוד מלכא אמריה בגין דכל זינין דמלכא וקרביין דמלכא בידי דדוד אתפקדו. אבל יצחק מאי קאמר: **גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יברך.** הון ועושר בביתו. יעקב אמר: **אז יבקע כשחר אורך.** ושאר צדיקיא אמרי: **ונחך יי תמיה: והשביע בצחצחות נפשך.** כוונת המדרש הזה לומר לנו, כמה גדול חיוב מצות הסוכה וכמה שגדול המקימה בשמחה ובטוב לבב. ואומר כשאדם יושב בצל זה שהוא צל האמונה, השכינה פורשת כנפיה עליו מלמעלה, ואברהם עם חמשה צדיקים אחרים באים לדור עמו. וזהו דכתיב: **בסכות תשבו שבעת ימים.** אמר ר' אבא: אברהם עם חמשה צדיקים, ודוד המלך באים לדור עמו. וה"ד: **בסכות תשבו שבעת ימים.** שבעת ימים כתיב. ולא בשבעת ימים, כענין **ששת ימים עשה יי.** וצריך האדם לשמח בכל יום ויום באושפיזים אלו. אמר ר' אבא: כתיב, **בסכות תשבו.** וכתיב: **ישבו בסכות.** הא כיצד? אחד מדבר כנגד ואחד מדבר נסתר. אלא ראשון לאושפיזים אלו. ושני לבני העולם.

ראשון לאושפיזים כיצד? כאותה דרכ המנוגא סבא כשנכנס לסוכה היה שמח ועומד על פתחה של סוכה מבפנים ואומר נזמן לאושפיזים והיה מסדר השלחן ועומד על תגליו ומברך. ואומר בסכות תשבו. תשבו אושפיזים עליונים תשבו תשבו אושפיזים קדושים תשבו. מכאן יש ללמוד שצריך לברך מעומד על הסוכה, כמו שכתב הר"ם במז"ל שני, לשאר בני העולם. כיצד? מי שיש לו חלק בורע קדש יוצל בצל האמונה. לקבל אושפיזים אלו, ולשמוח בהם בעולם הזה ובעולם הבא. וחלקם של אושפיזים אלו הוא זימן העניים והאביונים.

ומי שאין ידו משגת צריך לשמח אותם ולדבר על לבם. ובוה יהיה נחת רוח לאושפזים אלו, כאלו אכלו. והם נהנין מאותה סוכה ואותה סעודה. ולא יאמר אדם אוכל ואשתה ואשבע והנותר אתן אותו לעניים, כי אם בתחלה צריך להרים חלק האושפזים שהם מתנות העניים. ואם אינו נותן להם חלקם, קורין עליו מקרא שכתוב: **אל תלחם את לחם רע עין**. נמצא שסעודה זו שלו היא, ואין להקב"ה חלק בה. ועליו כתיב: **וזריתי פריש על פניכם פריש חגיכם**. חגיכם ולא חגי. ואמר ר' אבהו כל ימיו של אברהם אבינו היה עומד בפרשת דרכים לזמן אורחים. ועכשיו שמוזנים אותו ושאר צדיקים ולרוד המלך, ואין נותנים להם חלק בסעודה ההיא, אברהם עומד מן השלחן ואומר: **סורו נא מעל אדלוי האנשים הרשעים האלה וגומר**. וכולם מסתלקין אחריו. יצחק אומר: **ובטן רשעים יחסר**. יעקב אומר: **פתך אכלת תקיאנה**. שאר הצדיקים אומרים: **כי כל שלחנות מלאו קיא צואה**.

ואמר רשב"י ע"ה: כל השמח באלה המועדים ואינו נותן חלק למקום ב"ה נקרא: שונא. ושכן רע. רע עין. והמקטרג, מסלקו מן העולם. וכמה מיני חולאים וצרה וצוקה באין עליו באותה שנה. וחלקו של הקב"ה הוא זימון העניים והאביונים כמו שאמרנו. וכל אחד כפי יכולתו של איש כמתנת ידו. כי באלו הימים הקב"ה בא לראות כליו שמשתמש בהם, שהם העניים והנשברי לב, וכשרואים דואגים ועצבים, עולה למעלה, ומבקש להחריב העולם. ואז בני הישיבה באין לפניו ואומרים: רבון העולמים רחום וחנון נקראת. יתגלגלו רחמך על בניך. אומר להם: וכי כלום בנתי העולם, אלא על החסד. שנ': אמרתי עולם חסד יבנה. ואין העולם עומד ומתקיים כי אם על זה. אומרים לפניו מלאכי השרת, האיש אחד יחמא ועל כל העדה תקצוף. הנה פלוני שאכל ושתה ושבע ואפשר לו לעשות חסד עם העניים ולא עשה, מיד המקטרג נוטל רשות ורודף אחריו. ושנינו בכל סעודה של שמחה המקטרג ההוא נמצא. ורואה אם כעל הסעודה היא מקדים טובה לעניים, וקבלם בביתו, ומאכילן ומשקה אותם בסבר פנים יפות, ומשמחן ומדבר על לבם. אז המקטרג, מסתלק מן הבית ההוא, ומן הסעודה ההיא. אבל כשרואה ערבוכי של שמחה בבית בלא עניים, ובלא קדימת טובה לאביונים, עולה לפני הקב"ה ומקטרג עליו ועל אנשי ביתו.

ואם משמח האושפזים ההם בתתו חלקם לעניים קודם שיאכל ולא מן המותרות, הקב"ה שמח עמו, ואברהם קורא עליו: **אז תתענג על יי'**. ויצחק אומר: **גבור בארץ יהיה זרעו וגומר**, הון ועושר בביתו. יעקב אומר: אז יבקע כשחר אורך. ושאר צדיקים אומרים: ונחך יי' תמיד. ריד המלך אומר: **כל כלי יוצר על ידי לא יצלח**. נמשך מזה, שכל מי שחס על הדלים והעניים הוא סבה להתעוררות הרחמים למעלה, ויחוסו עליו, ויוסיפו ימיו ושנותיו כי אין לך מצוה גדולה וחביבה לפניו ית' כמצות הצדקה. ועל כך מעשה שאירע לבנימין הצדיק יוכיח. וכבר הארכנו בזה הענין בהקד' הראשונה.

ובספרא דחכמתא רבתי דשלמה המלך: כל מי שחס על העניים ברצון הלב, אין דמותו משתנה מדמות אדם. וכיון שדמות אדם נרשם בו - שולט על כל הבריות דכתיב: **ומוראכם וחתכם**. וכולם זעים ויראים ממנו, בשביל שמצוה זו מעולה מאד, להביא

האיש בדמותו של אדם על כל שאר מצוות. ונבוכדנצר יוכיח, כי כל עוד שהיה חונן דלים כאשר יעצו דניאל לא חל עליו החלום. כיון שהטיל עין הרע וקפץ את ידו, נשתנה דמותו ונטרד מן העולם. והמוכתר במצוה זו, משים שלום בפמליי של מעלה ושל מטה. והסוד: **אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת.** וכת"י: **עושה צדקה ומשפט אז:** בזכותו, **חסד יי' מלאה הארץ.** וכת"ב: **וצדקה תציץ ממות.** כי בהתעורר הצדקה למעלה, שהם החיים המות חלף הלך לו. ומודדין לו מדה כנגד מדה.

וכן שלמה המלך ע"ה אמר: יש מפור ונוסף עוד. ומשה רע"ה אמר: **נתון נתן.** כלומר אם קב"ה נתן לך עושר הוא כדי שתתן לו. והנה משה קבע ברכה במצוה זו ליעודי הגוף בעולם הזה, הוא שאמר: **כי בגלל הדבר הזה יברכך יי' אלהיך.** הברכה הזו היא תוספת טובה ורובי הצלחה בעולם הזה. ומפני שלא הזכיר משה במצוה זו אלא ייעוד הגוף בעולם הזה כמשפטו בשאר המצוות, בא דויד וגלה לנו על שני הייעודים ואמר: **קרנו תרום בכבוד. ר"ל:** פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד. הוא ייעוד הגוף בהמשכת ממנו ועשרו, שיתן ממנו צדקה לעולם. וצדקתו עומדת - שהם הפירות שבעולם הזה, אבל לעולם הבא **קרנו תרום בכבוד.** לרמוז שהקרן קיימת לו לעולם הבא.

ובפרק השותפין [דף י'] דר"ל: מלך בשר ודם. אדם מביא דורון גדול למלך. ספק קבלו ספק לא. ואם מקבלו, ספק רואה פניו ספק לא. אבל הקב"ה אינו כן. אדם נותן פרוטה לעני, זוכה ומקבל פני שכינה. שנאמר: **אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך.** כל זה ראיתי להאריך בענין הצדקה לפי שכמו שהאדם שמח עם אנשי ביתו, בחגים ובמועדים ובימים טובים, כך חייב לשמח העניים והאביונים. ולמדנו זה מן התורה המיישרת אותנו הוא שכתוב: **ועשית חג שבועות ליי' אלהיך מסת נדבת ירך וגומ'.** ר"ל: כי בחג השבועות יצטרך שיתן צדקה ויקדיש קרואיו על השלחן והם: הלוי והגר והיתום והאלמנה, והכתוב מזכיר אחריו, לפי מה שיספיק נדיבות לבו ולפי הברכה והעושר שיש לו. ולכך מלת תתן באמצע. ולשון מסת כאלו אמר כמסת כלומר: כשיספיק נדיבותך תתן, כפי הברכה. זהו: מסת נדבת ירך.

ונראה שהוא ענין בפני עצמו, ואינו דבק עם חג השבועות. הוא הדין בשאר המועדים, שיצטרך לתת לפי עשרו ולפי נדיבותו. ומה שגילה זה בכאן, אפשר מפני שחג פסח וחג הסוכות כל אחד מהם שבעת ימים אבל חג שבועות אינו אלא יום אחד, לכך בא לומר שאפילו הכי, אין להקל בו במעשה הצדקה. כי שווה הוא להם, וחמור כאחד מהם.

ערבית נכנסין לבית הכנסת וקורין ק"ש בברכותיה. וחותם ופרוס. ואומ' ש"ץ: קדיש עד לעילא. ומתפללין שלשה ראשונות ושלשה אחרונות וקדושת היום באמצע. כמו בפסח. אלא שאומרים את יום חג הסוכות הזה זמן שמחתינו. ואח"כ אומר ש"ץ

קדיש. ומקדש בבית הכנסת ונפטרינ לבתיהם לשלום. ומקדשין ואוכלים ושותין בסוכה. וסדר הקדוש: יין וקדוש היום וסוכה ואח"כ זמן. לפי שחוזר על קדוש היום ועל מצות הסוכה.

וצריך לברך על הסוכה בכל פעם ופעם שנכנס בה. ור"ת כתב כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה, מברך על האכילה ופוסט על שאר הדברים. אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה שהרי אוכלין עראי חוץ לסוכה ואין ישינין עראי חוץ לסוכה. אפילו הכי, כיון שהאכילה עיקר פוסטת השאר. הנכנס לסוכת חבירו לבקרו הרי זה מברך לישב בסוכה בין סעד בין לא סעד. וביום שביעי גומר אכילתו בסוכה ואינו מתירה. אף אינו מוציא את הכלים מן הסוכה לבית, כדי להכין מקום ליום טוב האחרון שהוא שמיני עצרת - שהוא רגל בפני עצמו כמו שאבאר לפנינו. ואם אין לו מקום [אחר לאכול ביו"ט האחרון וצריך לאכול, צריך שיעשה היכר שאינו אוכל בה משום חיוב].

וב' ודין סוכה נוהגת בין ביום בין בלילה כלומר שחייבין לישב בה בלילה. כמו ביום. דכתיב: **בסוכות תשבו שבעת ימים.** ואין יום בלא לילה דכתיב: **ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד.** וילפינן מספירת העומר שאומר: **וספרתם לכם חמשים יום,** ומונין בכל לילה. ומה שכתוב: **בסוכות תשבו שבעת ימים.** ונתן הכתוב טעם: כי **בסוכות הושבתי את בני ישראל.** זה הטעם הוא כטעם אכילת מצה בפסח שנשמך אל הפסוק של: **ויאפו את הבצק.** אמנם בענין הפסח ובענין הסוכות יש סודות נסתרים ונגלים למביני מדע. וכבר כתבנו בענין הפסח מה שרומז אליו.

ועתה אכתוב לך עניני הסוכה, שאעפ"י שנראה שמדבר בתחתונים הרמז הוא בעליונים. וכבר כתבתי, כי שבעת ימי החג הם רמז לשבעה הרקיעים שהם המקיפין את העולם. ועליהם שבעה חתימות לאותיות יה"ו הם הששה הקבועות בשמו הגדול, כמו שהביא בעל ספר יצירה. והשביעי בה"א אחרונה של שם. ולפי דעת קבלת תורתנו הקדושה כי אלה הרקיעים הם שבעה שמטות ואח"כ ישובו לקדמותן. ולדוגמא זו נצטוינו לישב בסוכה שבעה ימים כל יום מהם רמז לשמטה אחת, כי כל שמטה משמשת לשמטה אחת.

ונרמזו אלינו בתורתנו בשמיטות ובעומר ובשבועות, ולפיכך צריך להיותם מדומות אצל ההמון ומצויירות אצל משכילי העם. ושנתנהג מנהג העולם כי הם משגיחים - כאשר הם נוהגים במדותיהם ואותותיהם, מט"ו בחדש הזה ואילך. והוא סוד שבעה הקפות. ושמיני חג עצרת רמז ליישוב העולם, שהתחדש ככראשונה. כן בשוכ היישוב להיות ובהתחבר היסוד והתפארת עם המלכות. והוא סוד גדול ולפלא חתמוהו חכמי הקבלה הקדמונים בשבעה חתימות. והמגלה סודו אל עבדיו גלהו להם, ומהעלמתו נקרא המציאות עולם, והבן זה.

אמנם נצטוו לעשות סוכה לסימן הערב כי האדם גר בעולם הזה ידור זמן קבוע וסופו לחזור לעפרו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, כאשר היתה באמנה אתו, וזה דמיון עולם הגופים. כן הסוכה נעשית מזמן צמיחת הפירות עד זמן בישולן ואסיפתם, ואחרי כן תשאר הסוכה היא נצורה וחריבה. כן הגוף, אחר צאת הנשמה והפרדה ממנו ישאר הגוף כגוף לרמה ותולעה. ולפי שזמן זה הוא זמן אסיפת התבואה והפירות, והיה מנהג האומות ועובדי ע"ז לעשות זבחים וקבוצים בזמן הקודם בחג הסוכות. צוה להיות חג הסוכות ליי'. ר"ל: לשם יי', לא כעבודת האומות. כאשר נצטוו בקרבן פסח - להיות ליי'. כמו שכתב במקומו.

וכן בראש חדש לפי שהיה מנהג האומות להקריב בהן לכוכב לבנה. לכן צוה תורתנו הקדושה להיות אלו הקרבנות לשם יי' להבדילנו מן התועים, ולסלק המחשבה הרעה ההיא להיותו עבודה לכוכב, אמנם להקריבו לשם יי'.

וגם הסוכה לזכרון, כי בסוכות ישבו אבותינו בצאתם ממצרים תחת צל ענני הכבוד בסתר עליון. ונצטוו לקחת בחג זה ארבעה מינין: פרי עץ הדר. כפת תמרים. וענף עץ עבות. וערבי נחל. ולסבב סביב המזבח. והטעם: לפי שעמדו בו כל היצורים לבקש על נפשם, לצורך השארותה מראש השנה ויום הכפורים, נצטוו לבקש גם כן על צרכי הגופים המעמידים אותם מדת זמניהם. כשאלת המים בחג זה, לרוות את הארץ להולידה ולהצמיחה. ושאלה זו תהיה בארבעה מינים להיותם כנגד ארבעה יסודות. שהאתרוג כנגד יסוד האש המקיף בכולם וכן טבעותיו כוללים האיכות שביסוד האש, ובכלל כל ארבע יסודות. וכפת תמרים כנגד האויר וקצת דמיון בו, לפי שהוא גבור באויר. והסוד: והיא יושבת תחת תומר שענינו תחת האויר. והכוונה שהעיד הכתוב עליה שמעולם לא נכנסה בכית עם שום אדם, שמא תבא לידי חשד, רק בפרהסיא. והעד הנאמן שפירותיו חמין וטובים כטבע האויר. וערבי נחל נתיחסו אל המים לפי שרובן גדלים על המים. ועץ עבות נמשל לארץ שהיא עבה מכל היסודות, בשיתוף לשון עבות, וכן טבעו קר ויבש כטבע הארץ. ולאחזו האתרוג בידו עם האגודה להוריד טבע חום האש לעומק הארץ להתמזג ביסודות ולסבב סביב המזבח. הוא הנקרא עולם ההפסד. וכן המזבח מקום ההפסד בגופו של בעל חי. ולהיות ההיקף שבעה פעמים כנגד שבעה כוכבי לכת המסבבים סביב העולם השפל אשר בתנועתם יעלו האידים. וכל זה להוריד שפע מן העולם העליון בתפלה ותחנונים ולעולם השפל. עם היות החג הזה ראש השנה לדון על המים כמאמר רז"ל: ארבעה ראשי שנים הם, ובחג נידונין על המים.

כלל העולה נמשך מכל זה. שחג הסוכות זכר ליציאת מצרים ולענני כבוד כמו שכבר זכרנו. וקנות דעות אמתיות להודות ליי' כי טוב, ולזמר לשמו עליון על אשר הטיב לאבותינו ולנו, בתת פרנסה לכל חי. ושמירה וסככה טובה על עולם היסודות. ושמירה מקטרוג הלבנה בחצי החדש, והיו ימי הסוכות בהיות השמש בקו משווה היום,

כי בו ישתנו הזמנים ויולידו שינויים נוראים. וזהו שרמזו רז"ל: **יהי מאורת מארת כתיב**. כי מהכוכבים יהיה כל ריב וכל נגע. ואמ': **והיו לאתת** - אלו רגעים. **ולמועדים** - אלו שעות. **ולמים** כמשמעו. ונתן בהם השם ית' טבע להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה וראה השם כי טוב זה להתמדת היישוב.

וכבר ידעת כי לחות הפרי הוא חיותו. ולכך נצטוינו בצמחים הללו ארבעתם כי הם רעננים כל השנה ומתקיימים בלחותם יותר משאר פירות. והתורה הנתונה לנו בסיני מלמדת ארח חיים ואנו שקבלנוה נקראין חיים כענין שכתוב: **ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום**. ולכך באה המצוה שנטול אלו הצמחים מהקרקע הצומחת שבהן סימן החיים לקלס בהן לפני ארון הכל הנקרא אלהים. ואם היו הצמחים הללו יבשים לא היה בהן אות וסימן לדרכי האדם, כי הלחות שלהם הוא חיותם כענין הדם בגוף החי. ומזה אסרו היבש שנמשל למת ולא המתים יהללו יה. והאתרוג הוא דומה ללב ורמוז אל הכבוד. וכן כב"ד בגימ' לב שהוא כלול מל"ב נתיבות. כפות תמרים הוא סוף הבנין הנקרא יסוד והוא ראש הנמצאים כולן. ולולב דומה לשדרה כי הוא המכריע וקו אמצעי. וענף עץ עבות - הגדולה, והגבורה, והת"ת.

ובספר הבהיר ענף עץ אבות משל לאדם שיגין על ראשו בשתי זרועותיו. שהם שנים זרועות וראשו שלשה, והיינו ענף לשמאל עבות לימין נמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ, מפני שהוא שורש האילן. והדס דומה לעינים. וערבי נחל - הנצח וההוד. הנקראים: למודי ה'. וערבה דומה לשפתיים. שכן הנביאים כולם מקבלים משם הנבואה ועד שם נבואתם מגעת ולא עוד. וערבה היא שביעית.

ולכך הוכיחו חכמי האמת ערבה מלשון: מלאו ערבות. הוא שכתו': סלו ערבות. שכן הוא הרקיע השביעי. ובספר הבהיר, כתוב ערבי נחל על שם המקום שהם קבועין בו, ששמו נחל. כלומר: שהם מכלל הנחל שכל השבעה נקראו נחל. ואמרו עוד שם ערבי נחל כנגד שוקי האדם שתיים. וברעייא מהימנא. פקודא דא ליטול לולב בההוא יומא באינון זינין דיניה והאי רזא אוקימנא ואוקמוה חברייא כמה דקב"ה נטיל לון לישראל כהני יומין וחדי בהון, אוף הכי ישראל נטילי ליה לקב"ה לחולקהון. וחדאן ביה. ודא הוא רזא דלולב וזינין דביה דאיהו רזא דיוקנא דאדם והא אתאמר. כבר ראית, איך ארבעה מינין אלו דורשים הכוונה וזה בהשתלשלות העניינים מספירות הבנין להיות הענינים בארץ, כי כל הכחות מתערבים ברקיע ומהם נהיו כל אשר בארץ והוא שאמרו רז"ל: אין לך עשב בארץ שאין לו מזל מלמעלה. והלולב נהיה מכח התפארת, ועל כן נלקח לרמוז אליה. והאתרג נהיה מן המלכות. ושלשה בדי הדס - לחסד, ולגבורה, וליסוד. אחד מימין הלולב ואחד משמאלו והשלישי באמצעי, מכריע בעולם הטבע. וב' בדי ערבה לנצח והוד. והכד של הדס הרומז' ליסוד הוא באמצע ושני בדי הערבה והם ארבעה מינים ופרטיהם שבעה, וזה כנגד החסד והגבורה מעולם החיים

והתפארת מכרעת. והנצח וההוד מעולם הטבע והיסוד מכרעת. ומלכות מקבלת ומאצלת. נמצאת למד כי עולם החיים מין אחד. ועולם הטבע מין שני. ושני המכריעים מין שלישי. והמלכות מין רביעי.

אמנם העיקר הוא התפארת, שהוא המכריע העליון. ולכן הברכה על הלולב הרומז אליה שהיא העיקר. ושמה תאמר הואיל שרומזים על שבע ספירות הבנין שכנגדם שבעה רקיעים והשבעה משרתים והשבעה בתים שלהם ולשבעה חתימות שעליהם, למה רמזום ממיני צמח ולא בשאר הנמצאים מחלקם. דע כי תחלת יישוב העולם ועיקרו הוא הראות בו את הצמח שהוא מחיית כל בעלי חיים. ולכן נתייחדו אלו הארבעה מינים משאר הצמח כולו. לפי שאין בכל הצמח אשר מחלק הת"ת שום מין שיהיה דוגמתו כמין הלולב שיש בו דוגמת קו האמצעי, ועליו יוצאים מצדדיו כמנורה שדוגמתה כמעשה המשרתים, שגם הם כמעשה הת"ת עם הבנין שמפלגת בין החסד והגבורה והנצח וההוד והיסוד שהולכים לפניו.

וההדס שיש בו הריח והוא עבות של שלשה עלים אין בכל הצמח אשר מתוך עולם החיים וצמח הארץ שיהיה דוגמא כמותו לאחר מעולם החיים. ואין בו פרי מאכל, אבל הוא ריח הסועד את הנפש החיונית אשר מחלקו, והיסוד ממין עולם החיים יען כי הוא ממין הת"ת. והערכה הרומזת לעולם הטבע אין בכל מיני צמח אשר מחלקה דוגמא כמותו. כי נצ"ח והו"ד שמסער הליחות הצריכות אל הנפש החיונית, והיו ב' ברים כנגדם. הנה לך כי הלולב והמינים הנאגרים רומז לגרמיו בשם יה"ו. והאתרוג רומז אל הנרמזת בה"א אחרונה שהיא המלכות.

ונבחר האתרוג לרמוז אליה מכל הפירות אשר מחלקה. כי היא מאכל שהמלכו"ת מושכת שאדיקותה בנפש הגרמים העליונים והתחתונים. ומקפת את הכבוד. וכן האתרוג כדור וקליפתו נאה וריחו טוב וחזק וכולו סועד את הנפש. ותוכו עגולים דקים דומים לגלגלים שמדירים בו בתוכם דיורים. ובתוך הדיורים בהם משקה חמוץ. הדיורים המלאים מן החמוץ רומזים לגבול הארץ. והמשקה זה דומה לכוחות כוכבים ומזלות. אשר מהם נהיה דבר אשר כל אוכליו תקחינה שיניו. והגרעינים - להעמיד המינים. והמאכל הסוכב - לכדור המזלות. והעגולים - רומזים לעגולות אשר ברקיעים. והעור המוזהב דומה לו. שנקרא ערבות שממנו תוצאות חיים. והוא הטוב אשר בו ליכך השם את העולם. ואז"ל ערבות שממנו ובו חיים. והם רמז לכוחות השובעים והחתימות שנקראו שרפים, אשר המעון אשר בו חיות הקודש ומלאכי השרת שמהם יוצאים כל אותם הגנזים וריח הדר אלהים חיים מקפת את הכל וקבועה במלכותו.

ולפי שמעלת אלו הספירות רומזים בד' מינים אלו. אנו צריכים להזכירם ולדקדק בהם, שיהיו בהוייתן. ושיהיה הלולב ראשו העליון דבוק ובלתי נפרד, לא אחד כמו הת"ת שהוא אחד ובו ב' מדות ולכן העלה אחד ופרטו ד'. כי כן הת"ת מלמעלה מתקבל מהבינה (והק) כלול מכת החסד רחמים ומכ"ת הגבורה דין. וכן ההדס והערכה

מג' ג' עלין וראש שלם. והאתרוג צריך שיהיה אחד כדוריי ובלתי פגם אלא זך ונקי ואין בכל פרי העץ שמתקיים כאילן כמוהו. וכאלו אין נאות לו להפרד ממנו. אלא דבק ומאציל תמיד על הנפש הנבואית כשימצאנה. וכן המלכות מן הת"ת והת"ת מן הבינה. ולפי שמצד מה מהמלכות נחשב עם הנבדלים בקרב הספירות המתרבות. ומצד מה נחשבת עם הרוקעים מן שכל הפועל אצל חכמי המחקר וקראוהו העליון שברוחניים, ולטעם: כי אינו נאגר אתרוג עם הלולב, כדרך שנאגדים המינים האחרים עמו. והאגד מינין שבלולב, מעכבין זה את זה.

א"ר אלעזר: כל המקיים לולב באגדו והדס בעכותו כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנא' אסרו חג בעבותים. והטעם כי הקרבן היה לקרב הכתרים וכן ענין הלולב, יען כי ברמיונים נגלה הקב"ה על ישראל שנא': דימיתך רעיתי. ואמרו: אתרוג דומה ללב, ומקומו בשמאל. וכן מקור הרוח החיוני. כמו שהמלכות ממדת השמאל וממנה יצאו כל הנפשות לכל בעלי החיים, ומנענע הלולב לעצור טללים. ולפנים אבאר כל דבר במקומו.

שחרית נכנסין לביהכ"ס ומסדרין הברכות וקורין הזמירות כמו בשבת ומוסיפין אחר יושב בסתר עליון, מזמור כאיל תערוג ואחר המזמור שירו לה'. שמחתי באומרים לי ומתפללים כמו בערבית. וחוזר ש"ץ התפלה ואח"כ נוטלין הלולב ומברכין עליו על נטילת לולב.

ובלשון חכמים נטילה בלשון לקיחה כדאמר': נוטל אדם את לולבו. והוא ע"ש שהוא מעלה ומוריד וכתוב: וינפלא וינשאם. דהיא נטילה בלשון חכמים. ואין מברכין על הנענוע, שהוא מדרבנן - אלא על הנטילה, שהיא מדאורייתא. ואח"כ אומר שהחיינו. וגומרין ההלל בכל שמונת ימי החג ומברכין לגמור את ההלל. וצריך שיטול אגודת הלולב וההדס והערבה ביד ימין, והאתרוג ביד שמאל, מפני שדומה ללב כמו שכתבנו. והלב בגוף האדם לצד שמאל, והיא מקור הרוח החיוני.

וכל ד' המינים נקראים בשם הלולב והטעם מפני שהוא גבוה מכולם. ולכך מברכין על נטילת הלולב. וצריך בשעת נטילת הלולב שיהיה האדום שהוא פני הלולב כלפי חוצה, והצד הירוק שבו השדרה כלפי פני המתפלל. וסוד: וראית את אחורי ופני לא יראו. ויש אנשים שאוחזין אותו היפך זה - וראשון עיקר.

וכבר פירשתי למעלה ענין הלולב וסודו וסוד ד' המינים דעמו. ועוד תמצא בד' המינין שבלולב שיש בה נגלה ונסתר, והוא כי השנים נגלים בשמם כפת תמרים וערבי נחל. והשנים הסתיר הכתוב שמותם והם: פרי עץ הדר, וענף עץ עבות - עד שהוצרכנו לקבלת החכמים ז"ל. שהם אתרוג והדס. וכן תמצא בשם הגדול ג"כ נגלה ונסתר - הנגלה בוא"ו. והנסתר ג"כ בוא"ו. כי היו"ד כפשוטה תכפל במסורה בקריאתה. וכן

הה"א וכן הוא"ו וכן הה"א. יצא לנו מזה כי אותיות השם הגדול יורו שהוא אחד בין בנגלה בין בנסתר. ונרמז הענין הזה אל נגלה ונסתר גם במצוה. שהיא מצוה מורה על האצילות הנרמז בשם המיוחד שהוא נגלה ונסתר. ובוה נתעורר על היילוד.

ולפי שאדה"ר קצץ וחטא באתרוג לבדו לפיכך אנו מביאים אותו לבדו. ז"א עם שאר המינין לייחדו עם כולן. וכולן בכולן אנו מתקנין את אשר עוותו ומרציין בו הבורא ית'. ומשפט הנענוע הוא לשש קצוות ארבע רוחות העולם. מעלה ומטה ג"פ לכל רוח, שהן בין כולם י"ח נענועים. כי כן העולם חתום בחותמו של הקב"ה, שהוא שם יה"ו שהוא נקרא לק' לשש ג' לכל רוח שהם י"ח אותיות. כדאיתא בספר יצירה פרק א. ולפי זה נצטרך י"ח נענועים.

ואעפ"י שלא נמצא בגמרא אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד, ולמדנו זה מתנופה. דכתיב: אשר הורם ואשר הונף. מוליך ומביא למי שהרוחות שלו מעלה ומוריד למי שהשמים שלו. וטעם נענוע הלולב לד' רוחות: להודיע, כי כבר נצחנו את כל המקטרגים עלינו כדרך המלכים הנוצחים ותופשים העיירות. לוקחים אנשיו אות המלכות על הרוחם ועולין למגדל העיר, ומוליכין אותה לכל רוח כדי שידעו הכל איך מלכם נצח. ואין צריך נענוע עלים ושררה אלא כדרך שאמרו בתנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד, וההולכה וההובאה היא הנענוע.

וחכמי הקבלה הם מנענעים כשעור שצמחו שלא יהפך ראש הלולב למטה. אלא כמה שמעלה ידו למעלה, כך יוריד אותה. והוא מה שאמרו בגמ' דרך גידולו. והמהפך ראש הלולב למטה הוא מקלקל הצמיחה, ונראה כמהפך הקערה על פיה. וכל הזהיר במצות אתרוג עם המינים שבלולב ומקיימה כהלכתה, כאלו קיים כל המצוות כולן. וכן תמצא אתרוג בגי' תרי"ג. חסר [ג'] הם ג' המינים: כפת תמרים, ענף עץ עבות וערבי נחל. ואח"כ יגמרו את ההלל. ואומ' ש"ץ קדיש תתקבל. ומציא שני ספרים באחד קורין חמשה גבר' בפרש' אמור: מן שור עד וידבר ה' את מועדי ה'. ובספר ב', קורא המפטיר בפר' פינחס. קרבנות המוספים מן בחמשה עשר יום לחדש השביעי. והפט' בזכריה: הנה יום בא עד סופו. ומחזיר הספרים ואומ' קדיש עד לעילא ומתפללין מוסף. אח"כ ג' ראשונות ואתה בחרתנו, מפני חטאינו. והשיאנו. ואומר ג' אחרונות. וחוזר ש"ץ התפלה, ואח"כ אומר הושענא. ויש מקומות שנהגו לאמרם קודם שיתפללו מוסף, והכל לפי המנהג. ונוהגין להקיף התיבה פעם אחת בכל יום. ומעלין ס"ת לתיבה כשמקיפין אותה. וביום השביעי מקיפין ז"פ זכר למקדש. דתנן: בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ז' פעמים. סוד הקפת המזבח שנינו, בפרק לולב וערבה. בכל יום מקיפין את המזבח.

במדרש הזהר ת"ח בחג סוכבין את המזבח. זמנא חדא. בכל יומא ז' זמנין לבתר קא מיירי. אלא, למלכא דזמין אושפיזין בהו, והוה ליה למלכא, בת יחידאה. אמרה

ליה: מרי מלכא בגין אושפזין לא אשגח עילאה. אמר לה: חייך בתי, פרקמטיא חדא אסליק לך רבכל יומא דהויין לכולהו. כך בכל יומא ויומא דחג מקריבין ישראל לשלומי דעלמא, אמר מזבח למלכא קדישא: לכולהו משתכחי מאנין וחולקין. ולי מא אנת יהיב! אמר ליה: בכל יומא יסובכון לך שבעה מינין עלאין לברכא לך, ויהבין לך שבעה חולקין בכל יומא.

אמר ר' יוסי: שבעין חולקין בכל יומא, לקביל שבעין פרים דמתקרבין כחג. ר' יהודה אמר: שבעה בכל יומא בגין דהא אתברכא מאתר דכולהו. ולסוף שבעה יומין מתברכא מאתר דמשח רבותא אשתכת. ולבתר שבעה זמני לקביל כל אינון שבעה יומין בגין לקיימא לה ברכאן מן מבועא דנחלא דנגיד תדיר ולא פסיק. אשתכח דאתברכא תדיר בכל יומא ויומא עד שבעה יומין דאתברכא ממבועא דנחלא. וכן זמנא אחרא שבעה זמנין כחדא ואתקיימו ברכאן לבתר מאתר עילאה דמבועא נפיק ולא פסיק כדקאמרן בכל יומא מכריזין עליה ואמרי עד עקרה ילדה שבעה ורבת בניס אמללה. עד עקרה ילדה שבעה, דא כנסת ישראל דאתברכא משבעה בכל יומא וסליק לחושבן עילאה. ורבת בניס אמללה - אלין עובדי ע"ז דסלקין כיומא קדמא לחושבן רב ולבתר מתמעטין ואזלין בכל יומא ויומא.

ועל דא מזבח מכפר על חוביהון. ומזבח מדכי להון. ואריק להון ברכאן מעילא לתתא. וענף עץ עבות דא מלכא קדישא. דאחיד לתרין סטרין ובגין כך הדס תלת ענף דאתעביד ענף עץ עבות דאחיד לכל סטרא. וערבי נחל אלין תרין קיימין דמהכא נפקין לכפת תמרים, כפת תמרים אחידא לעילא ואחידא לתתא, והא אתמר אתרוג נפקא מגו עובין דאילנות הכי הוא. כפת תמרים הכי נמי. ואחיד בהו ודאי כל מא דנפיק מעלמא מהכא נפקא ומהכא אתיין. ביאור המדרש הזה להודיעך שהמזבח הזה רומז אל המזבח אשר לפני יי'. ובכל יום מימי החג מקריבים קרבנות כנגד אומות העולם, ואין למזבח חלק בהם ולפי' מקיפין אותה בשבעה מינין בכל יום, כדי שתתברך משבעה חלקים נחלים עליונים. ונותנים לה שבעה חלקים בכל יום, ובהיות השבעה כלולים עולים לשבעים ונוטלת כנגד שבעים אומות. וביום השביעי מקיפין אותה שבעה פעמים כדי שתתברך מהנהר היוצא מערן והרי היא נוטלת מכולן כא'. ולפיכך מכריזין עליה בכל יום עד עקרה ילדה שבעה. עקרה זו כנסת ישראל שמתברכת משבעה שעליה בכל יום ועולה לחשבון רב. ואח"כ מתמעטין והולכין. ויש אסמכתא לזה ההיקף מספר תהלים. שאמר דוד הע"ה ארחץ בנקיון כפי. רמז ללולב שנלקח ביד. ואסובבה את מזבחך יי' רמז להקפות שבעה כנגד שבעה תיבות שבפסוק. ושבעה אחיות בתיבת ואסובבה. לשמיע בקול תודה רמז להודו ליי' כי טוב. ולספר כל נפלאותיך רמז למה שאנו מייחלים עת הישועה. ומי שאין בידו לולב אין ראוי להקיף.

למנחה אומר: אשרי. וסדר קדושה. וקדיש עד לעילא. ומתפללים כמו ביוצר. וכן בערבית מתפללין כליל ראשון.

יום שני: מתפללין כמו ביום ראשון. ונוטלין הלולב. ומברכין על נטילת לולב. ואין לומר זמן. ואם חל יום ראשון בשבת אומר זמן ביום שני. ומוציאין שני ספרים. באחד קורין חמשה, כיום ראשון. ובשני גם כן כיום אתמול. ומפטיר במלכים: ויקהלו עד בהוציא אותם מארץ מצרים. ומחזיר הספרים. ואומר קדיש עד לעילא, ומתפללין כיום אתמול.

בחולו של מועד ערבית, שחרית, ומנחה. מתפללים כשאר ימות השנה. ובעבודה אומר: אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא. ונוטלין הלולב ומברכין עליו. וגומרי' את ההלל. ומקיפין התיבה פעם אחת בכל יום כמו שאמרנו. ומוציאין ס"ת וקורין בו ארבעה בקרבנות החג שבפנחס. ביום הראשון של חול המועד כהן קורא וביום השני. ולוי קורא וביום השלישי. וישראל חוזר וקורא וביום השלישי. והרביעי קורא ספקא דיומא שהוא ביום השני וביום השלישי. וביום שני של חול המועד כהן קורא וביום השלישי ולוי קורא וביום הרביעי. וישראל חוזר וקורא וביום הרביעי. והרביעי קורא וביום השלישי וביום הרביעי. וכן כל הימים של חול המועד ומחזירי' ס"ת למקומו ומתפללין תפלת מוסף כמו ביום טוב, אלא שאומרים את יום מקרא קדש.

ושבת שחל בחול המועד: ערבית, שחרית, ומנחה מתפללין כדרך כל שבת. ובעבודה אומר: יעלה ויבא. והמוסף כשאר חולו של מועד, אלא שמזכירין של שבת באמצע, וחותם בשניהם. ומוציאין שני ספרים. באחד קורין שבעה בפרשת כי תשא: **ראה אתה אומר אֵלֵי**. ובשני קורא מפטיר קרבנו של ספקא דיומא, לפי מה שהוא חשבונו של יום. ומפטיר ביחזקאל ביום בא גוג עד וטהרו הארץ. וענין דין הנחת תפלין בחולו של מועד כבר כתבתיו בחולו של פסח.

ליל הושענא רבא

ליל הושענא רבא נהגו בקצת מקומות לקרות התורה כולה מבראשית עד לעיני כל ישראל, בחשבם כי מועלת להם לפטרם מתקנת חכמים כדאמרינן פרקא קמא דברכות: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום. ונראה לי שקריאה זו אינה מועלת להם ליפטר מחיוב זה כי קריאה זו היא פעם אחת כל פסוק. כי אין מי שיוכל להשלימה כולה שנים מקרא ואחד תרגום בלילה אחת. ויותר טוב אותם שמשלימין אותה בעשרת ימי תשובה. כדאמרינן בפרקא קמא דברכות. רב ביבי בר אבבי סבר לאשלומי בהו להני פרשיות דכולי שתא במעלי יומא דכפורי, כדי שלא יהא נחשב לו לעוון ביומא דכפורי.

ויש מי שנהגו לקרות התורה בימי חולו של מועד, ומשלימין אותה ליל הושענא רבא שהוא ליל החתום ושפיר דמי. אמנם מכל מקום כדי לצאת ידי חיובו צריך לקרותה

שנים מקרא ואחד תרגום. ויש אנשים שנוהגים גם כליל הושענא רבא שיוצאים לאור הלבנה ופושטין איבריהן ואצבעות ידיהן אם נמצא כלו שלם טוב הוא. ואם צל ראשו יחסר - בנפשו הוא. ואם צל אחת מאצבעות ידיו - סימן לאחד מקרוביו. יד ימין סימן לבניו הזכרים. יד שמאל סימן לנקבות. והרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה כתב על פסוק סר צלם מעליהם. אבל יתכן שירמזו הכתוב למה שנודע כי כליל החותם לא יהיה צל לראש האיש אשר ימות בשנה. לכך יאמר כבר סר צלם מעליהם, כבר נגזר עליהם מיתה. ע"כ לשונו ז"ל. וזה הצל אינו צל האדם ממש, אלא הוא צל הצל הנקרא בדברי רז"ל כבואה דכבואה. ולפיכך מנהג נאה הוא שנהגו לקרוא כל התורה כולה בימים אלו, ולסיימה כליל הושענא רבא, כדי שלא יהיה פתחון פה למקטרג להשיב, ולא מצח להרים ראש לדבר כנגדם. כי בראותו את ישראל שוכן לשבטיו והם עוסקים בקריאת התורה יסכר פיהו ויאלם.

גם כי מתוך קריאת התורה יהרהר כל אדם תשובה בלבו, והיא החרטה מן העשוי בלב שלם. וקבלת היושר להבא, כי התשובה לא תועיל לאדם כי אם בהתעסקות ובמעשה, כמו שהוא ענין הקרבנות המכפרים כפי התורה. לפי המבואר מכל ענין מהם, היאך כל קרבן מהם ואופן ההתעסקות בהן. נמצא שהתשובה מועילה על כל הדברים כולם. ואף על החטאים הגדולים לאין תכלית. וכך העלו עליהם השלום במסכת ראש השנה: אפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה אין מזכירין לו שום רשע. ורשעת הרשע לא יכשל בה. וזהו מה שאמז"ל: לא היה דויד ראוי לאותו עון. ולזה נתכוון באמרו: **אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו.**

וכבר ידעת ממה שכתבנו בעניני יום ראש השנה שהוא יום הדין ושלשה ספרים שנפתחים בו ביום, והדברים תלויין ועומדים עד היום קדוש ונורא - יום הכפורים. והקב"ה מוותר לבריותיו וממתין להם עד יום הושענא רבא שהיא ליל החותם.

ובמדרש הזוהר תא חזי כד אתער דינא בעלמא דקב"ה יתיב על כרסיי דדינא בעי בר נש לאתערא בדינא בתשובה, דייטוב מחיובא. דהא ההוא יומא פתקין כתיבו ומשתכחי כולהו באחמא. הא כתיבין: אי זכי בר נש דיתוב קמי, קרעין פתקין דעליה. לבתר קב"ה זמין קמיה דבר נש יומא דכפורי, יומא דתשובה: אי תב מחטאוי תב. ואי לאו, פקיד מלכא למכתב פתקין ווי דהא תשובה בעיית לאסתלקא מיניה. אי זכי בתשובה שלימתא כדקא יאות, תליין ביה עד ההוא יומא בתראה דעצרת הוא תמינא, ואי עביד תשובה שלימתא לקמי מאריה - אתקרעי. ואי לא זכי, אינון פתקין נפקין מבי מלכא ואתמסראן בידוי ודינא מתעביד, ופתקין לא מהדרן תו לבי מלכא, כדין: צלמין אתעברו ולא משתכחין, כיון דמתעברן מיניה, הא ודאי טופסקא דמלכא עבר עליה, ויטעום כסא דמותא. ובההוא ליליא דחגא בתראה. סנטירין זמינין ופתקין נטילין. בתר דנטלי לון צלמין, מתעברין ולא משתכחין. ואי משתכחי בהו, יעדי או יעבר עליה ידיה מרעין בישין בגריעותא דילהון והא אוקימנא להו.

ובספרי קדמאי. אמרי יתיר: כד רישא אגרע וגופא אשתכח, בריה או אנתתיה ישתכחו - והוא יסתלק מעלמא. והני מילי: כד לא אהדר כל ההוא זמנא בתיובתא. אבל אי יהדר, טעמא דמותי יטעם - ויתסי. ואי גופא לא אתחזי וישתכח רישא: אינון סלקין, והוא אתקיים. והני מילי: כד בריה זעירא ברשותיה. ואי ידוי פגמו - עבדתא דידוי פגמין. ואי רגלוי - מרעין רדפין עליה. ערק צולמא, ואהדר, ערק ואהדר, עליה כתיב: בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר. אבל, זכאי קשוט חסידי עליון כל יומא ויומא מסתכלי בליביהו כאילו ההוא יומא מסתלקי מעלמא. ועבדין תיובתא שלימתא בכל יומא ויומא קמי מאריהון, ולא יצטרכון למלא אחרא, לא בעלמא דין ולא בעלמא דאתי.

וביום הושענא רבא מתפללין כשאר ימי חול המועד, אלא שאומרים נשמת כל חי. ויש נוהגין לומר יוצר לשבת. ואומ' במוסף כתר, כמו ביום טוב. והטעם, כי ביום הזה הוא יום החתום. ואנו מבקשים מלפניו ית': שיחתמנו לחיים. ואנו חושבים אותו כיום טוב ומרבים בתחנונים ורצויים על המים.

ונוטלין ערבה חוץ מערבה שבלולב. והיא זכר למקדש, שהיו מקיפין בו ביום את המזבח בערבה. ואמרו במדרש הזוהר: שהיא כנגד פחד יצחק. ונקראת ערבי נחל - שהיא גדלה על הנחל העליון, הוא הנהר היוצא מעדן. ולפי שביום זה הוא תשלום הדין, לפיכך חזות היום בערבה. וחובטין אותה כלומר: לבער הדין שלא ימצא, ולהורידו עד עפר.

והערבה: דומה לשפתים. לרמוז לנו כי זה היום הוא סיום הדין ותשלום לשון הרע. וביום הזה יוצאים פסקי דינין מאת המלך, ונותנין לבעל הדין להשלים את הדין. והוא שפתים יסך, ואין לו עוד פה להשיב כמו שכתבנו. וביום זה תשלום ברכותיהם של אומות העולם, שמקריבין ישראל שבעים פרים כנגד ע' אומה כאשר זכרנו למעלה, כדי שיתברכו בברכותינו.

והטעם כי שבעים קומות סובבים את הקו, ובהתברך השורש יתברכו הענפים, וזה תשלום ברכתם. והתחלת דינם של אומות ותשלום דינם ותחילת ברכותיהם של ישראל. וביום מחרתו מזומנים ומוכנים להשתעשע עם אביהם שבשמים, ולהסתפק ביום ההוא לכל השנה כולה. ולפי שהם נמצאים עם המלך שואלים ממנו כרצונם. וטעם הערבה שנוטלין לבדה חוץ מהערבה שבלולב. רמז להכנעה ושפלות. כשם שהערבה אינה גדלה אלא במקום נמוך ושפל: כך יכניע האדם לבו וישפיל עצמו ויתכפר לו.

ליל שמיני: ערבית מתפללים כמו בלילי יום טוב. ובמקום חג הסוכות יאמר את יום שמיני עצרת הזה. ומקדש ש"ץ בבית הכנסת. ואומר זמן ואוכלים בסוכה, מפני שהוא ספק שביעי ואין מברך לישב בסוכה. ולפי שמצות סוכה כל שבעה, חוששין

לשמיני ספק שביעי. מה שאין כן בנטילת לולב, שאין חובת שבעה אלא במקדש. מדכתיב: **ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים**. אבל בגבולין, אין חובתו אלא יום אחד. שני: **ולקחתם לכם ביום הראשון**. ולפיכך דיי לנו בשבעה, ואין חוששין לספק.

ועוד כי נטילת לולב בשמיני יש בו אסור טלטול, אבל סוכה אין בה אלא ישיבה כדרך היושבים לפעמים בצל סוכה, אפילו שלא לשם מצוה וישיבת סוכה דרך עראי, ואפילו בשבת - ולפיכך אין מברכין על הישיבה.

שחרית נכנסין לבית הכנסת. ומסדרין הברכות וקורין זמירות כמו בשבת. ובסוף יושב בסתר עליון, מוסיפים מזמורים, למנצח על השמינית הושיעה יי' כי גמר חסיד. ויש נוהגין לומר מזמור כאיל תערוג. ומתפללין כמו בערבית. וחוזר ש"ץ התפלה וגומרי' ההלל. ואומר ש"ץ קדיש תתקבל. ומוציא שני ספרים בא' קורין חמשה בפרשת ראה מכל הבכור עד סוף הסדר. ואם חל בשבת מתחילין מן עשר תעשר וקורין שבעה. ובספר שני קורא המפטיר בקרבנות המוספי' שבסדר פינחס: מן וביום השמיני עצרת עד סוף הסדר. והפטרה במלכים ויהי ככלות שלמה עד ולישראל עמו. ומחזיר ס"ת למקומו, ואומר קדיש עד לעילא [ואומרים תקון הגשם - העורך] ומכריז לקהל לומר: משיב הרוח ומוריד הגשם. ומתפללין תפלת מוסף. ויום זה נקרא עצרת לרמוז לכנסת ישראל כי שם נעצר הכל. והיא לשון מלכות. ולפיכך ויום זה נקרא עצרת לרמוז לכ"י כי שם נעצר הכל והוא לשון מלכות. ולפיכך יום ח' רגל בפני עצמו רמוז לחכמה אחרונה. לפיכך נקראת סעודה קטנה ונקראת אל"ף זעירא של ויקרא. וה"א זעירא של "בהבראם" ויוד זעירא של "תש"י" והוא סוד מה שאמרו: **נער הייתי גם זקנתי**.

ומלת עצרת שתהיו עצורים מעשיית מלאכה. ואמרו: רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב. פייס - בפני עצמו. זמן - בפני עצמו. רגל - בפני עצמו. קרבן - בפני עצמו. שיר - בפני עצמו. ברכה - בפני עצמו. כלותי ברכה ותהלה.

ומה שמזכירים בו את יום ח' חג עצרת הזה ואין יושבין בו בסוכה. וכבר כתבנו הטעם. כי אין חיוב ישיבת הסוכה אלא ז' ימים כמו שכתבנו למעלה. ומה שאנו אוכלים בסוכה ביום שמיני הוא מפני שחוששין לספק שביעי. ולפיכך, אין לברך לישב כמו שכתבנו: ולענין שהחיינו הוא בפני עצמו. ולענין אכילות: שהקובר מתו ערב הרגל בטלה ממנו, מחמת שמיני זה, גזירת ל'. שנתנו ז"ל לאסור תספורת יום א' לפני החג, חשוב כשבעת ימי אבלות, והחג עצמו ז', הרי י"ד. ושמיני שלו - שהוא כז' - הרי כ"א. ימנה עוד ט', ויהא מותר בתספורת.

ודעת תורתנו הטהורה וקבלתינו האמתית כי ימי הסוכה - רמז לימות העולם. וכל הימים שבה כנגד השמטות וכל יום ויום לרמוז לשמיטה אחת. ולפיכך פרי החג

מתמעטים והולכים. לרמוז לשדים והאמונות שיתמעטו משמיטה לשמיטה. וזה היה סימן כליה לע' אומות. שיהיו כולם כלים מן העולם. דאמר ר' לוי: הני שבעים פרים כנגד מי כנגד ע' אומות. פר יחידי למה כנגד אומה יחידה. משל למלך ב"ו שעשו לו סעודה ב' ימים, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כרי שאהנה ממך. א"ר יוחנן אוי להם לאומות שאבדו ואינם יודעים מה אבדו. בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר עליהם עכשיו מי מכפר עליהם. בזמן שביהמ"ק היה קיים ישראל היו מקריבים במזבח ע' פרים בשבעת ימי הסוכות לכפר על ע' אומות.

והטעם: כדי לקרב הכחות זה בזה שיוריד כח כל אומה ואומה הכח של מעלה ממנו. וכן מכת לכח ומעלין לעלין, עד הסבה הראשונה על הכל. וכולם כאחד מודים ומיחדים ומגידים, שאין להם גדולה ומלכות אלא ממנו ית'. והוא איננו חסר כלום וזהו הייחוד השלם. וזהו לשון קרבן שהוא קרוב הכחות שכולן מודים למי שמקבלים כח ממנו.

והשבעים פרים היו מקריבים ביום ראשון י"ג. ובשני י"ב. וכן הלאה באופן שהיו מתמעטים והולכין וביום ח' עצרת אחד לבדו. ולרמוז לנו וללמדינו לבל נטעה באלו השבעים פרים לחשוב שום דבר הפך הכוונה ח"ו. אמר ביום הראשון: והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' פרים בני בקר שלשה עשר וכו'. גם בשאר הימים. אעפ"י שלא נזכר בהם לה' כולם נזכרו בהזכרה זו. והפר הקרב ביום השמיני הוזכר שנית: והקרבתם עולה וכו'. להורות כי ראש הממשלות וכל המערכות כולם, וגבוה מעל גבוה שומר, וגבוהים עליהם. ולפיכך, הוא חלוק בקרבנות להורות שכל יום הוא בפני עצמו.

לכן התחייבו אותם הימים בארבעה מינין שכלולב. שהוא הצמח לרמוז אל היישוב. והקפה אחת בכל יום לרמוז אל ההיקף שבכל שמיטה. ואח"כ יחבר הכל וישוב להתחדש כבראשונה, זה עד תשלום כל השמטות. ויום השביעי מקיפים ז' הקפות, לצרף היקף כולם. לפי שהכל אב אחד לכולם שהאחד בראם. וביום השמיני אין שם מין ממיני הצמחים כי הכל נעצר בו. והוא לשון מלכות כנו' למעלה. והוא האתרוג שהוא בפני עצמו ואינו נאגד עם הלולב, כמו שכתבנו ונתעלה על הכל. אלא היובל הגדול אשר לו אחוזת הארץ, כענין שכתוב: בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו.

ליל תשיעי מתפללין כמו בליל שמיני ומקדשין. ולמחר מתפללין כמו ביום שלפניו. ומוציאין שלשה ספרים וקורין ה' בפרשת וזאת הברכה. הארבעה קורין עד ואתה על במותימו תדרוך. והחמישי קורא מויעל משה עד סוף הסדרה דהיינו עד לעיני כל ישראל וקורא זאת בנגון יפה והוא נקרא חתן תורה, ולא אומר קדיש. כדי לחבר את סוף התורה לראשיתה. וכן כדי שלא יקטרג השטן ויאמר סיימו אותה ואין מזדרזין לקרוא בה עוד. ולאחר מכן, מוציאין ספר שלישי וקורא בו וביום השמיני בפרשת המוספין דקרבנות ואומר חצי קדיש. ויש נוהגים לקרוא לשני חתנים. אחד קורא עד

אגודת   ליל הושענא רבא   א ז ב   רסז

לעיני כל ישראל. ומוציאין ספר שני. וקורא בו החתן השני מבראשית עד אשר ברא אלהים לעשות. וקוראין ההפטרה ויהי אחרי מות משה ביהושע. ואח"כ מתפללין מוסף ומזכירין הגשם. וקדיש תתקבל. והולכים לבתיהם לחיים טובים ולשלום. ה' יזכנו לעשות רצונו בלבב שלם.

תם ונשלם השבח לבורא עולם זה הספר שחבר האשל הגדול מורינו ורבינו ר' יצחק האזובי המקובל האלוקי. ואנו יתמי דיתמי זכינו להתעסק עם חבורו הגדול והשתדלנו לערכו ולהוציאו לאור בקדושה ובטהרה. ה' יזכנו לראות בבנין בית תפארתינו ולגאולה שלימה ע"י משיח צדקנו. ובא לציון גואל, ונזכה כולנו במהרה לאורו אכי"ר.